WISCONSIN ACADEMY

OF

SCIENCES, ARTS, AND LETTERS

JAARBOEK

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE

VAN

WETENSCHAPPEN.

JAARBOEK

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE

VAN

WETENSCHAPPEN.

GEVESTIGD

TE

AMSTERDAM.

VAN

APRIL 1857—APRIL 1858.

AMSTERDAM.
C. G. VAN DER POST.

GEDRUKT BIJ W. J. KRÖBER.

INHOUD.

JAARBOEK

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE

VAN

WETENSCHAPPEN.

GEVESTIGD

TE

AMSTERDAM.

VOOR

1857.

AMSTERDAM,
C. G. VAN DER POST.

GEDRUKT BIJ W. J. KRÖBER.

NAAMLIJST

DER

LEDEN, CORRESPONDENTEN

IN DE

OVERZEESCHE BEZITTINGEN VAN HET RIJK

EN DER

BUITENLANDSCHE LEDEN,

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN.

STAAT

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN.

OP DEN 25STEN APRIL DES JAARS 1857.

BESTUUR DER AKADEMIE.

ALGEMEENE VOORZITTER.

Gedurende het Akademie-Jaar van April 1857—April 1858,

F. A. W. MIQUEL.

ALGEMEENE SECRETARIS.

Van April 1855—April 1860,

W. VROLIK.

Afdeeling Wis- en Natuurkundige Wetenschappen.

VOORZITTER, van April 1857—April 1858,

F. A. W. MIQUEL.

ONDER-VOORZITTER, van April 1857—April 1858,

C. J. MATTHES.

SECRETARIS, van April 1855—April 1860,

W. VROLIK.

Afdeeling voor de Taal-, Letter-, Geschiedkundige en Wijsgeerige Wetenschappen.

VOORZITTER, van April 1857—April 1858,

J. VAN HALL.

ONDER-VOORZITTER, van April 1857—April 1858,

W. MOLL.

SECRETARIS, van April 1855—April 1860,

H. J. KOENEN.

Afdeeling voor de Wis- en Natuurkundige Wetenschappen.

Gewone Leden.

A. H. VAN DER BOON MESCH, te *Leiden.*
A. BRANTS, te *Joppe bij Gorsel.*
J. G. S. VAN BREDA, te *Haarlem.*
J. P. DELPRAT, te *'s Gravenhage.*
J. VAN GEUNS, te *Amsterdam.*
C. J. GLAVIMANS, te *Rotterdam.*
H. C. VAN HALL, te *Groningen.*
J. VAN DER HOEVEN, te *Leiden.*
F. KAISER, te *Leiden.*
L. J. A. VAN DER KUN, te *'s Gravenhage.*
R. LOBATTO, te *Delft.*
C. J. MATTHES, te *Amsterdam.*
F. A. W. MIQUEL, te *Amsterdam.*
G. J. MULDER, te *Utrecht.*
C. PRUIJS VAN DER HOEVEN, te *Leiden.*
R. VAN REES, te *Utrecht.*
W. N. ROSE, te *Rotterdam.*
J. L. C. SCHROEDER VAN DER KOLK, te *Utrecht.*
G. SIMONS, te *'s Gravenhage.*
F. J. STAMKART, te *Amsterdam.*
D. J. STORM BUIJSING, te *Delft.*
G. J. VERDAM, te *Leiden.*
W. H. DE VRIESE, te *Leiden.*
W. VROLIK *), te *Amsterdam.*
J. BADON GHIJBEN, te *Breda.*
F. W. CONRAD, te *'s Gravenhage.*
F. C. DONDERS, te *Utrecht.*
J. W. ERMERENS, te *Groningen.*
H. J. HALBERTSMA, te *Leiden.*
P. HARTING, te *Utrecht.*

---

*) Tot aan den Heer W. VROLIK zijn de namen alphabetisch gesteld van hen, die, bij Koninklijk besluit van 26 October 1851 N°. 3, werden benoemd tot gewone leden der Koninklijke Akademie van Wetenschappen.

G. A. VAN KERKWIJK, te *Amsterdam*.
CL. MULDER, te *Groningen*.
J. W. L. VAN OORDT, te *Rotterdam*.
H. SCHLEGEL, te *Leiden*.
G. E. VOORHELM SCHNEEVOOGT, te *Amsterdam*.
W. C. H. STARING *), te *Haarlem*.
C. H. D. BUYS BALLOT, te *Utrecht*.
C. L. BLUME, te *Leiden*.
F. Z. ERMERINS, te *Groningen*.
J. A. C. OUDEMANS, te *Utrecht*.
D. BIERENS DE HAAN, te *Deventer*.
S. BOSQUET, te *Maastricht*.
A. W. M. VAN HASSELT, te *Utrecht*.
R. B. VAN DEN BOSCH, te *Goes*.
M. C. VERLOREN, te *Utrecht*.
J. VAN GOGH, te *Utrecht*.
V. S. M. VAN DER WILLIGEN, te *Deventer*.
P. ELIAS, te *Amsterdam*.

Rustende Leden.

C. J. TEMMINCK, te *Leiden*.
G. VROLIK, te *Amsterdam*.
H. G. SEELIG, te *Breda*.

Correspondenten in de Overzeesche Bezittingen van het Rijk.

C. SWAVING, te *Buitenzorg* op *Java*.
P. BLEEKER, te *Batavia*.
J. K. HASSKARL, te *Batavia*.
F. JUNGHUHN, te *Batavia*.
G. WASZINK, te *Batavia*.

*) Alphabetische orde is ook aangenomen voor hen, die door het besluit van 23 Februarij 1855 tot gewone leden der Natuurkundige Afdeeling van de Akademie werden benoemd. De rangorde der overige leden wordt bepaald door den tijd hunner benoeming.

Buitenlandsche Leden.

E. BECQUEREL, te *Parijs.*
H. K. W. BERGHAUS, te *Potsdam.*
R. BROWN, te *Londen.*
M. DUMAS, te *Parijs.*
M. FARADAY, te *Londen.*
TH. HORSFIELD, te *Londen.*
A. VON HUMBOLDT, te *Berlijn.*
J. LIEBIG, te *Munchen.*
H. VON MOHL, te *Tubingen.*
J. J. D'OMALIUS, te *Namen.*
R. OWEN, te *Londen.*
A. QUETELET, te *Brussel.*
RAMON DE LA SAGRA, te *Parijs.*
F. TIEDEMANN, te *Munchen.*
DE HERTOG VAN URSEL, te *Brussel.*

Afdeeling voor de Taal-, Letter-, Geschiedkundige en Wijsgeerige Wetenschappen.

Gewone Leden.

J. ACKERSDIJCK, te *Utrecht.*
C. J. VAN ASSEN, te *Leiden.*
J. BAKE, te *Leiden.*
R. C. BAKHUIZEN VAN DEN BRINK, te *'s Gravenhage.*
J. BOSSCHA, te *Amsterdam.*
R. P. A. DOZY, te *Leiden.*
F. C. DE GREUVE, te *Groningen.*
J. HOFFMANN, te *Leiden.*
L. J. F. JANSSEN, te *Leiden.*
T. W. J. JUYNBOLL, te *Leiden.*
S. KARSTEN, te *Utrecht.*
N. C. KIST, te *Leiden.*
C. LEEMANS, te *Leiden.*
J. VAN LENNEP, te *Amsterdam.*
T. ROORDA, te *Delft.*
A. RUTGERS, te *Leiden.*

M. DE VRIES *), te *Leiden*.
IS. AN. NIJHOFF, te *Arnhem*.
W. G. BRILL, te *Zutphen*.
C. H. M. DELPRAT, te *Rotterdam*.
L. PH. C. VAN DEN BERGH, te *'s Gravenhage*.
W. J. A. JONCKBLOET, te *Groningen*.
W. MOLL, te *Amsterdam*.
J. VAN HALL, te *Utrecht*.
H. J. KOENEN, te *Amsterdam*.
J. DE WAL, te *Leiden*.
J. DIRKS, te *Leeuwarden*.
J. G. HULLEMAN, te *Amsterdam*.
H. C. MILLIES, te *Utrecht*.
C. W. OPZOOMER, te *Utrecht*.
J. H. SCHOLTEN, te *Leiden*.
L. A. J. W. SLOET, te *Arnhem*.
W. J. KNOOP, te *Haarlem*.
G. DE VRIES AZ., te *Haarlem*.
J. C. G. BOOT, te *Amsterdam*.
M. H. GODEFROI, te *Amsterdam*.

Rustend Lid.

A. C. HOLTIUS, te *Utrecht*.

Correspondenten in de Overzeesche Bezittingen van het Rijk.

J. F. G. BRUMUND, te *Batavia*.

Buitenlandsche Leden.

TH. BABINGTON MACAULAIJ, te *Londen*.
MICHEL CHEVALIER, te *Parijs*.
H. L. F. FLEISSCHER, te *Leipzig*.

---

*) Tot aan den Heer M. DE VRIES zijn de namen alphabetisch gesteld van hen, die bij Koninklijk besluit van 23 Febr. 1855 tot gewone leden der Afdeeling werden benoemd. De rangorde der overige leden wordt bepaald door den tijd hunner benoeming.

F. GUIZOT, te *Parijs*.
L. P. GACHARD, te *Brussel*.
C. R. LEPSIUS, te *Berlijn*.
J. N. MADVIG, te *Koppenhagen*.
LEOPOLD RANKE, te *Berlijn*.
F. C. VON SAVIGNIJ, te *Berlijn*.
C. ULLMAN, te *Carlsruhe*.
RANGABÉ, te *Athene*.
G. GROTE, te *Londen*.
J. ROULEZ, te *Gent*.
STANISLAS JULIEN, te *Parijs*.

ALPHABETISCHE LIJST

DER

LEDEN, CORRESPONDENTEN

IN DE

OVERZEESCHE BEZITTINGEN VAN HET RIJK

EN DER

BUITENLANDSCHE LEDEN,

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN.

SEDERT DE OPRIGTING IN 1851.

NB. De letter L. beteekent gewoon Lid.
" " C. " Correspondent.
" " B. L. " Buitenlandsch Lid.
" " R. L. " Rustend Lid.
" " a. N. " Afdeeling Natuurkunde.
" " a. L. " Afdeeling Letterkunde.

A.

Ackersdijck, (J.) te *Utrecht*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Assen, (C. J. van) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Arago, (D. F.) te *Parijs*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 2 Oct. 1853.

B.

Badon Ghijben, (J.) te *Breda*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Bake, (J.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Becquerel, (E.) te *Parijs*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Beek, (A. van) te *Utrecht*, R. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 7 Jan. 1856.

Bergh, (L. Ph. C. van den) te *'s Gravenhage*, L. a. L. 24 Maart 1855.

Foeke, (H. C.) te *Paramaribo*, C. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 29 Junij 1856.

Fremerij, (P. J. J. de) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 7 Sept. 1855.

G.

Gachard, (L. P.) te *Brussel*, B. L. a. L. 10 April 1855.

Gauss, (C. F.) te *Göttingen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 23 Febr. 1855.

Geuns, (J. van) te *Amsterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Glavimans, (C. J.) te *Rotterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 11 Aug. 1857.

Godefroi, (M. H.) te *Amsterdam*, L. a. L. 2 Mei 1857.

Gogh, (J. van) te *Utrecht*, L. a. N. 2 Mei 1857.

Greuve, (F. C. de) te *Groningen*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Groen van Prinsterer (G.) te *'s Gravenhage*, L. a. L. 23 Febr. 1855. Bed. 27 April 1855.

Grote. (G.) te *Londen*, B. L. a. L. 2 Mei 1857.

Guizot. (F.) te *Parijs*, B. L. a. L. 10 April 1855.

H.

Halbertsma (H. J.) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Hall, (H. C. van) te *Groningen*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Hall, (J. van) te *Utrecht*, L. a. L. 24 Maart 1855.

Haan, (D. Bierens de) te *Deventer*, L. a. N. 5 Mei 1856.

Haan, (W. de) te *Haarlem*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 15 April 1855.

Harting, (P.) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Hasselt, (A. W. M. van) te *Utrecht*, L. a. N. 5 Mei 1856.

Hasskarl, (J. K.) te *Batavia*, C. a. N. 6 April 1855.

Hoeven, (A. des Amorie van der) te *Amsterdam*, L. a. L. 23 Febr. 1855. Overl. 29 Julij 1855.

Hoeven, (C. Pruijs van der) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Hoeven, (J. van der) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Hoffman, (J.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Holtius, (A. C.) te *Utrecht*, L. a. L. 23 Febr. 1854. R. L. 1857.

Horsfield, (Th.) te *Londen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Hulleman, (J. G.) te *Amsterdam*, L. a. L. 2 Mei 1856.

Humboldt, (A. von) te *Berlijn*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

J.

Janssen, (L. J. F.) te *Leiden*. L. a. L. 23 Febr. 1855.

Jonckbloet, (W. J. A.) te *Groningen*, L. a. L. 24 Maart 1855.

Junghuhn, (F.) te *Batavia*, C. a. N. 6 April 1855.

Juijnboll, (T. W. J.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1856.

Julien (S.) te *Parijs*, B. L. a. L. 2 Mei 1857.

K.

Kaiser, (F.) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.
Karsten, (S.) te *Utrecht*, L. a. L. 23 Febr. 1855.
Kemper, (J. de Bosch) te *Amsterdam*, L. a. L. 23 Febr. 1855. Bed. 26 April 1856.
Kerkwijk, (G. A. van) te *Amsterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851.
Kist, (N. C.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.
Knoop, (W. J.) te *Haarlem*, L. a. L. 2 Mei 1857.
Koenen, (H. J.) te *Amsterdam*, L. a. L. 24 Maart 1855.
Kolk, (J. L. C. Schroeder van der) *te Utrecht*, L. a. N. 26 Oct 1851.
Kun, (L. J. A. van der) te *'s Gravenhage*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

L.

Leemans, (C.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.
Lennep, (J. van) te *Amsterdam*, L. a. L. 23 Febr. 1855.
Lepsius, (C. R.) te *Berlijn*, B. L. a. L. 10 April 1855.
Liebig, (J.) te *München*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.
Lindenau, (B. A. von) te *Altenburg*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 21 Mei 1855.
Lobatto, (R.) te *Delft*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

M.

Macaulaij, (Th. Babington) te *Londen*, B. L. a. L. 10 April 1855.
Madvig, (J. N.) te *Koppenhagen*, B. L. a. L. 10 April 1855.
Matthes, (C. J.) te *Amsterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851.
Mesch, (A. H. van der Boon) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.
Millies, (H. C.) te *Utrecht*, L. a. L. 5 Mei 1856.
Miquel, (F. A. W.) te *Amsterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Bed. 26 Junij 1857.
Mohl, (H. von) te *Tubingen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.
Moll, (W.) te *Amsterdam*, L. a. L. 24 Maart 1855.
Mulder, (Cl.) te *Groningen*, L. a. N. 26 Oct. 1851.
Mulder, (G. J.) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

N.

Numan, (A.) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 1 Sept. 1852.
Nijhoff, (Js. An.) te *Arnhem*, L. a. L. 24 Maart 1855.

O.

d'Omalius, (J. J.) te *Namen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Oordt, (J. W. L. van) te *Rotterdam*, L. a. N. 26 October 1851.

Opzoomer, (C. W.) te *Utrecht*, L. a. L. 5 Mei 1856.

Oudemans, (J. A. C.) te *Utrecht*, L. a. N. 6 April 1855.

Owen, (R.) te *Londen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Q.

Quetelet, (A.) te *Brussel*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

R.

Rangabé, ( ) te *Athene*, B. L. a. L. 2 Mei 1857.

Ranke, (L.) te *Berlijn*, B. L. a. L. 10 April 1855.

Rees. (R. van) te *Utrecht*, L a. N. 26 Oct. 1851.

Reinwardt, (C. G. C.) te *Leiden*, R. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 6 Maart 1854.

Roorda, (T.) te *Delft*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Rose, (W. N.) te *Rotterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Roulez, (J.) te *Gent*, B. L. a. L. 2 Mei 1857.

Rueb, (A. S.) te *Utrecht*, L a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 11 Maart 1854.

Rutgers, (A.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr, 1855.

Rijk, (J. C.) te *'s Gravenhage*, R. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 2 Mei 1854.

S.

Savignij, (F. von) te *Berlijn*, B L. a. L. 10 April 1855.

Sagra, (Ramon de la) te *Parijs*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Schlegel, (H.) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Schneevoogt, (G. E. Voorhelm) te *Amsterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Scholten, (J. H.) te *Leiden*, L. a. L. 5 Mei 1856.

Sebastian, (A. A.) te *Amsterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Bed. 17 Dec. 1856.

Seelig, (H. G.) te *Breda*, L. a. N. 26 Oct. 1851. R. L. 1856

Simons, (G.) te *'s Gravenhage*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Sloet, (L. A. J. W.) te *Arnhem*, L. a. L. 5 Mei 1856.

Stamkart, (F. J.) te *Amsterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851

Staring, (W. C. H.) te *Haarlem*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Swaving, (C.) *Buitenzorg* op *Java*, C. a. N. 26 Oct. 1851.

T.

Temminck, (C. J.) te *Leiden*, R. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Tiedemann, (F.) te *Munchen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

U.

Ullman, (C.) te *Carlsruhe*, B. L. a. L. 10 April 1855.

Ursel, (de Hertog van) te *Brussel*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

V.

Verdam, (G. J.) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Verloren, (M. C.) te *Utrecht*, L. a. N. 2 Mei 1857.

Vries, Az. (G. de) te *Haarlem*, L. a. L. 2 Mei 1857.

Vries, (M. de) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Vriese, (W. H. de) te *Leiden*, L. a. N. 56 Oct. 1851.

Vrolik, (G.) te *Amsterdam*, R. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Vrolik, (W.) te *Amsterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

W.

Wal, (J. de) te *Leiden*, L. a. L. 24 Maart 1855.

Waszink, (G.) te *Batavia*, C. a. N. 2 Mei 1857.

Willigen, (V. S. M. van der) te *Deventer*, L. a. N. 2 Mei 1857.

L IJ S T

DER

BINNEN- EN BUITENLANDSCHE

AKADEMIËN, GELEERDE GENOOTSCHAPPEN EN INSTELLINGEN,

WAARMEDE DE KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN DOOR WEDERKEERIGE RUILING DER UITGEGEVEN WERKEN IN VERBINDING IS.

NEDERLANDEN.

Hoogeschool te Leiden.
" " Utrecht.
" " Groningen.
Athenaeum illustre te Amsterdam.
" " " Deventer.
Maatschappij (Hollandsche) der Wetenschappen te Haarlem.
———— der Nederlandsche Letterkunde te Leiden.
———— (Nederlandsche) tot bevordering van Nijverheid te Haarlem.
———— voor Geneeskunde.
Genootschap (Teylers Tweede) te Haarlem.
———— (Zeeuwsch) der Wetenschappen te Middelburg.
———— (Provinciaal Utrechtsch) van Kunsten en Wetenschappen te Utrecht.
———— (Historisch) te Utrecht.
———— (Bataafsch) der Proefondervindelijke wijsbegeerte te Rotterdam.
———— (Provinciaal) van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant te 's Hertogenbosch.
———— (Wiskundig) onder de zinspreuk: *een onvermoeide arbeid komt alles te boven,* te Amsterdam.

Genootschap (Zoölogisch) *Natura Artis Magistra* te Amsterdam.
——— ter bevordering der Genees- en Heelkunde te Amsterdam.
——— (Friesch) voor Geschied-, Oudheid en Taalkunde te Leeuwarden.

Instituut (Koninklijk) van ingenieurs te Delft.
——— ——— voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Neêrlands-Indië te Delft.
——— (Koninklijk Nederlandsch Meteorologisch) te Utrecht.

Nederlandsche Entomologische Vereeniging te Leiden.

Vereeniging voor Volksvlijt te Amsterdam.

Nederlandsche Handel Maatschappij.

Boekerij van de Tweede Kamer der Staten Generaal te 's Gravenhage.

Openbare Bibliotheek te Arnhem.

OOST-INDIË.

Bataviaasch Genootschap der Kunsten en Wetenschappen te Batavia.

Natuurkundige Vereeniging in Nederlandsch Indië te Batavia.

BELGIË.

Académie royale des Sciences, Lettres et Arts de Belgique te Brussel.

Académie royale de Médecine de Belgique te Brussel.

Société royale des Sciences te Luik.

Willems-Fonds te Gent.

FRANKRIJK.

Académie Impériale des Sciences te Parijs.
——— ——— — ——— Belles Lettres et Arts te Lyon.
——— ——— — ——— Belles Lettres et Arts te Bordeax.
——— des Sciences, Arts et Belles Lettres te Dijon
——— Impériale des Sciences, Inscriptions et Belles Lettres te Toulousse.
——— des Sciences, Belles Lettres et Arts te Rouen.
——— — ——— Arts et Belles Lettres te Caen.
——— de Stanislas (Société des Sciences, Lettres et Arts) te Nancy.

Académie des Sciences, Arts et Belles Lettres, Agriculture et Industrie te St. Quentin.

Société Impériale des Sciences, de l'Agriculture et des Arts te Rijssel.

——— ——— d'Agriculture, d'Histoire Naturelle et Arts utiles te Lyon.

——— Dunkerquoise pour l'encouragement des Sciences, des Lettres et des Arts te Duinkerken.

——— Imp. d'Agriculture, Sciences et Arts de l'arrondissement de Valenciennes te Valenciennes.

——— de l'Histoire et des Beaux-Arts de la Flandre Maritime te Bergues.

——— Agricole, Scientifique et Littéraire des Pyrenées Orientales te Perpignan.

——— des Sciences Historiques et Naturelles de l'Yonne te Sens.

——— d'Agriculture et d'Industrie Agricole de la Côte d'or te Dijon.

——— des Sciences naturelles te Cherbourg.

——— Linnéenne de Normandië te Caen.

——— ——— te Lyon.

——— du Muséum d'Histoire Naturelle te Straatsburg.

Muséum d'Histoire Naturelle te Parijs.

Académie Impériale de Médecine te Parijs.

Société de Biologie te Parijs.

Het Departement van Oorlog te Parijs.

Académie de législation te Toulouse.

Société des Antiquaires de Picardie te Amiens.

——— — ——— de Normandie te Caen.

Société des Antiquaires de la Morinie te St. Omer.

Bibliothèque Impériale te Parijs.

I T A L I Ë.

Accademia Pontifica di Nuovi Lincei te Rome.

——— delle Scienze dell' Instituto di Bologna te Bologne.

Imp. Reg. Instituto di Scienze, Lettere ed Arti te Venetie.

——— ——— Accademia Economico Agraria dei Georgofili di Firenze te Florence.

Accademia reale delle Scienze te Turin.
Académie royale de Savoie te Chambéry.
Accademia (Reale) delle Scienze te Napels.

SPANJE.

La real Academia de Ciencias te Madrid.
Academia Especial de Ingenieros te Madrid.

GROOT-BRITTANJE.

Royal Society te Londen.
〃 〃 te Edinburg.
〃 Observatory te Greenwich.
〃 Observatory te Edinburg.
〃 Irish Academy te Dublin.
〃 Institution of Great Britain te Londen.
〃 Medico-Chirurgical Society te Londen.
Cambridge Philosophical Society te Cambridge.
Horticultural Society te Londen.
Zoological Society te Londen.
Guy's Hospital te Londen.
Linnean Society te Londen.
Hydrographical office (Admirality) te Londen.
Literary and Philosophical Society te Manchester.

AMERIKA.

American Academy of Arts and Sciences te Boston and Cambridge Massachusetts.
State Library of New-York te Albany.
Philosophical Society te Philadelphia.
Academy of Natural Sciences te Philadelphia.
American Association for the advancement of Science te Philadelphia.
Smithsonian Institution te Washington.
National Institution for the promotion of Science te Washington.
Wisconsin state agricultural society te Madison.
American Journal of Sciences and Arts, te Newhaven.
Californian Academy of Natural Sciences te St. Francisco.

OOSTENRIJK.

Kaiserliche Akademie der Wissenschaften te Weenen.

Gesellschaft der Freunde für Naturkundige Wissenschaften te Weenen.
K. Königlichen Geologische Reichsanstalt te Weenen.
K. K. Geographische Gesellschaft te Weenen.
Zoölogisch-Botanisches Verein te Weenen.
Königlich-Böhmische Gesellschaft der Wissenschaften te Praag.

PRUISSEN.

Königliche Akademie der Wissenschaften te Berlijn.
K. K. Leopoldinisch Carolinische Akademie der Naturforscher te Breslau.
Director der Königliche Sternwarte te Koningsbergen.
Gesellschaft f. Vaterländische kultur te Breslau.
Verein von Alterthums Freunden im Rheinlande te Bonn.
Naturhistorisches Verrein der Preussischen Rheinlande u. Westphalens te Bonn.
Die Senckenbergische Stiftung te Francfort a/M.

HANNOVER.

Königliche Gesellschaft der Wissenschaften te Göttingen.

SAXEN.

Königlich Sachsische Gesellschaft der Wissenschaften te Leipzig.
Furstlich-Jablonowskische Gesellschaft te Leipzig.
Naturforschende Gesellschaft te Halle.
Naturwissenschaftliches Verein für Sachsen und Thuringen te Halle a/S.
Oberlausitzische Gesellschaft der Wissenschaften te Görlitz.
Königliche Akademie der Wissenschaften te Erfurt.
Geographische Anstalt te Gotha.

HANAU.

Wetterauische Gesellschaft für die Gesammte Naturwissenschaften te Hanau.
Oberhessische Gesellschaft für Natur und Heilkunde te Giessen.

BADEN.

Gesellschaft zur beförderung der Naturwissenschaften te Freiburg.

WURTEMBERG.

Verein für Vaterlandische Naturkunde te Stuttgart.

BEIJEREN.

Königliche Akademie der Wissenschaften te Munchen.
Physikalische Medicinische Gesellschaft te Wurzburg.
Naturforschende Geselschaft te Bamberg.
Das Kreis-Comité des landwirthschaftlichen Verreins für Unterfranken und Aschaffenburg, te Wurzburg.

ZWITSERLAND.

Société de Physique et d'Histoire Naturelle te Genève.
——— Vaudoise des Sciences Naturelles te Lausanne.
——— Helvétique des Sciences Naturelles te Bern.
Naturforschende Gesellschaft te Basel.

RUSLAND.

Académie Impériale des Sciences te St. Petersburg.
——— ——— te Cazan.
Société Impériale des Naturalistes te Moskow.
Observatorium te Pulkowa.
Societas Scientiarum Fennica te Helsingfors.
Académie des Sciences te Dorpat.
Naturforschende Gesellschaft te Dorpat.
Kurlandische Gesellschaft für Literatur u. Kunst te Mittau.
Naturforschendes Verein te Riga.

DENEMARKEN.

Kongelige Danske Videnskabernes Selskab te Kopenhagen.
Director der Sternwarte te Altona.
Société Royale des Antiquaires du Nord te Kopenhagen.

NOORWEGEN, ZWEDEN.

Kongelige Frederiks Universität te Christiania.
——— Norske Videnskabs-Selskab te Drontheim.
——— Vetenskaps-Akademie te Stockholm.
Societas Scientiarum te Upsal.

KONINKLIJK BESLUIT, VAN 26 OCTOBER 1851, N°. 3, TOT OPHEFFING VAN HET KONINKLIJK NEDERLANDSCHE INSTITUUT VAN WETENSCHAPPEN, LETTERKUNDE EN SCHOONE KUNSTEN EN TOT OPRIGTING DER KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN.

WIJ WILLEM III, *bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.*

Op de voordragt van onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 6den dezer, La. B., Kabinet;

Gezien zijne nadere rapporten van den 21sten en 25sten dezer, La. B., Kabinet;

Hebben goedgevonden en verstaan:

ART. 1.

Het Koninklijk Nederlandsche Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten wordt opgeheven.

ART. 2.

Aan de leden, geassocieerden en correspondenten wordt eervol ontslag verleend, onder dankbetuiging voor de door hen in die betrekking aan het Land, aan de Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten bewezene diensten.

ART. 3.

Er wordt eene Koninklijke Akademie van Wetenschappen opgerigt, welker doel is bevordering der Wis- en Natuurkunde in haren geheelen omvang.

ART. 4.

Voor die Akademie wordt vastgesteld het bij dit besluit gevoegd Reglement.

ART. 5.

Aan die Akademie wordt een Rijks-subsidie toegekend van *f* 6000 's jaars, met ingang van 1 Januarij 1852.

Uit dat subsidie worden ook voldaan de onkosten voortvloeijende uit de bepalingen van het Reglement.

ART. 6.

Bij die Akademie worden benoemd:

a. tot gewone leden, de Heeren:

A. VAN BEEK.
A. H. VAN DER BOON MESCH.
A. BRANTS.
J. G. S. VAN BREDA.
J. P. DELPRAT.
J. VAN GEUNS.
C. J. GLAVIMANS
H. C. VAN HALL.
J. VAN DER HOEVEN.
F. KAISER.
L. J. A. VAN DER KUN.
R. LOBATTO.
C. J. MATTHES.
F. A. W. MIQUEL.
G. J. MULDER.
C. PRUYS VAN DER HOEVEN.
R. VAN REES.
W. N. ROSE.
J. L. C. SCHROEDER VAN DER KOLK.
G. SIMONS.
F. J. STAMKART.
D. J. STORM BUYSING
G. J. VERDAM.
W. H. DE VRIESE.
W. VROLIK.

b. tot buitengewone leden, de Heeren:

J. BADON GHIJBEN.
*C. L. BLUME *a*)
F. W. CONRAD.
F. C. DONDERS.
F. DOZIJ.
C. M. VAN DIJK.
J. W. ERMERINS.
H. C. FOCKE.
P. J. J. DE FREMERY.
*A. GOEKOOP.
W. DE HAAN.
P. HARTING.
G. A. VAN KERKWIJCK.
*L. A. VAN MEERTEN.

a) De namen met een * geteekend zijn van hen, die het hun opgedragen lidmaatschap niet aannamen, en derhalve ook niet op den staat van blz. XI voorkomen, tenzij eene latere benoeming dit noodzakelijk maakt, gelijk voor den Heer BLUME geschiedde.

CL. MULDER.
A. S. RUEB.
H. SCHLEGEL.
A. A. SEBASTIAN.
H. G. SEELIG.
W. C. H. STARING.
C. SWAVING.

c. tot rustende leden, de Heeren:

A. NUMAN.
C. G. C. REINWARDT.
J. C. RIJK.
C. J. TEMMINCK.
G. VROLIK.

d. tot buitenlandsche leden, de Heeren:

F. ARAGO.
BECQUEREL.
H. K. W. BERGHAUS
R. BROWN.
M. DUMAS.
BARON D'ESPINE.
M. FARADAY.
C. F. GAUSS.
TH. HORSFIELD.
A. VON HUMBOLDT.
J. LIEBIG.
B. A. VON LINDENAU.
H. VON MOHL
J. J. D'OMALIUS.
R. OWEN.
A. QUETELET.
RAMON DE LA SAGRA.
F. TIEDEMANN.
DE HERTOG VAN URSEL.

Geassocieerden en Buitenlandsche Correspondenten der Eerste Klasse van het Instituut.

De Akademie doet geene benoeming van buitenlandsche leden, alvorens bovenstaand getal beneden dat van tien zal zijn gedaald.

ART. 7.

De bezittingen van het Instituut worden aan de Akademie overgegeven, die Ons, voor zoo veel noodig, omtrent hare bestemming voorstellen doet.

ART. 8.

De opheffing van het Instituut en de oprigting der Akademie, de invoering van het nieuwe Reglement, het ontslag der leden, geassocieerden en correspondenten, en de benoeming der nieuwe leden worden gerekend plaats te hebben op den 31sten December 1851. Op dien dag geschiedt mede de overgave der bezittingen van het Instituut.

ART. 9.

In de eerste vergadering der Akademie, te houden onder leiding van den Voorzitter der Eerste Klasse van het Instituut, op zoodanigen dag in Januarij 1852, als hij meest geschikt zal oordeelen, wordt onmiddellijk overgegaan tot de keuze van eenen Voorzitter en Secretaris. De eerste blijft zijne betrekking waarnemen tot de gewone aftreding in 1853, de laatste tot die in 1857.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering dezes, waarvan, voor zoo veel de artt. 1, 3, 5 en 8 betreft, mededeeling zal worden gedaan aan de Algemeene Rekenkamer.

's Gravenhage, den 26sten October 1851. WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

THORBECKE.

KONINKLIJK BESLUIT, VAN 23 FEBRUARIJ 1855, N°. 1, TOT VORMING DER KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN.

WIJ WILLEM III, *bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.*

Op de voordragt van onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 20sten dezer, N°. 317, Kabinet, geheim;

Gelet op Ons besluit van den 26sten October 1851, N°. 3;

Hebben goedgevonden en verstaan, met wijziging in zoo verre der Artikelen 3, 4, 5 en 6 van dat besluit en met intrekking van het daarbij vastgestelde reglement:

ART. 1.

Het doel der Koninklijke Akademie van Wetenschappen wordt uitgestrekt tot de bevordering der Taal-, Letter-, Geschiedkundige en Wijsgeerige Wetenschappen.

ART. 2.

Voor de aldus uitgebreide Akademie wordt vastgesteld het bij dit besluit gevoegde Reglement.

ART. 3.

Het jaarlijks Rijkssubsidie der Akademie wordt, met ingang van 1 Januarij 1855, verhoogd tot *f* 14,000.

ART. 4.

Bij de Akademie worden benoemd:

a. tot gewone leden der afdeeling voor de Wis- en Natuurkundige Wetenschappen, de Heeren:

J. BADON GHYBEN.
F. W. CONRAD.
F. C. DONDERS.
F. DOZY.
J. W. ERMERINS.
P. J. I. DE FREMERY.
W. DE HAAN.
H. J. HALBERTSMA.
P. HARTING.
G. A. VAN KERKWIJK.
CL. MULDER.
J. W. L. VAN OORDT.
H. SCHLEGEL.
G. E. VOORHELM SCHNEEVOOGT.
A. A. SEBASTIAN.
H. G. SEELIG.
W. C. H. STARING.

b. tot correspondenten dier afdeeling, de Heeren:

H. C. FOCKE.
C. SWAVING.

c. tot gewone leden der afdeeling voor de Taal-, Letter-, Geschiedkundige en Wijsgeerige Wetenschappen, de Heeren:

J. ACKERSDIJCK.
C. J. VAN ASSEN.
J. BAKE.
R. C. BAKHUIZEN VAN DEN BRINK.
J. BOSSCHA.
C. G. COBET.
R. P. A. DOZY.
*J. GEEL. *a*)
F. C. DE GREUVE.
G. GROEN VAN PRINSTERER.
ABM. DES AMORIE VAN DER HOEVEN.
J. HOFFMAN.
A. C. HOLTIUS.
L. J. F. JANSSEN.
T. W. J. JUYNBOLL.
S. KARSTEN.
J. DE BOSCH KEMPER.
N. C. KIST.
C. LEEMANS.
J. VAN LENNEP.
T. ROORDA.
A. RUTGERS.
*P. J. VETH.
M. DE VRIES

Art. 5.

Met afwijking voor ditmaal van het bepaalde bij Art. 7 van het Reglement, gaat elk der beide afdeelingen ten spoedigste over tot het geheel of ten deele vervullen der openstaande

a) Zie de noot op bl. XXIV.

plaatsen van leden en correspondenten, op zoodanige wijze als zij meest geschikt zal oordeelen.

ART. 6.

Tot de eerste benoeming van haren Voorzitter, Ondervoorzitter en Secretaris gaat de afdeeling voor de Taal-, Letter-, Geschiedknndige en Wijsgeerige Wetenschappen niet over, alvorens de in het voorgaand artikel vermelde vervulling van openstaande plaatsen zij geschied.

Inmiddels worden hare bijeenkomsten gehouden onder leiding van het oudste in *Amsterdam* woonachtig lid.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering dezes, waarvan, voor zooveel de artikelen 1 en 3 betreft, mededeeling zal worden gedaan aan de Algemeene Rekenkamer.

's Gravenhage, den 23sten Februarij 1855.

WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken.

VAN REENEN.

Accordeert met het origineel.

De Secretaris Generaal bij het Ministerie van Binnenlandsche Zaken.

J. SCHRÖDER.

REGLEMENT VOOR DE KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN.

Art. 1.

Er is voor het geheele Rijk eene Koninklijke Akademie van Wetenschappen gevestigd te Amsterdam.

De Akademie is bestemd tot:

a. een raadgevend ligchaam voor de Regering op het gebied der wetenschap;

b. een middelpunt van zamenwerking voor de beoefenaars der wetenschap in Nederland en zijne Overzeesche Bezittingen;

c een band van vereeniging tusschen de geleerden van Nederland en die van andere landen;

d. eene inrigting ter bevordering van zoodanige wetenschappelijke onderzoekingen en ondernemingen, die slechts door zamerking van de beoefenaars der wetenschap en door ondersteuning der Regering kunnen tot stand gebragt worden.

Art. 3.

Ter bereiking van dit doel zal de Akademie:

a. verslag doen over zaken waaromtrent de Regering haren raad zal inwinnen;

b. voorstellen aan de Regering rigten betreffende de belangen der wetenschap, en zich te dien einde voor zoo veel noodig is, wenden tot de Hoofden der Departementen van Algemeen Bestuur;

c. de pogingen van beoefenaars der wetenschap buiten de Akademie ondersteunen, wanneer deze bevonden worden daarop aanspraak te hebben en hun te dien einde gelegenheid geven hunne geschriften, werkzaamheden of voorstellen aan haar oordeel te onderwerpen;

d. voor zoo veel bij de ontwikkeling der wetenschap daaraan behoefte blijkt te bestaan, prijsvragen uitschrijven en de goedgekeurde antwoorden bekroonen en uitgeven;

e. de uitgave van zoodanige belangrijke werken op zich nemen, als anders voor den opbouw der wetenschap waarschijnlijk zouden verloren gaan;

f. beraadslagen over de wetenschappelijke medeelingen harer leden, en de slotsommen daarvan openbaar maken;

g. de geschriften, welke zij uitgeeft, aan gelijksoortige buitenlandsche instellingen toezenden, en pogen, de werken door deze in het licht gegeven in ruiling daarvoor te bekomen;

h. eene wetenschappelijke briefwisseling onderhouden met hare buitenlandsche leden en met hare in 's Rijks Overzeesche Bezittingen gevestigde correspondenten.

ART. 4.

De Akademie bestaat uit *twee afdeelingen:*
eene voor de Wis- en Natuurkundige Wetenschappen, en eene voor de Taal-, Letter-, Geschiedkundige en Wijsgeerige Wetenschappen.

ART. 5.

Elke dezer afdeelingen telt ten hoogste *vijftig* gewone of binnenlandsche leden, *twintig* buitenlandsche leden, en in de Overzeesche Bezittingen des Rijks *tien* correspondenten.

ART. 6.

De leden en correspondenten zullen zoo veel mogelijk alle vakken van wetenschap moeten vertegenwoordigen. Zij worden door de afdeelingen benoemd.

De benoemingen worden aan den Minister van Binnenlandsche Zaken medegedeeld en door dezen aan de bekrachtiging des Konings onderworpen.

ART. 7.

Tot benoeming van nieuwe leden en correspondenten wordt, zoo er openstaande plaatsen zijn en de vervulling door de afdeeling noodig wordt geoordeeld, jaarlijks, in de maand April, in elke afdeeling eene bijzondere vergadering gehouden op den dag vóór de na te melden vereenigde vergadering der Akademie.

De keuze geschiedt uit eene vooraf opgemaakte lijst van can-

didaten, wier aanspraken op het lidmaatschap door de leden der afdeeling overwogen worden.

De wijze van verkiezing wordt door het Reglement van Orde voor elke afdeeling bepaald.

Art. 8.

Wanneer een gewoon lid den ouderdom van zeventig jaren heeft bereikt, wordt hij onder de rustende leden opgenomen.

Op gronden ter beoordeeling van de afdeeling waartoe hij behoort, kan aan een gewoon lid, dat dien ouderdom nog niet heeft bereikt, op zijn verzoek de titel van rustend lid worden toegekend.

De rustende leden hebben de regten, zonder de verpligtingen, der gewone leden.

Hunne plaats kan door nieuwe benoeming worden aangevuld.

Art. 9.

Gewone leden die, zonder wettige redenen van verontschuldiging, zich gedurende twee jaren geheel aan de werkzaamheden der Akademie en de bijwoning der vergaderingen onttrekken, zullen gerekend worden afstand van hun lidmaatschap te hebben gedaan.

Art. 10.

Elke afdeeling houdt eenmaal in de maand eene gewone vergadering, met uitzondering van de maanden Julij en Augustus. Ook kunnen buitengewone vergaderingen worden belegd.

De *gewone* vergaderingen worden in het openbaar gehouden. De tijd van hare opening en sluiting, benevens al wat tot de regeling der werkzaamheden behoort, wordt door het Reglement van Orde voorgeschreven.

De gewone leden der Akademie hebben regt van zitting in alle *gewone* vergaderingen, doch zullen in de afdeeling, tot welke zij niet behooren, alleen eene raadgevende stem kunnen uitbrengen.

Art. 11.

De correspondenten, geroepen om door wetenschappelijke me-

dedeelingen tot het doel der Akademie mede te werken, hebben, bij tijdelijk verblijf in het moederland, zitting in de afdeeling waartoe zij behooren, met een raadgevende stem.

ART. 12.

De Akademie houdt jaarlijks in de maand April eene vereenigde vergadering der beide afdeelingen met gesloten deuren, waarin de volgende werkzaamheden plaats hebben:

a. verslag van den staat en de werkzaamheden der Akademie;
b. rekening en verantwoording over het afgeloopen jaar;
c. raming der uitgaven voor het volgend jaar;
d. regeling van algemeene huishoudelijke belangen.

ART. 13.

De Akademie is geregtigd, op onbepaalde tijden eene plegtige vereenigde vergadering in het openbaar te houden, waarvan vooraf een programma wordt vastgesteld, en tot welker bijwoning de Koning en de leden van het Koninklijk Huis worden uitgenoodigd.

ART. 14.

Een naauwkeurig verslag van den staat en de werkzaamheden der Akademie wordt jaarlijks aan den Koning, en in afschrift aan den Minister van Binnenlandsche Zaken aangeboden. Dit verslag wordt volgens Art. 12 vooraf aan de goedkeuring der Akademie onderworpen.

ART. 15.

Elke afdeeling bekleedt bij afwisseling om het andere jaar den voorrang. De overgang heeft plaats na den afloop der vereenigde zitting in Art. 12 vermeld.

ART. 16.

De Voorzitter der afdeeling, die tijdelijk den voorrang heeft, is Algemeen Voorzitter der Akademie en bestuurt hare vereenigde vergaderingen.

ART. 17.

Elke afdeeling benoemt haren Voorzitter en Onder-Voorzitter voor den tijd van één jaar, en haren Secretaris voor den tijd

van vijf achtereenvolgende jaren; allen zijn bij hunne aftreding herkiesbaar.

De Onder-Voorzitters en Secretarissen wonen te Amsterdam.

De wijze van verkiezing wordt door het Reglement van Orde geregeld.

De gedane keuzen worden aan den Minister van Binnenlandsche Zaken medegedeeld, en door dezen aan den Koning ter goedkeuring voorgedragen.

ART. 18.

De Voorzitters, Onder-Voorzitters en Secretarissen der beide afdeelingen maken te zamen het Algemeen Bestuur der Akademie uit.

ART. 19.

Het Algemeen Bestuur benoemt de beambten der Akademie en is belast met al wat tot de algemeene huishouding en de regeling der uitgaven behoort.

Het kan, zoo dikwijls het dit noodig acht, eene vereenigde vergadering der Akademie bijeen roepen.

ART. 20.

Een der beide Secretarissen is tevens, zoo lang hij zijne betrekking bekleedt, Algemeene Secretaris der Akademie, en met de zorg voor hare boekerij en het beheer van hare geldmiddelen belast.

Hij wordt benoemd door de Akademie in de vereenigde vergaderingen der beide afdeelingen in de maand April.

ART. 21.

De betrekkingen van Voorzitter en Onder-Voorzitter zijn onbezoldigd.

Voor de Secretarissen wordt bij de jaarlijksche raming van de uitgaven der Akademie eene som van vijftien honderd gulden uitgetrokken, waarvan twee derde gedeelten, en alzoo duizend gulden, aan den Algemeenen Secretaris worden toegelegd.

De gewone leden, buiten Amsterdam wonende, hebben, zoo dikwerf zij ter vergadering komen, aanspraak op eene vergoeding van reis- en verblijfkosten.

ART. 22.

De Akademie is gemagtigd, aan de Regering behoorlijk on wikkelde en met reden omkleede voorstellen te doen, ten einc boven haar jaarlijksche subsidie, tijdelijk te worden te gem gekomen voor een bepaald door haar aangewezen doel.

ART. 23.

Elke afdeeling stelt een Reglement van Orde vast, dat a de goedkeuring van den Minister van Binnenlandsche Zak wordt onderworpen.

Behoort bij Koninklijk besluit van den 23sten Februa 1855 N°. 1.

Mij bekend,

De Minister van Binnenlandsche Zak

VAN REENEN.

MEMORIE VAN TOELICHTING.

INGEDIEND DOOR DE COMMISSIE, WELKE DOOR DEN KONING WERD UITGENOODIGD TOT HET DOEN VAN VOORSTELLEN TER UITBREIDING DER AKADEMIE.

1°. Bij het ontwerpen van een reglement voor de nieuwe instelling bestemd om, volgens het verlangen van den Koning, aan de bestaande Koninklijke Akademie van Wetenschappen zoodanige uitbreiding te geven, dat daarin ook de letteren en geschiedenis en vooral die des Vaderlands, op gelijke wijze als de andere wetenschappen worden vertegenwoordigd, heeft de commissie gemeend, vooraf de eene en andere vraag te moeten overwegen, van welker beslissing bij haar de overtuiging zou afhangen, dat de arbeid, dien zij op zich had genomen, werkelijk kon leiden tot eene zaak, niet alleen zich aanbevelende door eene nuttige strekking, maar ook door praktische inrigting, iets goeds in de uitkomst belovende.

2°. Zonder in het minst zich eenig oordeel aan te matigen over de lofwaardige strekking en werkzaamheid der thans bestaande Akademie, heeft zij gemeend zich de vraag te mogen stellen, of de oprigting eener Koninklijke instelling ter bevordering der wetenschap, bepaaldelijk met het oog op die vakken, die de Koning aan de Akademie verlangt toe te voegen, inderdaad wenschelijk mag heeten en goede vruchten schijnt te beloven. De overweging dezer vraag kwam haar noodzakelijk voor, omdat daaruit tevens de aanwijzing moest voortvloeijen van de onmisbare voorwaarden, welker inachtneming tot een

waarborg voor de bedoelde goede uitkomsten zou moeten strekken.

3°. De commissie heeft niet geaarzeld, deze vraag omtrent de wenschelijkheid eener wetenschappelijke instelling, door Koninklijk gezag gevestigd, toestemmend te beantwoorden. Zij is van meening, dat zulk eene instelling, wel verre van eene overtollige weelde te zijn, integendeel hoogst nuttig en van eene heilzame strekking voor maatschappij en wetenschap beiden mag heeten; en zij oordeelt tevens, dat de hier te lande bestaande hooge- en doorluchtige scholen, althans bij hare tegenwoordige inrigting en bestemming, geenszins gezegd kunnen worden eene dergelijke stichting overbodig te maken. Het is waar, wanneer men bedenkt, hoevele aanzienlijke genootschappen, aan de bevordering der wetenschappen gewijd, reeds in ons vaderland bestaan, door den ijver van particulieren in leven en bloei worden gehouden en ruime vruchten dragen, dan zou bij eene oppervlakkige beschouwing de behoefte aan eene instelling, van 's Lands Regering uitgaande, minder groot kunnen schijnen. Doch bij nadere overweging wordt men tot een ander oordeel geleid. Eene Koninklijke Akademie toch bezit een eigenaardig karakter, waardoor zij zich wezenlijk van alle andere genootschappen onderscheidt, en dat haar nevens die allen eenen onafhankelijken, uitgebreiden en nuttigen werkkring verzekert. Door de ondersteuning der Hooge Regering ziet zij zich in staat gesteld tot wetenschappelijke nasporingen en ondernemingen op veel uitgestrekter gebied en op veel ruimer schaal, dan ooit aan eenig ander genootschap mogelijk zijn kan. De bescherming, haar door het openbaar gezag verleend, schenkt haar het vermogen, bij haren wetenschappelijken arbeid al zulke hinderpalen uit den weg te ruimen, waartegen ook de krachtigste ijver van particuliere vereenigingen dikwijls niet bestand is. En diezelfde hooge bescherming waarborgt haar tevens eene vastheid en duurzaamheid, waardoor zij beveiligd is tegen de wisselingen en gevaren, die inrigtingen van bijzonderen aard niet zelden in haar bestaan bedreigen. Uitgebreider gebied, krachtiger werking en duurzamer leven zijn dus de kenmerkende eigenschappen, waardoor zij zich aanbeveelt, en die haar inder-

daad, niet slechts voor de wetenschap, maak ook onmiddellijk voor de Regering zelve, ten hoogste nuttig doen zijn. Waar de Regering in de veelzijdige taak, die haar is opgedragen, de voorlichting der wetenschap behoeft; waar zij de verstandelijke belangen der natie krachtig bevorderen wil; waar zij groote ondernemingen wil uitlokken, bestemd om voor de zaak der verlichting en beschaving heilrijke vruchten te dragen; waar zij zich beijveren wil, den roem des Vaderlands op het gebied der wetenschap te doen handhaven en verhoogen: daar vindt zij in eene instelling, door openbaar gezag gegrondvest, een steun en eene medewerking, die zij nimmer van de onzekere en wisselende vereenigingen, door particulieren gesticht, zou kunnen verwachten; en waaraan zij niettemin dringend behoefte heeft, omdat het hier de hoogste, de edelste belangen des volks geldt, de verstandelijke ontwikkeling, die de eenige hechte grondslag is waarop het stoffelijk welzijn eener natie moet rusten.

4°. Ook met bepaalde toepassing op de vakken, die de Koning aan de thans bestaande Akademie wenscht toe te voegen, de letteren en geschiedenis, acht de commissie het bovengezegde omtrent het wenschelijke en nuttige eener Koninklijke instelling aan geen redelijken twijfel onderhevig. De wetenschappen, die tot het gebied van letteren en geschiedenis behooren (en de commissie meent die beide benamingen in den uitgestreksten zin te moeten opvatten, zoodat zij daaronder alle vakken van menschelijke kennis begrijpt, die niet op zinnelijke waarneming berusten), deze wetenschappen zijn voorzeker voor de geheele maatschappij van even groot aanbelang als hare zusteren, die zich wijden aan het onderzoek der stoffelijke natuur. Hare werking moge zich minder onmiddellijk en regtstreeks op het gebied der praktijk doen gevoelen, hare vruchten mogen minder tastbaar, minder naauwkeurig te berekenen zijn, zij zijn niettemin even wezenlijk; want het onderzoek der onstoffelijke natuur breidt evenzeer den kring der menschelijke kennis met nieuwe ontdekkingen uit, het bevordert evenzeer de algemeene verlichting en beschaving, het veredelt geest en gemoed; en langs duizend onnaspeurbare wegen oefent het op de geheele zamenleving een heilzamen invloed, die niet missen kan ook

het stoffelijk welzijn te verhoogen. En daarenboven het materiëele belang mag niet de eenige maatstaf van beoordeeling zijn. De behartiging der wetenschap is eene zaak, die Nederland aan zich zelf verschuldigd is, om zich waardig te blijven handhaven in den eervollen rang, dien het zich, als een der meest beschaafde landen, heeft weten te verwerven. Daarom moet die behartiging der wetenschap algemeen en onbekrompen zijn. Niet een gedeelte der vakken van menschelijke kennis moet worden ondersteund en bevorderd, met willekeurige uitsluiting van andere; maar de geheele wetenschap, die der onstoffelijke zoowel als der stoffelijke wereld, heeft op de aanmoediging, bescherming en ondersteuning der Regering eene stellige en onbetwistbare aanspraak; gezwegen nog van de verpligting, die op iedere beschaafde natie rust, om de taal, letteren en geschiedenis van het eigen Vaderland, als een heilig erfdeel van het voorgeslacht, in eere te houden en hare wetenschappelijke beoefening met onvermoeide zorg aan te kweeken.

5°. Is alzoo het wenschelijke en nuttige van de uitbreiding, die de Koning aan de Akademie van Wetenschappen verlangt te geven, uit het tot hiertoe gezegde gebleken, de commissie meent tevens daaruit de voorwaarden te kunnen afleiden, van welker bepaalde erkenning en inachtneming het bereiken van het voorgestelde loffelijke doel zal afhangen. Die voorwaarden komen, naar zij meent, voornamelijk hierop neder:

a. Het is in de eerste plaats een stellig vereischte, dat het eigenaardig standpunt der Akademie duidelijk worde aangewezen, haar werkkring naauwkeurig afgebakend. Eene Koninklijke Akademie moet niet slechts een genootschap te meer zijn bij de velen, die reeds in ons Vaderland bestaan. Zij mag zich niet tegenover de vereenigingen, uit den ijver van particulieren ontsproten, als mededingster stellen, veelmin door dergelijke mededinging de vrije werking van anderen belemmeren. Ook mag zij niet treden op het gebied van individueel wetenschappelijk onderzoek, om datgene te doen, wat door bijzondere personen even goed kan worden verrigt. Maar zij moet hare roeping en tevens hare regtvaardiging vinden, deels in hare onmiddellijke betrekking tot de Hooge Regering, deels in het

groote, uitgebreide, veelomvattende van haren arbeid, en in de overtuiging, dat die arbeid slechts door de krachtige medewerking en ondersteuning van het openbaar gezag kan worden tot stand gebragt.

Uit deze algemeene voorwaardė vloeit regtstreeks het volgende voort:

b. De Akademie moet tot de Hooge Regering in onmiddellijke betrekking staan. Die betrekking is uit den aard der zaak tweeledig. Zij omvat eene verpligting en een regt: de verpligting namelijk om te antwoorden op de vragen, haar door het Landsbestuur voorgelegd, en het regt om zelve aan dat Bestuur voorstellen te doen.

De Regering voor te lichten op het gebied der wetenschap, dat is de eerste en voornaamste roeping eener Koninklijke Akademie. Zoo dikwijls derhalve haar gevoelen, haar oordeel, haar raad zal worden gevraagd omtrent al die onderwerpen, die met het doel harer instelling in verband staan, moet op haar de verpligting rusten, die vragen op zoodanige wijze te beantwoorden, als zij, na rijpe overweging, met de eischen der wetenschap overeenkomstig zal oordeelen. Zoo dikwijls hare medewerking wordt ingeroepen, om maatregelen der Regering op het gebied der wetenschap te helpen tot stand brengen, moet zij altijd bereid zijn aan die uitnoodiging te voldoen. Hoe meer de Regering zich deze gelegenheid ten nutte maakt, om de onpartijdige belangelooze stem der wetenschap, door deskundigen geuit en met bondige redenen omkleed, te vernemen, — des te heilzamer zullen de gevolgen voor het Vaderland zijn. Ja, de commissie gelooft hare wenschen niet te hoog te stemmen, noch zich aan onbescheidenheid schuldig te maken, wanneer zij de hoop uitspreekt, dat de Regering zal goedvinden de Akademie te erkennen als een bestendig raadgevend collegie, dat niet slechts nu en dan, in bijzondere gevallen, wordt geraadpleegd, maar geregeld en voortdurend het openbaar gezag met raad en daad ter zijde staat in alle zaken, die tot haren werkkring behooren. Zoo doende zal hare taak eene wezenlijke en krachtige beteekenis erlangen en de wetenschap in waarheid bevorderlijk worden gemaakt aan het welzijn der natie; zoo doende zal er in de

handelingen der Regering, op het gebied van wetenschap en onderwijs, eenheid en veerkracht ontstaan; en heeft men meermalen zich beklaagd over versnippering van krachten, over onzamenhangende, onstelselmatige maatregelen in dit gewigtig deel van wetgeving en bestuur, dat de hoogere belangen der natie omvat: eene bepaling, als de hier voorgedragene, zou, naar het oordeel der commissie, zeer veel kunnen bijdragen, om de aanleiding tot zoodanige klagten te doen ophouden, althans merkelijk te verminderen.

Maar gelijk aan de eene zijde op de Akademie de verpligting rust, de Regering, waar deze het verlangt, te dienen van inlichting en raad, zoo moet zij aan den anderen kant zelve geregtigd zijn, uit eigen boezem voorstellen aan het Landsbestuur te rigten. Mogt zij in het belang der wetenschap, waaraan zij is toegewijd, en ter bevordering van het doel harer instelling een maatregel wenschen uit te lokken, dien zij als nuttig en noodig beschouwt; mogt zij een wetenschappelijk plan hebben beraamd, tot welks volvoering, hetzij om de hooge kosten daaraan verbonden, hetzij om andere redenen, de medewerking van het openbaar gezag een onmisbaar vereischte is: dan mag haar het regt niet ontzegd zijn, gemotiveerde voordragten bij de Regering in te zenden en de gevorderde ondersteuning aan te vragen. Dat regt van zelfstandige ondernemingen, dat bewustzijn van door eigen kracht de opwekking tot nuttigen arbeid te kunnen geven, zal bij de Akademie dien ijver, dien lust en die geestkracht ontwikkelen, die steeds haar moeten bezielen, indien zij werkelijk aan het doel harer instelling beantwoorden zal. Zij behoort derhalve geregtigd te zijn, aan de Regering hare voorstellen in te dienen, en zij behoort dat te kunnen doen in de vaste overtuiging, dat die voorstellen dáár een open oor zullen vinden; dat zij, als eene instelling door den Koning in het belang der wetenschap gesticht, ook voortdurend en regtmatig het vertrouwen der Regering geniet en daarop eene erkende aanspraak bezit. Zonder wederkeerig vertrouwen, zonder wederzijdsche bereidvaardigheid om krachtig te streven naar het gemeenschappelijk doel, kan de betrekking der Akademie tot de Regering niet anders zijn dan een ijdele klank; maar met die beide voorwaar-

den toegerust, zal zij in waarheid vruchten dragen voor wetenschap en Vaderland beiden.

c. De aard van den wetenschappelijken arbeid, door de Akademie te ondernemen, wordt mede door het haar aangewezen eigenaardige standpunt als van zelf bepaald. Is zij eene vereeniging van krachten, onder hoogere bescherming, om met meerder vermogen en in ruimeren kring werkzaam te zijn dan aan bijzondere personen, hetzij op zich zelve staande of in genootschappen vereenigd, mogelijk is, dan moet ook haar voornaamste streven zijn, het tot stand brengen van zoodanige wetenschappelijke nasporingen en ondernemingen, die, òf om te groote uitgebreidheid, òf om te hooge kosten daaraan verbonden, de krachten van enkele personen te boven gaan, die slechts door de zamenwerking van de beoefenaars der wetenschap kunnen tot stand gebragt worden, en tevens van hooger hand zoodanige ondersteuning, bevordering en bescherming vereischen, dat zij door andere genootschappen bezwaarlijk zouden kunnen verrigt worden. De uitdrukkelijke erkenning van dit beginsel, den aard van den werkkring der Akademie aanwijzende, sluit daarom de voordeelen niet uit, die men ook van de individueele nasporingen en mededeelingen op wetenschappelijk gebied zou mogen verwachten. Zij bepaalt slechts het hoofddoel der instelling; maar daarnevens blijft aan de leden volkomene vrijheid tot het leveren van bijdragen, uit eigen onderzoek gesproten, die meermalen zullen kunnen strekken tot eene aanleiding, òf om gewigtige vraagpunten der wetenschap aan een gezamenlijk en rijper onderzoek te onderwerpen, òf om grootere ondernemingen uit te lokken of voor te bereiden. Daarom opent de Akademie ook aan de beoefenaars der wetenschap, die niet tot hare leden behooren, de gelegenheid om hunne geschriften, werkzaamheden of voorstellen aan haar oordeel te onderwerpen, en schenkt hare ondersteuning aan datgene, dat daarop aanspraak zal kunnen maken. Daarom onderhoudt zij met hare buitenlandsche leden en met hare in 's Rijks overzeesche bezittingen gevestigde correspondenten eene geregelde briefwisseling, en vergadert telkens nieuwe stof voor toekomstige werkzaamheden. Zoo tracht zij van alle kanten de verspreide pogingen tot zamenwerking te leiden en als in een

middelpunt te vereenigen; een band te vormen, die zoowel de Nederlandsche geleerden onderling, als tevens deze met die van andere landen verbindt; en door dit alles het hoofddoel van hare instelling te bereiken: de behartiging, ontwikkeling en opbouw der wetenschap op zoo ruime schaal, als waartoe zij op haar bijzonder standpunt geroepen is.

d. Om echter aan deze verpligtingen behoorlijk te kunnen voldoen, is het eene onmisbare voorwaarde, dat zij daartoe door de Regering in staat worde gesteld door eene materiëele ondersteuning, aan de ruimte van haren werkkring geëvenredigd. Vele groote en belangrijke ondernemingen op het gebied der wetenschap zullen door haar niet tot stand gebragt kunnen worden, wanneer zij niet kan beschikken over de noodige hulpmiddelen. Hare leden stellen hunnen tijd en hunnen ijver, de inspanning hunner beste krachten ten dienste voor de bevordering van het doel der instelling, en geenerlei personeele belooning wordt daarvoor verlangd. Maar hetgeen men verlangt, en waarop men regtmatige aanspraak heeft, is slechts dit, dat de pogingen, die men in deze betrekking aan de goede zaak ten koste legt, door de Regering, zooveel in haar vermogen is, worden ondersteund, ten einde niet, bij gebrekkige middelen, de belangstelling verflaauwe, de ijver verslappe en het streven worde verlamd. Wil de Regering van de door haar gestichte instelling ruime vruchten zien, dan is het in de eerste plaats hare roeping, den lust en den ijver van de leden dier instelling op te wekken en aan te vuren door de zekerheid, dat op de krachtige medewerking van het openbaar gezag niet te vergeefs zal worden gerekend.

6°. Zoodanig zijn, naar het oordeel der commissie, de voorwaarden van welker erkenning en inachtneming het bereiken van het doel der Akademie zal afhangen, in zooverre het althans in de magt der Regering staat, die goede uitkomst te verzekeren. De commissie wenscht voor de leden der instelling geenerlei uiterlijk aanzien, geenerlei voorrang of eerbetoon — zij moet haar aanzien en haren rang ontleenen van de verdiensten harer leden: — maar men wenscht slechts van de Regering de erkenning en vaststelling van die voorwaarden, zonder

welke al het streven der instelling òf ijdel, òf althans onbeduidend zou zijn, en zij reeds bij den aanvang de kiem des verderfs in zich dragen zou. Erkenning van het eigenaardige standpunt, dat aan eene Koninklijke instelling voegt; regeling van hare betrekking tot de Regering, van hare verpligtingen en van hare regten; aanwijzing van eenen ruimen wetenschappelijken werkkring; bemoedigend vertrouwen en onbekrompene ondersteuning: ziedaar hetgeen de Regering doen kan, om, voor zooveel van haar afhangt, zorg te dragen, dat de Akademie zoowel aan het doel harer stichting, als aan de billijke verwachting der natie beantwoorde.

7°. In de overtuiging van deze onbewimpeld uitgesproken beginselen, acht de commissie het raadzaam, dat de Regering, bij gewenschte goedkeuring van het ontworpen reglement, openlijk blijk geve, dat zij den aard en de bestemming der Akademie in den bovengeschetsten zin verstaat; en zij neemt derhalve de vrijheid voor te stellen, dat het Koninklijk besluit, waarbij het reglement mogt worden vastgesteld, worde voorafgegaan door eene *overweging*, van dezen of dergelijken inhoud:

„Wenschende aan de bij Ons besluit van den 26sten October 1851, N°. 3, ingestelde Koninklijke Akademie van Wetenschappen eene zoodanige uitbreiding te geven, dat daarin ook de letteren en geschiedenis, en vooral die des Vaderlands, worden vertegenwoordigd;

„Verlangende dat aan deze instelling, zoowel in het belang Onzer Regering en der gansche maatschappij, als in dat van de wetenschappen, tot welker bevordering en ontwikkeling zij geroepen wordt, steeds eene vrije en onbelemmerde stem omtrent al wat met hare roeping in verband staat, verzekerd zij;

„En willende aan haar de toezegging verleenen van de stoffelijke ondersteuning die zij behoeft, om zich naar behooren te kwijten van de op haar rustende verpligting, met dien ijver en die aandacht, die het Vaderland van haar mag verwachten;

„Hebben besloten vast te stellen het reglement, bepalende de organisatie en de wijze van werken der Koninklijke Nederlandsche Akademie van Wetenschappen.

„Art. 1.” enz.

Na deze uiteenzetting der hoofdbeginselen, die der commissie bij het ontwerpen van het reglement tot leiddraad hebben verstrekt, laat zij thans nog de eene en andere opmerking volgen tot nadere toelichting van enkele der door haar voorgestelde artikelen.

ART. 4. De commissie heeft de bestemming der nieuwe afdeeling omschreven door: *taal- en letterkunde, geschiedenis en wijsbegeerte.* Zij meent hiermede naar den geest en volgens het verlangen van den Koning te hebben gehandeld, al heeft zij zich niet letterlijk gehouden aan de bewoordingen, vervat in haren aanstellingsbrief. Tegenover de wis- en natuurkundige wetenschappen in den ruimsten omvang schijnt het billijk, dat ook de kring dier wetenschappen, die Zijne Majesteit thans vertegenwoordigd wenscht te zien, even ruim worde genomen; zoodat daartoe alles gebragt worde, wat betrekking heeft: òf tot de studie der talen, die het voertuig zijn der menschelijke gedachte; òf tot het onderzoek der geschrevene gedenkstukken, waarin de menschelijke geest zijne ontdekkingen of zijne scheppingen tot blijvend nut voor allen heeft nedergelegd; òf tot de nasporing der geschiedenis, dat is, van de ontwikkeling der menschheid in alle rigtingen; òf wel tot het gebied der bespiegelende gedachte, die het denkvermogen zelf tracht te doorgronden, en uit het geheele zamenstel der menschelijke kennis de eeuwige wetten op te sporen, welker inzigt den geest tot hoogere waarheden opleidt. Door deze ruime omschrijving wordt, naar het oordeel der commissie, aan de eischen der wetenschap regt gedaan, die aanspraak heeft op onverdeelde behartiging, zonder uitsluiting van enkele deelen.

Tot juist verstand van de door haar gekozen bewoordingen, meent zij echter hierbij te moeten opmerken, dat zij den werkkring der Akademie bepaald wenscht te zien tot het gebied der eigenlijke *wetenschap.* Wanneer zij derhalve het woord *letterkunde* stelt, dan bedoelt zij ook deze *als wetenschap,* dat is, in zooverre zij op onderzoek en nasporing berust, in zooverre zij de uitbreiding der stellige kennis beoogt. *Letterkunde,* als zuivere *kunst* beschouwd, als berustende op talent en genie, behoort minder eigenaardig tot den werkkring eener wetenschappelijke

Akademie. Voortbrengselen der dichtkunst en welsprekendheid, als gewrochten der kunst, hoe hoog ook te waarderen, zijn niet de vruchten die men verwacht van eene Akademie, bepaaldelijk aan de wetenschap gewijd. Maar de theoretische grondslag van beiden, de wetten der aesthetica en daarnevens de verklaring der literarische gedenkteekenen, en de geschiedenis van hunne ontwikkeling en hunnen zamenhang: ziedaar wat de *letterkunde* als wetenschap kenmerkt, en wat de commissie door die benaming wenscht te verstaan.

Art. 5. Na rijp beraad heeft de commissie gemeend, het aantal der leden te moeten voorstellen naar den maatstaf van hetgeen bij de thans bestaande Akademie bepaald is. Het komt haar voor, dat dit aantal in elk opzigt doelmatig is, en tusschen het te veel en te weinig het juiste midden houdt.

Art. 6, 7 en 8.

Art. 9. De commissie meent te moeten opmerken, dat het Reglement eenigen waarborg dient te bevatten voor het nadeel, voortvloeijende uit de volslagene werkeloosheid van eenig lid, dat alsdan eene plaats inneemt, door een ander welligt op nuttiger wijze te vervullen. In het Reglement van het voormalige Koninklijk Nederlandsch Instituut bestond eene bepaling, nagenoeg gelijkstaande met de in dit artikel voorgedragene. Zij is bij de Eerste Klasse van voornoemd Instituut eenmaal in toepassing gebragt. Het Reglement der Akademie van Wetenschappen, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 26 October 1851, voorziet in deze behoefte door de bepaling van art. 16, welke alleen de vergaderingen betreft. De commissie heeft gemeend haar in het algemeen op de werkzaamheden van toepassing te moeten maken. De ondervinding leert, dat leden, die ongaarne hunne woonplaats verlaten of wel daarin verhinderd worden, toch zeer werkzaam voor de instelling kunnen zijn. In dergelijk geval wordt het zeer netelig, gelijk de ondervinding reeds aan de tegenwoordige Akademie leerde, volgens haar art. 16 een lid ter verantwoording te roepen, dat in negen achtereenvolgende vergaderingen afwezig bleef, hoewel hij voor het overige werkzaam was en zijne belangstelling deed blijken.

Art. 10. De commissie heeft, wat betreft de openbaarheid der

gewone vergaderingen, het heilzame beginsel gevolgd, aangenomen bij het Reglement der tegenwoordige Akademie en bij haar met vrucht in toepassing gebragt.

Deze Akademie (gelijk blijkt uit haar ontwerp, dd. 27 November 1853 aan het Departement van Binnenlandsche Zaken aangeboden) wenscht, dat alleen in de maanden Julij en Augustus geene vergaderingen worden gehouden. Het is haar ook gebleken, dat de vaststelling van het uur van openen en sluiten der vergadering in het organiek Reglement een lastigen band oplegt. Zij wenschte ook daarom deze bepaling naar het Reglement van Orde over te brengen, ten einde haar gemakkelijker naar tijdsomstandigheden te kunnen wijzigen. De commissie heeft gemeend aan dezen wensch gehoor te moeten geven, en stelde in dien geest dit artikel te zamen.

De laatste alinea van dit artikel vloeit uit de nu ontworpen zamenstelling der Akademie uit twee Afdeelingen voort. Het is is billijk, dat hare leden met eene raadgevende stem zitting hebben in de Afdeeling, waartoe zij niet behooren. Het zal wel onnoodig zijn hier bij te voegen, dat, naar het oordeel der commissie, eene beslissende stem zich in het algemeen moet beperken tot die onderwerpen, bij welke beslissing door meerderheid van stemmen mogelijk is; maar dat daarvan al diegenen behooren uitgesloten te zijn, die zich tot zuiver wetenschappelijke vraagpunten bepalen. Eene beslissing daarover door meerderheid van stemmen, als ware het door eene gezaghebbende magt, zou voor de wetenschap verderfelijk, of liever eene ongerijmdheid zijn.

Bij dit artikel heeft de commissie tevens overwogen, in hoeverre het raadzaam mogt wezen aan de Afdeelingen der Akademie het regt toe te kennen, zich in sectiën te splitsen, tot meer bepaalde behandeling van wetenschappelijke vraagpunten: in den geest van art. 13 van het concept-reglement, ten jare 1850 door het committé van het Koninklijk Nederlandsch Instituut ontworpen. De commissie erkende de groote voordeelen, aan zulk eene splitsing verbonden, die telkens deskundigen in kleineren kring bijeen roept, om over datgene te handelen, wat tot ieders specialiteit behoort, en waardoor het bezwaar zou worden opgeheven, dat dikwijls in eene vergadering een onderwerp ter

sprake kan komen, waarin een aantal leden te zeer vreemdelingen zijn, om daarover een oordeel te kunnen uitbrengen. Doch er stonden aan de verwezenlijking van dit plan praktische moeijelijkheden in den weg, die de commissie niet wist op te lossen, en die haar noopten het daartoe strekkende voorstel achterwege te laten. Zij meende hiertoe te eerder te kunnen besluiten, daar men allen grond heeft om te vertrouwen, dat in de hier aangeduide behoefte zal kunnen worden voorzien bij het Reglement van Orde, herzij door het voorschrijven van afzonderlijke commissiën voor speciale werkzaamheden, hetzij door zoodanige andere bepalingen, als later nuttig en uitvoerbaar zullen blijken.

Art. 11. Dat de commissie bij dit artikel, behelzende eene aanwijzing van de verpligting en van het regt der correspondenten, niet tevens de buitenlandsche leden genoemd heeft, is daaraan toe te schrijven, dat zij de betrekking van deze laatsten meer als eene eervolle onderscheiding, aan uitstekende geleerden bewezen, beschouwt, dan wel als eene roeping, waaraan bepaalde verpligtingen zouden verbonden zijn. Men mag van de buitenlandsche leden, uit belangstelling in de Akademie die hun het lidmaatschap aanbood, welwillende medewerking hopen en verwachten; maar het scheen ongepast, daarvan in het Reglement opzettelijk melding te maken.

Art. 12.

Art. 13. Men heeft aan de Akademie de bevoegdheid willen laten, om, des verkiezende en zoo bijzondere omstandigheden dit wenschelijk maken, eene plegtige vergadering in het openbaar te houden. De commissie zoude echter ongaarne zien, dat daarmede weder in het leven wierden geroepen de vroegere openbare vergaderingen des Instituuts. Uit den aard der zaak zal bij de instelling, gelijk zij nu werd ontworpen, slechts zelden eene dergelijke plegtige vergadering voorkomen.

Art. 14. Bij dit artikel wordt voorgesteld, het verslag onmiddellijk den Koning aan te bieden, en een afschrift daarvan aan den Minister van Binnenlandsche Zaken te zenden, opdat hierdoor een band tusschen Zijne Majesteit en de Akademie ontsta. De tegenwoordige Akademie heeft, blijkens het art. 16 van haar ontwerp van 27 November 1853, den wensch tot

dergelijke onmiddellijke betrekking met het geëerbiedigd Hoofd van den Staat uitgedrukt.

ART. 15, 16, 17.

ART. 18. Door de bepaling van dit artikel wordt een noodzakelijk algemeen bestuur in het leven geroepen. Het zal het committé van Voorzitters, Secretarissen en algemeenen Penningmeester van het voormalig Instituut vervangen.

De commissie stelt zich voor, dat hierdoor steeds behoorlijk doordachte en uitgewerkte voorstellen aan de vereenigde vergadering van de beide Afdeelingen der Akademie zullen kunnen aangeboden worden, en dat de geheele administratie der Akademie de eenheid zal verkrijgen, zonder welke haar bestaan onmogelijk wordt. Aan deze zucht naar eenheid van administratief beheer hecht zich ook de bepaling van art. 20, omtrent de benoeming van eenen algemeenen Secretaris.

ART. 19, 20.

ART. 21. De commissie heeft voor de bezoldiging van de secretarissen der Afdeelingen den maatstaf gevolgd, aangewezen door art. 11 van het reglement der tegenwoordige Akademie. Zij ontveinst zich de bekrompenheid van het cijfer niet, vooral zoo men de menigvuldige bezigheden, de gevorderde bekwaamheden en de verantwoordelijkheid overweegt, aan deze betrekking verknocht en door haar gevorderd. Gaarne zag zij het daarom hooger opgevoerd; maar meent dat haar standpunt haar belet daaromtrent een nader voorstel te doen. De toekenning van een verdubbeld honorarium aan den algemeenen Secretaris acht zij onmisbaar. De ondervinding der tegenwoordige Akademie leert, dat door zich tevens met de geheele administratie en met het beheer der bibliotheek te belasten, de betrekking van den Secretaris eene beroepsbezigheid wordt, welke zooveel van zijnen tijd en zijne zorgen vordert, dat het niet dan billijk kan geacht worden, daaraan eenige vergoeding te verbinden.

De bepaling omtrent de vergoeding van reis- en verblijfkosten aan de gewone leden, buiten Amsterdam wonende, zoo dikwerf zij ter vergadering komen, stemt geheel overeen met hetgeen daaromtrent, onder goedkeuring der Regering en naar aanleiding van den brief van den Minister van Binnenlandsche

Zaken in dato 12 April 1853, bij de tegenwoordige Akademie vastgesteld is.

De tusschen deze en de Regering gevoerde briefwisseling toont, dat de billijkheid van den eisch eener dergelijke vergoeding als beginsel door de Regering werd aangenomen, en de vergelijking van het aantal leden, dat *voor* en dat *na* het toekennen der vergoeding de vergaderingen der Akademie bijwoonde, leert dat de maatregel doeltreffend is. De commissie acht het dan ook onnoodig daaromtrent verder uit te weiden.

Art. 22. Hierbij heeft de commissie nagenoeg hetzelfde te voegen. Ook hier kon haar maatstaf geen andere zijn dan die van het Koninklijk besluit van 26 October 1851 (art. 3), en van de verhooging van subsidiën, verleend door het besluit van den Minister van Binnenlandsche Zaken, in dato 21 Mei 1853, N°. 70. Deze verhooging brengt de toelage van het Rijk aan de thans bestaande Akademie op *f* 7500. De commissie, deze som nagenoeg verdubbeld voorstellende, heeft zich door naauwkeurige becijfering overtuigd, dat, wanneer daarvan, bij de voorgenomen uitbreiding der Akademie en bij hare splitsing in twee Afdeelingen, voldaan worden de reis- en verblijfkosten der leden buiten Amsterdam, de onmisbare kosten tot het in orde houden en de completering der boekerij, de jaarwedden der Secretarissen, als ook de bezoldiging der beambten en de onvermijdelijke huishoudelijke kosten, er alsdan voor de jaarlijksche drukloonen slechts eene geringe som overblijft: eene som, die ter naauwernood voldoende zal blijken, zoo de werkzaamheid der nieuwe Afdeeling, gelijk te hopen en te verwachten is, aan die der thans bestaande Akademie evenredig zal wezen.

Met aandrang verwijst de commissie te dezen opzigte naar het hierboven (sub lit. *d*) gezegde, en tevens tot de uittreksels der reglementen van buitenlandsche Akademiën, welke zij hiernevens overlegt; en zij acht het wenschelijk en billijk, dat de jaarlijksche toelage gesteld worde op eene som, althans niet lager dan de door haar aangewezene *).

---

*) De eerste alinea van dit artikel, waarop bovenstaande toelichting betrekking heeft, luidde aldus:

» Eene jaarlijksche toelage van *f* 14,000 wordt aan de Akademie uit 's Rijks

Het voorstel in de tweede alinea van dit artikel heeft betrekking op die grootere ondernemingen van wetenschappelijken aard, waaromtrent in het reglement geene bepaalde voorziening kan worden gegeven, al staan zij dan ook, volgens het boven uiteengezette, regtstreeks in verband met het hoofddoel der Akademie.

ART. 23.

ART. 24. De commissie geeft in bedenking, of het niet beter ware deze bepaling, gevorderd wegens art. 7 van het Koninklijk Besluit van 26 October 1851, in het Koninklijk Besluit van de oprigting der Akademie op te nemen. Zij gevoelt, dat het geen eigenlijk reglementair artikel kan wezen; maar heeft toch niet willen verzwijgen, dat eene dergelijke bepaling omtrent de bezittingen van het voormalig Instituut, welke op de tegenwoordige Akademie overgingen, gevorderd wordt *).

Aldus opgemaakt in onze vergaderingen, gehouden te Amsterdam, den 13den April 1854, den 5den Mei 1854, den 24sten Mei 1854 en den 31sten Mei 1854.

(*Get.*) J. VAN GEUNS.
W. VROLIK.
ABM. DES AMORIE VAN DER HOEVEN.
J. VAN LENNEP.
J. HEEMSKERK.
J. BAKE
M. DE VRIES.

---

geldmiddelen verzekerd, waaruit zij de onkosten voldoet, voortvloeijende uit de bepalingen van het reglement."

Zij is weggelaten, dewijl dit punt geregeld is bij het Koninklijk Besluit, houdende uitbreiding der Akademie.

*) Dit artikel, luidende:

»De bezittingen van het voormalig Koninklijk Nederlandsch Instituut zullen van den dag af der vaststelling van dit reglement in eigendom aan de Akademie overgaan. Eene daarvan opgemaakte naauwkeurige lijst wordt bij de Akademie bewaard en in afschrift toegezonden aan den Minister van Binnenlandsche Zaken."

is weggelaten, dewijl art. 7 van het Koninklijk Besluit van 26 October 1851 N°. 3, de bezittingen van het Instituut reeds aan de Akademie had toegekend.

REGLEMENT VAN ORDE VOOR DE AFDEELING WIS- EN NATUURKUNDIGE WETENSCHAPPEN.

WERKZAAMHEDEN DER LEDEN.

§ 1.

De gewone vergaderingen der Afdeeling worden, met uitzondering der maanden Julij en Augustus, gehouden op den laatsten Zaturdag van elke maand.

§ 2.

De leden der Afdeeling Taal-, Letter-, Geschiedkundige en Wijsgeerige Wetenschappen, de gewone vergaderingen der Afdeeling Wis- en Natuurkundige Wetenschappen bijwonende, hebben regt op vergoeding van reis- en verblijfkosten.

Elk lid der Akademie ontvangt, ten minste vier dagen vóór de gewone vergaderingen van elke Afdeeling, een brief van uitnoodiging, waarin zooveel mogelijk de onderwerpen worden vermeld, die behandeld zullen worden.

§ 3

De gewone vergaderingen worden op het in den brief van beschrijving vermelde en door den Voorzitter bepaalde uur geopend, en uiterlijk te drie ure gesloten.

Mogt de vergadering verlenging dezer termijn verlangen, dan is de Voorzitter geregtigd haar te verlengen.

§ 4.

De werkzaamheden der gewone vergaderingen zijn:

1°. het doen van verslag over zaken, waaromtrent de Regering den raad der Afdeeling moge hebben ingewonnen;

2°. beraadslaging over voorstellen aan de Regering, betreffende de belangen der wetenschap;

3°. het aanhooren *van* en beraadslagen *over* mededeelingen en voorstellen, betreffende onderwerpen van wetenschap.

Tot dit laatste doel wordt jaarlijks in de buitengewone vergadering van April een rooster vastgesteld van de spreekbeurten, zooals die achtereenvolgend in de gewone vergaderingen der Afdeeling door de gewone leden zullen worden vervuld. Het ontwerp van den rooster wordt in den beschrijvingsbrief tot de buitengewone vergadering van April aan de leden bekend gemaakt.

Voor elke gewone vergadering worden ten minste drie sprekers aangewezen.

Het staat elk lid vrij, ook buiten dergelijke aanwijzing, eene voordragt in de vergadering te houden. De tijd, voor elke spreekbeurt beschikbaar, is bepaald op een half uur.

De namen der sprekers worden in den beschrijvingsbrief en in de openlijke aankondiging der vergadering bekend gemaakt.

§ 5.

De Afdeeling geeft uit:

1°. *Verhandelingen* in 4°.

2°. *Verslagen en Mededeelingen* in 8°.

In deze laatste worden opgenomen de processen-verbaal der gewone vergaderingen, alsmede zoodanige medegedeelde stukken, die bepaald door den schrijver daartoe zijn aangewezen of waaraan de Afdeeling zoodanige bestemming wenscht te geven.

Tot dergelijke mededeelingen zijn, behalve de leden, ook personen geregtigd, niet door het lidmaatschap aan de Akademie verbonden.

§ 6.

Stukken, bestemd voor de *Verhandelingen,* worden in handen gesteld eener commissie van ten minste twee leden, die binnen eenen bij de benoeming vastgestelden tijd verslag uitbrengt op het in hare handen gestelde stuk. Het indienen van het verslag, de deliberatiën en het besluit omtrent de aanneming geschieden in den regel in eene gewone vergadering. Op prae-

advies van den Voorzitter en Secretaris kan zulks ook in eene buitengewone vergadering plaats hebben.

§ 7.

Zoo de aangeboden verhandeling voor de *Verslagen en Mededeelingen* bestemd is, wordt zij in handen gesteld van eene commissie van redactie, benoemd in de buitengewone vergadering der maand April, en bestaande, behalve uit den Secretaris, ambtshalve lid dezer commissie, uit vier leden, waarvan elk jaar twee aftreden, maar terstond weder verkiesbaar zijn. Zij is gemagtigd de stukken, die door haar goedgekeurd worden, in de *Verslagen en Mededeelingen* te plaatsen. Bijaldien haar oordeel afkeurend is, geeft zij daarvan in eene buitengewone vergadering berigt, en wordt aan de leden de beslissing overgelaten.

§ 8.

Elk lid der Akademie ontvangt de *Verhandelingen* en de *Verslagen en Mededeelingen* dadelijk na hun verschijnen.

Beide worden in den boekhandel gebragt, en elke verhandeling wordt afzonderlijk verkrijgbaar gesteld.

De schrijvers hebben aanspraak op vijf en twintig afzonderlijke exemplaren hunner verhandeling.

§ 9.

Zoo door eenig Departement van 's Lands Regering de voorlichting der Akademie verlangd wordt, benoemt de Voorzitter eene commissie, bestaande uit zooveel leden, als hem wenschelijk zal voorkomen, ten einde daarop, binnen eenen bij de benoeming vastgestelden tijd, de Akademie te dienen van berigt, voorlichting en raad.

De commissie wordt in den regel benoemd in eene gewone vergadering. In spoed eischende gevallen, als ook zoo daartoe andere redenen mogten bestaan, wordt de commissie in eene buitengewone vergadering of door den Voorzitter, buiten den tijd der vergaderingen, benoemd.

Het verslag der commissie wordt in eene gewone vergadering voorgedragen.

Indien er bezwaren bestaan tegen de behandeling in het openbaar, kan zulks ook in eene buitengewone vergadering geschieden.

§ 10.

De Akademie verklaart zich niet over de waarde van eenig haar ter beoordeeling toegezonden boekwerk, tenzij daartoe door de Regering uitgenoodigd, of wanneer het boekwerk haar ter mededinging naar eenen uitgeloofden prijs wordt toegezonden.

§ 11.

Zoo eenig lid mogt verlangen dat eene bepaalde prijsvraag door de Akademie wierd uitgeschreven, is hij gehouden haar in de maand Januarij aan den Secretaris der Afdeeling schriftelijk op te geven, die haar aan de leden bekend maakt.

De beraadslaging daarover heeft plaats in de vergadering der maand Maart.

Ingeval van goedkeuring door de Afdeeling, wordt, na gehouden overleg met het algemeen Bestuur, voor zooveel de regeling der uitgaven betreft, in de algemeene vergadering kennis gegeven van de prijsuitschrijving der Afdeeling.

§ 12.

Op onbepaalde tijden worden met gesloten deuren buitengewone vergaderingen gehouden, waartoe alleen de leden der Afdeeling worden opgeroepen. De Voorzitter is geregtigd, onmiddellijk vóór of ná eene gewone vergadering eene buitengewone te beleggen. Bijaldien eene buitengewone vergadering beschreven wordt, zullen de onderwerpen ter behandeling in den beschrijvingsbrief worden vermeld.

§ 13.

Van de gewone en buitengewone vergaderingen wordt het proces-verbaal vóór hare sluiting in kort ontwerp gelezen en

goedgekeurd, daarna in zijne uitbreiding vastgesteld in eene volgende vergadering, en dat van de gewone vergadering zoo spoedig mogelijk in de *Verslagen en Mededeelingen* uitgegeven.

De gedrukte processen-verbaal der buitengewone vergaderingen worden alleen aan de leden der Akademie, als ook aan de Departementen van 's Lands Regering gezonden. Zij worden niet in den boekhandel gebragt.

§ 14.

In alle gevallen van stemming geschiedt de beslissing bij volstrekte meerderheid.

Bij staking van stemmen beslist de stem van den Voorzitter.

Ter bepaling van de rangorde der stemming wordt tot grondslag genomen de presentie-lijst, op welke iedere naam een nummer heeft. Volgens het lot wordt in elke vergadering beslist, bij welk nummer de stemming zal aanvangen.

De leden der Afdeeling voor de Taal, Letter-, Geschiedkundige en Wijsgeerige Wetenschappen en de correspondenten der Afdeeling voor de Wis- en Natuurkundige Wetenschappen, in eene gewone vergadering tegenwoordig, hebben eene raadgevende stem.

§ 15.

Zoo de stemming de keuze van personen betreft, geschiedt zij met toegevouwen stembriefjes. Indien bij eene eerste stemming geene volstrekte meerderheid verkregen is, heeft er eene tweede vrije stemming plaats.

Bij de derde stemming is men gebonden aan de twee personen, die bij de tweede vrije stemming de meeste stemmen op zich vereenigd hebben. De volstrekte meerderheid beslist. Bij gelijkstaande stemmen beslist het lot.

§ 16.

Tot de verkiezing van leden wordt in eene daartoe beschreven buitengewone vergadering der maand Maart beraadslaagd over de vraag, of eene openstaande plaats zal worden vervuld.

Daarna wordt bij volstrekte meerderheid van stemmen eene lijst opgemaakt van candidaten, wier aanspraken op het lidmaatschap door de leden der Afdeeling overwogen worden. Uit deze lijst geschiedt de keuze in de daartoe, volgens art. 7 van het organiek Reglement, beschreven buitengewone vergadering der maand April.

§ 17.

Zoo een lid der Afdeeling eenig voorstel, de Akademie betreffende, in de vereenigde vergadering van April ter beraadslaging wenscht te brengen, is hij gehouden, het aan den Voorzitter der Afdeeling zoodanig tijdig in te zenden, dat het in eene daartoe beschreven buitengewone Vergadering op den laatsten Zaturdag der maand Maart ter beraadslaging zal kunnen worden gebragt. Na goedkeuring der Afdeeling wordt het door den Voorzitter aan het Bestuur der Akademie medegedeeld en aan zijn oordeel, volgens § 31, onderworpen.

§ 18.

In de buitengewone vergadering van den laatsten Zaturdag der maand Maart worden twee leden benoemd, om, vereenigd met twee leden der Letterkundige Afdeeling, eene commissie uit te maken, aan welke, volgens § 37, de Rekening en Verantwoording van den algemeenen Secretaris ter beoordeeling wordt gegeven.

VOORZITTER EN ONDER-VOORZITTER.

§ 19.

De Voorzitter leidt de beraadslaging in de vergaderingen, en handhaaft hare orde, volgens hetgeen daaromtrent in § 1, 3, 4, 9, 14, 15 en 16 is vastgesteld. In de orde der stemming brengt hij zijne stem het laatste uit.

§ 20.

De Voorzitter volgt bij de leiding der handelingen van de vergadering *bij voorkeur* de volgende orde:

1°. lezing van het proces-verbaal der voorgaande vergadering, dat, na goedkeuring, door den Voorzitter en den Secretaris geteekend wordt;
2°. kennisgeving van ingekomen stukken en boekwerken;
3°. aanvragen van Regeringswege;
4°. voorstellen van leden;
5°. mededeelingen van correspondenten en aanvragen van personen, door geen titel aan de Akademie verbonden;
6°. spreekbeurten en wetenschappelijke mededeelingen van ter vergadering aanwezige leden;
7°. laatste omvraag;
8°. lezing en goedkeuring van de korte aanteekeningen van het verhandelde.

§ 21.

Zoo de Voorzitter verhinderd wordt de leiding der vergadering op zich te nemen, geeft hij daarvan kennis aan den Onder-Voorzitter en aan den Secretaris.

De Onder-Voorzitter vervangt bij ontstentenis den Voorzitter, en treedt in alle zijne regten en verpligtingen.

SECRETARIS.

§ 22.

De Secretaris zorgt, dat eene aankondiging van elke gewone vergadering ter plaatsing in de *Nederlandsche Staats-Courant* en in de *Amsterdamsche Courant* tijdig worde opgezonden.

§ 23.

Hij is belast met de uitgave, de verzending en de bewaring van al hetgeen door de Afdeeling in het licht wordt gegeven.

§ 24.

Alle verslagen en brieven der Afdeeling worden door hem geteekend.

§ 25.

De Secretaris brengt al wat hij voor de Afdeeling ontvangt ter kennisse van den Voorzitter.

§ 26.

De Secretaris geeft nimmer eenig stuk uit het archief der Afdeeling, zonder behoorlijk bewijs van ontvangt. Dergelijke afgifte kan alleen door leden gevorderd worden.

§ 27.

De Secretaris zorgt, dat zoodra de boekwerken, welke door de Afdeeling uitgegeven worden, zijn afgedrukt, exemplaren daarvan den algemeenen Secretaris worden ter hand gesteld, volgens § 42.

Goedgekeurd,

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

VAN REENEN.

's Gravenhage,
den 6den *November* 1855.

—

REGLEMENT VAN ORDE VOOR DE AFDEELING TAAL-, LETTER-, GESCHIEDKUNDIGE EN WIJSGEERIGE WETENSCHAPPEN.

WERKZAAMHEDEN DER LEDEN.

§ 1.

De gewone vergaderingen der Afdeeling worden, met uitzondering der maanden Julij en Augustus, gehouden op den tweeden Maandag van elke maand.

§ 2.

De leden der Afdeeling voor de Wis- en Natuurkundige Wetenschappen, de gewone vergaderingen der Afdeeling Taal-, Letter-, Geschiedkundige en Wijsgeerige Wetenschappen bijwonende, hebben regt op vergoeding van reis en verblijfkosten.

Elk lid der Akademie ontvangt, ten minste vier dagen vóór de gewone vergaderingen van elke Afdeeling, een brief van uitnoodiging, waarin zooveel mogelijk de onderwerpen worden vermeld, die behandeld zullen worden.

§ 3.

De gewone vergaderingen worden op het in den brief van beschrijving vermelde en door den Voorzitter bepaalde uur geopend en uiterlijk te drie ure gesloten.

Wanneer er na de gewone nog eene buitengewone vergadering moet gehouden worden, zal de eerste een uur vroeger worden gesloten.

§ 4.

De werkzaamheden der gewone vergaderingen zijn:

1°. het doen van verslag over zaken, waaromtrent de Regering den raad der Afdeeling mogt hebben ingewonnen;

2°. beraadslaging over voorstellen aan de Regering, betreffende de belangen der wetenschap;

3°. het aanhooren *van* en beraadslagen *over* mededeelingen en voorstellen, betreffende onderwerpen van wetenschap.

§ 5.

De Afdeeling geeft uit:

1°. *Verhandelingen* in 4°.

2°. *Verslagen en Mededeelingen* in 8°.

In deze laatste worden opgenomen de processen-verbaal der gewone vergaderingen, en zoodanige stukken, als, hetzij door leden der Akademie, hetzij door personen niet aan de Akademie verbonden, daartoe met goedkeuring der vergadering aangewezen worden.

§ 6.

Stukken bestemd voor de *Verhandelingen*, worden in handen gesteld eener commissie van ten minste twee leden, die binnen eenen vastgestelden tijd verslag uitbrengt. Het uitbrengen van het verslag, de beraadslaging en het besluit omtrent de aanneming geschieden in eene gewone vergadering. Op advies van den Voorzitter en Secretaris kan zulks ook in eene buitengewone vergadering plaats hebben.

§ 7.

Stukken bestemd voor de *Verslagen en Mededeelingen* worden in handen gesteld eener commissie van redactie, benoemd in de buitengewone vergadering der maand April, en bestaande, behalve uit den Secretaris, ambtshalve lid der commissie, uit vier leden, waarvan elk jaar twee aftreden, welke echter terstond weder verkiesbaar zijn. Zij is tot de plaatsing der stukken in de *Verslagen en Mededeelingen* bevoegd. Mogt zij daarin eenig bezwaar vinden, dan geeft zij daarvan in eene buitengewone vergadering berigt, en wordt aan de leden de beslissing overgelaten.

§ 8.

Elk lid der Akademie ontvangt een afdruk van al wat door de Afdeeling wordt in het licht gezonden.

§ 9.

Zoo van wege eenig Departement van Algemeen Bestuur de voorlichting der Afdeeling verlangd wordt, benoemt de Voorzitter eene commissie, bestaande uit zooveel leden als hem wenschelijk zal voorkomen, ten einde daarop binnen een bij de benoeming vastgestelden tijd de Afdeeling te dienen van berigt, voorlichting en raad.

Het verslag der commissie wordt in eene gewone vergadering voorgedragen.

Indien er bezwaren bestaan tegen de behandeling in het openbaar, kan zulks ook in eene buitengewone vergadering geschieden.

§ 10.

De Akademie verklaart zich niet over de waarde van eenig haar ter beoordeeling toegezonden boekwerk, tenzij daartoe door de Regering uitgenoodigd, of wanneer het boekwerk haar ter mededinging naar een uitgeloofden prijs wordt toegezonden.

§ 11.

Zoo eenig lid mogt verlangen dat eene bepaalde prijsvraag door de Akademie wierd uitgeschreven, is hij gehouden haar in de maand Januarij aan den Secretaris der Afdeeling schriftelijk op te geven, die haar aan de leden bekend maakt.

De beraadslaging daarover heeft plaats in de vergadering der maand Maart.

Ingeval van goedkeuring door de Afdeeling, wordt, na gehouden overleg met het algemeen Bestuur, voor zooveel de regeling der uitgaven betreft, in de algemeene vergadering kennis gegeven van de prijsuitschrijving der Afdeeling.

§ 12.

Op onbepaalde tijden worden met gesloten deuren buitenge-

wone vergaderingen gehouden, waartoe alleen de leden der Afdeeling worden opgeroepen. De Voorzitter is geregtigd, onmiddellijk vóór of ná eene gewone vergadering eene buitengewone te beleggen. Bijaldien eene buitengewone vergadering beschreven wordt, zullen de onderwerpen ter behandeling in den beschrijvingsbrief worden vermeld.

§ 13.

Alle voorstellen, welke niet slechts de orde van behandeling of de huishoudelijke aangelegenheden betreffen, worden schriftelijk aan den Voorzitter ter hand gesteld.

§ 14.

Van de gewone en buitengewone vergaderingen wordt het proces-verbaal vóór hare sluiting in kort ontwerp gelezen en goedgekeurd, daarna in zijne uitbreiding vastgesteld in eene volgende vergadering, en dat van de gewone vergaderingen zoo spoedig mogelijk in de *Verslagen en Mededeelingen* uitgegeven.

De processen-verbaal der buitengewone vergaderingen worden, wanneer tot het drukken daarvan besloten wordt, alleen aan de leden der Akademie, alsook aan de Departementen van Algemeen Bestuur in druk medegedeeld.

§ 15.

In alle gevallen van stemming geschiedt de beslissing bij volstrekte meerderheid.

Bij staking van stemmen beslist de stem van den Voorzitter.

Ter bepaling van de rangorde der stemming wordt tot grondslag genomen de presentie-lijst, op welke iedere naam een nummer heeft. Volgens het lot wordt in elke vergadering beslist, bij welk nummer de stemming zal aanvangen.

De leden der Afdeeling voor de Wis- en Natuurkundige wetenschappen en de correspondenten der Afdeeling voor de Taal-, Letter-, Geschiedkundige en Wijsgeerige Wetenschappen, in eene gewone vergadering tegenwoordig, hebben eene raadgevende stem.

§ 16.

Zoo de stemming de keuze van personen betreft, geschiedt zij met toegevouwen stembriefjes. Indien bij eene eerste stemming geene volstrekte meerderheid verkregen is, heeft er eene tweede vrije stemming plaats. Bij de derde stemming is men gebonden aan de twee personen, die bij de tweede vrije stemming de meeste stemmen op zich vereenigd hebben. De volstrekte meerderheid beslist. Bij gelijkstaande stemmen beslist het lot.

§ 17.

Tot de verkiezing van leden wordt in eene daartoe beschreven buitengewone vergadering der maand Maart beraadslaagd over de vraag, of eene openstaande plaats zal worden vervuld. Daarna wordt eene lijst opgemaakt van candidaten, die ten minste een derde der aanwezige stemmen op zich vereenigd hebben, en wier aanspraken op het lidmaatschap door de leden der Afdeeling overwogen worden. Uit deze lijst geschiedt de keuze bij volstrekte meerderheid van stemmen, in eene daartoe beschreven buitengewone vergadering in de maand April.

§ 18.

Zoo een lid der Afdeeling eenig voorstel, de Akademie betreffende, in de vereenigde vergadering van April ter beraadslaging wenscht te brengen, is hij gehouden, het aan den Voorzitter der Afdeeling tijdig in te zenden, zoodat het in eene daartoe beschreven buitengewone vergadering op den tweeden Maandag der maand Maart ter beraadslaging zal kunnen worden gebragt. Na goedkeuring der Afdeeling wordt het door den Voorzitter aan het Bestuur der Akademie medegedeeld en aan zijn oordeel, volgens § 31, onderworpen.

In de buitengewone vergadering van den tweeden Maandag der maand Maart worden twee leden benoemd, om, vereenigd met twee leden der Natuurkundige Afdeeling, eene commissie uit te maken, aan welke, volgens § 37, de Rekening en Verantwoording van den algemeenen Secretaris ter beoordeeling wordt gegeven.

VOORZITTER EN ONDER-VOORZITTER.

§ 19.

De Voorzitter leidt de beraadslaging in de vergaderingen en handhaaft hare orde, volgens hetgeen daaromtrent in § 1, 3, 4, 9, 14, 15 en 16 is vastgesteld. In de orde der stemming brengt hij zijne stem het laatst uit.

§ 20.

De Voorzitter volgt bij de leiding der handelingen van de vergadering *bij voorkeur* de volgende orde:

1°. lezing van het proces-verbaal der voorgaande vergadering, dat, na goedkeuring, door den Voorzitter en den Secretaris geteekend wordt;
2°. kennisgeving van ingekomen stukken en boekwerken;
3°. aanvragen van Regeringswege;
4°. voorstellen van leden;
5°. mededeelingen van correspondenten, en - aanvragen van personen, door geen titel aan de Akademie verbonden.
6°. wetenschappelijke mededeelingen van ter vergadering aanwezige leden;
7°. laatste omvraag;
8°. lezing en goedkeuring van de korte aanteekeningen van het verhandelde.

§ 21.

Zoo de Voorzitter verhinderd wordt de leiding der vergadering op zich te nemen, geeft hij daarvan kennis aan den Onder-Voorzitter en aan den Secretaris.

De Onder-Voorzitter vervangt, bij ontstentenis, den Voorzitter, en treedt in al zijne regten en verpligtingen.

SECRETARIS.

§ 22.

De Secretaris zorgt, dat eene aankondiging van elke gewone

vergadering ter plaatsing in de *Nederlandsche Staats-Courant* en in de *Amsterdamsche Courant* tijdig worde opgezonden.

§ 23.

Hij is belast met de uitgave, de verzending en de bewaring van al hetgeen door de Afdeeling in het licht wordt gegeven.

§ 24.

Alle verslagen en brieven der Afdeeling worden door hem geteekend.

§ 25.

De Secretaris brengt al wat hij voor de Afdeeling ontvangt, ter kennisse van den Voorzitter.

§ 26.

De Secretaris geeft nimmer eenig stuk uit het archief der Afdeeling, zonder behoorlijk bewijs van ontvangst. Dergelijke afgifte kan alleen door leden gevorderd worden.

§ 27.

De Secretaris zorgt, dat zoodra de boekwerken, welke door de Afdeeling uitgegeven worden, zijn afgedrukt, exemplaren daarvan den algemeenen Secretaris worden ter hand gesteld, ter verzending volgens § 42.

Goedgekeurd,
De Minister van Binnenlandsche Zaken,
VAN REENEN.

's Gravenhage,
den 6den *November* 1855.

ALGEMEENE BEPALINGEN.

BESTUUR DER AKADEMIE.

§ 28.

De tijdelijke algemeene Voorzitter en Secretaris maken het bureau van het Bestuur uit.

§ 29.

Het Bestuur beheert de algemeene huishoudelijke belangen der Akademie, en doet, voor zoo verre noodig, de gevorderde voorstellen daartoe aan 's Lands Regering.

§ 30.

De raming der uitgaven voor het volgend jaar wordt in de maand Maart door den algemeenen Secretaris aan het oordeel van het Bestuur onderworpen, en na goedkeuring, gebragt in de vereenigde vergadering der beide Afdeelingen, volgens art. 12 van het organiek Reglement, te houden in de maand April.

§ 31.

Telken jare, in de eerste week der maand April, beraadslaagt het Bestuur over de punten van beschrijving der vereenigde vergadering van de beide Afdeelingen, te houden in de maand April, en beoordeelt de voorstellen, welke daartoe van de Afdeelingen zijn ingekomen.

§ 32.

Zoo het bijeenroepen eener buitengewone vereenigde vergadering noodig wordt geacht, bepaalt het Bestuur daartoe de punten van beschrijving.

§ 33.

Zoo een lid der Akademie den aankoop van een of meerdere boekwerken verlangt, zal hij daartoe het voorstel doen in de Afdeeling, waartoe hij behoort. Zoo de afdeeling den aankoop wenschelijk acht, doet zij het voorstel daartoe aan het Bestuur, dat de uitvoerbaarheid van den aankoop, in verband met den staat der kas van de Akademie, beoordeelt, en daarop besluit.

VEREENIGDE VERGADERING DER BEIDE AFDEELINGEN VAN DE AKADEMIE.

§ 34

De leden der Akademie worden ten minste acht dagen te voren opgeroepen tot de vereenigde vergadering, volgens art. 12 van het organiek Reglement, te houden in de maand April.

De beschrijvingsbrief wordt geteekend door den algemeenen Secretaris.

De onderwerpen ter behandeling, vastgesteld in de vergadering van het Bestuur, worden in den beschrijvingsbrief vermeld.

§ 35.

Na de vereenigde zitting van April, wordt van de afwisseling van den voorrang kennis gegeven aan den Minister van Binnenlandsche Zaken.

§ 36.

In de vereenigde vergadering voornoemd, wordt het verslag van den staat en de werkzaamheden der Akademie voorgedragen door den algemeenen Secretaris. Na goedkeuring door haar, wordt het den Koning aangeboden, en een afschrift aan den Minister van Binnenlandsche Zaken medegedeeld.

§ 37.

De algemeene Secretaris zorgt, dat de Rekening en Verant-

woording over het afgeloopen jaar gereed zij in den aanvang der maand Maart. Elke Afdeeling benoemt in de buitengewone vergaderingen der maand Maart twee leden, welke eene commissie tot onderzoek van de Rekening en Verantwoording uitmaken. De namen dier leden worden door de Secretarissen der Afdeeling aan den algemeenen Secretaris bekend gemaakt. De algemeene Secretaris zorgt, dat aan het oudste lid der commissie uit de voorzittende Afdeeling, de Rekening en Verantwoording met hare Bescheiden en Memorie van Toelichting tijdig worde ter hand gesteld.

De commissie brengt haar verslag uit in de vereenigde vergadering der maand April. Ingeval van goedkeuring wordt de Rekening en Verantwoording door den algemeenen Voorzitter geteekend, en in afschrift medegedeeld aan den Minister van Binnenlandsche Zaken. Zij wordt opgenomen in het procesverbaal der vereenigde vergadering.

ALGEMEENE SECRETARIS.

§ 38.

De algemeene Secretaris brengt de besluiten ten uitvoer der vereenigde vergadering van de Akademie en van haar Bestuur. Hij teekent de van haar uitgaande brieven, en zorgt dat het proces-verbaal van haar, na goedkeuring door het Bestuur der Akademie, gedrukt aan hare leden en correspondenten, als ook aan de Hoofden der departementen van algemeen Bestuur verzonden worde.

§ 39.

De algemeene Secretaris is belast met de zorg voor de boekerij der Akademie. Hij doet de aankoopen, waartoe in de vergaderingen van het Bestuur besloten wordt, draagt zorg voor de completering der in de boekerij voorhanden boekwerken, als ook voor het inbinden daarvan, voor zoo verre zulks gevorderd wordt. Hij zorgt voor de vervaardiging en het in druk uitgeven van eenen Catalogus der boekerij, laat dezen behoorlijk bijschrij-

ven, en geeft elke maand in de *Verslagen en Mededeelingen* der Afdeeling, waarvan hij de Secretaris is, eene volledige lijst uit, van de ten geschenke ontvangen en aangekochte boekwerken, met hunne inhouds-opgave. Hij stelt aan het Bestuur de maatregelen voor, gevorderd tot bewaring en uitbreiding der boekerij.

§ 40.

De leden der Akademie hebben het regt, om boeken uit de boekerij der Akademie ten gebruike te ontvangen, onder voorwaarde, dat daarvoor een behoorlijk bewijs van ontvangst worde verleend; dat geen boekwerk langer dan gedurende drie maanden buiten de boekerij blijve, en in geval van beschadiging, de aangebragte schade door den gebruiker vergoed worde.

Eenige kostbare plaatwerken in groot formaat, waarvan eene lijst, opgemaakt door den algemeenen Secretaris en goedgekeurd door het Bestuur, in de boekerij ter visie behoort te liggen, zullen alleen op magtiging van het Bestuur aan de leden ten gebruike worden gegeven.

De algemeene Secretaris is gemagtigd, om, onder gelijke voorwaarde, boeken ten gebruike te geven aan personen, door geenen titel aan de Akademie verbonden, mits dat hun bewijs van ontvangst ook door een lid der Akademie geteekend worde.

Van de ten gebruike gegeven boekwerken wordt een register door den algemeenen Secretaris gehouden. De bewijzen van ontvangst worden zorgvuldig door hem op het bureau der Akademie bewaard.

§ 41.

In de vereenigde vergadering van de maand April brengt de algemeene Secretaris een verslag uit over den staat der boekerij, en doet hij de voorstellen, welke tot hare bewaring en uitbreiding aan het Bestuur geschikt zijn voorgekomen.

§ 42.

De algemeene Secretaris zorgt, dat er een inventaris zij der bezittingen van de Akademie, en bewaart deze op de wijze, welke

aan het Bestuur doeltreffend voorkomt. Hij heeft het archief en het magazijn der Akademie onder zijn beheer, en zorgt voor de verzending van de door de beide Afdeelingen der Akademie uitgegeven werken aan den Koning, de Prinsen van het Vorstelijk Huis, de Hoofden der departementen van algemeen Bestuur, de Leden en Correspondenten der Akademie en de Binnen- en Buitenlandsche Genootschappen, waarmede de Akademie in verbinding is.

Hiervan wordt eene lijst van expeditie door hem bewaard.

Hij zorgt dat de exemplaren, waarover de Akademie de beschikking heeft, behoorlijk bewaard en in een magazijnboek verantwoord worden.

§ 43.

De algemeene Secretaris ontvangt de toelage, welke van 's Rijks wege aan de Akademie wordt verstrekt, als ook de overige baten der Akademie. Hij beheert deze gelden, doet daaruit de noodige betalingen, en verantwoordt ze op de wijze, in § 30 en § 37 omschreven.

KONINKLIJK BESLUIT OMTRENT HET VERLEENEN VAN VRIJDOM VAN BRIEFPORT AAN DE KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN TE AMSTERDAM.

WIJ WILLEM III, *bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.*

Gezien Art. 33 der wet van 12 April 1850 (*Staatsblad* N°. 15) mitsgaders Ons besluit van 5 Julij 1850 (*Staatsblad* N°. 38).

Gelet op het rapport van Onzen Minister van Financiën, van den 15den dezer, N°. 139 Post;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Vrijstelling van briefport onder de gewone bepalingen van kruisband en eigenhandig contreseing te verleenen;

1°. voor de briefwisseling welke over dienstzaken gevoerd wordt tusschen de Leden der Kollegiën van Gedeputeerde Staten in elke provincie, en den Griffier van hetzelfde Kollegie;

2°. voor de brieven en stukken betrekking hebbende tot den werkkring van de *Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam,* welke over en weder verzonden worden tusschen het *Bestuur van die Akademie* ter eene, en de *Leden van dezelve Akademie* ter andere zijde.

Onze Minister van Financiën is belast met de uitvoering dezes, waarvan afschrift zal worden gezonden aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, tot informatie.

Het Loo, den 21sten Augustus 1856.

(*get.*) WILLEM.

De Minister van Financiën
(*get.*) VROLIK.

Voor kopij conform.
De Secretaris-Generaal,
(*get.*) D. VAN HOYTEMA.

PROCES-VERBAAL

VAN DE

VEREENIGDE VERGADERING DER BEIDE AFDEELINGEN

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN.

INLEIDING.

Tot de vereenigde vergadering der beide Afdeelingen van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen, gevestigd te Amsterdam, waren de leden met den volgenden brief bijeengeroepen:

KONINKLIJKE AKADEMIE
VAN
WETENSCHAPPEN.

Amsterdam, den 18den April 1857.

Ik heb de Eer U te noodigen, op Zaturdag den 25sten April e. k., des morgens ten Elf Ure tot eene vereenigde vergadering der beide Afdeelingen van de Akademie, voorgeschreven door Art. 12 van het organiek Reglement.

W. VROLIK.
Algemeene Secretaris.

ONDERWERPEN TER BEHANDELING.

1°. Ontwerpverslag over den staat en de werkzaamheden der Akademie;

2°. Verslag van de Heeren R. VAN REES, J. VAN HALL, A. H. VAN DER BOON MESCH en L. J. F. JANSSEN, door de beide Afdeelingen der Akademie in commissie benoemd tot het nazien der Rekening en Verantwoording over den jare 1856;

3°. Raming der uitgaven over den jare 1857;

4°. Voorstel van het Bestuur, omtrent de vergoeding van reis- en verblijfkosten aan leden buiten Amsterdam wonende;

5°. Mededeeling omtrent de uitgave van het Handschrift van *Simplicius* en van de Werken van *Hippocrates;*

6°. Voorstel van het Bestuur om een Jaarboek der Akademie te doen drukken, waarin de processen-verbaal der vereenigde zitting van de beide Afdeelingen, de levensberigten der gestorven leden, en al wat de Akademie in haar geheel aangaat, zullen worden opgenomen;

7°. Verslag van den algemeenen Secretaris over den staat der Bibliotheek;

8°. Verslag der commissie over de Geschiedenis van den Waterstaat, en beslissing op de drie volgende door haar ingediende voorstellen:

1°. dat aan haar of aan eene andere, door de vereenigde vergadering te benoemen commissie, worde opgedragen de aanwijzing van eenen Redacteur, met wien zij in overleg trede omtrent een plan, dat tot grondslag, toelichting en verantwoording van de bij den Staat aangevraagde subsidie zal kunnen strekken;

2°. Dat de commissie hierin handele onder goedkeuring van het algemeen Bestuur der Akademie, waarmede zij over deze zaak in aanhoudende gemeenschap wenscht te blijven;

3°. Dat zij, in gevalle de aangevraagde subsidie mogt worden verleend, altoos, behoudens goedkeuring van het algemeen Bestuur, over de aan de onderneming telkens toe te stane gelden met den eventueelen Redacteur contractere en handele.

9°. Verwisseling van den voorrang der Afdeelingen.

PROCES-VERBAAL

VAN DE

VEREENIGDE VERGADERING DER BEIDE AFDEELINGEN

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN,

GEHOUDEN DEN 25[sten] APRIL 1857, DES MORGENS TEN ELF URE.

Algemeene Voorzitter . . . J. BAKE.
Algemeene Secretaris . . . W. VROLIK.

Tegenwoordig de Heeren : J. BAKE, W. VROLIK, J. A. C. OUDEMANS, G. A. VAN KERKWIJK, A. H. VAN DER BOON MESCH, C. LEEMANS, D. BIERENS DE HAAN, W. N. ROSE, J. DIRKS, L. A. J. W. SLOET, C. J. MATTHES, J. DE WAL, L. J. F. JANSSEN, G. H. M. DELPRAT, H. SCHLEGEL, D. J. STORM BUYSING, J. ACKERSDIJCK, P. HARTING, J. G. HULLEMAN, R. LOBATTO, F. J. STAMKART, J. VAN DER HOEVEN, S. KARSTEN, H. C. MILLIES, F. A. W. MIQUEL, J. L. C. SCHROEDER VAN DER KOLK, R. VAN REES, H. J. KOENEN, L. PH. C. VAN DEN BERGH, W. MOLL, J. VAN HALL, T. BOORDA, M. DE VRIES, F. C. DE GREUVE, F. C. DONDERS, R. C. BAKHUIZEN VAN DEN BRINK, A. C. HOLTIUS, G. E. VOORHELM SCHNEEVOOGT, J. VAN GEUNS.

De algemeene Secretaris deelt mede, van de H.H. P. DOZY, CONRAD, GLAVIMANS, VAN DER KUN en J. P. DELPRAT de kennisgeving ontvangen te hebben, dat het hun om verschillende redenen onmogelijk is deze vergadering bij te wonen.

De Voorzitter opent de vergadering met de volgende toespraak:

Mijne Heeren!

Het is voor de tweede maal dat de beide Afdeelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen in vereenigde zitting vergaderd zijn, en ik heet U hier welkom. Waartoe deze vergadering bestemd is, wijst het Reglement in art. 12 aan. Het zijn onderwerpen die wel niet op het gebied der wetenschap thuis behooren, maar die toch niet gemist noch veronachtzaamd kunnen worden zonder gevaar voor de bereiking van het doel, dat deze wetenschappelijke vereeniging zich voorstelt. Aan ieder individu, en dus ook aan den afzonderlijken man van studie blijve het vrijgelaten, bij al zijn streven telkens geheel zijn luim te volgen en zijne wijze van handelen zelfs met de meeste onstandvastigheid en wispelturigheid te regelen, of liever zich van elken regel te ontslaan: bij vereenigde ligchamen is regel en is orde onmisbaar; zij kunnen, zonder die, noch voortdurend bestaan, noch aan hun doel beantwoorden; zij moeten zich daartoe eene geringe opoffering van ieders lust getroosten, maar zij zullen daarvoor vergoeding vinden in de gestadigheid van hun gemeenschappelijk voorwaarts streven en in de degelijkheid van hunne verrigtingen.

Van de negen onderwerpen die ons thans ter behandeling worden voorgesteld, bekleedt het ***Ontwerpverslag over den staat en de werkzaamheden der Akademie*** met reden de eerste plaats. Wij hebben aan den Koning en zijne regering, en, zoo ik mag vertrouwen, ook aan het beschaafd publiek rekenschap te geven van hetgeen door ons in het afgeloopen jaar verrigt is, dat is, hoe wij het doel dezer Koninklijke instelling begrepen en behartigd hebben, en wat er door onze gemeenschappelijke en individuëele bemoeijing ten nutte der wetenschap is gesticht, of voorbereid voor het vervolg. Wij zullen ons, ik durf er de overtuiging van uitdrukken, daarover noch te schamen noch uitermate te verhoovaardigen hebben: wij moeten ons niet vleijen daarmede ik weet niet welke te hoog gespannen verwachtingen te zullen voldoen. Wij zijn ons bewust geen der wegen, ons door art. 3

van het Reglement aangewezen, zoodra er zich de gelegenheid toe aanbood, onbetreden gelaten te hebben; ieder onzer heeft daarin naar zijne beste vermogens medegewerkt. Waar de Regering den raad der Akademie inriep, wij hebben dien pligt met ijver betracht. De belangen der wetenschap hebben ons bewogen meer dan één voorstel aan de Regering te doen, terwijl er nog andere voorbereid worden. Aan de gelegenheid om beoefenaars der wetenschap buiten de Akademie op betamelijke wijze te ondersteunen, somtijds ook hen teregt te wijzen, heeft het ons niet ontbroken. Prijsvragen uit te schrijven hebben wij ook in dit jaar niet noodig geoordeeld. Daarentegen vonden wij ons, wegens voorhanden middelen, in staat de uitgave van voor de wetenschap belangrijke werken op ons te nemen, die anders welligt zou achtergebleven zijn. Wij zijn voortgegaan met de geregelde uitgave onzer *Verslagen en Mededeelingen*, alsmede van meer uitgebreide *Verhandelingen;* en de vereerende betrekking, waarin wij ons met zoovele, zoowel Nederlandsche, als buitenlandsche wetenschappelijke ligchamen gesteld hebben, heeft ruime en zeer vruchtbare gelegenheid doen ontstaan om, tegen hetgeen wij aan deze konden aanbieden, hunne werken te ontvangen, en daarmede onze bibliotheek met aanwinsten te verrijken, die voor de beoefenaars der wetenschap in ons vaderland van onschatbaar belang zijn. Eindelijk zijn wij niet achterlijk geweest in het onderhouden van wetenschappelijke briefwisseling met buitenlandsche geleerden, al waren die door geenerlei band met de Akademie verbonden.

Verre het meeste van al wat ik vermeldde, M. H., is door de zamenwerkende kracht der Akademie gedaan; maar, heeft zij iets goeds verrigt of gesticht, zij heeft het te danken aan den ijver en aan de werkzame belangstelling waarmede zoo velen uwer zich telkens van de hen opgedragen taak hebben gekweten. Een ander, niet onaanzienlijk gedeelte onzer werkzaamheden bestond niet in het gemeenschappelijk overleg omtrent hetgeen van de Akademie gevorderd werd, maar ontstond geheel uit de individuëele wetenschappelijke mededeelingen, die in hare vergaderingen werden voorgedragen. De groote verscheidenheid der alzoo behandelde en ter spraak gebragte onderwerpen, de vrijmoe-

digheid bij de beraadslagingen daarover, bij welke noch twijfel, noch tegenspraak werd uitgesloten, hebben ons versterkt in de eenige ware opvatting van de eischen der wetenschap, zooals die hier in het bijzonder gelden. Ieder van ons heeft zijn gekozen vak van studie, dat hij met liefde en met al de inspanning van zijn geest bebouwt en behartigt; maar wel verre dat dit ons van elkander isoleert, begreep een ieder, hoe verder hij op het veld zijner keuze voortwandelde en hoe naauwkeuriger zijne nasporingen werden, dat hij behoefte had om ook op het daarnevens liggende en zelfs op het verder afgelegene zijne blikken te slaan. Zóó, M. H., groeit en ontwikkelt zich allengs die noodige *encyclopedischen zin,* zonder welken geene vergadering van beoefenaars van wetenschap waarlijk leven kan, waarvan het gemis haar tot eene ijdele en doode vertooning maakt. Wat ik onder dien naam van *encyclopedischen zin* versta, behoeft noch uit zeer bekende wijsgeerige beginselen verklaard, noch aangenomen te worden op het gezag van een beroemd, maar afgesleten gezegde in eene redevoering, die men tot nog toe op den naam van CICERO laat doorgaan, en waar het al een zeer dwaas figuur maakt. Neen, zonder gezag en zonder eenige demonstratie a priori gevoelt ieder uwer, dat, hoe zorgvuldiger men het gekozen, schijnbaar klein gedeelte der wetenschap onderzoekt, hoe scherper het oordeel gewet wordt om daarin schijn van waarheid te onderscheiden, hoe dieper men tot den bodem tracht door te dringen, zooveel sterker de overtuiging zich van ons meester maakt, dat de waarde en het licht en de vruchtbaarheid van het door ons behartigde eerst dan blijken, wanneer wij er de natuurlijke verwantschap met alle andere onderwerpen van wetenschappelijk onderzoek van erkennen, wanneer wij het als een schakel van die onmetelijke keten weten te plaatsen. Meer is aan het menschelijk verstand niet toegestaan: wie onzer vermag alle wetenschap te omvatten? Maar die erkenning, waarvan ik sprak, opent ons oor en hart voor hetgeen buiten onze onmiddellijke bemoeijing ligt: het onderwerp moge ons vreemd en ongekend zijn, maar wij bemerken aanstonds den natuurlijken en onverbreekbaren band die alles omsluit, en wij gevoelen ons, om het zoo uit te drukken, te huis, zoodra wij in de redenering, in de

critiek, in de methode dien echt wetenschappelijken geest erkennen, die het onmisbare zout is voor iedere studie, die alleen den mensch verstandelijk adelt.

Ik verbeeld mij, M. H., dat wij van deze en dergelijke gedachten doordrongen, elke onedelmoedigheid, elke bekrompenheid, elke ijdelheid van deze instelling zullen kunnen afweren. Ik herinner mij de uitdrukking van een vernuftig Fransch schrijver: „le grand écueil de l'Académie, c'est le petit esprit." Hoovaardij, aanmatiging, minachting voor hetgeen niet het onze is, dat alles is kleingeestigheid, die een aantal van rampzalige zwakheden medebrengt.

Wij zijn ons, bij deze tweede uit de beide Afdeelingen der Akademie zamengestelde vergadering, bewust, ieder naar zijn vermogen en omstandigheden getoond te hebben, dat wij het doel en de strekking dezer stichting wel begrepen: hoe helderder dat begrip bij ons wordt, zooveel te ijveriger zullen we het in praktijk brengen, om telkens nog meer aan den Koning die de Akademie beschermt, en aan de natie die daarin den band ziet tusschen de Regering en de Wetenschap, te toonen, dat haar bestaan eigenaardige en rijke vruchten draagt.

Ik vraag U voor dit weinige om verschooning, M. H. Ik heb er voor het oogenblik niets bij te voegen, dan dat ik de leiding dezer vergadering, die ik bij deze de eer heb te openen, niet zonder schroom aanvaard. Wilt mij, bid ik U, met uwe toegevendheid en met uwen beteren raad te gemoet komen, en moge alzoo ook deze bijeenkomst strekken tot bevordering en bevestiging van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen.

Na deze rede, onder toejuiching der leden uitgesproken, verzoekt de Voorzitter den algemeenen Secretaris, volgens Art. 12 organiek Reglement, het verslag van den *staat* en de *werkzaamheden* der Akademie voor te dragen en aan de beoordeeling der vereenigde vergadering te onderwerpen.

1°.

De algemeene Secretaris geeft aan deze noodiging gehoor door het volgende ontwerpverslag voor te lezen:

Amsterdam den 25sten April 1857.

SIRE!

Het verslag, dat de Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam de eer heeft Uwer Majesteit aan te bieden, strekt zich uit over eene tijdruimte, gaande van de maand April des jaars 1856 tot aan dezelfde maand des loopenden jaars. Gedurende haar, waren de werkzaamheden der Akademie zoo menigvuldig en zoo verschillend, dat, om de zoo zeer gewenschte beknoptheid te bewaren, het doeltreffend geacht wordt, alleen de hoofdrigtingen aan te geven en de bijzonderheden buiten vermelding te laten. De Akademie acht zich te meer tot dergelijke handeling gedrongen, vermits de mededeeling van hare verslagen, waarin de hoofdsom van al hare werkzaamheden Uwer Majesteit meer dan eenmaal 's jaars wordt bekend gemaakt, de herhaalde opgave daarvan minder gewenscht maakt.

Eene der hoofdrigtingen in de werkzaamheid der Akademie in den jongsten jaarkring was *Taalkennis*. Zij zette daarin den arbeid voort, reeds ten vorigen jare aangevangen, en hield zich in meer dan eene zitting bezig met het door haar medelid ROORDA ter spraak gebragt verschil in spreek- en in schrijftaal, waarover belangrijke en levendige beraadslaging werd gevoerd, waaraan de Spreker en vooral de H.H. DE VRIES en BRILL deelnamen. Zij zal ongetwijfeld voor dit onderwerp niet onvruchtbaar blijven. In de jongste gewone vergadering der Letterkundige Afdeeling knoopte de Heer VAN LENNEP daaraan zijne opmerkingen over taal, stijl en spelling, welke levendige wisseling van gedachten uitlokten en den weg voorbereidden waarop verder zal worden voortgearbeid.

Uit een geheel ander oogpunt werd dit onderwerp door een lid der Natuurkundige Afdeeling opgevat, toen hij haar in twee achtereenvolgende vergaderingen zijne nasporingen omtrent spraak en taal bekend maakte, en daaraan eene voordragt knoopte *over den physischen aard der vocalen*, waarin hij toonde dat deze bestaan uit den klank der stem, gepaard met een geruisch van eene bepaalde hoogte. De Akademie hoopt spoedig door haar medelid DONDERS in staat gesteld te worden om dezen zijnen arbeid wereldkundig te doen worden.

Verwant met Taalstudie is de werkzaamheid door de aanvaarding van het legaat van wijlen J. H. HOEUFFT der Akademie opgelegd. Zij heeft de beide Latijnsche gedichten van den Heer J. VAN LEEUWEN met den tweeden prijs bekroond, en de gedichten zelve door den druk openlijk bekend gemaakt. Haar later bekend gemaakt en zooveel mogelijk verspreid programma had ten gevolge, dat vier dichtstukken naar den prijs dongen, en dat aan een dezer, getiteld *Octaviae querela*, de zilveren eerepenning werd toegekend. Als schrijver daarvan heeft zich de Heer J. VAN LEEUWEN, Predikant te Zegwaart bekend gemaakt.

Van geheel anderen aard is eene andere werkzaamheid, welke zich voor een deel aan de Letterkundige, voor een ander deel aan de Geneeskundige wetenschap hecht. Zij heeft betrekking op eene nieuwe uitgave der werken van *Hippocrates*, door haar medelid F. Z. ERMERINS ondernomen, en waarvan de kosten voor een deel door de Akademie zullen worden gedragen. Deze onderneming wordt met zooveel ijver voortgezet, dat van het Eerste Deel reeds meer dan 30 bladen zijn afgedrukt, en zich van de sierlijkheid zoowel als van de classieke belangrijkheid dezer uitgave de beste verwachtingen laten voeden.

Daaraan hecht zich als van zelve eene verhandeling, door den Heer KARSTEN aangeboden, over eene tot dus ver niet gelukkig opgehelderde plaats in de redevoering van DEMOSTHENES *de Corona*, waarop door hem eene emendatie wordt gegeven, die ook tot toelichting van andere plaatsen van oude schrijvers strekken kan.

Met de Letterkunde en voor een deel ook met de Geschiedenis verwant, zijn de menigvuldige beschouwingen omtrent de *Eugubinische Tafels*, waarover de Heer RUTGERS eene verhandeling in het licht gaf, reeds vermeld in het jongste verslag aan Uwe Majesteit. Zij gaven aanleiding tot rijke wisseling van gedachten in de zittingen der Letterkundige Afdeeling, als ook tot de uitgave van nieuwe betoogen, zoowel van den Heer RUTGERS, als van de H.H. LEEMANS en JANSSEN *).

*) L. J. F. JANSSEN. Bedenkingen tegen het Betoog van den Heer A. RUTGERS, *over de onechtheid der Eugubinische Tafelen*. in *Verslagen en Mededeelingen*, Letterk. Afd. Deel II, blz. 24.

De overgang wordt hierdoor gemaakt tot de werkzaamheden in het vak der Geschiedenis, welke vooral aan die des vaderlands dienstbaar werden gemaakt. Blijken daarvan zijn de door de H.H. BAKHUIZEN VAN DEN BRINK, KOENEN, DELPRAT, LEEMANS *) in de *Verslagen en Mededeelingen* uitgegeven verhandelingen, en de belangrijke wisseling van gedachten, daarover gevoerd in de zittingen der Letterkundige Afdeeling. Elke dezer toch heeft de opheldering ten doel van eenig punt der vaderlandsche geschiedenis. Niet minder geldt zulks van eene door den Heer MOLL aangeboden verhandeling *over de boekerij van het St. Barbaraklooster te Delft*, met welke eene nieuwe reeks van werken der Akademie een aanvang zal nemen. Zij is reeds afgedrukt en zal binnen korten tijd Uwe Majesteit aangeboden worden.

Het is hier de plaats, te gewagen van een voorstel van den Heer JANSSEN tot uitgave en toelichting van afbeeldingen der overblijfselen van oud-vaderlandsche kunst, hier en daar in Nederland verspreid. De Letterkundige Afdeeling heeft in eene harer jongste vergaderingen dit voorstel toegejuicht en besloten daaraan voorloopig gevolg te geven, door de bekendmaking in hare *Verhandelingen* van eenige muurschilderingen, in de St. Janskerk te Gorinchem gevonden, waarvan de afbeeldingen zijn bewaard in de Koninklijke boekerij te 's Gravenhage en door den Minister van Binnenlandsche Zaken ter beschikking der Afdeeling werden gesteld. Verwant daarmede is de voor de geschiedenis der Nederlandsche kunst gewigtige mededeeling van den Heer NIJHOFF *over een handschrift, afkomstig van het klooster Bethlehem bij Doetinchem*, welke, reeds opgenomen in de *Verslagen en Mede-*

A. RUTGERS. *Over de Tabulae Eugubinae* naar aanleiding van de bedenkingen van den Heer L. J. F. JANSSEN. Ibid. blz. 103.

C. LEEMANS. *Bedenkingen tegen de Verhandeling van den Heer* A. RUTGERS, *over de Tabulae Eugubinae.* Ibid. blz. 183.

*) R. C. BAKHUIZEN VAN DEN BRINK, *Bijdrage over den oorsprong en den aard der achterleenen in het Graafschap Holland.* 1e Ged., in *Verslagen en Mededeelingen*, Letterk. Afd. Deel II, blz. 130.

H. J. KOENEN. *Over een brief van Filips II aan den Hertog van Parma, beschouwd in verband tot den Duitschen Rijksban.* Ibid. blz. 59.

C. LEEMANS. *Mededeeling van eene nieuw ontdekte bijdrage tot de geschiedenis der vaderlandsche Kunst.* Ibid. blz. 238.

deelingen der Letterkundige Afdeeling, nader omgewerkt en met eene afbeelding versierd het licht zal zien in hare *Verhandelingen* in 4°., waartoe het reeds ter perse is.

Een verslag van den oudheidkundige PITTAKIS te Athene, wegens *antiquarische ontdekkingen op de Acropolis van Athene,* den Heer BAKE door U. M. Minister van Binnenl. Zaken toegezonden, gaf tot de overweging aanleiding, of dit niet op uitgebreider schaal behoorde bekend gemaakt te worden. De uitslag daarvan zal in een volgend verslag Uwer Majesteit worden medegedeeld.

Voor een deel met de Geschiedenis, voor een ander deel met de practische toepassing der Natuurkunde verwant, is eene aanvraag van den Directeur van het Rijks Museum van Oudheden te Leiden over *een fragment beton,* voor vele jaren reeds in de omstreken van Maastricht op aanmerkelijke diepte blootgelegd. De Natuurkundige Afdeeling stelde deze aanvraag en voornoemd fragment in handen van de H.H. ROSE en STORM BUYSING, en ontving later met belangstelling het berigt van haar medelid VAN BREDA, dat voor vele jaren reeds eene steenmassa, met genoemd stuk beton overeenkomende, is gevonden bij het droogleggen eener sluisput aan de Lemmer in Friesland. Daarna is den Secretaris der Natuurkundige Afdeeling nog een derde dergelijk stuk beton ter hand gesteld, voor vele jaren in Zeeland opgegraven. Over een en ander werd in de jongste gewone vergadering der Afdeeling een verslag uitgebragt, dat in het proces-verbaal dier zitting zal worden opgenomen.

Van meer bespiegelenden aard is eene voordragt van den Heer DE GREUVE, in eene der zittingen van de Letterkundige Afdeeling gehouden, over de vraag: *of de wijsbegeerte als eene zelfstandige wetenschap te beschouwen is.* Zij gaf tot eene belangrijke wisseling van gedachten aanleiding, waaraan de H.H. OPZOOMER en SCHOLTEN met den Spreker deel namen *).

In de Wis- en Natuurkundige Wetenschappen had de Akademie in den jongsten tijd enkele werkzaamheden te verrigten, welke, van meer practischen aard, haar onmiddellijk met 's Lands

*) Zie *proces-verbaal* van 8 September 1856 in *Verslagen en Mededeelingen* Letterkundige Afdeeling, Dl. II, bl. 77 en volg.

regering in aanraking bragten. Zoo werd zij door Uwer Majesteits Minister van Oorlog geraadpleegd omtrent het stellen van *bliksemafleiders op buskruidmagazijnen.* Voorgelicht door hare medeleden VAN REES en DELPRAT, had zij het genoegen daarop te dienen van raad, en werd haar verslag van wege den Minister, ten behoeve van het wapen der genie, door den druk bekend gemaakt en door de Akademie opgenomen in de *Verslagen en Mededeelingen* der Natuurkundige Afdeeling *). Het heeft aldaar tot belangrijke overwegingen van de zijde van den Heer D. G. MULLER, Secretaris-Generaal van het Departement van Marine, aanleiding gegeven, gelijk blijkt uit zijne *Beschouwing over de werking der dampkrings-electriciteit en de beveiliging der gebouwen daartegen,* der Akademie aangeboden en door haar opgenomen in de *Verslagen en Mededeelingen* der Natuurkundige Afdeeling.

Een voorstel van haar rustend medelid G. VROLIK, *over het verwaarloozen der houtcultuur,* gaf aanleiding tot het indienen van een adres daaromtrent aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, dat, opgenomen in de *Staatscourant,* de aandacht trok van den Heer J. D. RUMPH, die zich hierdoor genoopt gevoelde om een handschrift *over vaderlandsche houtcultuur* Uwer Majesteits Minister van Binnenlandsche Zaken aan te bieden. Zijne Excellentie verlangde daarop de voorlichting der Akademie en ontving ten antwoord, dat het wenschelijk is, dat genoemd handschrift den inzender worde teruggegeven met beleefden dank voor zijne welwillende pogingen, en het aan hem worde overgelaten welk gebruik hij van zijn geschrift zou verlangen te maken. De Akademie had het genoegen, te vernemen dat Zijne Excellentie zich met hare zienswijze vereenigde.

Nog over een ander onderwerp, evenzeer met den Landbouw in betrekking, werd de Akademie door Uwen Minister van Binnenlandsche Zaken geraadpleegd. Het betreft een adres van den Heer J. WTTEWAAL aan Uwe Majesteit over het benoemen eener commissie, aan welke de taak zoude worden opgedragen tot zamenstelling van een werk *over de Insekten* welke den landbouw

*) Zie Dl. V, bl. 214.

in den uitgestrekten zin benadeelen. Voorgelicht door hare leden J. VAN DER HOEVEN, HARTING en MIQUEL, adviseerde de Akademie gunstig op het adres van den Heer WTTEWAAL. Het was haar aangenaam, te vernemen dat dien ten gevolge door Uwe Majesteit eene commissie is benoemd, belast met het onderzoek naar den tijd en de kosten gevorderd tot de zamenstelling van dergelijk boekwerk.

Eene derde lastgeving van den Minister van Binnenlandsche Zaken heeft betrekking op de Kruidkunde. Zij geldt een adres van de H. H. Medicinae Doctoren VAN DEN BOSCH en VAN DER SANDE LACOSTE, betreffende de voortzetting der uitgave van de *Bryologia Javanica*, gestaakt door den dood van den Heer F. DOZY. De Natuurkundige Afdeeling heeft daarop gunstig geadviseerd, en had het genoegen, te vernemen dat Uwer Majesteits Minister van Binnenlandsche zaken zich met haar advies heeft vereenigd.

Eenigzins verwant daarmede is het onderwerp der briefwisseling van den Minister van Koloniën met de Akademie. Zij geldt een adres van den Heer TAMA te Paramaribo omtrent plantdeelen, welke hij beweert met goed gevolg aangewend te hebben tot *genezing van Lepra, Elephantiasis en Epilepsie.*

De Akademie blijft zich nog steeds met dit gewigtig onderwerp bezig houden, en hoopt de uitkomsten harer beraadslaging in een volgend verslag Uwer Majesteit aan te bieden.

Eene vierde lastgeving van den Minister van Binnenlandsche Zaken geldt de uiteenloopende gevoelens over de vraag, wat met het beste gevolg ter voorkoming van *selfontbranding van steenkolen* gedaan moet worden. Zij werd den 30sten Maart j. l. der Akademie gezonden en gaf tot een uitvoerig verslag van de H. H. G. J. MULDER en A. H. VAN DER BOON MESCH aanleiding, dat onder begeleidend schrijven aan Uwer Majesteits Minister van Binnenlandsche Zaken zal worden aangeboden.

De *vervalsching der levensmiddelen*, een onderwerp heden van groote actualiteit, trok de aandacht van een der leden van de Akademie, die haar in de vergadering van den 31sten Mei j. l. ter sprake bragt, waaruit, op advies eener daartoe benoemde commissie, een adres aan den Minister van Binnenlandsche Za-

ken voortvloeide, dat den 30sten October 1856 ingediend, even als het adres, reeds in de maand Januarij van den jare 1854 aangeboden, over een opzettelijk onderzoek betreffende de zorg voor den algemeenen gezondheidstoestand in Nederland, tot heden onbeantwoord bleef.

Aan dit onderwerp hecht zich een ander van gelijken practischen aard, waarvan zij de behandeling aan hetzelfde medelid, den Heer VAN DER BOON MESCH, verschuldigd is. Het betreft de bepaling van het *alcohol-gehalte in vloeistoffen*, die, behalve alcohol en water, nog andere stoffen in zich bevatten. Eene verhandeling daarover verscheen in het 3de Stuk van het Vijfde Deel der *Verslagen en Mededeelingen* van de Natuurkundige Afdeeling.

Op een geheel ander terrein hielden drie andere leden der Akademie zich met practische toepassingen der wetenschap bezig. De Heer VAN HALL sprak *over de noodzakelijkheid der verbetering van den Landbouw in de Nederlandsche West-Indiën inzonderheid in den tegenwoordigen tijd*. Een kort uittreksel werd er van opgenomen in de *Verslagen en Mededeelingen* der Natuurkundige Afdeeling *) en zijne Verhandeling zelve zal elders het licht zien.

De Heer BUYS BALLOT schetste in korte trekken de werkzaamheden van het Koninklijk Meteorologisch Instituut, en toonde hoe de uitkomsten van wetenschap en ervaring tot verblijdend uitwerksel hadden, dat, voor een vijf-en-twintigtal schepen de weg naar Java meer zuidelijk is geweest dan vroeger, ten gevolge waarvan zij gemiddeld de reis meer dan vier dagen bekort hebben boven anderen, die den ouden weg bleven kiezen †).

De Heer DELPRAT sprak over den invloed, welke eene *afsluiting tusschen de Waal en de Maas* te St. Andries, op den waterspiegel van de Maas kan hebben, te weten op het gedeelte der Maas, gelegen tusschen Grave en Woudrichem §). De Akademie

*) Dl. V, blz. 240. Proces-verbaal 27 September 1856.

†) Proces-verbaal 29 November 1856 in *Verslagen en Mededeelingen* der Natuurkundige Afdeeling, Dl V, blz. 326.

§) Proces-verbaal van 31 Mei 1856 in *Verslagen en Mededeelingen* der Natuurkundige Afdeeling, Dl. V, blz. 105.

ziet met verlangen de aanbieding te gemoet der verhandeling, welke het geacht medelid haar toezegt over dit voor landbouw en scheepvaart zoo belangrijk onderwerp.

Daaraan hecht zich als van zelve de behandeling der *geschiedenis van de waterstaat,* welke de Akademie zich steeds tot taak blijft stellen. Zij trad daarover in onderhandeling met Uwer Majesteits Minister van Binnenlandsche Zaken, en vertrouwt dat de beraadslagingen der algemeene vergadering, voorgelicht door de daartoe benoemde commissie, haar tot een geregelden gang van werkzaamheden bij dit voor Nederland zoo gewigtig onderwerp zullen voeren.

Voor een ander, met het genoemde ten naauwste verknocht onderwerp, *de geschiedenis van de daling van den bodem in Nederland,* blijft de Akademie even als voor de *wetten der watergetijden* de bouwstoffen regelmatig verzamelen. Zij heeft den ijver te prijzen der beide H. H. VAN DER STER, die haar de waarnemingen, geschied aan den *Helder* en te *Amsterdam,* maandelijks doen toekomen, en verheugt zich tevens, dat de Minister van Binnenlandsche Zaken ook aan hare overige voorstellen daaromtrent belooft gevolg te zullen geven. De werkzaamheid, welke zij daarin ondernam, is ongetwijfeld eene van langen duur; maar eenmaal met goed gevolg ten uitvoer gebragt, mag men vertrouwen dat zij rijke vruchten zal afwerpen.

De *geologische kennis van Nederland,* welke in het verslag des vorigen jaars een zoo gewigtig deel inneemt, hield in den jongsten tijd de Akademie slechts op ondergeschikte wijze bezig. De Heer STARING onderhield haar over het maken van geologische onderscheidingen op kaarten van Nederland, en deed daarbij de groote verdiensten uitkomen van een werkje, onlangs door het Topographisch Bureau bij het Departement van Oorlog als voorschrift gereed gemaakt voor den Nederlandschen Topographischen Ingenieur.

De Heer W. VROLIK deed in de vergadering van den 25sten October j. l. der Natuurkundige Afdeeling beenderen en tanden zien van den Mammouth (*Elephas primigenius*), in de maand November des jaars 1855 bij Maarsbergen opgegraven, met

de fragmenten van eenen zeer grooten en zwaren ***hertshoorn***.

Wat echter het gewigtig punt betreft der gestaakte werkzaamheden van de ontbonden ***geologische commissie***, valt op dezen oogenblik niets verder te zeggen, dan dat door den tegenwoordigen Minister van Binnenlandsche Zaken geen gevolg is gegeven aan het doen overbrengen van de verzameling en van het archief der ontbonden geologische commissie naar het gebouw der Akademie, en dat bij de mededeeling van het besluit Uwer Majesteit, waarbij de Heer Dr. STARING benoemd is tot het zooveel mogelijk afwerken van de taak dier commissie, Zijne Excellentie tevens berigt heeft, dat de voordragt daartoe aan Uwe Majesteit is voorafgegaan door een overleg met de leden der commissie, die vroeger de Akademie van voorlichting diende; hetgeen aanleiding gaf, dat de Natuurkundige Afdeeling in hare jongste vergadering besloot, Zijne Excellentie beleefdelijk om mededeeling te verzoeken der briefwisseling gevoerd met genoemde Heeren.

Verheugend is de uitkomst der vervaardiging van de ***kopijen der prototypen van Meter en Kilogramme***. Hoewel deze werkzaamheid met velerlei teleurstelling te kampen had, en zij van de zijde van de met de verificatie belaste commissie groote inspanning eischte, is zij zoo verre volbragt, dat men als nu binnen zeer korten tijd op voltooijing en aflevering der kopijen kan rekenen.

Eindelijk is het hier de plaats te gewagen van een voorstel van den Heer SLOET, bij de Letterkundige Afdeeling der Akademie in beraadslaging, over een adres aan Uwer Majesteits regering, omtrent eene wenschelijke behartiging der ***belangen van de wetenschap***, bij de herziening der regten van in- en uitvoer.

Deze waren, Sire, de werkzaamheden door welke de Akademie, hetzij op eigen aandrang, hetzij door Hooger last, de wetenschap dienstbaar trachtte te maken aan de belangen der maatschappij. Het is er echter verre van af, dat zij daarom hare zelfstandige uitbreiding en vooruitgang veronachtzaamde. Veeleer toch zoude men daarin haren werkkring nog uitgebreider dan in dien der practische toepassing mogen heeten. Regelmatig bleef zij voortgaan met de uitgave der ***Tables d'intégrales***

définies van den Heer BIERENS DE HAAN, reeds aangevangen vóór den tijd, op welken zij het genoegen had hem onder hare medeleden te tellen. Deze uitgave is nu tot het zes-en-veertigste blad gevorderd en wordt op zeventig quarto vellen druks berekend. De bekendmaking van het eerste gedeelte daarvan, in den jare 1856, heeft de aandacht des algemeens zeer op dezen gewigtigen en kostbaren arbeid gerigt. Naar al hetgene daarover vernomen wordt, mag men als eenparige meening der deskundigen aannemen, dat de Akademie een verdienstelijk werk deed, toen zij de uitgave op zich nam van een zoo veel omvattenden arbeid, waarvoor de particuliere krachten van den boekhandel, zelfs buitenslands, bleken te kort te schieten. De Heer DE HAAN ging ijverig op denzelfden weg voort. Eene tweede verhandeling van hem over een gelijksoortig onderwerp is ter perse en zal in het Vijfde Deel der *Verhandelingen* van de Natuurkundige Afdeeling het licht zien.

In het vak der Natuurkunde zijn de verhandelingen van twee leden der Akademie, de H. H. BUYS BALLOT en VAN BREDA *) te noemen, Uwer Majesteit bekend geworden in de *Verslagen en Mededeelingen* der Natuurkundige Afdeeling, als ook eene verhandeling aangeboden door den Heer BAEHR, wien geen titel met de Akademie verbindt. Zij betreft de *draaijende beweging van een ligchaam om een vast punt, en de beweging der aarde om haar zwaartepunt.* Aangenomen door de Akademie zal zij in het Vijfde Deel der *Verhandelingen* van de Natuurkundige Afdeeling het licht zien.

De Heer HARTING droeg in eene der vergaderingen eenige beschouwingen voor *over verbeteringen in te voeren bij het gebruik des mikroskoops.* Zij hebben betrekking op de verlichting der objectiftafel met opvallend licht en op de wijze, waarop het gemakkelijkst een mikroskopisch voorwerp weder onder het gezigtsveld kan gebragt worden. Later kwam haar medelid nog-

---

*) C. H. D. BUYS BALLOT. Over de strekking van eenige algemeene beginselen in de Natuurkunde, in *Verslagen en Mededeelingen* der Natuurkundige Afdeeling, Dl. V, 77.

J. G. S. VAN BREDA. Eenige waarnemingen over de zoogenaamde Nabeelden. Ibid. bl. 342.

maals op ditzelfde, door hem met zoo veel ernst en voorliefde behandeld onderwerp terug, door haar op eene voordragt te onthalen, omtrent de geschiedenis der ***binoculaire mikroskopen,*** en haar een mikroskoop te doen zien, dat beurtelings als monoculair, als binoculair, als quadrioculair, of als stereoskopisch mikroskoop kan gebruikt worden.

Aan de behandeling dezer toepassing der Gezigtkunde hecht zich de spreekbeurt, door den Heer OUDEMANS in eene der jongste vergaderingen van de Natuurkundige Afdeeling vervuld, ***over de bepaling der kromtestralen van spherische lenzen,*** waarin hij twee nieuwe, door hem bedachte en practisch bruikbaar bevonden handelwijzen, door hiertoe medegebragte toestellen toelichtte.

Een ander onderdeel van dezen tak der Physica werd door den Heer J. W. ERMERINS tot onderwerp eener bijdrage gekozen ***over identiteit van licht en stralende warmte,*** welke hij ter plaatsing aanbood in de ***Verslagen en Mededeelingen*** der Natuurkundige Afdeeling.

De Heer STAMKART kwam terug op een reeds vroeger door hem behandeld onderwerp, en deed mededeeling omtrent een door hem uitgedacht werktuig, waardoor de ***afwijkingen van het kompas,*** voortgebragt door de aantrekking van het scheepsijzer, voorgesteld en aangewezen kunnen worden, in de onderstelling dat het met de plaats van het schip en gedeeltelijk met den tijd veranderlijk deel der afwijkingen niet te aanmerkelijk zij. Eene verhandeling hierover zal opgenomen worden in de ***Verslagen en Mededeelingen*** der Natuurkundige Afdeeling.

De beoefening der Sterrekunde had tot merkwaardige uitkomst dat de ***Verslagen en Mededeelingen*** der Akademie eene briefwisseling deden ontstaan tusschen twee sterrekundigen van grooten naam, gevestigd op twee verre van elkander verwijderde punten, den Heer STRUVE te Pulkowa en den Heer KAISER te Leiden. Deze briefwisseling werd opgenomen op bl. 150 en volgg. van Deel V der ***Verslagen en Mededeelingen*** van de Natuurkundige Afdeeling. De ***ring van Saturnus,*** waarover het wetenschappelijk geschilpunt ging, gaf later den Heer KAISER aanleiding om er op nieuw op terug te komen, toen hij de stelling van SECCHI te Rome, toetste aan metingen, volbragt op

het observatorium der Hoogeschool te Leiden. Zijn betoog werd in hetzelfde boekdeel op bl. 354 en volgg. opgenomen.

Voor de werken in 4° der Akademie bood het zelfde medelid in de jongste vergadering der Natuurkundige Afdeeling eene verhandeling aan *over de onderzoekingen met den mikrometer van* AIRY *volbragt op het observatorium der Hoogeschool te Leiden.*

Voorts had de Akademie aan een harer jongste leden een groot aantal verhandelingen van astronomischen inhoud te danken. Zij gaf in hare werken in quarto formaat uit en verspreidde alomme zijne *Zweijaehrige Beobachtungen der meisten jetzt bekannten veraenderlichen Sterne,* nam in hare *Verslagen en Mededeelingen* het berigt op eener ontdekte nieuwe veranderlijke ster, als ook eene *bepaling van de loopbaan der planeet* PROSERPINA, *uit de gezamenlijke op haar bij hare drie verschijningen gedane waarnemingen, met inachtneming van de storingen door Jupiter en Saturnus;* terwijl daarin binnen korten tijd zal verschijnen eene verhandeling *over de bepaling der geographische lengte door de waarneming van gelijke hoogte der maan en eener ster.*

Voor de Scheikunde ontving de Akademie van den Heer GUNNING, door geenen titel met haar verbonden, eene Bijdrage tot *de kennis van Brucine,* welke zij in het Vijfde Deel der *Verslagen en Mededeelingen* van de Natuurkundige Afdeeling opnam, en plaatste haar medelid G. J. MULDER daarin zijn betoog *over de ontledingswijzen en zamenstelling der verbindingen van het koper met andere metalen,* welke hij bepaaldelijk van toepassing maakte op de zamenstelling van de Nederlandsche en Oost-Indische koperen munten, als ook op die van kopertsen en van koperalliages. — Later onthaalde de Heer MULDER eene der vergaderingen van de Natuurkundige Afdeeling op eene uiteenzetting der wijze, *om scheikundig de hoeveelheden der ligchamen te bepalen in maat en gewigt.* De Heer VAN DER BOON MESCH trad in de opgave van eenige bijzonderheden, zoowel omtrent *de afzonderingswijze van het aluminium,* als omtrent *de smelting van platina.* De Heer VAN HASSELT koos de toepassing der Scheikunde op de leer der vergiften tot onderwerp zijner behandeling, en sprak, naar aanleiding van eenige door hem genomen proeven, *over strychine-vergiftiging,* waarover hij in de jongste ver-

gadering der Natuurkundige Afdeeling eene verhandeling aanbood voor hare ***Verslagen en Mededeelingen.***

Aan het hoofd der werkzaamheden in het vak der Kruidkunde dient gesteld te worden de uitgave der ***Synopsis Hepaticarum Javanicarum,*** aangeboden door den Heer VAN DER SANDE LACOSTE, wien geen titel aan de Akademie verbindt. Zij verscheen met hare twee-en-twintig goed uitgevoerde platen op den 1sten Februarij dezes jaars. Dat zij der Akademie op aanmerkelijke kosten te staan komt, zal hare rekening over het loopende jaar aanwijzen, maar hierdoor tevens leeren, dat de Akademie er prijs op stelt getrouw te blijven aan het voorschrift *e* van Art. 3 van haar organiek Reglement, gebiedende dat zij de uitgave van zoodanige belangrijke werken op zich neme, als anders voor den opbouw der wetenschap waarschijnlijk zouden verloren gaan. Dit gronddenkbeeld beheerschte ook een der leden der Akademie, toen hij in eene der vergaderingen van de Natuurkundige Afdeeling het voorstel deed, dat zij zich tot 's Lands Regering zoude wenden, ten einde de voortzetting te bevorderen van de sedert geruimen tijd afgebroken uitgave der ***Flora Javae.*** Dit voorstel gaf tot levendige en belangrijke wisseling van gedachten aanleiding; maar bleef buiten verdere beraadslaging, toen de Heer BLUME verklaard had, dat de ***Flora Javae*** zal worden voortgezet, maar dat hij niet wenscht, dat de Akademie zich langer in zijn belang met deze zaak bezig houde.

De overige handelingen der Akademie, betreffende de Kruidkunde, hebben betrekking op mededeelingen van den Heer HASSKARL, opgenomen op blz. 93, Deel V van de ***Verslagen en Mededeelingen;*** op waarnemingen van den Heer DE VRIESE ***over eenen Cytisus laburno-purpureus,*** aldaar op blz. 120 vermeld; op beschouwingen van het rustend lid G. VROLIK, ***over eenige physiologische eigenschappen van Viscum album*** (***Vogellijm***), aldaar geplaatst op blz. 263 en volgg.; op zijne beschrijving van merkwaardige verschijnselen bij den groei eener ***Lonicera periclymenum L***, welke aldaar ter perse is; als ook op aanteekeningen van de H.H. MIQUEL en DE VRIESE aangaande de nieuwste onderzoekingen van de *Lichenes* van Nederlandsch Oost-Indië door de H.H. R. B. VAN DEN BOSCH en C. MONTAGNE, opgenomen in het proces-verbaal

van de zitting der Natuurkundige Afdeeling van den 31sten Januarij j.l.; op de beschrijving van eenen *nog niet goed gekenden plantenvorm* in Sumatra, door den Heer MIQUEL *); op de beschrijving van eenige nieuwe Indische plantengeslachten, tot de familie der *Apocyneae* behoorende, door hetzelfde medelid; eindelijk op de voor Nederland zoo gewigtige uitkomsten der *kinakultuur* op het eiland Java, van Augustus 1855 tot 30 November 1856, waarover haar medelid DE VRIESE haar eene verhandeling aanbood, welke wordt opgenomen in de *Verslagen en Mededeelingen* der Natuurkundige Afdeeling.

Aan de Dierkunde wijdde de Secretaris der Natuurkundige Afdeeling zijne spreekbeurt, door haar zijne ontleedkundige nasporingen aan te bieden omtrent eenen *Boomkengoeroe* (*Dendrolagus inustus*), gestorven in den Zoölogischen tuin te Amsterdam. Zij zullen worden opgenomen in het Vijfde Deel der *Verhandelingen* van de Natuurkundige Afdeeling.

De Heer HALBERTSMA nam tot onderwerp een punt van beschrijvende menschelijke Ontleedkunde, betreffende de *inplanting der voorhoofdsspier*, waarover hij een nader betoog heeft toegezegd voor de *Verslagen en Mededeelingen* der Natuurkundige Afdeeling. Daaraan hecht zich eene mededeeling van den Heer DONDERS, *over de kringspier der oogleden*, opgenomen in het proces-verbaal der zitting van de Natuurkundige Afdeeling van den 31sten Januarij j.l.

Ook de Physiologie miste in de Akademie hare vertegenwoordiging niet. De Heer DONDERS sprak *over imbibitie en osmose*, en deed daarvan een breedvoerig uittreksel opnemen in het uitgegeven proces-verbaal der zitting van 31 Mei jl. van de Natuurkundige Afdeeling. Later deelde hij zijne onderzoekingen mede omtrent *de ontwikkeling en wisseling der haren*, waarvan de hoofduitkomsten werden opgenomen in het proces-verbaal der zitting van 31 Januarij jl. van de Natuurkundige Afdeeling.

Eindelijk dient ook de Ziektekundige Ontleedkunde genoemd

*) Ter perse voor het 1e nummer van het Zesde Deel der *Verslagen en Mededeelingen, Natuurkunde*, onder den titel van: *Rhodoleiae* (CHAMP), *Generis adhuc imperfecte cogniti characterem adjecta specie Sumatranae, exposuit* F. A. G. MIQUEL.

te worden, als een der onderwerpen met wier behandeling de Akademie zich bezig hield. De Heer C. PRUYS VAN DER HOEVEN sprak over *het verzuim bij lijkopeningen van het onderzoek van het ruggemerg,* en de Heer DONDERS deelde op den 31sten Mei jl. der Natuurkundige Afdeeling eene breedvoerige opgave mede omtrent *colloïdmetamorphose van het pigment in het oog en hare verwantschap tot verbeening.*

Hiermede, Sire, sluit de opgave der werkzaamheden van de Akademie in de tijdsruimte waarover dit verslag gaat. Van de maand April 1856 tot dezelfde maand des loopenden jaars zijn uitgegeven van *Verslagen en Mededeelingen* der Letterkundige Afdeeling het Tweede Deel, en van die der Natuurkundige Afdeeling het derde stuk van het Vierde Deel met het geheele Vijfde Deel; voorts de verhandelingen van de HH. OUDEMANS en J. VAN DER HOEVEN, waarmede de uitgave van het Derde Deel der *Verhandelingen* in quarto formaat voltooid is; eindelijk de verhandeling van den Heer VAN DER SANDE LACOSTE, uitmakende het eerste gedeelte van het Vijfde Deel der Verhandelingen van de Natuurkundige Afdeeling in 4°, waarvoor verder ter perse is de verhandeling van den Heer BIERENS DE HAAN. Zijne *Tables d'Intégrales définies* maken het Vierde Deel der Natuurkundige Verhandelingen uit, en zullen vermoedelijk in den loop dezes jaars voltooid worden. Het Eerste Deel der uitgave van *Hippocrates* bestaat reeds uit 30 afgedrukte bladen in groot 4° en zal vermoedelijk nog in den loop dezes jaars het licht zien. Door de Letterkundige Afdeeling is uitgegeven de verhandeling van den Heer MOLL over *de Boekerij van het St. Barbara-Klooster te Delft,* welke de rij opent der *Verhandelingen* in quarto formaat, welke de Letterkundige Afdeeling zich voorstelt te gaan uitgeven.

De betrekkingen der Akademie met Buitenlandsche Genootschappen hebben zich in het jongste jaar op belangrijke wijze uitgebreid. Ten gevolge van het voorstel van den Heer DE WAL in de algemeene vergadering van April 1856 is aan een vijftigtal Buitenlandsche Genootschappen, in Frankrijk, Engeland,

Duitschland en Amerika, waarmede de Akademie nog niet in verbinding was, het voorstel gedaan, tot eene ruiling van hunne werken tegen die van het voormalig Koninklijk Nederlandsch Instituut en van de tegenwoordige Akademie, waarvan eene lijst werd overgelegd. Door negentien dezer werd dit voorstel met gretigheid aangenomen, terwijl de overige het tot heden onbeantwoord lieten. Opmerkelijk is het, dat betrekkelijk de genootschappen, in de verschillende provinciën van Frankrijk verspreid, den meesten ijver in de beantwoording zoowel als in de toezending hunner werken aan den dag legden. Zij maken de grootste helft uit van bovengenoemd negentiental en zijn: 1°. Société des sciences, arts, belles lettres et agriculture à St. Quentin; 2°. Académie des sciences, inscriptions et belles lettres à Toulouse; 3°. Société des sciences, lettres et arts à Nancy; 4°. Académie des sciences à Rouen; 5°. Société des antiquaires de Picardie à Amiens; 6°. Société des antiquaires de Normandie à Caen; 7°. Société des antiquaires de la Morinie à St. Omer; 8°. Société impériale d'agriculture, sciences et arts de l'arrondissement de Valenciennes; 9°. Académie de législation de Toulouse; 10°. Société agricole scientifique et littéraire des Pyrénées orientales.

In Duitschland en in Rusland werd het aanbod aangenomen door zeven van de dertien genootschappen waaraan het werd gerigt. Zij zijn: 1°. Die Oberlausitzische Gesellschaft der Wissenschaften te Görlitz; 2°. Das Verein von Alterthums Freunden im Rheinlande zu Bonn; 3°. Die Königliche Akademie der Wissenschaften zu Erfurt; 4°. Die Oberhessische Gesellschaft für Natur- und Heilkunde zu Giessen; 5°. Das Naturforschende Verein zu Riga; 6°. Die Naturforschende Gesellschaft zu Dorpat; 7°. Die Kurlandische Gesellschaft für Literatur und Kunst zu Mittau. De beide overigen zijn het Norske Videnskaps Selskab te Drontheim en de Accademia économico agraria dei Georgofili di Firenze

De toezending van — en aan al deze genootschappen, gevoegd bij het meer dan honderdtal, waarmede de Akademie reeds in verbinding is, geven aan hare boekerij eene aanzienlijke uitbreiding, maar maken ook hare administratie zeer werkzaam. Ten einde den rijkdom der boekerij ook nog op andere en tevens

onkostbare wijze te verhoogen, stelde de Akademie zich gaarne in verband met de Commissie tot internationale ruiling, van welke zij de meest heusche medewerking ondervond, en beproeft de Algemeene Secretaris der Akademie niet zonder goed gevolg ruilingen met buitenlandsche boekhandelaren; waarmede het dubbele voordeel verbonden is, dat, terwijl aan de eene zijde er de boekenschat der Akademie door verrijkt wordt, er aan de andere zijde voor de werken der Akademie eene buitenlandsche markt door wordt verzekerd, welke haar eigenlijk tot heden ontbrak. Deze maatregel is wel is waar van te jonge dagteekening, om zijne gevolgen ten volle te kunnen overzien, maar het laat zich intusschen verwachten, dat deze vruchtbaar zullen zijn voor het meer en meer bekend maken der wetenschappelijke werkzaamheid in Nederland. Beantwoording aan dit doel zal steeds eene der dierbaarste verpligtingen der Akademie wezen. Door hare beste pogingen daartoe aan te wenden, hoopt zij te handelen in den geest, welke Uwe Majesteit bij de vestiging der Akademie bezielde.

In het gebouw, waarin de Akademie gevestigd is, grepen in den jongsten tijd geene veranderingen plaats. De verbouwing, in het begin van den jare 1856 voltooid, voldoet ten eenenmale aan de eischen, voor de vergaderingen gesteld. De schier dagelijks toenemende boekerij zal echter, naar zich laat verwachten, spoedig de overweging noodzakelijk maken eener uitbreiding, welke moeijelijk zal kunnen worden tot stand gebragt, zonder dat het Rijks Museum van schilderijen uit het Trippenhuis naar eene voor zoo prachtige verzameling meer doeltreffende en meer waardige plaats worde overgebragt.

Er blijft slechts overig te gewagen van de veranderingen in het personeel der Akademie. Zij had het ongeluk, in het jongste jaar twee harer ijverige medewerkers door den dood te verliezen, de H.H. F. DOZY lid en H. C. FOCKE correspondent der Natuurkundige Afdeeling. Aan beiden werd in de *Verslagen en Mededeelingen* gepaste hulde gebragt. Met weemoed ziet de Akademie de plaatsen ledig, welke op der wetenschap zoo nut-

tige wijze waren gevuld. Op de benoemingen, in den jare 1856 geschied, had zij de voldoening Uwer Majesteits goedkeuring te ontvangen, waardoor zij het voorregt heeft de H.H. J. DIRKS, J. G. HULLEMAN, H. C. MILLIES, C. W. OPZOOMER, J. H. SCHOLTEN, L. A. J. W. SLOET, onder de leden der Letterkundige- en de H.H. D. BIERENS DE HAAN, S. BOSQUET en A. W. M. VAN HASSELT onder die der Natuurkundige Afdeeling te tellen. De naar de wetsbepaling in de buitengewone vergaderingen der maand April geschiede benoemingen zullen eerstdaags aan de goedkeuring Uwer Majesteit worden onderworpen. De Heer H. G. SEELIG werd, naar aanleiding van art. 8 van het Organiek Reglement, op de lijst der rustende leden overgebragt. De H.H. J. DE BOSCH KEMPER, C. G. COBET en A. A. SEBASTIAN hebben zich gedrongen gevoeld in het afgeloopen jaar het lidmaatschap der Akademie neder te leggen.

De vergaderingen der Akademie werden meest allen door een groot aantal leden bezocht, en leverden dikwerf belangrijke beraadslagingen op, welke weder later hare vruchten afwierpen. De door den druk uitgegeven processen-verbaal geven daarvan blijk. De openbaarheid der zittingen blijkt voordeelig te werken op de belangstelling des algemeens.

De Akademie sluit, Sire, haar jaarlijksch verslag aan Uwe Majesteit. Zij ontveinst zich niet dat de instelling, welke nu twee jaren levens telt, nog voor herstel van gebreken, voor uitbreiding van den omvang harer werkzaamheid vatbaar is; maar haar streven tot volmaking, hare zucht om zamen te werken tot al hetgeen den voorspoed des rijks vermeerderen en den glans Uwer Majesteits regering verhoogen kan, zijn ernstig gemeend. Moge haar daartoe de steun en de bescherming van Uwe Majesteit niet ontbreken.

Het voorgelezen ontwerpverslag wordt in beraadslaging gebragt, en na eenige er in gebragte verbeteringen vastgesteld. Het zal volgens art. 14 Org. Regl. den

Koning, en in afschrift den Minister van Binnenlandsche Zaken worden aangeboden.

2°.

De Algemeene Secretaris leest, op uitnoodiging van den Voorzitter, de volgende rekening en verantwoording voor van zijn over den jare 1856 gehouden beheer der gelden van de Akademie.

REKENING en VERANTWOORDING van het door den Algemeenen Secretaris der Koninklijke Akademie van Wetenschappen, over den Jare 1856 gehouden beheer volgens art. 12 van het Organiek Reglement en § 30 van het Reglement van Orde, goedgekeurd in de algemeene vergadering der maand April 1857.

ONTVANGSTEN.

Saldo van de Rekening van 1855.		*f* 305,27½
Subsidiën vier kwartalen elk à *f* 3,500	*f* 14,000,—	
af leges	1,44	„ 13998,56
Restitutie personeele belasting voor de dienstbode van den Concierge.		„ 5,—
Restitutie paket voor Luik.		„ 2,—
Saldo der afrekening van den Heer van der Post over 1855.		
Natuurkundige Afdeeling:		„ 432,33
Letterkundige Afdeeling:		„ 20,88
Saldo der afrekening van den Heer Sulpke.		„ 6,—
„ „ „ „ „ „ F. Muller.		„ 11,70
	Totaal	*f* 14781,74½

UITGAVEN.

1. **Jaarwedden.**

Jaarwedden, Algemeene Secretaris..	*f* 1,000,—	
„ Secretaris Letterk. Afd. . . .	„ 500,—	
„ Klerk.	„ 800,—	
„ Concierge en Bode.	„ 600,—	
		f 2,900,—
	Transporteren	*f* 2,900,—

per Transport *f* 2,900,—

2. Reis- en Verblijfkosten.

Aan H.H. Leden buiten Amsterdam woonachtig.

Natuurkundige Afdeeling.	*f* 1,249,—		
Letterkundige.	„ 1,625,—		
Reiskosten van den Heer G. H. M. Delprat.	„ 8,75		
„ van den Secretaris voor de conferentie met den Minister van Binnenlandsche zaken. .	„ 7,60		
„ van den Heer T. Roorda. . .	„ 11,20		
„ „ „ „ L. J. F. Janssen.	„ 5,32		
„ „ „ „ Storm Buyzing.	„ 3,—		
		f	2,909,87

3. Onkosten der gewone vergaderingen.

Rekening van Frinsel.	*f* 15,—		
Kleine uitgaven, op een notitieboekje maandelijks met de Concierge verrekend. .	„ 276,25		
		f	291,25

4. Bibliotheek.

Aangekochte Boekwerken.

Rekening van van der Post.	*f* 13,45		
„ „ Noordendorp.	„ 234,—		
„ „ B. Duprat.	„ 442,65		
„ „ van den Helden.	„ 34,50		
„ „ F. Muller.	„ 69,85		
„ „ „	„ 16,76		
„ „ „	„ 15,12½		
„ „ van der Hoek.	„ 165,—.		
„ „ J. Muller.	„ 149,38½		
„ „ „	„ 43,70		
„ „ J. Muller	„ 27,60		
„ „ Carelsen	„ 80,80		
„ „ van der Post	„ 10,55		
„ „ Bakkenes	„ 20,50		
„ „ Staatscourant	„ 30,—		
„ „ v. d. Woude en Luber . .	„ 77,26		
		f	1,431,13

Transporteren *f* 7,532,25

		per Transport	ƒ 7,532,25

Inbinden en verdere Uitgaven.

Assurantie Bibliotheek	ƒ 25,—		
Rekening van Eichhorn	〃 225,55		
〃 〃 van Rossum	〃 226,90		
〃 〃 Meijer en Co	〃 3,—		
〃 〃 Haye	〃 9,20		
		ƒ	489,65

5. Werkzaamheden bij het opmaken van den Catalogus.

Quitantie van Roest	ƒ 500,—		
〃 〃 F. Muller	〃 42,—		
		ƒ	542,—

6. Drukloonen.

Verhandelingen.

Rekening van Kröber	ƒ 709,50		
〃 〃 van der Post	〃 171,—		
〃 〃 Meijer en Co	〃 250,50		
〃 〃 Wendel	〃 28,—		
〃 〃 〃	〃 75,—		
		ƒ	1,234,—

Verslagen en Mededeelingen.

Rekening van Kröber	ƒ 832,50		
〃 〃 〃	〃 455,75		
〃 〃 van der Post	〃 102,44		
〃 〃 〃 〃 〃	〃 85,12½		
〃 〃 Dinacourt	〃 10,—		
		ƒ	1,485,81½
Rekening van Holst correctie		〃	116,—

7. Kleine Drukloonen.

Processen-verbaal, Circulaires enz.

Rekening van Kröber	ƒ 256,—		
〃 〃 〃	〃 62,50		
		ƒ	318,50
		Transporteren	ƒ 11,718,21½

per Transport *f* 11,718,21½

8. Bureau-Kosten.

Rekening van Meijer en Co . , ...	*f* 33,80	
〃 〃 C. G. R. Meijer.	〃 37,—	
〃 〃 Landmann en Koopman. .	〃 9,50	
Kleine uitgaven, op een notitieboekje maandelijks met den Concierge verrekend.	〃 62,10	
		f 142,40

9. Expeditie, Frankeren en Vrachten.

Rekening van v. d. Woude en Luber . .	*f* 63,97	
Kleine uitgaven, op een notitieboekje maandelijks met den Concierge verrekend.	〃 532,93	
		f 596,90

10. Onkosten der Commissie voor het vervaardigen der Kopijen van Meter en Kilogram.

Rekening van Wenckenbach	*f* 246,53	
〃 〃 Schokking	*f* 44,80	
〃 〃 〃	〃 12,—	
〃 〃 Geifsler.	〃 14,50	
〃 〃 Henneman	〃 2,10	
Reis- en Verblijfkosten van den Heer Lobatto	〃 81,—	
〃 〃 〃 〃 〃 〃 Oudemans	〃 58,60	
〃 〃 〃 〃 〃 〃 van Rees	〃 12,—	
		f 471,53

11. Onkosten der Commissie over de daling van den bodem in Nederland.

Rekening van Leijer en Uurbanus	*f* 45,—	
〃 〃 〃 〃 〃	〃 45,—	
〃 〃 〃 〃 〃	〃 45,—	
〃 〃 〃 〃 〃	〃 45,—	
〃 〃 Meijer en Co.	〃 46,—	
		f 226,—

Transporteren *f* 13,155,04½

per Transport *f* 13,155,04½

12. Meubilair.

Rekening van van Wessem.	*f* 343,65	
〃 〃 Koelman.	〃 104,10	
〃 〃 〃	〃 4,50	
〃 〃 Lorthioit	〃 15,60	
〃 〃 Greeve geb. Kernekamp. .	〃 12,20	
〃 〃 Bouman	〃 115,11	
〃 〃 Greven.	〃 15,50	
〃 〃 Lefering	〃 6,75	
〃 〃 Evers.	〃 28,65	
〃 〃 Vrijling.	〃 17,50	
〃 〃 Buffa.	〃 4,50	
		f 668,06

13. Huishoudelijke Uitgaven.

Rekening van Osterhaus, Smid.	*f* 52,80	
〃 〃 Cramer, 〃	〃 9,50	
〃 〃 Ples, turf en hout.	〃 182,80	
〃 〃 Gessert, steenkolen	〃 85,70	
〃 〃 Brest, tuinman.	〃 20,—	
〃 〃 Tonino, schoorsteenveger .	〃 10,—	
〃 〃 de Bruin, filtreerwerktuig.	〃 6,—	
〃 〃 Personeele belasting. . . .	〃 42,62	
Kleine uitgaven, op een notitieboekje maandelijks met den Concierge verrekend.	〃 413,79	
		f 823,21

14. Onvoorziene Uitgaven.

Nieuwjaarsgift dienstbode van den Concierge	*f* 5,—	
Schrijfloon aan A. Koster	〃 6,75	
Rekening van Evers	〃 101,18	
Quitantie van Sulpke.	〃 6,—	
Kermisgift dienstbode van den Concierge.	〃 5,—	
Kermisfooi.	〃 1,—	
		f 124,93
	Totaal	*f* 14,771,24½
	Saldo op nieuwe Rekening	〃 10,50
		f 14,781,74½

REKENING en **VERANTWOORDING** van het door den Algemeenen Secretaris der Koninklijke Akademie van Wetenschappen, over den jare 1856 gehouden beheer van het Fonds, bestemd tot bekostiging der uitgave van *Simplicius.*

ONTVANGSTEN.

1 Jan.	**Batig** saldo van den Jare 1855.		*f*	2,03½
" "	4 Coupons 2½ pCt. N. W. Schuld	à *f* 12,37½	"	49,50
1 April	4 Coupons Amortisatie-Sijndicaat	" " 17,50	"	70,—
1 "	5 Coupons 4 pCt. N. W. Schuld.	" " 19,80	"	99,—
" "	1 Coupon 4 pCt. N. W. Schuld.		"	9,90
30 Junij	4 Coupons 2½ pCt. N. W. Schuld	" " 12,37½	"	49,50
1 Oct.	5 Coupons 4 pCt. N. W. Schuld	" " 19,80	"	99,—
" "	1 Coupon 4 pCt. N. W. Schuld		"	9,90
" "	1 Coupon 4 pCt. N. W. Schuld.		"	3,96
" "	1 Coupon 4 pCt. N. W. Schuld.		"	1,98
" "	4 Coupons Amortisatie-Sijndicaat	" " 17,50	"	70,—
		Totaal	*f*	464,77½

UITGAVEN.

18 Febr.	**Geligt** 4 bladen Coupons bij Oblig. 3½ pCt. Amortisatie-Sijndicaat à 15 cs. per stuk		*f*	—,60
2 Julij	**Gekocht** *f* 300 4 pCt. Werk. Schuld in			
	Cert. à 94$\frac{7}{16}$ pCt.	*f* 283,31		
	Intr. 3/m. 1/d.	" 3,03		
		f 286,34		
	Bij ⅛ pCt. provisie	" —,37½	"	286,71½
			f	287,31½
	Saldo op nieuwe rekening		"	177,46
		Totaal	*f*	464,77½

LEGAAT VAN HOEUFFT.

Ontvangsten.

1856				
1 Maart	Saldo op 1 Maart			*f* 443,33
1 Julij	6/m. Intrest op *f* 24,000,— Inschr.			
	2½ pCt. Werk. Schuld		*f* 300,—	
	Af saldo billet	*f* —,05		
	Provisie	〃 3,—	〃 3,05	〃 296,95
1857				
12 Jan.	6/m. Intrest op *f* 24,800,— Inschr.			
	2½ pCt. Werk. Schuld. 1 Jan. . . .		*f* 310,—	
	Af visa procuratie	*f* —,30		
	〃 saldo billet	〃 —,05		
	Provisie	〃 3,10	〃 3,45	〃 306,55
			Totaal	*f* 1046,83

Uitgaven.

9 Maart	Rekening van den Notaris Toelaar			*f* 7,80
31 Mei	Restitutie aan den Heer G. H. M. Delprat . .			〃 1,50
10 Junij	Bekrooning 〃 〃 〃 J. van Leeuwen. . . .			〃 100,—
2 Julij	Gekocht *f* 800,— Inschr. 2½ pCt.			
	Werk. Schuld à 64½ pCt.	*f* 516,—		
	Intrest 1 dag	〃 —,06		
		f 516,06		
	Bij ⅛ pCt. provisie	〃 1,—		〃 517,06
13 Sept.	Rekening van Kröber voor drukloon enz. van J. van Leeuwen. Lycidas et Musae etc. . . .			〃 53,—
11 Oct.	Rekening van Kröber voor drukloon van programma Certaminis Poetici			〃 7,50
17 〃	Rekening van v. d. Post, innaaijen van het gedicht Lycidas etc.			〃 19,84
				f 706,70
	Saldo van den jare 1856 . . .			〃 340,13
			Totaal . . .	*f* 1046,83

De algemeene Secretaris licht zijne rekening en verantwoording toe met de volgende memorie van toelichting.

Memorie van toelichting. Terwijl ik de eer heb hiernevens over te leggen mijne rekening en verantwoording, zoowel van de Akademie in haar geheel, als van het fonds *Simplicius* en van het legaat HOEUFFT, loopende over den jare 1856, en er bij te voegen de volgens § 30 Reglement van orde goedgekeurde raming der uitgaven over den jare 1857, acht ik mij verpligt tot de volgende toelichting, welke ik de eer heb met mijne rekening aan het welwillend oordeel te onderwerpen van de commissie, benoemd volgens de bepalingen van § 13 en 37 Reglement van orde.

1. *Rekening en verantwoording der Akademie.*

De posten, als ontvangst opgeteekend, vorderen geene andere toelichting, dan dat zij het verblijdend feit opleveren, dat de som, afgeworpen door het debiet der werken van de Akademie, met *f* 82.62 diegene overtreft, welke op de rekening van den jare 1856 voorkomt. — Zoo men deze vergelijkt met die van vroegere jaren, blijkt dat het debiet steeds klimmende is. De afrekening van den uitgever geeft daarvan een duidelijk overzigt. Naar het zich laat berekenen, is er geen bezwaar om de daarvoor in den jare 1856 op de raming van ontvangsten uitgetrokken som voor den jare 1857 te verdubbelen.

De eerste post op de uitgaven van den jare 1856 voorkomende vordert geene toelichting. Hij is een vaste post, waaromtrent het onnoodig is te herhalen hetgeen in den jare 1856 gezegd werd. Zie Proc. verb. der vereenigde vergadering bl. 40.

Dit kan niet gelden van den tweeden post, betreffende de vergoeding der reis- en verblijfkosten aan de leden der Akademie. Er was daarvoor *f* 2800 op de begrooting van 1856 uitgetrokken, en het totaal der verschuldigde vergoeding bedraagt *f* 3443. Het overschrijdt dus met *f* 643 de geraamde som. Dit heeft de noodzakelijkheid te weeg gebragt, om de vergaderingen van 25 en 26 April, welke geene dubbele reiskosten vorderen, bijeen te trekken en de vergaderingen van December onvergoed te laten. Voor deze laatste zullen de kosten in dezen jare vergoed wor-

den, maar voor de onvolledige vergoeding der vergaderingen in April 1856 is het wenschelijk te mogen rekenen op de welwillende tegemoetkoming der leden. Het bedrag der raming is voor den jare 1857 *f* 3000, zijnde het maximum der som, waarop de reis- en verblijfkosten, volgens de vroegere onderhandelingen met de Regering, gebragt kunnen worden.

De derde post der uitgaven (*Onkosten der gewone vergaderingen*) is beneden de raming gebleven. Daar er gedurende den jare 1856 nog huur betaald werd voor de vergaderzaal, zullen deze kosten wel beneden de *f* 300 kunnen blijven, en is het bedrag der raming dan ook met *f* 25 verminderd.

De vierde post vordert geene toelichting. Hij bleef beneden de raming en toont dat er voor de uitbreiding, de completering en het in orde houden der boekerij veel is ten koste gelegd. Dat daarin gehandeld werd in den geest der besluiten van de jongste algemeene vergadering, zal nader bij het verslag over de bibliotheek blijken.

De vijfde post eischt alleen de kennisgeving, dat met het catalogiseren der boekerij vlijtig wordt voortgegaan. Eene tweede afdeeling van den catalogus, bevattende de werken over Nederlandsche geschiedenis, zal binnen een paar weken ter perse gebragt worden.

Hetgeen op den zesden post voorkomt, toont dat in het jongste jaar veel door de Akademie ten openbare nutte werd uitgegeven. Deze post geeft er echter toch nog maar onvoldoende kennis van; want al hetgeen, hetzij in de maand December 1856, hetzij in de maand Januarij dezes jaars wereldkundig werd, komt er niet op voor. Het zal op de rekening van 1857 gebragt worden. Er is daarvoor ook eene vrij hooge som op de raming van dat jaar gebragt.

De zevende post, behelzende de kleine drukloonen, vordert geene nadere toelichting. Hij overschrijdt met *f* 18,50 de raming. Dit hooge bedrag is hoofdzakelijk ontstaan uit de noodzakelijkheid, waarin zich de Natuurkundige Afdeeling bevonden heeft, om enkele bij haar ingediende stukken ten behoeve harer beraadslaging te doen drukken en aan hare leden rond te deelen.

De achtste post, aan de bureaukosten gewijd, is met *f* 57,60

beneden de raming gebleven. De algemeene Secretaris vertrouwt hierdoor blijk gegeven te hebben van zijn zuinig en zorgvuldig beheer. Deze post is met eene vermindering van *f* 50 op de raming voor den jare 1857 gebragt.

De negende post, omvattende de expeditiekosten en de vergoeding van vrachten, is hoog, hoewel hij beneden de raming bleef. De vrachtvrije correspondentie tusschen de leden en het bestuur der Akademie zal in den jare 1857 daarop voordeelig inwerken. Hij is daarom met een verminderd bedrag van *f* 100 op de begrooting uitgetrokken.

De tiende post, betreffende de onkosten der commissie voor het vervaardigen der kopijen van meter en kilogramme, is van tijdelijken aard. Hij verzwaart de rekening van het afgeloopen jaar op niet onbelangrijke wijze, en zal ook voor den jare 1857 nog eenige opoffering vorderen. De moeijelijke en veel zelfverloochening vorderende taak der commissie loopt in gezegden tijdskring af. Eene niet onbelangrijke restitutie keert alsdan tot de kas der Akademie terug en komt daarom als bate in hare raming voor 1857 voor. Voor de som, welke ten haren laste blijft, zal de Akademie in het bezit zijn van een uitmuntenden comparateur en van eene met de meeste zorg geverifieerde kopij van meter en kilogramme.

De elfde post is voorloopig nog eene blijvende. De commissie over de daling van den bodem in Nederland blijft nog steeds werkzaam, en de waarnemingen met hare berekeningen worden met ijver voortgezet.

Het hoog bedrag van den twaalfden post, voor het meubilair, vindt zijne verklaring in hetgene daarover werd gezegd in de toelichting der rekening over den jare 1855 (Zie proces-verbaal der vereenigde vergadering bl. 43). De boekerij en de vergaderzaal toonen op welke wijze deze gelden werden besteed. Gelijke kosten keeren echter niet voor den jare 1857 terug. Van daar dat zij voor gezegde tijdsruimte slechts op *f* 50 geraamd worden.

De dertiende post, of die der huishoudelijke uitgaven, is en blijft, hetgeen hij overal is, onmisbaar en hoog. Ik heb niets te voegen bij hetgeen ik daaromtrent reeds in den vorige jare aanvoerde.

De veertiende post, dat is die der onvoorziene uitgaven, on-

derging in den jare 1856 eene toevallige verhooging, welke vermoedelijk niet zal terugkeeren in 1857.

2. *Rekening en verantwoording van het Fonds van Simplicius.*

Na hetgeen over dit fonds in het Proces-verbaal der jongste algemeene vergadering voorkomt, is het onnoodig er hier verder over uit te weiden. Het blijkt dat van de renten, er door afgeworpen, weder *f* 300 4 pCt. Certif. W. S. zijn aangekocht, en dat de rekening met een voordeelig saldo sluit, dat, onder bijvoeging der renten van den jare 1857, tot nieuwe vermeerdering van kapitaal aanleiding zal geven. Aan het besluit toch der jongste algemeene vergadering, om deze renten voorloopig aldus te gebruiken, is gevolg gegeven. Het laat zich echter voorzien, dat het fonds niet lang meer in dezen toestand zal verblijven. De Heer F. Z. ERMERINS gaat met onafgebroken vlijt voort met de bewerking der uitgave van de werken van HIPPOCRATES. Op den eersten Maart j.l. waren daarvan reeds twee-en-twintig bladen afgedrukt, zoodat het zich laat voorzien, dat in den loop dezes jaars, tot bekostiging der uitgave van het Eerste Deel, het fonds naar aanleiding van het besluit der jongste algemeene vergadering zal moeten worden aangesproken.

3. *Rekening en verantwoording vaa het Legaat van* HOEUFFT. Zij vordert geene nadere toelichting. Het blijkt, dat het kapitaal weder met *f* 800 Insch. 2½ pCt. W. S. vermeerderd is, en dat de overblijvende renten geabsorbeerd zijn door de kosten der bekrooning van den Heer VAN LEEUWEN en de uitgave van zijn Prijsdichtstuk, hetgeen intusschen niet belet dat de rekening met een aanzienlijk saldo sluit.

Mogt de commissie eenige nadere inlichting behoeven, zoo zal zij mij daartoe gaarne bereid vinden.

W. VROLIK.

De Voorzitter geeft het woord aan de commissie, door de beide Afdeelingen der Akademie volgens § 18 Regl. van orde benoemd, tot het nazien der genoemde rekeningen met de daarbij behoorende bescheiden.

De Heer VAN HALL leest daarop, in eigen naam en in dien van de HH. VAN REES, JANSSEN en VAN DER BOON MESCH, het volgende verslag voor:

De ondergeteekenden, door de beide Afdeelingen der Akademie benoemd tot het uitbrengen van verslag over de rekening en verantwoording van den algemeenen Secretaris, ingevolge § 37 van het Reglement van orde, hebben de eer daaromtrent te berigten, dat zij die rekening met de bescheiden hebben vergeleken en daarmede overeenkomende hebben bevonden, en dat zij dien ten gevolge voorstellen, dat de vergadering den algemeenen Voorzitter zal magtigen die te onderteekenen, in afschrift aan den Minister van Binnenlandsche Zaken te doen inzenden en eindelijk de opneming in het proces-verbaal der vereenigde zitting zal gelasten.

In de memorie van toelichting wordt door den algemeenen Secretaris zeer te regt de aandacht gevestigd op de zeer verblijdende omstandigheid, dat de opbrengst der uitgegeven boekwerken jaarlijks toeneemt, zoodat de som, op de begrooting daarvoor voor het jaar 1857 uitgetrokken, op *f* 600 is gebragt geworden, zijnde het dubbel van hetgeen men daarvoor over het loopende jaar gesteld had.

Wij schromen niet, het almede als eene verblijdende bijzonderheid te vermelden, dat de som, voor de reiskosten der leden buiten Amsterdam woonachtig, op de begrooting uitgetrokken tot een beloop van *f* 2800, onvoldoende is bevonden. Dit toch bewijst, dat de geregelde opkomst der leden grooter is geweest, dan waarop bij het opmaken der begrooting was gerekend. Het heeft het bestuur aanleiding gegeven, de vergoedingen voor de vergaderingen in December gehouden tot de volgende rekening te verschuiven, de beide vergaderingen van 25 en 26 April als ééne bijeenkomst te beschouwen, en de begrooting van het volgende jaar tot het maximum van *f* 3000 op te voeren. Uwe commissie meent de aandacht van het bestuur op de noodzakelijkheid te moeten vestigen, om eenige verhooging van dezen post uit te lokken; daar het te verwachten is, dat op den duur het getal leden, hetwelk in de Letterkundige Afdeeling naauwlijks de

helft van het maximum bedraagt, zal toenemen, en men vertrouwen mag, dat de belangstelling der leden zeker niet zal verminderen. Voor hen, die te Amsterdam voor eigen rekening overnachten moeten, is het bijeentrekken van de beide April-vergaderingen, alsof het ééne vergadering was, niet zonder eenig bezwaar, althans indien dit de regel worden moest. Een onzer verklaart dan ook zich met deze bijeentrekking niet te kunnen vereenigen.

Ook de aanzienlijke sommen voor de bibliotheek uitgegeven, ten bedrage van ruim *f* 1400 voor aankoopen en omtrent *f* 500 voor inbinden en andere kosten, en het bewijs, dat met de catalogisering der boekerij ijverig wordt voortgegaan, zullen gemakkelijk uwe goedkeuring verwerven. Uwe commissie meende op gelijken grond zich te mogen verblijden over de omstandigheid, dat expeditie, frankeren en vrachten van afgezonden en ontvangen boekwerken eene uitgave van omtrent *f* 600 vereischt hadden. Zij zag daarin op nieuw een bewijs van de voor de eer van de Akademie en voor de belangen der bibliotheek werkzame zorg van den algemeenen Secretaris.

Onder de overige uitgaven willen wij nog alleen de aandacht der vergadering vestigen op de onkosten der commissie tot het vervaardigen der kopijen van meter en kilogram en van die over de daling van den bodem in Nederland, ten beloope van *f* 471.53 en van *f* 226. — Voor den eersten dezer posten keert later eene niet onbelangrijke restitutie in de kas der Akademie terug.

Het fonds, hetwelk dat van *Simplicius* genoemd wordt, heeft weder eene niet onbelangrijke vermeerdering, door een jaar rente, ten bedrage van ruim *f* 464.00, verkregen, welke grootendeels weder belegd zijn. De Secretaris geeft het zoo verrassend als verblijdend berigt, dat op dit oogenblik reeds 30 bladen — niet van den *Simplicius* — maar van den *Hippocrates* zijn afgedrukt en dat mitsdien in den loop des jaars een deel van het fonds, tot bekostiging van het Eerste Deel van dezen met zoo veel ijver ondernomen en voortgezetten arbeid zal worden besteed.

Eindelijk hebben wij omtrent het fonds HOEUFFT te berigten, dat ook dit fonds weder met *f* 800 inschrijving op het Grootboek à $2\frac{1}{2}$ pCt. is vermeerderd, zoodat het kapitaal thans *f* 24.800

nom. bedraagt en de inkomsten dus ook bij gunstiger uitslag der bekrooningen niet wel door de toe te kennen premiën en drukloonen kunnen verbruikt worden.

April 1857.

De commissie voornoemd,

(*was get.*) J. VAN HALL.
R. VAN REES.
L. J. F. JANSSEN.
A. H. VAN DER BOON MESCH.

De Voorzitter brengt alsnu in omvraag de conclusie van het rapport der commissie. — De vergadering vereenigt zich eenparig daarmede en magtigt den Voorzitter om ten blijke harer goedkeuring de rekening en verantwoording te teekenen en den algemeenen Secretaris voor zijn gehouden beheer te dechargeren. — Volgens § 37 zal de drieledige rekening met hare memorie van toelichting in afschrift den Minister van Binnenlandsche Zaken worden medegedeeld.

3°.

Daarop wordt de raming der inkomsten en uitgaven voor den jare 1857, na eenige toelichting van den algemeenen Secretaris omtrent de comptabiliteit en de wijze van beheer der Akademie, met eenparige stemmen vastgesteld en dien ten gevolge door den Voorzitter geteekend.

De vergadering wordt voor korten tijd geschorst en daarna hervat, in tegenwoordigheid van al de vóór het reces aanwezige leden, met uitzondering van de HH. SCHLEGEL, DONDERS en VOORHELM SCHNEEVOOGT.

4°.

De Voorzitter opent de beraadslaging over een ontwerpbesluit, door het bestuur voorgedragen, omtrent de regeling der reis- en verblijfkosten voor het vervolg. Na eenige wisseling van gedachten wordt daaromtrent het volgende vastgesteld:

1°. dat, zoo voor het loopende jaar de vergoeding der reis- en verblijfkosten aan leden buiten Amsterdam, de daarvoor op de begrooting uitgetrokken som van *f* 3000 voor het verstreken jaar te boven gaat, alsdan het bedrag voor elk lid percentsgewijs zoodanig te verminderen, dat hierdoor de algemeene som binnen deze raming blijve;

2°. dat aan de leden, die in de maand April de beide vergaderingen bijwonen, welke op twee dadelijk op elkander volgende dagen volgens het Reglement worden gehouden, boven de reiskosten eener vergadering, eene vergoeding zal worden toegekend van *f* 4 verblijfkosten;

3°. dat het bestuur gemagtigd worde, het tarief der reis- en verblijfkosten te herzien en naar billijken maatstaf te regelen, ook voor die plaatsen, welke er nu nog niet op vermeld staan.

5°.

De algemeene Secretaris doet de volgende mededeeling omtrent den staat der uitgaven van de werken van HIPPOCRATES en van het handschrift van *Simplicius*.

1°. Omtrent de uitgave van de werken van HIPPOCRATES kan het verblijdend berigt gegeven worden, dat daarvan nu reeds 30 vel zijn afgedrukt, en dat, en de Hooggeleerde bewerker dezer uitgave en de uitgevers KEMINK EN ZOON te Utrecht zich beijveren om deze onderneming met zorg, spoed en regelmaat te doen voortgaan. — De afgedrukte bladen worden overgelegd en met belangstelling en bewondering door de vergadering in oogenschouw genomen.

2°. Omtrent de uitgave van het handschrift van *Simplicius* wordt berigt, dat tot aan de maand Maart j.l. in deze zaak geene verandering was gekomen en dat alstoen onder dagteekening van 9 Maart j.l. door den algemeenen Secretaris, op last van het bestuur, de volgende brief aan den Heer COBET is geschreven.

Amsterdam den 9 Maart 1857.

In de jongste bestuursvergadering der Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam werd door den algemeenen Secretaris berigt, dat tot heden geen gevolg is gegeven aan het reeds zoo lang verdaagd ter perse brengen van het onder U berustende *Handschrift van Simplicius.* Het bestuur vernam zulks met leedwezen en wenscht daaromtrent in de algemeene vergadering der Akademie, te houden in April e. k., een bepaald voorstel ter beraadslaging te brengen. Om zulks met meer grond en met betere kennis te kunnen doen, verlangt het bestuur nader met genoemd handschrift bekend te worden. Het heeft mij diensvolgens gelast UEd. Hooggel. beleefdelijk te verzoeken om mij dit te doen toekomen vóór den 1sten April e. k. Terwijl ik de eer heb deze uitnoodiging tot U te rigten, voeg ik er de verklaring bij, dat zij geenszins den wensch uitsluit, dat het U behage moge, bij de eventueele uitgave uwe voorlichting te schenken. Integendeel magtigt het bestuur mij om U de verzekering te geven, dat het daarop den hoogsten prijs blijft stellen. Het verlangt slechts in het bezit van het handschrift te geraken, opdat zoo mogelijk met den druk een aanvang worde gemaakt. Ik zal derhalve de toezending daarvan voor genoemden termijn van U te gemoet zien.

De algemeene Secretaris der Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam.
(*get.*) W. VROLIK.

Van den Heer COBET is daarop niet dadelijk antwoord bekomen, maar den 4den April j.l. is van de Heeren KEMINK EN ZOON te Utrecht het berigt ontvangen, dat bij hen van den Heer COBET is ontvangen de proef van het eerste vel van *Simplicius*, met de kennisgeving, dat van nu af aan de geheele tekst langzaam maar geregeld kan worden afgedrukt.

De Heeren KEMINK EN ZOON melden, dat het nu negen jaren geleden is, dat het eerste en het tweede vel

werden gezet, en dat de vormen daarvan inmiddels vernietigd zijn, waarvan zij den Heer COBET kennis gaven.

Eindelijk heeft ook de Heer COBET op de volgende wijze, onder dagteekening van 21 April jl, den algemeenen Secretaris geantwoord.

Wel Edel Hooggeleerde Heer!

In antwoord op uw geëerd schrijven van 9 Maart j.l., en na kennis genomen te hebben van de nadere inlichtingen mij door den Heer BAKE gegeven, heb ik de eer ter uwer kennis te brengen, dat thans alle maatregelen genomen zijn om met het drukken van den *Simplicius*, waarmede bereids een begin gemaakt is, geregeld voort te gaan.

Naarmate de proeven zullen worden afgedrukt, zal er zorg worden gedragen, dat ieder voltooid gedeelte aan den Heer KARSTEN zal worden voorgelegd; zoodat het u gemakkelijk zal vallen omtrent den voortgang van het werk steeds naauwkeurig kennis te bekomen.

Ik heb de eer met achting te verblijven.

Leyden 21 April 1857.

Uw Dienstw. Dien.
(*get.*) C. G. COBET.

De algemeene Secretaris doet opmerken dat men hiermede nog niet veel gevorderd is, en dit te minder, omdat de HH. KEMINK EN ZOON alsnu voorwaarden stellen, welke onaannemelijk zijn, zoo lang men niet meester is van het handschrift. — Hij geeft in bedenking of dit handschrift, als wettig eigendom des Instituuts op de tegenwoordige Akademie overgegaan, niet in hare handen behoort te wezen, voordat men, hetzij met de HH. KEMINK een nieuw contract aanga, of weder het vel doe zetten, waarvan de proef aan de HH. KEMINK gewierd.

Na het vernemen dezer inlichtingen, brengt de Voorzitter de voortzetting van de uitgave van *Simplicius* in

beraadslaging, waarbij ter spraak wordt gebragt de vraag, of het ook wenschelijk zoude wezen, de geheele onderneming op te geven, en de daarvoor bestemde gelden op andere wijze te gebruiken. — Hier tegenover wordt gesteld de verpligting om, zoodra zulks mogelijk is, eene onderneming ten einde te brengen, waartoe de middelen in der tijd door 's Lands Regering werden verschaft, en gelden zijn bijeengebragt door de Derde Klasse van het voormalig Koninklijk Nederlandsch Instituut. Op den voorgrond wordt daarbij gesteld, dat het handschrift het onmiskenbaar eigendom is der Akademie, en dat zij eischen mag en moet, dat het in hare handen worde gesteld, opdat zij daarover verder beschikke. — Wordt, na sluiting der beraadslaging, met eenparige stemmen besloten, dat de algemeene Secretaris den Heer COBET zal uitnoodigen, hem het handschrift tegen behoorlijk bewijs ter hand te stellen, en dat hij daarna van de ontvangst berigt zal geven aan de Letterkundige Afdeeling, opdat deze over het ten uitvoer brenge der uitgave beraadslage en beslisse.

6°.

De Voorzitter brengt in beraadslaging het volgend ontwerpbesluit, ingediend door het bestuur der Akademie.

Volgens de tegenwoordige verordening wordt het Jaarlijksch Verslag der Akademie niet openlijk bekend gemaakt, en blijft ook het proces-verbaal der vereenigde zitting van de beide Afdeelingen der Akademie buiten de kennis des algemeens. Het bestuur wenscht hieraan te gemoet te komen, en stelt derhalve voor, dat, zoo 's Lands Regering daartoe vergunning geeft, een Jaarboek worde uitgegeven, waarin zullen worden opgenomen:

1°. de naamlijst der leden van de Akademie;

2°. het reglement der Akademie;

3°. de processen-verbaal der vereenigde zittingen van de beide Afdeelingen;
4°. de levensberigten van gestorven leden, voorgedragen in de gewone vergaderingen der Afdeelingen.
5°. vermelding van al die bijzonderheden, welke op de Akademie in haar geheel betrekking hebben en door het bestuur der openlijke uitgave waardig gekeurd worden.

Het is de wensch van het bestuur, dat dit Jaarboek in den boekhandel worde gebragt, en dat het voorts aan al de wetenschappelijke ligchamen worde gezonden, waarmede de Akademie in verbinding is.

De vergadering vereenigt zich eenpariglijk met dit ontwerp, en besluit dien overeenkomstig dat van 's Lands Regering vergunning zal worden gevraagd tot het uitgeven van dit Jaarboek in den bovengemelden zin.

7°.

De algemeene Secretaris leest het volgende verslag voor over den staat der Boekerij.

Na al hetgeen over den toestand der Boekerij in het algemeen verslag der Akademie werd opgenomen, zoude ik schier kunnen volstaan met te zeggen, dat zij zich in zeer bloeijenden toestand bevindt, waarvan dan ook de maandelijks in de Verslagen der Natuurkundige Afdeeling geschiedende opgave der boekgeschenken, waaronder vele van leden der Akademie, de beste getuigenis aflegt. Het bedrag daarvan was in den afgeloopen jaarkring aanmerkelijk, namelijk 536 boekdeelen; aangekocht werden 316, en in ruil van buitenlandsche boekverkoopers en van de commissie tot internationale ruiling ontvangen 36; zoodat de geheele vermeerdering tot het cijfer van 888 boekdeelen klimt. De buitenlandsche boekverkoopers, met wie ik dit stelsel van ruiling tegen de werken der Akademie beproefd heb, zijn PERTHES in Gotha, SCHMIDT in Halle, WEIGEL in Leipzig, en DUPRAT in Parijs. Het zoude wenschelijk wezen, ook een dergelijken correspondent in Engeland te hebben. Welligt is het mogelijk, door de toevallige medewerking van een uwer dezen

te bekomen. Ik acht zulks zeer wenschelijk en houd mij daartoe in uwe medewerking aanbevolen. De aard van onzen boekhandel brengt mede, dat de exportatie van boeken uit ons kleine land gering is, en de ondervinding heeft geleerd, dat de werken van het voormalig Instituut, welke naar Leipzig werden verzonden, aldaar onverkocht bleven. Door een dadelijken ruilhandel met buitenlandsche boekhandelaars zelve in te stellen, vlei ik mij aan dat bezwaar te gemoet te komen. Zij toch, die op deze wijze boekwerken ontvangen en daarvoor de waarde in de plaats geven, zullen uit den aard der zaak zich wel gedrongen gevoelen om voor de verspreiding daarvan zorg te dragen. Gelukt de maatregel, zooals zich uit de ondervinding van dit jaar laat verwachten, dan verrijkt de boekerij der Akademie zich kosteloos, en wordt tevens haar arbeid meer algemeen bekend. Ik vertrouw met deze handelingen op uwe goedkeuring te mogen rekenen, maar heb gemeend ze toch alhier ter sprake te moeten brengen, in de hoop op uwe verdere voorlichting en ondersteuning.

Uit mijne rekening en verantwoording blijkt het toenemend debiet der door de Akademie uitgegeven werken; maar ik mag daarbij voegen, dat de herhaalde aanvragen van den uitgever, om werken reeds in het magazijn der Akademie opgenomen, van rijzende belangstelling des algemeens getuigt.

Voor de aankoopen heb ik tot rigtsnoer genomen het besluit der jongste vereenigde zitting, om bovenal de encyclopediën, de tijdschriften en andere werken van algemeene strekking te vermeerderen, en vooral heb ik getracht om de reeds aanwezige reeksen te completeren. Van boekverkoopingen buitenslands en van andere toevallige gelegenheden is daartoe door mij gebruik gemaakt. Bij boekverkoopingen hier te lande is mijne aandacht bij voorkeur gevestigd geweest op hetgeen der boekerij nog voor Nederlandsche taal en vaderlandsche geschiedenis ontbrak. Na de acta academiarum, de encyclopediën en de tijdschriften is de verzameling voor vaderlandsche geschiedenis toch de meest volledige. Door haar nu verder te voltooijen, acht ik te voldoen aan den geest, welke 's Lands Regering bezielde, toen zij de Letterkundige Afdeeling der Akademie in het leven riep.

De verzameling van wis- en natuurkundige werken is het armste gedeelte der boekerij. Ik heb er mij nog niet op kunnen toeleggen, om haar volgens een bepaald stelsel uit te breiden, maar mij vergenoegd met het aankoopen van een paar grootere werken, tot wier aanschaffing de Natuurkundige Afdeeling, toen zij nog op zich zelve stond, reeds had besloten. —

Met het maken van den catalogus wordt ijverig voortgegaan. De verzameling van de werken over vaderlandsche geschiedenis en Nederlandsche letterkunde is beschreven, en de catalogus daarvan kan ter perse gebragt worden. De uitbreiding echter van hetgeen U in de eerste aflevering van den catalogus bekend werd, is zoo aanmerkelijk en zoovele daarin vermelde leemten zijn aangevuld, dat het geven van een supplement daarop noodzakelijk zoude wezen. Het bestuur heeft gemeend liever den herdruk daarvan te moeten gelasten, en dit te meer, omdat al de ingenaaide exemplaren dezer aflevering verbruikt zijn. Het eerste gedeelte van dezen herdruk wordt dezer dagen ter perse gebragt, waaruit U zal blijken, welke aanzienlijke uitbreiding de boekerij in den jongsten tijd vooral daarin verkreeg. Hieraan zal dadelijk gevoegd worden de catalogus van de werken over Nederlandsche geschiedenis en letterkunde, welke ongeveer 10,000 nummers bedragen; en aldus laat zich vermoeden, dat, vóór het einde van het loopende jaar, de druk van het Eerste Deel van den catalogus voor een groot gedeelte voltooid zal zijn.

De vermelding van den catalogus voert als van zelve tot het gebruik dat van de boekerij gemaakt wordt. De Natuurkundige Afdeeling, toen zij alleen de Akademie uitmaakte, had mij vergund, om op mijne verantwoordelijkheid en onder de algemeen gebruikelijke waarborgen, de boekerij zooveel mogelijk open te stellen. Van de tegenwoordige Akademie ontving ik daaromtrent geen bepaald mandaat, maar ik meen geheel in haren geest gehandeld te hebben door op dezelfde wijze voort te gaan. Aan velen, door geenen titel met de Akademie verbonden, zijn daaruit boekwerken of handschriften verstrekt; echter steeds aan personen, die, of mij bekend waren, of door eenig lid der Akademie mij aanbevolen werden. Op dien voet

is dan ook een vlijtig gebruik gemaakt van KLINKERT's BILDERDIJK, tot voorbereiding en voortzetting dezer uitgave van de werken van onzen grooten dichter. Het zal mij aangenaam zijn de goedkeuring der Akademie op deze handeling, of in het tegenovergesteld geval voorschriften te ontvangen, waarnaar ik mij verder heb te gedragen.

En zoo mag ik mijne taak van verslaggever als volbragt beschouwen. Ik doe dit echter niet, zonder de boekerij in U aller welwillende bescherming ten krachtigste aanbevolen te hebben.

W. VROLIK.

De vergadering hecht door toejuiching hare goedkeuring aan de handelingen van den algemeenen Secretaris ten deze, en magtigt hem om volgens de door hem ten uitvoer gebragte beginselen voort te gaan.

De Heer BAKHUIZEN VAN DEN BRINK leest in eigen naam en in dien van de HH. VAN DEN BERGH, NIJHOFF, J. P. DELPRAT en STORM BUYSING verslag voor, over de geschiedenis van den Waterstaat.

Het luidt als volgt:

»Gesteund door de levendige belangstelling, welke het plan tot het ontwerpen eener geschiedenis van den Nederlandschen Waterstaat bij de beide Afdeelingen dezer Akademie mogt ondervinden, aangemoedigd door het vertrouwen van U ondervonden, toen gij op de vorige algemeene vergadering de behandeling dezer zaak verder aan onze vereenigde commissie, overeenkomstig de op haar voorstel genomene besluiten, opdroegt, heeft zij gemeend door het ijverig bedrijven harer taak aan dat vertrouwen en die belangstelling te moeten beantwoorden. Wij hebben ter bevordering van uwe oogmerken onderscheidene bijeenkomsten gehouden. In die bijeenkomsten heeft ééne overweging de prioriteit voor alle overige gehad: deze, dat men zich om wel te slagen moest vergewissen, dat de Regering den invloed van haar gezag en eene geldelijke ondersteuning aan de uitvoering van ons plan niet zou ontzeggen.

Het is der commissie aangenaam, U te kunnen mededeelen dat de Regering ten deze de blijken heeft gegeven van de meeste welwillendheid. Het geëerde bestuur dezer instelling had bij missive van 5 Mei des vorigen jaars N°. 24 aan den Minister van Binnenlandsche Zaken verslag gedaan van de in de vereenigde zitting genomen besluiten, en tevens het verlangen kenbaar gemaakt, dat gedurende den tijd van drie jaren eene som van *f* 5000,— 's jaars door de Regering ten behoeve dezer onderneming zou worden aangewezen, en dat door haar eene aanschrijving aan de gemeente- en andere besturen, zooals mede aan hare ambtenaren van den waterstaat zou gerigt worden, ten einde der Akademie de inlichtingen, welke zij wenschte, te verschaffen. Op beide wenschen meent uwe commissie het antwoord toepasselijk te mogen maken, door den Minister van Binnenlandsche Zaken bij missive van 23 Julij 1856 N°. 172 5e afd. gegeven, dat hij allezins bereid was de belangrijke werkzaamheden der Akademie te ondersteunen. Zijne Excellentie voegde er bij, dat voor het toen loopende jaar de middelen voor zoodanig eene subsidie ontbraken, dat hij echter gaarne daarvoor eene post op de begrooting van 1857 zou brengen, indien hij door eene meer ontwikkelde uiteenzetting van het plan der Akademie den gang en omvang dezer onderneming zou kunnen overzien.

Deze missive, gedurende de vacantie der Akademie bij het bestuur ingekomen, werd onmiddellijk na den afloop dier vacantie aan uwe commissie verzonden, ten einde deze het bestuur der Akademie zou dienen van voorlichting, raad en ontwerp van antwoord.

Al ware de commissie gereed geweest om met volkomene eenparigheid een plan te formuleren, zoo in alle bijzonderheden uitgewerkt als de Minister het scheen te wenschen, al hadde de Regering zich volkomen met dat plan vereenigd, dan nog ware het, den tijd in aanmerking genomen, bijna onmogelijk geweest, dat de aangevraagde *f* 5000,— anders dan bij wijze van aanvulling op het toen reeds gearresteerde budget ware gebragt. Maar uwe commissie had — waarom zou zij het niet erkennen? — zulk een uitgewerkt plan niet in gereedheid. Volgens de beginselen door U zelve in de vereenigde zitting vastgesteld,

kon en mogt de commissie zulk een plan niet ontwerpen dan met medewerking van den eventueelen redacteur. Het was toch uwe meening, als die uwer commissie, dat een enkel persoon met de taak der uitvoering zou belast worden. De commissie herinnert U de fijne taalkundige discussie, in de vorige vergadering over de woorden toezigt en oppertoezigt gevoerd, om zich te regtvaardigen, dat zij meende in strijd met uwe bedoeling den bekwamen man, welke zich met de taak zou belasten, eene onduldbare keten van belemmeringen op te leggen, wanneer zij nu reeds een gedetailleerd bestek van den door hem te leveren arbeid voorschreef.

Misschien ware het ontwerpen van het gevraagde plan bespoedigd geworden, ware het der commissie gelukt, volgens de aanwijzingen in het rapport gegeven, in haar eigen boezem bij de eene of andere der beide Afdeelingen den man te vinden, die zich met het hoofdbeleid der zaak had willen belasten. De aandrang intusschen bij meer dan een harer medeleden gedaan, moest zwichten voor de dringende en drukke ambtsbezigheden, waarop wij alle het regt hebben ons te beroepen. Buiten onze commissie naar een redacteur om te zien, de keuze van dien zonder voorbarigheid te doen, en zonder voorbarigheid in overleg met dezen een uitvoerbaar plan te leveren, achtte uwe commissie binnen het gegeven tijdsbestek onmogelijk. Zij besloot dus aan het bestuur een ontwerp van antwoord in overweging te geven, waarbij de Minister verzocht werd, de Akademie voor het uit te werken plan voor diligent te houden, tot zoolang zij daaromtrent met eenen redacteur, welken zij zich bezig hield op te sporen, in overleg had kunnen treden.

U allen is het ongelukkig lot van het 5e hoofdstuk der begrooting, waarop wij verwezen waren, bekend, en wij mogen dus zeggen, dat met dat temporiseren niets is verzuimd.

Dien tusschentijd heeft zich uwe commissie echter ten nutte gemaakt, om herhaaldelijk over de vereischten, welke men in den redacteur zou kunnen wenschen, en over eene te doene keus te beraadslagen. Meer dan een naam is in overweging gebragt, maar niets is beslist. In geen geval zou de commissie tot zulk eene beslissing zijn overgegaan, zonder van den te benoemen

persoon eene schets te hebben verlangd, waaruit blijken zou, dat hij den aard en den omvang zijner taak in allen opzigte had begrepen. Eenmaal echter die keuze gedaan, met volle bewustheid van wel te hebben gekozen, meende zij allerminst een belemmerenden invloed op diens werk te mogen uitoefenen, en zich strikt te moeten besluiten binnen hetgene gij zelve oppertoezigt hebt genoemd.

Doch mogt de commissie tot de keuze van een redacteur zonder uwe uitdrukkelijke toestemming overgaan? Lag eene dergelijke bevoegdheid in den last haar opgedragen: deze zaak verder te behandelen? Zij aarzelde hierop een toestemmend antwoord te geven, en zij wenscht hare verantwoordelijkheid gedekt te zien, door dit punt nader in uwe vereenigde vergadering in overweging te brengen.

Vraagt gij haar gevoelen, ja, dan is zij van overtuiging, dat het voor deze zoowel als voor elke andere commissie, die haar mogt vervangen, wenschelijk is, dat aan haren last die uitbreiding worde gegeven. Het waarderen van enkele aangewezene personen, of het vergelijken van de bevoegdheid van meerderen is over het geheel eene onaangename en dikwijls épineuse stof van discussie. En welligt aan nog meer bedenkingen zal van alle zijden het ontwerp van een plan blootstaan, dat in alle bijzonderheden der uitvoering treedt. Zullen daarvoor telkens de beide afdeelingen dezer Akademie worden bijeengeroepen? Eene zaak, die bij de verpligte bezigheden der meesten onzer bijna onmogelijk schijnt. Of zullen de voorstellen, zoo zaken als personen betreffende, van de eene Afdeeling naar de andere verzonden worden, met aanmerkingen welligt, die weder eene beantwoording uitlokken? De onderneming zelve zou, vreezen wij, daardoor in een onschatbaren tijd worden verachterd. De verantwoordelijkheid zeker der commissie wordt te grooter, indien zij zonder de uitdrukkelijke toestemming van de meerderheid der vereenigde Afdeelingen zoodanig eenen stap doet; maar zij rekent dat het geacht bestuur, het bestuur evenzeer uwer keuze, die verantwoordelijkheid met haar zal willen dragen.

De commissie heeft derhalve de eer, U voor te stellen, dat aan haar of eene andere, welke haar zou mogen vervangen, nader worde opgedragen:

1°. Het kiezen van eenen redacteur, in overleg met wien een plan, zooals de Minister dat verlangd heeft, zal ontworpen worden, ten einde tot grondslag, toelichting en verantwoording van de bij den Staat aangevraagde subsidie te strekken.

2°. Dat de commissie hierin handele onder goedkeuring van het algemeen bestuur der Akademie, waarmede zij over deze zaak in aanhoudende communicatie wenscht te blijven.

3°. Dat ingevalle de aangevraagde subsidie mogt worden verleend, zij, altoos behoudens goedkeuring van het algemeen bestuur, over de aan de onderneming telkens toe te stane gelden met den eventueelen redacteur contractere en handele.

Op deze wijze vertrouwt de commissie, — want eene onderneming als de aanhangige kan niet slagen, dan indien zij met vertrouwen worde aangevangen, — op deze wijze vertrouwt de commissie, dat zij binnen niet al te langen tijd aan U in eene vereenigde vergadering de bewijzen zal kunnen overleggen, dat de redacteur gevonden, het plan beraamd, de ondersteuning der Regering verkregen, en alzoo de grondslag gelegd is voor het gebouw dat gij wenscht op te trekken.

L. PH. C. VAN DEN BERG.
R. C. BAKHUIZEN VAN DEN BRINK.
IS. AN. NIJHOFF.
J. P. DELPRAT.
D. J. STORM BUYSING.

Na beraadslaging worden met algemeene stemmen de drie voorstellen der commissie aangenomen en wordt dien overeenkomstig besloten.

De bestaande commissie wordt tevens uitgenoodigd om zich met de taak te blijven belasten, in hare drie voorstellen nader omschreven. Zij neemt deze uitnoodiging aan.

De Voorzitter berigt dat, volgens art. 16 Org. Regl., de voorrang der Akademie overgaat op de Natuurkundige Afdeeling, en dat haar Voorzitter dus van heden af wordt algemeene Voorzitter.

Na de laatste omvraag sluit de Voorzitter de vergadering met de volgende toespraak.

„Ik mag van deze plaats niet opstaan, M. H., zonder ook uit uwen naam — gij staat het mij zonder twijfel toe — onzen algemeenen Secretaris dank gezegd te hebben voor de ijverige, onvermoeide zorg, die hij met zooveel verstand en oordeel aan die belangen der Akademie, welker behartiging voor haar onmisbaar is, toewijdt. Ik doe dit van ganscher harte, en gij allen wenscht met mij, dat hem voor het ondernomen werk nog lang de lust en de krachten zullen gespaard worden.

Wat mij betreft, aan wien de eer te beurt viel, de beraadslagingen dezer vergadering te leiden, ik gevoel, aan het einde gekomen, dat gij regt hebt op mijne innigste erkentelijkheid voor de welwillendheid en ondersteuning, die gij mij, onbedrevene, betoond hebt. Gij ziet, ik gebruik weinige woorden; maar ze zijn even opregt als het vertrouwen bij mij levendig is, dat wij allen met onverdroten ijver en met de warmste belangstelling de kunsten des vredes en der wetenschap zullen blijveh beoefenen in het belang en voor de eer van het lieve vaderland.

Ik sluit deze vergadering.”

LEVENSBERIGT

VAN

CORNELIS JAN GLAVIMANS,

Lid der Koninklijke Akademie van Wetenschappen.

DOOR

W. VROLIK,

Secretaris der Afdeeling voor de Wis- en Natuurkundige Wetenschappen *).

Onverbiddelijk is de wet, volgens welke de jaargetijden elkander opvolgen. Werkzaamheid en rust, ontwikkeling en teruggang, dood en leven vervangen elkander naar een bepaald plan. De boom werpt in den herfst zijne bladeren af en brengt den winter in schijndood door als ware het, om zich stof en kracht tot nieuwe ontkieming te vergaderen. Menig dier laat het koude jaargetijde in eenen toestand voorbijgaan, welken men aan tijdelijken doodslaap gelijk kan stellen, en rijst daaruit in de lente op met vernieuwde kracht. Bij schier allen sluimert gedurende den winter het vermogen tot vermenigvuldiging, terwijl de lente van verjongd dierlijk leven wemelt. Dit alles getuigt van eene aanhoudende afwisseling, welke zoowel voor het leven van elk individu, als voor de instandhouding van het heelal eene volstrekte behoefte schijnt te wezen. De mensch toch volgt in zijne maatschappelijke verhouding slechts het voorbeeld, hem daaromtrent door de natuur gegeven. Elk jaargetijde voert hem tot verschillend genot, legt hem verschillende pligten op, dwingt hem tot verschillenden arbeid. Het noodwendig gevolg daarvan

---

*) Voorgedragen in de gewone vergadering der Natuurkundige Afdeeling van den 3den October 1857.

De vroegere uitgegeven levensberigten van Leden der Akademie zijn geplaatst: van A. NUMAN in Verslagen en Meded., Nat. Afd., D. I, blz. 91; van D. F. ARAGO ibidem, D. II, blz. 99; van C. G. C. REINWARDT ibidem, D. II, blz. 214; van J. C. RIJK ibidem, D. II, blz. 270; van W. DE HAAN ibidem, D. III, blz. 399; van F. DOZY ibidem, D. V, blz. 402 en van A. DES AMORIE VAN DER HOEVEN in Nederland en de Nederlanders. Amst. bij P. N. VAN KAMPEN.

is, dat ook voor hem werkzaamheid en rust, ontwikkeling en teruggang, leven en dood elkander opvolgen en vervangen.

Deze gang van denkbeelden werd onwillekeurig bij mij opgewekt, M.M. H.H. toen ik mij gereed maakte tot verzameling van al hetgeen de grondslag moest wezen onzer werkzaamheden in deze zitting. Wijd en zijd welligt zijn wij tot het bereiken van onderscheidene doeleinden, tot het bejag van verschillend genot verspreid geweest, en nu weder voor de eerste maal vereenigd, om onderling tot de bevordering van de wetenschap en tot hare toepassing op de belangen en den voorspoed der maatschappij zamen te werken. Welkomgroet en wederkeerige gelukwensching waren, weinige oogenblikken geleden, de natuurlijke uiting van ons aller gevoel bij de vreugde van het terugzien. Helaas, vreugde en droefheid, leven en dood vervangen elkander. De opengelegde briefwisseling vangt met eene treurmaar aan. Even als ten vorigen jare, ontviel ons in den tijdkring onzer rust een verdienstelijk en hooggeacht medelid. Eene bittere teleurstelling doet het korte oogenblik van vreugde in weemoed overgaan en legt mij al weder den droevigen pligt op, om U in korte trekken het leven te schetsen van den medgezel, welke ons werd ontnomen.

CORNELIS JAN GLAVIMANS werd den 11den September 1795 te Rotterdam geboren. Zijne ouders waren PIETER GLAVIMANS Jz. en IDA ADRIANA BEEN. Als met het eerste levensvoedsel werd onzen GLAVIMANS de zucht ingeboezemd en de bekwaamheid gegeven voor het vak, dat later zijne levensbestemming zoude worden. Van den overgrootvader af, was scheepsbouw de studie en de levenswerkzaamheid der familie GLAVIMANS. Zijn vader was eerst scheepsbouwmeester bij de Oost-Indische Compagnie en later constructeur der eerste klasse van de Koninklijke Nederlandsche Marine. Zijn oudoom was de constructeur-generaal P. GLAVIMANS, een man, wien men te Amsterdam voor het vak der scheepsbouwkunde in hooge eere hield, wiens naam men vermeld vindt op de lijst der eerstbenoemde leden van het voormalig Koninklijk Nederlandsch Instituut. Deze voorbeelden, de zorgvuldige opvoeding, hem door zijn verstandigen en hoogst bekwamen vader gegeven, gevoegd bij eigen gunstigen aanleg voor wis- en natuurkunde, voerden den jongen GLAVIMANS als

van zelven tot de studie en de practische behandeling van den scheepsbouw.

Reeds in den jare 1808, derhalve op dertienjarigen leeftijd, was hij op de werf te Rotterdam werkzaam onder het toezigt en de leiding van zijn vader, wien een zeer bevoegd beoordeelaar een sieraad van den scheepsbouw noemt, aan wien de Nederlandsche Marine oorlogschepen van alle charters verschuldigd is. In de maand Mei van den jare 1813 werd hij met eenige andere Nederlandsche jonge lieden, door den Minister van Marine en Koloniën van het toenmalige Fransche keizerrijk, benoemd tot *élève du génie maritime* en geplaatst aan de groote werf van aanbouw te Antwerpen. Hij zette aldaar zijne studiën voort, tot dat de val des keizerrijks, en ons zoo gezegend hernieuwd volksbestaan hem in de maand Januarij van het jaar 1814 naar Rotterdam deden terugkeeren, alwaar hem door den Commissaris generaal van Marine de rang werd toegekend van onderconstructeur der 3e klasse.

Zijne grondige kennis van de Engelsche taal, in dien tijd meer zeldzaam dan nu, gaf aanleiding, dat hem reeds in het begin van 1816, d. i. op een-en-twintigjarigen leeftijd eene zending werd toevertrouwd naar Engeland, tot aankoop van materiëel voor den scheepsbouw, toen hier te lande niet verkrijgbaar. Hij kweet zich van deze lastgeving, op zoo jeugdigen leeftijd vrij netelig, zoo zeer tot genoegen van 's Lands Regering, dat men hem in den jare 1818, in gemeenschap met den constructeur SOETERMEER, eene tweede zending naar Engeland opdroeg, met het doel, om aldaar al de maritime instellingen te bezoeken, een grondig onderzoek in te stellen naar de wijze van zamenstelling der oorlogschepen en naar de inrigting der werven. Na een verblijf van negen maanden in Engeland, bragten beide gecommitteerden hun verslag uit, dat door zijne naauwkeurigheid, uitvoerigheid en juistheid geheel beantwoordde aan de groote verwachtingen, welke men van GLAVIMANS koesterde. Het is de grondslag geweest van de gewigtige veranderingen, welke men van toen af in de zamenstelling en bouw der Nederlandsche oorlogschepen invoerde.

Dat deze reis op de verdere ontwikkeling van GLAVIMANS gewigtigen invloed heeft uitgeoefend, laat zich gemakkelijk beseffen. Vooral schijnt het zamenzijn met kundige Fransche ingenieurs, meest leerlingen van de zoo beroemde *école polytechnique*, en de grondige beoefening van het theoretisch gedeelte van den scheepsbouw, GLAVIMANS doordrongen te hebben van de behoefte voor Nederland aan eene school tot behoorlijke opleiding der ingenieurs voor de Marine. Hij vond gehoor bij den Minister van Marine. In de maand April van den jare 1822 werd genoemde school te Rotterdam opgerigt en GLAVIMANS aan haar hoofd gesteld. De taak, welke hij hierdoor op zich nam, was voorwaar niet ligt. Uit den aard der instelling, moest hij als ware het de wetenschappelijke opvoeding voltooijen van hen, die reeds hunne studiën volbragt hadden aan de artillerie- en genieschool te Delft. Met kunde en ijver voldeed hij aan deze bestemming.

Een door hem zamengestelde theoretische leiddraad en zijn onderrigt in het practisch gedeelte van den scheepsbouw hadden beide de gelukkigste gevolgen. Al de nu nog in werkelijke dienst zijnde hoofdingenieurs der Marine zijn leerlingen van den Heer GLAVIMANS, en vele ingenieurs herinneren zich zijn onderwijs met dankbaarheid.

De zorg, aan het onderwijs besteed, belette hem niet, om ijverig zijne verpligtingen te vervullen als onderconstructeur aan de werf te Rotterdam. In de jaren 1825, 1826 en 1827 werden hem nogmaals belangrijke zendingen naar Engeland toevertrouwd, en was hij vooral met de toepassing der stoomvaart bezig. Een stoomschip, door de Nederlandsche Marine van eene Engelsche onderneming gekocht, werd door GLAVIMANS onderzocht en tot oorlogschip ingerigt; hij ontwierp de plannen der veerbooten, varende tusschen Willemsdorp en de Moerdijk, van het Koninklijk stoomjagt *de Leeuw*, en van het eerste hier te lande gebouwde stoomoorlogschip. In dat alles mogt hij zeer gelukkig slagen, en de later door hem ontworpen stoomoorlogschepen Bromo en Merapi worden door alle deskundigen beschouwd als uitmuntende stoom- en zeilschepen. Tot den bouw,

van oorlogschepen van verschillende charters werden de plannen door GLAVIMANS ontworpen, die, naar de meening van een bevoegd beoordeelaar, altijd tot de beste oorlogschepen der Nederlandsche Marine behoord hebben.

Eene dergelijke doorgaande en onafgebroken bemoeijing met den scheepsbouw moest wel haren invloed uitbreiden op den geheelen levensloop van GLAVIMANS. Zijne nasporingen omtrent stoomwerktuigen noodzaakten hem tot meer dan eene reis naar België, welks ijzerfabrieken hij, toen de zuidelijke en noordelijke provinciën nog in één Rijk vereenigd waren, trachtte dienstbaar te maken aan de belangen der Nederlandsche Marine. Getuigen daarvan zijn de vervaardiging aldaar van kabelkettingen en van ankers, de invoering van ijzeren waterkisten enz. Zijne kennis van het hout voor den scheepsbouw deed hem in den jare 1828 den last opdragen, om, door eene inspectie van de bosschen in België, na te gaan, of het aldaar te verkrijgen hout ook dienstig konde zijn voor den scheepsbouw. Onder zijne leiding werden daaromtrent voor het eikenhout proeven ondernomen. De bekende tijdsomstandigheden hebben belet dat daaraan verder gevolg is gegeven.

Dat eene zoo menigvuldige en zoo doeltreffende werkzaamheid door 's Lands Regering op prijs werd gesteld, laat zich gemakkelijk begrijpen en was ook niet meer dan eene billijke vergelding. Hij genoot het volle vertrouwen van het Departement van Marine, en zelden werd door zijne tijdelijke hoofden eene wetenschappelijke commissie benoemd, zonder dat GLAVIMANS daarvan lid was. Het groot aantal door hem ingediende verslagen legt daarvan het beste getuigenis af. In 1831 tot constructeur der tweede klasse bevorderd, werd hij in 1839 constructeur en in 1843 hoofdingenieur bij de Marine. In 1846 werd hem het ridderkruis der orde van den Nederlandschen Leeuw geschonken. Tot aan den jare 1850 bleef hij als hoofdingenieur aan 's Lands werf te Rotterdam ijverig werkzaam. De opheffing dier instelling stelde hem toen in het genot van wachtgeld en schonk hem eenige tijdelijke rust. Deze werd in den jare 1855 vervangen door de werkzaamheden, verbonden aan den

rang van hoofdingenieur-directeur van scheepsbouw, waardoor hij aan het hoofd van dit voor Nederland zoo gewigtig vak geplaatst werd. Slechts korten tijd bleef hij in het genot dezer zoo hoog geplaatste betrekking. Zijne gezondheid was onder eene aanhoudende inspanning van zoovele jaren geknakt, en vooral werden zijne ligchaamskrachten ondermijnd door een steeds meer en meer toenemend longlijden, waardoor hij in de maand Maart dezes jaars genoodzaakt werd zijn ontslag aan te vragen uit eene betrekking, waarin hij schier van zijne kinderjaren af werkzaam was geweest, en waarvan hij dan ook de losmaking slechts korten tijd overleefde. De kennisgeving toch zijner weduwe leert ons dat hij den 11den Augustus in den ouderdom van 61 jaren overleed.

Ziet daar dus, MM. H.H., in korte en kunstelooze trekken een leven geschilderd, zonder eenige verpoozing, zonder eenige afwijking gewijd aan de uitoefening van een enkel bedrijf, aan de verwezentlijking van een enkel denkbeeld. Behoef ik wel te zeggen, dat elk Nederlander daarvoor den waardigen man dank verschuldigd is. Dit toch mag ik blijven vertrouwen, dat, welk verschil van meening er ook op vele andere punten moge bestaan, al de Nederlanders één zijn van zin voor al hetgeen den scheepsbouw, de scheepvaart, de handels- en oorlogsvloot betreft. In naam dus van geheel Nederland durf ik der nagedachtenis van GLAVIMANS dank zeggen voor het offer, dat hij in ligchaams- en geestkracht aan de uitoefening van zijn beroep bragt, voor zijn rusteloos pogen tevens om in de volmaking daarvan zijn hoofddenkbeeld te verwezentlijken.

Maar ik heb ook in meer beperkten kring daaraan eenen dank toe te voegen, en reken, M.M. H.H., op uwe zamenstemming. Het is voor de bevordering van de belangen der wetenschap, dat ik aan GLAVIMANS onze dankbare hulde wensch te brengen. Hij was — zijn geheele leven toont zulks — een man der practijk. Voor zuivere speculative wetenschap bleef hem weinig tijd over. Als redenaar heeft hij niet geschitterd, en als schrijver was hij zoo weinig vruchtbaar, dat men slechts de uitgave van één prijsschrift en eenige korte stukken, opgenomen in het Tijdschrift van het Zeewezen en in de werken

van het Koninklijk Nederlandsch Instituut, allen van zuiver practischen aard, zoude kunnen noemen *). En toch was zijn leven aan de belangen der wetenschap buitengemeen dienstbaar. Reeds in den jare 1826 benoemd tot lid van het Bataafsch Genootschap, werd hij in 1828 daarvan de tweede Secretaris, en in 1837 Directeur, welke betrekking hij tot aan zijnen dood met den meesten ijver bleef vervullen. Onvermoeid waren zijne pogingen tot oprigting eener industrieschool te Rotterdam, en toen deze werd opgeheven, tot vorming van de aldaar zoo nuttige Akademie van Beeldende Kunsten en van Technische Wetenschappen, sedert den jare 1855 voor een deel door hem bestuurd. De Maatschappij tot Bevordering van Nijverheid te Haarlem telde hem onder hare ijverigste leden, en de eer mogt hem te beurt vallen, om, binnen den tijd van vijf-en-twintig jaren, vijf malen tot haren Directeur benoemd te worden, waarvoor hem de gouden medaille werd uitgereikt. In den jare 1824 tot lid van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap benoemd, werd hij aldaar met goud bekroond voor zijne Verhandeling over het meetkunstig teekenen. In 1827 correspondent der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut van Wetenschappen, Letteren en Schöone Kunsten, werd hij in den jare 1833 daarvan lid, en ging hij in den jare 1851 tot onze tegenwoordige Akademie over. Zoolang zijne gezondheid zulks toeliet, was hij een ijverig bezoeker onzer vergaderingen, deelde hij met een helder en onbevangen oordeel in hare beraadslaging, en won hij onzer aller achting en vriendschap door zijne regtschapenheid en goede trouw. — Dat een man als hij wel niet anders dan een voortreffelijk echtgenoot en uitmuntend

*) Zijne Bijdragen in het *Tijdschrift toegewijd aan het Zeewezen* zijn: over de stuwing der schepen; — over de ankers van RODGERS; — over het spil van PHILIPS; — over het gewigt en de afmetingen van ankers, kabels en kettingkabels; — over de pompen van CHALDERS enz. In het Tijdschr. voor de Wis- en Nat. Wet. der 1e Kl. van het Kon. Nederl. Inst. werden van hem opgenomen: Dl. I. bl. 25. *Verslag wegens de proeven, genomen met de middelen van KYAN enz. tegen de vervuring van het hout;* Dl. II, bl. 263, *Proeven ter bepaling der sterkte van metaal;* Dl. IV, bl. 191, *Over de zelfontbranding van zwartsel.*

vader konde zijn, behoeft door mij niet gezegd te worden. In den jare 1832 gehuwd met vrouwe J. J. GLAVIMANS, zag hij zijn huiselijk geluk vermeerderd door zeven kinderen.

Ik heb mijne taak volbragt, en mogt met U, M. H. eenen blik werpen op een leven, rijk in vruchten, en op een voorbeeld, waardig tot navolging. Moge het in Nederland nooit aan mannen ontbreken, arbeidzaam als GLAVIMANS, en, even als hij, warm van hart en geest voor al hetgeen het meest kan strekken tot den bloei en voorspoed van een zeevarend en handeldrijvend volk!

BERIGT

OMTRENT DE

VERANDERING IN HET VOORZITTERSCHAP

DER

AKADEMIE.

In de gewone Vergadering der Afdeeling Wis- en Natuurkundige Wetenschappen, gehouden den 27sten Junij 1857, is ingekomen een brief, opgenomen in het proces-verbaal dier zitting, waarin de Heer F. A. W. MIQUEL verklaart het Voorzitterschap dier Afdeeling en dus ook het algemeene Voorzitterschap der Akademie neder te leggen, en afstand te doen van het lidmaatschap der Akademie.

De Natuurkundige Afdeeling heeft in hare buitengewone Vergadering van den 3den October j. l. tot haren Voorzitter be-

noemd den Heer G. SIMONS, en mogt op deze benoeming de goedkeuring des Koning's ontvangen.

De Heer G. SIMONS is derhalve voor de jaren 1857—1858 algemeene Voorzitter der Akademie.

LEVENSBERIGT

VAN

COENRAAD JACOB TEMMINCK,

Lid der Koninklijke Akademie van Wetenschappen.

DOOR

W. VROLIK,

Secretaris der Afdeeling voor de Wis- en Natuurkundige Wetenschappen *)

Al weder eene treurmaar, M.M. H H., bij het openleggen der briefwisseling. Zij moge niet onverwacht wezen en eenen man gelden van hoog geklommen jaren, eene ramp toch voor Nederland verkondigt het doodberigt, voor eenige weinige minuten U voorgelezen. Uit het reeds zoo kleine getal der leden, *rustend* in naam, *werkzaam* in wezentlijkheid, ontviel ons COENRAAD JACOB TEMMINCK, een naam, helder klinkende overal, waar men in de beoefening der Natuurlijke Geschiedenis belang stelt. In elke hoofdstad der groote Europesche rijken, waar men eenen tempel der natuur stichtte, komt hij met lof en dank den bezoeker te gemoet; op elke bladzijde schier der werken, waarin een Engelsche of een Amerikaansche, een Fransche of een Duitsche, een Zweedsche, Deensche, Russische of Nederlandsche natuuronderzoeker zijne waarnemingen te boek stelde, staat hij gegrift. Zoo wij hierom reeds op dezen landgenoot trotsch mogen wezen, geene mindere verhoovaardiging ontleenen wij uit de herinnering, dat ons dierbaar vaderland aan hem de oprigting verschuldigd is van het heerlijk Rijks Museum van Natuurlijke Geschiedenis, te Leiden gevestigd. Redenen genoeg voorwaar, om in eene vergadering, waarin hij het regt van zitting had, eenige weinige oogenblikken bij zijne nagedachtenis te verwijlen.

Ik zoude U beleedigen, M.M. H.H., zoo ik U om eene be-

---

*) Voorgedragen in de gewone vergadering der Natuurkundige Afdeeling van den 27sten Februarij 1858.

langstellende aandacht vroeg: ik weet, dat ik haar van U mag verwachten.

COENRAAD JACOB TEMMINCK werd den 31sten Maart des jaars 1778 te Amsterdam uit een aanzienlijk geslacht geboren. Zijn vader was JACOB TEMMINCK, Thesaurier der toenmalige Oost-Indische Compagnie; zijne moeder ALYDA VAN STAMHORST. Zijne eerste opleiding was niet die van een toekomstigen geleerde, en zijne jongelingsjaren schijnen ook niet te hebben doen vermoeden, dat hij eenmaal met zooveel glans overal zoude worden genoemd, geprezen en geëerd. Op zeventienjarigen leeftijd verkreeg hij, gelijk zulks toen de niet prijzenswaardige gewoonte was, door den invloed van een zijner aanverwanten, de betrekking van algemeen vendumeester bij de voormalige Oost-Indische Compagnie; zeker wel eene hoogst zonderlinge en zeer prozaïsche levensbestemming voor den man, die zich later tot een systematischen zoöloog van den hoogsten stempel zoude ontwikkelen. Het is intusschen niet onmogelijk, dat het verkeer met de bewindhebberen zoowel der Oost-Indische Compagnie, als met de gezagvoerders van schepen, om Oost en West varende, en de dagelijksche omgang vooral met zijnen vader, die voor de Natuurlijke Geschiedenis eenige voorliefde schijnt gehad te hebben, veel hebben bijgedragen om in den jongeling den lust te ontwikkelen tot verzamelen, tot afbeelden en tot beschrijven van natuurproducten. Het blijkt althans, dat de vader van TEMMINCK, eene kleine verzameling van vogelen had bijeengebragt, en aan LE VAILLANT, bij zijne reis naar de Kaap de Goede Hoop tot voorspraak en aanbeveling strekte, aan welk gewigtig dienstbetoon de beroemde en als zoöloog steeds hoog te waarderen reiziger *) zich erkentelijk toonde, door hem het Eerste Deel van zijne *Histoire naturelle*

*) Zoo dit oordeel te gunstig luidt in de ooren van hen, die geloof weigeren aan het opgesmukt en hier en daar fabelachtig verhaal, hetwelk LE VAILLANT van zijne reis in Zuid-Afrika gaf, beroep ik mij op de verklaring van den algemeen beminden en geachten ANDREW SMITH, die voor vele jaren reeds mij te Chatham verzekerde, dat in alles, wat natuurlijke geschiedenis betrof, LE VAILLANT het volste vertrouwen verdiende. SMITH was tot beoordeeling bevoegd; vermits hij pas was teruggekeerd van eene reis, langs dezelfde streken, door LE VAILLANT bezocht, waarvan hij de resultaten mededeelde in zijne *Illustrations of the Zoology of South Africa*.

des Oiseaux d'Afrique op te dragen. Vele der door LE VAILLANT medegebragte vogelen werden door den Heer TEMMINCK aangekocht, en verscheidene dezer bevinden zich nu nog in het Rijks Museum. Het laat zich verwachten, dat de omgang met LE VAILLANT, welligt ook de toen ten tijde in zwang zijnde opvoeding en de in hoogere kringen heerschende toon van het maatschappelijk leven veel hebben bijgedragen, om aan TEMMINCK de hem eigene gemakkelijkheid te geven tot het gebruik der Fransche taal voor gesprek en schrijfstijl. Zijn eigenlijke leermeester intusschen in de wetenschappelijke en practische Natuurkennis was MEYER te Offenbach, die met WOLF het bekende *Tasschenbuch* der Duitsche Ornithologie heeft uitgegeven. Tusschen den meester en den leerling ontstond eene warme wederkeerige vriendschap. Een half jaar ongeveer bragt TEMMINCK met zijne eerste echtgenoot in de woning van den kundigen artsenijbereider te Offenbach door, en deze bezocht hem ook te Amsterdam *).

De school bleek goed en de leerling van uitmuntenden aanleg te zijn. TEMMINCK verkreeg eene groote mate van technische vaardigheid in de behandeling en bewaring der overblijfselen van dieren, vooral van visschen. De manier, waarop hij zulks deed, maakte zooveel opgang, dat men haar voor weinige jaren en welligt nog heden in het Museum van Weenen, alwaar hij haar overbragt, gebruikte en roemde onder den naam van TEMMINCKS *methode*. Zij is onmisbaar voor groote voorwerpen, maar blijkt voor de eigentlijke bestudering der visschen van ondergeschikt belang te zijn. Vele der, gedurende zijne menigvuldige reizen, door TEMMINCK bijeengebragte en door hem geprepareerde visschen bevinden zich in 's Rijks Museum.

Niet minder oefende hij zich in de kunst, om dieren, vooral vogels, te bestemmen en hun eene plaats in het zoölogisch stelsel aan te wijzen. Zoo doende werden de gronden gelegd tot de

*) Deze en vele andere bijzonderheden ben ik verschuldigd aan de H.H. H. SCHLEGEL en J. A. SUSANNA, waarvan de eerste als conservator, de tweede als administrateur, sedert meer dan dertig jaren met eenen niet genoeg te prijzen ijver tot de uitbreiding en den bloei van het Museum hebben zamengewerkt Zij gelieven mijne dankbetuiging aan te nemen voor deze heusche mededeelingen.

verzameling, welke in Amsterdam zoo zeer de belangstelling tot zich trok, en een groot deel, tot in gang en portaal toe, vulde van de toen aldaar door hem betrokken woning *).

Deze verzameling, aan wier uitbreiding TEMMINCK allengs zijn leven wijdde, gaf aanleiding, dat hij in den jare 1807 voor de eerste maal als schrijver optrad, door het uitgeven van een *Catalogue systématique du cabinet d'Ornithologie et de la collection de Quadrumanes de* C. J. TEMMINCK. Hierop deed hij volgen zijn prachtwerk over de Duiven, onder den titel van *Histoire naturelle des Pigeons,* in folio te Parijs in den jare 1813 uitgegeven met afbeeldingen, geteekend door Mejufvrouw KNIP, waarvan het eerste deel door hem, en het tweede, over de exotische Duiven, door FLORENT PROVOST werd bewerkt. In kleiner bestek werd datzelfde onderwerp behandeld in een werk te Amsterdam uitgegeven in drie octavo deelen, onder den titel van *Histoire naturelle des Pigeons et des Gallinacés,* Amsterdam 1813—1815. Zijn naam als dierkundige vestigde zich door deze werken. Voor gezetten arbeid waren echter de toenmalige tijdsomstandigheden minder gunstig. Koning LODEWIJK had hem tot zijnen Kamerheer benoemd en met de door hem ingestelde orde der Unie begiftigd. Toen, na den val van het keizerrijk, Holland weder onder de rij der volken was opgetreden, maar op nieuw, na eene zoo korte verademing, werd bedreigd, vatte TEMMINCK met zoo menig ander de wapens op en werd hij een der aanvoerders van het uit Amsterdam vertrokken vrijcorps te paard. Dit alles heeft hem wel gestoord, maar niet belet, om met zijne geliefde studiën voort te gaan. Reeds in den jare 1815 verscheen zijn meest beroemd werk, *Manuel d'Ornithologie,* toen in één deel, maar korten tijd daarna door eene tweede uitgaaf vervangen, waarvan de bewerking in vier deelen te Parijs van 1820 tot 1840, dus twintig, jaren geduurd heeft. Dit werk heeft een grooten indruk gemaakt. Het systematisch overzigt van de rangschikking der vogels vond grooten bijval; maar vooral prees men de naauwkeurige beschrijvingen, de naauwgezette synonymie en de menigvuldige opgaven omtrent de levenswijze en de zeden der vogels, waar-

---

*) Op de Heerengracht bij de Leidschegracht.

door hij de waarnemingen van BECHSTEIN, NAUMANN en BREHM en zijne eigene, welke in Frankrijk schier onbekend waren gebleven, op den Franschen bodem overbragt. Van twistgeschrijf, dien kanker der wetenschappelijke literatuur, mogt hij daarbij, evenmin als zoo menig ander, vrij blijven. Zijne *Observations sur la Classification naturelle des Oiseaux par Vieillot*, en de voorrede der tweede uitgaaf van het *Manuel* geven daarvan blijk.

Met meer welgevallen rust het oog op een reuzenwerk, in den jare 1820 door hem aangevangen en in 1839 voltooid, onder den titel van *Nouveau recueil de planches coloriées d'Oiseaux*, waarin hij door 600 uitmuntend uitgevoerde platen een vervolg en eene voltooijing gaf der *Planches enluminées* van BUFFON. Op den titel daarvan leest men ook den naam van den Heer MEIFFREN LAUGIER, *Baron de Chartreuse*, die echter geen deel heeft gehad aan de wetenschappelijke bewerking.

Het jaar, waarin de uitgave van dit grootsch, algemeen geacht en kostbaar werk aanving, schonk tevens aan TEMMINCK een nieuwen werkkring, welke meer nog dan alle door hem uitgegeven geschriften, tot uitbreiding en volmaking der zoölogische wetenschap bijdroeg. Hij verkocht toen zijne verzameling aan het Rijk, en werd Directeur van het terzelfder tijde opgerigte Rijks Museum van Natuurlijke Historie te Leiden.

Vergunt mij, M.M. H.H., dat ik daarbij voor een oogenblik stil sta, en in korte trekken de geschiedenis herinnere der oprigting van deze voortreffelijke verzameling. Zij is een sieraad van ons land en eene parel aan de kroon van Zijne Majesteit WILLEM DEN EERSTE, onder wiens regering zooveel meer goeds werd tot stand gebragt, waarvoor de geschiedschrijver, niet even als eenzijdige partijzucht, blind en doof mag blijven. Hetgeen ik over haar te zeggen heb, hecht zich als van zelve aan hetgeen ik U vroeger omtrent de zending van REINWARDT naar Oost-Indië mededeelde.

In den jare 1795 had de Fransche overheersching eene keurige verzameling van natuurproducten, door Prins WILLEM DEN VIJFDE bijeengebragt, en algemeen onder den naam van Kabinet des Stadhouders bekend, naar Frankrijks hoofdstad gesleept. De overwinning, zoo duur te Waterloo gekocht, schonk het terug

aan Koning WILLEM DEN EERSTE. De beroemde BRUGMANS, aan wiens veelzijdige kennis en helderen blik nimmer te groote lof kan worden toegekend, werd geroepen, om het aldaar in ontvangst te nemen en naar Leiden over te brengen, aan wier Hoogeschool de Koning het ten geschenke had gegeven. Merkwaardig is het verhaal, door den uitmuntenden H. C. VAN DER BOON MESCH in zijne sierlijke lofrede op BRUGMANS gegeven van de wijze, waarop tot ons terugkeerde hetgeen men toen, en met het volste regt, een grooten schat noemde, maar dat nu in het midden van zooveel grooteren rijkdom als wegzinkt. „Met he„vigen weerzin en tegenkanting toch," zoo sprak de lofredenaar, „zag de Fransche natie door anderen zich iets terugeigenen, het„geen zij reeds vergeten was, dat aan hen immer had toebe„hoord, of althans, dat zij nu als haar door den tijd gewettigd „eigendom beschouwde; met welks pronk zij zoo zeer was in„genomen, en waarvan eene listige bezorgdheid, bij de ontvoe„ring, alles, wat ooit tot een bewijs bij terugvordering strekken „kon, had met zich genomen.

„Door ijver intusschen en door beleid, — deels door vriend„schappelijke schikking, waar die gevoegelijk en geraden was; „deels door eene ernstige houding, waar toegevendheid zwak„heid zoude verraden, — wist BRUGMANS al de zwarigheden te „overwinnen, die aan het wel volbrengen van den last verbon„den waren. En werden er verscheidene voorwerpen van het Ka„binet gemist, die te zeer ginds en herwaarts verstrooid waren „om ze bijeen te zamelen: hij wilde niet ten halve voldaan zijn, „en een gebrekkigen schat terugbrengen; maar ging een ver„drag aan, waarbij men van al de voorwerpen, die het Mu„seum dubbel bezat, een of meer afstond, en hem daarvoor „eene vrij rijke aaneengeschakelde orde van natuurlijke voor„werpen, tot ruime vergoeding werd afgestaan."

Aldus werd eene schoone verzameling bijeengebragt, ingepakt en in een schip geladen. Met tegenstand op tegenstand, met ramp op ramp had de Heer Officier van gezondheid THIJSSENS (zijn naam blijve daarvoor in dank bewaard) te kampen, toen BRUGMANS hem met het vervoeren belastte. Met moeite kreeg hij vergunning om de lading Parijs te doen verlaten, waartoe zelfs

de magt van den Pruissischen Gouverneur der toen zoo vernederde wereldstad moest worden ingeroepen. Te Rouaan wilden de douanen, die de lading voor verdacht hielden, de kisten boren; het vaartuig leed schipbreuk op de hoogte van Havre de Grâce, en werd slechts door de inspanning van den Heer THIJSSENS behouden. Maar eindelijk toch bereikte het de reede van Rotterdam, en was dus behouden hetgeen toen Akademische verzameling werd en later de voorname grondslag van 's Rijks Museum zoude wezen. Opmerkelijk is het aantal hinderpalen, waarmede zijne verdere vestiging te kampen had. Zending op zending van REINWARDT *) werden door de golven verslonden, en het was schier, alsof er geen einde aan de teleurstelling zoude komen. Volharding echter en vlijt overwonnen al deze bezwaren. BRUGMANS gaf korten tijd vóór zijnen dood nog van zijn ijver en belangstelling blijk, door in Brunswijk aan te koopen de verzameling van delfstoffen, door den beroemden BRUCKMAN bijeengebragt. Zij is de grondslag geweest van de uitmuntende Mineralogische afdeeling des Museums, waaraan de Heer BEIMA nu ongeveer twintig jaren reeds met zooveel vlijt en zelfopoffering al zijne krachten wijdt.

Maar het was vooral toen TEMMINCK, na den dood van BRUGMANS Directeur geworden van hetgeen van dien tijd af den naam kreeg van Rijks Museum, zich aan het hoofd der instelling plaatste, dat zij in bloei toenam en weldra de schatkamer der natuur stond te worden, waarop heden aller oogen met bewondering en eerbied gevestigd zijn. Behalve zijne eigene verzameling bragt hij daartoe uit Amsterdam naar Leiden over een klein museum, dat op last van Koning LODEWIJK, dien voor zijn geliefd Holland steeds zoo wakker zorgenden vorst, in eene der bovenzalen van het Paleis op den Dam was bijeengebragt. Deze kleine, maar toch niet onbelangrijke verzameling werd aldus de derde grondslag van 's Rijks Museum. Als een vierde mag genoemd worden een Akademisch museum, dat in den plantentuin te Leiden werd bewaard; en tot vijfden grondslag dienden enkele voorwerpen, welke bij den aankoop van het rijke

*) Z. hetgeen ik daaromtrent vermeldde in het *Levensberigt van* REINWARDT, in *Versl. en Meded.*, Dl. II, bl. 223.

anatomisch museum van BRUGMANS voor de Hoogeschool, in 's Rijks Museum van Natuurlijke Geschiedenis werden geplaatst, als meer daartoe behoorende *). Al deze grondslagen zijn van onderscheiden oorsprong, en geven aan 's Rijks Museum een gemengd karakter. Het meest onpartijdig standpunt is voorzeker, dat men het beschouwe als eene Rijk'sinstelling, waarmede de vroegere Akademische verzamelingen als ineengesmolten zijn. Uit een afschrift, mij medegedeeld, blijkt, dat in de maand December des jaars 1820 aan den Hoogleeraar SANDIFORT werd opgedragen, om het Kabinet van Natuurlijke Geschiedenis, door Z. M. Koning WILLEM I aan de Hoogeschool te Leiden geschonken, en hetgeen daarbij verder mogt behooren, aan den Directeur van 's Rijks Museum, den Heer TEMMINCK, over te geven. Door een Koninklijk besluit van 12 April 1821 werd bepaald, dat, te rekenen van 1 Januarij 1822, op de begrooting der staatsuitgaven het Rijks Museum van Natuurlijke Historie te Leiden de plaats zou vervangen van het Kabinet van Natuurlijke Historie te Amsterdam, en dat alle uitgaven voor hetzelve zouden worden afgescheiden van die voor de Hoogeschool te Leiden. Naar de letter van dit besluit, werd dus door de Regering het Leidsch Museum als eene voortzetting beschouwd van het door een vroeger Bestuur opgerigt Amsterdamsch, hierboven vermeld, Museum.

Veel was derhalve reeds bijeengebragt; maar nietig schier schijnt dat alles, hoe hoog ook op zich zelf te waarderen, bij al den rijkdom, welke uit Oost- en West-Indië en uit de omstreken der Kaapstad, onder den bezielenden invloed van TEMMINCK in lateren tijd werd zamengegaard. Meer dan één naam valt daarbij met dankbaarheid, maar tevens met weemoed te noemen. Welke verdiensten daarin aan REINWARDT zijn toe te kennen, werd vroeger door mij uiteengezet. Ik mag dus heden daaromtrent het stilzwijgen bewaren, om meer bepaaldelijk, niet zonder innig leedgevoel, vier veelbelovende jeugdige natuuronderzoekers te gedenken, die in Nederlandsch Indië de slagtoffers

*) Men leze daaromtrent de Inleiding tot het Derde Deel van het *Museum Anatomicum Academiae Lugduno-Batavae, descriptum a* GERARDO SANDIFORT. Lugduni Batavorum 1827.

werden van hunnen voorbeeldeloozen ijver en uitputtende werkzaamheid, KUHL, VAN HASSELT, BOIE, die daaronder bezweken, MACKLOT, die in een opstand der Chinezen werd omgebragt. Wat zij deden, en hoeveel zij aan het door hen zoo geliefd Museum schonken, leert zelfs de meest oppervlakkige beschouwing zijner gaanderijen *). Eere en dank zij hunner assche. Op gelijken dank hebben aanspraak S. MULLER, L. HORNER, KORTHALS, E. A. FORSTEN, H. S. PEL, C. SCHWANER, VAN HORSTOCK, VAN OORDT, allen door 's Lands Regering uitgezonden of gesteund tot het natuurkundig onderzoek hetzij van Oost-Indië, hetzij van de Kust van Guinea, hetzij van de Kaap de Goede Hoop. Behalve hen waren er nog vele anderen, die zonder bepaalde lastgeving en zonder het bedingen van eenige voorwaarde het Museum verrijkten. Ik noem als zoodanige Dr. KUHN, Chef van de geneeskundige dienst in Suriname, DIEPERINCK, Apothecar der eerste klasse aldaar, Dr. VON SIEBOLD op het eiland Decima in Japan, Professor TROOST te Nashville in Noord-Amerika, Jonkheer CLIFFORD COCQ VAN BREUGEL, Consul in Tripoli, VAN LANSBERGE, vroeger Zr. Ms. Consul te Santa Fé de Bogota, later Consul generaal van Caracas en Venezuela, thans Gouverneur van Curaçao, Sir B. H. HODGSON, Britsch Minister aan het hof van Nepal, CLOT BEY, Inspecteur generaal van de geneeskundige dienst in Egypte, Dr. F. W. JUNGHUHN in Oost-Indië, Dr. BLEEKER te Batavia, Dr. PELLER te Macassar, L. W. RUYSSENAERS, Zr. Ms. Consul generaal te Alexandrië.

Het ontbrak dus niet aan medewerking, en ook somtijds werd tot aanzienlijke aankoopen gelegenheid gegeven, waaronder vele voorwerpen te noemen zijn uit het Kabinet van J. RAYE VAN BREUKELENWAERT te Amsterdam en J. BROOKS te Londen. Maar vooral behoort vermeld te worden de rijke verzameling, door ons medelid C. L. BLUME uit Oost-Indië overgebragt. Hij stond haar tegen eene schadeloosstelling in den jare 1828 af. Uit het authentiek proces-verbaal der overgifte is mij hare belangrijkheid

---

*) Men leze voorts de *Uittreksels uit brieven* van HEINRICH BOIE aan H. SCHLEGEL in *Bijdr. tot de Natuurk. wetensch.*, Dl. III, bl. 231; het *Verslag van* J. A. SUSANNA, *ibid* Dl. IV, bl. 84, en J. A. SUSANNA, *Levensschets en hulde aan de deugden en verdiensten van* HENDRIK BOIE.

gebleken. Er worden daarin geteld 8200 huiden van zoogdieren, vogels en amphibiën, 3000 geraamten van zoogdieren, vogels en amphibiën, en 100,000 insekten.

Ziedaar de bouwstoffen, welke TEMMINCK ten dienste stonden en grootendeels ongetwijfeld door hem bijeengebragt werden. Ambtenaren, onder den titel van conservatoren, stonden hem met grooten ijver ter zijde; preparateurs werden gevormd, wier wedergade men in buitenlandsche Musea te vergeefs zal zoeken. Met één woord, alles en allen stemden zamen tot opbouw, uitbreiding en versiering, in een tal van werkzaamheden, waarvan TEMMINCK het hoofd en het middelpunt was. Zoo ik niet verder in dezen lof uitweide, geschiedt dit alleen, om mij, hoe gaarne ik ook hier onvoorwaardelijk prijze, niet op de glibberige baan te begeven eener lofspraak op levenden. Waarom ook zoude ik mij aan haar wagen? Men roepe slechts het *circumspice* aan elken deskundigen bezoeker der gaanderijen te Leiden toe. Alle verdere lof is overbodig.

Wil men echter weten, hoe anderen er over denken, men sla de *Proceedings* op *der Zoological Society te London.* Part. XVII, 1849, p. 149, waar CHARLES LUCIEN Prins BONAPARTE het volgende zegt: „De voortreffelijkheid van het Leidsche Museum „boven elk ander van denzelfden aard is onmiskenbaar; niet „alleen omdat het een grooter aantal soorten bevat dan die „van Londen, Parijs, Philadelphia en Berlijn, maar ook wegens „de frischheid en de volmaaktheid der specimina, de hoeveel„heid der geraamten, en bovenal, wegens de nooit genoeg te „prijzen reeksen van individus der zelfde soort van verschillende „sexe, leeftijd en landstreek, waardoor men zijn oordeel gemak„kelijker kan vestigen, en dadelijk, vooral voor zoogdieren, kan „aanwijzen wat eene goede soort is, wat niet.”

Dergelijke lof uit zoodanigen mond zegt meer dan de uitvoerigste rede. Het Rijks Museum is eene instelling, waarop wij allen fier mogen wezen. Wij hebben haar als nationalen eigendom te bewaken en te bewaren. In een oogenblik als het tegenwoordige, en in eenen kring als degene, waarin ik de eer heb het woord te voeren, mag ik op uwer aller zamenstemming rekenen, zoo ik wensche dat ook 's Lands Regering met gelijken

geest doordrongen zij, en zorge dat daaraan nooit een verstandig bestuur, een verlichte geest, eene voortgaande ontwikkeling mogen ontbreken.

Maar met regt mag men vragen: was en is het slechts eene verzameling, gelijk zoo menige andere, waarin de voorwerpen angstig achter slot op slot bewaard, voor den waarheidlievenden onderzoeker ontoegankelijk blijven? Heeft het eenige vruchten afgeworpen? Deed het de wetenschap vooruitgaan?

Het leven van TEMMINCK zal op deze vragen het antwoord geven. Hij wenschte, en zijne beambten stemden daarin met hem overeen, dat het Museum schier den ganschen dag voor allen open zoude zijn, en dat vooral het gebruik der voorwerpen nimmer hun zoude worden ontzegd, wien het om studie en niet om eene bloot aangapende nieuwsgierigheid te doen is. Ik kan daarvan bij eigen ondervinding spreken, en vrees geenszins, dat hetgeen ik hier openlijk verkondig, door eenig geleerde in Nederland of daar buiten zal worden weêrsproken. Toen ik, door nood gedrongen, er eenmaal gastvrijheid inriep, om den in de nabijheid van Leiden gestranden en nu in Haarlems Maatschappij prijkenden Hyperoödon *) in de werkzalen des Museums aan het ontleedmes te mogen bloot geven, ware het moeijelijk geweest, van eigen beambten meer voorkomendheid en grooter hulpvaardigheid te eischen, dan mij toen, op 's meesters last, van de preparateurs van 's Rijks Museum gewierd. En hoe menigmaal ik ook vroeger of later aanklopte, steeds werd mij het gebruik van alle voorwerpen met de meeste vrijgevigheid en het volste vertrouwen, bij eene groote mate van beleefde hulp, geschonken. Hoevele uitstekende buitenlandsche geleerden hebben aldaar niet gearbeid! Ja, zag men den Prins CHARLES LUCIEN BONAPARTE niet alleen den dag, maar zelfs een gedeelte van den avond, zoo hij dezen niet bij zijnen vriend SCHLEGEL of in de boekerij van TEMMINCK doorbragt, gebruiken, om aldaar met zijne niets ontziende voortvarendheid, voorwerp op voorwerp te vergelijken, en er zijne zienswijze over natuurlijke rangschikking uit af te lei-

*) Zie W. VROLIK, *Natuur- en ontleedkundige beschouwing van den Hyperoödon*, in *Natuurk. Verh. van de Holl. Maatschappij der Wetensch. te Haarlem.* 2e Verzam. 5e Dl 1e St. Haarlem 1848.

den. Zullen wij nu nog naar vruchten vragen? — De keuze is zoo groot, dat ik zoude vreezen, van uw mij steeds zoo welwillend gehoor misbruik te maken, zoo ik ze allen ging tellen. Ontrouw echter pleegde ik aan mijn mandaat, zoo ik U althans niet diegenen noemde, welke wij aan TEMMINCK zelven verschuldigd zijn. Ik tel daaronder in de eerste plaats zijne *Monographies de Mammalogie,* in twee lijvige quarto deelen van 1825 tot 1839 te Parijs uitgegeven, een zaakrijk, helder geschreven werk over die geslachten van zoogdieren, waarin veel verwarring heerschte en waarin TEMMINCK orde bragt. De rijke voorraad, ter zijner beschikking, stelde hem daartoe in staat. Men heeft den titel gegispt, en niet zonder reden; maar gelukkig het werk, waarvan de rijke inhoud eene min juiste woordvoeging op den titel doet vergeten. Zoo ik haar vermeld, is het niet om ook mij eenmaal het genoegen der kritiek te schenken, maar veeleer om daaruit de heden niet ontijdige wenk voor den jeugdigen beoefenaar der wetenschap te ontleenen, dat klassieke taalstudie niet, gelijk helaas te veel geschiedt, volstrektelijk worde veronachtzaamd.

De bemoeijingen met 's Rijks Museum, het daarmede zoo naauw verwant belang der volkplanting in Oost-Indië, het daaruit voortspruitend verkeer met de staatsmagt, welke daarover het beheer heeft, gaven aanleiding, dat TEMMINCK zijn *Coup d'oeil général sur les possessions Néerlandaises dans l'Inde archipélagique* in de jaren 1846—1849 in drie octavo deelen uitgaf. Ook in de *Fauna Japonica* van VON SIEBOLD had hij de hand. Het algemeen overzigt, hetwelk als inleiding kan beschouwd worden, en de beide eerste afleveringen, waarin de zoogdieren worden beschreven, op den bodem levende van het tot aan dien tijd schier geheel onbekende Japansche rijk, heeft men aan hem te danken. De overige afleveringen over de gewervelde dieren is men verschuldigd aan zijn ijverigen medewerker, ons geacht medelid SCHLEGEL. Een ander zijner medewerkers, wijlen ons verdienstelijk medelid W. DE HAAN, beschreef de Schaaldieren. — Nog tot op het laatst zijns levens bleef hij in denzelfden geest werkzaam. Zijne *Esquisses Zoologiques sur la côte de Guinée,* in den jare 1855 te Leiden uitgekomen, zullen steeds een gedenk-

teeken blijven van rijke begaafdheid en onverdoofde vlijt, bij een toen meer dan zeventigjarigen grijsaard.

Vreest niet, M.M. HH., dat ik in deze optelling onvermeld zal laten het overal met zooveel belangstelling ontvangen prachtwerk over *De Bevolking, de Dieren- en Plantenwereld van Nederlandsch Indië,* in drie folio deelen tekst en even zoo veel deelen van voortreffelijk plaatwerk uitgegeven. Het kwam op last en kosten der Regering onder het beheer van TEMMINCK uit. De zorg voor de zuivering van stijl en voor de typographische uitvoering verbleef aan den ijverigen Administrateur des Museums, den Heer SUSANNA. De beambten van 's Rijks Museum waren daarvan de schrijvers; de ontleedkundige beschrijving van den Orang-Oetan alleen werd niet door hen, maar door SANDIFORT bewerkt. S. MULLER, thans te Freiburg in Breisgau, gaf de Land- en Volkenkunde, beschreef de *Nectariniae,* en deelde ook in menige andere verhandeling, welke men verder aan SCHLEGEL verschuldigd is, bijzonderheden mede over de levenswijze en de zeden der Oost-Indische dieren. De beschrijving der Insekten geschiedde door DE HAAN; het botanische gedeelte werd door KORTHALS bewerkt.

Ware er geen anderen vooruitgang der wetenschap te noemen dan de in deze korte schets medegedeelde, dan voorzeker was er reeds genoeg geleverd, om het Rijks Museum vruchtbaar te heeten. Maar hoeveel meer arbeid zoude nog te vermelden wezen, zoo men ook diengene wilde optellen, welke niet onmiddellijk van de instelling zelve uitging. Vergunt mij, dat ik daaromtrent slechts op twee werken van groote, hoewel onderscheiden beteekenis wijze. Zoude onze SCHLEGEL zijne *Physionomie des Serpents,* zoude onze VAN DER HOEVEN zijn in Engelsch en Duitsch gewaad overgebragt en bij allen zoo hoog geschat *Handboek der Dierkunde* hebben kunnen uitgeven, zoo het Rijks Museum hun de bouwstoffen daartoe niet had geleverd? En hoeveel vruchten meer wierp het niet af, welke zich noch in letters, noch in cijfers, noch in beelden openbaren? Wie zal de opgehelderde denkbeelden tellen, door eene eenvoudige beschouwing der gaanderijen verkregen? Wie zal de dwalingen meten, door het bestuderen der voorwerpen aldaar verdreven? Wie weet te voorspellen hoeveel goeds daaruit nog verder kan voortkomen?

Maar genoeg. Ik bleef lang, — het zij, M.M. H.H., naar uwe schatting *niet te lang* — bij het Rijks Museum stilstaan. Een levensberigt van den man, die het stichtte en het meer dan het vierde van eene eeuw beheerde, gaf mij daartoe gereede aanleiding, ja legde mij zelfs daarvan de verpligting op en zij dus mijne verontschuldiging.

Ik zoude hier kunnen eindigen. Maar men vergenoegt zich zelden met de eenvoudige opgave der wetenschappelijke verdiensten van een beroemd man. Een billijk verlangen eischt ook eenige vermelding van zijn karakter, zijne levenswijze, zijn meer innig verkeer.

Vlijt, zal ik dat behoeven te herhalen, was in het karakter van TEMMINCK de hoofdtrek. Voor hetgeen men uitspanning in de wereldsche beteekenis van het woord noemt, schijnt hij, althans op meer gevorderden leeftijd, noch behoefte, noch lust gevoeld te hebben. Bevond hij zich niet op de voor hem afgezonderde kamer in 's Rijks Museum, bezig met het bestemmen en beschrijven van de zoo zeer door hem geliefde vogels en kleine zoogdieren, waarmede hij zich zoo wist te omringen, dat hij schier ongenaakbaar werd, — dan was hij ten zijnen huize in zijne boekerij te vinden, alwaar hij de kostbaarste werken over dierkunde, reisbeschrijving en letterkunde had bijeen gebragt. In zijn dagelijksch leven waren netheid, orde, naauwkeurigheid zijn rigtsnoer, even als zij zich bij zijne onverpoosde werkzaamheid openbaarden. In houding, kleeding en spreekwijze verkondigde hij steeds het eigenaardige van hem, die gewoon is in beschaafd gezelschap en in de hoogere kringen der maatschappij te verkeeren. Scherts, somtijds wel eens naar sarcasme zweemende, was hem niet vreemd, evenmin als de neiging om, hoewel in den meest beleefden vorm, eenigen afstand te bewaren. Wie hem echter over zijne geliefkoosde wetenschap kwam raadplegen of zijne medehulp kwam inroepen — ik mag daaromtrent uit eigen ondervinding spreken — vond steeds een voorkomend en dienstvaardig onthaal. Als gulle gastheer ontving hij gaarne zijne vrienden, vooral op zijn buitenverblijf *Wildlust* te Lisse, alwaar hij een groot gedeelte des jaars doorbragt, en zich met de jagt, zoo naauw met natuurstudie verknocht, en met duinontginning verpoosde.

Driemaal gehuwd, de eerste maal met Mejufvrouw D. C. CAT, de tweede met Mejufvrouw C. NEPVEU, de derde met Mejufvrouw A. A. SMISSAERT, laat hij van dit laatste huwelijk eene weduwe en drie zoons na.

Aan vereering heeft het hem niet ontbroken. Hij was Ridder van den Nederlandschen Leeuw, van het Legioen van Eer en van de orde der Ontvangenis in Portugal. De Hoogeschool te Groningen schonk hem den 6den Augustus des jaars 1819 den titel van Doctor in de Natuurwetenschap, *honoris causa*. De Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut benoemde hem in den jare 1836 tot haar medelid, en na hare opheffing ging hij tot de tegenwoordige Akademie over. De Académie des Sciences te Parijs plaatste hem onder hare correspondenten. Behalve door deze beide werd hem het lidmaatschap van een groot aantal andere binnen- en buitenlandsche genootschappen toegekend *).

Geacht en door zijne betrekkingen bemind, bereikte hij een bijna tachtigjarigen leeftijd, en bleef hij tot in den jare 1857 in ongestoord genot van ligchaams- en van geestkracht. Toen echter begonnen zijne krachten te verminderen; sukkelend bragt hij den zomer en het najaar door, en hij bezweek eindelijk op den 30sten Januarij 1858. Zijn laatste gang was naar het Museum. Ook hierin derhalve bleef hij zich zelven gelijk. Hetgeen hem schier zijn geheele leven had beziggehouden, was ook de laatste werkzaamheid, welke hij volbragt. Zijn lot is in vele opzigten benijdenswaardig geweest. Het doel, dat hij beoogde, heeft hij bereikt. Tot aan zijn tachtigjarigen leeftijd toe, mogt hij schier onafgebroken eene krachtige gezondheid blijven genieten. Korten tijd slechts duurde de strijd, welke het sloopen des ligchaams door ouderdom pleegt vooraf te gaan. Allen, die hem liefhadden, werden voor de smart bewaard, om hem zichzelven te zien

*) Zij zijn: 1°. de Natuurkundige Vereeniging in Nederlandsch Oost-Indië; 2°. het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen te Batavia; 3°. al de voorname wetenschappelijke Genootschappen in Nederland; 4°. de K. Akademie der Wissenschaften te Berlijn; 5°. de Académie Impériale des Sciences te St. Petersburg; 6°. de Société Impériale des Naturalistes te Moscou; 7°. de National Institution for the promotion of Science te Washington; 8°. de Maatschappijen van Wetenschappen te Stockholm, te Upsal, te Philadelphia; 9°. de Medical and Chirurgical en de Zoological Society te Londen, enz., enz., enz.

overleven. Van hetgeen hij zaaide, mogt hij een deel van den oogst zelf maaijen, en hij laat een welig vruchtbaren akker na, waarop nog menig na hem kan bouwen of nalezen. Wie M.M. H.H. zou voor zichzelven of voor hen, welke men als zichzelven bemint, geen dergelijk leven en geen dergelijken dood wenschen!

Men heeft hetgeen door hem gesticht werd, weleens eene wetenschappelijke weelde geheeten, te groot voor een land van zoo geringe uitgebreidheid als het onze. Elk onzer, die de wetenschap lief heeft, kan en moet zorgen en waken, dat niemand ooit geregtigd worde tot de uitspraak, dat het land te gering en niet waard zij, om dergelijken schat langer te bewaren. Men ga slechts op den eens gebaanden weg voort, en het zal blijken, dat deze weelde niet tot diegene behoort, tegen welke de bekrompen tijdsgeest zich mag verzetten. Dit zij zoo.

JAARBOEK

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE

VAN

WETENSCHAPPEN.

GEVESTIGD

TE

AMSTERDAM.

VOOR

1858.

AMSTERDAM,
C. G. VAN DER POST.

JAARBOEK

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE

VAN

WETENSCHAPPEN.

GEVESTIGD

TE

AMSTERDAM.

VOOR

1858.

AMSTERDAM,
C. G. VAN DER POST.

GEDRUKT BIJ W. J. KRÖBER.

INHOUD.

NAAMLIJST

DER

LEDEN, CORRESPONDENTEN

IN DE

OVERZEESCHE BEZITTINGEN VAN HET RIJK

EN DER

BUITENLANDSCHE LEDEN

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN.

STAAT

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN

OP DEN 24STEN APRIL DES JAARS 1858.

BESTUUR DER AKADEMIE.

ALGEMEENE VOORZITTER,

gedurende het Akademiejaar van April 1858—April 1859,

J. VAN HALL.

ALGEMEENE SECRETARIS,

van April 1855—April 1860,

W. VROLIK.

Afdeeling voor de Taal-, Letter-, Geschiedkundige en Wijsgeerige Wetenschappen.

VOORZITTER, van April 1858—April 1859,

J. VAN HALL.

ONDERVOORZITTER, van April 1858—April 1859,

W. MOLL.

SECRETARIS, van April 1855—April 1860,

H. J. KOENEN.

Afdeeling Wis- en Natuurkundige Wetenschappen.

VOORZITTER, van April 1858—April 1859,

G. SIMONS.

ONDERVOORZITTER, van April 1858—April 1859,

C. J. MATTHES.

SECRETARIS, van April 1855—April 1860,

W. VROLIK.

Afdeeling voor de Wis- en Natuurkundige Wetenschappen.

Gewone Leden.

A. H. VAN DER BOON MESCH, te *Leiden.*
A. BRANTS, te *Joppe bij Gorsel.*
J. G. S. VAN BREDA, te *Haarlem.*
J. P. DELPRAT, te *'s Gravenhage.*
J. VAN GEUNS, te *Amsterdam.*
H. C. VAN HALL, te *Groningen.*
J. VAN DER HOEVEN, te *Leiden.*
F. KAISER, te *Leiden.*
L. J. A. VAN DER KUN, te *'s Gravenhage.*
R. LOBATTO, te *Delft.*
C. J. MATTHES, te *Amsterdam.*
G. J. MULDER, te *Utrecht.*
C. PRUYS VAN DER HOEVEN, te *Leiden.*
R. VAN REES, te *Utrecht.*
W. N. ROSE, te *Rotterdam.*
J. L. C. SCHROEDER VAN DER KOLK, te *Utrecht.*
G. SIMONS, te *'s Gravenhage.*
F. J. STAMKART, te *Amsterdam.*
D. J. STORM BUYSING, te *Delft.*
G. J. VERDAM, te *Leiden.*
W. H. DE VRIESE, te *Leiden.*
W. VROLIK *), te *Amsterdam.*
J. BADON GHIJBEN, te *Breda.*
F. W. CONRAD, te *'s Gravenhage.*
F. C. DONDERS, te *Utrecht.*
J. W. ERMERINS, te *Groningen.*
H. J. HALBERTSMA, te *Leiden.*
P. HARTING, te *Utrecht.*
G. A. VAN KERKWIJK, te *Amsterdam.*
CL. MULDER, te *Groningen.*

*) Tot aan den Heer W. VROLIK zijn de namen alphabetisch gesteld van hen, die, bij Koninklijk besluit van 26 October 1851 N°. 3, werden benoemd tot gewone leden der Koninklijke Akademie van Wetenschappen.

J. W. L. VAN OORDT, te *Rotterdam.*
H. SCHLEGEL, te *Leiden.*
G. E. VOORHELM SCHNEEVOOGT, te *Amsterdam.*
W. C. H. STARING *), te *Haarlem.*
C. H. D. BUYS BALLOT, te *Utrecht.*
C. L. BLUME, te *Leiden.*
F. Z. ERMERINS, te *Groningen.*
J. A. C. OUDEMANS, te *Utrecht.*
D. BIERENS DE HAAN, te *Deventer.*
S. BOSQUET, te *Maastricht.*
A. W. M. VAN HASSELT, te *Utrecht.*
R. B. VAN DEN BOSCH, te *Goes.*
M. C. VERLOREN, te *Utrecht.*
J. VAN GOGH, te *Utrecht.*
V. S. M. VAN DER WILLIGEN, te *Deventer.*
P. ELIAS, te *Amsterdam.*
C. A. J. A. OUDEMANS, te *Rotterdam.*
E. H. VON BAUMHAUER, te *Amsterdam.*
. . . .
. . . .

Rustende Leden.

G. VROLIK, te *Amsterdam.*
H. G. SEELIG, te *Breda.*

Correspondenten in de Overzeesche Bezittingen van het Rijk.

C. SWAVING, te *Buitenzorg op Java.*
P. BLEEKER, te *Batavia.*
J. K. HASSKARL, te *Batavia.*
F. JUNGHUHN, te *Batavia.*
G. WASZINK, te *Batavia.*

---

*) Alphabetische orde is ook aangenomen voor hen, die door het besluit van 23 Februarij 1855 tot gewone leden der Natuurkundige Afdeeling van de Akademie werden benoemd. De rangorde der leden, volgende op den Heer W. C. H. STARING, wordt bepaald door den tijd hunner benoeming.

Buitenlandsche Leden.

E. BECQUEREL, te *Parijs.*
H. K. W. BERGHAUS, te *Potsdam.*
R. BROWN, te *Londen.*
M. DUMAS, te *Parijs.*
M. FARADAY, te *Londen.*
TH. HORSFIELD, te *Londen.*
A. VON HUMBOLDT, te *Berlijn.*
J. LIEBIG, te *Munchen.*
H. VON MOHL, te *Tubingen.*
J. J. D'OMALIUS, te *Namen.*
R. OWEN, te *Londen.*
A. QUETELET, te *Brussel.*
RAMON DE LA SAGRA, te *Parijs.*
F. TIEDEMANN, te *Munchen.*
DE HERTOG VAN URSEL, te *Brussel.*
S[R]. JOHN HERSCHEL, te *Londen.*

Afdeeling voor de Taal-, Letter-, Geschiedkundige en Wijsgeerige Wetenschappen.

Gewone Leden.

J. ACKERSDIJCK, te *Utrecht.*
C. J. VAN ASSEN, te *Leiden.*
R. C. BAKHUIZEN VAN DEN BRINK, te *'s Gravenhage.*
J. BOSSCHA, te *'s Gravenhage.*
R. P. A. DOZY, te *Leiden.*
F. C. DE GREUVE, te *Groningen.*
J. HOFFMANN, te *Leiden.*
L. J. F. JANSSEN, te *Leiden.*
T. W. J. JUYNBOLL, te *Leiden.*
S. KARSTEN, te *Utrecht.*
N. C. KIST, te *Leiden.*
C. LEEMANS, te *Leiden.*
J. VAN LENNEP, te *Amsterdam.*
T. ROORDA, te *Delft.*
A. RUTGERS, te *Leiden.*

M. DE VRIES *), te *Leiden*.
IS. AN. NIJHOFF, te *Arnhem*.
W. G. BRILL, te *Zutphen*.
G. H. M. DELPRAT, te *Rotterdam*.
L. PH. C. VAN DEN BERGH, te *'s Gravenhage*.
W. J. A. JONCKBLOET, te *Groningen*.
W. MOLL, te *Amsterdam*.
J. VAN HALL, te *Utrecht*.
H. J. KOENEN, te *Amsterdam*.
J. DE WAL, te *Leiden*.
J. DIRKS, te *Leeuwarden*.
J. G. HULLEMAN, te *Amsterdam*.
H. C. MILLIES, te *Utrecht*.
C. W. OPZOOMER, te *Utrecht*.
J. H. SCHOLTEN, te *Leiden*.
L. A. J. W. SLOET, te *Arnhem*.
W. J. KNOOP, te *Breda*.
G. DE VRIES AZ., te *Haarlem*.
J. C. G. BOOT, te *Amsterdam*.
M. H. GODEFROI, te *Amsterdam*.
J. A. C. VAN HEUSDE, te *Utrecht*.
W. C. MEES, te *Amsterdam*.

Rustende Leden.

A. C. HOLTIUS, te *Utrecht*.
J. BAKE, te *Leiden*.

Correspondenten in de Overzeesche Bezittingen van het Rijk.

J. F. G. BRUMUND, te *Batavia*.
R. H. TH. FRIEDERICH, te *Batavia*.

*) Tot aan den Heer M. DE VRIES zijn de namen alphabetisch gesteld van hen, die bij Koninklijk besluit van 23 Febr. 1855 tot gewone leden der Afdeeling werden benoemd. De rangorde der overige leden wordt bepaald door den tijd hunner benoeming.

Buitenlandsche Leden.

TH. BABINGTON MACAULAY, te *Londen.*
MICHEL CHEVALIER, te *Parijs.*
H. L. FLEISCHER, te *Leipzig.*
F. GUIZOT, te *Parijs.*
L. P. GACHARD, te *Brussel.*
C. R. LEPSIUS, te *Berlijn.*
J. N. MADVIG, te *Kopenhagen.*
LEOPOLD RANKE, te *Berlijn.*
F. C. VON SAVIGNY, te *Berlijn.*
C. ULLMAN, te *Carlsruhe.*
A. R. RANGABÉ, te *Athene.*
G. GROTE, te *Londen.*
J. ROULEZ, te *Gent.*
STANISLAS JULIEN, te *Parijs.*

ALPHABETISCHE LIJST

DER

LEDEN, CORRESPONDENTEN

IN DE

OVERZEESCHE BEZITTINGEN VAN HET RIJK

EN DER

BUITENLANDSCHE LEDEN

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN,

SEDERT DE OPRIGTING IN 1851.

NB.	De letter	L.	beteekent	gewoon Lid.
„	„	C.	„	Correspondent.
„	„	B. L.	„	Buitenlandsch Lid.
„	„	R. L.	„	Rustend Lid.
„	„	a. N.	„	Afdeeling Natuurkunde.
„	„	a. L.	„	Afdeeling Letterkunde.

A.

Ackersdijck, (J.) te *Utrecht*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Assen, (C. J. van) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Arago, (D. F.) te *Parijs*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 2 Oct. 1853.

B.

Badon Ghijben, (J.) te *Breda*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Bake, (J.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855. R. L. 1858.

Baumhauer, (E. H. von) te *Amsterdam*, L. a. N. 1 Mei 1858.

Becquerel, (E.) te *Parijs*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Beek, (A. van) te *Utrecht*, R. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 7 Jan. 1856.

Bergh, (L. Ph. C. van den) te *'s Gravenhage*, L. a. L. 24 Maart 1855.

Berghaus, (H. K. W.) te *Potsdam*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.
Bleeker, (P.) te *Batavia*, C. a. N. 6 April 1855.
Blume, (C. L.) te *Leiden*, L. a. N. 6 April 1855.
Boot, (J. C. G.) te *Amsterdam*, L. a. L. 2 Mei 1857.
Bosch, (R. B. van den) te *Goes*, L. a. N. 2 Mei 1857.
Bosquet, (S.) te *Maastricht*, L. a. N. 5 Mei 1856.
Bosscha, (J.) te *Amsterdam*, L. a. L. 23 Febr. 1855.
Brants, (A.) te *Joppe bij Gorsel*, L. a. N. 26 Oct. 1851.
Breda, (J. G. S. van) te *Haarlem*, L. a. N. 26 Oct. 1851.
Brill, (W. G.) te *Zutphen*, L. a. L. 24 Maart 1855.
Brink, (R. C. Bakhuizen van den) te *'s Gravenhage*, L. a. L. 23 Febr. 1855.
Brown, (R.) te *Londen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851, overl. 10 Junij 1858.
Brumund, (J. F. G.) te *Batavia*, C. a. L. 10 April 1855.
Buys Ballot, (C. H. D.) te *Utrecht*, L. a. N. 6 April 1855.
Buysing, (D. J. Storm) te *Delft*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

C.

Chevalier, (Michel) te *Parijs*, B. L. a. L. 10 April 1855.
Cobet, (C. G.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855. Bed. 8 Sept. 1856.
Conrad, (F. W.) te *'s Gravenhage*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

D.

Delprat, (G. H. M.) te *Rotterdam*, L. a. L. 24 Maart 1855.
Delprat, (J. P.) te *'s Gravenhage*, L. a. N. 26 Oct. 1851.
Dirks, (J.) te *Leeuwarden*, L. a. L. 5 Mei 1856.
Donders, (F. C.) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851.
Dozy, (F.) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851, overl. 7 Oct. 1856.
Dozy, (R. P. A.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.
Dumas, (M.) te *Parijs*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.
Dijk, (C. M. van) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Bed. 21 Maart 1853.

E.

Elias, (P.) te *Amsterdam*, L. a. N. 2 Mei 1857.
Ermerins, (F. Z.) te *Groningen*, L. a. N. 6 April 1855.
Ermerins, (J. W.) te *Groningen*, L. a. N. 26 Oct. 1851.
d'Espine, (Baron A.) te *Aix* in *Savoye*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 7 April 1853.

F.

Faraday, (M.) te *Londen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.
Fleischer, (H. L.) te *Leipzig*, B. L. a. L. 10 April 1855.

G.

H.

J.

K.

L.

M.

N.

Numan, (A.) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 1 Sept. 1852.

Nijhoff, (Js. An.) te *Arnhem*, L. a. L. 24 Maart 1855.

O.

Omalius, (J. J. d') te *Namen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Oordt, (J. W. L. van) te *Rotterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Opzoomer, (C. W.) te *Utrecht*, L. a. L. 5 Mei 1856.

Oudemans, (C. A. J. A.) te *Rotterdam*, L. a. N. 1 Mei 1858.

Oudemans, (J. A. C.) te *Batavia*, L. a. N. 6 April 1855.

Owen, (R.) te *Londen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Q.

Quetelet, (A.) te *Brussel*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

R.

Rangabé, (A. R.) te *Athene*, B. L. a. L. 2 Mei 1857.

Ranke, (L.) te *Berlijn*, B. L. a. L. 10 April 1855.

Rees, (R. van) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Reinwardt, (C. G. C.) te *Leiden*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 6 Maart 1854.

Roorda, (T.) te *Delft*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Rose, (W. N.) te *Rotterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Roulez, (J.) te *Gent*, B. L. a. L. 2 Mei 1857.

Rueb, (A. S.) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 11 Maart 1854.

Rutgers, (A.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Rijk, (J. C.) te *'s Gravenhage*, R. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 2 Mei 1854.

S.

Savigny, (F. von) te *Berlijn*, B. L. a. L. 10 April 1855.

Sagra, (Ramon de la) te *Parijs*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Schlegel, (H.) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Schneevoogt, (G. E. Voorhelm) te *Amsterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Scholten, (J. H.) te *Leiden*, L. a. L. 5 Mei 1856.

Sebastian, (A. A.) te *Amsterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Bed. 17 Dec. 1856.

Seelig, (H. G.) te *Breda*, L. a. N. 26 Oct. 1851. R. L. 1856.

Simons, (G.) te *'s Gravenhage*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Sloet, (L. A. J. W.) te *Arnhem*, L. a. L. 5 Mei 1856.

Stamkart, (F. J.) te *Amsterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Staring, (W. C. H.) te *Haarlem*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Swaving, (C.) *Buitenzorg op Java*, C. a. N. 26 Oct. 1851.

T.

Temminck, (C. J.) te *Leiden*, R. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 30 Jan. 1858.

Tiedemann, (F.) te *Munchen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

U.

Ullman, (C.) te *Carlsruhe*, B. L. a. L. 10 April 1855.

Ursel, (de Hertog van) te *Brussel*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

V.

Verdam, (G. J.) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Verloren, (M. C.) te *Utrecht*, L. a. N. 2 Mei 1857.

Vries, Az. (G. de) te *Haarlem*, L. a. L. 2 Mei 1857.

Vries, (M. de) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Vriese, (W. H. de) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Vrolik, (G.) te *Amsterdam*, R. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Vrolik, (W.) te *Amsterdam*. L. a. N. 26 Oct. 1851.

W.

Wal, (J. de) te *Leiden*, L. a. L. 24 Maart 1855.

Waszink, (G.) te *Batavia*, C. a. N. 2 Mei 1857.

Willigen, (V. S. M. van der) te *Deventer*, L. a. N. 2 Mei 1857.

LIJST

DER

BINNEN- EN BUITENLANDSCHE

AKADEMIËN, GELEERDE GENOOTSCHAPPEN EN INSTELLINGEN,

WAARMEDE DE KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN DOOR WEDERKEERIGE RUILING DER UITGEGEVEN WERKEN IN VERBINDING IS.

NEDERLANDEN.

Hoogeschool te Leiden.
" " Utrecht.
" " Groningen.
Athenaeum illustre te Amsterdam.
" " " Deventer.
Maatschappij (Hollandsche) der Wetenschappen te Haarlem.
——— der Nederlandsche Letterkunde te Leiden.
——— (Nederlandsche) tot bevordering van Nijverheid te Haarlem.
Genootschap (Teylers Tweede) te Haarlem.
——— (Zeeuwsch) der Wetenschappen te Middelburg.
——— (Provinciaal Utrechtsch) van Kunsten en Wetenschappen te Utrecht.
——— (Historisch) te Utrecht.
——— (Bataafsch) der Proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam.
——— (Provinciaal) van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant te 's Hertogenbosch.
——— (Wiskundig) onder de zinspreuk: *Een onvermoeide arbeid komt alles te boven,* te Amsterdam.
——— (Zoölogisch) *Natura Artis Magistra* te Amsterdam.

Genootschap ter bevordering der Genees- en Heelkunde te Amsterdam.

——— (Friesch) voor Geschied-, Oudheid- en Taalkunde te Leeuwarden.

Instituut (Koninklijk) van Ingenieurs te 's Gravenhage.

——— ——— voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Neêrlandsch Indië te Delft.

——— (Koninklijk Nederlandsch Meteorologisch) te Utrecht.

Nederlandsche Entomologische Vereeniging te Leiden.

Vereeniging (Over-IJsselsche) tot ontwikkeling van Provinciale welvaart te Zwolle.

Redactie van het Tijdschrift voor Geneeskunde te Amsterdam.

Vereeniging voor Volksvlijt te Amsterdam.

Nederlandsche Handelmaatschappij.

Boekerij van de Tweede Kamer der Staten-Generaal te 's Gravenhage.

Openbare Bibliotheek te Arnhem.

OOST-INDIË.

Bataviaasch Genootschap der Kunsten en Wetenschappen te Batavia.

Natuurkundige Vereeniging in Nederlandsch Indië te Batavia.

BELGIË.

Académie Royale des Sciences, Lettres et Arts de Belgique te Brussel.

Académie Royale de Médecine de Belgique te Brussel.

Société Royale des Sciences te Luik.

Willems-Fonds te Gent.

GROOT-HERTOGDOM LUXEMBURG.

Société Archéologique te Luxemburg.

FRANKRIJK.

Académie Impériale des Sciences te Parijs.

Ecole Impériale Polytechnique te Parijs.

Bibliothèque du Comité des Travaux historiques et des Sociétés savantes te Parijs.

Muséum d'Histoire Naturelle te Parijs.
Académie Impériale de Médecine te Parijs.
Société de Biologie te Parijs.
Het Departement van Oorlog te Parijs.
Bibliothèque Impériale te Parijs.
Académie Impériale des Sciences, Belles Lettres et Arts te Lyon.
Société Impériale d'Agriculture, d'Histoire Naturelle et Arts utiles te Lyon.
——— Linnéenne te Lyon.
——— ——— de Normandie te Caen.
Académie des Sciences, Arts et Belles Lettres te Caen.
Société des Antiquaires de Normandie te Caen.
Académie Impériale des Sciences, Inscriptions et Belles Lettres te Toulouse.
——— de Législation te Toulouse.
——— Impériale des Sciences, Belles Lettres et Arts te Bordeaux.
——— des Sciences, Arts et Belles Lettres te Dyon.
Société d'Agriculture et d'Industrie Agricole de la Côte d'or te Dyon.
Académie des Sciences Belles Lettres et Arts te Rouen.
——— de Stanislas (Société des Sciences, Lettres et Arts) te Nancy..
——— des Sciences, Arts et Belles Lettres, Agriculture et Industrie te St. Quentin.
Société Académique de Nantes et de la Loire inférieure te Nantes.
——— d'Émulation te Cambrai.
——— Impériale des Sciences, de l'Agriculture et des Arts te Rijssel.
——— Dunkerquoise pour l'encouragement des Sciences, des Lettres et des Arts te Duinkerken.
——— Imp. d'Agriculture, Sciences et Arts de l'arrondissement de Valenciennes te Valenciennes.
——— de l'Histoire et des Beaux-Arts de la Flandre Maritime te Bergues.
——— Agricole, Scientifique et Littéraire des Pyrenées Orientales te Perpignan.

Société des Sciences Historiques et Naturelles de l'Yonne te Sens.
——— — ——— Naturelles te Cherbourg.
——— du Muséum d'Histoire Naturelle te Straatsburg.
——— des Antiquaires de Picardie te Amiens.
——— — ——— de la Morinie te St. Omer.

ITALIË.

Accademia Pontifica di Nuovi Lincei te Rome.
——— delle Scienze dell' Instituto di Bologna te Bologne.
Imp. Reg. Instituto di Scienze, Lettere ed Arti te Venetie.
—— —— Accademia Economico Agraria dei Georgofili di Firenze te Florence.
—— —— Instituto Lombardo di Scienze, Lettere ed Arti te Milaan.
Accademia Reale delle Scienze te Turin.
Académie Royale de Savoie te Chambéry.
Accademia (Reale) delle Scienze te Napels.

SPANJE.

La Real Academia de Ciencias te Madrid.
Academia Especial de Ingenieros te Madrid.

PORTUGAL.

Academia Reale das Sciencias te Lissabon.

GROOT-BRITTANJE.

Royal Society te Londen.
〃 Astronomical Society te Londen.
〃 Institution of Great Britain te Londen.
〃 Medico-Chirurgical Society te Londen.
Horticultural Society te Londen.
Zoological Society te Londen.
Guy's Hospital te Londen.
Linnean Society te Londen.
Hydrographical office (Admirality) te Londen.
East-India House te Londen.
Philological Society te Londen.

Royal Society te Edinburg.
" Observatory te Edinburg.
" Observatory te Greenwich.
" Irish Academy te Dublin.
Cambridge Philosophical Society te Cambridge.
Literary and Philosophical Society te Manchester.

AMERIKA.

American Academy of Arts and Sciences te Boston and Cambridge Massachusetts.
State Library of New-York te Albany.
Philosophical Society te Philadelphia.
Academy of Natural Sciences te Philadelphia.
American Association for the advancement of Science te Philadelphia.
Smithsonian Institution te Washington.
National Institution for the promotion of Science te Washington.
Wisconsin state Agricultural Society te Madison.
American Journal of Sciences and Arts te Newhaven.
Californian Academy of Natural Sciences te St. Francisco.
Michigan State agricultural Society te Detroit.
Academy of Science te St. Louis (Missouri).

OOSTENRIJK.

Kaiserliche Akademie der Wissenschaften te Weenen.
Gesellschaft der Freunde für Naturkundige Wissenschaften te Weenen.
K. Königliche Geologische Reichsanstalt te Weenen.
K. K. Geographische Gesellschaft te Weenen.
Zoölogisch-Botanisches Verein te Weenen.
Königlich-Böhmische Gesellschaft der Wissenschaften te Praag.
Verein für Vaterländische Naturkunde te Presburg.
Das Tirolische Ferdinandeum te Innsbruck.

PRUISSEN.

Königliche Akademie der Wissenschaften te Berlijn.
K. K. Leopoldinisch Carolinische Akademie der Naturforscher te Breslau.

Director der Königliche Sternwarte te Koningsbergen.

Gesellschaft f. Vaterländische Kultur te Breslau.

Verein von Alterthumsfreunde im Rheinlande te Bonn.

Naturhistorisches Verein der Preussischen Rheinlande u. Westphalens te Bonn.

Die Senckenbergische Stiftung te Francfort a/M.

Verein der Freunde der Naturwissenschaften in Mecklenburg te Neubrandenburg.

HANNOVER.

Königliche Gesellschaft der Wissenschaften te Göttingen.

Gesammt-Verein der Deutschen Geschichts- und Alterthumvereines te Hannover.

SAXEN.

Königlich Sachsische Gesellschaft der Wissenschaften te Leipzig.

Fürstlich-Jablonowskische Gesellschaft te Leipzig.

Naturforschende Gesellschaft te Halle.

Naturwissenschaftliches Verein für Sachsen und Thuringen te Halle a/S.

Oberlausitzische Gesellschaft der Wissenschaften te Görlitz.

Königliche Akademie der Wissenschaften te Erfurt.

Geographische Anstalt te Gotha.

HESSEN-CASSEL.

Gesellschaft zur Beforderung der Gesammten Naturwissenschaften te Marburg.

Wetterauische Gesellschaft für die Gesammte Naturwissenschaften te Hanau.

Oberhessische Gesellschaft für Natur- und Heilkunde te Giessen.

BADEN.

Gesellschaft zur Beförderung der Naturwissenschaften te Freiburg.

WURTEMBERG.

Verein für Vaterländische Naturkunde te Stuttgart.

BEYEREN.

Königliche Akademie der Wissenschaften te Munchen.
Physikalisch Medinische Gesellschaft te Wurzburg.
Naturforschende Gesellschaft te Bamberg.
Das Kreis-Comité des landwirthschaftlichen Vereins für Unterfranken und Aschaffenburg, te Wurzburg.
Zoologisch-Mineralogisch Verein te Regensburg.

ZWITSERLAND.

Société de Physique et d'Histoire Naturelle te Genève.
——— Vaudoise des Sciences Naturelles te Lausanne.
——— Helvétique des Sciences Naturelles te Bern.
Naturforschende Gesellschaft te Basel.

RUSLAND.

Académie Impériale des Sciences te St. Petersburg.
Musée Impérial de l'Ermitage te St. Petersburg.
Académie Impériale te Cazan.
Société Impériale des Naturalistes te Moskow.
Observatorium te Pulkowa.
Societas Scientiarum Fennica te Helsingfors.
Académie des Sciences te Dorpat.
Naturforschende Gesellschaft te Dorpat.
Kurländische Gesellschaft für Literatur u. Kunst te Mittau.
Naturforschendes Verein te Riga.

DENEMARKEN.

Kongelige Danske Videnskabernes Selskab te Kopenhagen.
Director der Sternwarte te Altona.
Société Royale des Antiquaires du Nord te Kopenhagen.

NOORWEGEN, ZWEDEN.

Kongelige Frederiks Universität te Christiania.
——— Norske Videnskabs-Selskab te Drontheim.
——— Vetenskaps-Akademie te Stockholm.
Societas Scientiarum te Upsal.

BERIGT OMTRENT WIJZIGINGEN IN DE ALGEMEENE BEPALINGEN VAN DE REGLEMENTEN VAN ORDE.

Door het Bestuur der Akademie zijn veranderingen gemaakt in § 30 en § 37 der Algemeene Bepalingen, met wier strekking zich 's Lands Regering heeft vereenigd. Deze strekking nu is: dat, naar aanleiding ook van den wensch, uitgedrukt in de jongste vereenigde zitting, betere regelmaat worde gebragt in het vaststellen der begrooting. Ten einde daartoe te geraken, heeft het Bestuur der Akademie aan den Minister van Binnenlandsche Zaken vergunning gevraagd, en van Zijne Excell. verkregen, om alinea *b* en *c* van Art. 12 Org. Regl. aldus te lezen, dat onder *afgeloopen* en *volgend* jaar het *Akademie-* en niet het *burgerlijk* jaar worde verstaan. Hieruit zijn de volgende bepalingen voortgevloeid:

1°. Sluiting der rekening van de Akademie telken jare met ultimo Maart.

2°. Sluiting der afrekening voor de vergoeding van reis- en verblijfkosten telken jare op den laatsten Zaturdag der maand Februarij.

Om zulks mogelijk te maken, is het noodig, dat in beide Reglementen van Orde § 30 en § 37 worden gelezen, als volgt:

§ 30.

De raming der uitgaven voor het volgend jaar wordt in *de eerste week der maand April* door den algemeenen Secretaris aan het oordeel van het Bestuur onderworpen, en na goedkeuring gebragt in de vereenigde vergadering der beide Afdeelingen, volgens Art. 12 van het Organiek Reglement, te houden in de maand April.

§ 37.

De algemeene Secretaris zorgt, dat de rekening en verantwoording over het afgeloopen jaar gereed zij vóór den 15den April.

Het overige gedeelte van dezen § behoudt de vroegere redactie.

KONINKLIJK BESLUIT OMTRENT HET VERLEENEN VAN VRIJDOM VAN BRIEFPORT AAN DE KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN TE AMSTERDAM.

WIJ WILLEM III, *bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.*

Gezien Art. 33 der wet van 12 April 1850 (*Staatsblad* N°. 15) mitsgaders Ons besluit van 5 Julij 1850 (*Staatsblad* N°. 38).

Gelet op het rapport van Onzen Minister van Financiën, van den 15den dezer, N°. 139 Post;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Vrijstelling van briefport onder de gewone bepalingen van kruisband en eigenhandig contreseing te verleenen

1°. voor de briefwisseling, welke over dienstzaken gevoerd wordt tusschen de Leden der Kollegiën van Gedeputeerde Staten in elke provincie en den Griffier van hetzelfde Kollegie;

2°. voor de brieven en stukken, betrekking hebbende tot den werkkring van de *Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam*, welke over en weder verzonden worden tusschen het *Bestuur van die Akademie* ter eene, en de *Leden van dezelve Akademie* ter andere zijde.

Onze Minister van Financiën is belast met de uitvoering dezes, waarvan afschrift zal worden gezonden aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, tot informatie.

Het Loo, **den 21sten Augustus 1856.**

(*get.*) WILLEM.

De Minister van Financiën
(*get.*) VROLIK.

Voor kopij conform.
De Secretaris-Generaal,
(*get.*) D. VAN HOYTEMA.

Ten opzigte van dit genot van vrijdom van briefport, is het noodzakelijk: de H.H. leden der Akademie te doen opmerken, dat de onder kruisband en eigenhandig contreseing verzonden brieven aan het bureau van het Postkantoor behooren te worden afgegeven. Zoo zij in de bus worden gestoken, vervalt de vrijdom, en worden de brieven getaxeerd. De vrijdom bepaalt zich uitsluitend tot de dienst der Akademie.

PROCES-VERBAAL

VAN DE

VEREENIGDE VERGADERING DER BEIDE AFDEELINGEN

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN.

INLEIDING.

Tot de vereenigde vergadering der beide Afdeelingen van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen, gevestigd te Amsterdam, waren de leden met den volgenden brief bijeengeroepen:

KONINKLIJKE AKADEMIE
VAN
WETENSCHAPPEN.

Amsterdam, den 17den April 1858.

Ik heb de eer, U te noodigen, op Zaturdag den 24sten April e. k., des morgens ten elf ure, tot eene vereenigde vergadering der beide Afdeelingen van de Akademie, voorgeschreven door art. 12 van het Organiek Reglement.

W. VROLIK,
Algemeene Secretaris.

ONDERWERPEN TER BEHANDELING.

1°. Ontwerpverslag over den staat en de werkzaamheden der Akademie;

2°. Verslag van de Heeren ACKERSDIJCK, SCHROEDER VAN DER KOLK, STORM BUYSING en ROORDA, door de beide Afdeelingen der Akademie in commissie benoemd tot het nazien der Rekening en Verantwoording over den jare 1857;

3°. Raming der uitgave over den jare 1858;

4°. Mededeeling omtrent de uitgave van het Handschrift van *Simplicius* en van de Werken van *Hippocrates;*

5°. Verslag van den algemeenen Secretaris over den staat der Bibliotheek;

6°. Verslag omtrent de werkzaamheden der Commissie over de Geschiedenis van den Waterstaat.

7°. Verwisseling van den voorrang der Afdeelingen.

PROCES-VERBAAL

VAN DE

VEREENIGDE VERGADERING DER BEIDE AFDEELINGEN

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN,

GEHOUDEN DEN 24sten APRIL 1858, DES MORGENS TEN ELF URE.

Algemeene Voorzitter . . . G. SIMONS.
Algemeene Secretaris . . . W. VROLIK.

Tegenwoordig de Heeren: G. SIMONS, W. VROLIK, J. VAN HALL, G. A. VAN KERKWIJK, D. J. STORM BUYSING, G. H. M. DELPRAT, J. P. DELPRAT, F. J. STAMKART, J. C. G. BOOT, J. G. HULLEMAN, H. C. MILLIES, G. DE VRIES AZ., V. S. M. VAN DER WILLIGEN, J. L. C. SCHROEDER VAN DER KOLK, J. ACKERSDIJK, J. H. SCHOLTEN, D. BIERENS DE HAAN, H. J. KOENEN, R. LOBATTO, J. DE WAL, R. C. BAKHUIZEN VAN DEN BRINK, N. C. KIST, M. H. GODEFROI, A. H. VAN DER BOON MESCH, C. J. MATTHES, J. W. L. VAN OORDT, W. N. ROSE, T. ROORDA, F. C. DONDERS, J. BAKE, M. DE VRIES, S. KARSTEN, L. A. J. W. SLOET, L. J. F. JANSSEN, J. VAN LENNEP, W. MOLL, J. DIRKS, C. LEEMANS, G. E. VOORHELM SCHNEEVOOGT, L. PH. C. VAN DEN BERGH, J. VAN GEUNS, J. VAN GOGH.

De Voorzitter opent de vergadering met de volgende aanspraak:

Mijne Heeren!

Na U hier welkom te hebben geheeten, voel ik mij vóór alles gedrongen, uwe toegevendheid in te roepen en ondersteuning bij de leiding dezer vergadering. Ik zou die met schroom op mij nemen, wanneer ik niet meende te mogen rekenen op uwe welwillendheid, wanneer ik niet volkomen vertrouwen stelde op uw doorzigt, waardoor onze beraadslagingen tot een gewenscht einde zullen gevoerd worden, ook wanneer aan de leiding veel ontbreken mogt.

Waarover die beraadslagingen loopen moeten, is in art. 12 van het Reglement voorgeschreven en U verder in den beschrijvingsbrief bekend gemaakt. Onderwerpen van gemeenschappelijk belang voor beide Afdeelingen, waarvan de behartiging invloed heeft op den toestand van het geheel. Zeker zijn er onder waarmeê wetenschappelijke mannen zich minder gaarne bezighouden, maar zij zullen door U toch met zorg worden behandeld, — omdat orde in het beheer der middelen en overleg in hunne aanwending, ook voor wetenschappelijke instellingen, de voorwaarden zijn van duurzaamheid en bloei.

Aan beide Afdeelingen onzer Akademie, hoe verschillend haar kring moge wezen, is evenwel een gemeen doel gesteld, zijn gelijke verpligtingen opgelegd. Uit het verslag der werkzaamheden zal blijken, hoe beiden dat doel voor oogen hebben gehouden, hoe zij aan die verpligtingen voldaan hebben. Met al de zedigheid onzer aanspraken mogen wij nogtans vertrouwen, dat het oordeel niet ongunstig zal wezen, en de Akademie geacht zal worden, ook in het afgeloopen jaar, aan hare bestemming te hebben beantwoord. — Dien uitslag danken wij aan den ijver en de kunde van zoovelen, die van raad gediend hebben, wanneer onze voorlichting gevraagd werd, die belangrijke onderwerpen ter sprake hebben gebragt, of de uitkomst hunner onderzoekingen ons meêdeelden, en de openbaarmaking er van der Akademie vertrouwden. Hun zij daarvoor de hulde onzer erkentelijkheid toegebragt.

Wanneer wij dus, Mijne Heeren! met eenige tevredenheid op den afgelegden weg mogen terugzien, het is vooral omdat deze instelling geen onwaardig getuigenis heeft gegeven van de wetenschappelijke werkzaamheid in ons Vaderland. Uit den aard van haar wezen, door de belangrijkheid, de uitgebreidheid en de talrijkheid harer betrekkingen, door de middelen, haar gegeven, is zij, meer dan anderen, in staat en geroepen om den zin van Nederland op het gebied der wetenschappen en zijn streven te vertegenwoordigen. Daarin ligt, naar mijne schatting althans, een voornaam deel van het nut, door de Akademie te stichten, daarom vooral heeft zij aanspraak op de belangstelling van natie en Regering. Maar daarin ligt ook voor ons alle een sterke prikkel, om naar vermogen bij te dragen tot opbouwing en volmaking dezer instelling, opdat zij meer en meer aan hare voorname bestemming beantwoorde en krachtig meêwerke tot handhaving van den wetenschappelijken naam van Nederland, van den rang, dien het onder de beschaafde landen behoort in te nemen. Met zulk een doel voor oogen, zal de geest, die zoo gelukkig in de Akademie heerscht, bewaard blijven. Geene zucht naar eigen roem zal het streven harer leden bepalen, — geene afgunst zal hulp en bijstand weigeren, waar die gevraagd worden of wenschelijk zijn, — niemand zal zich aan een nuttigen gemeenschappelijken arbeid onttrekken, al mogt die hem ook van meer geliefkoosde oefeningen afleiden, — en aan hen, die niet in onzen kring zijn opgenomen, zullen wij geene aanmoediging of ondersteuning onthouden, waartoe wij geroepen en in staat zijn.

Ons vaderland, Mijne Heeren! heeft, ook in de wetenschappen, een roemrijk verleden, dat ons pligten oplegt, die de Akademie in de eerste plaats heeft te vervullen. Heeft zij, tot heden, aan die roeping beantwoord, zij levere ook in het vervolg, de bewijzen van den wetenschappelijken zin onder ons, van die naauwgezetheid en degelijkheid, welke wij hopen dat steeds eigenschappen zullen blijven van het Nederlandsche volk, ook zigtbaar in de werken zijner geleerden. Zoo zullen onze werkzaamheden meer en meer belangstelling wekken, en zal deze Koninklijke Akademie ook in waarheid zijn eene nationale instelling.

Uwe heuschheid houde mij dit korte woord ten goede, waar-

meê ik de eer heb, onder de beste wenschen voor den uitslag onzer beraadslagingen, deze vergadering te openen.

Na deze rede, onder toejuiching der leden uitgesproken, verzoekt de Voorzitter den algemeenen Secretaris, volgens art. 12 Organiek Reglement, het Verslag van den *staat* en de *werkzaamheden* der Akademie voor te dragen, en aan de beoordeeling der vereenigde vergadering te onderwerpen.

Amsterdam den 24sten April 1858.

SIRE!

Naar wettelijk voorschrift, heeft de Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam op nieuw de eer, haar jaarlijksch verslag Uwer Majesteit aan te bieden. Uit den aard der zaak vangt het met een beknopt overzigt aan der werkzaamheden, in eene tijdruimte, welke van de maand April des jaars 1857 zich uitstrekt tot dezelfde maand des loopenden jaars. Naar de tijdelijke rangorde worden de werkzaamheden der Natuurkundige Afdeeling het eerst genoemd.

Zij werd meer dan eens en over zeer gewigtige aangelegenheid door Uwer Majesteits Regering geraadpleegd. In het jongst verslag was reeds spraak van een verslag, den Minister van Binnenlandsche Zaken ingediend, over hetgeen met het beste gevolg ter voorkoming van *Zelfontbranding van steenkolen* behoort gedaan te worden. Het was der Afdeeling aangenaam, te vernemen, dat, naar aanleiding van haar verslag, de aanschrijving van Zijne Excellentie aan verschillende Besturen is teruggenomen.

Eene tweede lastgeving der Regering geldt de waarde van een Uwer Majesteit door den Heer SCOUTETTEN aangeboden boekwerk onder den titel van *L'Ozone, ou recherches chimiques, météorologiques, physiologiques et médicales sur l'oxigène électrisé*. De Afdeeling, voorgelicht door hare medeleden BUYS BALLOT en G. J. MULDER, heeft, op nader uiteengezette gronden *), hare

*) Zie *Verslagen en Mededeelingen* der Natuurk. Afdeeling Dl. VI bl. 305.

overtuiging den Minister van Binnenlandsche Zaken doen kennen, dat de schrijver wel wat spoedig genegen is, de werking van het atmospherisch Ozone voor bewezen te houden, vooral, indien hij het in sommige gevallen reeds wil gaan toedienen; maar dat hij toch kritiek blijft aanwenden op het medegedeelde, en dat, moge zijn werkje al wat vroeg verschenen zijn, het toch, zonder er bijzondere verdiensten aan toe te kennen, het beste is wat over het Ozone bestaat.

Eene derde vraag, door den Minister van Finantiën der Afdeeling onderworpen, geldt de contrôle op den door de branders te verantwoorden *trek van gedestilleerd geestrijk vocht.* Zij is, onder voorlichting van de H.H. VAN REES, VAN DER BOON MESCH en G. J. MULDER, voor de eene helft beantwoord in een verslag, opgenomen in de *Verslagen en Mededeelingen* der Afdeeling Dl. VII bl. 241 en volgg. De mededeeling van dit verslag aan Zijne Excellentie gaf aanleiding tot beleefde dankzegging voor de ontvangen voorlichting, welke, gevoegd bij het daaromtrent verhandelde in de zitting der Afdeeling van 28 November j.l. volgens verklaring van den Minister reeds voldoende gegevens oplevert, om de denkbeelden Zijner Excellentie omtrent het bedoelde onderwerp te vestigen, waardoor de Minister zich gedrongen gevoelde, om ook, wegens den langdurigen en kostbaren arbeid, tot beantwoording van het tweede gedeelte zijner vraag gevorderd, de Afdeeling, althans voor het oogenblik, niet verder hiermede te bemoeijelijken.

Eene vierde vraag werd door den Minister van Binnenlandsche Zaken en van Koloniën tot de Afdeeling gerigt, omtrent *het gebruik van materialen, uit de Overzeesche Bezittingen overgezonden, tot papierbereiding.* De H.H. VAN DER BOON MESCH en BLUME houden zich onledig met het beheer der proeven, welke in eene papierfabriek omtrent de deugdzaamheid dezer materialen genomen worden. De Afdeeling hoopt de uitkomsten daarvan later Uwer Majesteits Regering mede te deelen.

Eene vijfde hoogst gewigtige lastgeving ontving de Afdeeling van Uwer Majesteits Minister van Binnenlandsche Zaken. Zij betreft de zoo zeer besprokene *verzakking te Nijmegen.* Zijne Excellentie verzocht der Afdeeling om voorlichting en om raad

ten aanzien der daartegen aan te wenden middelen. Voorgelicht door hare medeleden CONRAD en DELPRAT, was zij in staat, om binnen een zeer kort tijdsbestek de Regering te dienen van uitvoerig verslag, toegelicht door afbeeldingen, op het terrein zelf ontworpen. Een en ander werd, na bekomen magtiging des Ministers, opgenomen in de *Verslagen en Mededeelingen* Dl. VII bl. 301 en volgg.

Eene zesde vraag werd door Uwer Majesteits Minister van Koloniën der Afdeeling voorgelegd. Zij geldt *het doen van Meteorologische en Magnetische waarnemingen in Oost-Indië,* naar aanleiding der voorstellen van den beroemden VON HUMBOLDT. Na bekomen voorlichting van hare medeleden VAN REES, STAMKART en BUYS BALLOT, heeft de Afdeeling daarop Zijne Excellentie gediend van antwoord, waarin zij deed uitkomen de vruchtelooze pogingen, reeds in den jare 1840, op aandrang van wijlen den Heer WENCKEBACH, door de Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut aangewend, om in Nederlandsch Indië datgene tot stand te brengen hetgeen nu vermoedelijk door den vermogenden invloed van een hooggevierd buitenlandsch lid der Akademie zal geschieden. De Afdeeling vereenigde zich voorts met de voorstellen van den Hoofddirecteur van het Meteorologisch en Magnetisch Instituut te Utrecht, ter beoordeeling in hare handen gesteld.

Eene zevende lastgeving geldt evenzeer het Departement van Koloniën. Zij kwam reeds in het jongst verslag aan Uwe Majesteit ter sprake, en heeft betrekking op een adres van den Heer TAMA te Paramaribo, omtrent plantdeelen, welke hij beweert met goed gevolg te hebben aangewend tot *genezing van Lepra, Elephantiasis en Epilepsie.* De aandacht der Natuurkundige Afdeeling werd in de vergadering van den 23sten April j.l. ten tweeden male op dit onderwerp gevestigd. Binnen een kort tijdsbestek mag 's Lands Regering daarop haar berigt en voorlichting te gemoet zien.

Zoo deze werkzaamheden, op hooger last geschied, waarbij zij drie verschillende Departementen van 's Lands Regering van berigt, voorlichting en raad diende, niet onvruchtbaar mogen heeten: niet minder menigvuldig en gewigtig waren de onderzoekingen, waarmede de leden der Afdeeling zich, door eigen

aandrift bezig hielden. Haar medelid CONRAD gaf haar, als eene der vruchten van zijne beide zoo belangrijke reizen, het *water der Doode zee* en het *water en de slib van den Nijl* tot onderzoek. In handen gesteld van de H.H. VAN DER BOON MESCH en G. J. MULDER, gaf het eerste aanleiding tot een verslag, opgenomen in de *Verslagen en Mededeelingen*, Dl. VII, bl. 281, en blijven het water des Nijls en zijn slib nog onderwerpen van nader onderzoek uitmaken.

Het model van eene door den Heer MAAS te Scheveningen uitgevonden *Reddingboot*, door haar medelid HARTING bij de Afdeeling ter tafel gebragt, gaf aanleiding, dat het met de daarbij behoorende gedrukte beschrijving in handen werd gesteld van de H.H. VAN REES, VAN OORDT en GLAVIMANS, die, na breedvoerige toelichting, de meening hebben geuit, dat, hoewel hun oordeel over genoemd model, in vergelijking met de bestaande reddingbooten niet in allen deele gunstig is, het echter van belang zoude wezen, om de reddingboot, naar het plan van den Heer MAAS gebouwd, te beproeven tegen eene der reddingbooten van de Zuid-Hollandsche Maatschappij tot redding van schipbreukelingen, en dat wel onder voor die booten ongunstige omstandigheden. De Afdeeling, zich met dit verslag vereenigende, heeft gemeend niet verder te mogen gaan, en, in weerwil van de vrijheid, welke haar reglement haar laat, heeft zij de Regering niet willen bemoeijelijken met nasporingen omtrent nog te beproeven zaken. Het is haar onbekend gebleven, of hare beraadslaging in het openbaar, en het opnemen van genoemd verslag in Dl VI, bl. 302 van hare *Verslagen en Mededeelingen* tot eene dergelijke vergelijkende proefneming hebben gevoerd.

In den afgeloopen jaarkring is een gewigtige, langdurige en moeijelijke arbeid door eene Commissie der Afdeeling ten einde gebragt. Zij geldt *de vervaardiging der Kopijen van Meter en Kilogramme*. De authentieke kopijen der bij de Akademie in bewaring zijnde prototypen zijn vervaardigd en aan het Ministerie van Koloniën voor de Oost- en West-Indische Bezittingen des Rijks, als ook aan de Verzamelingen van Physische werktuigen te Groningen, te Utrecht en te Amsterdam afgeleverd. Een stel daarvan blijft de eigendom der Akademie,

en een-ander is ter beschikking van elk, die in het bezit van dergelijke kopij belang mogt stellen.

Het is der Akademie aangenaam, daarbij te mogen mededeelen, dat, door gunstige beschikking van Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken, naar aanleiding van een voorstel der Afdeeling, de aanteekeningen betrekkelijk de werkzaamheden der Commissie, welke in den jare 1838 belast is geweest met de vervaardiging van nieuwe standaards van den Meter en de Kilogramme naar de Parijsche prototypen, als ook de daarbij behoorende meetwerktuigen en andere toestellen, bij de Akademie zijn overgebragt en in haar archief geplaatst.

Met andere werkzaamheden, ook vrijwillig opgenomen, het onderzoek naar *de daling van den Bodem in Nederland*, en dat naar *de wetten der Watergetijden*, blijft eene Commissie der Afdeeling onafgebroken bezig. Zij roemt de gunstige beschikking daaromtrent van den Minister van Binnenlandsche Zaken, de medewerking van de Hoofdbeambten van den Waterstaat en den onverflaauwden ijver van de beide Heeren VAN DER STERR, aan den Helder en te Amsterdam. Ook behooren hiertoe nog gebragt te worden de voorstellen van haar medelid VAN HASSELT, betreffende *de gezondheidsregeling*. De Afdeeling nam ze in overweging en hoopt de uitkomsten daarvan spoedig onder de aandacht van Uwer Majesteits Regering te brengen.

De jongste en zoo belangrijke reis van Uwer Majesteits Vorstelijken Zoon gaf, SIRE — en dit zij ten slotte gezegd — aanleiding, dat gewigtige *voorwerpen* onder de oogen van Z. K. H. den Prins van Oranje *uit het bedolven Pompeji opgegraven*, door den Heer VAN DER BOON MESCH in de vergadering van den 23sten April j. l. aan de Natuurkundige Afdeeling ter beschouwing en beoordeeling werden gegeven. Daaronder trok vooral een menschelijke schedel hare aandacht. Hoogst opmerkelijk kwam aan de geneeskundige leden der vergadering de dadelijke en bij allen eenstemmige herkenning voor eener ziekelijke verdikking en vormverandering van dit belangrijk beenig hoofd, dat ongetwijfeld een meer naauwgezet onderzoek waardig is.

Behalve deze werkzaamheden van meer practischen aard, zijn vele ondernomen en voor het grootste deel reeds wereldkundig

geworden, waarvan het doel is: volmaking en uitbreiding van wetenschap.

Eene natuurlijke rangorde dringt om daaronder in de eerste plaats diegenen te noemen, welke de *Meetkunde* betreffen. Voltooid werd in den afgeloopen jaarkring de reusachtige arbeid van haar medelid BIERENS DE HAAN, met welks kostbare uitgave de Afdeeling nu reeds meer dan drie jaren bezig is. Eene andere, door het zelfde medelid aangeboden en door de Afdeeling aangenomene verhandeling over *eenige gevallen bij de theorie van Onstadige (discontinue) Functiën, waar men te onderscheiden heeft, of het oneindige van een even of oneven, een geheelen of gebroken vorm zij,* zal in het ter perse zijnde Zevende Deel der *Verhandelingen* van de Afdeeling worden opgenomen.

Aan hare medeleden LOBATTO en BUYS BALLOT heeft de Afdeeling de ontvangst te danken van twee Verhandelingen over verwante mathematische onderwerpen, welke in het Zevende Deel der *Verslagen en Mededeelingen* werden opgenomen *).

Haar medelid STAMKART schonk haar onlangs een *elementair bewijs van de Reeks van* TAILOR *met inbegrip van de zoogenaamde rest,* dat in de *Verslagen en Mededeelingen* het licht zal zien.

In eenen tak van wetenschap, welken men schier eene toepassing der Meetkunde mag heeten, in de *Natuurkunde,* gaf vooral een der jongste leden van de Afdeeling, de Heer VAN DER WILLIGEN, van zijne werkzaamheid blijk, door haar een vijftal verhandelingen aan te bieden over *het Electrisch Spectrum.* Deze zijn grootstendeels reeds opgenomen in het Zevende Deel der *Verslagen en Mededeelingen* der Afdeeling †). Meer of min verwant daarmede is de mededeeling van *een drievoudigen Regenboog,* waargenomen door den Heer BIERENS DE HAAN en geboekt in het proces-verbaal der zitting van den 31sten October j.l. §).

---

*) C. H. D. BUYS BALLOT. *Bijdragen tot het onderkennen van de imaginaire Wortels in eene hoogere magts vergelijking. Verslagen en Mededeelingen,* Dl. VII, bl. 316. — LOBATTO, *Bijdragen tot de hoogere magts vergelijkingen,* Dl. VII, bl. 335.

†) Zie *Verslagen en Mededeelingen,* Afd. Natuurkunde, bl. 209, 267, 274.

§) Zie *Verslagen en Mededeelingen,* Afd. Natuurkunde, Dl. VII, bl 151.

In een tweeden tak van wetenschap, die niet minder dan de zoo straks genoemde, den naam verdient van toegepaste Meetkunde, de *Sterrekunde,* gold hare werkzaamheid weder *den ring van Saturnus,* waarover haar medelid KAISER eene verhandeling aanbood, welke in het Zesde Deel der *Verslagen en Mededeelingen* werd opgenomen *) en aldaar zich aansluit aan hetgeen vroeger ter zelfder plaatse door hem wereldkundig werd gemaakt.

Het is hier de meest geschikte plaats, om van eene drieledige werkzaamheid te gewagen, tot een onderdeel behoorende der bovengenoemde wetenschappen. De H.H. BADON GHYBEN, ERMERINS en DONDERS hebben de vergaderingen der Afdeeling opgeluisterd door de behandeling van onderwerpen, verwant met de *Gezigtkunde.* De Heer BADON GHYBEN bood haar eene verhandeling aan over *de spherische aberratie der Linzen,* welke in het Zesde Deel der *Verslagen en Mededeelingen,* bl. 271 werd opgenomen. De Heer J. W. ERMERINS volbragt zijne toezegging, in het jongst verslag vermeld, en schonk der Afdeeling zijne verhandeling *over de Identiteit van licht en stralende warmte,* welke in het Zevende Deel, bl. 81, van hare *Verslagen en Mededeelingen* werd opgenomen. De Heer DONDERS sprak *over de energie van het Accomodatie-vermogen der oogen* en over *den invloed, welken de Convergentie der gezigtsassen daarop uitoefent, als ook over de practische toepassing daarvan.* Een uittreksel dezer mondelinge voordragt werd opgenomen in het proces-verbaal der zitting van den 30sten Januarij j.l. Genoemd medelid kwam in eene der jongste vergaderingen nogmaals op hetzelfde onderwerp terug, en behandelde toen *de afwijkingen in het Accomodatie-vermogen der oogen en hare graphische voorstelling.* Ook van deze mondelinge voordragt zal een uittreksel voorkomen in de *Verslagen en Mededeelingen* der Afdeeling †).

Met dit alles houdt nog geenszins de toepassing op van Meetkunde en van Natuurkunde. Op het *geodetisch* terrein ver-

---

*) *De stelling van* SECCHI *te Rome omtrent den ring van Saturnus, getoetst aan de jongste metingen door* SECCHI *zelven volbragt.* In *Verslagen en Mededeelingen,* Afd. Natuurkunde, Dl. VI, bl. 283.

†) Zie *Verslagen en Mededeelingen,* Afd. Natuurkunde, Dl. VII, bl. 384.

dient een betoog genoemd te worden, waarop de Heer VERDAM in eene harer vergaderingen de Afdeeling onthaalde. Het heeft tot onderwerp *de oplossing van een vraagstuk*, dat hij zich had voorgesteld, te weten, *om door eene enkele algemeene uitdrukking, formule of reeks, aan te wijzen of te bepalen het verschil tusschen een gemeten Azimuth op het oppervlak der aardspheroide en het eigentlijk geodetisch Azimuth.*

Aan *Meteorologie* wijdde de Heer BUYS BALLOT eene voordragt, door te spreken over *den zamenhang van de gelijktijdige Barometerafwijkingen op verschillende plaatsen, en de daarop volgende kracht en rigting van den Wind.* De daaruit afgeleide resultaten zijn opgenomen in het proces-verbaal der zitting van den 3den October j.l. *).

Als laatste toepassing der Meet- en Natuurkunde verdient de behandeling genoemd te worden van een onderwerp, de *Waterbouwkunde* betreffende, dat heden aller aandacht bezig houdt. De Heer CONRAD sprak over *de doorgraving der landengte van Suez.* Zijne verhandeling, opgehelderd door een groot aantal kaarten en tabellen, ziet het licht in het Zevende Deel der *Verslagen en Mededeelingen* bl. 169, en is ook afzonderlijk in den boekhandel gebragt. Zij zal ongetwijfeld strekken om een helder licht te verspreiden over de grootsche onderneming, welke ons geacht medelid in den jongsten tijd zoo uitsluitend en zoo krachtig bezighield.

In het zoo uitgebreide vak der *Natuurlijke Geschiedenis* werd elk onderdeel op meer dan ééne wijze vertegenwoordigd. Het vruchtbaarste was de behandeling der *Dierkunde.* De Heer J. VAN DER HOEVEN sprak over dieren, welke parasitisch op andere dieren leven, de zoogenaamde *Ectoparasiten* of *Epizoa,* en lichtte zijne voordragt toe door afbeeldingen. Een uittreksel daarvan is opgenomen in Deel VII bl. 39 der *Verslagen en Mededeelingen* der Natuurkundige Afdeeling.

De Heer SCHLEGEL onderhield de Afdeeling meer dan eens met de vruchten van zijn onderzoek. Hij schonk haar aanteekingen over *den invloed van het Water op de Kleuren van sommige vogels*, en

*) Z. *Versl. en Meded.* Afd. Natuurkunde, Deel VII, bl. 75.

over *de plaatsing der Muisvogels* (*Colius*) *in het natuurlijk stelsel,* beiden opgenomen in de *Verslagen en Mededeelingen* Deel VI bl. 330 en volgg., en hij luisterde eene der vergaderingen op door eene verhandeling over *eenige uitgestorven reusachtige Vogels van de Mascarenhas-eilanden,* toegelicht door afbeeldingen, op groote schaal ontworpen. Zij hecht zich in zekeren zin aan hetgeen hij vroeger over den Dodo van het eiland Mauritius bekend maakte, en werd daarom opgenomen in het Zevende Deel der *Verslagen en Mededeelingen* bl. 116 en volgg.

De Heer BLEEKER, ijverig correspondent der Akademie in Oost-Indië, zond haar een *Prodrome d'une faune erpélo-zoologique de l'Archipel Indien,* met een groot aantal afbeeldingen. De Afdeeling nam het ter plaatsing in hare *Verhandelingen* aan, maar heeft gemeend vooraf eenige aanmerkingen, door de H.H. SCHLEGEL en VAN DER HOEVEN voorgedragen, aan de aandacht des schrijvers te moeten onderwerpen.

De Heer VAN HASSELT deelde eene aanteekening mede over en nadere beschrijving van *een individu der grootste tot nu toe bekende giftslangen uit het geslacht der Naja's.* Zij werd in het Zevende Deel der *Verslagen en Mededeelingen* bl. 200 opgenomen.

Haar rustend medelid G. VROLIK schonk der Afdeeling de vruchten zijner onderzoekingen over *de uitwendige kenmerken van het sexueel verschil der Veenmollen en over hunne huishouding.* Zijne aanteekeningen daarover werden geplaatst in het Zevende Deel der *Verslagen en Mededeelingen* bl. 42.

Aan de *Kruidkunde* werd meer dan ééne lezing gewijd. De Heer BRANTS sprak over *Boomschors en meer bepaald over die van den Beuk,* en lichtte zijne voordragt toe door afbeeldingen, op groote schaal ontworpen. De Afdeeling ziet met verlangen de vervulling te gemoet zijner toezegging, om haar eene verhandeling over dit onderwerp toe te zenden. De Heer BLUME leverde eene *Bijdrage tot de kennis der Oost-Indische Orchideën en het maaksel van hare bevruchtingswerktuigen.* Zij werd met de daarbij behoorende afbeelding opgenomen in Dl. VII, bl. 39 der *Verslagen en Mededeelingen.* De Heer VAN HALL deelde eenige opmerkingen mede over *de Morphologie van de*

Bloem, als ook eene *Bijdrage tot de Flora van Nederland*, welke in de *Verslagen en Mededeelingen* zullen worden bekend gemaakt. Eene *Naamlijst van Planten op de eilanden Texel en Wieringen*, door den Heer HARTING aangeboden, werd opgenomen in de *Verslagen en Mededeelingen*, Dl. VII, bl. 257.

Ook de *Mineralogie* bleef niet buiten vertegenwoordiging. De Heer HARTING sprak in eene der vergaderingen der Afdeeling over *eigenaardige Kristallen*, gevonden in een geslepen diamant, en bood daarover eene verhandeling aan, onder den titel van *Description d'un Diamant remarquable, contenant des cristaux*. Zij zag het licht in het Zesde Deel der *Verhandelingen* van de Afdeeling.

Aan al deze werkzaamheden hecht zich eene *Topographische beschrijving van Palembang*, gezonden uit het eiland Timor door den Heer SCHNEITER, Officier van Gezondheid der Tweede Klasse, door geenen titel met de Akademie verbonden. De voorlichting van de H.H. J. VAN DER HOEVEN, BLUME en BUYS BALLOT leerde, dat deze beschrijving minder geschikt is om in de werken der Afdeeling opgenomen te worden, maar dat het wenschelijk zoude wezen om aan den Schrijver voor te stellen, dat er een uittreksel van wierd geplaatst in de *Verslagen en Mededeelingen* der Afdeeling. Dat voorstel is geschied, en het antwoord daarop wordt te gemoet gezien.

De *Ontleed-*, de *Natuur-* en de *Ziektekunde van den mensch* zijn de laatste takken van Natuurkundige Wetenschap, waarin werkzaamheid der Akademie te vermelden is. De Heer HALBERTSMA voldeed aan zijne belofte, in het jongste verslag aangeteekend, en bood der Afdeeling zijne *anatomische en physiologische beschouwing der Voorhoofdsspier* (*m. frontalis*) aan. Zij werd in het Zevende Deel der *Verslagen en Mededeelingen* bl. 1 geplaatst. De Heer SCHROEDER VAN DER KOLK schonk der Afdeeling eene uitvoerige verhandeling met kostbare afbeeldingen over het *anatomisch, physiologisch en pathologisch onderzoek van het Verlengde Ruggemerg, en over de naaste oorzaak van Epilepsie en hare rationeele behandeling*. Zij is Uwer Majesteit bekend geworden in het Zesde Deel der *Verhandelingen* van de Natuurkundige Afdeeling. De Heer HARTING deelde zijne onderzoekingen mede van *het bloed van den grooten Japanschen*

Salamander (*Cryptobranchus Japonicus*), in den Zoölogischen tuin te Amsterdam levende. Zij zijn in het Zevende Deel der *Verslagen en Mededeelingen* opgenomen.

Op het veld der *Ziektekundige Ontleedkunde*, althans van die afdeeling van haar, welke zich met de beschrijving der misvormingen bezig houdt, outving de Afdeeling den arbeid van een buitenlandsch geleerde, den Ober-medicinalrath G. VON JAEGER in Stuttgart. Zij plaatste dezen in het Zevende Deel harer *Verslagen en Mededeelingen* bl. 155 en volgg *).

Daaraan hecht zich ook eene merkwaardige waarneming, tot heden eenig in hare soort, van *aangeboren gemis van Sleutelbeen* in het lijk van een krachtvol man, door den Secretaris der Afdeeling in hare vergadering van 30 Januarij j. l. medegedeeld, en in haar proces-verbaal opgenomen (*Versl. en Meded.* Dl. VII, bl. 381). Van meer zuiver pathologischen aard zijn de aanteekeningen van den Heer VAN GEUNS over *het voorkomen van groote hoeveelheid ureum in de urin van Diabetici* en over *den invloed van het gebruik van pepsine en van pancreasvocht op het verloop der ziekte,* naar aanleiding van onderzoekingen in het physiologisch-pathologisch laboratorium te Amsterdam. De Afdeeling ziet daarover eene verhandeling van haar medelid met belangstelling te gemoet.

Eene tweede toepassing der Chimie op de ziektekunde werd door den Heer VAN DER BOON MESCH geleverd. Zij betreft het chemisch onderzoek van *drie uit een abces aan den buikwand ontlaste Galsteenen,* waarover eene meer uitvoerige verhandeling voor de *Verslagen en Mededeelingen* werd toegezegd.

Zoo deze beknopte vermelding toont, hoe de Natuurkundige Afdeeling in de tijdruimte, waarover dit verslag loopt, getracht heeft te voldoen aan de verpligtingen, welke de wettelijke voorschriften haar opleggen, zal het nu volgende gedeelte des verslags Uwer Majesteit evenzeer aantoonen, dat de Letterkundige Afdeeling in gelijken zin van hare werkdadigheid blijk gaf. Vooraf echter zij het vergund van eene jongste mededeeling te

---

*) G. VON JAEGER. *Ueber zwey am Becken verwachsene männlichen Kalber.* G. VON JAEGER. *Beobachtung eines Stierkalbs mit einen Nebenkopfe.*

gewagen, welke, op de grens zoowel van Letterkundige als van Natuurkundige wetenschap geplaatst, een welsprekend bewijs is van den gemeenschappelijken band der wetenschappen, welke Uw Vorstelijke wil, Sire! in de Akademie, gelijk zij thans is ingerigt, wenschte vertegenwoordigd te zien. In de vergadering van de Afdeeling der Natuurkundige Wetenschappen, den 23sten April j.l. gehouden, sprak de Heer DONDERS over *de phonetische vorming der Consonanten*, welk betoog, zich aansluitende aan hetgeen vroeger omtrent den *physischen aard der Vokalen* door hem was geleverd, weldra in de *Verslagen en Mededeelingen* zal worden opgenomen.

Het oordeel der Letterkundige Afdeeling werd door den Minister van Oorlog ingeroepen over de vraag, hoedanig, bij het verbeteren van de *Choro-hydrographische kaart* van de Noordelijke Provinciën des Koningrijks van wijlen den Generaal KRAYENHOFF, onderscheidene plaatsnamen, voorkomende op het zesde blad van die kaart, dienen gespeld te worden. Voorgelicht door hare medeleden DE VRIES en BOSSCHA, diende de Afdeeling de Regering daarop van voorlichting. Zij vleit zich, dat hare raadgeving en al hetgeen bij de openbare beraadslaging van het ontwerp-verslag hierover ter spraak werd gebragt, niet onvruchtbaar zal wezen voor het vaststellen van bepaalde beginselen in dit voor Nederlands Aardrijkskunde en Geschiedenis zoo gewigtig onderwerp.

Voorts stelde zij zich in verband met Uwer Majesteits Minister van Binnenlandsche Zaken, ten einde voor twee jeugdige Nederlandsche geleerden, in Spanje werkzaam, eene geldelijke ondersteuning te erlangen ten behoeve van nasporingen in de *openbare bibliotheken van Spanje,* vooral met betrekking tot de Grieksche en Latijnsche Philologie. Zij heeft Uwe Majesteit te danken voor het gunstig besluit, waardoor tot genoemd doel *f* 2000.— werden toegezegd. Eene Commissie uit haar midden houdt zich met de regeling en leiding der werkzaamheden van onze beide landgenooten in Spanjes hoofdstad bezig.

Het was der Afdeeling aangenaam, daarover eene belangstellende aanvraag te erlangen van Dr. S. J. MULDER te Amsterdam en Dr. FRÄNKEL te Zwolle, die hun verlangen kenbaar maakten,

dat men, bij het besturen der philologische nasporingen in de Spaansche bibliotheken, ook bedacht mogt zijn op de letterschatten van Israëlitischen oorsprong, die gewis nog in deze en gene Spaansche bibliotheken zullen voorhanden zijn. Hunne brieven zijn der bovengenoemde Commissie ter hand gesteld, welke in de hoofdtrekken daarop aan de H.H. MULDER en FRÄNKEL heeft geantwoord, dat, ofschoon zij geenszins in twijfel wilde trekken het belang van onderscheidene wetenschappelijke werken en handschriften van Joodschen oorsprong in Spanje voorhanden, de meeste echter van deze te veel zouden liggen buiten den werkkring der aldaar zeer werkzame Nederlandsche geleerden, dan dat zij zich daarmede zouden kunnen bezig houden.

Eene tweede briefwisseling met het Departement van Binnenlandsche Zaken strekt tot voorbereiding der werkzaamheden, gevorderd tot het ten uitvoer brengen van een, op voorstel van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap, door de Afdeeling beraamd plan, om een geheel nieuw *Hollandsch en Zeeuwsch Charterboek*, in plaats van het niet meer aan de behoeften van den tijd voldoende werk van VAN MIERIS, in het licht te geven. Meer of min van verwanten aard is het voorstel van den Heer KNOOP, tot voorbereiding eener meer volledige *Krijgsgeschiedenis van Nederland.* De Afdeeling verwacht daaromtrent de voorlichting van de H.H. BOSSCHA en BAKHUIZEN VAN DEN BRINK.

Een voorstel van den Heer Mr. A. J. NIEUWENHUIS, tot het bewerken eener nieuwe uitgave der Verhandeling van wijlen den Heer HUMBERT DE SUPERVILLE, *sur les signes inconditionnels dans l'art* werd in ernstige overweging genomen. De slotsom daarvan, opgeteekend in de *Verslagen en Medeelingen* der Afdeeling, Dl. III. bl. 68, was, dat de Afdeeling, voorgelicht door de H.H. MOLL en VAN LENNEP, verklaarde, dat de Akademie in het bezit is van zeer belangrijke bouwstoffen voor eene tweede uitgave van het merkwaardige werk, welke zij intusschen meent, dat even goed ook buiten hare ondersteuning en medewerking kan tot stand komen; weshalve besloten is, deze bouwstoffen ter beschikking te stellen van ieder, van wien men met grond verwachten kan, dat hij de gelegenheid en de bekwaamheid bezit, om deze tweede uitgave te bezorgen.

Eene vijfde werkzaamheid van verwanten aard heeft betrekking op een, volgens het voorstel van haar medelid DIRKS, en naar aanleiding der voorlichting van eene Commissie, bestaande uit den voorsteller met de H.H. VAN DEN BERGH, VAN LENNEP en LEEMANS, door de Afdeeling ontworpen en voorloopig vastgesteld plan, om de Beschrijving der *Nederlandsche Historiepenningen* van VAN LOON op nieuw te vervolgen.

Eindelijk behoort een adres genoemd te worden, door de Letterkundige Afdeeling in gemeenschap met de Natuurkundige, op voorstel van den Heer SLOET, ontworpen en tot den Minister van Finantiën gerigt, waarin de aandacht der Regering werd gevestigd op de belangen der wetenschap bij de aanstaande herziening van het *Tarief der regten van In- en Uitvoer.* Uwer Majesteits toenmalige Minister van Finantiën heeft daarop het Bestuur der Akademie antwoord en voorlichting geschonken, met de toezegging om op de opmerkingen en voorstellen der Akademie, bij de verdere behandeling van dit onderwerp, de aandacht gevestigd te zullen houden.

Menigvuldiger zijn de werkzaamheden der Afdeeling geweest, door hare leden verrigt en voor een groot deel reeds wereldkundig geworden, in het belang van de kennis der *Hollandsche Taal,* van de *Letterkunde* in het algemeen, en van *Geschiedenis* en *Oudheidkunde.* Meer dan ééne vergadering der Afdeeling bleef zich bezig houden met de beraadslaging over het door haar medelid BOORDA ter spraak gebragt verschil tusschen *Spreek- en Schrijftaal.* Zij heeft daaraan te danken de opstellen van de H.H. M. DE VRIES, BRILL en BOORDA, gedrukt en uitgegeven in het Derde Deel der *Verslagen en Mededeelingen* der Afdeeling, bl. 15 en 150.

Daaraan knoopt zich een aantal opmerkingen, door den Heer VAN LENNEP over *Stijl, Taal* en *Spelling* geopperd, waarvan reeds spraak was in het jongste verslag aan Uwe Majesteit, maar die nu met de belangrijke wisseling van gedachten, waartoe zij aanleiding gaven, zijn opgenomen in het Tweede Deel der *Verslagen en Mededeelingen* der Afdeeling bl. 310, en in het Derde bl. 3 en volgg.

Eene oude, door den Heer BAKHUIZEN VAN DEN BRINK in het

Rijks Archief ontdekte Hollandsche Rekening, behelzende de *Inkomsten der landhuren van Egmond,* gaf aanleiding tot een advies van den Heer DE VRIES over het belang dier Rekening voor de kennis der taal van dien tijd, en van een tweede verslag van den Heer DELPRAT (met welke beide zich de Heer NIJHOFF vereenigde) over het historisch en antiquarisch belang dier oorkonde. Beide deze adviezen met een *facsimile* der rekening werden opgenomen in het ter perse zijnde Derde Stuk van het Derde Deel der *Verslagen en Mededeelingen* der Afdeeling. — Tot uitbreiding van Taalkennis strekte ook de voordragt van den Heer BRILL over de *Ontwikkelingsgeschiedenis der Engelsche, als eene oorspronkelijk Duitsche taal.* Zij gaf in de vergadering van Maart j.l. aanleiding tot eene belangrijke wisseling van denkbeelden.

Wat de *Letterkunde* aangaat, wordt in de eerste plaats berigt, dat de Heer KARSTEN in de *Verslagen en Mededeelingen,* Dl. III, bl. 38 deed opnemen zijn betoog, reeds in het jongste verslag ter spraak gebragt, over eene, naar zijn oordeel, niet goed verklaarde plaats van DEMOSTHENES *de Corona,* en dat hij in de vergadering van 12 April j.l. der Afdeeling eene nieuwe bijdrage aanbood, uit hetzelfde werk ontleend, over het *Epitaphium der in den veldslag van Chaeronea gesneuvelde Atheners.*

Daaraan hecht zich eene andere critische verhandeling, welke de Afdeeling verschuldigd is aan den Heer BAKE, over de vraag: of PLUTARCHUS de schrijver is van het stuk over *het Verhevene* (περὶ ὕψους). Zij verscheen in het Derde Deel der *Verslagen en Mededeelingen,* bl. 72.

Een geheel daarmede verwante arbeid is diegene, welke de Afdeeling te danken heeft aan haar medelid HULLEMAN. Hij betoogde dat de πέπλος, gewoonlijk aan ARISTOTELES toegeschreven, den beroemden Stagyriet geheel onwaardig is, en aan een anderen schrijver moet worden toegekend. Zijne daarover gestelde verhandeling zal in het ter perse zijnde Eerste Deel der Werken in 4°. van de Afdeeling worden opgenomen.

De Heer BAKE eindelijk droeg in eene der jongste vergaderingen van de Afdeeling de uitlegging voor eener plaats van eene *Grieksche Inscriptie,* te Athene gevonden, wier juistheid

hij handhaafde tegenover den beroemden Berlijnschen geleerde BOECKH. Zijne verhandeling daarover zal in de *Verslagen en Mededeelingen* der Afdeeling worden opgenomen.

Wat de *Grieksche Inscriptiën* betreft, door den Heer PITTAKIS te Athene in het officieel dagblad van Griekenland vermeld, waarvan eene korte opgaaf geschiedde in het jongste verslag, heeft de Afdeeling gemeend, dat de vermelding daarvan geene genoegzame belangrijkheid had om daarover een bijzonder opstel voor de *Verslagen en Mededeelingen* te vervaardigen.

Ten opzigte der bemoeijingen, aan de Afdeeling voorgeschreven tot het ten uitvoer brengen van het *Legaat van wijlen* HOEUFFT, moet de Afdeeling tot haar leedwezen berigten, dat geen der zes op het Programma van 1857 ingezonden Latijnsche Dichtstukken, noch met zilver, noch met goud zijn mogen bekroond worden.

In het *Geschiedkundig* vak zijn te noemen: Eene bijdrage van den Heer DE WAL, omtrent het door den Heer BAKHUIZEN VAN DEN BRINK kenbaar gemaakt gevoelen over de *Hollandsche Achterleenen.* Zij werd, met de belangrijke daarover gevoerde wisseling van denkbeelden, opgenomen in het Derde Deel der *Verslagen en Mededeelingen,* bl. 217.

Hieraan hechten zich beschouwingen van den Heer SLOET over den vermoedelijken *Overgang* op eenige plaatsen in ons Vaderland, bepaaldelijk in Gelderland, van *hofhoorige in keurmedige,* en van *keurmedige in leengoederen.* Een ander maal onderhield de Heer SLOET de Afdeeling over eenen Band met *Middeneeuwsche Handschriften,* te Arnhem gevonden. Zijne mededeeling daaromtrent werd opgenomen in de *Verslagen en Mededeelingen* Dl. III. bl. 88, waarin tevens op bl. 97 de adviezen voorkomen, waartoe deze mededeeling aanleiding gaf.

De Heer JANSSEN kwam nog eenmaal terug op het vraagpunt der echtheid van de *Eugubinische Tafelen.* Zijn vertoog daarover met een facsimile van den Koopbrief der Eugubinische Tafelen in het Archief te Gubbio werd opgenomen in de *Verslagen en Mededeelingen* Dl. III bl. 136.

De Heer DELPRAT bood der Afdeeling eene belangrijke verzameling aan van *Brieven* van den beroemden LIPSIUS. Verrijkt met eene voorrede en een historiëel overzigt van den Heer DEL-

PRAT, zal deze verzameling het licht zien in het Eerste Deel der werken in 4° van de Afdeeling. De Heer DOZY deelde in de vergadering van Junij des jaars 1857 eenige opmerkingen mede over sommige bronnen voor de Geschiedenis der *verovering van Spanje door de Muzelmannen*. Zij werden in het procesverbaal dier zitting (*Verslagen en Mededeelingen*) opgenomen.

Van meer antiquarischen aard is eene verhandeling van den Heer JANSSEN over *Muurschilderijen van de St. Janskerk te Gorinchem*, welke met een groot aantal daarbij behoorende afbeeldingen ter perse is in het Eerste Deel in quarto-formaat van de Afdeeling. Zij maakt de eersteling uit der uitgave en toelichting van afbeeldingen der overblijfselen van oud Vaderlandsche Kunst, waarvan reeds spraak was in het jongste verslag aan Uwe Majesteit.

Verwant hiermede is eene bijdrage van den Heer JANSSEN over de *Handschriften van* HENDRIK CANNEGIETER, hem door de aanverwanten van dezen oudheidkundige tijdelijk afgestaan, en over het gebruik dat daarvan, ter bevordering der archaeologie, zoude kunnen worden gemaakt.

De Heer LEEMANS liet zijne waarschuwende stem hooren omtrent eene verzameling van *metalen Beeldjes*, uit Java afkomstig. Het bewijs dat zij onecht zijn werd met eene daartoe behoorende afbeelding opgenomen in het Derde Deel der *Verslagen en Mededeelingen* bl. 187.

Eindelijk deelde ook dit voor dezen tak van wetenschap zoo ijverig wakend medelid der Akademie eenige bijzonderheden mede omtrent een *Gedenkteeken* met opschrift aan HERCULES MAGUSANUS gewijd, onlangs voor het Museum van Oudheden te Leiden verkregen.

Hiermede Sire! sluit de opgaaf der werkzaamheden, door de beide Afdeelingen verrigt. Van de maand April 1857 tot dezelfde maand des loopenden jaars zijn uitgegeven: van *Verslagen en Mededeelingen* der Natuurkundige Afdeeling het Zesde en het Zevende Deel, en van die der Letterkundige Afdeeling het Eerste en Tweede stuk des Derden Deels. Voorts zijn van de Natuurkundige Afdeeling verschenen het Vierde, Vijfde en Zesde

Deel der *Verhandelingen* in quarto-formaat, terwijl voor het Zevende Deel reeds ter perse is de in het verslag genoemde verhandeling van den Heer BIERENS DE HAAN. Van de Letterkundige Afdeeling zal binnen korten tijd verschijnen het Eerste Deel der *Verhandelingen* in quarto-formaat. Het Eerste Deel der uitgave van den HIPPOCRATES is nu tot het 70ste blad gevorderd. De uitgave van den SIMPLICIUS, welke zoo dikwerf reeds ter sprake kwam, zal eindelijk voortgezet worden. Het handschrift is ter perse; onder toezigt van den Heer KARSTEN zal nu met orde en regelmaat met den druk worden voortgegaan.

Eene zoo krachtig voortgezette uitgave van hetgene de werkzaamheid der Akademie naar buiten kenbaar maakt, gaat, Sire! hare finantiëele kracht te boven, en zij zoude zich dan ook met eenige ongelegenheid bedreigd zien, zoo zij, ook naar aanleiding van art. 22. Org. Regl. niet op den verlichten zin Uwer Majesteits Regering durfde rekenen. Zij vertrouwt daarop ook te mogen bouwen bij het ten uitvoer brengen der *Geschiedenis van den Waterstaat*, en niet minder bij de voortzetting der uitgave van het bekende *Penningwerk van* VAN LOON en van een verbeterd en nieuw *Charterboek van Holland en Zeeland*, tot welk alles de Akademie het plan beraamde.

De betrekkingen der Akademie hebben zich in het laatste jaar al weder uitgebreid. Bij de opgave, welke in het jongste verslag geschiedde, behooren gevoegd te worden: in Frankrijk, de *Ecole Polytechnique* te Parijs, de *Société d'Agriculture et d'Industrie Agricole de la Côte d'or de Dyon*, de *Société des Sciences Historiques et Naturelles de l'Yonne* te Sens, de *Académie des Sciences, Arts et Belles-Lettres* te Caen, de *Société Dunkerquoise pour l'encouragement des Sciences, des Lettres et des Arts* te Duinkerken; in Engeland, de *Philological Society* te Londen, de *Royal Observatory* te Greenwich, de *Astronomical Society* te Londen; in Amerika, de *Californian Academy of Natural Sciences* te St. Francisco, de *Michigan State Argricultural Society* te Détroit, de *Academy of Science of St. Louis* te St. Louis; in Duitschland, de *K. K. Geographische Gesellschaft* te Weenen, de *Gesellschaft zur Beforderung der Natur-*

wissenschaften te Freyburg in Breisgau, het *Verein für Vaterländische Naturkunde* te Presburg, het *gesammt Geschichts- und Alterthums-Verein* te Hannover, de *Gesellschaft zur Beforderung der gesammten Naturwissenschaften* te Marburg, het *Zoologisch Mineralogisch Verein* te Regensburg; in Rusland, het *Musée Impérial de l'Ermitage* te St. Petersburg; in België de *Vereeniging van het Willemsfonds* te Gent; in het Groot-Hertogdom Luxemburg de *Société Archéologique* te Luxemburg; in Italië het *Imperiale regium Istitutum Lombardum di Scienze, Lettere ed Arti* te Milaan. — Het gevolg dezer uitbreiding is, dat het getal der binnen- en buitenlandsche Akademiën, geleerde Genootschappen en Instellingen, waarmede de Koninklijke Akademie van Wetenschappen door wederkeerig geschenk van uitgegeven werken in verbinding is, op dezen oogenblik klom tot het aanzienlijk cijfer van 155. De Akademie vertrouwt op deze wijze te voldoen aan de verpligting, welke alinea *c* van art. 1 van het Organiek Reglement haar oplegt. Zij roemt alweder hoogelijk de medewerking, welke het Departement van Buitenlandsche Zaken en Uwer Majesteits Gezanten te St. Petersburg, te Parijs en te Londen haar daartoe met de meest heusche voorkomendheid schonken. Op gelijke ondersteuning hoopt zij ook voor het vervolg te mogen rekenen. Het is toch haar ernstige wil, om zooveel mogelijk deze verbindingen uit te breiden en vruchtbaar te maken, in de billijke verwachting van een dubbel daaruit te verkrijgen voordeel: verspreiding van de wetenschappelijke werkzaamheid van Nederland, en kennismaking met hetgeen elders daaromtrent geschiedt. Uit een zuiver stoffelijk oogpunt beschouwd, weegt hetgeen op die wijze tot Nederland terugkeert rijkelijk de gelden op, door de Akademie aan drukloonen harer werken besteed.

De aanzienlijke boekgeschenken, welke de Akademie voor hare eigene werken in de plaats krijgt; belangrijke aankoopen, waartoe binnen- en buitenlandsche boekverkoopingen aanleiding gaven; ruilingen zelfs met buitenlandsche boekverkoopers, gaven weder in den jongsten jaarkring aan hare *Boekerij* eene groote uitbreiding, waardoor haar Bestuur genoodzaakt werd naar meerdere

ruimte om te zien, en daarmede dan ook de laatste plek innam, waarover het nog te beschikken had. Het vermoeden, in het jongst verslag aan Uwe Majesteit geopperd, is aldus waarheid geworden. Wenschelijk derhalve mag bij Uwer Majesteits Regering de overweging heeten, om een gedeelte der door het Rijks Museum van Schilderijen in het Trippenhuis ingenomen ruimte aan de Akademie ter beschikking te geven, en aan 's Rijks prachtige kunstverzameling eene plaatsing te schenken, harer waardig en geenszins de afkeuring verdienende, waarvan onlangs door een deskundige (DUCAMP), in een Fransch tijdschrift, op nieuw blijk werd gegeven.

De bezittingen der Akademie werden in den afgeloopen jaarkring vermeerderd door eene belangrijke verzameling Handschriften, aanteekeningen en andere voorwerpen, behoorende tot een onvoltooiden arbeid van wijlen haar medelid W. DE HAAN, over *de classificatie der Vlinders*, aan de Natuurkundige Afdeeling ten geschenke gegeven door Mevrouw de Weduwe W. DE HAAN geboren VAN VOLLENHOVEN, met den wensch, dat dit werk, de vrucht van onderzoek en arbeid gedurende vele jaren, eenmaal moge voltooid worden en dienstig zijn aan de bevordering der wetenschap. De verzameling van *Munten* en *Penningen* werd vermeerderd met eene bronzen medaille, op last des Konings van Zweden en Noorwegen geslagen ter eere van Dr. CHRISTOPH HANSTEEN, bij gelegenheid van zijn vijftigjarig ambtsjubilaeum aan de Hoogeschool te Christiania.

In het gebouw, waarin de Akademie gevestigd is, greep geene andere verandering plaats dan het maken van kasten voor boekerij en magazijn gevorderd. Zij ondervond daarin, als ook in alles wat hare instelling betreft, de meest heusche medewerking van Uwer Majesteits Ministers van Binnenlandsche Zaken, Koloniën en Finantiën.

Er blijft overig te gewagen van de veranderingen in het personeel der Akademie. De Heer MIQUEL heeft gemeend, bij schrijven van 26 Junij 1857, opgenomen in het gedrukt proces-verbaal dier zitting, voor het voorzitter- en lidmaatschap der Natuurkundige Afdeeling te moeten bedanken. Uwe Majesteit geliefde

in zijne plaats de benoeming van den Heer G. SIMONS tot Voorzitter der Natuurkundige Afdeeling goed te keuren. De Akademie verloor uit de lijst der leden van de Natuurkundige Afdeeling den Heer C. J. GLAVIMANS en uit die der rustende leden van dezelfde Afdeeling den Heer C. J. TEMMINCK. Aan beider nagedachtenis werd hulde gebragt door den Secretaris der Afdeeling. De door hem gestelde levensberigten zijn Uwer Majesteit bekend geworden in den Eersten Jaargang van het Jaarboek der Akademie. Op de benoemingen in den jare 1857 geschied, had de Akademie het voorregt Uwer Majesteits goedkeuring te erlangen, waardoor zij de H.H. R. B. VAN DEN BOSCH, M. C. VERLOREN, J. VAN GOGH, V. S. M. VAN DER WILLIGEN, P. ELIAS bij de Natuurkundige Afdeeling, en de H.H. W. J. KNOOP, G. DE VRIES AZ, J. C. G. BOOT, M. H. GODEFROI bij de de Letterkundige Afdeeling de opengevallen plaatsen waardiglijk zag vervullen.

De vergaderingen der Akademie werden alle door een groot aantal leden bezocht, zoodat de som, voor vergoeding van reis- en verblijfkosten aan de leden buiten Amsterdam op de begrooting uitgetrokken, bleek onvoldoende te zijn, en elk hunner op hetgeen zuiver vergoeding of teruggave van voorschot is, zich een niet onbelangrijk verlies heeft moeten getroosten.

De Akademie sluit, Sire! haar jaarlijksch verslag aan Uwe Majesteit. In haar jongst verslag noemde zij de instelling, welke nu drie jaren levens telt, voor herstel van gebreken, voor uitbreiding van den omvang harer werkzaamheid vatbaar. Zij sprak alstoen van streven tot volmaking, van zucht om zamen te werken tot al hetgeen den voorspoed des Rijks vermeerderen en den glans Uwer Majesteits Regering verhoogen kan. Zij durft zich nog niet vleijen dat het doel, toen beoogd, reeds nu ten eenenmale bereikt mag heeten. De openlegging van hare werkzaamheden moge intusschen Uwe Majesteit doen zien, in hoe verre zij zich daartoe op den weg van vooruitgang bevindt. Wil, Sire! het haar daarom ook noch aan aanmoediging noch aan ondersteuning laten ontbreken.

Het voorgelezen ontwerpverslag wordt in beraadslaging gebragt, en na eenige er in gebragte verbeteringen vastgesteld. Het zal, volgens art. 14 Org. Regl. den Koning, en in afschrift den Minister van Binnenlandsche Zaken worden aangeboden.

2°.

De Algemeene Secretaris leest, op uitnoodiging van den Voorzitter, de volgende rekening en verantwoording voor van zijn over den jare 1857 gehouden beheer der gelden van de Akademie.

REKENING en VERANTWOORDING van het door den Algemeenen Secretaris der Koninklijke Akademie van Wetenschappen over den Jare 1857 gehouden beheer, volgens art. 12 van het Organiek Reglement en § 30 van het Reglement van Orde, goedgekeurd in de algemeene vergadering der maand April 1858.

ONTVANGSTEN.

Saldo van de Rekening van 1856.	*f*	10,37
Subsidiën vier kwartalen, elk à *f* 3,500 — *f* 14,000,— af leges 1,44	〃	13,998,56
Incomplete vellen van vroegere werken des Instituuts, als misdruk verkocht.	〃	10,29
Restitutie van den Heer R. van Rees voor de kopijen van Meter en Kilogram.	〃	150,—
Restitutie van den Minister van Koloniën voor de kopijen van Meter en Kilogram.	〃	160,—
Restitutie van den Minister van Koloniën voor de kopijen van Meter en Kilogram.	〃	160,—
Restitutie van den Heer Ermerins voor de kopijen van Meter en Kilogram.	〃	150,—
Transporteren	*f*	14,639,22

	Per transport	*f* 14,639,22
Restitutie van den Heer Matthes voor de kopijen van Meter en Kilogram.		〃 150,—
Restitutie personeele belasting van den Concierge voor de dienstbode.		〃 5,—
Saldo der afrekening van den Heer van der Post over 1856.		
Natuurkundige Afdeeling:	*f* 390,42	
Letterkundige 〃	〃 79,86	
		〃 470,28
	Totaal	*f* 15,264,50

UITGAVEN.

1. Jaarwedden.

Jaarwedden, Algemeene Secretaris.	*f* 1,000,—	
〃 Secretaris Letterk. Afd.	〃 500,—	
〃 Klerk.	〃 800,—	
〃 Concierge en Bode.	〃 600,—	
		f 2,900,—

2. Reis- en Verblijfkosten.

Aan H.H. Leden buiten Amsterdam woonachtig.		
Natuurkundige Afdeeling.	*f* 1,500,—	
Letterkundige 〃	〃 1,500,—	
Restitutie aan den Heer L. J. F. Janssen.	〃 3,57½	
〃 〃 〃 〃 R. C. Bakhuizen v. d. Brink.	〃 3,20	
〃 〃 〃 〃 G. H. M. Delprat.	〃 5,90	
〃 〃 〃 〃 D.J.StormBuysing.	〃 6,25	
		〃 3,018,92½

3. Onkosten der gewone vergaderingen.

Uitgave op een notitieboekje, maandelijks met den Concierge verrekend.		〃 271,20
	Transporteren	*f* 6,190,12½

Per transport *f* 6,190,12½

4. Bibliotheek.

Aangekochte Boekwerken.

Rekening van	Duprat	*f*	433,18		
〃 〃	van der Post	〃	56,34		
〃 〃	J. Muller	〃	258,31		
〃 〃	F. Muller	〃	204,82½		
〃 〃	van der Hoek	〃	112,20		
〃 〃	Staats-courant	〃	30,—		
〃 〃	Sulpke	〃	119,50		
〃 〃	Gilbers	〃	5,—		
〃 〃	van Stockum	〃	113,65		
〃 〃	Roest	〃	155,10½		
〃 〃	Bom	〃	91,45		
〃 〃	Lockhorst	〃	8,40		
				f 1,587,96	

Inbinden en verdere uitgaven.

Rekening van	van Rossum	*f*	160,80		
〃 〃	Eichhorn	〃	440,73		
〃 〃	Langendijk	〃	15,—		
Assurantie, Bibliotheek		〃	25,—		
				〃 641,53	
					〃 2,229,49

5. Werkzaamheden bij het opmaken van den Catalogus.

Quitantie van Roest . . . . 〃 500,—

6. Drukloonen.

Verhandelingen.

Rekening van	Kröber	Nat. Afd.	*f*	780,—	
〃 〃	〃	Lett. 〃	〃	240,50	
〃 〃	van der Post	Nat. 〃	〃	264,64	
〃 〃	〃 〃 〃	Lett. 〃	〃	30,50	
〃 〃	Meijer en C°.	Nat. 〃	〃	1,226,20	
〃 〃	Hooiberg	Lett. Afd.	〃	54,—	
		Transporteren			〃 2,595,84

Transporteren *f* 8,919,61½

Per transport *f* 8,919,61½

Per transport *f* 2,595,84

Verslagen en Mededeelingen.

Rekening van Kröber. . . . . . Nat. Afd.	*f*	976,—	
" " " . . . . . Lett. "	"	469,—	
" " van der Post. . . Nat. "	"	179,37½	
" " " " " . . " "	"	43,37½	
" " " " " . . Lett. Afd.	"	85,50	
" " " " " . . " "	"	36,37½	
" " Meijer en C°. . Nat. "	"	74,—	
" " " " . . . Lett. "	"	25,—	
" " Hooiberg. . . . . Nat. "	"	5,50	
" " " . . . . Lett. "	"	40,—	
			" 1,934,12½

" 4,529,96½

7. Kleine Drukloonen.

Processen-verbaal, Circulaires, enz.

Rekening van Kröber.	*f*	180,50	
" " Meijer en C°.	"	83,50	
			" 264,—

8. Onkosten der Commissie voor het vervaardigen der kopijen van Meter en Kilogram.

Rekening van Olland.	*f*	120,—	
" " Schokking.	"	21,50	
Quitantie van den Heer Rijke.	"	3,30	
Voorschotten " " " Lobatto. . . .	"	8,53	
Reis- en verblijfkosten van den Heer Lobatto.	"	23,—	
" " " " " " Lobatto.	"	17,—	
" " " " " " Oudemans	"	20,—	
			" 213,33

9. Onkosten der Commissie over de daling van den bodem in Nederland.

Rekening van Leijer en Uurbanus	*f*	45.—	
" " " " "	"	45,—	
" " " " "	"	45,—	
" " " " "	"	45,—	
			" 180,—

Transporteren *f* 14,106,91

Per transport *f* 14,106,91

10. Bureau-kosten.

Rekening van Meijer en C°. . . . . *f*	25,50	
〃 〃 C. G. R. Meijer. . . . . . . 〃	37,25	
〃 〃 Spijker. . . . . 〃	10,60	
〃 〃 Koster. . . . . 〃	9,50	
Uitgaven op een notitieboekje, maandelijks met den Concierge verrekend. . . . . . 〃	59,79	
		〃 142,64

11. Expeditie, Frankeren en Vrachten.

Rekening van den Heer v. d. Woude en Luber. . . . . *f*	83,01	
〃 〃 〃 〃 van Eik en Co. 〃	84,79	
〃 〃 〃 〃 Corver. . . . . . 〃	4,20	
〃 〃 〃 〃 Evers. . . . . . . 〃	10,22	
Uitgaven, op een notitieboekje maandelijks met den Concierge verrekend. . . . . . 〃	317,38½	
		〃 463,60½

12. Meubilair.

Rekening van Schokking. . . . . *f*	12,40	
〃 〃 Greeve. . . . . 〃	8,50	
〃 〃 Greeve geb. Kernekamp. . . 〃	8,50	
〃 〃 Lorthioit. . . . . 〃	8,—	
〃 〃 Wed. Groeneveld. . . . . . 〃	8,—	
〃 〃 Greeve geb. Kernekamp. . . 〃	5,20	
		〃 50,10

13. Huishoudelijke Uitgaven.

Rekening van Osterhaus, smid. . . . . . . *f*	40,55
〃 〃 van Wessem, behanger. . . 〃	30,07½
〃 〃 Evers, timmerman. . . . . . 〃	6,37
〃 〃 Ples, turf en hout. . . . . 〃	183,80
〃 〃 Gessert, steenkolen. . . . . 〃	48,45
〃 〃 Verdonck en Reith, gascoak. 〃	10,80
〃 〃 Brest, tuinman. . . . . . . 〃	20,—
〃 〃 Vrijling, schilder. . . . . . 〃	8,70
〃 〃 Tonino, schoorsteenveger. . 〃	6,—

Transporteren *f* 354,74½ *f* 14,763,25½

Per transport	*f* 354,74½	*f* 14,763,25½
Rekening van de Bruin, filtreertoestel . .	〃 6,—	
〃 〃 Greven, lampenmaker. . . .	〃 3,20	
〃 〃 Personeele belasting	〃 42,07	
Uitgaven op een notitieboekje, maandelijks met den Concierge verrekend.	〃 384,70	
		〃 790,71½

14. Onvoorziene uitgaven.

Assurantie der boeken berustende bij van der Post.	*f* 17,15	
Nieuwjaarsg. dienstbode van den Concierge.	〃 5,—	
Kermisgift 〃 〃 〃 〃	〃 5,—	
		〃 27,15
Totaal		*f* 15,581,12

15. Recapitulatie.

Uitgaaf.	*f* 15,581,12
Ontvangst.	〃 15,264,50
Nadeelig Saldo. . . .	*f* 316,62.

REKENING en VERANTWOORDING van het door den Algemeenen Secretaris der Koninklijke Akademie van Wetenschappen, over den jare 1857 gehouden beheer van het

LEGAAT VAN HOEUFFT.

Ontvangsten.

Saldo van den jare 1856			*f* 340,13
6/m. Intrest op *f* 24,800,— Inschr. 2½ pCt. Werk. Schuld.		*f* 310,—	
Af saldobillet	*f* —,05		
Provisie 1 pCt.	〃 3,10	〃 3,15	〃 306,85
Saldo afrekening van v. d. Post.			〃 4,86
6/m. Intrest op *f* 25,300,— Inschr. 2½ pCt. Werk. Schuld		*f* 316,25	
Af saldobillet.	*f* —,05		
Visa procuratie en provisie.	〃 3,16	〃 3,51	〃 312,74
		Totaal	*f* 964,58

UITGAVEN.

Junij	Rekening van Kröber voor het drukken van programma en vers van den Heer van Leeuwen.	ƒ	69,50
〃	Voorschot van den Concierge voor frankeren der programma's.	〃	6,12
〃	Voor het maken van leggers voor de Munt-verzameling.		
	Quit. van den Hr. Koenen . .	〃	32,—
	〃 〃 〃 〃 Ego	〃	7,50
〃	Aan den Heer van Leeuwen, honorarium voor het gedicht.	〃	50,—
〃	Gekocht ƒ 500,— Inschr. 2½ pCt. Werk. Schuld à ƒ 63$\frac{11}{16}$ pCt. , . . ƒ 318,44 Bij ⅛ pCt. provisie. . . . . 〃 —,62½	〃	319,06½
Nov.	Voor innaaijen en inbinden in carton verguld op snede van 400 exempl. van Leeuwen Octaviae Querela, volgens rekening van v. d. Post. . . . . , ...	〃	68.—
		ƒ	552,18½
	Saldo op nieuwe Rekening. . . .	〃	412,39½
	Totaal. . . .	ƒ	964,58

REKENING en VERANTWOORDING van het door den Algemeenen Secretaris der Koninklijke Akademie van Wetenschappen, over den jare 1856 gehouden beheer van het Fonds, bestemd tot bekostiging der uitgaven van *Simplicius*.

ONTVANGSTEN.

Jan.		Batig saldo van den jare 1856.				ƒ	177,46
〃	4	Coupons	2½ pCt. N. W. Schuld	à ƒ	12,37½	〃	49,50
April	4	〃	Amortisatie-Sijndicaat	〃 〃	17,50	〃	70,—
〃	5	〃	4 pCt. N. W. Schuld.	〃 〃	19,80	〃	99,—
〃	1	〃	〃 〃 〃 〃	. . . . . .		〃	9,90
〃	1	〃	〃 〃 〃 〃	. . . . . .		〃	3,96
〃	1	〃	〃 〃 〃 〃	. . . . . .		〃	1,98
Julij	4	〃	2½ 〃 〃 〃	〃 〃	12,37½	〃	49,50
Oct.	4	〃	Amortisatie-Sijndicaat	〃 〃	17,50	〃	70,—
			Transporteren.			ƒ	531,30

		Per transport.	*f*	531,30
Oct.	1 Coupons 4 pCt. N. W. Schuld.		〃	1,98
〃	5 〃 〃 〃 〃 〃 〃	19,80	〃	99,—
〃	1 〃 〃 〃 〃		〃	9,90
〃	1 〃 〃 〃 〃		〃	3,96
		Totaal	*f*	646,14

UITGAVEN.

Junij	4 bladen Coupons 2½ pCt. N. W. Schuld à 25 cts. per blad.		*f*	1,—
Aug.	Voor zegels van het contract met den Hr. Kemink.		〃	1,60
Sept.	1 à *f* 1000 Cert. 2½ pCt. $63\frac{7}{16}$ pCt.	*f* 634,37½		
	Intr. 2/m. 28 dagen. .	〃 6,11		
		f 640,48½		
	Bij ⅛ pCt. provisie . . .	〃 1,25	〃	641,73½
			f	644,33½
	Saldo op nieuwe rekening. . . .		〃	1,80½
			f	646,14

De algemeene Secretaris licht zijne rekening en verantwoording toe met de volgende memorie van toelichting.

MEMORIE VAN TOELICHTING BIJ DE REKENING EN VERANTWOORDING.

I. *Algemeene rekening der Akademie.*

Ik zal, ter bekorting mijner toelichting, mij bepalen tot de posten, welke eenige ophelderingen behoeven. Als zoodanige ontmoet men:

1°. bij de uitgaven: den post *der reis- en verblijfkosten.* — De daarvoor op de begrooting uitgetrokken som, in der tijd vastgesteld met overeenstemming van het Departement van Binnenlandsche Zaken, naar den maatstaf van *f* 1500, daarvoor toegekend aan de toenmalige Akademie (nu Natuurkundige Afdeeling), blijkt te gering te wezen voor het toch niet te hoog gesteld tarief, in verband met de zoo ijverige opkomst der leden, vooral van de Letterkundige Afdeeling. — Zij en de Natuurkundige Afdeeling hebben zich voor den jare 1857 eene belangrijke korting

moeten laten welgevallen, gegrond op het besluit van de jongste vereenigde zitting der beide Afdeelingen. — Het is te voorzien, dat een gelijk offer weder voor den jare 1858 gevorderd zal worden, en te wenschen dat de H. H. Leden zich dit met dezelfde belangeloosheid zullen laten welgevallen, als waarvan zij onlangs blijk gaven. — Eene verhooging toch van dezen post, zal, op welke wijze ook geschiedende, steeds voor de Akademie nadeelig zijn.

2°. De post der uitgegeven *drukloonen* vordert eenige nadere toelichting. — De daarvoor op de rekening gebragte aanzienlijke som van *f* 4,529,96½, is nagenoeg in overeenstemming met de daarvoor op de begrooting uitgetrokken som, maar drukt intusschen niet uit hetgeen eigentlijk in den loop van den jare 1857 had behooren betaald te worden. Voor hetgeen toen aan boekwerken uitgegeven is, komt nog ten laste der Akademie een bedrag van *f* 3339,97½ onbetaalde rekeningen, uitgeschreven, als volgt:

Voor den tekst.

AFDEELING NATUURKUNDE.

Verslagen en	Mededeelingen. . .	D. VI. 3	*f* 190,—	
〃 〃	〃	D. VII. 1	〃 236,—	
Verhandeling	Kaiser Verh. 4°.	D. VI.	〃 264,—	
〃	Baehr 〃	D. V.	〃 190,—	
〃	W. Vrolik 〃	D. V.	〃 126,—	
〃	D. Bierens de Haan	D. V.	〃 506,—	
〃	〃 〃 〃	D. IV.	〃 1,285,—	
				f 2,797,—

AFDEELING LETTERKUNDE.

Verslagen en Mededeelingen. D. III. 1	〃 184,50
	f 2,981,50
Correctieloon aan Holst.	〃 216,—
	f 3,197,50
Transporteren	*f* 3,197,50

Per transport *f* 3,197,56

Voor platen.

NATUURKUNDIGE AFDEELING.

Rekening van Meijer en C°. . . . . *f* 111,—

LETTERKUNDIGE AFDEELING.

Letterkundige Versl. en Meded.
Rekening van Hooiberg. . . . . " 31,47½

" 142,47½

Totaal . . . *f* 3,339,97½

Nu reeds mag men als genoegzaam zeker vaststellen, dat voor hetgeen op dezen oogenblik onder handen is, welligt eene som van ongeveer *f* 3,000,— zal worden gevorderd. — Deze toestand, hoewel eervol voor de Akademie, baart zorg. Het zal te wenschen zijn, dat de Regering, naar aanleiding van art. 22 Organiek Reglement, zich genegen betoone, om aan dit bezwaar te gemoet te komen. Dringend noodzakelijk is het daarbij, dat in den jare 1858 elke Afdeeling omzigtig zij in het ondernemen van de uitgave van kostbare werken. — Het hoog geklommen cijfer van hetgeen men in de gewone opvatting van het woord: schuld der Akademie zoude moeten noemen, is het gevolg der onderneming van de uitgave van een kostbaar werk, door hare Natuurkundige Afdeeling toen zij nog op zich zelve stond, en dat, en wat den tijd en wat het geld betreft, op het dubbelde te staan komt van hetgeen daarvoor geraamd was. — De groote ijver der Leden en de zucht om geen oponthoud te weeg te brengen, heeft, doordien de pers geen oogenblik heeft stilgestaan, het cijfer door steeds bijgekomen werkzaamheid, zoo hoog doen klimmen.

3°. De achtste post (*onkosten der Commissie voor de kopijen van Meter en Kilogram*) komt voor de laatste maal op de rekening voor. Deze werkzaamheid is afgeloopen.

4°. Omtrent de ontvangsten valt alleen te zeggen, dat, door de daaromtrent geboekte posten blijkt, dat met lofwaardige naauwkeurigheid de restitutie geschied is der onkosten voor de

vervaardiging der kopijen van Meter en Kilogramme. — Het debiet der werken van de Akademie heeft weder eene belangrijke som afgeworpen. — Het laat zich verwachten dat deze in den jare 1858 hooger zal zijn; maar uit den aard der zaak is dergelijke bate steeds wisselvallig.

Dat de rekening met een nadeelig saldo sluit, heeft, in den tegenwoordigen en hierboven bloot gelegden staat van zaken geene bepaalde beteekenis. — Het ware niet moeijelijk geweest, dit nadeelig saldo te vermijden, door eene enkele rekening meer onbetaald te laten; maar ik acht het steeds wenschelijk, om schulden zoodra het mogelijk is, af te doen. Uw penningmeester getroostte zich veel liever een voorschot, dat met de bijgevoegde behoeften der beide eerste maanden van den jare 1858, niet zoo geheel onbelangrijk werd, dan om eenig leverancier meer dan noodig was te laten wachten.

Ware de Akademie eene industriëele onderneming, dan voorzeker zouden en dit nadeelig saldo en de schuldenlast der drukloonen niet voor haar pleiten. — Als wetenschappelijk ligchaam daarentegen strekken beide haar tot eer, als blijk van bovenmatige werkzaamheid, even als haar tot eer strekt het offer, dat hare leden brengen, door een gedeelte hunner voorschotten bij reis en verblijf ongedekt te laten. — Hij, die de eer heeft haar penningmeester te zijn, meent uit dit meer verheven oogpunt haar geldelijken staat te moeten beoordeelen.

II. *Legaat van* HOEUFFT.

Zijne rekening en verantwoordiging vordert geene bepaalde toelichting. Hare cijfers duiden alles aan. — Het blijkt, dat in den jare 1857 het kapitaal weder met *f* 500,— vermeerderd is. Het batig saldo blijft voor het oogenblik nog beschikbaar, ten behoeve van hetgeen de voorgeschreven prijsuitschrijving mag vorderen.

III. *Fonds Simplicius.*

Dit Fonds is steeds nog in klimmenden staat. — De druk der uitgave van HIPPOCRATES is heden tot het 70e blad gevorderd. — Het Eerste Deel zal vermoedelijk in den jare 1858 het licht zien. — De afgeworpen renten bleven derhalve in den jare 1857 ongebruikt, en konden strekken tot vermeerdering van

het kapitaal, door den aankoop van een certificaat, groot *f* 1,000,— $2\frac{1}{2}$ pCt. Werkelijke Schuld.

Ik meen met deze toelichting te mogen volstaan; — mogt eenige andere opheldering gevorderd worden, dan zal de Commissie, in wier handen deze rekening en verantwoording gesteld wordt, mij daartoe steeds bereid vinden.

Amsterdam den 1sten Maart 1858.

W. VROLIK.

De Voorzitter geeft het woord aan de Commissie, door de beide Afdeelingen der Akademie volgens § 18 Regl. van Orde benoemd, tot het nazien der genoemde rekeningen met de daarbij behoorende bescheiden.

De Heer STORM BUYSING leest daarop, in eigen naam en in dien van de H.H. J. ACKERSDIJCK, J. L. C. SCHROEDER VAN DER KOLK en T. ROORDA, het volgende verslag voor:

De gecommitteerden uit de beide Afdeelingen van de Akademie, benoemd in gevolge § 37 van het Reglement van Orde tot het onderzoek der Rekening van den algemeenen Secretaris, hebben de eer, der vergadering daaromtrent te berigten, dat zij al de posten van uitgaaf gedekt hebben bevonden door behoorlijke kwitantiën, en dat de posten van ontvang geen aanleiding tot aanmerking hebben gegeven; weshalve zij de vrijheid nemen: der vergadering voor te stellen de rekening goed te keuren en den Secretaris dank te zeggen voor zijn beheer; verder den Vóórzitter op te dragen de rekening te onderteekenen, een afschrift te zenden aan den Minister van Binnenlandsche Zaken en de rekening op te nemen in het proces-verbaal dezer zitting.

Uit de rekening blijkt, dat er een nadeelig slot blijft van . . . . , ... *f* 316,62

Op 1°. Januarij 1857 was er een batig slot van *f* 10,37

en volgens de memorie van toelichting blijft er een schuld over van . . . . „ 3,339,97½

Zoodat de uitgaven onze inkomsten in 1857 hebben overtroffen met . . . . *f* 3,656,59½

niettegenstaande eene toevallige bate van *f* 556,67 op de geleverde kopijen van Meter en Kilogramme, en de opoffering van een klein gedeelte der reiskosten door de leden der Akademie.

Hoezeer nu deze groote uitgaaf getuigt van de trouwe opkomst der leden en van de werkzaamheid der Akademie, zoo mag die staat van zaken niet voortduren, en acht uwe Commissie het volstrekt noodig, de uitgaven binnen de grenzen der inkomsten te houden. Zij stelt daarom voor, den wenk, door den algemeenen Secretaris in de memorie van toelichting gegeven, te volgen, en der Regering, naar aanleiding van Art. 22 van het Organiek Reglement, te verzoeken, de Akademie met eene subsidie tot dekking van het te kort bij te staan.

Verder is uwe Commissie van oordeel, dat er bezwaar is in het verminderen der reeds zoo karig berekende reiskosten, uit vrees dat zulks ongunstig zou werken op de opkomst der leden? Vooral sedert de openbaarheid der vergaderingen, is eene getrouwe opkomst der leden van het grootste belang, zoowel voor het wezenlijk nut als voor den luister der Akademie, en de Commissie acht het wenschelijk, de opkomst eer aan te moedigen dan te bezwaren, hoe onbeduidend dan ook dat geldelijk bezwaar voor sommige leden moge zijn.

Aan den anderen kant zou het te betreuren zijn, dat een deel van den arbeid onuitgegeven bleef en aan de openbaarmaking onttrokken wierd; maar er blijft ons geen andere uitweg open, en, ofschoon schoorvoetende, moet de Commissie in bedenking geven, de uitgaven in de volgende drie jaren zoo te bekrimpen, dat de achterstand worde aangezuiverd, en voortaan met de uitgaven strikt te blijven binnen de grenzen, door de inkomsten aangewezen.

De rekeningen van het Fonds van *Simplicius* en van het Fonds HOEUFFT hebben tot geene aanmerkingen aanleiding gegeven. De Commissie stelt voor, ook met deze rekeningen te handelen als met de eerst behandelde.

De Voorzitter brengt alsnu in omvraag de conclusie van het rapport der Commissie. De vergadering ver-

eenigt zich eenparig daarmede en magtigt den Voorzitter om ten blijke harer goedkeuring de rekening en verantwoording te teekenen en den algemeenen Secretaris voor zijn gehouden beheer te dechargeren. Volgens § 37 Regl. v. O. zal de drieledige rekening met hare memorie van toelichting in afschrift den Minister van Binnenlandsche Zaken worden medegedeeld. Wordt tevens besloten, dat, naar aanleiding van Art. 22 van het Organiek Reglement, door het Bestuur der Akademie aan de Regering eene buitengewone toelage zal gevraagd worden tot dekking van het bestaande te kort.

De vergadering wordt voor korten tijd geschorst en daarna hervat, in tegenwoordigheid van al de vóór het reces aanwezige leden, met uitzondering van de HH. BAKE, SLOET, VAN LENNEP en KIST.

3°.

De Voorzitter brengt in beraadslaging de raming der *inkomsten* en der *uitgaven* voor den jare 1858.

Het bezwaar wordt geopperd, dat de vaststelling der raming van uitgaven voor het loopende jaar, volgens aangenomen gebruik in de maand April, noodwendig posten moet bevatten, waarop reeds betalingen geschied zijn; zoodat de vergadering, bij de beoordeeling der begrooting, niet meer in haar geheel is.

Tot wegneming van dit bezwaar worden twee middelen voorgeslagen:

1°. in de vereenigde vergadering van April de raming der uitgaven niet voor het loopende jaar, maar voor het daarop volgende te behandelen;

2°. de raming voor een volgend jaar vast te stellen in de maand December des voorafgaanden jaars, en wel in eene daartoe opzettelijk beschreven vereenigde vergadering.

De Voorzitter geeft in overweging, de zaak der aandacht van het Bestuur aan te bevelen, opdat het onderzoeke, op welke wijze dit bezwaar best kunne weggeruimd worden, met inachtneming der voorschriften van het Reglement, en opdat het daaruit nadere bepalingen afleide. Hiermede wordt eenpariglijk genoegen genomen.

Gewigtige bedenkingen rijzen tegen de som van *f* 1,500 tot vergoeding van de reis- en verblijfkosten der leden buiten Amsterdam, voor elke Afdeeling uitgetrokken. In weerwil van het zeer laag gesteld tarief der schadeloosstelling, bleek ten tweeden male deze som te gering te zijn.

Eene wisseling van gedachten ontstaat, waarbij de volgende voorstellen worden ter sprake gebragt.

1°. dat op de begrooting eene som worde uitgetrokken, gelijkstaande aan die, welke, volgens den maatstaf van het tarief, zoude gevorderd worden, zoo elk lid *al* de vergaderingen bezocht;

2°. dat, zoo er op het einde van het jaar voor de vergoeding der reis- en verblijfkosten blijkt een te kort te zijn, het dekken daarvan der Regering zal aangevraagd worden;

3°. dat, aangezien deze post nooit een vaste kan zijn, vermits de gevorderde som afhankelijk is van het meer of min vlijtig bijwonen der vergaderingen, zij van de begrooting der Akademie behoort afgenomen te worden, waarvan alsdan de subsidiën met *f* 3000 zouden worden verminderd; maar dat daarentegen, zooals bij andere Rijkscollegiën geschiedt, telken jare eene declaratie aan de Regering zal worden gezonden, voor de vergoeding van reis- en verblijfkosten;

4°. dat men voor het vervolg geene vergoeding voor reis- en verblijfkosten toekenne aan leden, die de vergadering bijwonen der Afdeeling, waartoe zij niet behooren.

Geen dezer voorstellen erlangt de ondersteuning der vergadering. Bij de wisseling van gedachten daaromtrent, blijkt:

1°. dat sommige dezer voorstellen in strijd zijn met de bestaande reglementaire bepalingen; zoodat de beraadslaging over eene verandering daarvan, eene opzettelijk daarop beschreven vereenigde zitting zoude vorderen, waarvan het bijeenroepen voor als nog niet wenschelijk wordt geacht;

2°. dat het tegenwoordig oogenblik minder goed gekozen is, om eene jaarlijksche vermeerdering van subsidiën bij 's Lands Regering aan te vragen; hoewel erkend wordt, dat de toegekende som te gering is, zoo de Akademie, op den voet, waarop zij zij heden blijkt werkzaam te zijn, voort zal gaan;

3°. dat het intusschen niet wenschelijk is, ten nadeele van dezen werkkring, de voor drukloonen of andere werkzaamheid, of ook voor de boekerij uitgetrokken sommen in te krimpen, en die van de reis- en verblijfkosten op de raming te verhoogen.

De Voorzitter, op den loop der beraadslaging terugziende, erkent de billijkheid van den eisch, dat de vergoeding van voorgeschoten reis- en verblijfkosten, door Art. 21 van het Organiek Reglement gewaarborgd, ook ten volle aan alle regthebbenden worde uitbetaald, en dat zij den naam van schuld verdient.

Hij stelt dien ten gevolge voor:

dat de vergadering, de raming der inkomsten en uitgaven voor den jare 1858, gelijk zij nu werd voorgedragen, goedkeure, en dat daarbij als beginsel worde aangenomen, dat, zoo op het einde des jaars, na de laatste gewone vergadering in December, mogt blijken, dat de som van *f* 1,500 voor vergoeding van reis- en verblijfkosten voor elke Afdeeling onvoldoende is, het ontbrekende als eene schuld zal worden aangemerkt, waarvoor vergoeding aan 's Lands Regering moet worden aangevraagd.

Dit voorstel, in omvraag gebragt, wordt met 34 tegen 4 stemmen, en eene buiten advies, aangenomen.

4°.

Omtrent de uitgave van het *Handschrift van Simplicius* wordt door den Heer KARSTEN berigt: dat het eerste blad daarvan tot den afdruk gereed is, dat het tweede blad in correctie is, en het derde wordt gezet. — De Heer KARSTEN verklaart tevens dat er maatregelen genomen zijn, om alle vertraging van den druk voor het vervolg te voorkomen.

5°.

Omtrent de uitgave der werken van *Hippocrates*, berigt de algemeene Secretaris, dat daarmede regelmatig wordt voortgegaan, en dat de druk van het Eerste Deel tot het zeventigste blad gevorderd is.

6°.

De algemeene Secretaris leest het volgende verslag over den staat der Boekerij.

Het is mij hoogst aangenaam, U te kunnen mededeelen, dat de bloei der Boekerij steeds meer en meer blijft toenemen. De maandelijksche opgaaf der boekgeschenken en der aankoopen, nu, volgens den wensch, geuit in de jongste algemeene vergadering, met afzonderlijke paginering aan het Zevende Deel der *Verslagen en Mededeelingen* van de Natuurkundige Afdeeling toegevoegd, geeft daarvan blijk en maakt schier elke verdere vermelding overbodig. In het algemeen verslag werd zoo straks uwe aandacht gevestigd op de aanzienlijke uitbreiding van den

ruilhandel met Binnen- en Buitenlandsche Genootschappen. Zij heeft alweder in den jongst verloopen tijdkring onze boekenschat op belangrijke wijze vermeerderd. Niet minder vruchtbaar was de onderhandeling met enkele regeringsligchamen en hooge staatsbeambten. Een onmiddellijk schrijven van uwen algemeenen Secretaris, na mislukte diplomatische correspondentie, aan den Maarschalk VAILLANT verrijkte uwe boekerij met het zoo algemeen geachte en door velen uwer gewenschte *Journal de l'Ecole polytechnique*. Een dergelijk schrijven aan den Heer Minister *de l'Agriculture et du Commerce* schonk ons de toezegging van weldra te zullen ontvangen het prachtwerk van DESCAISNE, *Description des arbres fruitiers du Jardin des Plantes*. Voor beiden worden de werken der Akademie in ruil gegeven. De wensch, geuit door den beroemden MILNE EDWARDS te Parijs, om te mogen ontvangen het algemeen geacht Tijdschrift van ons medelid DONDERS, *het Nederlandsch Lancet*, heeft mij tot den aankoop daarvan gevoerd, waarvoor de Derde en Vierde Reeks van de *Annales des Sciences Naturelles, partie Zoologique* in ruiling zijn ontvangen. Ook met buitenlandsche boekverkoopers beginnen de betrekkingen allengs uitgebreider en vruchtbaarder te worden. Zij zijn nu met de HH. DUPRAT te Parijs, PERTHES te Gotha, SCHMIDT te Halle, WEIGEL te Leipzig, BAER te Frankfort en QUARITCH te Londen aangeknoopt. Eene dergelijke uitbreiding van betrekkingen brengt uwen Secretaris in verband met de groote antiquarische boekverzamelingen in Duitschland, in Engeland en in Frankrijk, en geeft hem gelegenheid tot belangrijke aankoopen op buitenlandsche auctiën.

Volgens een bepaald stelsel zijn deze aankoopen geschied. Aanvulling der reeksen van Akademische geschriften was een eerst doel. De *Commentarii, Novi commentarii*, en *Acta Academiae Petropolitanae* werden in den jongsten tijd verkregen, waardoor deze belangrijke verzameling op de *Nova acta* en de *Eerste Reeks der Fransche Mémoires* na compleet is. Niet minder gewigtig is de aankoop, op eene auctie te Parijs, der Eerste en van een gedeelte der Tweede Reeks van B. SILLIMAN *the American Journal of Sciences*. Hierdoor is op eenige weinige

deelen na, dit belangrijk Tijdschrift, dat zelden in Europa voorkomt en waarvan de jongste deelen ten geschenke zijn ontvangen, nu bijna volledig in onze Boekerij. Veel zorg werd ook gedragen voor de aanvulling der Encyclopaediën en Bibliographiën. Ten slotte is ook de gelegenheid, welke eenige binnenlandsche auctiën aanboden, gebezigd om de verzameling der werken over Vaderlandsche Geschiedenis te verrijken. Met het catalogiseren is vlijtig voortgegaan; het Eerste Stuk van het Eerste Deel van den Catalogus is gereed en zal U binnen korten tijd worden aangeboden.

Wordt besloten dit verslag op te nemen in het procesverbaal dezer zitting.

7°.

In naam der Commissie voor de *geschiedenis van den Waterstaat,* benoemd in de jongste vereenigde zitting, wordt door den Heer J. P. DELPRAT berigt, dat zij in onderhandeling is met eenen redacteur, en dat zij, volgens hare lastgeving, zich daaromtrent nader hoopt te verstaan met het Bestuur der Akademie.

8°.

De Voorzitter berigt dat, volgens Art. 16 Org. Regl. de *voorgang der Akademie* overgaat op de Letterkundige Afdeeling, en dat haar Voorzitter dus van heden af wordt algemeene Voorzitter.

Na de laatste omvraag sluit de Voorzitter de vergadering met de volgende toespraak.

Ik zou aan mijne gevoelens, en zeker ook aan de uwen, te kort doen, wanneer ik niet onzen dank bragt aan den algemeenen Secretaris voor de zorgen, die hij der Akademie wijdt.

Wij alle zijn te wel overtuigd van de groote diensten, door hem bewezen, dan dat het noodig of gepast kan zijn, daarover uit te weiden.

Met onzen dank brengen wij hem den wensch, dat hij bij gezondheid en krachten moge bewaard worden. Lang blijve hij ons bij, met dien ijver, die heuschheid en hulpvaardigheid, die nooit te vergeefs worden ingeroepen.

Ik mag deze plaats niet verlaten, vóór ik U mijn opregten dank heb betuigd voor de welwillendheid, mij betoond, die mijne taak gemakkelijk heeft gemaakt.

Mij rest niet meer dan de uiting van onzer aller wensch, dat, ook door deze instelling, de beoefening en bloei der wetenschappen onder ons bevorderd worden, tot roem van 'sKonings Regering, tot eer van het dierbaar Vaderland.

Ik sluit deze vergadering.

JAARBOEK

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE

VAN

WETENSCHAPPEN.

GEVESTIGD

TE

AMSTERDAM.

VOOR

1859.

AMSTERDAM,
C. G. VAN DER POST.

GEDRUKT BIJ W. J. KRÖBER.

INHOUD.

Bladz.

NAAMLIJST

DER

LEDEN, CORRESPONDENTEN

IN DE

OVERZEESCHE BEZITTINGEN VAN HET RIJK

EN DER

BUITENLANDSCHE LEDEN

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN.

STAAT

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN

OP DEN 30STEN APRIL DES JAARS 1859.

BESTUUR DER AKADEMIE.

gedurende het Akademiejaar van April 1859—April 1860,

ALGEMEENE VOORZITTER,
G. SIMONS.

ALGEMEENE SECRETARIS,
W. VROLIK.

Afdeeling Wis- en Natuurkundige Wetenschappen.

VOORZITTER,
G. SIMONS.

ONDERVOORZITTER,
C. J. MATTHES.

SECRETARIS,
W. VROLIK.

Afdeeling voor de Taal-, Letter-, Geschiedkundige en Wijsgeerige Wetenschappen.

VOORZITTER,
J. DE WAL.

ONDERVOORZITTER,
W. MOLL.

SECRETARIS,
H. J. KOENEN.

1*

Afdeeling voor de Wis- en Natuurkundige Wetenschappen.

Gewone Leden.

A. H. VAN DER BOON MESCH, te *Leiden.*
A. BRANTS, te *Joppe bij Gorsel.*
J. P. DELPRAT, te *'s Gravenhage.*
J. VAN GEUNS, te *Amsterdam.*
H. C. VAN HALL, te *Groningen.*
J. VAN DER HOEVEN, te *Leiden.*
F. KAISER, te *Leiden.*
L. J. A. VAN DER KUN, te *'s Gravenhage.*
R. LOBATTO, te *Delft.*
C. J. MATTHES, te *Amsterdam.*
G. J. MULDER, te *Utrecht.*
C. PRUYS VAN DER HOEVEN, te *Leiden.*
R. VAN REES, te *Utrecht.*
W. N. ROSE, te *'s Gravenhage.*
J. L. C. SCHROEDER VAN DER KOLK, te *Utrecht.*
G. SIMONS, te *'s Gravenhage.*
F. J. STAMKART, *Amsterdam.*
D. J. STORM BUYSING, te *Delft.*
G. J. VERDAM, te *Leiden.*
W. H. DE VRIESE, te *Leiden.*
W. VROLIK *), te *Amsterdam.*
J. BADON GHIJBEN, te *Breda.*
F. W. CONRAD, te *'s Gravenhage.*
F. C. DONDERS, te *Utrecht.*
J. W. ERMERINS, te *Groningen.*
H. J. HALBERTSMA, te *Leiden.*
P. HARTING, te *Utrecht.*
G. A. VAN KERKWIJK, te *Amsterdam.*
CL. MULDER, te *Groningen.*
J. W. L. VAN OORDT, te *Rotterdam.*

---

*) Tot aan den Heer W. VROLIK zijn de namen alphabetisch gesteld van hen, die, bij Koninklijk besluit van 26 October 1851 N°. 3, werden benoemd tot gewone leden der Koninklijke Akademie van Wetenschappen.

H. SCHLEGEL, te *Leiden*.
G. E. VOORHELM SCHNEEVOOGT, te *Amsterdam*.
W. C. H. STARING *), te *Haarlem*.
C. H. D. BUYS BALLOT, te *Utrecht*.
C. L. BLUME, te *Leiden*.
F. Z. ERMERINS, te *Groningen*.
J. A. C. OUDEMANS, te *Utrecht*.
D. BIERENS DE HAAN, te *Deventer*.
J. BOSQUET, te *Maastricht*.
A. W. M. VAN HASSELT, te *Utrecht*.
R. B. VAN DEN BOSCH, te *Goes*.
M. C. VERLOREN, te *Utrecht*.
J. VAN GOGH, te *Utrecht*.
V. S. M. VAN DER WILLIGEN, te *Deventer*.
P. ELIAS, te *Amsterdam*.
C. A. J. A. OUDEMANS, te *Rotterdam*.
E. H. VON BAUMHAUER, te *Amsterdam*.
. . . .
. . . .
. . . .

Rustende Leden.

G. VROLIK, te *Amsterdam*.
H. G. SEELIG, te *Breda*.
J. G. S. VAN BREDA, te *Haarlem*.

Correspondenten in de Overzeesche Bezittingen van het Rijk.

C. SWAVING, te *Buitenzorg op Java*.
P. BLEEKER, te *Batavia*.
J. F. HASSKARL, te *Batavia*.

*) Alphabetische orde is ook aangenomen voor hen, die door het besluit van 23 Februarij 1855 tot gewone leden der Natuurkundige Afdeeling van de Akademie werden benoemd. De rangorde der leden, volgende op den Heer W. C. H. STARING, wordt bepaald door den tijd hunner benoeming.

F. JUNGHUHN, te *Batavia.*
G. WASZINK, te *Batavia.*
F. A. C. DUMONTIER, te *Curaçao.*

. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

Buitenlandsche Leden.

E. BECQUEREL, te *Parijs.*
H. K. W. BERGHAUS, te *Potsdam.*
M. DUMAS, te *Parijs.*
M. FARADAY, te *Londen.*
TH. HORSFIELD, te *Londen.*
J. LIEBIG, te *Munchen.*
H. VON MOHL, te *Tubingen.*
J. J. D'OMALIUS, te *Namen.*
R. OWEN, te *Londen.*
A. QUETELET, te *Brussel.*
RAMON DE LA SAGRA, te *Parijs.*
F. TIEDEMANN, te *Munchen.*
DE HERTOG VAN URSEL, te *Brussel.*
SIR JOHN. HERSCHEL, te *Londen.*
P. J. VAN BENEDEN, te *Leuven.*
G. B. AIRY, te *Greenwich.*
H. HELMHOLTZ, te *Heidelberg.*
A. W. HOFMANN, te *Londen.*

. . . .
. . . .

Afdeeling voor de Taal-, Letter-, Geschiedkundige en Wijsgeerige Wetenschappen.

Gewone Leden.

J. ACKERSDIJCK, te *Utrecht.*
R. C. BAKHUIZEN VAN DEN BRINK, te *'s Gravenhage.*

J. BOSSCHA, te *'s Gravenhage.*
R. P. A. DOZY, te *Leiden.*
F. C. DE GREUVE, te *Groningen.*
J. HOFFMANN, te *Leiden.*
L. J. F. JANSSEN, te *Leiden.*
T. W. J. JUYNBOLL, te *Leiden.*
S. KARSTEN, te *Utrecht.*
N. C. KIST, te *Leiden.*
C. LEEMANS, te *Leiden.*
J. VAN LENNEP, te *Amsterdam.*
T. ROORDA, te *Delft.*
A. RUTGERS, te *Leiden.*
M. DE VRIES *), te *Leiden.*
IS. AN. NIJHOFF, te *Arnhem.*
W. G. BRILL, te *Utrecht.*
G. H. M. DELPRAT, te *Rotterdam.*
L. PH. C. VAN DEN BERGH, te *'s Gravenhage.*
W. J. A. JONCKBLOET, te *Groningen.*
W. MOLL, te *Amsterdam.*
H. J. KOENEN, te *Amsterdam.*
J. DE WAL, te *Leiden.*
J. DIRKS, te *Leeuwarden.*
J. G. HULLEMAN, te *Leiden.*
H. C. MILLIES, te *Utrecht.*
C. W. OPZOOMER, te *Utrecht.*
J. H. SCHOLTEN, te *Leiden.*
L. A. J. W. SLOET, te *Arnhem.*
W. J. KNOOP, te *Breda.*
G. DE VRIES AZ., te *Haarlem.*
J. C. G. BOOT, te *Amsterdam.*
M. H. GODEFROI, te *Amsterdam.*
J. A. C. VAN HEUSDE, te *Utrecht.*

---

*) Tot aan den Heer M. DE VRIES zijn de namen alphabetisch gesteld van hen, die bij Koninklijk besluit van 23 Febr. 1855 tot gewone leden der Afdeeling werden benoemd. De rangorde der overige leden wordt bepaald door den tijd hunner benoeming.

W. C. MEES, te *Amsterdam.*
N. BEETS, te *Utrecht.*
R. J. FRUIN, te *Leiden.*
B. J. LINTELO DE GEER, te *Utrecht.*
J. H. HOLWERDA, te *Gorinchem.*
A. KUENEN, te *Leiden.*
G. MEES AZ., te *Rotterdam.*

. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

Rustende Leden.

A. C. HOLTIUS, te *Utrecht.*
J. BAKE, te *Leiden.*
C. J. VAN ASSEN, te *Leiden.*

Correspondenten in de Overzeesche Bezittingen van het Rijk.

J. F. G. BRUMUND, te *Batavia.*
R. H. TH. FRIEDRICH, te *Batavia.*

. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

Buitenlandsche Leden.

TH. BABINGTON MACAULAY, *Campden-hill, te Kensington.*
MICHEL CHEVALIER, te *Parijs.*
H. L. FLEISCHER, te *Leipzig.*
F. GUIZOT, te *Parijs.*
L. P. GACHARD, te *Brussel.*
C. R. LEPSIUS, te *Berlijn.*
J. N. MADVIG, te *Kopenhagen.*
LEOPOLD RANKE, te *Berlijn.*
F. C. VON SAVIGNY, te *Berlijn.*
C. ULLMANN, te *Carlsruhe.*
A. R. RANGABÉ, te *Athene.*
G. GROTE, te *Londen.*
J. ROULEZ, te *Gent.*
STANISLAS JULIEN, te *Parijs.*
K. J. VON BUNSEN, te *Bonn.*
C. LASSEN, te *Bonn.*
TH. MOMMSEN, te *Leipzig.*
H. C. RAWLINSON, te *Londen.*
A. THEINER, te *Rome.*
. . . .

ALPHABETISCHE LIJST

DER

LEDEN, CORRESPONDENTEN

IN DE

OVERZEESCHE BEZITTINGEN VAN HET RIJK

EN DER

BUITENLANDSCHE LEDEN

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN,

SEDERT DE OPRIGTING IN 1851.

NB. De letter L. beteekent gewoon Lid.

NB. De letter		L.	beteekent	gewoon Lid.
„	„	C.	„	Correspondent.
„	„	B. L.	„	Buitenlandsch Lid.
„	„	R. L.	„	Rustend Lid.
„	„	a. N.	„	Afdeeling Natuurkunde.
„	„	a. L.	„	Afdeeling Letterkunde.

A.

Ackersdijck, (J.) te *Utrecht*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Airy, (G. B) te *Greenwich*, B. L. a. N. 4 Mei 1859.

Assen, (C. J. van) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855, R. L. 1858.

Arago, (D. F.) te *Parijs*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 2 Oct. 1853.

B.

Badon Ghijben, (J.) te *Breda*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Bake, (J.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855. R. L. 1858.

Baumhauer, (E. H. von) te *Amsterdam*, L.a. N. 1 Mei 1858.

Becquerel, (E.) te *Parijs*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Beek, (A. van) te *Utrecht*, R. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 7 Jan. 1856.

Beets, (N.) te *Utrecht*, L. a. L. 4 Mei 1859.

Beneden, (P. J. van) te *Leuven*, B. L. a. N. 4 Mei 1859.
Bergh, (L. Ph. C. van den) te *'s Gravenhage*, L. a. L. 24 Maart 1855.
Berghaus, (H. K. W.) te *Potsdam*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.
Bleeker, (P.) te *Batavia*, C. a. N. 6 April 1855.
Blume, (C. L.) te *Leiden*, L. a. N. 6 April 1855.
Boot, (J. C. G.) te *Amsterdam*, L. a. L. 2 Mei 1857.
Bosch, (R. B. van den) te *Goes*, L. a. N. 2 Mei 1857.
Bosquet, (J.) te *Maastricht*, L. a. N. 5 Mei 1856.
Bosscha, (J.) te *'s Gravenhage*, L. a. L. 23 Febr. 1855.
Brants, (A.) te *Joppe bij Gorsel*, L. a. N. 26 Oct. 1851.
Breda, (J. G. S. van) te *Haarlem*, L. a. N. 26 Oct. 1851. R. L. Oct. 1858.
Brill, (W. G.) te *Utrecht*, L. a. L. 24 Maart 1855.
Brink, (R. C. Bakhuizen van den) te *'s Gravenhage*, L. a. L. 23 Febr. 1855.
Brown, (R.) te *Londen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851, overleden 10 Junij 1858.
Brumund, (J. F. G.) te *Batavia*, C. a. L. 10 April 1855.
Bünsen, (K. J. v.) te *Bonn*, B. L. a. L. 4 Mei 1859.
Buys Ballot, (C. H. D.) te *Utrecht*, L. a. N. 6 April 1855.
Buysing, (D. J. Storm) te *Delft*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

C.

Chevalier, (Michel) te *Parijs*, B. L. a. L. 10 April 1855.
Cobet, (C. G.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855. Bed. 8 Sept. 1856.
Conrad (F. W.) te *'s Gravenhage*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

D.

Delprat, (G. H. M.) te *Rotterdam*, L. a. L. 24 Maart 1855.
Delprat, (J. P.) te *'s Gravenhage*, L. a. N. 26 Oct. 1851.
Dirks, (J.) te *Leeuwarden*, L. a. L. 5 Mei 1856.
Donders, (F. C.) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851.
Dozy, (F.) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 7 Oct. 1856.
Dozy, (R. P. A.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.
Dumas, (M.) te *Parijs*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.
Dumontier, (F. A. C.) te *Curaçao*, C. a. N. 4 Mei 1859.
Dijk, (C. M. van) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Bed. 21 Maart 1853.

E.

Elias, (P.) te *Amsterdam*, L. a. N. 2 Mei 1857.
Ermerins, (F. Z.) te *Groningen*, L. a. N. 6 April 1855.

Ermerins, (J. W.) te *Groningen*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

d'Espine, (Baron A.) te *Aix* in *Savoye*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 7 April 1853.

F.

Faraday, (M.) te *Londen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Fleischer, (H. L.) te *Leipzig*, B. L. a. L. 10 April 1855.

Focke, (H. C.) te *Paramaribo*, C. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 29 Junij 1856.

Fremery, (P. J. J. de) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 7 Sept. 1855.

Friedrich, (R. H. Th.) te *Batavia*, C. a. L. 1 Mei 1858.

Fruin, (R. J.) te *Leiden*, L. a. L. 4 Mei 1859.

G.

Gachard, (L. P.) te Brussel, B. L. a. L. 10 April 1855.

Gauss, (C. F.) te *Göttinhen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 23 Febr. 1855.

Geer, (B. J. Lintelo de) te *Utrecht*, L. a. L. 4 Mei 1859.

Geuns, (J. van) te *Amsterdam*, L. a. N. 25 Oct. 1851.

Gilse, (J. van) te *Amsterdam*, L. a. L. 4 Mei 1859. Overl. 26 Mei 1859.

Glavimans, (C. J.) te *Rotterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 11 Aug. 1857.

Godefroi, (M. H.) te *Amsterdam*, L. a. L. 2 Mei 1857.

Gogh, (J. van) te *Utrecht*, L. a. N. 2 Mei 1857.

Greuve, (F. C. de) te *Groningen*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Groen van Prinsterer, (G.) te *'s Gravenhage*, L. a. L. 28 Febr. 1855. Bed. 27 April 1855.

Grote, (G.) te *Londen*, B. L. a L. 2 Mei 1857.

Guizot, (F.) te *Parijs*, B. L. a. L. 10 April 1855.

H.

Halbertsma, (H. J.) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Hall, (H. C. van) te *Groningen*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Hall, (J. van) te *Utrecht*, L. a. L. 24 Maart 1855. Overl. 19 Maart 1859.

Haan, (D. Bierens de) te *Deventer*, L. a. N. 5 Mei 1855.

Haan, (W. de) te *Haarlem*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 15 April 1855.

Harting, (P.) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Hasselt, (A. W. M. van) te *Utrecht*, L. a. N. 5 Mei 1856.

Hasskarl, (J. K.) te *Batavia*, C. a. N. 6 April 1855.

Helmholtz, (H.) te *Heidelberg*, B. L. a. N. 4 Mei 1859.

Herschel, (Sir John) te *Londen*, B. L. a. N. 1 Mei 1858.

Heusde, (J. A. C. van) te *Utrecht*, L. a. L. 1 Mei 1858.

Hoeven, (A. des Amorie van der) te *Amsterdam*, L. a. L. 23 Febr. 1855. Overl. 29 Julij 1855.

Hoeven, (C. Pruys van der) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Hoeven, (J. van der) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Hoffmann, (J.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Hofmann, (A. W.) te *Londen*, B. L. a. N. 4 Mei 1859.

Holtius, (A. C.) te *Utrecht*, L. a. L. 23 Febr. 1854. R. L. 1857.

Holwerda, (J. H.) te *Gorinchem*, L. a. L. 4 Mei 1859.

Horsfield, (Th.) te *Londen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Hulleman, (J. G.) te *Leiden*, L. a. L. 2 Mei 1856.

Humboldt, (A. von) te *Berlijn*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 6 Mei 1859.

J.

Jansen, (L. F. J.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Jonckbloet, (W. J. A.) te *Groningen*, L. a. L. 24 Maart 1855.

Julien, (S.) te *Parijs*, B. L. a. L. 2 Mei 1857.

Junghuhn, (G.) te *Batavia*, C. a. N. 6 April 1855.

Juynboll, (T. W. J.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1856.

K.

Kaiser, (F.) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Karsten, (S.) te *Utrecht*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Kemper, (J. de Bosch) te *Amsterdam*, L. a. L. 23 Febr. 1855. Bed. 26 April 1856.

Kerkwijk, (G. A. van) te *Amsterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Kist, (N. C.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Knoop, (W. J.) te *Breda*, L. a. L. 2 Mei 1857.

Koenen, (H. J.) te *Amsterdam*, L. a. L. 24 Maart 1855.

Kolk, (J. L. C. Schroeder van der) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Kun, (L. J. A. van der) te *'s Gravenhage*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Kuenen, (A) te *Leiden*, L. a. L. 4 Mei 1859.

L.

Lassen, (C.) te *Bonn*, B. L. a. L. 4 Mei 1859.

Leemans, (C.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Lennep, (J. van) te *Amsterdam*, L. a. L. 33 Febr. 1855.

Lepsius, (C. R.) te *Berlijn*, B. L. a. L. 10 April 1855.

Liebig, (I.) te *Munchen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Lindenau, (B. A. von) te *Altenburg*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 21 Mei 1855.

Lobatto, (R.) te *Delft*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

M.

Macaulay, (Th. Babington) te *Campdenhill* bij *Kensington*, B. L. a. L. 10 April 1855.

Madvig, (J. N.) te *Kopenhagen*, B. L. a. L. 10 April 1855.

Matthes, (C. J.) te *Amsterdam*, L. a. N. 27 Oct. 1851.

Mees, Az. (G.) te *Rotterdam*, L. a. L. 4 Mei 1859.

Mees, (W. C.) te *Amsterdam*, L. a. L. 1 Mei 1855.

Mesch, (A. H. van der Boon) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Millies, (H. C.) te *Utrecht*, L. a. L. 5 Mei 1856.

Miquel, (F. A. W.) te *Amsterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1151. Bed. 26 Junij 1857.

Mohl, (H. von) te *Tubingen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Moll, (W.) te *Amsterdam*, L. a. L. 24 Maart 1855.

Mommsen, (Th.) te *Leipzig*, B. L. a. L. 4 Mei 1859.

Mulder, (Cl.) te *Groningen*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Mulder, (G. J.) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

N.

Numan, (A.) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 1 Sept. 1852.

Nijhoff, (Is. An.) te *Arnhem*, L. a. L. 24 Maart 1855.

O.

Omalius, (J. J. d') te *Namen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Oordt, (J. W. L. van) te *Rotterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Opzoomer, (C. W.) te *Utrecht*, L. a. L. 5 Mei 1856.

Oudemans, (C. A. J. A.) te *Rotterdam*, L. a. N. 1 Mei 1858.

Oudemans, (J. A. C.) te *Batavia*, L. a. N. 6 April 1855.

Owen, (R.) te *Londen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Q.

Quetelet, (A.) te *Brussel*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

R.

Rangabé, (A. R.) te *Athene*, B. L. a. L. 2 Mei 1857.

Ranke, (L.) te *Berlijn*, B. L. a. L. 10 April 1855.

Rawlinson, (H. C.) te *Londen*, B. L. a. L. 4 Mei 1859.

Rees, (R. van) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Reinwardt, (C. G. C.) te *Leiden*, R. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 6 Maart 1854.

Roorda, (T.) te *Delft*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Rose, (W. N.) te *'s Gravenhage*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Roulez, (J.) te *Gent*, B. L. a. L. 2 Mei 1857.

Rueb, (A. S.) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 11 Maart 1854.

Rutgers, (A.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Rijk, (J. C.) te *'s Gravenhage*, R. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 2 Mei 1854.

S.

Savigny, (F. von) te *Berlijn*, B. L. a. L. 10 April 1855.

Sagra, (Ramon de la) te *Parijs*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Schlegel, (H.) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Schneevoogt, (G. E. Voorhelm) te *Amsterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Scholten, (J. H.) te *Leiden*, L. a L. 5 Mei 1856.

Sebastian, (A. A.) te *Amsterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1861. Bed. 17 Dec. 1856.

Seelig, (H. G.) te *Breda*, L. a. N. 26 Oct. 1851. R. L. 1856.

Simons, (G.) te *'s Gravenhage*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Sloet, (L. A. J. W.) te *Arnhem*, L. a. L. 5 Mei 1856.

Stamkart, (F. J.) te *Amsterdam*, L. a. N. 23 Oct. 1851.

Staring (W. C. H.) te *Haarlem*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Swaving, (C.) *Buitenzorg op Java*, C. a. N. 26 Oct. 1851.

T.

Temminck, (C. J.) te *Leiden*, R. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 30 Jan. 1858.

Theiner, (A.) te *Rome*, B. L. a. L. 4 Mei 1859.

Tiedemann, (F.) te *Munchen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

U.

Ullman, (C.) te *Carlsruhe*, B. L. a. L. 10 April 1855.

Ursel, (de Hertog van) te *Brussel*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

V.

Verdam, (G. J.) te *Leiden*, L. a N. 26 Oct. 1851.

Verloren, (M. C.) te *Utrecht*, L. a. N. 2 Mei 1857.

Vries, Az. (G. de) te *Haarlem*, L. a. L. 2 Mei 1857.

Vries, (M. de) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Vriese, (W. H. de) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Vrolik, (G.) te *Amsterdam*, R. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Vrolik, (W.) te *Amsterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

W.

Wal, (J. de) te *Leiden*, L. a. L. 24 Maart 1855.

Waszink, (G) te *Batavia*, C. a. N. 2 Mei 1857.

Willigen, (V. S. M. van der) te *Deventer*, L. a. N. 2 Mei 1857.

LIJST

DER

BINNEN- EN BUITENLANDSCHE

AKADEMIËN, GELEERDE GENOOTSCHAPPEN EN INSTELLINGEN,

WAARMEDE DE KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN DOOR WEDERKEERIGE RUILING DER UITGEGEVEN WERKEN IN VERBINDING IS.

NEDERLANDEN.

Hoogeschool te Leiden.
〃 〃 Utrecht.
〃 〃 Groningen.
Athenaeum illustre te Amsterdam.
〃 〃 〃 Deventer.
Maatschappij (Hollandsche) der Wetenschappen te Haarlem.
——— der Nederlandsche Letterkunde te Leiden.
——— (Nederlandsche) tot bevordering van Nijverheid te Haarlem.
Genootschap (Teylers Tweede) te Haarlem.
——— (Zeeuwsch) der Wetenschappen te Middelburg.
——— (Provinciaal Utrechtsch) van Kunsten en Wetenschappen te Utrecht.
——— (Historisch) te Utrecht.
——— (Bataafsch) der Proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam.
——— (Provinciaal) van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant te 's Hertogenbosch.

Genootschap (Wiskundig) onder de zinspreuk: *Een onvermoeide arbeid komt alles te boven*, te Amsterdam.
——— (Zoölogisch) *Natura Artis Magistra* te Amsterdam.
——— (Nederl. Onderwijzers-) ter bevordering van Volksopvoeding en Onderwijs, te Amsterdam.
——— ter bevordering der Genees- en Heelkunde te Amsterdam.
——— (Friesch) voor Geschied-, Oudheid- en Taalkunde te Leeuwarden.
Instituut (Koninklijk) van Ingenieurs te 's Gravenhage.
——— ——— voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Neêrlandsch Indië te Delft.
——— (Koninklijk Nederlandsch Meteorologisch) te Utrecht.
Nederlandsche Entomologische Vereeniging te Leiden.
Vereeniging (Over-IJsselsche) tot ontwikkeling van Provinciale welvaart te Zwolle.
Redactie van het Tijdschrift voor Geneeskunde te Amsterdam.
Vereeniging voor Volksvlijt te Amsterdam.
Nederlandsche Handelmaatschappij.
Boekerij van de Tweede Kamer der Staten-Generaal te 's Gravenhage.
Openbare Bibliotheek te Arnhem.
Stads Boekerij te Zutphen.

OOST-INDIË.

Bataviaasch Genootschap der Kunsten en Wetenschappen te Batavia.
Natuurkundige Vereeniging in Nederlandsch Indië te Batavia.

WEST-INDIË.

Koloniale Bibliotheek te Suriname.

BELGIË.

Académie Royale des Sciences, Lettres et Arts de Belgique te Brussel.
Académie Royale de Médecine de Belgique te Brussel.
Société Royale des Sciences te Luik.
Willems Fonds te Gent.

GROOT-HERTOGDOM LUXEMBURG.

Société Archéologique te Luxemburg.

FRANKRIJK.

Académie Impériale des Sciences te Parijs.
Ecole Impériale Polytechnique te Parijs.
Bibliothèque du Comité des Travaux historiques et des Sociétés savantes te Parijs.
Bibliothèque du Ministère de l'Agriculture, Commerce et Travaux Publics te Parijs.
Muséum d'Histoire Naturelle te Parijs.
Académie Impériale de Médecine te Parijs.
Société de Biologie te Parijs.
Het Departement van Oorlog te Parijs.
Bibliothèque Impériale te Parijs.
Académie Impériale des Sciences, Belles Lettres et Arts te Lyon.
Société Impériale d'Agriculture, d'Histoire Naturelle et Arts utiles te Lyon.
——— Linnéenne te Lyon.
——— ——— de Normandie te Caen.
Académie des Sciences, Arts et Belles Lettres te Caen.
Société des Antiquaires de Normandie te Caen.
Académie Impériale des Sciences, Inscriptions et Belles Lettres te Toulouse.
——— de Législation te Toulouse.
——— Impériale des Sciences, Belles Lettres et Arts te Bordeaux.
——— des Sciences, Arts et Belles Lettres te Dyon.
Société d'Agriculture et d'Industrie Agricole de la Côte d'or te Dyon.
Académie des Sciences Belles Lettres et Arts te Rouen.
——— de Stanislas (Société des Sciences, Lettres et Arts) te Nancy.
——— des Sciences, Arts et Belles Lettres, Agriculture et Industrie te St. Quentin.
——— Académie des Sciences et Lettres te Montpellier.

Société Académique de Nantes et de la Loire inférieure te Nantes.
——— d'Émulation te Cambrai.
——— Impériale des Sciences, de l'Agriculture et des Arts te Rijssel.
——— Dunkerquoise pour l'encouragement des Sciences, des Lettres et des Arts te Duinkerken.
——— Imp. d'Agriculture, Sciences et Arts de l'arrondissement de Valenciennes te Valenciennes.
——— de l'Histoire et des Beaux-Arts de la Flandre Maritime te Bergues.
——— Agricole, Scientifique et Littéraire des Pyrenées Orientales te Perpignan.
——— Archéologique te Sens.
——— des Sciences Naturelles te Cherburg.
——— du Muséum d'Histoire Naturelle te Straatsburg.
——— des Antiquaires de Picardie te Amiens.
——— — ——— de la Morinie te St. Omer.

ITALIË.

Accademia Pontifica di Nuovi Lincei te Rome.
——— della Scienze dell' Instituo di Bologna te Bologne.
Imp. Reg. Instituto di Scienze, Lettere ed Arti te Venetie.
—— —— Accademia Economico Agraria dei Georgofili di Firenze te Florence.
—— —— Instituto Lombardo di Scienze, Lettere ed Arti te Milaan.
Accademia Reale delle Scienze te Turin.
Académie Royale de Savoie te Chambéry.
Accademia (Reale) delle Scienze te Napels.

SPANJE.

La Real Academia de Ciencias te Madrid.
Academia Especial de Ingenieros te Madrid.

PORTUGAL.

Academia Reale dás Sciencias te Lissabon.

GROOT-BRITTANJE,

Royal Society te Londen.
〃 Astronomical Society te Londen.
〃 Institution of Great Britain te Londen.
〃 Medico-Chirurgical Society te Londen.
Horticultural Society te Londen.
Zoological Society te Londen.
Guy's Hospital te Londen.
Linnean Society te Londen.
Hydrographical office (Admirality) te Londen.
East-India House te Londen.
Philological Society te Londen.
Royal Society te Edinburg.
〃 Observatory te Edinburg.
〃 Observatory te Greenwich.
〃 Irish Academy te Dublin.
〃 Catholic University of Ireland te Dublin.
Cambridge Philosophical Society te Cambridge.
Literary and Philosophical Society te Manchester.

AMERIKA.

American Academy of Arts and Sciences te Boston and Cambridge Massachusetts.
State Library of New-York te Albany.
Philosophical Society te Philadelphia.
Academy of Natural Sciences te Philadelphia.
American Association for the advancement of Science te Philadelphia.
Smithsonian Institution te Washington.
Wisconsin state Agricultural Society te Madison.
American Journal of Sciences and Arts te Newhaven.
Californian Academy of Natural Sciences te St. Francisco.
Michigan State agricultural Society te Detroit.
Academy of Science te St. Louis (Missouri).
Institut historique et géographique te Rio de Janeiro.

OOSTENRIJK.

Kaiserliche Akademie der Wissenschaften te Weenen.
K. Königliche Geologische Reichsanstalt te Weenen.
K. K. Geographische Gesellschaft te Weenen.
Zoölogisch-Botanisches Verein te Weenen.
Königlich-Böhmische Gesellschaft der Wissenschaften te Praag.
Verein für Vaterländische Naturkunde te Presburg.
Das Tirolische Ferdinandeum te Innsbruck.

PRUISSEN.

Königliche Akademie der Wissenschaften te Berlijn.
K. K. Leopoldinisch Carolinische Akademie der Naturforscher te Jena.
Director der Königliche Sternwarte te Koningsbergen.
Naturforschende Gesellschaft te Dantzig.
Gesellschaft f. Vaterländische Kultur te Breslau.
Verein von Alterthumsfreunde im Rheinlande te Bonn.
Naturhistorischer Verein der Preussischen Rheinlande u. Westphalens te Bonn.
Naturforschende Gesellschaft te Halle.
Naturwissenschaftlicher Verein für Sachsen und Thuringen te Halle a/S.
Oberlausitzische Gesellschaft der Wissenschaften te Görlitz.
Königliche Akademie der Wissenschaften te Erfurt.

HANNOVER.

Königliche Gesellschaft der Wissenschaften te Göttingen.
Gesammt-Verein des Deutschen Geschichts- und Alterthumvereines te Hannover.

SAXEN.

Königlich Sachsische Gesellschaft der Wissenschaften te Leipzig.
Fürstlich-Jablonowskische Gesellschaft te Leipzig.

SAXEN-GOTHA.

Geographische Anstalt te Gotha.

WURTEMBERG.

Verein für Vaterländische Naturkunde te Stuttgart.

BEYEREN.

Königliche Akademie der Wissenschaften te Munchen.
Physikalisch Medicinische Gesellschaft te Wurzburg.
Zoologisch-Mineralogisch Verein te Regensburg.

HESSEN-CASSEL.

Gesellschaft zur Beförderung der Gesammten Naturwissenschaften te Marburg.
Wetterauische Gesellschaft für die Gesammte Naturwissenschaften te Hanau.

HESSEN-DARMSTADT.

Oberhessische Gesellschaft für Natur- und Heilkunde te Giessen.

BADEN.

Gesellschaft zur Beförderung der Naturwissenschaften te Freiburg.

MECKLENBURG-STRELITZ.

Verein der Freunde der Naturwissenschaften in Mecklenburg te Neubrandenburg.

NASSAU.

Verein für Naturkunde in Nassau.

FRANKFURT AAN DEN MAIN.

Die Senckenbergische Stiftung te Frankfurt a/M.

ZWITSERLAND.

Société de Physique et d'Histoire Naturelle te Genève.
——— Vaudoise des Sciences Naturelles te Lausanne.
——— Helvétique des Sciences Naturelles te Bern.
Naturforschende Gesellschaft te Basel.

RUSLAND.

Académie Impériale des Sciences te St. Petersburg.
Musée Impérial de l'Ermitage te St. Petersburg.
Observatoire Physique Central te St. Petersburg.
Académie Impériale te Cazan.
Société Impériale des Naturalistes te Moskow.
Observatorium te Pulkowa.
Societas Scientiarum Fennica te Helsingfors.
Académie des Sciences te Dorpat.
Naturforschende Gesellschaft te Dorpat.
Kurländische Gesellschaft für Literatur u. Kunst te Mittau.
Naturforschendes Verein te Riga.

DENEMARKEN.

Kongelige Danske Videnskabernes Selskab te Kopenhagen.
Société Royale des Antiquaires du Nord te Kopenhagen.
Director der Sternwarte te Altona.

NOORWEGEN, ZWEDEN.

Kongelige Frederiks Universität te Christiania.
——— Norske Videnskabs-Selskab te Drontheim.
——— Vetenskaps-Akademie te Stockholm.
Societas Scientiarum te Upsal.

BERIGT OMTRENT WIJZIGINGEN IN DE ALGEMEENE BEPALINGEN VAN DE REGLEMENTEN VAN ORDE.

Door het Bestuur der Akademie zijn veranderingen gemaakt in § 30 en § 37 der Algemeene Bepalingen, met wier strekking zich 's Lands Regering heeft vereenigd. Deze strekking nu is: dat, naar aanleiding ook van den wensch, uitgedrukt in de jongste vereenigde zitting, betere regelmaat worde gebragt in het vaststellen der begrooting. Ten einde daartoe te geraken, heeft het Bestuur der Akademie aan den Minister van Binnenlandsche Zaken vergunning gevraagd, en van Zijne Excell. verkregen, om alinea *b* en *c* van Art. 12 Org. Regl. aldus te lezen, dat onder *afgeloopen* en *volgend* jaar het *Akademie-* en niet het *burgerlijk* jaar worde verstaan. Hieruit zijn de volgende bepalingen voortgevloeid:

1°. Sluiting der rekening van de Akademie telken jare vóór ultimo Maart.

2°. Sluiting der afrekening voor de vergoeding van reis- en verblijfkosten telken jare op den laatsten Zaturdag der maand December en uitbetaling daarvan vóór of op den laatsten Zaturdag der volgende maand Februarij.

Om zulks mogelijk te maken, is het noodig, dat in beide Reglementen van Orde § 30 en § 37 worden gelezen, als volgt:

§ 30.

De raming der uitgaven voor het volgend jaar wordt in *de eerste week der maand April* door den algemeenen Secretaris aan het oordeel van het bestuur onderworpen, en na goedkeuring gebragt in de vereenigde vergadering der beide afdeelingen, volgens Art. 12 van het Organiek Reglement, te houden in de maand April.

§ 37.

De algemeene Secretaris zorgt, dat de rekening en verantwoording over het afgeloopen jaar gereed zij vóór den 15den April.

Het overige gedeelte van dezen § behoudt de vroegere redactie.

KONINKLIJK BESLUIT OMTRENT HET VERLEENEN VAN VRIJDOM VAN BRIEFPORT AAN DE KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN TE AMSTERDAM.

WIJ WILLEM III, *bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.*

Gezien Art. 33 der wet van 12 April 1850 (*Staatsblad* N°. 15) mitsgaders Ons besluit van 5 Julij 1850 (*Staatsblad* N°. 38).

Gelet op het rapport van Onzen Minister van Financiën, van den 15den dezer, N°. 139 Post;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Vrijstelling van briefport onder de gewone bepalingen van kruisband en eigenhandig contreseing te verleenen

1°. voor de briefwisseling, welke over dienstzaken gevoerd wordt tusschen de Leden der Kollegiën van Gedeputeerde Staten in elke provincie en den Griffier van hetzelfde Kollegie;

2°. voor de brieven en stukken, betrekking hebbende tot den werkkring van de *Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam,* welke over en weder verzonden worden tusschen het *Bestuur van die Akademie* ter eene, en de *Leden van dezelve Akademie* ter andere zijde.

Onze Minister van Financiën is belast met de uitvoering dezes, waarvan afschrift zal worden gezonden aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, tot informatie.

Het Loo, den 21sten Augustus 1856.

(*get.*) WILLEM.

De Minister van Financiën.
(*get.*) VROLIK.

Voor kopij conform.
De Secretaris-Generaal,
(*get.*) D. VAN HOYTEMA.

Ten opzigte van dit genot van vrijdom van briefport, is het noodzakelijk: de H.H. leden der Akademie te doen opmerken, dat de onder kruisband en eigenhandig contreseing verzonden brieven aan het bureau van het Postkantoor behooren te worden afgegeven. Zoo zij in de bus worden gestoken, vervalt de vrijdom, en worden de brieven getaxeerd. De vrijdom bepaalt zich uitsluitend tot de dienst der Akademie.

PROCES-VERBAAL

VAN DE

VEREENIGDE VERGADERING DER BEIDE AFDEELINGEN

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN.

INLEIDING.

Tot de vereenigde vergadering der beide Afdeelingen van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen, gevestigd te Amsterdam, waren de leden met den volgenden brief bijeengeroepen:

KONINKLIJKE AKADEMIE
VAN
WETENSCHAPPEN. *Amsterdam,* den 23sten April 1859.

Ik heb de eer, U te noodigen, op Zaturdag den 30sten April e. k., des morgens ten elf ure, tot eene vereenigde vergadering der beide Afdeelingen van de Akademie, voorgeschreven door art. 12 van het Organiek Reglement.

W. VROLIK,
Algemeene Secretaris.

ONDERWERPEN TER BEHANDELING.

1°. Ontwerpverslag over den staat en de werkzaamheden der Akademie;

2°. Verslag van de Heeren D. J. STORM BUYSING, R. LOBATTO, S. KARSTEN en G. DE VRIES AZ, door de beide Afdeelingen der Akademie in commissie benoemd tot het nazien der Rekening en Verantwoording over den jare 1858 en over de maanden Januarij en Februarij van den jare 1859;

3°. Raming der uitgave van Maart 1859— Maart 1860;

4°. Mededeeling omtrent de uitgave van het Handschrift van *Simplicius* en van de Werken van *Hippocrates*;

5°. Verslag van den algemeenen Secretaris over den staat der Bibliotheek;

6°. Verslag omtrent de werkzaamheden der Commissie over de Geschiedenis van den Waterstaat.

7°. Verwisseling van den voorrang der Afdeelingen.

PROCES-VERBAAL

VAN DE

VEREENIGDE VERGADERING DER BEIDE AFDEELINGEN

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN,

GEHOUDEN DEN 30sten APRIL 1859, DES MORGENS TEN ELF URE.

Algemeene Voorzitter . . . W. MOLL.
Algemeene Secretaris . . . W. VROLIK.

Tegenwoordig de Heeren: W. MOLL, W. VROLIK, J. P. DELPRAT, J. BAKE, G. H. M. DELPRAT, R LOBATTO, G. SIMONS, C. L. BLUME, F. Z. ERMERINS, C. W. OPZOOMER, P. HARTING, J. G. HULLEMAN, D. BIERENS DE HAAN, J. W. L. VAN OORDT, J. DIRKS, T. ROORDA, P. ELIAS, V. S. M. VAN DER WILLIGEN, J. VAN GOGH, C. LEEMANS, A. W. M. VAN HASSELT, F. C. DE GREUVE, C. J. MATTHES, S. KARSTEN, E. H. VON BAUMHAUER, J. A. C. VAN HEUSDE, CL. MULDER, J. DE WAL, J. H. SCHOLTEN, M. H. GODEFROI, M. DE VRIES, J. VAN GEUNS, F. C. DONDERS, G. E. VOORHELM SCHNEEVOOGT, H. J. KOENEN, G. DE VRIES AZ., F. J. STAMKART, W. C. MEES, J. HOFFMANN, R. C. BAKHUIZEN VAN DEN BRINK, J. C. G. BOOT, J. ACKERSDIJCK, J. L. C. SCHROEDER VAN DER KOLK, D. J. STORM BUYSING.

Van de H.H. BOSSCHA, SLOET, VAN DEN BOSCH, VERDAM, VAN DER KUN, J. VAN DER HOEVEN, JONCKBLOET, BRILL is berigt ontvangen, dat het hun om ambtsbezigheden of ziekelijk lijden onmogelijk is deze vergadering bij te wonen.

De Voorzitter opent de vergadering met de volgende aanspraak:

Mijne Heeren!

Ik heet U welkom in de vergadering, die de beide Afdeelingen der K. A. zamenbrengt tot vervulling van gemeenschappelijke verpligtingen en beraadslaging over gemeenschappelijke belangen. Wat ons in deze uren te doen staat, is U allen bekend door den brief, die ons bijeenriep: verschillende onderwerpen zullen onder onze aandacht gebragt worden, die wel niet allen even aangenaam kunnen zijn voor den geest, die zich het liefst in den kring der wetenschap beweegt, maar allen toch met ernst door ons zullen behandeld worden, naardien zij betrekking hebben op het leven des ligchaams, welks leden wij zijn. Het eerste en een der gewigtigste deelen van onzen arbeid moet wezen: de beoordeeling van het ontwerp-verslag aangaande de werkzaamheden en den staat der Akademie. Het ligt in den aard der zaak, dat de stof van dat uitvoerig stuk niet de aantrekkingskracht van het nieuwe voor ons kan hebben, hoezeer het eerst kortelings gesteld werd door de geoefende pen van onzen Algemeenen Secretaris. Het is bestemd om onzen geëerbiedigden Koning een overzigt te leveren van hetgeen de beide Afdeelingen der Akademie in haar jongste jaar gedaan en ervaren hebben. Ons kan het niets nieuws leeren; ons kan het alleen het bekende herinneren. Maar zal het niet *daarom* ook voor ons zijne belangrijke zijde hebben?.. De overweging van dit verslag, Mijne Heeren, zal, meer welligt dan alle andere, deze vergadering voor ons zelve eene hoogst vruchtbare doen worden, wanneer wij het zullen aanmerken als een spiegel tot zelfkennis, als een middel tot verhooging onzer bewustheid van

hetgeen wij, allen en een iegelijk, voor het verledene als leden dezer instelling geweest zijn en voor de toekomst als zoodanig wezen moeten. Als ons straks de teekenen van belangstelling worden opgeteld, aan beide Afdeelingen gegeven van wege de Hooge Regering wanneer zij ons wilde raadplegen over gewigtige aangelegenheden, of ons ondersteuning schonk waar wij iets goeds tot stand wenschten te brengen, — zal het ons niet versterken in de hoop, welke wij om krachtig voort te leven zoo zeer behoeven, dat onze Akademie hare naaste bedoeling niet mist?.. Als ons de verschillende ondernemingen in herinnering worden gebragt, waaraan wij met goede verwachting voor de wetenschappelijke en andere belangen des Vaderlands in dit jaar de hand sloegen, — zal het niet onze begeerte vermeerderen, dat de gansche instelling bij toeneming dienstbaar zal zijn aan de bestemming, welke zij heeft als eene *nationale?*.. Als ons de reeks der namen wordt genoemd van onze medeleden niet alleen, maar ook van geleerden buiten dezen kring, die de voortbrengselen van hunnen geest en arbeid tot ons bragten, en door ons tot het publiek, — zal daarin geen prikkel wezen, waardoor edele krachten, die in en voor de Akademie welligt reeds te lang sluimerden, zullen ontwaken om vruchten te dragen?..

Voorzeker, Mijne Heeren, deze vergadering zal eene waarlijk belangrijke voor ons wezen, zoo hetgeen wij hooren en overwegen deze en diergelijke indrukken op ons maakt; en in dit vertrouwen zou ik hare leiding met vreugde op mij nemen, ware er niet wat mij èn met smart èn met schroom vervulde. De man, dien wij allen zoo gaarne zouden gezien hebben aan de plaats, welke ik thans inneem, de voortreffelijke VAN HALL, is weggenomen uit menigen werkkring, en ook den onze, waarin hij, door goede gaven en zin, zoo zeer nuttig was en aller liefde en achting genoot. Allen achten wij zijn dood eene schade voor onze Akademie, en — hoe zou ik niet vreezen, dat zij die schade in de tegenwoordige uren meer zal gevoelen, daar het aan mij is opgelegd zijne moeijelijke taak te vervullen! Maar het is allen bekend, hoe ik de eer van dit gestoelte niet heb gezocht — en allen wensch ik te toonen, dat althans het voorbeeld der bescheidenheid van den overleden Voorzitter bij mij in gedachtenisse

is. Zoo durf ik mij verzekerd achten van uwe toegevendheid, Mijne Heeren; ik maak staat op U aller bijstand bij onze gemeenschappelijke werkzaamheid; zoo open ik deze vergadering met goeden moed!

1°.

Hierna verzoekt de Voorzitter den algemeenen Secretaris, volgens art. 12 Organiek Reglement, het verslag van den *staat* en *werkzaamheden* der Akademie voor te dragen en aan de beoordeeling der vereenigde vergadering te onderwerpen. — Het luidt als volgt:

SIRE!

Het behaagde Uwer Majesteit aan de Koninklijke Akademie van Wetenschappen de verpligting op te leggen, tot het jaarlijks indienen van een verslag van haren staat en van hare werkzaamheden. Met genoegen volvoert zij deze taak en biedt zij Uwer Majesteit een beknopt overzigt aan van hetgeen zij verrigtte en van hetgeen verder in de afgeloopen tijdsruimte voorviel. Uit den aard der zaak sluit dit verslag zich aan datgene, wat U, Sire, in de maand April van den jare 1858 werd aangeboden; het omvat derhalve eenen tijdkring, welke in genoemde maand aanvangt en zich tot dezelfde maand van het loopende jaar voortzet.

Uwe Majesteit noemde de Akademie, in het besluit harer oprigting, een raadgevend ligchaam voor de Regering, op het gebied der wetenschap. Wat zij daaromtrent deed, hebbe derhalve den voorrang bij de vermelding harer werkzaamheden.

Meermalen werd de Akademie door 's Lands Regering geraadpleegd. Hare eerste lastgeving gold eene vraag van den Minister van oorlog, hoedanig bij het verbeteren van de *Choro-hydrographische kaart van Nederland,* onderscheidene plaatsnamen, voorkomende op het zesde blad der kaart van wijlen den Generaal KRAIJENHOFF, dienen gespeld te worden? Zij werd tot de Letterkundige Afdeeling gerigt, welke dit vraagpunt niet tot ge-

noemde Provincie wenschte beperkt te zien, maar daaraan eene grootere uitbreiding schonk, door geene enkele streek van Nederland uit te sluiten. Ondersteund door Uwer Majesteits Minister van Binnenlandsche Zaken, ontving zij van de Commissarissen des Konings in de onderscheidene Provinciën des Rijks, belangrijke en met veel zorg bewerkte bescheiden, maakte zij de verslagen daaromtrent van de H.H. J. BOSSCHA en M. DE VRIES bij herhaling bekend *), en verdeelde zij onder hare leden de werkzaamheden, vereischt tot grondige beantwoording der vraag, welke zich alsnu over geheel Nederland uitstrekt.

De voorlichting der Natuurkundige Afdeeling werd tweemalen door den Minister van Koloniën ingeroepen. Het gold de eerste maal een adres van den Heer TAMA te Paramaribo, omtrent plantdeelen, welke hij beweert met goed gevolg te hebben aangewend *tot genezing van Lepra, Elephantiasis en Epilepsie.* Voorgelicht door hare medeleden VAN GEUNS, G. J. MULDER en VAN DEN BOSCH, heeft de Afdeeling zich gedrongen gevoeld een ongunstig oordeel te vellen over de beweringen van den Heer TAMA omtrent de genezing van Lepra, als ten eenenmale door de ondervinding gelogenstraft, en mogt zij nogmaals aandringen op de behoefte eener volledige kennis van de vreeselijke ziekte, welke West-Indië blijft teisteren, en op den eisch van doortastende maatregelen daartegen.

Zij had het genoegen daarop een vleijend schrijven van Z.Excell. te ontvangen, in de hoofdzaak inhoudende, dat een afschrift van het verslag den Gouverneur van Suriname is toegezonden, met uitnoodiging om het wetenschappelijk onderzoek dezer ziekte zooveel mogelijk te bevorderen en om jaarlijks een uitvoerig verslag in te zenden van hetgeen ter zake is verrigt. De Minister behoudt zich voor, de Akademie ter zijner tijd met den uitslag daarvan bekend te maken.

Eene tweede noodiging tot onderzoek geschiedde door den Minister van Koloniën, in gemeenschap met zijnen ambtgenoot van Binnenlandsche Zaken. Zij geldt de vraag, of *plantaardige*

*) Zie *Verslagen en Mededeelingen* der Afdeeling Letterkunde, Dl. IV, bl. 1, 121.

zelfstandigheden, gemakkelijk uit Oost-Indië te verkrijgen, als padiestroo, pisangvezelen enz., *eene geschikte grondstof* kunnen leveren, ter vervanging van de zoogenaamde lompen, *voor papiermaking.* Een groot aantal bescheiden uit Nederlandsch Indië en eene aanmerkelijke hoeveelheid van de van daar overgezonden zelfstandigheden vergezelden deze aanvraag. De Commissie der Afdeeling, bestaande uit de H.H. VAN DER BOON MESCH en BLUME, stelde zich tot het practisch onderzoek in verband met papierfabriekanten. Op hare voorlichting en raad grondde de Afdeeling haar ongunstig oordeel over het gebruik der genoemde zelfstandigheden tot voorgesteld doel. Zij deelde zulks den Ministers van Binnenlandsche Zaken en van Koloniën mede; maar stelt zich tevens voor, om het onderwerp niet ten eenenmale uit het oog te verliezen, daar het niet onmogelijk ware dat, door het gebruik van betere toestellen, de pisangvezelen tot papiervorming geschikt konden gemaakt worden. De zoo even genoemde Commissie is bereid, om daarover een nader en voortdurend onderzoek in het werk te stellen, waarvan de Akademie hoopt, dat de uitkomsten voordeelig mogen zijn voor 's Lands handel, zeevaart en nijverheid.

Eene vierde aanschrijving, nu uitsluitend van den Minister van Binnenlandsche Zaken, geldt een adres van Mr. S. C. SNELLEN VAN VOLLENHOVEN, strekkende om inteekening van Rijkswege te verkrijgen op het werk *over de Nederlandsche Insecten,* uitgegeven door den Heer SEPP.

De Minister, voorgelicht door het verslag der H.H. J. VAN DER HOEVEN en CL. MULDER, en door de daarover gevoerde beraadslaging der Afdeeling, heeft gemeend zich voor het oogenblik te moeten bepalen tot den aankoop, in dubbelen getale, van de tot hiertoe uitgegeven zeven deelen van genoemd werk en van het ter perse zijnde achtste deel. Zijne Excell. heeft verder in bedenking gegeven, om het werk met dit achtste deel te doen eindigen, en daarna in overweging te nemen, welke ondersteuning van Rijkswege zoude kunnen worden verleend aan eene nader te beramen voortzetting daarvan. De Minister had tevens de goedheid een der aangekochte exemplaren aan de Akademie te schenken.

Van hoogst gewigtigen aard waren de werkzaamheden, door eene vijfde lastgeving van 's Lands Regering gevorderd. Zij gold een adres van Gedeputeerde Staten der Provincie Noord-Holland, waarin bij den Minister van Binnenlandsche Zaken de uitspraak der Akademie gevraagd werd in een verschil van meening, ontstaan tusschen den Hoogleeraar VAN BREDA, aan de eene zijde, en den Hoofd-Ingenieur van den Waterstaat in Noord-Holland en den Architect van het gesticht aan de andere zijde, omtrent *de vestiging van bliksemafleiders op het Krankzinnigen-gesticht Meerenberg* nabij Haarlem, en vooral omtrent de vraag, of deze met de metalen pijpen tot aanvoer van stoom en gas in verbinding behooren gebragt te worden. De Heer VAN BREDA beantwoordt deze vraag toestemmend; de Heeren Hoofd-Ingenieur en Architect beamen de noodzakelijkheid eener dergelijke verbinding niet en achten haar veeleer gevaarlijk.

Ten einde, in dezen stand van zaken, hare uitspraak op eenen vasten grondslag te doen rusten, riep de Afdeeling de voorlichting in van hare medeleden VAN REES, BUYS BALLOT en DELPRAT; raadpleegde zij de ondervinding van Heeren Regenten der Cellulaire Gevangenis te Amsterdam; wijdde zij eindelijk aan de beraadslaging over dit zoo gewigtig onderwerp een aanmerkelijk gedeelte van vier harer vergaderingen.

Op dit alles grondde zij hare overtuiging, dat de verbinding der afleiders met de gaspijpen of stoombuizen stellig te ontraden is. Het verslag van hare Gecommitteerden — waarmede de vergadering van den 29sten Januarij zich eenpariglijk vereenigde — werd, onder dagteekening van den 1sten Februarij j.l. aan Zijne Excell. den Minister van Binnenlandsche Zaken gezonden, die de beleefdheid had der Akademie te kennen te geven, dat na kennisneming met belangstelling het verslag in handen van Gedeputeerde Staten werd gegeven. Het is der Afdeeling onbekend, welken indruk gemeld verslag op deze Staatsmagt in Noord-Holland gemaakt heeft; maar hoe deze ook zijn moge, steeds zal zij zich verheugen in de gelegenheid geweest te zijn, om op grondige wijze een voor 's Lands heil zoo gewigtig onderwerp te behandelen en de uitkomsten daarvan te boeken in het onlangs Uwer Majesteit gezonden en algemeen verkrijgbaar gestelde

Eerste Stuk van het Negende Deel harer *Verslagen en Mededeelingen.*

Een tweede voorschrift, door Uwe Majesteit der Akademie gegeven, legt haar de verpligting op, om tot de Regering voorstellen te rigten betreffende de belangen der wetenschap, tot welk einde zij, voor zooveel noodig is, zich zal hebben te wenden tot de Hoofden der Departementen van Algemeen Bestuur. Ruimschoots en meer dan ooit heeft de Akademie in den afgeloopen jaarkring dit voorregt tot rigtsnoer harer handelingen genomen. Zij verheugt zich daarbij te kunnen voegen, zooals trouwens Uwer Majesteit uit de nadere uiteenzetting zal blijken, dat zij, voor al hare voorstellen de meest heusche ondersteuning en medewerking van 's Lands Regering ondervond.

Het eerste onderwerp, waaromtrent zulks te zeggen valt, betreft het plan, door de Letterkundige Afdeeling opgevat, om een geheel nieuw *Hollandsch en Zeeuwsch Charterboek*, in plaats van het niet meer aan de behoeften van den tijd voldoende werk van VAN MIERIS, in het licht te geven.

Het heeft Uwer Majesteits Minister van Binnenlandsche Zaken behaagd, zijne belangstelling in de ontworpen uitgave bekend te maken, haar te ondersteunen door uitnoodiging aan sommigen zijner ambtgenooten, en ook daartoe aanschrijvingen te rigten tot de Commissarissen des Konings in de onderscheidene Provinciën, als ook tot den Rijksarchivaris. Hieraan zijn eenige hulpmiddelen van meer stoffelijken en administratieven aard gevoegd; zoodat de Commissie der Afdeeling, met dezen werkkring belast, in het afgeloopen jaar reeds een groot aantal bouwstoffen konde verzamelen. De gevorderde afschriften daartoe zijn in 's Rijks archief op kosten der Akademie vervaardigd. De Commissie is hierdoor reeds zoo verre met haren arbeid gevorderd, dat zij hoopt in den aanvang van het volgende jaar een begin met de uitgave te kunnen maken. De Heer P. A. VAN LIMBURG BROUWER, Secretaris der Commissie, heeft de bewerking van het vervolg op het *Charterboek van* VAN MIERIS op zich genomen. Door den Heer VAN DEN BERGH is ingeleverd eene lijst van charters tot het jaar 1299, door VAN MIERIS en door KLUIT niet opgenomen; door den Heer VAN LIMBURG BROUWER is opgemaakt

eene inhoudsopgave voor het voornoemde vervolg, over de jaren 1428 tot 1482 (het Boergoensche tijdperk); beide deze lijsten zijn door de H.H. DELPRAT, DE WAL en DE VRIES met verschillende stukken verrijkt. Tot aanvulling is de hulp ingeroepen van verschillende binnen- en buitenlandsche Archivarissen, en heeft elk der leden zich met nasporingen belast in de hem toegankelijke archieven, waarover in de maand September e. k. verslag zal worden ingediend.

Een tweede, wegens de historische rigting, met het eerste eenigzins verwant voorstel, ging van den Kolonel KNOOP uit. Het betreft de voorbereiding tot eene meer volledige *Krijgsgeschiedenis van Nederland.* Het gaf tot een breedvoerig en zaakkundig verslag van de H.H. J. BOSSCHA en BAKHUIZEN VAN DEN BRINK aanleiding, dat, opgenomen in de *Verslagen en Mededeelingen* der Letterkundige Afdeeling, Deel IV, bl. 46 en aan den Minister van Oorlog medegedeeld, de verzekering der hooge belangstelling van Zijne Excellentie uitlokte, gepaard aan bereidvaardigheid om de wenschen der Afdeeling in ernstige overweging te nemen.

Geen minderen steun mogt de Natuurkundige Afdeeling bij meer dan een Hoofd der Departementen van 's Lands Bestuur ontmoeten. Eene krachtige verwoesting, hier en daar in den jare 1858 door den Paalworm aangerigt, gaf den Heer W. VROLIK aanleiding om daarop de aandacht der vergadering van den 27sten November j.l. te vestigen, op grond van feiten, hem door den Heer P. KATER GZ. te Nieuwendam medegedeeld. Zijne voorstellen, met algemeene goedkeuring der vergadering bekroond, vonden wederklank bij Hunne Excellentiën de Ministers van Binnenlandsche Zaken, van Marine en van Oorlog.

Hierdoor, als ook door eene groote belangstelling van het algemeen en niet minder door de bereidvaardigheid der H.H. Hoofd-Ingenieurs van den Waterstaat en van de Marine, wordt de Commissie der Afdeeling, bestaande uit de H.H. W. VROLIK, VAN OORDT, STORM BUYSING, HARTING en VON BAUMHAUER, in staat gesteld, om al wat tot de geschiedenis dezer landplaag behoort, bijeen te zamelen en proeven te nemen met de middelen, welke daartegen zullen kunnen worden aangewend. Veel werd daartoe

reeds bijeengebragt, en voor het grootste deel is een aanvang gemaakt met het inzetten der proeven, welke daaromtrent te Nieuwendam, te Stavoren, te Harlingen en te Vlissingen worden genomen.

Een tweetal voorstellen, hetwelk ten slotte van de Akademie uitging, geldt *de Geneeskundige Staatsregeling*. Het betrof eerst den *algemeenen gezondheidstoestand*, en gaf in de maand April des vorigen jaars aanleiding tot het verslag eener Commissie, bestaande uit de H.H. VOORHELM SCHNEEVOOGT, VAN DER BOON MESCH en VAN HASSELT, opgenomen in de *Verslagen en Mededeelingen* der Afdeeling Natuurkunde, Deel VIII, bl. 80, waaruit een adres aan den Minister van Binnenlandsche Zaken ontleend werd, dat door dezelfde Commissie Zijner Excellentie persoonlijk werd aangeboden. De Minister ontving de Commissie beleefdelijk, onderhield zich lang met haar, en deed haar de eer aan, te verklaren, dat er prijs op gesteld werd, de meening der Akademie over de Geneeskundige Staatsregeling te kennen, zoowel wanneer zij daartoe door Z. Excell. mogt worden geroepen, als wanneer zij begrijpen mogt, dit ook buiten dergelijke uitnoodiging te moeten doen.

Later en wel in den jongsten tijd werden de wetsontwerpen, daartoe strekkende, aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangeboden. De Natuurkundige Afdeeling heeft gemeend daarbij het stilzwijgen niet te mogen bewaren, en benoemde, na beraadslaging in hare vergadering van den 26sten Maart j.l. eene Commissie, bestaande uit de H.H. VAN DER BOON MESCH, VOORHELM SCHNEEVOOGT, J. VAN DER HOEVEN, VAN GEUNS en DONDERS, welke in de jongste vergadering der Afdeeling, gehouden den 29sten April, haar van ontwerp-adres aan den Minister van Binnenlandsche Zaken diende, hetwelk binnen weinige dagen Zijner Excellentie zal worden aangeboden. Afdrukken daarvan zullen in den boekhandel gebragt en aan de leden van de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal medegedeeld worden.

Hiertoe, Sire, bepalen zich de voorstellen, welke van de Akademie uitgingen. Zij zijn intusschen niet de eenige onderwerpen van algemeen belang, welke haar bezig hielden.

Op uitnoodiging van haar medelid DIRKS, ontwierp de Letter-

kundige Afdeeling een plan tot bearbeiding van nieuwe vervolgen op het algemeen geachte *Penningwerk van* VAN LOON. Zij besloot het werk op te vatten, waar het door het voormalig Instituut is gestaakt en het voorloopig tot het jaar 1806 voort te zetten, van welk tijdpunt de arbeid van den Heer NAHUYS aanvangt. Dit plan werd gesteund door de belangstelling van vele binnen- en buitenlandsche Numismaten en Penningverzamelaars. Uwer Majesteits Minister van Binnenlandsche Zaken had de heuschheid, om aan het verzoek van den voorsteller te voldoen, door het Koninklijk Penningkabinet te 's Gravenhage, ook zoo rijk in Nederlandsche historiepenningen, tot voormeld doel ter beschikking der Akademie te stellen. Tot voorbereiding van haren arbeid heeft de Commissie reeds een aantal lijsten van Nederlandsche penningen van de jaren 1766—1805 en vragen betrekkelijk die van de jaren 1766—1780 in het licht gegeven en met goed gevolg verspreid. Aldus werd zij tot een begin van uitvoering in staat gesteld, waardoor het zich laat verwachten, dat in de tijdsruimte, welke nu staat aan te vangen, het eerste gedeelte dezer nieuwe vervolgstukken van VAN LOON in het licht zal verschijnen.

Door den Heer MOLENKAMP werd de Natuurkundige Afdeeling uitgenoodigd, om een door hem ingezonden *Ontwerp van verbeterde Telegraphie voor spoorweglijnen* te beoordeelen. De HH. STORM BUYSING en CONRAD, daartoe door haar verzocht, dienden van voorlichting en raad, waaruit zij aanleiding nam, om de medegedeelde stukken aan den Heer MOLENKAMP met dankzegging voor de mededeeling terug te zenden.

De Heer STAMKART droeg in de vergadering van den 27sten November j.l. eenige bijzonderheden voor van een door hem uitgedacht *Intensiteitskompas*, waaromtrent de Akademie in de jongste vergadering der Natuurkundige Afdeeling van haar geacht medelid eene uitvoerige verhandeling ontving.

Hieraan hechten zich, als evenzeer tot de scheepvaart in betrekking, de beschouwingen van den Heer VAN GOGH over *de stormen nabij de Kaap de Goede Hoop, in verband beschouwd met de temperatuur der zee,* opgenomen in het Achtste Deel der Verslagen en Mededeelingen van de Afdeeling Natuurkunde,

bl. 225 en volgg., en niet minder de mededeeling van den Heer BUYS BALLOT, *over de voor magnetische bepalingen zoo belangrijke ligging van Neêrlands Oost-Indische Bezittingen,* waarvan spraak is ter zelfder plaatse op bl. 350 en volgg.

Ook zouden in denzelfden rang behooren geplaatst te worden de beschouwingen van den Heer BLUME *over eenige Oost-Indische Houtsoorten, in verband met de verwoestingen, door den Paalworm of andere Schelpdieren hier te lande en elders aangebragt.*

Hoewel de werken van de HH. DE VRIES *over de Visscherijen,* geheeten *het Vroon, ten jare* 1433 *aan de stad Leyden in erfpacht gegeven,* en van den Heer BAKHUYZEN VAN DEN BRINK, *Piscatio, Pêcherie, Visscherij,* niet tot diegenen behooren, welke door de Akademie uitgegeven werden, mag, voordat zij dit gedeelte van haar verslag sluit, niet verzwegen worden, dat dit gewigtig onderwerp, dat, door het regtsgeding omtrent het Haarlemmermeer, eene zoo groote mate van belangrijkheid verkreeg, meermalen in hare vergaderingen werd besproken, gelijk het Vierde Deel der *Verslagen en Mededeelingen* van hare Letterkundige Afdeeling toont.

Een laatste onderwerp van algemeen belang is hetgeen de Heer VON BAUMHAUER ter sprake bragt, toen hij in eene der vergaderingen van de Natuurkundige Afdeeling de uitkomsten bekend maakte der *Keuring van de Koemelk* in Nederland, en daarover een betoog plaatste in het Achtste Deel, bl. 145, der *Verslagen en Mededeelingen* van de Natuurkundige Afdeeling.

Maar bij al deze toepassingen der wetenschap van meer practischen aard, vergaten de leden der Akademie niet, dat behartiging der wetenschap op zich zelve het hoofddoel is van hunne levenswerkzaamheid, zoowel als van hun zamenzijn in den schoot der Akademie.

In de Letterkundige Afdeeling waren het de belangen der Hollandsche Taal, welke haar bezig hielden, toen de Heer KOENEN, uit een voor de boekerij der Akademie aangekocht Handschrift van BILDERDIJK aanleiding nam tot eenige opmerkingen over *Nederlandsche Synonymiek,* welke hij nader ter uitgave hoopt uit te breiden.

Aan de Oudere Letterkunde zijn gewijd de beschouwingen van den Heer BAKE *over de onechtheid der Redevoeringen van*

Cicero tegen Catilina, welke aanleiding gaven tot eene meer uitvoerige verhandeling, met welke het Tweede Deel der Werken in 4° van de Afdeeling zal aanvangen.

Hierbij behooren genoemd te worden het kritisch betoog van den Heer KARSTEN *over het Epitaphium, voorkomende bij Demosthenes de Corona* § 289, p. 322 *), alsook de mededeelingen van de Heeren LEEMANS en JANSSEN over de ontcijfering der *Etruscische Opschriften* †). Ook dienen genoemd te worden de bemoeijingen der Letterkundige Afdeeling tot het ten uitvoer brengen van het Legaat van HOEUFFT. Zij waren alweder niet zeer gelukkig. Vijf Gedichten zijn ingekomen; daaronder twee uit Frankrijk en twee uit Italië. Geen van allen bleek echter voldoende waarde tot de bekrooning te bezitten.

Aan de Geschiedenis werden twee voordragten gewijd. De eerste is van den Heer DE WAL. Tot haar gaf eene gebeurtenis aanleiding, welke onlangs zoo zeer de aandacht trok. Zij betreft den persoon en het werk van den Regtsgeleerde ZASIUS, die in zijn geschrift *de parvulis Judaeorum baptizandis*, zijn gevoelen voordraagt over het doopen der kinderen van Israëlieten. De Afdeeling vleit zich met de hoop, om spoedig deze tegenwoordig meer dan ooit belangrijke Bijdrage in hare *Verslagen en Mededeelingen* te kunnen uitgeven. De tweede voordragt geldt *het wereldburgerschap van Socrates*, waarover de Heer VAN HEUSDE in de voorlaatste vergadering der Letterkundige Afdeeling sprak, en aldaar eene levendige wisseling van gedachten uitlokte.

Voor de Oudheidkunde, zoo naauw met de geschiedenis verwant, bleef de Heer JANSSEN zijnen gewonen ijver aan den dag leggen. Dan eens waren het de *oudheden*, onlangs te Katwijk ontdekt, welke hem tot mededeelingen noopten. Dan weder trokken zijne aandacht een keurig bewerkt beeld, bij Xanthen, alsook een kleiner beeldje te Noordwijk-Binnen gevonden, waarover hij de Afdeeling onderhield, of sprak hij over Muurschilderijen in Emmen ontdekt §). *De oude Meerwoningen* eindelijk in Zwit-

---

*) *Verslagen en Mededeelingen*, Afdeeling Letterkunde, Dl. IV, bl. 21.

†) JANSSEN, *Verslagen en Mededeelingen*, Afdeeling Letterkunde, Dl. IV, bl. 94, bl. 146. — LEEMANS, t. z. p., bl. 150.

§) *Verslagen en Mededeelingen*, Afdeeling Letterkunde, Deel IV, blz. 158.

serland gaven hem tot een betoog aanleiding, hetwelk in het Tweede Stuk des Vierden Deels van de *Verslagen en Mededeelingen* der Letterkundige Afdeeling ter kennis Uwer Majesteit is gebragt.

Veelsoortiger nog waren de werkzaamheden, waarmede de Natuurkundige Afdeeling zich in streng wetenschappelijken zin bezig hield. Om zooveel mogelijk deze naar den rang der wetenschappen te ordenen, zij de Meetkunde het punt van uitgang. In haar droeg de Heer MATTHES *eene nieuwe methode voor van onderzoek der Kromme lijnen;* — plaatste de Heer BIERENS DE HAAN in de *Verslagen en Mededeelingen*, Deel VIII, blz. 248 zijne *Geschiedkundige aanteekening over zoogenaamd onbestaanbare wortels*, welke eenige aanmerkingen uitlokte van den Heer LOBATTO, geboekt in het Negende Deel dezer *Verslagen* blz. 92; — en schonk de Heer BIERENS DE HAAN der Afdeeling zijn *Exposé de la théorie des propriétés, des formules de transformation et des méthodes d'évaluation des Intégrales définies.* Zijne overal geachte, en in meer dan een buitenlandsch tijdschrift geprezen *Tables d'Intégrales définies*, in het jongste jaar voltooid, gaven den grondslag tot deze theorie, welke daarvan als de aanvulling mag beschouwd worden. De Afdeeling heeft reeds een aanvang gemaakt met het ter perse brengen van dit werk, rijk in wetenschap en in omvang, waarvan zij den druk wel niet dan na verloop van twee of meerdere jaren voltooid zal zien. Het zal het Achtste Deel harer Verhandelingen uitmaken. Tot denzelfden tak van wetenschap behoort eene onlangs door den Heer BADON GHYBEN ter uitgave aangeboden en in de vergadering van 29 April j.l. daartoe aangenomen *oplossing van een stelkunstig Problema, betrekking hebbende tot het vinden van den grootsten last, die door eenige steunpunten kan gedragen worden.* Hiermede verwant is eene Verhandeling, door den Heer VERDAM in de vergadering van 29 April j.l. aangeboden *over de toepassing van het beginsel van* D'ALEMBERT, *overeenkomstig het voorschrift van* LAGRANGE, waaromtrent de Natuurkundige Afdeeling het verslag van de door haar benoemde Commissie te gemoet ziet.

In Physische wetenschap ging haar medelid VAN DER WILLIGEN voort met zijne nasporingen *over het Electrisch spectrum* be-

kend te maken, waarvan het zesde en het zevende nummer in het Achtste Deel der *Verslagen en Mededeelingen* verscheen, en schonk haar de Heer J. BOSSCHA JR., door geenen titel met de Akademie verbonden, zijne beschouwingen *over eene algemeene eigenschap der lineaire verdeeling van Galvanische stroomen* en *over de bepaling van het mechanisch aequivalent der warmte door Galvanische metingen,* welke zij in het Negende Deel harer *Verslagen en Mededeelingen* opnam.

Voor Sterrekunde heeft de Akademie twee mededeelingen te noemen, beide van leerlingen der Utrechtsche Hoogeschool. De eerste betreft de *Berekening der elementen van de Komeet van* TUTTLE, geschied door den student H. C. DIBBETZ; — de tweede eene *voorloopige Breedtebepaling van de Utrechtsche sterrewacht* door den Philosophiae Naturalis Candidatus H. W. SCHROEDER VAN DER KOLK. De eerste werd opgenomen in het Achtste Deel der *Verslagen en Mededeelingen* der Afdeeling Natuurkunde, blz. 353; de tweede zal hare plaats vinden in het Negende Deel. Eene derde mededeeling over een aanverwant onderwerp, ontving de Natuurkundige Afdeeling in hare vergadering van 29 April j.l. van den Heer E. VAN DER VEN, ook door geenen titel met haar verbonden, *over de verklaring van de jaarlijksche Aberratie van het licht der vaste sterren uit de undulatie-theorie.* Zij ziet daaromtrent de voorlichting te gemoet der Commissie van redactie voor de *Verslagen en Mededeelingen.* Eindelijk verdient ook eene aanteekening genoemd te worden van haar medelid VAN DER WILLIGEN, aangeboden in de vergadering van 29 April j.l. *over de kleur van een aangeloopen stalen veer in gepolariseerd licht.*

Eene geleidelijke orde voert als van zelve tot die vakken van wetenschap, welke men gewoon is Natuurleer te heeten. In de Kruidkunde, welke wij aan haar hoofd stellen, heeft de Akademie in de eerste plaats eenen arbeid van haar rustend medelid G. VROLIK te noemen. Het reeds meermalen genoemde Achtste Deel der *Verslagen en Mededeelingen* bevat van hem eene verhandeling *over het vermenigvuldigen van Naalddragende boomen door wortelende uitspruitsels en daaruit te voorschijn treden van nieuw plantsoen.*

Een harer jongere leden, de Heer VAN DEN BOSCH, schonk haar eene *Inleiding tot de kennis der Hymenophyllaceae,* ter zelfder plaatse op blz. 401 opgenomen, waarop binnen korten tijd de aanbieding zal volgen van een werk van grooteren omvang en met talrijke afbeeldingen over hetzelfde onderwerp.

Ook de Dierkunde miste hare vertegenwoordiging niet. De Heer VAN DER HOEVEN beschreef eene zeldzame diersoort, waarvan hij voorwerpen vond in het Rijksmuseum te Leiden. Zij is vermoedelijk de *Pitecheir melanure* van F. CUVIER, of bevindt zich althans in hare nabijheid *). Later bood ons geächt medelid de bouwstoffen aan eener verhandeling, door den onlangs overleden Doctor VAN CAMPEN nagelaten, over het maaksel van een hoogst zeldzamen Lemuride van de kust van Guinea, *Lemur potto van Bosman* heetende, overgezonden door een Nederlandschen beambte, den geneesheer BOOMSMA. De Heer VAN DER HOEVEN nam op zich deze nader om te werken en ter plaatsing in de verhandelingen der Afdeeling aan te bieden; waaraan in de jongste vergadering der Natuurkundige Afdeeling, den 29sten April j.l. gehouden, voldaan werd. De Heer VERLOREN sprak over de *vlugt der Insecten.* De Heer CL. MULDER sprak over *het maaksel en vooral over het uitwendig zigtbaar sexueel verschil van den Veenmol* en leverde daarover eene bijdrage, welke in het Achtste Deel der *Verslagen en Mededeelingen* op blz. 102 werd opgenomen. De Heer HARTING onderhield de Afdeeling over de fragmenten van een reusachtigen *Cephalopode,* waarover hij eene verhandeling voor hare werken in 4° heeft toegezegd.

Aan kruid- en dierkunde, als beschrijvende wetenschappen der zigtbare en thans levende schepsels, hecht zich als van zelve de kennis der Natuurligchamen, welke de voorwereld bewoonden. Het medelid der Akademie BOSQUET schonk uit zijne rijke ervaring *Recherches sur la Faune et la Flore fossile du terrain tertiaire du Limbourg Neerlandais,* welke, opgenomen in de werken in 4° der Akademie, reeds met hare sierlijke platen het licht zien.

Over de geologische gesteldheid van Curacao zond de Heer

*) *Verslagen en Mededeelingen*, Afdeeling Natuurkunde, Deel VIII, blz. 50.

DUMONTIER, toen nog door geenen titel met de Akademie verbonden, ons uit dit verre verwijderd oord eene beschrijving, welke de Natuurkundige Afdeeling in het reeds zoo dikwerf genoemd Achtste Deel harer *Verslagen en Mededeelingen,* blz. 287 opnam.

Hieraan hecht zich eene topographische beschrijving van Palembang, door den Heer SCHNEIDER, evenmin lid der Akademie, uit Timor overgezonden, waarvan de Natuurkundige Afdeeling meende slechts een uittreksel te moeten opnemen in het Achtste Deel harer *Verslagen en Mededeelingen* op blz. 331 en volgg.

De Ethnologie vindt, als afdeeling der natuurleer, hier hare meest geschikte plaats. De *schedel uit Pompeji* door den Prins van Oranje medegebragt, waarvan reeds even spraak was in het jongste verslag aan Uwe Majesteit, werd met vorstelijke grootmoedigheid der Natuurkundige Afdeeling tot onbeperkt gebruik gegeven. Hare medeleden W. VROLIK en J. VAN DER HOEVEN gaven daarvan op last der Afdeeling eene beschrijving met afbeeldingen uit.

De Physiologische wetenschap vond haren Spreker in den Heer DONDERS, die over *Spierwerking* en *Spierelasticiteit* handelde. Een uittreksel zijner beschouwingen werd opgenomen in het Negende Deel der *Verslagen en Mededeelingen* blz. 113.

Aan de weefselleer wijdde de Heer SCHROEDER VAN DER KOLK eene voordragt, toen hij sprak *over de structuur der longen bij Vogels,* en een betoog daarover plaatste in de *Verslagen en Mededeelingen,* Afdeeling Natuurkunde, Deel VIII, blz. 98.

Voor de Ziektekundige ontleedkunde is eene bijdrage te noemen van hetzelfde geacht medelid *over Ontsteking, als alleen uit slagaderlijk bloed voortspruitende,* ter zelfder plaatse te vinden op blz. 144. Voor een deel met dezen zelfden tak van wetenschap verwant, voor een ander deel zich aan de Genezingsleer hechtende, is eene aanvraag te noemen, door Dr. GUGGENBÜHL uit Zwitserland tot de Akademie gerigt. Zij heeft betrekking op *Cretinismus* en *Idiotismus,* volgens het tegenwoordig standpunt der wetenschap, en gaf aanleiding tot een uitgebreid verslag van de H.H. SCHROEDER VAN DER KOLK, VOORHELM SCHNEEVOOGT en VAN GEUNS, als ook tot eene gewigtige wisseling van gedachten, geboekt in de *Verslagen en Mededeelingen,* Deel

VIII, blz. 268 en volgg.; waarna besloten werd, den Heer GUGGENBÜHL te schrijven: 1°. dat de onderzoekingen door hem voorgesteld, naar het oordeel der Akademie, bij gemis eener juiste onderscheiding van Idiotisme en Cretinisme, tot geene voldoende resultaten zullen voeren; 2°. dat, zoo de statistiek op dit onderwerp met goed gevolg zal worden toegepast, eene wetenschappelijke ontwikkeling van de beginselen, die hier gevolgd moeten worden, boven alles vereischt wordt, waaromtrent, hetgeen in de memorie van den inzender gevonden wordt, haar daartoe niet voldoende voorkomt; en dat 3°. ook afgezien van deze bedenkingen, bij het slechts sporadisch voorkomen van Idiotisme in Nederland, terwijl het Cretinisme zoo immer, dan toch zoo zeldzaam hier te lande aangetroffen wordt, de beantwoording der door Dr. GUGGENBÜHL gestelde vragen niet door de Akademie kan worden gegeven.

Een ander Duitsch geleerde, Doctor G. JAEGER te Stuttgart, schonk haar op nieuw eene bijdrage voor dien tak der ziektekundige-ontleedkunde, welke aan de leer der *oorspronkelijke misvormingen* gewijd is. Zij zal in het Negende Deel der *Verslagen en Mededeelingen* van de Natuurkundige Afdeeling opgenomen worden.

Ten slotte is de Vergiftleer te noemen, als de laatste tak van wetenschap, waarmede de Akademie zich in den jongsten jaarkring bezig hield. De Heer VAN HASSELT sprak *over het gebruik van vergiftigde boogpijlen in de Poggi-eilanden van Oost-Indië* en plaatste daarover een betoog in het meermalen genoemde Achtste Deel, blz. 316.

De lijst der werkzaamheden van de Akademie, verrigt van de maand April des jaars 1858 tot dezelfde maand des loopenden jaars, is gesloten. In dezelfde tijdsruimte zijn door haar uitgegeven: van *Verslagen en Mededeelingen* der Letterkundige Afdeeling het Derde Stuk des Derden, en het Eerste des Vierden Deels; van die der Natuurkundige Afdeeling het Achtste Deel, met het Eerste Stuk van het Negende Deel. Voorts is van de Letterkundige Afdeeling verschenen het Eerste Deel der *Verhandelingen* in quarto-formaat, en is voor het Tweede Deel ter perse de hierboven genoemde Verhandeling van den Heer BAKE. Voor

het Zevende Deel der *Verhandelingen* in quarto-formaat van de Natuurkundige Afdeeling zijn gedrukt en uitgegeven de Verhandelingen van de H.H. BIERENS DE HAAN, BOSQUET, W. VROLIK en J. VAN DER HOEVEN, en is ter perse gebragt het Achtste Deel, hetwelk alleen zal gewijd wezen aan het *Exposé de la théorie etc. des Intégrales définies* van den Heer BIERENS DE HAAN.

Het Eerste Deel der uitgave van *Hippocrates* is gereed en zal binnen korten tijd verschijnen. Van het vroeger zoo dikwerf ter sprake gebragte Handschrift van *Simplicius* zijn veertien bladen afgedrukt en is het vijftiende ter perse.

De Akademie, Sire, zoude op dezen oogenblik weder de woorden kunnen bezigen, in haar jongst verslag geuit. Eene zoo krachtig voortgezette uitgave van hetgene hare werkzaamheid naar buiten kenbaar maakt, gaat hare finantiële kracht te boven. Maar zij wil niet voorbijzien de aanzienlijke tijdelijke ondersteuning, in de jongste tijdsruimte door Uwe Majesteit geschonken. Zij dankt daarvoor haren Koning, en, bouwende op verdere bescherming, durft zij onbezorgd de toekomst te gemoet gaan. Stilstand toch is voor de instelling, welke Uwer Majesteit haren oorsprong dankt, teruggang, en deze de eerste stap tot ondergang.

Gelijk zich laat voorzien, doet het groot aantal der door de Akademie uitgegeven boekwerken, gevoegd bij de klimmende beoefening der Hollandsche taal in het buitenland, de betrekkingen der Akademie met buitenlandsche genootschappen meer en meer groeijen. Eene vergelijking der lijst, in het Jaarboek van 1859 tot 1860 uit te geven, met die van 1858 tot 1859 zal zulks leeren. Ook het debiet gaat, zoo niet met rassche schreden, toch regelmatig vooruit, waartoe ook het verkrijgbaar stellen der werken van de Akademie, in de groote middelpunten des boekhandels te Leipzig, te Parijs en te Londen medewerkt.

De Boekerij verkeert in den meest bloeijenden toestand. Het aantal der boekgeschenken neemt schier dagelijks toe. Geene maand althans gaat voorbij, zonder dat een groot getal daarvan valt op te teekenen, gelijk de uitgegeven lijsten aantoonen. Ook

de gelegenheid tot aankoop werd niet verzuimd, waardoor groote leemten juist in den jongsten tijd werden aangevuld. Maar, Sire, van zoo groote uitbreiding der boekerij is het noodwendig gevolg, dat de haar toegewezen ruimte in het eene Trippenhuis te bekrompen wordt. Al wat daartoe op de verdieping der Boekerij beschikbaar was, werd ingenomen, en het Bestuur der Akademie was genoodzaakt op den eersten zolder van het Trippenhuis, hoewel hiertoe weinig geschikt, plaats voor boeken te zoeken. Het Bestuur verheugde zich, toen twee zijner leden, op last Uwer Majesteit, met andere Gecommitteerden bijeengeroepen werden, om met het oog op het door de Handelmaatschappij ontruimde lokaal, een behoorlijk plan voor de Akademie, voor 's Rijks Museum van Schilderijen, voor de Handelschool enz. te beramen. Deze Commissie bragt een eenstemmig rapport uit. De Akademie mag den wensch niet onderdrukken, dat de overweging daarvan Uwer Majesteits regering moge voeren tot het schenken eener meer waardige zoowel als eener meer doeltreffende plaatsing van Nederlands kunstschat, en tot het beschikbaar stellen van grootere ruimte voor de Koninklijke Akademie van Wetenschappen, in de beide Trippenhuizen.

Het zal Uwer Majesteit welgevallig zijn te vernemen, dat, tot het verkrijgen van aanmerkelijke boekgeschenken, de Akademie al weder de voorkomende medewerking mogt ondervinden van het Departement van Buitenlandsche Zaken en van Uwer Majesteits Gezanten. Hoogelijk roemt zij vooral den Gezant aan Ruslands Hof, die niet aarzelde een kostbaar Zijner Excellentie ten geschenke gegeven en in den boekhandel niet verkrijgbaar prachtwerk op even heusche als onverpligte wijze aan de Akademie af te staan. Onopgemerkt mag ook niet blijven, dat de Akademische boekerij meer en meer hare vruchten voor het algemeen afwerpt. Aan niemand, mits door een lid der Akademie aanbevolen, wordt de toegang geweigerd of het gebruik der aanwezige boeken ontzegd. Van deze vergunning is in den jongsten jaarkring, vooral door studerenden zoowel hier als elders, ruimschoots gebruik gemaakt.

Van de verdere bezittingen der Akademie valt niets bijzonders te zeggen, en, wat het personeel aangaat, mist zij met het innigst leedgevoel den man, die geroepen was om haar heden voor te zitten. De Heer J. VAN HALL, Voorzitter der Letterkundige Afdeeling en, volgens wettelijk voorschrift, in het jaar dat heden sluit Algemeene Voorzitter, had zich hier even als overal waar hij optrad, door zijnen beschaafden geest, zijn toegevend gemoed en milden aard de liefde van allen verzekerd. Diep, Sire, treurt de Akademie over zijn gemis. Van de buitenlandsche leden verloor de Akademie den beroemden ROBERT BROWN, te Londen. Op de benoemingen van den jare 1858 mogt zij de goedkeuring Uwer Majesteit erlangen, waardoor de Letterkundige Afdeeling haren kring zag uitbreiden door de H.H. J. A. C. VAN HEUSDE en W. C. MEES, de Natuurkundige door de H.H. C. A. J. A. OUDEMANS en E. H. VON BAUMHAUER. De lijst harer buitenlandsche leden werd met den naam van den beroemden Sir JOHN HERSCHEL versierd, en tot de rustende leden gingen de H.H. J. G. S. VAN BREDA en C. J. VAN ASSEN over.

De Instelling, Sire, welke heden haar verslag uitbrengt, mag met erkentelijkheid op het verledene terugzien. Zoo leedgevoel over het verlies van twee hoogst verdienstelijke leden haar drukt, over veel voorspoed mogt zij zich verheugen. Het is niet aan haar, den werkkring te beoordeelen, welken zij de eer had bloot te leggen. Mogt het Uwer Majesteit behagen, dezen niet ten eenenmale nutteloos en ondoeltreffend te heeten, dan zal zij zich meer dan beloond rekenen voor de daaraan bestede tijd en moeite.

Het voorgelezen ontwerpverslag wordt in beraadslaging gebragt, en na eenige er in gebragte verbeteringen vastgesteld. Het zal volgens Art. 14 Org. Regl. den Koning, en in afschrift den Minister van Binnenlandsche Zaken worden aangeboden.

2°.

De Algemeene Secretaris leest, op uitnoodiging van den Voorzitter, de volgende rekening en verantwoording voor

van zijn over den jare 1858 en over de drie eerste maanden van den jare 1859 gehouden beheer der gelden van de Akademie, als ook van de fondsen HOEUFFT en SIMPLICIUS.

REKENING en VERANTWOORDING van het door den Algemeenen Secretaris der Koninklijke Akademie van Wetenschappen over den Jare 1858 gehouden beheer, volgens art. 12 van het Organiek Reglement en § 30 van het Reglement van Orde, goedgekeurd in de algemeene vergadering der maand April 1858.

ONTVANGSTEN.

Van den Minister van Binnenlandsche Zaken, voor de wetenschappelijke reis in Spanje tot onderzoek in de Bibliotheken, enz.	*f* 1,000,—	
af leges	0,69	
		f 999,31
Subsidiën vier kwartalen, elk à *f* 3,500 —	*f* 14,000,—	
af leges	1,44	
		〃 13,998,56
Afrekening van den Heer Sulpke voor debiet van werken der 1ste Klasse van het Kon. Ned. Instituut.		〃 6,40
Verhoogde subsidie over 1857 van den Minister van Binnenl. Zaken, voor restitutie vracht van balen papier-materiaal.	*f* 39,90	
Reiskosten van den Heer van der Boon Mesch.	〃 7.—	
〃 〃 de H.H. Delprat en Conrad.	〃 62.—	
	f 108,90	
af leges	0,69	
		〃 108,21
Restitutie vracht van het Bataviaasch Genootschap.		〃 8,—
〃 〃 〃 de Hollandsche Maatsch. te Haarlem.		〃 2,—
〃 〃 〃 het Zoölogisch Genootschap te Amst.		〃 0,75
〃 〃 〃 de Natuurk. Vereeniging in Oost-Indië.		〃 5,90
〃 van den Concierge voor personele belasting der dienstbode		〃 5,—
〃 den Heer Conrad voor de steenen, behoorende bij zijne verhandeling over de landengte van Suez.		〃 100,—
Transporteren		*f* 15,234,13

		Per transport	*f* 15,234,13
Restitutie van v. d. Post volgens overgelegde Rekening-courant voor verkochte werken in 1857 van de Natuurk. Afd.: Verslagen en Mededeelingen Dl. V, 3, VI, VII, 1 en Verh. de Vriese, Kina-kultuur.	*f* 453,60		
Voor Verslagen en Mededeelingen in commissie.	" 13,20		
	f 466,80		
af 40 pCt. rabat	" 186,72		
		f 280,08	
Verhandelingen compl. deelen en aflev.:			
Verhandelingen.	*f* 538,80		
Voor Verhandelingen in commissie.	" 64,20		
	f 603.—		
af 40 pCt. rabat	" 241,20		
		" 361,80	
Verkochte werken in 1857 Letterk. Afd.:			
Verslagen en Mededeelingen, Dl. II, 3, 4. III, 1.	*f* 83,20		
In commissie.	" 4,80		
	f 88,—		
af 40 pCt. rabat.	" 35,20		
		" 52,80	
Verhandeling Moll en Nijhoff.	*f* 53,80		
af 40 pCt. rabat.	" 21,52		
		" 32,28	
			" 726,96
Buitengewone subsidiën.			" 3,649,31
Restitutievracht van verschillende Genootschappen, van paketten uit Engeland.			" 13,—
		Totaal	*f* 19,623,40

UITGAVEN.

Nadeelig saldo van 1857.		*f* 316,62

1. Jaarwedden.

Jaarwedden, Algemeene Secretaris	*f* 1,000,—	
" Secretaris Letterk. Afd.	" 500,—	
" Klerk.	" 800,—	
" Onder-Bibliothecaris	" 500,—	
" Concierge en Bode.	" 600,—	
		" 3,400,—
	Transporteren	*f* 3,716,62

Per transport *f* 3,716,62

2. Reis- en Verblijfkosten.

Aan H.H. Leden buiten Amsterdam woonachtig.		
Natuurkundige Afdeeling.	*f* 1,304,—	
Letterkundige 〃	〃 1,619,—	
Quitantie van den Heer Conrad.	〃 31,—	
〃 〃 〃 〃 Delprat	〃 31,—	
〃 〃 〃 〃 v. d. Boon Mesch.	〃 7,—	
〃 〃 〃 〃 Vrolik	〃 8,—	
		〃 3,000,—

3. Onkosten der gewone vergaderingen.

Uitgave, op een notitieboekje maandelijks met den Concierge verrekend	〃 270,25

4. Bibliotheek.

Aangekochte Boekwerken.

Rekening van Duprat.	*f* 536,—	
〃 〃 〃	〃 104,17	
〃 〃 〃	〃 282,88½	
〃 〃 van Stockum	〃 53,—	
〃 〃 〃 〃	〃 10,20	
〃 〃 Carelsen	〃 80,80	
〃 〃 Roest	〃 139,98	
〃 〃 Bakkenes.	〃 23,—	
〃 〃 Sulpke	〃 91,80	
〃 〃 Buffa.	〃 8,—	
〃 〃 Staats-courant	〃 30,—	
〃 〃 Quaritch	〃 85,30	
〃 〃 Schmidt	〃 83,30	
〃 〃 〃	〃 13,38	
〃 〃 〃	〃 47,34½	
〃 〃 Friedlander.	〃 23,47	
〃 〃 J. Muller	〃 80,75	
〃 〃 F. Muller	〃 32,96½	
〃 〃 Emeis	〃 12,65	
〃 〃 van der Hoek.	〃 18,70	
〃 〃 van der Post.	〃 18,40	
〃 〃 de la Chaux.	〃 29,50	
〃 〃 Schierbeck.	〃 8,80	
		f 1,814,39½

Transporteren *f* 6,986,87

Per transport *f* 6,986,87

Per transport *f* 1,814,39½

Inbinden en verdere uitgaven.

Rekening van Eichhorn	*f* 17,30		
〃 〃 van Rossum	〃 21,20		
〃 〃 Meijer en C°.	〃 83,50		
〃 〃 Evers	〃 154,72		
〃 〃 Langedijk	〃 21,—		
Assurantie, Bibliotheek	〃 25,—		
		〃 322,72	
			〃 2,137,11½

5. Drukloonen.

Verhandelingen.

Rekening van Kröber	Nat. Afd.	*f* 2,371,—		
〃 〃 van der Post	〃 〃	〃 591,85		
〃 〃 〃 〃 〃	Lettk. 〃	〃 77,10		
〃 〃 Meijer en C°.	Nat. 〃	〃 198,—		
〃 〃 van de Weijer	〃 〃	〃 157,50		
〃 〃 〃 〃 〃	〃 〃	〃 130,—		
〃 〃 Hooiberg	Lettk. Afd.	〃 790,—		
			〃 4,315,45	

Verslagen en Mededeelingen.

Rekening van Kröber	Nat. Afd.	*f* 426,—		
〃 〃 〃	Lett. 〃	〃 184,50		
〃 〃 Meijer	Nat. 〃	〃 1,165,05		
〃 〃 Trap	〃 〃	〃 7,50		
〃 〃 van der Post	〃 〃	〃 250,15		
〃 〃 〃 〃 〃	Lett. 〃	〃 85,17½		
〃 〃 Hooiberg	〃 〃	〃 31,47½		
〃 〃 Holst		〃 475,—		
〃 〃 Fijnje		〃 20,—		
Assurantie drukw. in bewaring bij v. d. Post.		〃 3,88		
			〃 2,648,73	
				〃 6,964,18

Transporteren *f* 16,088,16½

Per transport ƒ 16,088,16½

6. Kleine Drukloonen.

Processen-Verbaal, Circulaires, enz.

Rekening van Kröber.	ƒ 201,50	
〃 〃 Meijer en C°.	〃 66,50	
		〃 268,—

7. Onkosten der Commissie over de daling van den bodem in Nederland.

Rekening van Leijer en Urbanus	ƒ 45,—	
〃 〃 〃 〃 〃	〃 45,—	
		〃 90,—

8. Onkosten Charterboek.

Kwitantie van den Hr. Bakhuizen v. d. Brink.	ƒ 250,—	
〃 〃 〃 〃 〃 〃 〃	〃 150,—	
		〃 400,—

9. Wetenschappelijke zending in Spanje.

Kwitantie van de HH. Hope en C°. . . .	ƒ 505,20	
〃 〃 den Heer Halbertsma. . . .	〃 500,—	
		〃 1,005,20

10. Bureau-kosten.

Rekening van Meijer.	ƒ 34,—	
〃 〃 Cramer.	〃 8,90	
〃 〃 Landman en Koopman. . .	〃 17,50	
〃 〃 Spijker.	〃 10,60	
〃 〃 〃	〃 6,—	
〃 〃 J. van der Haas	〃 4.50	
〃 〃 Roest.	〃 40,40	
〃 〃 Koster.	〃 8,10	
〃 〃 Elion.	〃 20,—	
Kleinere uitgaven, op een notitieboekje maandelijks met den Concierge verrekend. .	〃 53,14½	
		〃 203,14½

Transporteren ƒ 18,054,51

Per transport *f* 18,054,51

11. Expeditie, Frankeren en Vrachten.

Rekening van den Heer van Eyk. . . .	*f* 24,42	
" " " " Ittmann.	" 28,44	
" " " " Bos.	" 13,75	
" " de Heeren Boutmy en C°.	" 47,05	
" " " " v. d. Maade en Borghols. . .	" 18,48	
" " den Heer Smith.	" 12,06½	
" " " " Fabricius. . . .	" 4,03	
" " " " " . . .	" 3,81	
" " " " " . . .	" 6,89	
" " " " " . . .	" 11,11	
" " " " " . . .	" 20,75	
" " " " " . . .	" 9,77	
" " " " Gilbers.	" 7,—	
" " " " "	" 4,60	
" " " " Delprat.	" 5,60	
" " " " Evers.	" 67,21	
Kleinere uitgaven, op een notitieboekje maandelijks met den Concierge verrekend. .	" 372,94½	
		" 657,92

12. Meubilair.

Rekening van Lorthiot	" 10,—	
" " Schokking.	" 6,90	
		" 16,90

13. Huishoudelijke Uitgaven.

Rekening van Ples, turf en hout.	*f* 182,80	
" " Gessert, steenkolen.	" 48,45	
" " Verdonck en Reith, gascoak.	" 10,80	
" " Greven, lampenmaker. . . .	" 3,20	
" " Vrijling, schilder..	" 13,20	
" " Brest, tuinman.	" 20,—	
" " Osterhaus, smid.	" 43,15	
" " Tonino, schoorsteenveger. .	" 9,—	
Personele belasting.	" 42,07	
Kleinere uitgaven, op een notitieboekje met den Concierge verrekend.	" 382,60	
		" 755,27

Transporteren *f* 19,484,60

Per transport *f* 19,484,69

14. Onvoorziene Uitgaven.

Vracht balen voor papierbereiding.	*f* 39,90	
Restitutie aan den Heer Flugel te Leipzig voor betaalde porto.	〃 2,—	
Reis naar Nieuwendam.	〃 1,80	
Kermisgift aan de dienstbode Concierge. .	〃 5,—	
Nieuwjaarsgift aan de 〃 〃 .	〃 5,—	
Evers.	〃 48,25	
Schokking.	〃 3,—	
		〃 104,95
		f 19,589,55
Saldo op Nieuwe Rekening.		〃 33,85
	Totaal	*f* 19,623,40

REKENING en VERANTWOORDING van het door den Algemeenen Secretaris der Koninklijke Akademie van Wetenschappen, over den jare 1858 gehouden beheer van het

LEGAAT VAN HOEUFFT.

Ontvangsten.

Jan.	Saldo van den jare 1857.			*f* 412,39½
Julij.	6/m. Intrest op *f* 25,300,— Inschr. 2½ pCt.			
	Werk. Schuld. Versch. 1 Julij. . . .		*f* 316,25	
	Af saldobillet.	*f* —,05		
	Provisie.	〃 3,16	〃 3,21	〃 313,04
Oct.	Saldo van van der Post voor verkochte Lycidas en Octaviae Querela.			〃 2,76
〃	6/m. Intrest op *f* 25,300,— Inschr. 2½ pCt.			
	Werk. Schuld. Versch. 1 Jan. 1859.		*f* 316,25	
	Af saldobillet.	*f* —,05		
	Visa procuratie.	〃 —,30		
	Provisie.	〃 3,16	〃 3,51	〃 312,74
			Totaal	*f* 1040,93½

UITGAVEN.

Maart	Reis- en Verblijfkosten van den Heer Delprat.	*f*	6,90
April	Voorschotten van den Heer Hulleman.	〃	—,95
〃	〃 〃 〃 〃 Karsten.	〃	12,60
Mei	〃 〃 〃 Concierge voor frankeren van programma's	〃	6,54
Oct.	Rekening van Kröber voor het drukken van programma's.	〃	7,50
〃	Gekocht *f* 700,— 2½ pCt. W. S. à 64⅞ *f* 454,12½		
	Intrest 9 d. 〃 —,44		
	f 454,56½		
	bij ⅛ provisie 〃 —,87½	〃	455,44
		f	489,93
	Saldo op nieuwe Rekening.	〃	551,—½
	Totaal.	*f*	1040,93½

REKENING en **VERANTWOORDING** van het door den Algemeenen Secretaris der Koninklijke Akademie van Wetenschappen, over den jare 1858 gehouden beheer van het **Fonds,** bestemd tot bekostiging der uitgave van *Simplicius.*

ONTVANGSTEN.

Jan.		Batig saldo van den Jare 1857.			*f*	1,80½
〃	5	Coupons 2½ pCt. N. W. Schuld	à *f*	12,37½	〃	61,87½
April	4	〃 Amortisatie-Syndicaat	〃 〃	17,50	〃	70,—
〃	5	〃 4 pCt. N. W. Schuld	〃 〃	19,80	〃	99,—
〃	1	〃 〃 〃 〃			〃	9,90
〃	1	〃 〃 〃 〃			〃	1,98
〃	1	〃 〃 〃 〃			〃	3,96
Julij	5	〃 2½ 〃 〃 〃	〃 〃	12,37½	〃	61,87½
Oct.	4	〃 Amortisatie-Syndicaat	〃 〃	17,50	〃	70,—
〃	5	〃 4 pCt. N. W. Schuld	〃 〃	19,80	〃	99,—
〃	1	〃 〃 〃 〃			〃	9,90
〃	〃	〃 〃 〃 〃			〃	1,98
〃	〃	〃 〃 〃 〃			〃	3,96
				Totaal	*f*	495,23½

UITGAVEN.

Julij 1 à ƒ 500,— Cert. $2\frac{1}{2}$ pCt. N. W. Schuld à $64\frac{5}{16}$ pCt. . . . . ƒ 321,56		
Bij $\frac{1}{8}$ pCt. provisie 〃 —,$62\frac{1}{2}$	ƒ	$322,18\frac{1}{2}$
Saldo op nieuwe Rekening. . . .	〃	173,05
Totaal	ƒ	$495,23\frac{1}{2}$

REKENING der Koninklijke Akademie van Wetenschappen, over de maanden Januarij en Februarij des jaars 1859. Naar aanleiding van de nu veranderde § 30 en § 37 van het Reglement van Orde en van het berigt in het Jaarboek over 1858, bl. XXII.

ONTVANGSTEN.

1 Jan.	Saldo op nieuwe rekening.	ƒ	33,85
Maart	Subsidiën 1 kwartaal.	〃	3,499,64
〃	Restitutie van F. Muller voor Bulletins de St. Petersbourg door hem teruggenomen.	〃	2,18
	Totaal	ƒ	3,535,67

UITGAVEN.

1. Jaarwedden.

Jaarwedden,	Algemeene Secretaris.	ƒ 250,—		
〃	Secretaris der Letterk. Afd. . .	〃 125,—		
〃	Klerk.	〃 200,—		
〃	Onder-Bibliothecaris.	〃 125,—		
〃	Concierge en Bode.	〃 150,—		
			〃	850,—

2. Onkosten der gewone vergaderingen.

Uitgaven, op een notitieboekje maandelijks met den Concierge verrekend.	〃	62,80
Transporteren	ƒ	912,80

Per transport *f* 912,80

3. Bibliotheek.

Rekening van van Alphen, te Amsterdam. .	*f* 1,10		
〃 〃 Carelsen, 〃 〃 .	〃 120,40		
〃 〃 F. Muller, 〃 〃 .	〃 151,22½		
〃 〃 Bakkenes, 〃 〃 .	〃 23,—		
〃 〃 Buffa, 〃 〃 .	〃 5,—		
〃 〃 Roest, 〃 〃 .	〃 5,—		
〃 〃 Quaritch, 〃 〃 .	〃 131,36½		
〃 〃 Baer, te Frankfort a/M. . . .	〃 87,94		
〃 〃 Asher, te Berlijn.	〃 480,43½		
〃 〃 Duprat, te Parijs.	〃 84,49		
Assurantie Bibliotheek.	〃 25,—		
		〃	1,114,95½

4. Kleine drukloonen en kosten

der uitgave van *Verhandelingen* en *Verslagen en Mededeelingen.*

Rekening van Meijer en C°.	*f* 58,30		
Assurantie der drukwerken bij v. d. Post. . .	〃 5,75		
		〃	64,05

5. Onkosten der Commissie voor den Paalworm.

Reiskosten naar Nieuwendam en terug in Febr.	*f* —,80		
〃 〃 〃 〃 〃 〃 Mrt.	〃 —,95		
		〃	1,75

6. Bureau-kosten.

Rekening van Landman en Koopman.	*f* 5,—		
〃 〃 Cramer.	〃 11,40		
〃 〃 Koster.	〃 1,95		
〃 〃 Roest.	〃 2,—		
Kleinere uitgaven, op een notitieboekje met den **Concierge** verrekend.	〃 10,10		
		〃	30,45

Transporteren *f* 2,124,—½

	Per transport		*f* 2,124,—½

7. Expeditie, Frankeren en Vrachten.

Rekening van Fabricius	*f* 12,25		
〃 〃 〃	〃 3,46		
〃 〃 〃	〃 2,70		
〃 〃 v. d. Wouden en Luber	〃 195,48½		
〃 〃 van Es en C°.	〃 7,85		
〃 〃 den Heer Jansssen	〃 —,60		
Kleinere uitgaven, op een notitieboekje met den Concierge verrekend	〃 64,58		
		〃	286,92½

8. Meubilair.

Rekening van Wessem, vloerzeil	*f* 169,55		
〃 〃 Santbergen, lijst	〃 3,50		
		〃	173,05

9. Huishoudelijke Uitgaven.

Rekening van D. S. Greeve	*f* 9,—		
Kleinere uitgaven, op een notitieboekje met den Concierge verrekend	〃 53,88		
		〃	62,88
		f	2,646,86
Saldo op nieuwe Rekening.		〃	888,81
		f	3,535,67

De Algemeene Secretaris licht zijne rekening en verantwoording toe met de volgende memorie van toelichting.

MEMORIE VAN TOELICHTING BIJ DE REKENING EN VERANTWOORDING.

I. *Algemeene rekening der Akademie.*

Ter bekorting bepaal ik mij tot de posten, welke eenige toelichting behoeven.

Bij de opgave der ontvangsten ontmoeten wij meer dan eenen post, welke tot erkentelijke waardering aanleiding geeft. Dit geldt in de eerste plaats van den vierden post, waarin de Minister van Binnenlandsche Zaken zijne neiging tot ondersteuning van de finantiële belangen der Akademie kenmaar maakte; maar vooral van den twaalfden post, waarin zich deze neiging op nog meer krachtdadige wijze openbaarde. De aldaar vermelde buitengewone subsidiën, groot *f* 3,649,31, dekken nagenoeg het nadeelig saldo van den jare 1858 met de som, welke op bl. 37 en 38 van het Jaarboek over 1858 als behoefte der Akademie uitgedrukt staat.

Zij toch beloopt	*f* 3,339,97½.
Het nadeelig saldo	„ 316,62.
Te zamen	*f* 3,656,59½.

Het behaagde Zijner Excellentie aan de aanvrage des Bestuurs gehoor te geven, en de Akademie werd aldus door Z. M. den Koning gemagtigd tot het in ontvangst nemen dezer som, waardoor zich haar finantiële toestand aanmerkelijk verbeterde. Het Bestuur heeft voor deze belangrijke bescherming reeds dank gezegd. Vermoedelijk zal de vergadering zich genegen toonen, om een votum van erkentelijkheid in haar proces-verbaal te doen aanteekenen.

Geen minder heugelijk verschijnsel levert het bedrag der door den boekhandel verkochte en verantwoorde werken der Akademie, in posten 3 en 11 kenbaar. Vergeleken met het cijfer van 1858 treft men eene verhooging aan van *f* 263,08, en met dat der begrooting voor hetzelfde jaar van *f* 200. Het laat zich verwachten, dat zich dit cijfer in den jare 1859 nog zal verhoogen, en allengs op die wijze eene niet ongewigtige bate der Akademie zal toegevoegd worden.

De negende voor ontvangst opgeteekende som geldt eene tegemoetkoming aan de Akademie door den Heer CONRAD verleend, wegens het gebruik der voor de platen zijner Verhandeling *over de landengte van Suez* gediend hebbende lithographiesteenen. Hij wenschte op zijne kosten afdrukken te erlangen voor het door hem uitgegeven reisverhaal, en voldeed daartoe

een gedeelte der kosten, welke tot de beteekening waren betaald. Uw Algemeene Secretaris heeft gemeend het gebruik dezer steenen aan ons hoog geacht medelid niet te moeten weigeren, waardoor hem zoowel als der wetenschap dienst werd bewezen.

Wat voorts de ontvangsten der Akademie betreft, zullen de 5e, 6e, 7e, 10e en 13e posten op voldoende wijze aantoonen, dat, zoo men gaarne genegen is om, zooveel mogelijk, de toezendingen van vreemde genootschappen aan onze binnenlandsche gemakkelijk te maken, men daarbij echter zorg draagt, dat zulks niet ten nadeele van de kas der Akademie geschiede. Eindelijk mag ook niet verzwegen worden dat de herdruk van de *Lettres inédites van* LIPSIUS, door de ijverige zorg van ons geacht medelid BOOT noodzakelijk geworden, blijkens nevensgaande quitantie, welke niet op de rekening der Akademie voorkomt en daarom afzonderlijk wordt overgelegd, haar geene buitengewone kosten oplegt, dank zij der edelmoedige vergoeding, welke zij aan de Heeren KOENEN, J. VAN HALL. G. H. M. DELPRAT, KARSTEN en MOLL verschuldigd is.

Voor de uitgaven is schier geene toelichting noodig. Met genoegen zal de Commissie ontwaren, dat ter uitbetaling van de tweede post, de daarvoor op de begrooting uitgetrokken som voldoende is.

Het hooge cijfer der onkosten van de Boekerij zal haar ongetwijfeld welgevallig zijn. Het pleit voor de aanzienlijke uitbreiding, welke zij in de afgeloopen tijdsruimte ondervond. Het betreft hoofdzakelijk gewigtige, buitenlandsche aankoopen, waardoor slechts weinig aan inbinden konde besteed worden. De behoefte daaraan is intusschen groot, en uw Algemeene Secretaris stelt zich dan ook voor, daaraan in den loop van den jare 1859 te gemoet te komen.

Niet minder belangrijk mag de beschouwing van den 5en post of die der drukloonen heeten. Zij is tot schier *f* 7000 opgevoerd geworden. Hiermede is dan ook het achterstallige van den jare 1857 opgeruimd geworden, en kan men de toekomst met eenige meerdere gerustheid te gemoet gaan. Verzwegen echter mag niet worden, dat, zoo aan de eene zijde dit hooge bedrag een genoegelijk verschijnsel oplevert, als pleitende voor

den grooten ijver der Akademie, het aan de andere zijde zorg baart en eene verhooging van subsidiën doet wenschen. De aanvrage om tijdelijke verhooging mag toch niet telkens herhaald worden, en zoo lang dus de Akademie niet voor hoogere bijdrage op 's Rijks begrooting staat uitgetrokken, zal het wenschelijk wezen, dat zij, vooral voor kostbare plaatwerken zich van weelde onthoude en zich tot het alleen noodige bepale.

De 8e post *onkosten Charterboek* komt voor de eerste maal op de rekening voor. Zij geldt eene gewigtige onderneming van de Letterkundige Afdeeling. Volgens hare lastgeving wordt zij op de begrooting van April 1859 tot April 1860 voor *f* 600 uitgetrokken. Ik vrees dat op den duur daaruit voor de kas der Akademie een groot bezwaar zal voortvloeijen, en meen de vraag te mogen opwerpen, of het niet wenschelijk en mogelijk zoude wezen, de vermoedelijke kosten der uitgaven van dit Charterboek globaal te berekenen, en daar zij, blijkbaar een belang geldt van 's Lands dienst, eene aanvraag tot 's Lands Regering te rigten ter toekenning van de daartoe gevorderde som, als tijdelijke buitengewone subsidie, hetzij in eens, hetzij in jaarlijksche termijnen?

Voor de overige posten der uitgaven meen ik te mogen verwijzen tot hetgeen daaromtrent in vroegere memoriën van toelichting voorkomt.

Bij uitzondering en slechts voor dit maal wordt hieraan eene tweede algemeene rekening toegevoegd, welke het noodwendig uitvloeisel is van het besluit, om voortaan de rekening en verantwoording niet over het burgerlijk, maar over het Akademiejaar te doen loopen. Een en ander is nader uiteengezet in het berigt, voorkomende op bl. XXII en XXIII van het Jaarboek over 1858. Door deze suppletoir rekening zijn de kosten der drie eerste maanden van het jaar 1859 gedekt en verantwoord, en is ook het bedrag der schulden van de Akademie, wat de boekerij betreft, op belangrijke wijze verminderd. Daaromtrent geldt weder hetgeen hier boven gezegd werd en is dus alle verdere toelichting overbodig.

II. *Legaat van* HOEUFFT.

Zijne rekening en verantwoording vorderen geene bepaalde

toelichting. Het gemis van bekrooning in den jare 1858 gaf alweder aanleiding tot vermeerdering van het kapitaal met *f* 700, 2½ pCt. Inschrijving. Het kapitaal is dus reeds tot *f* 26,000 geklommen. Niet bekrooning in den jare 1859 en het aanzienlijk saldo zullen het weder doen rijzen. Mogten de ingeleverde Latijnsche dichtstukken steeds blijken zoo weinig waarde te bezitten, en hierdoor het beoogde doel ten eenen male wegvallen, dan voorzeker zoude men nog meerderen grond hebben zich over de ondankbare moeite eener zoo onvruchtbare administratie te beklagen.

III. *Fonds Simplicius.*

Vermeerdering van kapitaal blijkt evenzeer uit de rekening en verantwoording van het *Fonds Simplicius.* Het werd met een certificaat groot *f* 500, 2½ pCt. W. Sch. verhoogd. Maar de tijd van vermindering en hierdoor van vruchtbaarmaking nadert allengs. Het eerste deel van HIPPOCRATES is nagenoeg ter uitgave gereed, en van SIMPLICIUS zijn elf bladen afgedrukt. De rekening en verantwoording van dit Fonds zal dus heden over een jaar een geheel ander aanzien hebben.

Ik meen met een en ander de geachte Commissie, in wier handen al deze rekeningen zullen gesteld worden, genoegzaam te hebben voorgelicht. Het zal wel overbodig zijn, te zeggen dat ik haar gaarne met alle verdere opheldering ten dienste zal staan.

Amsterdam, W. VROLIK.
den 19den Maart 1859.

De Voorzitter geeft het woord aan de Commissie, door de beide Afdeelingen der Akademie, volgens § 18 Regl. van Orde benoemd, tot het nazien der genoemde rekeningen met de daarbij behoorende bescheiden.

De Heer STORM BUYSING leest daarop, in eigen naam en in dien van de H.H. LOBATTO, S. KARSTEN en G. DE VRIES, AZ. het volgend verslag voor.

VERSLAG over de rekening van de Akademie van Wetenschappen over het jaar 1858.

De ondergeteekenden, benoemd door de beide Afdeelingen der Akademie van Wetenschappen, tot het onderzoeken der rekening en verantwoording van den Algemeenen Secretaris over het jaar 1858 en de drie eerste maanden van het jaar 1859, naar aanleiding van het voorschrift van het Reglement van Orde en het besluit van de Algemeene vergadering van 17 April 1858, hebben de eer bij deze te berigten, dat zij al de posten van uitgaaf door behoorlijke kwitantiën gedekt hebben gevonden en al de inkomsten en baten, zooveel zij hebben kunnen nagaan, op de rekening en verantwoording zijn gesteld.

De tweede post van de uitgaven (reis- en verblijfkosten) bedraagt voor de beide afdeelingen te zamen *f* 3000 en kan gedekt worden met de daarvoor uitgetrokken som op de begrooting; indien namelijk het in de vergadering van 1858 bepaalde (zie bl. 44 van het Jaarboek) „dat voor elke afdeeling *f* 1500 wordt gesteld," zoo mag worden verstaan, dat het te kort komende voor de Letterkundige Afdeeling door het overschot van die som voor de Natuurkundige Afdeeling kan worden gedekt.

De Commissie verheugt zich over den verbeterden toestand van de geldmiddelen der Akademie, ten gevolge van de milde ondersteuning door de Regering verleend. Zij vleit zich dat slechts weinig onbetaalde posten over het jaar 1858 zijn overgebleven en wil de uitdrukking, voorkomende in de Memorie van Toelichting „dat door de suppletoire rekening het bedrag der schulden van de Akademie, wat de boekerij betreft, belangrijk is verminderd" in dien gunstigen zin verstaan. Verblijdend is dan gewis de toeneming van onzen rijkdom door de groote uitbreiding van de boekerij, en onze Bibliothecaris heeft aanspraak op den bijzonderen dank der Akademie.

Omtrent de rekening sub N°. 4 aangeboden, ten gevolge van het besluit der algemeene vergadering van April 1858, neemt de Commissie de vrijheid aan te merken dat zij genoemd wordt: „Rekening der maanden Januarij en Februarij 1859," terwijl die rekening had moeten loopen tot ultimo Maart (Bl.

XXII van het Jaarboek). Op die rekening ontbreekt de post voor reis- en verblijfkosten over de maanden Januarij en Februarij (Bl. XXII sub N°. 2). De subsidie van het Rijk is voor het 1e kwartaal, dus voor drie maanden in rekening gebragt, zoo ook de jaarwedden; de onkosten van vergaderingen en de huishoudelijke uitgaven zijn slechts over de twee eerste maanden; de bureau-kosten alleen over de maand Januarij in rekening gebragt.

De Commissie schrijft die kleine onregelmatigheden toe aan de moeijelijkheid, om in het korte tijdsbestek tusschen ultimo Maart en de Bestuursvergadering in de eerste week van April alles af te doen en op de rekening te brengen.

De aandacht der Commissie is bovendien getrokken door het buitengewoon hoog bedrag van het rabat aan den Boekverkooper toegestaan voor den verkoop der boeken van de Akademie, hooger dan gewoonlijk geschiedt. Het rabat van 40 pCt. op den verkoopprijs, geeft eene winst van 67 pCt. op het kapitaal voor de inkoop besteed. Die winst behoefde hoogstens 33 pCt. te zijn, zoo als o. a. bepaald is voor de boekwerken van de Militaire Akademie te Breda. De post voor verkochte boeken bedraagt netto *f* 726,96 en geeft eene winst van ongeveer *f* 480, waarvan naar het oordeel der Commissie een niet onbelangrijk gedeelte in de kas der Akademie had kunnen vloeijen.

Daar geene andere aanmerkingen op de rekening zijn voorgekomen, neemt de Commissie evenwel de vrijheid, der vergadering voor te stellen, de beide rekeningen en het batig slot goed te keuren en den Secretaris dank te zeggen voor zijn beheer; verder den Voorzitter op te dragen de rekeningen te onderteekenen, een afschrift te zenden aan den Minister van Binnenlandsche Zaken en de rekeningen op te nemen in het proces-verbaal dezer zitting.

Omtrent de rekeningen van het fonds van *Simplicius* en van het fonds HOEUFFT, heeft de Commissie geene aanmerkingen, weshalve zij voorstelt met deze rekeningen te handelen als met die der Akademie.

Delft, April 1859.

D. J. STORM BUYSING.
R. LOBATTO.
S. KARSTEN.
G. DE VRIES, Az.

De Secretaris zegt H.H. Verslaggevers dank voor de zorg aan het nazien der rekening en verantwoording besteed, als ook voor hunne bedenkingen, welke hem, als bewijzen hunner naauwkeurige beoordeeling, zeer welkom zijn.

Omtrent de uitkeering der reis- en verblijfkosten verdedigt hij zijne handeling, als voortspruitende uit een beginsel van wederkeerige beleefdheid der eene Afdeeling jegens de andere. De tarieven der reis- en verblijfkosten zijn volgens het besluit des Bestuurs vastgesteld; de eene Afdeeling kwam te kort, de andere hield over. Het was naar zijne wijze van zien, billijk om het saldo der Natuurkundige Afdeeling te voegen bij het te kort der Letterkundige, en hiermede de behoefte van haar aan vergoeding van reis– en verblijfkosten te dekken. Tot zijne vreugde kon hij hiermede aan al de leden der Akademie hunne vergoeding geven, en bleef deze toch binnen de perken der geraamde som.

Wat de opmerking betreft, omtrent de schulden der Akademie, zal hij ook gaarne gehoor geven aan eene officieuse vraag, op den rand van het verslag aangeteekend. Naar zijne meening moet hij, die de eer heeft de gelden der Akademie te beheeren, een glazen huis bewonen, waarvan het binnenste voor niemand verborgen blijft. Hij deelt dus den volgende globalen staat mede der bij hem tot op den 29sten April ingeleverde nog onbetaalde rekeningen.

29 April	Drukloonen voor tekst, Verhandelingen en Verslagen Mededeelingen.		ƒ 4,765,—
	Lithographie van Meijer en C°. voor platen.		〃 235,—
	Boekerij. Rekening van F. Muller.	ƒ 390,—	
	〃 〃 〃 Quaritch à £ 28,16. .	〃 345,60	
	〃 〃 〃 Schmidt. .	〃 20,—	
	〃 〃 〃 Duprat. . .	〃 53,—	
		— — —	〃 808,60
			ƒ 5,808,60

Het blijkt op nieuw, dat de subsidiën der Akademie te gering zijn voor de vergoeding der altijd voortgaande en aangroeijende drukloonen. Het hoog bedrag daarvan pleit intusschen voor de vlijt van de leden en van vele personen, die buiten de Akademie, aan haar hun werk ter uitgave toevertrouwen, als ook voor de wijze waarop zij dezen haren werkkring volvoert. Inkrimping toch van deze som kan slechts door verminderd uitgeven van werken verkregen worden. Maar dan zoude veler arbeid moeten blijven liggen, hetgeen geheel in strijd zoude wezen met de eischen des tijds. De nu bekend gemaakte schuld zal grootendeels in het loopende jaar gedelgd worden; maar het laat zich aanzien, dat men het volgende jaar weder met nieuwe schuld zal moeten aanvangen: want de aanbiedingen van nieuwe en kostbare werken blijven nog steeds voortgaan.

Wat de schuld der boekerij betreft, deze baart geene zorg. Zij kan door de daarvoor op de begrooting uitgetrokken som gemakkelijk gedekt worden, en men zal zorgen in dezen jare geen nieuwe aankoopen te doen. Zij klom in het verloopen jaar zoo hoog, wegens de gelegenheid om op groote binnen- en buitenlandsche boekverkoopingen ontbrekende en voor de boekerij gewenschte, zeldzaam voorkomende groote reeksen aan te koopen.

Het was den Algemeenen Secretaris zeer aangenaam de bedenkingen te vernemen op rekening N°. 4. De aangestipte onregelmatigheden, welke de Commissie de beleefdheid heeft, klein te noemen, worden ten volle door hem erkend. Hierin bevestigt zich al weder het oude Fransche spreekwoord *le mieux est bien souvent l'ennemi du bien*. Om betere regelmaat te krijgen, geschiedde op voordragt van den Algemeenen Secretaris, de bepaling door het Bestuur, geboekt in het Jaarboek van 1858 bl. XXII. Bij de uitvoering bleek, dat de regelmaat slechts ten deele wierd verkregen; want dat

er toch altijd, om den tijd tot het opmaken der rekening gevorderd, twee maanden, Maart en April, moesten overblijven, waaromtrent niet dan in een volgend jaar rekening kon geschieden, en waarover althans, wat April betreft, toch reeds door eene nog niet goedgekeurde begrooting beschikt wordt. Tot volslagen regelmaat zoude slechts eene zaak te doen wezen: behoud van het burgerlijk jaar voor de rekening en verantwoording, vaststelling van de begrooting in de vergadering van April, niet van het loopende, maar van het volgende burgerlijk jaar. Maar dan wordt zij geheel uit de lucht gegrepen, terwijl men nu toch grootendeels de behoeften kent en daarnaar de cijfers der onderdeelen van de begrooting regelt, voor het met 1 April aangevangen Akademiejaar.

Vermits nu aanhoudende veranderingen lastig en moeijelijk zijn, vooral bij den grooten omvang der werkzaamheden, door de betrekking van Algemeenen Secretaris gevorderd, zoude hij voorstellen, over deze niet wel te ontwijken kleine onregelmatigheid heen te stappen, met het oog ook op de eigenaardige gesteldheid der Akademie, waarin geld wel het middel, maar geenszins het hoofddoel des beheers is.

Wat de aanmerking eindelijk betreft op het hooge rabat van den uitgever der werken van de Akademie, doet hij opmerken dat het cijfer van 40 pCt. berust op een contract, waaraan voor het oogenblik geene verandering te maken is. Het komt ook Spreker hoog, maar volgens eigen ondervinding niet onbillijk voor; vermits de uitgever toch aan zijne confraters ook 20 pCt. moet toekennen. Hij stelt voor, deze zaak aan het oordeel en de beslissing des Bestuurs over te laten. Door de grootere uitbreiding van het fonds en van het debiet, ware het niet onmogelijk, dat bij den uitgever een verminderd rabat voor het vervolg te bedingen ware.

De Voorzitter zegt den Algemeenen Secretaris dank, voor deze inlichtingen en brengt alsnu de conclusie van het Verslag der Commissie in omvraag. De vergadering vereenigt zich eenparig daarmede en magtigt den Voorzitter, om, ten blijke harer goedkeuring de rekening en verantwoording te teekenen en den Algemeenen Secretaris voor zijn gehouden beheer te dechargeren. Volgens § 37 Reglement van Orde zal de drieledige rekening met hare memorie van toelichting in afschrift den Minister van Binnenlandsche Zaken worden medegedeeld.

De vergadering wordt voor korten tijd geschorst en daarna hervat.

3°.

De Voorzitter brengt in beraadslaging de door het Bestuur ontworpen raming der inkomsten en uitgaven van April 1859—April 1860. Zij wordt met eenparige stemmen aangenomen en vastgesteld met eene bepaling, gelijk aan diegene, welke in de vereenigde zitting van den jare 1858 werd goedgekeurd: dat, zoo op het einde des jaars, na de laatste gewone vergadering in December mogt blijken, dat de som van *f* 1,500 voor vergoeding van reis- en verblijfkosten voor elke Afdeeling onvoldoende is, het ontbrekende als eene schuld zal worden aangemerkt, waarvoor vergoeding aan 's Lands Regering zal worden aangevraagd.

4°.

Omtrent de uitgave van het *Handschrift van* SIMPLICIUS wordt berigt, dat daarvan het vijftiende blad ter perse is. De druk gaat langzaam, maar geregeld voort.

De reden van den langzamen voortgang des arbeids ligt in de moeijelijkheid der correctie, verzwaard door de onjuiste interpunctie van den codex, zoodat de zinnen op vele plaatsen onverstaanbaar zijn, en slechts eene ingespannen lezing en herlezing in staat zijn, om den zamenhang behoorlijk te doen vatten en duidelijk weder te geven.

5°.

Van de uitgave der werken van HIPPOCRATES is het Eerste Deel gereed. Exemplaren daarvan op gewoon en op best papier zijn ter vergadering aanwezig.

De Algemeene Secretaris doet hulde aan den ijver, waarmede de Heer F. Z. ERMERINS de voortzetting van dezen belangrijken arbeid bestuurd heeft, waardoor in betrekkelijk zoo korten tijd eene zoo groote uitkomst werd verkregen.

Hij stelt voor, dat, volgens het voorschrift van § 8 Reglement van Orde, Natuurk. Afd. den Heer ERMERINS twaalf exemplaren op best en dertien op gewoon papier zullen worden toegekend.

Het denkbeeld van het Bestuur der Akademie is, dat de kostbare exemplaren dezer uitgave van HIPPOCRATES, niet even als de werken, onmiddelijk door de Akademie uitgegeven, in den gewonen vrijgevigen zin, ten geschenke zullen worden gezonden. De Algemeene Secretaris legt de volgende lijst over, waartoe zich ten deze de boekgeschenken zullen bepalen.

De Koning.
Minister van Binnenlandsche Zaken.
Bibliotheken der Universiteit te Groningen.
——— ——— Leiden.
——— ——— Utrecht.
Biblioth. Athenaeum te Amsterdam.

Biblioth. Athenaeum te Deventer.
Biblioth. der Militaire Geneeskundige Kweekschool te Utrecht.
Genootschap tot bevordering van Genees- en Heelkunde te Amsterdam.
Académie Royale des Sciences te Brussel.
——————— de Médecine te Brussel.
Académie Impériale des Sciences te Parijs.
——————— de Médecine te Parijs.
Bibliothèque Impériale te Parijs.
Bureau de Santé au Ministère de la Guerre te Parijs.
Academia delle Scienze dell' Istituto di Bologna.
——— Reale delle Scienze te Turyn.
Real Academia de Ciencias te Madrid.
Royal Society te London.
—— Medico-Chirurgical Society te London.
—— Society te Edinburgh.
Irish Academy te Dublin.
Cambridge Philosophical Society te Cambridge.
Literary and Philosophical Society te Manchester.
State library of New York te Albany.
Smithsonian Institution te Washington.
Kaiserliche Akademie der Wissenschaften te Weenen.
Königliche Akademie der Wissenschaften te Berlijn.
K. K. Leopoldinisch Carolinische Akademie der Naturforscher.
Königliche Gesellschaft der Wissenschaften te Göttingen.
Königlich Sachsische Gesellschaft der Wissenschaften te Leipzig.
Königliche Akademie der Wissenschaften te Munchen.
Société de Physique et d'Histoire naturelle de Genève.
Académie Impériale des Sciences te St. Petersburg.
Musée Impérial de l'ermitage te St. Petersburg.
Académie Impériale de Cazan.
Société Impériale des Naturalistes te Moscou.
Societas Scientiarum Fennica te Helsingfors.
Kongelige Danske Videnskabernes Selskab te Kopenhagen.
Kongelige Frederiks Universität te Christiania.
Kongelige Vetenskaps Akademie te Stockholm.
Societas Scientiarum te Upsal.

Volgens dit denkbeeld zijn, omtrent dit werk de bepalingen van § 8 Reglement van Orde, Natuurk. en Letterk. Afd. niet op de leden der Akademie toepasselijk. Tegen dergelijke handeling komen de H.H. ACKERSDIJK, SCHROEDER VAN DER KOLK en HARTING op, zich voornamelijk grondende op de billijkheid dat de leden der Akademie, die in tijd en arbeid zooveel offers aan haar moeten brengen, althans het voorregt behooren te genieten, van al wat door haar uitgegeven wordt, kosteloos te ontvangen.

Hiertegen komen de Heer DIRKS en de Algemeene Secretaris op. Zij doen het onderscheid zien tusschen werken dadelijk van de Akademie uitgaande en op hare kosten gedrukt en diegenen, welke eenen anderen oorsprong hebben, hetzij grootendeels uit een bijzonder fonds, gelijk de werken van HIPPOCRATES, hetzij doordien een uitgever een groot deel der kosten op zich neemt, gelijk met de vervolgstukken op VAN LOON zal plaats hebben. Wordt het beginsel aangenomen, dat ook voor dergelijke werken elk lid der Akademie regt zal hebben op een exemplaar, dan worden de kosten der uitgave zoo groot, dat geen boekverkooper zich daaraan zal durven wagen. Door het contract met den uitgever F. MULLER is voorts reeds beslist, dat de leden der Akademie niet kosteloos een exemplaar der vervolgstukken van VAN LOONS Penningwerk zullen ontvangen, maar dit zich, mits van den uitgever zelven, kunnen aanschaffen met eene korting van 10 pCt. op den gewonen prijs.

De Heer LEEMANS verlangt, dat als beginsel en rigtsnoer vastgesteld worde, dat voortaan het regt der leden tot het ontvangen van present-exemplaren zich bepale tot de werken, door de Akademie uit hare rijks-subsidiën en uitsluitend op hare kosten uitgegeven, en dat het derhalve voor hen niet besta ten opzigte van de werken, welke hetzij nu, hetzij voortaan zijn of zullen wor-

den uitgegeven door een bijzonderen uitgever en geheel of gedeeltelijk op zijne kosten.

De Heer DE WAL wenscht op dergelijke werken den maatregel toegepast te zien, welken de maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden onlangs met goede uitkomst volgde bij de uitgave van het jongste deel van MAERLANTS *Spieghel historiael*; met andere woorden, hij verlangt deze werken, binnen bepaalden tijd, voor de leden der Akademie verkrijgbaar te stellen met eene korting van 50 pCt. op den gewonen prijs.

De Algemeene Secretaris acht dit denkbeeld allezins aannemelijk, maar vraagt of men daarmede niet zoude kunnen vereenigen het mandaat, sedert lang reeds hem door het vertrouwen der Akademie geschonken, en waarvan hij gewoon is ruimschoots gebruik te maken, om door ruiling de boekerij van de Akademie te verrijken. Het ware toch niet onmogelijk, dat enkele leden der Akademie daaraan in plaats van aan het geven van een op de helft teruggebragten koopprijs, de voorkeur gaven.

De Voorzitter vraagt, na korte resumtie der beraadslaging, of de vergadering zich kan vereenigen met het voorstel van den Heer DE WAL, gewijzigd door den Heer VROLIK.

De vergadering vereenigt zich daarmede eenparigljk en magtigt den Algemeenen Secretaris tot de uitvoering.

6°.

De Algemeene Secretaris leest het volgende verslag over den staat der Boekerij.

VERSLAG OVER DEN STAAT DER BOEKERIJ.

Het is mij alweder gegund een loffelijk getuigenis af te leggen van den staat der Boekerij. Men mag haar een sieraad onzer

instelling heeten. De door de *Verslagen en Mededeelingen* uitgegeven boekenlijsten leggen daarvan het meest welsprekend getuigenis af, en maken schier alle verdere uitweiding overbodig. Bovendien voeg ik aan dit verslag eene lijst toe van de aanzienlijkste aanwinsten, welke dit jaar grooter dan immer te voren waren.

Door schikking met den Heer WEIGEL, algemeen bekenden boekhandelaar te Leipzig, werd door hem van de werken der Akademie en van het voormalig Instituut voor eene waarde van *f* 394,70 overgenomen, berekend naar den prijs, welken zij hier gelden, en werd aan de Akademie het regt geschonken om uit zijn *Verzeichniss* de werken, welke zij mogt verlangen, ten zelfden bedrage te kiezen. Ik maakte van dit voorregt gebruik, bewust dat daarmede een dubbel voordeel wordt verkregen: verrijking onzer boekerij en bekendmaking onzer werken in het buitenland. Eene rekening-courant is aldus met dezen boekhandelaar geopend, en het is te hopen, dat een behoorlijk debiet hem in staat zal stellen op gelijke wijze voort te gaan. De aldus verkregen werken zijn de volgende, gezamentlijk voor eene waarde van *f* 381,36.

v. QUAST u. OTTE, Zeitschr. f. christl. Archäologie u Kunst. Jaarg. I. u. II.

Bibliotheca Classica:

Poetae. Tom. I—XI, XV, XVI, XIX, XX.

Script. pros. Tom. I—XI, XIII—XV, XXV, XXXIV—XXXIX.

Scholia. Tom. I.

ERDL, Tafeln zur vergleich. Anatomie d. Schädels. Mit Texte.

——— Entwickelung des Menschen u. d. Hühnchens im Eie. Bd. I. 1 u. 2.

PERSOON, Mycologia Europaea. Vol. I—III.

——— Commentarius J. C. SCHAEFFERI fungorum Bavaria indigenorum.

SWARTZ, Flora Indiae occidentalis. 3 dln.

Serapeum. Zeitschr. f. Bibliothekwisschaft etc. von NAUMANN. 18 Jaargg.

KAYSER u. ZUCHOLD, Bücher-Lexicon. 12 dln. met Register.

Voorts zijn de werken der Akademie naar de Boekhandelaren J. BAER te Frankfort en B. QUARITCH te Londen gezonden. Zij komen op hunne aan het algemeen bekend gemaakte boekenlijsten voor. Eenige daarvan zijn verkocht, andere nog in commissie voorhanden. Het bedrag der verkochte boeken komt in mindering voor op de rekeningen, overgelegd bij de bescheiden, welke de Commissie tot het nazien der rekening in handen had.

Aan geschenken ontbrak het in de jongste tijdsruimte niet. Daaronder vestig ik vooral de aandacht op het prachtwerk over de troonsverheffing van MICHEL FEODOROWITSCH, eersten Tzar uit den huize ROMANOFF, ons zoo edelmoediglijk door Z. Maj. Gezant te Petersburg geschonken. De aankoopen waren aanzienlijk. De toegevoegde lijst geeft daarvan blijk, waarin echter slechts de voornaamste genoemd worden. Ik heb mij daarin voornamelijk door de behoefte aan aanvulling van reeds in de boekerij aanwezige reeksen laten leiden, en voldeed ook somtijds aan den wensch in vroeger of later tijd mij door enkelen uwer tot aankoop van Tijdschriften of van encyclopaedische werken kenbaar geworden. Hieraan b. v. zijn wij den aankoop verschuldigd van het *Journal of the Asiatic Socie'y of Bengal* in zeven-en-twintig deelen en van RAUMERS *Historisches Tasschenbuch*. Het eene werd door den Heer MILLIES, het andere door den Heer KOENEN aangevraagd. Ook was het somtijds een bepaalde werkkring der Akademie, welke mij het aankoopen van enkele boekwerken voorschreef. Dit geldt bij voorbeeld van de werken over Plaatsnamen, aangekocht en aan de Commissie daarmede werkzaam, ter hand gesteld, alsook van het prachtwerk over Britsche Weekdieren van FORBES en HANLEY, waaraan voor de werkzaamheid van de Commissie over den Paalworm behoefte bestond. Voorts zijn de aankoopen steeds in de vastgestelde rigting geschied: dat is de leemten in de reeksen der verhandelingen van buitenlandsche genootschappen werden aangevuld, en tot aankoop werden bij voorkeur groote rijen van wetenschappelijke tijdschriften en encyclopaedische werken gekozen.

Aan inbinden bestaat groote behoefte. Enkele der ontvangen en aangekochte werken zijn werkelijk hierdoor onbruikbaar. Het

is de eerste eisch, waaraan ik in den loop van het aangevangen jaar hoop te voldoen.

Met de voortzetting van den druk van het tweede gedeelte des eersten deels van den Catalogus wordt vlijtig voortgegaan. Het zal vermoedelijk in den loop van dit akademie-jaar verschijnen. Het eerste gedeelte schijnt de goedkeuring van het algemeen verworven te hebben.

Er blijft mij slechts over, deze belangrijke bezitting der Akademie, voor welke ik gaarne noch tijd, noch moeite spaar, in U aller bescherming en ondersteuning aan te bevelen.

BELANGRIJKE WERKEN, WAARMEDE DE BOEKERIJ DER AKADEMIE IS VERRIJKT VAN APRIL 1858—APRIL 1859.

DOOR GESCHENK.

Choix de Vases peints du Musée d'antiquités de Leide; publiés et commentés par J. Roulez. Gand 1854. fol.

A. Henne, Histoire du règne de Charles-Quint en Belgique. Tom. I—III. 8°.

Description des espèces Bovine, Ovine et Porcine de la France. Tom. I. Livr. 1. 4°.

Memoirs of the Literary and Philosophical Society of Manchester. 1th Series. 5 dln. 2d Series, dl. 6, (zoodat deze collectie nu tot dusverre compleet is).

P. M. Obolenski, Beschrijving van de verheffing tot den troon van Michel Feodorowitsch, eersten Tzar uit den huize Romanoff. Moscou 1856. gr. 4°. Met Atlas van platen in groot en breed folio, en eene Explication des planches in 8°.

Ordnance Trigonometrical Survey of Great Britain and Ireland. Account of the Observations and Calculations of the principal Triangulation; and of the figure, dimensions and mean specific gravity of the Earth as derived there form. Drawn up by Captn. A. Ross Clarke, under the Direction of Lt. Col. H. James. London 1858. 4°. Met Atlas.

Reports of Explorations and Surveys, to ascertain the most practicable and economical route for a Railroad from the Mississippi river to the Pacific Ocean, made under the Direction of the Secretary of War, in 1853—56. Washingt. 1855—57. Vol. II—VIII. 4°.

G. ADRIANI, Memorie della vita e dei tempi di Mons. J.-S. Ferrero-Ponziglione, con un saggio di lettere e monumenti inediti. Torino 1856. 4°.

———— Monumenti storico-diplomatici degli archivi Ferrero-Ponziglione e di altere nobili case Subalpine dalla fine del secolo XII al principio del XIX. Torino 1858. 4°.

A. BURGGRAEVE, Les appareils ouatés. fol.

J. DECAISNE, Le Jardin fruitier du Muséum. 19 aflev. (Vgl. Jaarb. v. 1858, bl. 46).

Memoirs of the Royal Astronomical Society of London. 26 dln. 4°.

Monthly Notices derzelfde Society. 11 dln. 8°.

Observations of the Royal Observatory, Greenwich. 26 dln. 4°.

SEPP, Nederlandsche Insecten. 8 dln. 4°.

Astronomische Beobachtungen auf der Sternwarte zu Königsberg. 29 dln. fol.

Mémoires de la Société des Antiquaires de Normandie. 4 dln. 4°.

AANGEKOCHT.

Esprit et Nouvel Esprit des Journaux Français et étrangers. 483 dln. 8°.

Annales et nouvelles Annales des Voyages. 181 dln. 8°.

Bulletins de la Société de Géographie. 68 dln. 8°.

Journal of the Geographical Society of London. 26 dln. 8°.

HERRIG, Archiv f. das Studium d. neueren Sprachen u. Literaturen. 22 dln. 8°.

Comptes rendus des Séances de la Commission Roy. d'Histoire. 13 dln. 8°.

Encyclographie des Sciences médicales. 46 dln. 8°.

Annuaire du Bureau des Longtitudes. 71 dln. 12°.

Monumenta Boica met Index. 28 dln. 4°.
Bulletin du Bibliophile Belge. 11 dln. 8°.
Journal de Médecine etc. avec Tables. 97 dln. 8°.
Journal of the Institution of Great Britain. 31 dln. 8°.
Journal of the Asiatic Society of Bengal. 27 dln. 8°.
Swenska Vetenskaps Academiens Handlingar. 40 dln. 8°.
Kong. Danske Videnskabernıs-Selskabs Skrifter. 28 dln. 4°.
Bulletins de l'Acad. Imp. de St. Pétersbourg. 32 dln. 4°.
BREWSTER and JAMESON, Edinburgh Philosophical Journal. 29 dln. 8°.
GILBERT, Annalen der Physik. 27 dln. 8°.
MOHL u. SCHLECHTENDAL, Botan. Zeitung. 11 dln. 4°.
Hamburgisches Magazin u. Neues Hamb. Magazin. 40 dln. 8°.
RAUMERS, Taschenbuch. 24 dln. 8°.
HENR. DE GORINCHEM, Tractat. de Superstitiosis, cum tractat. ejusd. de celebratione festorum. — Ejusd. Tractat. de Praedestinatione et reprobatione divina. — 1 vol. fol.
GERARDUS DE ZUTPHANIA, Tract. de spiritualib. ascensionibus. — Meditationes de vita et beneficiis salvator. Jesu Chr. — 1 vol. fol.

Wordt besloten dit verslag in het proces-verbaal dezer zitting op te nemen.

7'.

De Heer BAKHUIZEN VAN DEN BRINK berigt in naam der Commissie voor de *Geschiedenis van den Waterstaat*, dat hare onderhandelingen met eenen bewerker dier geschiedenis zeer gevorderd zijn; dat deze bewerker zich ten doel stelt haar voor den tegenwoordigen toestand van den Waterstaat te behandelen; dat hij rekent daartoe vier jaren te behoeven, en dat reeds eenige onderhandelingen geopend zijn omtrent de daartoe gevorderde kosten, waarvan de uitkomst met den naam des bewerkers en met de daaruit voortvloeijende voorstellen nader aan het Bestuur der Akademie zullen worden medegedeeld.

8°.

De Algemeene Secretaris draagt den volgenden brief voor, onder dagteekening van 's Gravenhage den 16den April 1859, ontvangen van de Rijkscommissie voor Statistiek.

's Gravenhage, den 16 April 1859.

Het heeft Zijner Majesteit den Koning behaagd, bij besluit van 5 November 1858 (Staatsblad n°. 75), eene Rijkscommissie voor Statistiek in het leven te roepen. Haar is opgedragen het bevorderen van eenheid, volledigheid en naauwkeurigheid in de statistische stukken betreffende Nederland en zijne Overzeesche Bezittingen. Van haar wordt tevens verwacht, dat zij, zooveel doenlijk, alle stukken betrekkelijk die statistiek verzamele.

Deze Commissie, zamengesteld uit de leden benoemd bij Koninklijk besluit van 24 Januarij 1859, heeft hare eerste zitting gehouden op den 15den Maart daaraanvolgende.

Zij heeft de eer, U van haar optreden kennis te geven en neemt tevens de vrijheid, zich voor elke mededeeling van stukken, die eenige betrekking hebben tot de statistiek, bij Uwe vergadering aan te bevelen; terwijl zij zich gaarne aanbiedt tot bevordering van het loffelijk doel Uwer instelling mede te werken, wanneer zij daartoe in de gelegenheid mogt zijn.

De Rijkscommissie voor Statistiek,

J. ACKERSDIJCK,

Voorzitter.

W. SIX,

Secretaris.

Wordt besloten het Archief en de boekerij der Akademie ter beschikking van genoemde Commissie te stellen.

9°.

De Voorzitter berigt dat, volgens Art. 16 Org. Regl. de *Voorrang der Akademie* overgaat op de Natuurkundige Afdeeling, en dat haar Voorzitter dus van heden af wordt Algemeene Voorzitter.

De Voorzitter sluit de Vergadering met de volgende toespraak:

MIJNE HEEREN!

Wat der Vergadering in deze ure te doen stond, werd volbragt. Op mij echter rust nog een tweevoudige en aangename pligt. Ik heb ons aller dank te brengen aan onzen Algemeenen Secretaris, die niet opgehouden heeft der Akademie menigvuldige en groote diensten te doen. Moge hij ons gespaard blijven, en voortvaren ons ten goede zijne krachten te gebruiken met al die energie, welke wij zoo zeer in hem vereeren als bewonderen! En gij, mijne hooggeachte Medeleden allen, ontvangt gij mijne betuiging van erkentelijkheid voor de welwillendheid, waarmede gij mijne taak heden hebt verligt. Moge onze instelling zich meer en meer ontwikkelen tot voortbrenging van schooner vruchten der wetenschappen, tot eere van den Koning en het heil des Vaderlands!

Ik sluit deze vergadering.

LEVENSBERICHT

VAN

JACOB VAN HALL,

Lid der Koninklijke Akademie van Wetenschappen,

DOOR

Mr. **H. J. KOENEN,**
Secretaris der Afdeeling voor Letterkunde *).

Het is de eerste maal, Mijne Heeren, dat ik in mijne tegenwoordige betrekking tot deze Afdeeling geroepen word den treurigen lijkplicht te vervullen, waarvan zich mijn ambtgenoot bij de Zuster-Afdeeling reeds zoo vaak en op eene zoo welsprekende wijze gekweten heeft. Doch niet dit min gewone alleen van mijne taak verwekt in mijn gemoed eene bijzondere aandoening: ook de betrekkingen, waarin ik tot den hooggeachten Afgestorvene stond, vervullen mijne ziel met weemoedige en tevens dankbare herinneringen. Mr. JACOB VAN HALL was niet alleen de laatst overgeblevene mijner geëerde en beminde Leermeesters uit den tijd mijner akademische studiën, en herroept mij als zoodanig in het geheugen eene geheele schaar zijner toenmalige ambtgenooten, aan welke ik mij op het veld der wetenschappen zooveel, zoo onbedenkelijk veel, verschuldigd weet; niet alleen mag ik er op roemen, onder zijne geliefde leerlingen eene bescheidene plaats te hebben ingenomen, zoodat mij bij zijn afsterven het Virgiliaansche: *amavit nos quoque Daphnis* †), als van zelve voor den geest kwam; maar ik mocht ook, sedert, zijne vriendschap niet slechts hier te Amsterdam, maar ook later, zoo vaak ik mij te Utrecht bevond, in ruime mate ondervinden. Kan het U be-

---

*) Voorgedragen in de Gewone Vergadering der Letterkundige Afdeeling van 11 April 1859.

†) „DAPHNIS verhoff' ons lied, wijl ons ook DAPHNIS beminde."

vreemden, Mijne Heeren, dat ik de keuze der Afdeeling toejuichte, toen zij, na het aftreden van den geachten voorgaanden Voorzitter, zijn eervol maar niet gemakkelijk ambt aan onzen VAN HALL opdroeg? Zoo iemand getuigenis kan afleggen van de waardige en gewetenvolle wijze, waarop hij het voorzittersgestoelte bekleedde, ik geloof daartoe bevoegd en in staat te zijn; daar zijn verstandig, menschkundig en onpartijdig beleid mij den plicht, om zulk eenen voorganger ter zijde te staan, gemakkelijk en aangenaam placht te maken, boven hetgeen men gewoonlijk in soortgelijke omstandigheden ondervindt. Ik ga dan, niet om des gebruiks wille alleen, maar naar de inspraak van hart en geweten tevens, beproeven, eene welgemeende hulde te brengen aan den Man, wien de wetenschappen in het algemeen, en onze Koninklijke Akademie inzonderheid, zoo vele en zoo belangrijke verplichtingen hebben.

Te Amsterdam geboren den 14den April 1799, genoot VAN HALL het onschatbaar voorrecht, van in een achtbaren en rijkbegaafden Vader en in een ouderen broeder, die zich toen reeds bijzonder onderscheidde, uitstekende voorgangers en leidslieden te bezitten op de eervolle baan der oude letteren en der rechtsgeleerdheid. Zijn uitmuntende aanleg werd daarenboven reeds vroeg op de Latijnsche School, aan welks hoofd zich destijds de wakkere BOSSCHA bevond, wien zijne talrijke leerlingen steeds met eere bleven herdenken, gelukkig ontwikkeld. Aan de Doorluchtige School waren eerst VAN LENNEP en VAN CAPELLE, daarna CRAS en VAN REENEN, en later ook nog DEN TEX, zijne leermeesters. Door zulke mannen gevormd, waren zijne vorderingen, vooral in de studie van CICERO en van het romeinsche recht, alleraanmerkelijkst, en was op hem ten volle toepasselijk de bekende uitspraak van QUINTILIANUS: „Ille se profecisse sciat, cui CICERO valde placebit." Toch verdient het opmerking, dat hij tegenover zijne voortreffelijke leermeesters steeds eene zekere onafhankelijkheid van geest bleef behouden; zoodat noch de ingenomenheid van CRAS, noch die van zijn toenmaligen leermeester, later zijn ambtgenoot en vriend, DEN TEX, met het zoogenaamde natuurrecht, in den modernen zin des woords, hem veel belangstelling voor die studie, noch voor de Kantiaansche wijsgeerte, waarop

zij destijds werd gegrondvest, kon inboezemen. Want reeds vroeg stond hij de beginselen voor der historische school; en ik vermoed, dat de naauwe vriendschapsbetrekking zijns waardigen vaders met CUPERUS, zijne aandacht reeds toen op den edelen VON SAVIGNY, die de Academische Verhandeling van CUPERUS *over het bezitrecht* zeer hoog schatte, moet hebben gevestigd.

Tweemaal genoot onze VAN HALL, terwijl hij nog aan de Doorluchtige School student was, eene streelende onderscheiding: eerst in 1820 toen hij te Utrecht, welks Akademie hem later zooveel verplichting zou hebben, een accessit verwierf op eene aldaar uitgeschrevene Prijsvraag van den volgenden inhoud: *Disquiratur, quaenam universe fuerit tragoediae graecae ratio, ad eamque exigatur nobilissima Vondelii fabula*: GIJSBRECHT VAN AMSTEL; een jaar later, toen hem den 26sten Maart 1821 de gouden eerepenning werd toegekend op eene prijsverhandeling, door de rechtsgeleerde faculteit van diezelfde Hoogeschool bekroond: *De origine et progressu quaestionis per tormenta*, een geleerd en welbewerkt stuk, dat hem toen reeds als een der meest hoopgevende leerlingen van de amsterdamsche rechtsschool alom deed waarderen.

Anderhalf jaar daarna stond VAN HALL gereed om de hand naar den doctoralen hoed uit te strekken, en hij had tot die plechtigheid aan de utrechtsche Hoogeschool, die hem reeds eenmaal met goud bekroond had, de voorkeur gegeven. Dan, alvorens den 19den Nov. naar de publieke promotie te dingen, bewoog hem de genegenheid voor zijne geboortestad en hare Doorluchtige School, om eene week vroeger het eerste gedeelte zijner keurige en welbewerkte Dissertatie *De Magistro navis* in de groote gehoorzaal van het amsterdamsche Athenaeum te verdedigen, weinig vermoedende, dat die twee verdedigingen van zijn proefschrift, om zoo te spreken, voorspel en voorteeken waren van de twee hoofdgedeelten zijns namaligen professoralen werkkrings, waarvan hij 24 jaren aan de Doorluchtige School te Amsterdam, de tien volgende aan de Hoogeschool van Utrecht, zoude doorbrengen. Zoo worden vaak op beslissende tijdpunten onzes opgaanden levens als door onzichtbare vingeren in vluchtige trekken de eerste ontwerpen geschetst, welke wij later zullen geroe-

pen worden, in de rijpe kracht der mannelijke jaren, met eene vastere hand en op breedere schaal, op hooger standpunt geplaatst, uit te voeren!

Weinige maanden na zijne bevordering tot Doctor in de beide rechten zette VAN HALL zich als Advocaat te 's Gravenhage neder, en begon daar weldra, begunstigd door den grooten naam en de vele betrekkingen zijns vaders, zich een niet onbelangrijken werkkring te verwerven.

Inmiddels verloor hij zijne vroegere letterkundige studiën niet uit het oog, maar onderhield met zijnen geleerden en werkzamen broeder, den tegenwoordigen Hoogleeraar te Groningen, eene geregelde latijnsche briefwisseling, waarin de oude letteren, welke geen der beide broeders om hunne practische loopbaan aan de vergetelheid wilden overlaten, eene voorname plaats bekleedden.

Niet lang echter duurde de loopbaan van VAN HALL als pleitbezorger; want nog in hetzelfde jaar, toen de Hoogleeraar VAN REENEN om redenen van gezondheid zijn ontslag uit dat ambt had gevraagd, vestigde zich de aandacht van Curatoren der Doorluchtige School al aanstonds op eenen zoo verdienstelijken jeugdigen Rechtsgeleerde: die dan ook met groote eenparigheid tot den leerstoel van VAN REENEN werd beroepen.

Bij de aanvaarding van dit Hoogleeraarsambt in zijne beminde geboortestad, hield VAN HALL eene voor den loop en aard zijner studiën zeer kenschetsende Inwijdings-redevoering *Over de verdiensten der Nederlandsche Rechtsgeleerden omtrent de historische rechtsstudie,* in welke hij, ofschoon recht doende wedervaren ook aan die vaderlandsche Juristen, die de analytische methode bij voorkeur hadden beoefend, van welke een VAN DER KEESSEL als de roemvolle vertegenwoordiger kon worden beschouwd, zijne voorliefde voor de historische richting geenzins verborg, en de aandacht bijzonder op die Nederlandsche Rechtsgeleerden (vooral op het driemanschap van SCHULTING, NOODT en BYNKERSHOEK) vestigde, die hij aanmerkte als de voorloopers der historische school in Duitschland. Dat de zoon van MAURITS CORNELIS VAN HALL ook den door dezen zoo hoog gewaardeerden NOORDKERK bij die gelegenheid niet met stilzwijgen voorbijging, zal men, ook zonder uitdrukkelijke vermelding, gereedelijk beseffen. Men

meene echter geenzins, dat VAN HALL zich door het aanlokkelijke van zijn onderwerp tot een' onvoorwaardelijken lof eener buitenlandsche richting liet medeslepen: daarvoor waarborgde hem zoowel zijn vaderlandsch gevoel als de bedachtzaamheid van het nederlandsche volkskarakter; en merkwaardig zijn de woorden, welke hij over dit onderwerp op het einde zijner Rede bezigt. „Est enim (zegt hij daar) haec laus nostrorum Interpretum, ut non facile uni alterive scholae se quasi mancipari patiantur, sed exploratis aliorum opinionibus, propriam sibi in unoquoque genere eam efficiant sententiam, quae misso partium studio, maxime probabilis esse videatur."

Het was gedurende de eerste jaren van het Hoogleeraarambt van VAN HALL, Mijne Heeren, dat ik als jeugdig studerende op de banken zijner Collegiekamer plaats nam, en niet alleen de beknoptheid, klaarheid en bondigheid zijner voordracht leerde waarderen, maar ook in zijn meer gemeenzamen omgang met eenige bevoorrechte studenten mocht deelen. Nog herinner ik mij de belangstelling, met welke wij op zijn *privatissimum* de redevoeringen van CICERO ten voordeele van CAECINA en van MURAENA en de nieuwlings ontdekte boeken over den Staat met hem lazen, en hem altoos en in alles als den hulp- en dienstvaardigen vriend zijner leerlingen leerden kennen. Die avonden behooren, benevens de gelijksoortige wetenschappelijke bijeenkomsten ten huize van mijn onvergetelijken Leermeester VAN LENNEP, tot de belangrijkste en aangenaamste herinneringen van den tijd mijner akademische studiën.

Nog herinner ik mij, welk een leedgevoel zich een twintigtal jaren later, nadat ik, van student aan de Doorluchtige School tot Verzorger dier belangwekkende instelling was opgeklommen, van mij meester maakte, toen mijn voormalige leermeester te kennen gaf, dat hij, eene roeping naar het stichtsch Athene ontvangen hebbende, het besluit had genomen om den nieuwen hem aangeboden werkkring te aanvaarden. Het was niet dan zeer noode, dat mijne ambtgenooten met mij dien schat aan eene andere instelling afstonden; en eenparig was de overtuiging, dat, wie ook voortaan de ontledigde plaats van den wakkeren amsterdamschen Rechtsleeraar mocht bekleeden, de beoefening der

wetenschap hier ter stede daarbij ongetwijfeld een gevoelig verlies zou ondergaan. VAN HALL heeft sedert, niettegenstaande zijne veranderde standplaats, voor zijne moederstad en hare instellingen eene onverflaauwde belangstelling blijven behouden; en het was mij dan ook allezins welkom, toen eene schier gelijktijdige benoeming in deze Akademie, mijne vroegere betrekkingen tot mijn geachten Leermeester, die wel eenigzins gesleten, maar niet vergeten waren, door die gunstige gelegenheid op gewijzigden voet hernieuwde.

Onder de geschriften, die VAN HALL gedurende zijn verblijf te Amsterdam voor de drukpers bewerkte, behooren de *Aanmerkingen op het Ontwerp van een Wetboek van Strafvordering,* die hij in 1827 of 1828 met zijnen geachten oudsten broeder Mr. F. A. VAN HALL, met zijnen Ambtgenoot DEN TEX en zijnen vriend UYTWERF STERLING deed in het licht verschijnen, en voorts de *Bijdragen tot Regtsgeleerdheid en Wetgeving,* met den Hoogleeraar DEN TEX gedurende eene reeks van jaren geredigeerd. Voorts kende hem de stem van velen een belangrijk aandeel toe in de bewerking van de *Noordstar,* een veelgelezen weekblad, waarin de rechten en aanspraken van Nederland tegenover de belgische bladen, in de altoos gedenkwaardige dagen van 1829, 1830 en volgende jaren, op eene mannelijke en wakkere wijze werden voorgestaan.

Te Utrecht aanvaardde VAN HALL zijn Hoogleeraarambt met het houden eener Inwijdingsrede *Over het handhaven en beoefenen der rechtsgeleerde studiën in Nederland, vóóral in den tegenwoordigen tijd,* uitgesproken den 14den September des jaars 1848. De verwaarloozing toch van den bestaanden rechtstoestand, de minachting voor verkregene rechten, en de onzekerheid der openbare aangelegenheden, welke zich in dat jaar overal gevoelen lieten, gaven gereede aanleiding, om destijds de betere waardering van rechtsstudiën, die eenen vasten grondslag voor openbare en bijzondere aangelegenheden konden aan de hand geven, met dubbelen aandrang aan het opkomend geslacht aan te bevelen.

Eenigen tijd later begon hij zijne *Handleiding tot de beoefening van het burgerlijk regt in Nederland* uit te geven, waarvan in 1851 bij JOHANNES MULLER het eerste gedeelte in het licht

verscheen. Later werd deze leiddraad zijner voorlezingen wel vervolgd, doch niet ten einde gebracht. Zijn ambtgenoot en aanverwant VAN BONEVAL FAURE te Groningen maakte van dit geschrift zooveel werk, dat hij meende bij zijne rechtsgeleerde lessen geen beter handboek te kunnen gebruiken. Mocht die geachte Hoogleeraar zich na het afsterven van den oorspronkelijken Auteur met de voltoojing van zijnen arbeid willen belasten, zoo ware daardoor aan de studerende jongelingschap en aan allen die zich op de studie van het Nederlandsch Wetboek toeleggen, een gewichtige dienst bewezen.

Gedurende het Akademiejaar 1855—1856 bekleedde VAN HALL aan de utrechtsche Hoogeschool de waardigheid van Rector Magnificus. De Redevoering, welke hij bij die gelegenheid op den 26sten Maart uitsprak, handelde: *over de plicht welke het bezit van Wetboeken den Rechtsleeraar en den Wetgever in Nederland oplegt.* Toen zijn opvolger, de thans mede reeds overledene Hoogleeraar VISSCHER, zich van het waarnemen der meeste verplichtingen aan die waardigheid verbonden, om redenen van gezondheid moest verschoonen, was de altijd behulpzame VAN HALL gaarne bereid, om zijn verzwakten ambtgenoot in het waarnemen der opgelegde werkzaamheden te hulp te komen. Hij droeg dan ook dit tweede Rectoraat aan den opvolger zijns ambtgenoots over den 26sten Maart 1857, met het houden eener in zeer korten tijd opgestelde oratie: *De Societate Commenditaria, quae dicitur, aliis legibus regunda in nostra patria quam in Francia.* Een jaar daarna aanvaardde hij het Voorzitterschap onzer Afdeeling der Kon. Akademie van Wetenschappen; en ik behoef voor U, Mijne Heeren, niet te herhalen, met welk eenen ijver, met welke naauwgezetheid en echte humaniteit hij deze betrekking in ons midden vervulde. Daarvan, Mijne Heeren, behoef ik thans gewis niet in het breede te gewagen; want daarvan legde elke onzer vergaderingen een daadwerkelijk getuigenis af. Hij heeft in deze, even als in zijne veelvuldige andere betrekkingen, gewerkt terwijl het dag is, en wij willen hem, na zulk een arbeidzaam leven, de ruste der rechtvaardigen gewis niet misgunnen. Zijne assche ruste in vrede, en zijn voorbeeld blijve ons allen ter navolging voor oogen gesteld!

VAN HALL was in zijn huiselijk leven niet min dan in zijne openbare betrekkingen voorbeeldig, en algemeen onder zijne naaste betrekkingen bemind en geacht *). Een groot gedeelte van zijne jeugd bracht hij door op het land, op het buitengoed zijns vaders te Heikop bij Vianen, en hij bleef van dien omtrek de geliefkoosde verblijfplaats zijner vrije vacantie-dagen maken, zoolang hij met zijne eerste gade, Mejufvrouw SUSANNA GERARDINA VROLIK, zuster van onzen geachten Algemeenen Secretaris, gehuwd was, welke hem drie jaren na hun kinderloos huwelijk door den dood ontviel. Toen hij in 1832 hertrouwd was, bracht hij den zomer eerst op een optrekje nabij Driebergen door, later tot 1850 op het grootendeels door hem aangelegde Buitengoed *De Hoogstraat*, bij Darthuizen. Van zijnen smaak voor aanleg en cultuur getuigen ook de belangrijke heide-ontginningen, die hij in vereeniging met eenigen zijner bloedverwanten bezat nabij Putten op de Veluwe, waar hij met kinderlijk genoegen over het welgedijen zijner pogingen, den tijd dien hij aan zijne studiën kon ontwoekeren placht door te brengen.

En zoo, Mijne Heeren, brengen wij der nagedachtenis van wijlen onzen waardigen Voorzitter een laatsten afscheidsgroet en eene welgemeende hulde toe. Moge het der Letterkundige Afdeeling van de Koninklijke Akademie nimmer aan eenen Voorzitter ontbreken, die hare vergaderingen leide met een aan plichtgevoel gehuwd beleid, met ijver voor haren goeden naam, en met die ware humaniteit, die de kroon en het sieraad uitmaakt van mannen, door den beschavenden invloed der fraaie letteren gevormd!

Men heeft wel eens de aanmerking gemaakt, dat de Hoogleeraar VAN HALL zich weinig door uitgegevene geschriften over het

*) Hoe juist VAN HALL de gaven en verdiensten van anderen wist te waarderen en aan het algemeen ter navolging voor te stellen, heeft hij getoond in zijn uitvoerig en belangrijk *Levensberigt van* zijnen vriend en Ambtgenoot DEN TEX, voorkomende in de *Handelingen* der Maatschappij van Ned. Letterkunde te Leiden in 1855. — Van dienzelfden aard was ook zijne *Levensschets van Prof.* N. SMALLENBURG, in de *Bijdragen tot Regtsg. en Wetg.* Dl. X. bl. 623—630.

vak zijner levensstudie heeft doen kennen. Bij het opperen van deze bedenking heeft men wellicht niet genoeg er op gelet, hoeveel inspanning en zorg den Overledene de redactie en bewerking der *Bijdragen tot Regtsgeleerdheid en Wetgeving*, der *Jaarboeken*, en der *Nieuwe Bijdragen* gekost heeft. Van 1826 tot 1838 kwam dit Tijdschrift uit onder eerstgenoemden titel, en werd sedert met het jaar 1839 voortgezet onder den titel van *Nederlandsche Jaarboeken voor Regtsgeleerdheid en Wetgeving*. Van toen af werd ook als afzonderlijke Verzameling uitgegeven het *Regtsgeleerd Bijblad, behoorende tot de Nederlandsche Jaarboeken*, waarin vragen, opmerkingen, korte bedenkingen, spoed vereischende berichten, vooral ook de zoodanige, welke daartoe aan de Uitgevers werden medegedeeld, zouden uitgegeven worden. Eindelijk de *Nieuwe Bijdragen tot Regtsgeleerdheid en Wetgeving*, die VAN HALL, na het afsterven van den Hoogleeraar DEN TEX, met zijnen utrechtschen Ambtgenoot Prof. LINTELO DE GEER heeft uitgegeven. Men moet met de zorgen en bemoeienissen, die de redactie van zulk een tijdschrift veroorzaakt, van nabij bekend wezen, om te beseffen, dat deze veel van den beschikbaren tijd, die anders tot het schrijven van wetenschappelijke werken kan besteed worden, bestendig vordert. Talrijk waren dan ook de letterkundige overzichten, boekbeoordeelingen en afzonderlijke berichten, die daarin van zijne hand voorkwamen, en gewis te menigvuldig om hier ter plaatse te worden opgesomd. Alleenlijk, zal het, om den aard en omvang zijner rechtsgeleerde studiën eenigzins te doen kennen, wellicht niet overtollig zijn, hier de titels op te geven der afzonderlijke Verhandelingen, welke het genoemde Tijdschrift, van den Heer VAN HALL zelven bevat.

A. Romeinsch Recht.

C. A. DEN TEX en J. VAN HALL, Oordeel- en Uitlegkundige Opmerkingen over nieuw ontdekte fragmenten der vijf eerste boeken van den *Codex Theodosianus*.

Bijdragen, I. 1, 310.

Over den zamenhang der Digestenverdeeling in zeven *partes*, met de indeeling der XII. Tafelen.

Bijdr. Dl. V. 1e Stuk, bl. 1 verv.

Bedenkingen over de *Actiones bonae fideï* en *stricti juris*, en de *Condemnatio certae* en *incertae pecuniae*.

Bijdr. Dl. V. bl. 317 vv.

Over de *Ante*- of *propter nuptias donatio* van het Rom. Regt.

Bijdr. Dl. V. bl. 561—587.

Een woord over de *Lex Rhodia* der Digesten.

Bijdr. Dl. VII. bl. 321.

Bedenkingen omtrent de middelen, bij het Romeinsche Recht, ter bescherming van minderjarigen ingevoerd, vooral met betrekking tot de *Lex Plaetoria*.

Bijdr. IX. bl. 5.

Over het erfrecht der Romeinsche vrouwen volgens de Wet der XII Tafelen.

Jaarboeken, Dl. VII. bl. 209 vv.

B. Oud-nederlandsch Recht.

De Stedelijke Handvesten en Keuren in Holland en Zeeland, in de 13de en 14de Eeuw, in derzelver onderling verband.

Nieuwe Bijdr. Dl. I. bl. 553—590.

De Keuren van Zeeland, beschouwd als de oudste wetgeving in Nederland.

Nieuwe Bijdr. Dl. IV. bl. 432—456.

C. Hedendaagsch Recht.

Schadeloosstelling wegens Overlegdagen bij de Cherteparty bedongen, verplicht den vervrachter niet, na het verloop der legdagen op de beloofde vracht te wachten.

Bijdr. Dl. I. bl. 64.

Over het voldoen der Schuldeischers eener nalatenschap door beneficiaire erfgenamen volgens het Hedendaagsche Recht.

Bijdr. Dl. VI. bl. 666.

Nog een woord over het voldoen der Schuldeischers enz.

Dl. VII. bl. 101.

Over de aflosbaarheid van het Tiendrecht.

Jaarboeken, Dl. IV. bl. 382—400.

Van het recht van vervroegden termijn of anticipatie.

Nieuwe Bijdr. Dl. II. bl. 389 vv.

De Vennootschap bij wijze van geldschieting in Frankrijk en Nederland, en de Fransche Wet van 7 Julij 1856.

Nieuwe Bijdr. Dl. VI. bl. 625.

LEVENSBERICHT

VAN

J. VAN GILSE,

Lid der Koninklijke Akademie van Wetenschappen.

DOOR

Mr. H. J. KOENEN,
Secretaris der Afdeeling voor Letterkunde *).

Nadat gedurende de eerste jaren van het bestaan onzer Afdeeling onze Medeleden gelukkig door den dood waren gespaard, berust thans reeds voor de tweede maal in weinige weken op mij de verplichting, U het levensbericht van eenen Medebroeder voor te dragen, die uit zijn aardschen werkkring spoedig en onverwacht werd opgeroepen. De eerste, wien ik te vermelden had, was de beroemde Rechtsleeraar, aan wien ik een groot gedeelte mijner akademische vorming, gij allen, Mijne Heeren, de beleidvolle leiding uwer werkzaamheden dank weet. Thans heb ik de nagedachtenis te verlevendigen van een man, met wien ik veel minder gemeenzaam was, en die ook nog slechts eene enkele maal onze vergaderingen heeft kunnen bijwonen. Toch verdient ook de uitmuntende VAN GILSE in onze voortdurende herinnering te leven; want ook hij was gereed, zoodra hem zijne benoeming bekend werd, zijne krachten aan de onze te paren, en wij hadden gewis, ware zijn leven gerekt geworden, aan zijn krachtigen geest en vurigen ijver menige belangrijke bijdrage voor onze Werken of ons Tijdschrift te danken gehad. Dat waarborgen ons de wakkere bemoeienis, die hij aan een ander Tijdschrift, tot welks oprichting of instandhouding hij zooveel bijdroeg, heeft besteed.

---

*) Voorgedragen in de gewone vergadering der Letterkundige Afdeeling van 20 Junij 1859.

JAN VAN GILSE was geboren den 19den October 1810 in het nijvere Zaandam, van ouds een der voornaamste verblijfplaatsen der naauwgezette en werkzame Doopsgezinden. Even als zijn vader zou ook hij tot de houtzagerij zijn opgeleid geworden, indien niet eenige vrienden van het ouderlijk huis in hem eene bijzondere geschiktheid voor de studie hadden gemeend op te merken. Met gretigheid nam hij het hem gedane voorstel aan, om zich op de Godgeleerde studiën ten behoeve van zijn kerkgenootschap toe te leggen. Aan de kweekschool der Doopsgezinden hier ter stede onderscheidde hij zich door buitengewone vlijt, en gaf daarvan in 1831 eene proeve in het beantwoorden eener prijsvraag *Over de profetie van Obadja.* Nog tweemaal werd hij gedurende den tijd zijner studiën bekroond: eens te Groningen voor zijn antwoord op de prijsvraag *Over het apokryphe boek van Jesus Sirach,* en eens te Leiden voor zijne beantwoording der prijsvraag *Over de zedekundige grondstellingen en hoofdvoorschriften der Apostolische Vaders;* eene Verhandeling, die overtuigend bewees, dat hij van de Patristiek geene minder ijverige studie had gemaakt dan van de Kritiek en Exegese des Ouden Verbonds. Inderdaad, men mocht hem met volle recht onder de bekwaamste leerlingen van de Hoogleeraren VAN LENNEP, ROORDA, MULLER en KOOPMANS rangschikken, en hij verwierf dan ook weldra de achting van den beroemden HAMAKER, op wiens raad hij in 1836 een exegetisch en kritisch specimen over het Zeventiende Hoofdstuk van Ezechiël ter verkrijging van den Doctorstitel bewerkte.

Toen hem de doctorale waardigheid te Leiden werd toegekend, was hij reeds twee jaren lang als predikant der Doopsgezinde gemeente te Koog en Zaandijk werkzaam, en hij bleef, eerst in dien werkkring, daarna als predikant bij de Amsterdamsche gemeente onvermoeid bezig, tot hem na den dood van den waardigen, geleerden en schranderen W. CNOOP KOOPMANS in 1849 de opengevallen theologische leerstoel aan het Seminarium werd opgedragen. Daar heeft hij zich vooral onderscheiden, niet slechts als geleerd Theoloog, maar ook als trouw en volijverig leermeester zijner leerlingen. Later heeft hij zich vooral gunstig doen kennen door die doorwrochte bijdrage tot de Geschiedenis

des Nieuwen Testaments, waarin hij handelde over de oorspronkelijke beteekenis der benaming van *Algemeene Zendbrieven*, geplaatst in de *Godgeleerde Bijdragen* van 1857.

Als beoordeelaar der geschriften van anderen, vooral wanneer hij zich met de strekking niet kon vereenigen, toonde hij nevens eene groote scherpzinnigheid, niet zelden eene zekere hevigheid, die hem tot een geduchten tegenstander maakten; doch in het gewone leven was hij — dit wordt van degenen die hem het best gekend hebben getuigd — zelden zoo scherp als men uit sommige geschriften, die zijne studeerkamer verlieten, zou hebben kunnen opmaken; ook werd die sterke ijver voor hetgeen hij als waarheid aannam, getemperd door persoonlijke welwillendheid en groote hulpvaardigheid. Welk eene achting hij zijnen grijzen Leermeester, den braven S. MULLER, toedroeg, heeft hij getoond door het in 't licht zenden eener feestgave bij de viering van diens vijftigjarig jubelfeest; en had VAN GILSE eenigen tijd lid onzer Afdeeling mogen blijven, ik houd mij overtuigd, Mijne Heeren, dat hij nevens eene warme deelneming in de wisseling van denkbeelden, die in onze vergaderingen pleegt gehouden te worden, eene vriendschappelijke gezindheid jegens al zijne medeleden zou hebben weten te bewaren. Ons aller leedgevoel bij zijn afsterven doet niet minder de hooge achting, waarin wij hem hielden, kennen, als het getal der stemmen, die hem het lidmaatschap onzer Afdeeling deden verwerven. Moge het onze Akademie nimmer ontbreken aan leden, die bij zooveel ijver en werkzaamheid, zooveel aanspraken op gunstige verwachting van medewerking tot het doel onzer instelling kunnen doen gelden!

LEVENSBERICHT

VAN

Mr. C. J. VAN ASSEN,

Rustend Lid der Koninklijke Akademie van Wetenschappen,

DOOR

Mr. H. J. KOENEN,
Secretaris der Afdeeling voor Letterkunde *).

Op nieuw, Mijne Heeren, geëerde Medeleden, is ons een achtenswaardig lid van de Letterkundige Afdeeling onzer Akademie ontvallen, en vind ik mij genoopt, U ditmaal het levensbericht voor te dragen van den gevoeligen, heuschen en fijn beschaafden VAN ASSEN. Indien ik in JACOBUS VAN HALL den laatstovergeblevenen mijner Leeraren mocht gedenken, in VAN ASSEN zie ik den vriend weemoedig na, wiens leerzame omgang, wiens oordeel en smaak mij niet zelden nuttig zijn geweest, en wiens hulpvaardigheid en vriendelijke raad en voorlichting aan niemand, die ze verlangde, ontbraken. Nog niet lang geleden onder de rustende leden der Akademie opgenomen, gelijk hij ook in den universitairen werkkring eene eervolle ruste genoot, bleven hem de betrekkingen dierbaar, in welke hij een groot gedeelte zijns levens had doorgebracht: en onder deze was het lidmaatschap dezer Akademie niet in de laatste plaats te noemen. In hem verloren wij een der medeleden van het voormalig Kon. Ned. Instituut, die bij de oprichting der Akademie dadelijk wederom benoemd werden: eenen waardigen Vertegenwoordiger van een tijdvak, waarin de Klassieke Letterkunde en de fijne beschaving, daaruit geboren, meer dan in onze dagen op den voorgrond stonden; een man, van wien de bekende spreuk in

---

*) Voorgedragen in de Gewone Vergadering der Letterkundige Afdeeling van 10 October 1859.

ruime mate gegolden heeft, dat de stijl den mensch kenteekent, en die, naar dien maatstaf geschat, onder onze uitstekendste medeleden verdient gerangschikt te worden.

CORNELIS JACOBUS VAN ASSEN zag het eerste levenslicht op den 25sten Augustus 1788 te Harlingen, waar zijn vader predikant was bij de Hervormde gemeente. Van den tijd zijner eerste vorming zijn mij geene bijzonderheden bekend geworden. Van 1805 af tot 1809 studeerde hij te Franeker, waar hij vooral het onderwijs genoot van Prof. H. W. TYDEMAN, en eene merkwaardige Dissertatie over de Redevoering van CICERO ten behoeve van CLUENTIUS verdedigde. Ook te Leiden heeft hij zich nog een jaar onder VAN DER KEESSEL en SMALLENBURG geoefend. Hij hield zich daar natuurlijk meest onder zijne friesche landslieden op, en knoopte betrekkingen aan met WIJTTEMBACH en zijn beroemden leerling, onzen BAKE. Ook met den Heer Mr. L. C. LUZAC ontstond toen reeds eene nimmer, ook bij verschil van staatkundige inzichten, verloochende wederzijdsche genegenheid. Onder zijne bijzonderste Akademievrienden worden voorts genoemd de geleerde Mr. J. PAN, de Auteur van eene algemeen gewaardeerde bijdrage tot de ook door VAN ASSEN zoo hoog gewaardeerde werken van BILDERDIJK, alsmede P. VAN LELYVELD, Auteur eener *Commentatio de Infamia Jure attico.* Doch vooral vruchtbaar, ook voor het vervolg zijns levens, was de destijds reeds aangeknoopte naauwe en warme vriendschap met KEMPER, en door dezen met Mr. J°. DE VRIES; eene vriendschap, die steeds door alle omstandigheden heen, onveranderd dezelfde bleef. — Eerlang keerde hij naar Franeker terug, en in 1810, terwijl ieder de opheffing der friesche Akademie te gemoet zag, ontving hij daar den doctoralen titel op uitgewerkte theses (*Quaestiones Juridicae Inaugurales*).

Straks na zijne promotie zette zich VAN ASSEN te 's Gravenhage neder als Advocaat bij het Keizerlijk Gerechtshof aldaar, en zocht hij zich onder den Heer Mr. J. C. VAN DER KEMP in de rechtspraktijk te oefenen. Eerlang deelde hij mede in de vriendschap van den beroemden Advocaat Mr. P. J. DE FREMERIJ, en begon, ook door zijne betrekkingen in Friesland, eene niet on-

belangrijke praktijk te verkrijgen, zonder daarbij de Oude Letteren, vooral de studie van zijnen geliefden CICERO, uit het oog te verliezen. Weldra kwam hij ook met onderscheiden aanzienlijke mannen, die, den val des vaderlands betreurend, naar eene verandering van zaken hijgend uitzagen, in aanraking; een kring, waarin allen zijne warme vaderlandsliefde, vereenigd met uitstekende kundigheden en kieschen en keurigen smaak, als om strijd waardeerden. Een G. K. VAN HOGENDORP vertrouwde de leiding der voorbereidende studiën zijns oudsten zoons voor de Hoogeschool hem gaarne toe. Ook nog andere jongelieden van aanzienlijken huize heeft hij op soortgelijke wijze bij hunne opleiding tot de Akademie zijne hulp geboden, en wellicht is aan deze met zooveel voorliefde ter hand genomene opleiding van voorname jongelingen de bestendige neiging van VAN ASSEN — ook in lateren tijd — toe te schrijven, om, zonder voorbijgang van andere vlijtige akademieburgers, of die zich door buitengemeenen aanleg onderscheidden, eene bijzondere mate van belangstelling en zorg aan de zonen van mannen van geboorte en aanzien, vooral gedurende hun akademisch leven, te wijden.

Toen in Nov. 1813 zich te 's Gravenhage de eerste beweging, die tot den nationalen opstand geleid heeft, openbaarde, sloeg men al ras het oog op den begaafden jongen Fries, ten einde door hem zijne friesche landslieden over te halen om met de Haagsche vrijheidsvrienden gemeene zaak te maken tegen het gehate dwanggezag des vreemdelings. Men had op VAN ASSEN niet te vergeefs gerekend: hij wist, in verband met den Raadsheer BERGSMA, zijne betrekkingen in Friesland voor de zaak der onafhankelijkheid dienstbaar te maken, en zijne landslieden in die provincie, als ook in Groningen en Overijssel, over te halen om zich aan de vaderlandsche beweging aan te sluiten. Bij den algemeen helder ontvonkten gloed voor de ontwaakte vrijheid, verwierf hem die welgeslaagde poging bij al wat vaderlandsch voelde, onderscheiding en hoogachting, en werd hij met algemeene toejuiching tot Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw benoemd. Eerlang werd hij, waarschijnlijk op aanbeveling van G. K. VAN HOGENDORP, den Man van het oogenblik, aan Prins

FREDERIK der Nederlanden als secretaris toegevoegd, toen deze den zetel der Muzen bezocht om zich aan akademische studiën te wijden, en woonde hij de lessen der Hoogleeraren bij, welke de jeugdige Vorst genoot. Dan dit rustig verblijf werd eerlang afgebroken, toen NAPOLEON, zijn ban overschrijdende, in Maart 1815 op Frankrijks kust landde, en Prins FREDERIK reeds den 27sten dier maand naar het leger vertrok, om onder het opperbevel van zijnen Broeder de Nederlandsche troepen aan te voeren. Of VAN ASSEN den veldtocht medegemaakt heeft, is mij niet gebleken; hij heeft echter in dat jaar in het gevolg der Prinsen Frankrijks hoofdstad bezocht, en daar kunnen medewerken tot de herkrijging voor het vaderland der kunstschatten, aan Neêrlands wreed vertreden bodem ontroofd. Later heeft hij nog met den tegenwoordigen Koning van Pruissen, diens Broeder, nu Prins-Regent, en Prins FREDERIK der Nederlanden, eene belangwekkende reis naar Zwitserland en Italië gedaan. Steeds sprak hij van dien tijd zijns levens met hooge ingenomenheid, en altoos is er tusschen Z. K. H. Prins FREDERIK en onzen VAN ASSEN een band van vriendschap en hoogachting blijven bestaan.

Door deze belangrijke betrekkingen was aan VAN ASSEN de weg gebaand tot eene buitenlandsche reis, welke hij eenigen tijd later bij de organisatie van het Hooger Onderwijs in de zuidelijke toen aan ons vaderland verbondene Nederlanden, met den geleerden Jkh. DE GEER VAN JUTPHAAS ondernam, om de instellingen van het Akademisch Onderwijs in Duitschland in oogenschouw te nemen, vooral daar, waar zich eene R. C. bevolking onder eenen Protestantschen scepter zag geplaatst. Van toen af dagteekenden ook de naauwe betrekkingen die hij allengs met den Heer VAN EWIJCK aanknoopte. Een weinig later viel hem de eer te beurt, de algemeen gevierde Kroonprinses ANNA PAULOWNA met de Nederlandsche taal- en letterkunde gemeenzaam bekend te maken; eene roeping, die hem bij de uitstekende gaven der edele Vorstin gewis niet bezwaarlijk moet gevallen zijn. Geen wonder derhalve, dat hem een vijftiental jaren daarna de even kiesche als eervolle taak is opgedragen, om in het Hoofdkwartier van den Prins Veldmaarschalk met raad en pen den doorluchtigen Oranjevorst ten dienste te staan. Hij

werd bij die gelegenheid Staatsraad in buitengewone dienst, vergezelde den Prins van Oranje gedurende den tiendaagschen veldtocht, werd geroepen tot het stellen van dagorden en proclamatiën, en was ook belast met het onderzoek en de beoordeeling der vonnissen van de krijgsraden. Het een en ander gaf aanleiding tot een gemeenzamen omgang van VAN ASSEN met den Prins, die hem vaak aan zijne tafel ontving, daar hij zich gaarne met een zoo beschaafd en kundig man onderhield.

Doch keeren wij, Mijne Heeren, terug tot het tijdperk gedurende hetwelk hij zich als Advocaat te 's Gravenhage ophield, tot op zijne benoeming als Hoogleeraar te Leiden. Gedurende dit tijdvak heeft VAN ASSEN zich vooral met het vak der klassieke studiën en de bevordering van het kortelings gereorganiseerde Hooger Onderwijs, waartoe ook de Latijnsche scholen behoorden, bezig gehouden. Hiertoe had dan ook zijne literarische werkzaamheid destijds meerendeels betrekking. In zijne *Hulde aan Christiaan Gottlob Heyne* ('s Grav. 1816) schetste hij, naar aanleiding der Levensbeschrijving van HEYNES niet min beroemden schoonzoon HEEREN, het beeld van eenen philoloog, zoo als hij zich dien als naar de behoeften des toenmaligen tijds meest navolgenswaardig voorstelde; en ruim een jaar later beantwoordde hij eene door de Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem uitgeschrevene Prijsvraag van den volgenden inhoud: „Welk eene leermethode wordt op een zoogenaamd Latijnsch school vereischt, ten einde niet alleen de oude talen met de beginselen der geschiedkunde, fabelkunde, enz. goed en grondig te onderwijzen, maar bijzonder ook, om de jeugd door dat onderwijs met den geest der Oudheid te bezielen, tot al wat schoon en edel is te verheffen, en zoo tot het beoefenen van kunsten en wetenschappen wel voor te bereiden?" De Maatschappij had bij het uitschrijven dier Prijsvraag de bedoeling, om voor de Latijnsche scholen, door het besluit op het Hooger Onderwijs gereorganiseerd, een leiddraad tot regeling van het klassikaal onderwijs te doen vervaardigen. Er werden drie verhandelingen bekroond, die van onzen VAN ASSEN, toen nog Advocaat te 's Gravenhage, eene van A. W. TERPSTRA, Rector der Latijnsche schole te Gro-

ningen, en eene van den amsterdamschen Praeceptor BAKKER; doch die van VAN ASSEN, welke den gouden prijs had weggedragen, stond zeer ver boven de beide overige. Zij onderscheidde zich ook hierdoor, dat, ofschoon de grieksche en latijnsche letteren geheel op den voorgrond stonden, eene meerdere oefening in de moedertaal door den Auteur gewenscht werd. Dit verlangen was toen nog zoo nieuw, dat hij er als in ééenen adem bijvoegde: „Men duide het mij niet ten kwade, dat ik op een latijnsch school het vervaardigen van Hollandsche opstellen wil invoeren: — indien men mij konde overtuigen, dat een leerling des te beter latijn zal schrijven, naar mate hij minder zijne moedertaal zal beoefend hebben, dan zal ik voorzeker op een latijnsch School op zulk eene oefening niet durven aandringen, en trekke dan mijne raadgevingen weder in." —

In een omstreeks dienzelfden tijd uitgegeven, in keurigen stijl geschreven werkje, getiteld *Perikles van Athene*, schetste VAN ASSEN in den persoon des edelen en welsprekenden attischen Staatsmans, aan wien Athene zijn schoonsten bloei dank weet, den invloed, dien de vlijtige beoefening van fraaie kunsten en letteren op den toekomstigen Regent moet oefenen, en tevens die bevordering van kunsten en wetenschappen, waardoor een Staatsman, aan het hoofd van een vrijen staat geplaatst, zijn bestuur kan opluisteren. Ook hier stond zijn streven, om een heilzamen invloed te oefenen op de vorming en opleiding van toekomstige staatslieden, — een streven, dat hem gedurende geheel zijn leven bezield heeft — kennelijk op den voorgrond.

Tot dus ver kon het onzeker schijnen, of VAN ASSEN, die inmiddels Referendaris der tweede Klasse bij het Ministerie van Binnenlandsche Zaken was geworden, op deze wijze in staatkundige betrekkingen zoude blijven werkzaam zijn ter bevordering van onderwijs, kunsten en wetenschappen, dan of hij tot een akademischen leerstoel zoude geroepen worden. In 1821 werd die onzekerheid opgeheven door zijne benoeming tot Hoogleeraar in de regtsgeleerdheid te Leiden. Bij zijne hooge ingenomenheid met de Klassieke Oudheid, laat het zich ligtelijk begrijpen, dat het Romeinsche Regt hem bijzonder

moest aantrekken. Daarmede stond dan ook de stoffe zijner inaugureele Redevoering in het naauwste verband. Zij bevatte eene aanbeveling der studie van het Romeinsche Recht: *De studio Juris Romani, hoc ipso tempore diligenter tuendo*, en dringt ook daarom nadrukkelijk op die beoefening aan, wijl onze Nederlandsche Rechtsgeleerden zich steeds bijzonder in dat vak onderscheiden hebben, en het dus hier eene roeping geldt, om den duurverkregen roem onzes vaderlands ook voor de toekomst te handhaven. — In het betreden van dien weg is VAN ASSEN dan ook een ijverig voorganger geweest. Eenige jaren later toch heeft hij de toen nieuwlings ontdekte Commentariën van GAJUS uitmuntend opgehelderd en toegelicht. Door zijne toevoegselen op DIRKSENS *Manuale Latinitatis fontium Juris Civilis Romanorum*, die overal getuigenis van zijne veelomvattende kennis afleggen; door de uitgave zijner *Lineamenta extrema Juris privati Justinianei, secundum textum Institutionum* (in 3 stukken van 1855 tot 1858), en door de uitgave van onderscheiden afzonderlijke stukken, is hij aan die studie tot op het einde zijns levens bevorderlijk geweest, en heeft hij telkens getoond, op welk eene treffende wijze hij de kennis van Oudheid en Letteren met die der Rechtsgeleerdheid wist te vereenigen. Ook voor het nieuwer burgerlijk recht heeft hij zich deels door afzonderlijke opstellen, in rechtsgeleerde Tijdschriften geplaatst, deels door zijn tweemaal, eerst uitvoeriger, daarna verkort uitgegeven *Leiddraad voor het Collegie over het Burgerlijk Wetboek* onderscheiden. De richting van geest, aan ons overleden medelid eigen, bracht mede, dat hij minder streefde om tot de beginselen door te dringen of zich tot de beschouwing van het geheel te verheffen, dan enkele op zich zelf staande bijzonderheden van nabij te beschouwen, en vooral zijne kritiek te oefenen over den stijl en de wijze van uitdrukking van wetten en reglementen. Uit dit laatste oogpunt zijn zijne vele aanmerkingen op de Wetboeken van Nederland en Nederlandsch Indië zeer belangrijk, daar zij vol zijn van de fijnste opmerkingen over taal en stijl. Trouwens er was altijd uit zijne rijke belezenheid en scherpzinnige waarnemingen veel te leeren, ook voor dezulken, die in zijne voorlezingen wel eens die geleidelijke orde en dat doordringen in den

diepsten grond des onderwerps in verband tot het geheel der wetgeving misten, dat zij er in zouden gewenscht hebben te vinden.

VAN ASSENS betrekkingen tot de Staatslieden van dien tijd bleven ook zijne belangstelling voortdurend op het staatsrechtelijk en staatkundig gebied vestigen. Hij was niet slechts wegens zijne vele betrekkingen tot het doorluchtig Huis van Oranje, maar ook uit diepe en vastgewortelde overtuiging Oranje- en monarchaalgezind; maar vereenigde daarmede die bijzondere onafhankelijkheid van geest, van welke hem zijn edele Vriend en Begunstiger G. K. VAN HOGENDORP steeds het voorbeeld gaf. Tegen kwalijkbegrepen of misbruikte vrijheid, omwentelingszucht en volksdwingelandij, was en bleef hij steeds ten sterkste gekant. Dit straalde door in talrijke kortere en uitgebreidere geschriften, tijdens de eerste beginselen en toenemende ontwikkeling der Belgische omwenteling in het licht gegeven. Hiertoe behoort *Het onwettige der Petitiën aan de Staten-Generaal, of geschied- en regtskundige uitlegging van Art.* 161 *der Grondwet.* Leiden 1829, en *De Hooge Raad van Nederland, of eenige bedenkingen op Art.* 176 *en* 182 *van de Grondwet.* 's Gravenh. 1830. En na het uitbreken der omwenteling: *Wenken, herinneringen en aanteekeningen uit de dagen van Nederlands Herstelling.* Leiden, 1830. Vele dezer kortere geschriften zijn nameloos in het licht verschenen; evenwel heeft VAN ASSEN zijn auteurschap, wanneer het pas gaf, geenzins verloochend. En dat hij, waar het hem nuttig of noodig scheen, met open vizier in het strijdperk trad, heeft hij getoond door zijne zoo veel opzien wekkende Redevoering, in 1831 bij het nederleggen der waardigheid van Rector Magnificus gehouden: *De immoderatâ libertatis cupiditate, Europae calamitatum effectrice,* die veel tegenspraak en bij velen sterke afkeuring vond, ofschoon allen het keurig Latijn en de wegslepende voordracht moesten huldigen. Weinige maanden vroeger had hij eene rede gehouden, waaraan eene onverdeelde goedkeuring ten deel viel, zijne uitnemend kernachtige en waarlijk klassieke toespraak aan de Leidsche Jagers; een meesterstuk van eenvoudigheid en kracht, die, om inhoud en vorm beide, algemeen was bewonderd geworden.

Zijne gave van opmerken en zijn juist en fijn gevoel omtrent stijl en bewoordingen van wetten en verordeningen paste VAN ASSEN vooral gaarne toe op de Grondwet. Immers, gelijk hij het in de welgeschrevene Opdracht van zijn werkje in 1844 over *De taal der Grondwet*, treffend uitdrukte: „willen wij onze geliefde moedertaal behartigen, en naar ons vermogen trachten bij te dragen ter harer dienste, welk belangrijker geschrift kunnen wij dan ten grondslag nemen dan de Grondwet, die, om VAN HOGENDORPS woorden te bezigen, van het papier in onze hoofden en harten moet overgebracht worden? Hoe gekuischter haar taal, hoe duidelijker haar stijl, hoe ligter het ons wezen zal, haar wel te verstaan en met ons te vereenzelvigen." Van daar, dat hij ook later is voortgegaan met scholiën op de Grondwet te geven, die in 1857 in de *Nieuwe Bijdragen tot Regtsgeleerdheid en Wetgeving* zijn in het licht verschenen.

In de Derde Klasse van het voormalige Koninklijk Nederlandsche Instituut, waarin VAN ASSEN den 22sten Febr. 1824 tot lid benoemd werd, behoorde hij tot de afdeeling, aan welke de beoefening der Wijsbegeerte was opgedragen. Zonder twijfel werd hij in die Afdeeling geroepen wegens zijne naauwkeurige kennis van de schriften der oude Wijsgeeren. De keurigheid en juistheid zijner taalkundige opmerkingen en zijne kennis der vaderlandsche letteren zouden hem ook in de Tweede Klasse eene plaats verdiend hebben. Te betreuren is het echter, dat hij zijne werkzaamheid niet meer tot verrijking der werken des Instituuts, later onzer Akademie, heeft aangewend. In het Instituut gaf hij in zijne Klasse eene oudheidkundige verhandeling over het Collegie van Vredemakers te Leiden, — later eene voordracht over het houden van Voorlezingen bij de Ouden. In 1841 las hij aldaar eene Verhandeling voor, ten betooge, dat de burgerlijke wetgeving in ons Vaderland eene betamelijke zorg voor godsdienst en zeden ook nu niet geheel en al uit het oog heeft verloren. Van zijn zoo even vermeld werkje over *de Taal der Grondwet*, droeg hij mede een gedeelte, dat over het beleid der Justitie, voor in de Vergaderingen des Instituuts; en in 1844 zijne merkwaardige *Proeve van een Vertoog over de Geregtelijke Geneeskunde bij de Romeinen*. Doorgaans echter

vond hij goed, deze Vertoogen niet in de werken des Instituuts, maar in het rechtsgeleerde Tijdschrift zijner vrienden DEN TEX en VAN HALL te doen plaatsen, omdat hij zich overtuigd hield, dat het daar meer algemeen zoude gelezen worden. Het Instituut, meende hij, moest zelf niet uitgeven; dáár moest alleen de kiem worden gelegd, het onderwerp worden besproken en toegelicht, van werken, waarmede later het Publiek op andere wijze zoude worden begiftigd.

Buiten den kring des Instituuts heeft VAN ASSEN op meer dan ééne wijze tot algemeene beschaving en verspreiding van goeden smaak en letterkennis onvermoeid bijgedragen. De Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde en de Leidsche Afdeeling der Maatschappij van Fraaie Kunsten en Wetenschappen in zonderheid, genoten de vruchten zijner werkzaamheid nog tot op het laatste zijns levens. Het zij mij vergund, Mijne Heeren, van enkele der Redevoeringen, door hem gehouden, hier de titels als bijzonder kenmerkende op te geven.

In 1826 hield hij twee Redevoeringen *Over het Staatsbestuur volgens Cicero;* een jaar later eene Voorlezing *Over de begrippen van kieschheid bij de Ouden;* eenige jaren daarna eene Verhandeling *Over de uitdrukking van smart in de beeldende kunsten.* In 1830 verscheen van hem eene Verhandeling in het licht *Over de vrijheid van spreken en schrijven te Athene en te Rome,* naar aanleiding der toenmalige uitspattingen van de drukpers. Eindelijk bepaal ik gaarne uwe aandacht bij de keurige Redevoering, met welke hij den 27sten September 1850 de Algemeene Vergadering der Afdeelingen van de Hollandsche Maatschappij van Fraaie Kunsten en Wetenschappen opende, *Over leven, geluk en dood naar de begrippen der Ouden.* Tot de keuze van het onderwerp dezer Rede had hij aanleiding gevonden in het „beroemde of liever beruchte dichtstuk des duitschen dichters *Die Götter Griechenlands.*” In die rede wist hij uit den schat zijner literarische kundigheden tegen de dichterlijke apologie des veelgodendoms, door SCHILLER in de betooverende kleuren eener wegslepende poëzij gehuld, ten behoeve van het door SCHILLER en GOETHE miskende Christendom, een

gepast en tijdig woord, op welsprekende wijze voorgedragen, in het midden te brengen, ten einde toch ook de schaduwzijde van dat zoo eenzijdig geroemde grieksche leven te doen in het oog vallen.

Het karakter van VAN ASSEN was godsdienstig en verdraagzaam; hij was buitengemeen welwillend en onbekrompen weldadig. Wellevendheid was hem zoo eigen, dat zij tot het kenmerkende van zijnen omgang behoorde. Dat hij gaarne met de aanzienlijksten des Lands betrekkingen van omgang en vriendschap aanknoopte, ontveinsde hij geenzins; en het had in de geheele geschiedenis zijns levens een natuurlijken grond. Hij bezat daartoe veel geschiktheid: een zeer uitgebreide menschenkennis, vereenigd met veel schranderheid en fijn vernuft, en gezult met geestigen scherts. Daar hij veel had gezien en bijgewoond, en zich door levendigheid van geheugen onderscheidde, was zijn onderhoud rijk in herinneringen en anecdoten uit vroeger tijdvak. Ook zijne fijne gave van opmerken verloochende zich in den omgang niet.

Buitengewoon keurig was hij op zijnen stijl, zoowel in het Nederlandsch als in het Latijn. Het *saepe stilum vertas*, was bij hem een vast aangenomene regel. Ook in de beoordeeling van den stijl van anderen was hij niet gemakkelijk, en bezwaarlijk kon eene bewoording of uitdrukking, met het Nederlandsche taaleigen niet volkomen overeenkomstig, al mocht zij de taal verrijken en aan eene bestaande behoefte te gemoet komen, bij hem genade vinden. Evenzoo was hij ook in zijn gebruik van het Latijn zeer naauwlettend op het antieke der uitdrukking. Weinigen onder de jongere geleerden, vooral die een ander vak dan de Philologie gekozen hebben, zullen hem hierin evenaren; schoon hij wellicht in zijn purisme te ver ging. Niet slechts de letteren en de wetenschappen, ook de beeldende kunsten vonden in hem een verlichten kenner, gelijk men daarvan proeven aantreft in zijne *Opgave van de standbeelden in de Galerij van het Louvre*, die hij, op verzoek, den Heer Mr. J. C. KASTEELE uit Parijs overzond, alsmede zijne verhandeling over *Phidias en zijn leeftijd*. Juist en treffend hebben zijne voormalige leerlingen zijne gaven en verdiensten op eene plastische wijze weten uit te druk-

ken, door hem op zijn zeventigjarigen leeftijd die treffend schoone, in klassieken stijl vervaardigde groep ter gedachtenis te vereeren, in welke de vereeniging der Letterkunde met de Rechtsgeleerdheid op eene allegorische wijze zoo zinrijk is uitgedrukt, en welke hem door den Voorzitter van den Hoogen Raad met eene keurige Rede werd aangeboden; een geschenk, dat hem dan ook bij uitnemendheid welgevallig was, gelijk uit de kiesche en welsprekende wijze, waarop hij, omringd door zijnen huiselijken familiekring, de Rede van den Raadsheer DE GREVE beantwoordde, ondubbelzinnig bleek.

Benevens den talrijken kring zijner leerlingen was ook die zijner vrienden en bekenden zeer uitgebreid. Allen waardeerden om strijd zijne ervaring, zijne kennis van menschen en zaken, zijn geestig onderhoud en veelsoortige kundigheden. Onder degenen die hem waard en dierbaar waren, stond, nevens eenen J. M. KEMPER, J^{o}. DE VRIES, later G. GROEN VAN PRINSTERER, P. J. ELOUT en S. J. RAU, bovenal VAN DER PALM hoog aangeschreven, wien hij dan ook beter dan iemand anders bevoegd was in zijn karakter als Prozaschrijver te kenschetsen. Trouwens bij de gemeenschap van literarische en godsdienstige beginselen en de bewondering die VAN ASSEN voor 's mans heerlijke gaven bezielde, droeg daartoe vooral ook bij de naauwe vriendschapsbetrekking van zijnen schoonvader, den Staatsraad VAN ROYEN, met VAN DER PALM als vriend zijner jeugd.

Dit huwelijk, waartoe de grond nog in den tijd van zijn verblijf te 'sGravenhage gelegd was, heeft vele jaren het geluk zijns levens grootelijks bevorderd. Vijf dochters werden uit zijnen echt geboren, die met de achtenswaardige moeder haar onherstelbaar verlies betreuren. Voor ons, Mijne Heeren, die zijne heuschheid, zijne dienstvaardigheid, zijn juiste oordeel en zijne ongeveinsde vriendschap gekend hebben, blijft zijne nagedachtenis onuitwischbaar in de herinnering leven: immers hij was een sprekend bewijs, hoe de studie der letteren den omgang verfijnt en veredelt, en weldadig werkt op den ruimen kring van vrienden, ambtgenooten en verdere betrekkingen.

GESCHRIFTEN

DOOR DEN

HOOGLEERAAR *VAN ASSEN* UITGEGEVEN.

I. LATIJNSCHE WERKEN EN HANDBOEKEN.

Disputatio juridico-literaria de M. Tullii Ciceronis Oratione pro Aulo Cluentio Avito. . . . . . 12 Oct. 1809

Quaestiones juridicae inaugurales, Auctore C. J. VAN ASSEN . . . . 14 Sept. 1810

Oratio de studio juris Romani hoc ipso tempore diligenter tuendo. . . . . 29 Sept. 1821

Adnotatio ad Institutionum Gaii commentarios. Liber primus. . . . . Lugd. Bat. 1826

Adnotatio ad Institutionum Gaii commentarios. Liber primus. Editio altera emendatior. . . . Lugd. Bat. 1838

Adnotatio ad Gaii Institutionum Commentarium primum. Editio tertia emendatior. . . . . . . Lugd. Bat. 1849

Adnotatio ad Gaii Institutionum Commentarium secundum (usque ad locum de Legatis). . . . Lugd. Bat. 1855

Lineamenta extrema juris privati Justinianei secundum textum Institutionum (Personae) . . . . Lugd. Bat. 1855

Lineamenta extrema juris privati Justinianei secundum textum Institutionum (Res et jura in re) . Lugd. Bat., 1856

Lineamenta extrema juris privati Justinianei secundum textum Institutionum (Obligatio). . . . Lugd. Bat., 1858

Leiddraad voor het Collegie over het Burgerlijk Wetboek . . . . Leiden, 1846

Leiddraad voor het Collegie over het Burgerlijk Wetboek. Verkorte en herziene uitgaaf . . . . Leiden, 1854

II. NEDERLANDSCHE WERKEN OVER RECHTSGELEERDHEID EN WETGEVING.

Romeinsche regtspleging en Romeinsche zeden. Voorlezing, gehouden in de openbare zitting van de 3de Klasse van het Kon. Ned. Instituut. — *Ned. Jaarb. v. Regtsg.* Dl. III, bl. 5 volgg. 1835

Over het Manuale latinitatis fontium Juris Civilis Romanorum, thesauri latinitatis Epitome, Auctore H. E. DIRKSEN. Berol. 1837 & 1838. — *Ned. Jaarb. v. Regtsg.* Dl. I, bl. 459 volgg. 1839

Vragen en opmerkingen, Romeinsch regt betreffende:

N°.	§		Dl.	bl.	
I,	§ 1—4	*Ned. Jaarb. v. Regtsg.*	III,	bl. 152 vlg.	1841
〃 II,	§ 5—9	〃 〃 〃 〃	〃	〃 400 〃	
〃 III,	§ 10—12	〃 〃 〃 〃	III,	〃 770 vlg.	
〃 IV,	§ 13—21	〃 〃 〃 〃	IV,	〃 341 〃	1842
〃 V,	§ 22—30	〃 〃 〃 〃	〃	〃 771 〃	
〃 VI,	§ 31—40	〃 〃 〃 〃	V,	〃 380 〃	1843
〃 VII,	§ 41—47	〃 〃 〃 〃	XII,	〃 763 〃	1850
〃 VIII,		*Nieuwe Bijdr. v. Regtsg.*	V,	〃 219 〃	1855

Het Nederlandsche Huwelijk en de betrekkingen tusschen ouders en kinderen. — *Ned. Jaarb. v. Regtsg.* Dl. III, bl. 625 volgg. . . . . Dec. 1841

Nalezing op het Manuale latinitatis fontium Juris Civilis Romanorum, thesauri latinitatis Epitome, van H. C. DIRKSEN. — *Ned. Jaarb. v. Regtsg.* Dl. VI, bl. 150 volgg. 1844

De graad van Doctor in de Regten. — *Ned. Jaarb. v. Regtsg.* Dl. VI, bl. 544 volgg. 1844

Gevoelens van CUJACIUS over onderscheiden onderwerpen van het Romeinsche Regt. — *Ned. Jaarb. v. Regtsg.* Dl. XI, bl. 433 volgg. 1849

Verklaring van Pandecten-plaatsen, behoorende tot de geregtelijke geneeskunde der Romeinen:

I, § 1—41	*Ned. Jaarb. v. Regtsg.* X, bl. 201 vlg.		1848
II, § 42—52	〃 〃 〃 〃 X, 〃 570 〃		
III, § 53—93	〃 〃 〃 〃 XI, 〃 5 〃		1849
IV, § 94—114	〃 〃 〃 〃 XII, 〃 433 〃		1850

Het Collegie van Vredemakers te Leiden. — *Nieuwe Bijdr. v. Regtsg.* Dl. I, bl. 72 volgg. 1851

Over de Aditio haereditatis, als grondslag der verpligtingen tusschen erfgenaam en legataris. — *Bijdr. tot Regtsg.* Dl. IV, bl. 177 volgg. 1829

De toestand van het Onderwijs in de Fransche rechtsscholen in het laatste gedeelte van de vorige eeuw. (Een gedeelte eener openingsrede in Sept.) — *Nieuwe Bijdr. v. Regtsg.* Dl. IV, bl. 280 volgg. 1853

Nalezing op het Manuale latinitatis fontium juris civilis Romanorum, thesauri latinitatis Epitome, van H. E. DIRKSEN. — *Nieuwe Bijdr. v. Regtsg.* Dl. IV, bl. 387 vlg. 1854

De taal en stijl der Gerigten. — *Nieuwe Bijdr. v. Regtsg.* V. Dl. bl. 36 volgg. 1847

Aanmerkingen op het Burgerl. Wetboek. — *Themis. Regtsk. Tijdschrift.* Eerste verzameling X.

Vervolg van Aanmerkingen op het Burgerl. Wetboek. *Themis.* Eerste verzameling, XI, XII, XIII.

Proeve van verklaring van een enkel artikel (1411) in het Burgerl. Wetboek, (ter aanbeveling van monographiën). 1856

Resensie van GABINUS DE WALS *Oratio de claris Frisiae jureconsultis.* 1825

(Brieven over het regt van Beklemming, gerigt aan Mr. C. J. VAN ASSEN, door Mr. C. H. GOCKINGA, Lid van den Hoogen Raad. . . . . 1845)

III. STAATKUNDIGE GESCHRIFTEN.

J. M. KEMPER'S Redevoering over de lotgevallen van onzen leeftijd (naar het Latijn). . . . . . 's Hage, 1816

Over de vrijheid van spreken en schrijven te Athene en te Rome, in twee brieven aan den Heer Baron COLLOT D'ESCURY van Heinenoord 1829

Het onwettige der Petitien aan de Staten-Generaal, of Art. 161 der Grondwet . . . . Leiden, 1829

De Hooge Raad van Nederland, of eenige bedenkingen op Art. 176 en 182 van de Grondwet. . . 's Hage, 1830

Wenken, Herinneringen en Aanteekeningen uit de dagen van Nederlands herstelling. I^e^ Stuk . . . Sept., 1830

IIe Stuk. . . . . Oct., 1830

Aanspraak van den Rector Magnificus VAN ASSEN in het *Gedenkschrift van den uittogt der Studenten,* bladz. 20—23. . . . . Leiden, 13 Nov., 1830

Oratio de immoderata libertatis cupiditate, Europae calamitatum effectrice . . . . Lugd. Bat., 1831

Du désir immodéré de la liberté considéré comme la cause des calamités qui affligent l'Europe. . . Amst., 1831

De taal der Grondwet. I^e^ Stuk. . . . . Leiden, 1844

IIe Stuk. . . . . Leiden, 1848

De Eerbelooningen in de Republiek der Vereen. Nederlanden. Voorl. in de Maatsch. van Nederl. Letterk. den 7 Februarij 1851

Scholien op de Grondwet, Art. 1—10: in de *Nieuwe Bijdragen voor Regtsgeleerdh.* Dl. VII, bl. 5 volgg. . . 1857

IV. LETTERKUNDIGE ONDERWERPEN.

Het beeld van ARIADNE in de Beeldengallerij te Parijs. 1815

Opgave der verzameling van standbeelden en andere voorwerpen van oude Beeldhouwkunst in het Paleis van het Louvre te Parijs . . . . Nov. 1815

Hulde aan C. G. HEYNE . . . . 's Hage, 1816

PERIKLES van Athene . . . . 's Hage, 1819

Over de begrippen van kieschheid bij de Ouden . Amst., 1820

Recensie van JOH. TH. BERGMAN's *Specimen Academicum exhibens Isocratis Areopagiticum* 1820

Recensie van den *Prometheus van Eschylus*, door Mr. IS. DA COSTA 1822

Over het Staatsbestuur volgens CICERO. I. Voorl. in de *Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leiden* 1823

Over het Staatsbestuur volgens CICERO. II. Voorl. in de *Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leyden* 1825

Verhandeling over de beste leerwijze op de Latijnsche scholen, 2de druk . . . . Leiden, 1828

Verhandeling over de uitdrukking der smart in de beeldende kunsten . . . . Amst., 1833

Voorlezing over J. H. VAN DER PALM, in de maandelijksche Vergadering der Maatsch. van Nederlandsche Letterkunde. *Nieuwe Werken van de Maatsch. der Ned. Letterk.* Dl. VI, bl. 187 volgg. . . . . Maart 1843

Iets over snel-, geheim-, cijfer-, schoon- en ver-schrift bij de Ouden. In *de Gids* 1844

Over leven, geluk en dood, naar de begrippen der Ouden . . . . Leiden, 1850

Levensberigt van G. C. J. VON MASSOW; in de Handd. der *Maatschappij van Nederl. Lett.* bl. 88 volgg. . Julij 1852

Iets over Alliteratie. Voorl. in de Maatsch. der Ned. Letterk. *Nieuw Nederl. Taalmagazijn* . . . . 24 April 1854

Verslag van de H.H. J. VAN LENNEP, J. DE VRIES en C. J. VAN ASSEN, over een voorstel van den Heer H. J. KOENEN. In de *Verslagen en Mededeelingen van de Letterkundige Afdeeling der Akademie*, Dl. I, bl. 182 vv. . 1856

LEVENSBERIGT

VAN

GERARDUS VROLIK,

Rustend Lid der Koninklijke Akademie van Wetenschappen,

DOOR

J. VAN DER HOEVEN,

Lid der Afdeeling van Wis- en Natuurkundige Wetenschappen *).

Toen ik door onzen geachten Voorzitter de vriendelijke uitnoodiging ontving om in uw midden een levensberigt voor te dragen van ons onlangs overleden rustend Medelid GERARDUS VROLIK, heb ik gemeend aan die uitnoodiging te mogen voldoen, zonder dat ik mij door de vrees behoefde te laten weêrhouden om van aanmatiging te worden beschuldigd. Gij weet, Mijne Heeren, dat onze voor deze Akademie zoo ijverig werkzame Secretaris gewoon is de onverpligte taak op zich te nemen om, wanneer wij het afsterven van een onzer Medeleden te betreuren hebben, een kort berigt van diens leven en werken in onze Vergaderingen voor te dragen. Deze levensberigten zijn eene regtmatige hulde, die wij aan de verdiensten der overledenen toebrengen; en, in de Jaarboeken onzer Akademie opgenomen, zullen zij ongetwijfeld voor de kennis der letterkundige geschiedenis van onzen tijd ook nog voor volgende geslachten nuttig zijn. De betrekking echter, waarin onze Secretaris tot ons overleden Medelid staat, liet hem niet toe, om als uit uwen naam over het leven van zijnen Vader te spreken. Wat evenwel de kieschheid aan den zoon verbood, mogt, zoo meende uw Voorzitter, geene aanleiding geven, dat een levensberigt achterwege

---

*) Voorgedragen in de Gewone Vergadering der Natuurkundige Afdeeling van den 7den Januarij 1860.

bleef. Het zou dubbel ongepast zijn, zoo in ons midden een man niet herdacht wierd, die aan de instelling, waarvan onze Akademie als ware het de voortzetting is, zoo lang verbonden, en als Secretaris der eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut van de oprigting af tot in 1844, en dus meer dan het derde eener eeuw, werkzaam was. Schenkt Gij mij, gelijk ik mag vertrouwen, uwe welwillende aandacht, dan meen ik mijne taak zeer verligt te mogen achten, en mijne bedoeling althans te zien goedkeuren, al mogt ook aan de wijze, waarop ik mij van die taak kwijt, veel ontbreken.

Gerardus vrolik werd den 25sten April 1775 te Leiden geboren, waar zijn vader, willem vrolik, een geacht fabriekant was. Reeds vroeg ontwaakte in hem, terwijl hij zich als knaap in eenen tuin zijns vaders buiten de stad verlustigde, de liefde voor bloemen en voor den tuinbouw, die hem sedert nooit verliet, en hem nog in de laatste jaren van zijn leven in de zomerdagen op zijn buitengoed Drakenburg bezig hield. Oorspronkelijk tot predikant bestemd in het Luthersch Kerkgenootschap, waartoe hij behoorde, trok zijn aanleg hem echter meer tot de geneeskundige studiën. Reeds in zeer jeugdigen leeftijd werd hij als student in de Geneeskunde aan de Hoogeschool zijner geboortestad ingeschreven. Die Hoogeschool mogt toen onder hare leeraren zich op mannen beroemen, wier namen nog in hooge achting staan, op een' oosterdijk, paradys, voltelen, op den, door zijne uitgebreide geleerdheid in alle landen der beschaafde wereld bekenden en met vele buitenlandsche vermaarde mannen in verbinding staanden eduard sandifort. Doch geen van hen schijnt op de vorming van vrolik grooteren invloed te hebben uitgeoefend, dan sebald justinus brugmans, van wiens bezielend onderwijs nog zoo vele onzer oudere tijdgenooten steeds met ingenomenheid spreken. Brugmans was niet alleen de leermeester, hij werd ook weldra de vriend van vrolik, en de vrucht van dat onderwijs en die vriendschap openbaarde zich reeds in het eerste Akademisch Geschrift, hetwelk vrolik, onder voorzitting van brugmans, in Februarij 1795, nog vóór zijn twintigste jaar bereikt te hebben, opentlijk verdedigde. Ik bedoel het

betoog, dat de Mensch door zijne ligchamelijke inrigting voor den opgerigten stand en gang gevormd en bestemd is. Het kan misschien bij hen, die met de geschiedenis der stelsels en meeningen op het gebied der Natuurkunde van den Mensch minder bekend zijn, bevreemding wekken, dat het een opzettelijk betoog behoeft, dat de Mensch niet bestemd is om zich op handen en voeten te bewegen. Maar er waren, Mijne Heeren, destijds sommige schrijvers, die zulks voorgaven, en ook nog, terwijl VROLIK zijne Verhandeling reeds begonnen had op te stellen, kwam hem eene Redevoering in handen, door den Italiaanschen Hoogleeraar MOSCATI te Pavia uitgesproken, waarin die meening verdedigd werd. Deze Redevoering, die VROLIK eerst aan het slot zijner Verhandeling aanhaalt, was het gevolgelijk niet, waaraan hij de aanleiding tot zijn betoog te danken had. Het is mij niet bekend, dat sedert dit Akademisch Proefschrift van onzen landgenoot in het licht kwam, dat onderwerp op nieuw opzettelijk behandeld is. Verspreide opmerkingen dienaangaande vindt men in vele werken van lateren tijd; nieuwe bewijzen zijn voor de daarin verdedigde stelling uit vroeger onopgemerkt gebleven bijzonderheden der bewerktuiging aan het licht gebragt, maar nog altijd heeft, nadat meer dan zestig jaren verloopen zijn, dit proefschrift zijne waarde behouden, al heeft het ook niet verhinderd, dat jagt op het vreemde nog in onze eeuw verdedigers der wederlegde stelling heeft doen ontstaan.

Omstreeks twee jaren later (op den 10den December van het jaar 1796) werd VROLIK tot Doctor in de Geneeskunde bevorderd. Doch reeds vóór deze bevordering was hij tot Hoogleeraar in de Kruidkunde aan de doorluchte School van Amsterdam beroepen. Zijne Dissertatie, aan de Verzorgers van dat Athenaeum opgedragen, stond dan ook met den werkkring, dien hij thans zou intreden, in naauw verband, en was, gelijk de Schrijver in zijn voorberigt vermeldt, in korten tijd opgesteld in plaats van eene physiologische, waaraan eerst door hem gedacht was. Welke het onderwerp dier Verhandeling zou geweest zijn, is ons onbekend, maar uit eene aanteekening in de door VROLIK verdedigde *Dissertatio medico-botanica* blijkt, dat hij in 1794 bij het bezoeken van het militair-hospitaal der zieke en gekwetste Han-

noveranen, die in Leiden waren opgenomen *), ook zijne aandacht gevestigd had op de wijze, waarop een afgestorven beenstuk van het gezonde afgescheiden wordt. In een proefschrift, waarvan het eerste gedeelte opmerkingen behelst over het afvallen der bladeren, was de vermelding van die waarneming niet misplaatst, want VROLIK beschouwde het afvallen der bladeren als het gevolg van het afsterven dezer plantendeelen, die, bij de mindere afhankelijkheid, waardoor de onderscheidene organen in de levende plant — in tegenstelling van de onderscheidene deelen des levenden diers — verbonden zijn, bij boomen en heesters hunne eigene jeugd, zelfstandige ontwikkeling, afzonderlijken volkomen wasdom en eindelijk hun tijdperk van ouderdom bezitten. Het andere gedeelte dezer Verhandeling behelst eenige opmerkingen over de geneeskrachten der planten, zoo als die ten deele door de natuurlijke familiën, waartoe die planten behooren, bepaald worden, ten deele van den uitwendigen invloed van den bodem en van de cultuur afhankelijk zijn.

In den aanvang van het volgende jaar, op den 3den April 1797, aanvaardde VROLIK zijnen post als Hoogleeraar met eene Redevoering over hetgeen door bewoners van Amsterdam tot uitbreiding der Kruidkunde werd bijgedragen †). De kruidtuin dezer stad, door vreemden reeds in de zeventiende eeuw bewonderd en geprezen, de namen van COMMELIN, de beide BURMANS en zoo vele anderen gaven regtmatige stof tot lofspraken, terwijl in het begin der vorige eeuw ook een LINNAEUS hier bij den aanvang van zijne schitterende loopbaan eene ondersteuning en hulp

---

*) VROLIK zegt: „in Nosocomio militari Hannoverano." Toen hij zijne Dissertatie uitgaf en verdedigde, was er wel niemand in ons land, die deze woorden niet begreep. Maar zij zijn echter onduidelijk, en bragten mij eerst in de meening, dat VROLIK (misschien in gezelschap van BRUGMANS) eene reis naar Hannover had ondernomen. Het opnemen der Hannoveraansche en Engelsche gekwetsten in het Pesthuis (thans militair detentie-huis) te Leiden, in 1794, veroorzaakte aan de burgerij dier stad onkosten, welke mede aanleiding waren, dat de toenmalige Oud-Burgemeester dier stad MARCUS zijne betrekking als Lid van den Raad nederlegde, gelijk in de Vervolgen op WAGENAARS *Geschiedenis* te lezen is. *Vaderlandsche Historie*, XXVIIIste Deel. Amsterdam, bij JOH. ALLART, 1802, blz. 45.

†) *De Eo, quod Amstelodamenses ad Rem Botanicam exornandam contulerunt.*

ondervond, die hij in zijn vaderland niet zoo spoedig gevonden zou hebben, en ook daar slechts later kon verwerven.

De Hoogleeraar BONN, die aan het Amsterdamsch Athenaeum destijds bij de Heelkunde ook de Ontleedkunde en Physiologie onderwees, wenschte zich voortaan alleen tot de eerstgenoemde wetenschap te bepalen, en daardoor werd aanleiding gegeven, dat aan zijnen jeugdigen ambtgenoot VROLIK in het volgend jaar het professoraat in die twee hoofdvakken van theoretische Geneeskunde werd opgedragen. Bij gelegenheid, dat hij deze nieuwe betrekking aanvaardde, sprak VROLIK den 5den November 1798 eene rede uit: *de Viribus vitalibus in omni corpore organico observandis iisque constantibus.* Bij het gemelde onderwijs werd nog dat in de theoretische en praktische Verloskunde toegevoegd.

Deze vier wetenschappen — de *Botanie, Anatomie, Physiologie* en *Obstetrie* — heeft GERARDUS VROLIK van 1798 tot 1820 aan het *Athenaeum illustre* onderwezen. In 1820 heeft hij zich het eerst van het onderwijs in de Ontleedkunde en Physiologie ontslagen; op bijkans zestigjarigen leeftijd werd ook het onderwijs in de Kruidkunde door hem opgegeven, 't geen aan ons medelid DE VRIESE, destijds geneesheer te Rotterdam, opgedragen werd. Daar in 1828 het praktisch onderwijs in de Verloskunde bij de oprigting der Klinische School reeds op den Hoogleeraar TILANUS overgegaan was, behield VROLIK in de laatste jaren van zijne professorale loopbaan alleen het theoretisch onderwijs in de Verloskunde over.

In onze dagen, M.M. Heeren, zou elk der opgenoemde vier vakken bij het Hooger Onderwijs eenen afzonderlijken leeraar vereischen. Ik moet evenwel opmerken, dat in het laatst der vorige eeuw, ja zelfs nog in de eerste twintig jaren onzer eeuw, op de Hoogescholen in ons vaderland dergelijke vereenigingen van leervakken, die aan een' enkelen man werden toevertrouwd, niet zonder voorbeeld waren. Zoo onderwees de leeraar van VROLIK, SEBALD JUSTINUS BRUGMANS, tot aan zijnen dood toe, die in 1819 plaats had, aan de Leidsche Hoogeschool de Kruidkunde, de Natuurlijke Geschiedenis en de Scheikunde, en zijne lessen over de Natuurlijke Geschiedenis wisselden in verschillende jaren nog over velerlei vakken, over Geologie, Natuurkennis van

den Mensch en onderscheidene deelen der vergelijkende Ontleedkunde af. Wij zijn er ver af van dien toestand terug te wenschen, hoezeer wij niet beslissen of de tijdgeest thans niet somtijds tot een tegenovergesteld uiterste overslaat, door vele wetenschappen zelve, voor alle speciale rigtingen, die men daarin volgen kan, nog in even zoovele speciale vakken van onderwijs te splitsen. Wij erkennen veeleer en verklaren het opentlijk, dat vereenigingen van zulke uitgebreide leervakken, als wij aan VROLIK en BRUGMANS zagen toevertrouwd, niet slechts in onzen tijd af te keuren zijn, maar ook in dien tijd niet goed te keuren waren. Het is eene geheel andere vraag, of de studie van eenen geleerde er bij wint, als hij, gelijk thans velen doen, reeds in jeugdigen leeftijd een enkel beperkt veld ter uitsluitende bearbeiding kiest. Het is hier vooral, dat wij meenen, dat de tegenwoordige rigting van splitsing der vakken eene nadeelige strekking hebben kan. Uitmuntende geleerden hebben in meer dan een vak zoo veel bekwaamheid bezeten, dat zij met vrucht van den eenen arbeid door eenen anderen ongelijksoortigen zich verpoosden; afwisseling gaf hun frisschen lust. Ik zal van den grooten Polyhistor der vorige eeuw, ALBERTUS HALLER, niet spreken, omdat uitzonderingen niet veel bewijzen, en HALLER's veelzijdige kennis (in Botanie en Ontleedkunde niet het minst) wel zeker eene uitzondering was; maar heeft men niet ook nog in onze eeuw RUDOLPHI de Botanie, de Planten-anatomie, de Physiologie en vergelijkende Anatomie zien beoefenen en onderwijzen, terwijl hij zich door een grondig en veelomvattend speciaal werk over de Ingewandswormen eenen blijvenden naam verworven heeft? Ik voor mij kan niet twijfelen, of het blijft ook nog in onzen tijd wenschelijk, dat de akademische vorming op een' breeden grondslag ruste, en evenmin als eenige kennis der Botanie mijnen leermeester G. SANDIFORT belet heeft, in beschrijvende Ontleedkunde als de laatste vertegenwoordiger van de school van ALBINUS eenen welverdienden naam te verwerven, evenmin geloof ik, dat het in onze dagen of onmogelijk of schadelijk is, behalve in het eigenlijk vak zijner keuze, ook nog in andere wetenschappen niet geheel vreemdeling te zijn.

Doch keeren wij na dezen langen uitstap tot ons onderwerp

terug. Wij willen dan aan de veelvuldige vakken van onderwijs, die aan den Hoogleeraar VROLIK werden toevertrouwd, geene lofspraak ontleenen, omdat dergelijke vereenigingen destijds minder vreemd waren. Maar, wat wij daaruit echter zeker besluiten mogen, is, dat de geleerde, wiens onderwijs zoo veel omvat, aan de eischen van zijnen post niet voldoen kan zonder buitengewone inspanning en vlijt, zonder met den kostbaren tijd zoo veel mogelijk te woekeren. Wij verwachten dan ook in de eerste jaren van het professoraal onderwijs van VROLIK geene rijke en overvloedige letterkundige vruchten; nog minder zullen wij die verwachten, wanneer wij weten, dat GERARDUS VROLIK niet slechts in de provinciale en plaatselijke Commissie van Geneeskundig Toeverzigt, waarvan hij gedurende vele jaren Voorzitter was, maar ook in vele andere inrigtingen ter bevordering van beschaving of van weldadige oogmerken, die in de hoofdstad des rijks zoo menigvuldig zijn, een werkzaam aandeel nam. Ook oefende hij eenige jaren de geneeskundige praktijk uit, en was de vraagbaak van vele zijner kunstbroederen. Hij vereenzelvigde zich met zijne nieuwe stadgenooten; hij werd geheel en met al zijne vermogens een burger van Amsterdam.

Toen in het jaar 1808 door den toenmaligen Koning van Holland het Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten werd opgerigt, werd VROLIK tot Lid der Eerste Klasse benoemd en tot haar Secretaris aangesteld. Jaren lang vervulde hij die betrekking, en onze Akademie, die van gemelde wetenschappelijke instelling als ware het de erfgename is, die in hare plaats is getreden, mag het niet vergeten, wij hebben het reeds bij den aanvang gezegd, met welken vurigen ijver VROLIK in die betrekking werkzaam is geweest, en hoe hem de de eer en naam des Instituuts ter harte ging.

Reeds vroeger heb ik gemeld, dat GERARDUS VROLIK zich in 1820 van het onderwijs in de Ontleedkunde en Physiologie ontslagen heeft, 't geen toen aan den vroeg gestorven Hoogleeraar BOSSCHA werd opgedragen, die later door C. G. B. SURINGAR, thans Hoogleeraar te Leiden, opgevolgd werd, van wien het weder in 1831 op onzen tegenwoordigen Secretaris overging. Dezen tot opvolger en tevens tot ambtgenoot te hebben, was een zeldzaam voorregt, waarin GERARDUS VROLIK zich eene lange

reeks van jaren mogt verheugen. Een ander zeldzaam voorregt werd hem geschonken, toen hij den zoon van WILLEM VROLIK, zijnen kleinzoon GERARDUS VROLIK, in 1848 den doctoralen graad in de Geneeskunde bij eene opentlijke promotie zag verkrijgen in diezelfde akademische gehoorzaal te Leiden, waar hij twee en vijftig jaar vroeger zelve zijne dissertatie verdedigd had.

Het is, na al wat wij gezegd hebben, te verwonderen, dat wij ten slotte nog van de vele geschriften van ons overleden Medelid moeten gewagen. Het zijn geene uitgebreide werken, maar meestal kleine verhandelingen en betoogen, die vooral, sedert dat zijne leervakken meer beperkt werden, menigvuldiger werden. Het zou een vermoeijend werk zijn, M. M. Heeren, zoo ik u de titels van al die waarnemingen en betoogen, welke GERARDUS VROLIK in een tijdsverloop van meer dan zestigjarige wetenschappelijke werkzaamheid in het licht heeft gegeven, wilde opsommen. Eene dorre lijst der titels zou vervelend zijn, en daarbij reeds meer tijd vereischen, dan mij de bescheidenheid veroorlooft in eene, ook aan andere werkzaamheden gewijde bijeenkomst voor mijn levensberigt weg te nemen. Van meer belang is het de onderwerpen in 't algemeen op te geven, en tevens aan te wijzen, waardoor deze letterkundige arbeid van den ijverigen man zich vooral kenmerkt. De onderwerpen zijn veelsoortig. Beschrijvende Plantkunde, onderzoekingen van familiën of soorten; mikroskopische waarnemingen omtrent de structuur zoekt men echter daaronder te vergeefs. Al wat op het gebied der Botanie door GERARDUS VROLIK werd uitgegeven, heeft òf op verschijnselen van den plantengroei, òf op vormafwijkingen, òf op onderscheiding van geneeskrachtige planten betrekking. De ontleedkundige geschriften van VROLIK staan in verband met Verloskunde of ziektekundige Ontleedkunde, of het zijn kleine bijdragen tot de vergelijkende Ontleedkunde; zoo leerde hij b. v. de kleine snijtanden opmerken, die men bij den Afrikaanschen Rhinoceros in de onderkaak in jeugdigen leeftijd aantreft; zoo helderde hij de dentitie van den Narwal op, en zoo toonde hij, welke Antilopen holle beenspillen in de hoornen hadden, welke niet, door de eenvoudige opmerking, dat die holten met de voorhoofdsboezems te zamen hangen, en dus ontbreken, waar deze afwezig

zijn. Vraagt men nu, wat deze geschriften, naar ons oordeel, vooral kenmerkt, dan zouden wij meenen ze over het geheel als getrouwe afbeeldsels van eenen werkzamen, opmerkenden en vooral praktischen en voortvarenden geest te moeten beschouwen. Die praktische rigting was het, waardoor VROLIK in de hem voorkomende omstandigheden zijne onderwerpen vond. Zoo hooren wij hem in de Maatschappij *Felix Meritis* voor een gemengd publiek over GALL's Hersen- en Schedelleer handelen, toen deze leer het meest gerucht maakte, en GALL zelve, Europa doorreizende, ook te Amsterdam werd verwacht. Zoo sprak hij ook in 1807 over de beveiligende kracht der Koepok-inenting eene redevoering uit, en zoo gaf hij, omtrent veertig jaren later, zijne waarnemingen en proeven over de Ziekte der Aardappelen in het licht. Er is in deze rigting van VROLIK eene zekere overeenkomst op te merken, met hetgeen wij in sommige Engelsche genees- en heelkundigen, b. v. in JOHN HUNTER, waarnemen. VROLIK koos eigenlijk minder onderwerpen van onderzoek, dan dat hij opnam, wat zich hem ter behandeling aanbood. Zoo zijn ook zijne bijdragen tot vergelijkende Ontleedkunde verspreide opmerkingen, die de gelegenheid hem aan de hand gaf, wanneer hij zijn ontleedkundig museum met nieuwe voorwerpen verrijkte. Sommige dier bijdragen bevelen zich door nieuwheid aan, andere lossen een of ander onzeker vraagpunt op, terwijl in geene dezer opstellen een helder verstand en gezond oordeel kan worden miskend. Somtijds zijn eenvoudige proefnemingen uitgedacht om de behandelde zaken in het licht te stellen. Als eene proeve daarvan zou ik de kleine verhandeling over het nut der baardharen of knevels bij de zoogdieren aanhalen. VROLIK onderzoekt de baardharen, en vindt, dat naar de haarbollen afzonderlijke takjes van den tweeden tak des vijfden zenuwpaars loopen, van dat zenuwpaar, dat wij als de gevoelszenuw van het gelaat kennen. Wij zien in hem hier eenen voorganger van den Wurtembergschen ontleedkundige RAPP, die 25 jaar later in eene bekende monographie de verdeeling van het vijfde zenuwpaar bij de zoogdieren behandeld heeft. Maar VROLIK voegde bij die ontleedkundige opmerkingen eenige beslissende en overtuigende proeven: konijnen verliezen, na het afsnijden der baardharen, het ver-

mogen om in den donker hunnen weg te vinden. Maar ik mag niet langer bij deze bijzonderheden stil staan. Alleen wil ik nog vermelden de verhandeling over het nationale verschil van het bekken, waardoor VROLIK de aangeboren verscheidenheid van het menschelijk geslacht, die men overigens vooral in den schedel naspoorde, uit een nieuw oogpunt opgehelderd heeft.

Zullen wij deze rigting van GERARDUS VROLIK laken? Zullen wij betreuren, dat hij ons, in plaats van vele kleine vertoogen, niet liever een of twee groote, doorwrochte boekwerken heeft nagelaten? Of zullen wij deze rigting veeleer roemen, omdat groote, meer omvattende werken gewoonlijk slechts voor eenen tijd hunne eigenaardige waarde behouden, om later, en somtijds reeds spoedig, door andere gelijksoortige verdrongen te worden, terwijl oorspronkelijke waarnemingen voortdurend geraadpleegd, en kleine opstellen over bijzondere onderwerpen dikwijls nog na vele jaren worden aangehaald? Wij zullen noch laken noch prijzen, maar wij zullen billijker zijn, wanneer wij erkennen, dat er vele en uiteenloopende wegen gevonden worden, waarop men voor de wetenschap nuttig werkzaam kan wezen. Wij zullen ons herinneren, hoe het praktisch leven van ons afgestorven medelid hem bijkans dwong, om die rigting, welke wij aanwezen, te volgen; en hoe hij, in allerlei betrekkingen eener groote stad ingewikkeld, nog daarenboven in onderscheidene commissiën, zoo als die, aan welke de Regering het opstellen der Pharmacopæa batava en later der Pharmacopæa belgica opgedragen had, werkzaam was; en wij zullen eindelijk niet vergeten, hoe hij jaren achtereen gewerkt en verzameld heeft voor een Museum van Ontleedkunde, 't welk door zijne uitgebreidheid, door het bezit van vele zeldzame voorwerpen en door zijne kostbaarheid de bewondering van vreemden wegdroeg, en 't welk thans als een erfgoed overging op den zoon, die in de laatste dertig jaren er zelve zoo veel aan heeft toegebragt.

GERARDUS VROLIK is twee malen gehuwd geweest. Zijne twee overgebleven zonen, WILLEM VROLIK, onze Secretaris, en Dr. AGNITES VROLIK, Oud-Minister van Finantiën, zijn van het eerste huwelijk, en hunne moeder was AGNETA SUZANNA VAN WALREE. Voor de tweede maal huwde GERARDUS VROLIK met ANNA ELISA-

BETH VAN SWINDEN, eene dochter van den vermaarden Hoogleeraar VAN SWINDEN. De kinderen uit dit huwelijk zijn vroeg overleden; de weduwe betreurt met hare voorzonen den waardigen en geachten man.

Behalve van de Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut van de oprigting af, was GERARDUS VROLIK lid van de meeste andere Nederlandsche Geleerde Genootschappen en daaronder sedert 1802 Lid van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, welke vermaarde inrigting thans in hem haar oudste Lid verloren heeft. Bij de oprigting onzer Akademie werd VROLIK tot haar rustend Lid benoemd, als toen reeds meer dan zeventig jaren bereikt hebbende. Van de buitenlandsche geleerde inrigtingen, waarvan VROLIK lid was, vermelden wij de Koninklijke Akademiën van Wetenschappen te Munchen en te Brussel, de *Academia Caesarea Leopoldino-Carolina* en de *Société impériale de Chirurgie* te Parijs.

Reeds spoedig na de instelling der Orde van den Nederlandschen Leeuw werd GERARDUS VROLIK door Z. M. WILLEM I tot Ridder benoemd, en WILLEM II benoemde hem in 1846 op den dag, toen hij vijftig jaren vroeger tot Doctor in de Geneeskunde bevorderd was, tot Staatsraad in buitengewone dienst.

Tot in zijne laatste levensjaren behield VROLIK eene zeldzaam gestoorde gezondheid en daarbij lust en kracht om werkzaam te zijn. Van het bedrijvig leven teruggetrokken, ontleende hij thans, geheel overeenkomstig met zijnen aanleg, zijne meeste opstellen aan waarnemingen over den plantengroei en andere onderwerpen, die hij op Drakenburg in de zomermaanden naspoorde.

Zoo hebben wij, M.M. Heeren, het rustend Lid onzer Akademie, tot nog boven tachtigjarigen ouderdom werkzaam gezien. Intusschen waren er slechts weinige aanvallen van koorts noodig om den levensdraad af te snijden van den tot 84jarigen leeftijd gespaarden grijsaard. GERARDUS VROLIK overleed op den 10^{den} November 1859. Zijn naam zal steeds in het Athenaeum dezer stad, in deze Koninklijke Instelling, in de Wetenschappelijke Geschiedenis des vaderlands in levendig en dankbaar aandenken blijven. — Ons allen — jongeren en ouderen — blijve zijn werkzaam en welbesteed leven tot een glansrijk voorbeeld.

CHRONOLOGISCHE LIJST DER GESCHRIFTEN

VAN

G. VROLIK.

1795. Diss. acad. de Homine ad statum gressumque erectum per corporis fabricam disposito.

1796. Diss. med. bot. sistens observationes de defoliatione vegetabilium et de viribus plantarum.

1797. Oratio de eo, quod Amstelodamenses ad rem botanicam exornandam contulerunt.

1799. Oratio de viribus vitalibus in omni corpore organico observandis iisque constantibus.

— Redevoering betogende de onmogelijkheid eener grensscheiding tusschen de dieren en planten.

1799—1808. Natuur-Scheikundige Verhandelingen (met DEIMAN, PAETS VAN TROOSTWIJK en LAUWERENBURG).

1800. Afbeelding (in drie platen) der vaten, welke in de operatie der dijebreuk bij mannen behooren vermeden te worden.

— Redevoering ten betoge der eenvormige werking der Natuur in het voortbrengen van plantgewassen.

— Over het nut der knevels bij viervoetige dieren.

1801. Aan BRUGMANS over het al of niet opslurpen der chyl, door middel der darmscheilsaderen.

— Waarnemingen bij het opspuiten van de *vasa lactea* in het lijk eener oude vrouw.

1802. Iets over de ademhaling en dierlijke warmte door proeven bevestigd.

1803. Iets over een nieuw fantôme.

— Iets ter wederlegging van de voorgewende ongezondheid der stad Amsterdam.

1803. De gedachten van CAMPER en HUNTER over het nut der holle beenen in Vogels, nader overwogen en ter toetse gebragt. — Overgenomen in REIL's Archiv.

1804. Het Leerstelsel van JOSEPH GALL geschetst enz.

— Naamlijst der geneesrijke plantgewassen in den Amsterdamschen Kruidtuin.

1805. Pharmacopoea Batava (met S. J. BRUGMANS, P. DRIESSEN en J. R. DEIMAN).

— Catalogus plantarum medicinalium a pharmacopoea batava memoratarum, editio prima. Accedit introductio de studio botanico recte instituendo.

1807. Redevoering over het veilige, dat in de koepok-inenting, ook voor het vervolg des levens gelegen is enz. ter gelegenheid van de derde jaarlijksche Vergadering van het Amsterdamsch Genootschap ter bevordering der Koepok-inenting voor minvermogenden.

1808. Proeve op het achteruit wijken des heiligbeens, zoo in ongeschonden bekkens als na het doen der schaambeenssnijding. — *Nieuwe Verhandelingen van het Genootschap ter bevordering der Heelkunde te Amsterdam*. Deel I. blz. 42. Amsterdam 1808.

1812. Verhandeling over een zonderling vertraagden groei en gedeeltelijke weekwording des beensgestels bij een veertienjarig jongeling, gepaard met uittering der beide gezigtszenuwen als gevolg van blindheid. — *Verhandelingen der Eerste Klasse van het Hollandsch Instituut*. Dl. I. blz. 47.

1816. Verhandeling over het buitenliggen van den achterwand der Pisblaas, gepaard met eene omgekeerde buitenhangende strook van het dun gedarmte. — *Verhandelingen der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut*. Deel II. blz. 88.

1817. Verhandeling over de zonderlinge misvorming eener vrucht, ten einde acht maanden dragts geboren, te gelijk met een welgevormd kind. — *Verhandelingen der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut*. Dl. III. blz. 217.

1818. Verhandeling over het buitenliggen van de voorste helft der blaas, gepaard met gedeeltelijke splijting der roede. — *Verhandelingen der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut.* Deel IV. blz. 163.

1823. Mémoires sur quelques sujets intéressants d'Anatomie et de Physiologie, traduits du Hollandais par FALLOT.

— Pharmacopoea belgica (met N. C. DE FREMERY, J. B. VAN MONS, T. D. SAUVEUR, P. A. WAUTERS en J. B. VAN DER SANDE).

1825. Waarneming eener door kunst verwekte baring op acht maanden dragts. — *Nieuwe Verhandelingen van het Genootschap ter bevordering der Heelkunde.* Deel. IV. blz. 168.

— Catalogus plantarum medicinalium in Pharmacopoea Belgica enumeratarum. Editio altera. Accedit introductio ad studium botanicum.

1826. Ontleed- en natuurkundige Aanteekeningen over den Haai. — *Bijdragen tot de Natuurkundige Wetenschappen,* verz. door V. HALL, W. VROLIK en G. J. MULDER. Deel I. blz. 304.

— Beschouwing over het verschil der bekkens in onderscheidene Volksstammen. — (Ook in Fransche taal uitgegeven.)

1827. Over eene rankvormige ontwikkeling van witte Leliebloemen. — *Nieuwe Verhandelingen der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut.* Deel I. blz. 295.

— Over eene zonderlinge misvorming des aangezigts bij een lam. — *Nieuwe Verhandelingen der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut.* Deel I. blz. 187.

— Het indruksel, dat door de koord bij gehangenen verwekt wordt, als onzeker kenteeken van den aangebragten dood beschouwd. *Bijdragen tot de Regtsgeleerdheid van* DEN TEX *en* VAN HALL.

1828. Bedenkingen op het gevoelen, dat eene te groote ontwikkeling van het reukorgaan oorzaak van hazenlip en gespleten verhemelte zijn zoude. — *Bijdragen tot de Natuurkundige Wetenschappen,* enz. Deel III. blz. 172.

1829. Over de verandering, welke de bloembol staande deszelfs wasdom bij tulpen ondergaat. — *Nieuwe Verhandelingen der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut.* Deel II. blz. 207.

1830. Over het aanwezen van voortanden en over het getal ribben bij den Africaanschen Rhinoceros. — *Bijdragen tot de Natuurkundige Wetenschappen,* enz. Deel V. blz. 373. Overgenomen in de *Annales des Sciences Naturelles.*

— Schreiben an M. J. WEBER ueber dessen Lehre von den Ur- und Racenformen der Schädel- und Becken des Menschen.

1831. Over de verstrooide beginselen van een tweede kind, waargenomen in een gezwel aan het linker deel des aangezigts bij een zevenmaandsche vrucht. — *Nieuwe Verhandelingen der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut.* Deel III. blz. 211.

— De Proeven der Hollandsche Scheikundigen over de uitwerking van het kwik op het leven der planten, getoetst aan den twijfel van GOEPPERT. — *Bijdragen tot de Natuurkundige Wetenschappen,* enz. Deel VI. blz. 350.

— Brief aan BERNARD over de Ammonia als geneesmiddel tegen de Cholera.

1832. Nog een woord over het vermoedelijk nut der Ammonia tegen de Aziatische Cholera.

1835. Waarschuwing tegen de gewone verwisseling der bladen van *Diosma crenata* met die van *Diosma serratifolia.* — *Tijdschr. voor Natuurl. Geschiedenis.* Deel I. blz. 372.

— —— en W. H. DE VRIESE. Proeven op de verhoogde temperatuur van den spadix eener *Colocasia odora.* — *Tijdschr.* enz. Deel I. blz. 296.

1836. Ontleedkundige beschouwing van eene te kortheid der onderkaak bij een volwassen mensch en eerstgeboren kind en van eenige andere misvormingen bij hetzelfde kind. — *Nieuwe Verhandelingen der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut.* Deel V. blz. 175.

1837. Over de wijze, waarop de opene ruimte in den schedel, na panboring of ander beenverlies wordt aangevuld.

1838. —— en W. H. DE VRIESE. Nadere Proefnemingen over de verhoogde temperatuur van den spadix eener *Colocasia odora*. — *Tijdschr.* enz. Deel V. blz. 139.

1840. —— en W. H. DE VRIESE. Over de verandering, welke de dampkring ondergaat, staande het ontwikkelen van verhoogde warmte in de bloemkolf der *Colocasia odora.* — *Tijdschr.* enz. Deel VII. blz. 461.

— Over hetgeen bij den mensch na onherstelde heupontwrichting, hetzij aangeboren, hetzij na de geboorte verkregen, wordt teweeg gebragt. — *Nieuwe Verhandelingen der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut.* Deel VIII. blz. 49.

— Bedenkingen over het inwendig Waterhoofd. — *Nieuwe Verhandelingen der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut.* Deel VIII. blz. 140.

1841. Over eene volkomene gewrichtsverstijving der heilig-, darm- en schaambeenderen.

— Over een zonderling gebrek in de huid waargenomen bij een eerstgeboren kind. — *Archief voor de Geneeskunde,* uitgegeven doôr Dr. HEYE. Deel I. blz. 527.

1842. Over de breuk der knieschijf, beschouwd als het gevolg van vernietiging eener middenstrook in hare beenzelfstandigheid. — *Instituut,* 1841, blz. 313.

1843. Over merkwaardige verschijnselen in planten teweeg gebragt door eene oplossing van bijtend kwiksublimaat. — *Instituut,* 1842, blz. 207.

— Over eene zonderlinge woekering (prolificatie) van paarsch vingerhoed. — *Instituut,* 1842, blz. 258.

— Nadere beschouwing der zonderlinge woekering (prolificatie) van paarsch vingerhoed. — *Instituut,* 1842, blz. 321.

1844? Verslag van proeven op het indringen eener oplossing van bijtend kwiksublimaat in boomen.

1845. Voortgezette proeven op de woekering (prolificatie) in de topbloemen bij paarsch vingerhoed. — *Instituut,* 1845, blz. 110.

— Buitengewone vruchtbaarheid eener koe.

1845. Waarnemingen en Proeven over de onlangs geheerscht hebbende ziekte der aardappelen. Amst. 1845.

1846. Waarnemingen eener zonderlinge wisseling van bladvorm bij eene Aristolochia Sipho. — *Instituut,* 1846, blz. 439.

— De Cycas-stam met bollen vergeleken. — *Nieuwe Verhandelingen der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut.* Deel XII. blz. 193.

— Aanteekeningen over het ontstaan van uitwassen in de slagtanden van elephanten. — *Tijdschrift voor de Wis- en Natuurkundige Wetenschappen der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut.* Deel. I. blz. 3.

1847. Over de ziekte der Aardappelen. (Ook in het Fransch uitgegeven.)

1848. Waarnemingen op den wasdom van de vrucht der Cucurbita maxima. — *Tijdschrift voor Wis- en Natuurkundige Wetenschappen, uitgegeven door de Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut.* Deel I. blz. 127.

— Aanmerkingen over de bekervormige ontwikkeling bij Valeriana officinalis. — *Tijdschrift voor Wis- en Natuurkundige Wetenschappen, uitgegeven door de Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut.* Dl. I. blz. 186.

1849. Over den wasdom van plant en vrucht eener verscheidenheid van Calebas.

1850. Bedenkingen over de Apios tuberosa als voedselgewas. — *Tijdschrift voor Wis- en Natuurkundige Wetenschappen, uitgegeven door de Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut.* Deel III. blz. 216.

1850. Betoog over de wervelkolom en het bekken van den mensch naar aanleiding van de voorstelling dezer deelen door de Broeders H. en E. WEBER. — *Tijdschrift voor Wis- en Natuurkundige Wetenschappen, uitgegeven door de Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut.* Deel III. blz. 1.

— Nieuw voorbeeld van twee uitgegroeide stoottanden aan denzelfden Narwal-schedel. — *Bijdragen tot de Dier-*

kunde, uitgegeven door het Genootschap: Natura Artis Magistra.

1851. Hoe men zich de doormetingen van het vrouwelijk bekken bij den mensch behoort voor te stellen. — *Verhandelingen der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut.* 3de Reeks. Deel IV. blz. 189.

— Over de gelijkvormige oorzaak en verschijnselen bij het afvallen van bladeren en kleine takjes van sommige Eiken. — *Tijdschrift voor Wis- en Natuurkundige Wetenschappen, uitgegeven door de Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut.* Deel IV. blz. 58 en Deel V. blz. 119.

— Over eenen van boven mannelijken, van onderen vrouwelijken bloemklos bij Zea Maïs. — *Tijdschrift voor Wis- en Natuurkundige Wetenschappen, uitgegeven door de Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut.* Deel IV. blz. 197.

1852. Voorbeeld van verbazenden wasdom bij Heraclea gummiferum. — *Tijdschrift voor Wis- en Natuurkundige Wetenschappen, uitgegeven door de Eerste Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut.* Deel IV. blz. 327.

1853. Over LEENDERT BOMME als den eersten ontdekker van de werktuigelijke wijze, waarop de Pholaden zich in steen boren. — *Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen.* Deel I. blz. 52.

— Natuurkundige beschouwing van den groei eens aardappels binnen het weefsel van den moederknobbel. — *Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen.* Deel I. blz. 363.

1854. Over het verschil van de inwendige gesteldheid der horenpitten bij Antilopen. — *Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen.* Deel I. blz. 25.

1857. Over eenige physiologische eigenschappen van *Viscum album.* — *Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Akademie van Weteaschappen.* Deel V. blz. 263.

— Merkwaardige verschijnselen bij den groei eener *Lonicera periclymenum.* — *Verslagen en Mededeelingen der*

Koninklijke Akademie van Wetenschappen. Deel VI. blz. 104.

1857. Aanteekeningen over de uitwendige kenmerken van het sexueel verschil der Veenmollen en over hunne huishouding. — *Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen*. Deel VII. blz. 42.

1858. Over het vermenigvuldigen van naalddragende boomen door wortelende uitspruitsels en daaruit te voorschijn komen van nieuw plantsoen. — *Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Akademie van Wetensehappen*. Deel VIII. blz. 355.

LEVENSBERIGHT

VAN

NICOLAAS CHRISTIAAN KIST,

Lid der Koninklijke Akademie van Wetenschappen,

DOOR

Mr. H. J. KOENEN,

Secretaris der Letterkundige Afdeeling *).

Het einde des vervlogenen jaars, Mijne Heeren, dat even als elke jaarwissel gedachten deed opkomen van sterfelijkheid en vergankelijkheid, en ons herinnerde, dat onze jaren als rustelooze golven het een na het ander in de grondelooze zee der eeuwigheid wegvloeien, deed velen uwer gewis gedenken aan de herhaalde verliezen, die onze Akademie gedurende het jaar 1859 geleden heeft. Maar weinig konden wij, toen wij voor de laatste maal in dat jaar hier bijééngekomen waren, aan de verwachting plaats geven, dat wij, alvorens wederom in den aanvang van 1860 in eene gewone Vergadering te zamen te komen, een der werkzaamste en ijverigste leden dezer Akademie zouden te betreuren hebben. En toch, gij weet het allen, Mijne Heeren! wij leden kortelings dat gevoelig verlies in ons verdienstelijke Medelid NICOLAAS CHRISTIAAN KIST, uit zijnen aardschen werkkring opgeroepen den 21sten December 1859.

Indien de gewoonte, bij de Zuster-Afdeeling het eerst ingevoerd, dat de Secretaris der Afdeeling, zoo mogelijk in de eerstvolgende gewone Vergadering, het Levensbericht, hetwelk hij voor ons Jaarboek vervaardigt, aan de Afdeeling voordraagt — indien die gewoonte mij de verplichting opleide, om een afgestorven

---

*) Voorgedragen in de Gewone Vergadering dier Afdeeling van den 9den Januarij 1860.

medelid in zijnen geheelen werkkring en alle zijne verdiensten met eenige volledigheid af te malen, inderdaad, Mijne Heeren, ik zoude voor eene zoo veelbeteekenende roeping, vooral binnen een zoo kort tijdsbestek te vervullen, moeten terugdeinzen. Doch daar vroegere ervaring mij heeft geleerd, dat de Vergadering van mij geene eigentlijke levensbeschrijving vergt, behoef ik mij ook aan het leveren van een levensbericht van onzen KIST niet te onttrekken. Ik zal hem dan ook noch als eigentlijk Godgeleerde, noch als Homileet behoeven te beschouwen, maar u vooral aan den doorkundigen Geschiedkenner, den verdienstelijken leerling van VAN HEUSDE, vooral aan den grondigen en onvermoeiden beoefenaar der vaderlandsche Kerkgeschiedenis, doen herdenken. Ons onvergetelijk medelid heeft mij die taak verlicht door de meer uitgewerkte levensschets, welke hij van ROYAARDS, den vriend zijner jeugd en van geheel zijn leven, zijnen studiegenoot en den medeuitgever van het *Archief voor Kerkelijke Geschiedenis*, heeft gegeven; eene Levensschets, die, gelijk zij den afgestorven en den overgebleven vriend tot gelijke eere verstrekte, de lotgevallen van dezen even zeer in het licht stelde, als zij het leven van den eerstgenoemden uitvoerig beschreef. Want die twee Vrienden waren als twee in gelijke richting van hun bronwel uitvloeiende stroomen, nu eens op wat nader, dan op wat grooter afstand hunne golven tusschen dezelfde beemden en akkers heen voortstuwend, tot de één een weinig eerder, de ander een weinig later, zich na een vruchtbaarmakenden loop in den grensloozen oceaan uitstorten.

Na het afsterven van VAN HEUSDE hield ROYAARDS te Utrecht, bij de eerstvolgende opening zijner akademische lessen, eene toespraak aan de studerende jongelingschap over het onderwijs van VAN HEUSDE, als pedagogisch tot de godgeleerde wetenschappen. Die toespraak was merkwaardig ook voor de waardering der beide vrienden, KIST en ROYAARDS; want beiden hebben de vruchten van het onderwijs huns leermeesters op het gebied der godgeleerdheid overgebracht. Over het geheel heeft VAN HEUSDE op de vorming van het tegenwoordige Nederland een onberekenbaren invloed geoefend, niet zoo zeer door zijne *Socratische School*, die hij wellicht ten onrechte als eene wijsbegeerte voor de negentiende

eeuw beschouwde; evenmin door zijn schema der wereldgeschiedenis, naar den leiddraad, door zijne opvatting van het geschiedwerk van POLYBIUS hem aan de hand gedaan; maar veeleer door de talrijke schaar van jongelingen door zijn bezielend onderwijs opgewekt en gevormd: eene school, zoo groot als door weinige Hoogleeraren in ons vaderland gesticht is geworden; en dat wel van leerlingen, die alle in meerdere of mindere mate, vervuld van dankbare vereering voor den Meester, het gemeenschappelijk streven hebben aan den dag gelegd, om in zijnen geest en langs den door hem gebaanden weg, ieder zijn eigen vak op eene nieuwe en eigenaardige wijze historisch te beoefenen. Zoo hebben dan ook KIST en ROYAARDS, vooral door de oprichting van een nieuw tijdschrift voor de ook door VAN HEUSDE steeds onder het oog gehoudene Kerkgeschiedenis, terwijl zelfs in Duitschland zoodanig orgaan voor dit vak van studie niet bestond, eene nieuwe baan voor de beoefening van dat gedeelte der historische wetenschappen geopend. Dat zij zelve hunne onderneming uit dat oogpunt beschouwden, heeft ROYAARDS in de opdracht zijner twee voorlezingen over zijn vereeuwigden Meester aan KIST getuigd, waarin hij schreef: „Ons onderwijs en onze gemeenschappelijke arbeid was de vrucht van zijn (VAN HEUSDES) onderwijs; en dien historischen geest, door VAN HEUSDE in ons land gewekt, te helpen verbreiden en aan te vuren, en de geldigheid zijner algemeen historische inzichten, ook in de Geschiedenis der Kerk en des Christendoms, aanschouwelijk te maken, dat was ons gemeenschappelijk streven". Inderdaad, zoo was het; en nog blijft het aan eene bekwame historische pen voorbehouden, om den invloed der school van VAN HEUSDE, niet alleen op het vermelde, maar op al de verschillende vakken, aan onze Akademiën onderwezen, in bijzonderheden na te gaan en op eene voldoende wijze te ontwikkelen.

KIST was de broederszoon van den vooral als kanselredenaar beroemden EWALDUS KIST, van wien hij in de werken van het Haagsche Genootschap tot verdediging der Christelijke godsdienst eene zeer karakterkundige levensschets gegeven heeft. Te Utrecht werd hij gevormd onder anderen door PAREAU, DE RHOER en HERMANUS ROYAARDS, maar vooral door HERINGA en VAN HEUSDE.

Zijn verblijf aan de Hoogeschool viel meerendeels in den bangen tijd onzer diepste nationale vernedering, den tijd der inlijving in het groote fransche Keizerrijk. Doch ook toen reeds ontwaakte, vooral onder de kweekelingen der ten ondergang gedoemde Utrechtsche Akademie, een naauwelijks bedwongen geestdrift, die zich, straks na de bevrijding des Vaderlands van de vreemde benden, in het openbaar lucht gaf. In 1815 trok onze KIST met een corps vrijwillige jagers naar de grenzen, en kantonneerde geruimen tijd te Bruay bij Valenciennes. Doch deze afbreking zijner akademische studiën was voor hem, even als voor velen zijner wakkerste medestudenten, eerder tot bevordering dan tot benadeeling hunner maatschappelijke vorming. Een drietal jaren later promoveerde hij daags vóór zijnen aanverwant en vriend ROYAARDS op eene akademische Proeve *Over de verandering in de Christenkerk door* KONSTANTIJN DEN GROOTE *te weeg gebracht*, waarin hij oordeelkundig den middenweg bewandelde tusschen het gevoelen dergenen die den eersten Christenkeizer al te gunstig, en van hen die hem uitsluitend in een ongunstig daglicht beschouwen. Sedert was hij eenen tijd lang herder en leeraar der Gemeente van Zoelen, waar hij den tegenwoordigen achtenswaardigen Amsterdamschen Predikant M. VAN MEETEREN in de kerkelijke bediening opvolgde. Het was in 1823 bijna gelijktijdig, dat KIST door Curatoren der Leidsche Hoogeschool tot buitengewoon Hoogleeraar in de Kerkgeschiedenis werd beroepen en aan zijnen vriend eene gelijke eer te Utrecht ten deele viel, en beiden hunne nieuwe ambtsbediening aanvaardden. KIST deed dit met het houden eener plechtige Rede: *Over den voortgang des menschelijken geestes, op te merken in de geschiedenis der leerstellingen in de Christelijke Kerk.*

Reeds te dien tijde kwamen de beide vrienden overeen om een zoodanig tijdschrift in het licht te doen verschijnen, als zij sedert tot groote bevordering van hun lievelingsvak gezamentlijk hebben uitgegeven, hetwelk in vier achtereenvolgende reeksen een rijken voorraad van bouwstoffen voor de algemeene en vaderlandsche Kerkgeschiedenis bevat, vooral van de hand der uitgevers zelve; zoodat het moeielijk was te zeggen, wie der beide vrienden met een meer rusteloozen ijver de historische wetenschap,

de een te Leiden, of de ander te Utrecht, beoefende. Toen het elfde eeuwfeest van de invoering des Christendoms, eene gebeurtenis, door ROYAARDS zoo grondig in zijne door het Kon. Ned. Instituut bekroonde Prijsverhandeling beschreven, aanbrak, hield KIST eene Feestrede, waarachter hij een belangrijk naschrift plaatste over WILLEBRORD, den Apostel van Nederland; het was slechts het verschil van standplaats, dat bij soortgelijken historischen arbeid aan ROYAARDS het onderwerp der invoering van de Kerkhervorming in de stad Utrecht aan de hand gaf, terwijl KIST daarentegen de geschiedenis van het beleg en ontzet der stad Leiden, in de Nieuwe werken der Maatschappij van Ned. Letterkunde, VI[de] Deel, oordeelkundig beschouwde. Voorts heeft hij, behalve zijne vele en veelsoortige verhandelingen in het *Archief* voorkomende, door zijne ten jare 1830 bij TEYLERS Godgeleerd Genootschap bekroonde Prijsverhandeling over de Christelijke Kerk op aarde een gedenkteeken van zijne geleerdheid en grondige studiën gesticht; en eenige jaren later ook aan de zedelijke en godsdienstige geschiedenis onzes Vaderlands een uitnemende dienst bewezen door zijn werk over *Neêrlands Biddagen en Biddagsbrieven*. Hoogst belangrijk was in dit laatste werk de verzameling van Biddagsbrieven, welke hij in het Tweede Deel van zijn merkwaardigen arbeid had bijeengebracht. Deze toch kan men, gelijk de schrijver te recht deed opmerken, beschouwen als een jaarlijksch opentlijk manifest der hooge Landsregering, waarin deze, met meerdere of mindere openhartigheid, de burgers en ingezetenen met den toestand des Lands en hare uitzichten en wenschen bekend maakte. Die Biddagsbrieven bekleedden alzoo in Nederland in vele opzichten vroeger de plaats, welke in onze dagen de zoogenaamde *Troonrede* heeft ingenomen.

Het ligt geenzins in mijn bestek, Mijne Heeren, om in een beoordeelend verslag te treden van al de belangrijke opstellen, door ons geacht Medelid in het Archief geplaatst, waarvan sommige ook in vreemde talen zijn overgebracht; noch ook den kanselarbeid in het breede te vermelden, door welken hij op de leidsche gemeente een gunstigen invloed zocht te oefenen, hetzij de afval en opstand in de belgische gewesten menigen rustigen burger met angst en siddering vervulde, hetzij de cholera

door haar gevreesde verwoestingen den schrik in veler gemoederen joeg. Alleenlijk zij het mij vergund nog te vermelden, dat hij een der wakkerste medebestuurderen was van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, welke hij tot driemalen toe als Voorzitter met eene allezins gepaste toespraak opende, en voorts hare werkzaamheden op eene beleidvolle wijze leidde, en wier Handelingen hij herhaaldelijk met welbewerkte levensberichten verrijkt heeft. Van het Bijbelgenootschap, van dat tot verdediging der Christelijke godsdienst, en van de Maatschappij van Welstand, was hij mede een der ijverigste medearbeiders en medebestuurders.

In zonderheid verdient zijn lidmaatschap der Derde Klasse van het voormalig Instituut eene uitdrukkelijke vermelding, daar hij steeds een dergenen was, die de instelling aan hare bestemming door een gedurig gadeslaan van den gang en de behoeften des tijds zochten te doen beantwoorden. Geen wonder, dat hij ook bij de oprichting van de Letterkundige Afdeeling dezer Akademie onder diegenen behoorde, die reeds bij de eerste onmiddelijk van den Koning uitgaande benoeming eene achtbare plaats verwierven. Zijne trouwe deelneming aan onze werkzaamheden is nog levendig in uw aller geheugen, en ik behoef u niet te zeggen, dat, ware zijn leven een weinig langer gerekt geworden, wij hem mogelijk eene uitvoerige behandeling zouden hebben te danken gehad der zoo merkwaardige brieven van KAREL V, welke onze Afdeeling van zijne hand ter plaatsing in hare werken heeft mogen ontvangen,

Ons geacht en naar onzen wensch en ons verlangen te vroeg van ons gescheiden Medelid was niet alleen een gelukkig beoefenaar der aan hem opgedragene wetenschap: ook van muziek en schilderkunst, vooral in verband met oudheidkundige studiën, was hij een warm en smaakvol voorstander. Hij bracht eene niet onbelangrijke verzameling van munten en penningen, portretten, platen (voornamelijk van oude meesters, zoo als LUCAS VAN LEYDEN en ALBRECHT DURER,) vooral ook van oudheden en handschriften bijeen, met welke hij zich gaarne in zijne vrije uren bezig hield. Zijne verklaringen van den penning van Aquileja, en van eene bisschoppelijke munt te Leiden opgedolven, beide

in het Archief voor de Kerkelijke Geschiedenis voorkomende, zijn proeven van zijne ervarenis in de Numismatiek. Hoe zeer hem de roem des Vaderlands ter harte ging bleek mij bij onderscheidene gelegenheden, vooral toen ik met hem en eenige andere oudheidkundigen vóór ruim een jaar een uitstap naar de beide Egmonden deed, en onze opneming van de plek van het aloude Huldtooneel aanleiding gaf tot de opluistering dier plaats door een gedenksteen, hare aloude bestemming aanwijzende. Zijne waardige Weduwe en talrijk gezin verliezen in hem een onvergetelijken vriend en verzorger. Blijve de waardige geleerde duurzaam in ons aller herdenking leven, Mijne Heeren, en volgen wij allen getrouw zijn voorbeeld, om te werken terwijl het dag is, eer de nacht komt, waarin niemand werken kan!

LEVENSBERICHT

VAN

THOMAS BABINGTON LORD MACAULAY,

DOOR

Mr. H. J. KOENEN.
Secretaris der Letterkundige Afdeeling *).

Tot dus ver, Mijne Heeren, was ons, gedurende het bijna vijfjarig bestaan van de Afdeeling onzer Akademie voor Taal-, Geschied- en Letterkunde, geen enkel onzer niet talrijke buitenlandsche leden ontvallen. Het voor onze Vereeniging reeds zoo nootlottige jaar 1859 mocht niet ten einde loopen, zonder dat een der meestgevierde mannen — wellicht na ALEXANDER VON HUMBOLDT de beroemdste van allen — ons ontrukt wierd. De onsterfelijke THOMAS BABINGTON MACAULAY, de eerste der Engelsche Oordeelkundigen en Geschiedschrijvers van onzen tijd — is niet meer! Hij werd den 28sten der vorige maand in een bijna zestigjarigen leeftijd aan zijn Vaderland, ja, men mag wel zeggen, aan het geletterd publiek van de beide halfronden onzer aarde, dat alom zijne schaars geëvenaarde gaven huldigde, nog onverwacht ontrukt. Zijn leven behoort aan geheel de beschaafde wereld, en zal door menige pen veel treffelijker worden geboekstaafd dan het mij mogelijk zijn zou dit, op de weinige mij hiertoe vergunde bladzijden, te beproeven. Vergunt mij dus alleen, Mijne Heeren, dat ik beknoptelijk zijne uitnemende verdiensten, vooral met betrekking tot ons Vaderland zoeke te schetsen, voor welks geschiedenis hij van meerdere beteekenis was dan voor die van eenig land van Europa buiten het zijne.

THOMAS BABINGTON MACAULAY was de zoon van dien ZACHARIAS

---

*) Voorgedragen in de Gewone Vergadering dier Afdeeling van den 9den Januarij 1860.

MACAULAY, die, vriend van WILBERFORCE, zich deed kennen door het stichten van den eersten Abolitionisten-club in het Britsche Rijk ten behoeve van de vrijmaking der Slaven in West-Indië. WILBERFORCE zag dan ook met welgevallen de buitengemeene vorderingen van den Zoon zijns Vriends, en beschouwde reeds in 1821 in een zijner brieven, den jongen MACAULAY mitsgaders MALDEN, zijn bestendigen mededinger, als de twee uitstekendste kweekelingen der Universiteit van Cambridge, waar de eerstgenoemde in 1821 het Baccalaureaat zeer loffelijk verwierf *). Na het verlaten der Akademie heeft MACAULAY een tiental jaren lang gedeeltelijk aan meer practische rechtsstudiën, gedeeltelijk aan zijne vroegste vertoogen en andere voorbereidende studiën voor zijne verdere loopbaan, vooral ook aan het beoefenen der geschiedenis van de Constitutie zijns Vaderlands, besteed. Door zulke studiën plegen in Groot-Brittanje de jongelingen, die zich tot de loopbaan der staatkunde geroepen voelen, hunne bevoegdheid tot een practischen werkkring deels te verwerven, deels te staven; en niet weinige der uitstekendste staatsmannen van het Britsche Rijk zijn begonnen met zich op het veld der historische en letterkundige studiën boven de meesten hunner tijdgenooten te onderscheiden, waartoe de zeer gewaardeerde driemaandelijksche en andere beoordeelende Tijdschriften huns Vaderlands hun eene gereede gelegenheid aanbieden. Zoo heeft het bekende *Edinburgh Review*, onder welks mede-arbeiders hij een eersten rang bekleedde, den hoogbegaafden vertoogschrijver de baan der eere geopend.

In 1830 trad MACAULAY het politieke leven in, door Calne, een min aanzienlijke met kiesrecht begiftigde burg tot lid van het Huis der Gemeenten verkozen. Eerlang nam hij met geestdrift deel aan de hevige partijworsteling over den Reformbill, dien hij met al zijn vermogen voorstond. In 1832 door de stad Leeds gekozen, bleef hij nog twee jaren lang een werkzaam lid van het Lagerhuis, om zich daarna te verplaatsen naar Britsch-Indië; waar hij lid werd van den Raad van bestuur, en Voorzitter der Commissie van wetgeving voor die gewesten. Daar was het ook, dat hij met onverdroten vlijt de bouwstoffen zijner

---

*) *Life of Wilberforce*, V, 94.

twee uitmuntende studiën over de lotgevallen van Lord CLIVE en WARREN HASTINGS verzamelde.

In 1839 in het Vaderland teruggekeerd, werd MACAULAY lid van het Ministerie en bleef in die betrekking, zoo lang het zich staande hield, een tweetal jaren werkzaam. Opmerkelijk is het, dat dit Whig-ministerie bijna enkel uit mannen bestond, die vóór hun optreden aan de Muzen en de Gratiën offers hadden gebracht; een verschijnsel, dat trouwens in Engeland geenzins zeldzaam is. In 1840 ontving hij het aan gene zijde van het Kanaal hoog gewaardeerde mandaat der kiezers van Edinburgh, de tweede stad des Rijks, doch werd daar in 1847 niet herkozen, dewijl hij gestemd had voor de onderstandsgelden, door den Staat aan het collegie van Maynooth te verleenen. Hierover verstoord, onttrok hij zich aan het openbare leven; doch werd vijf jaren later door de Kiezers van datzelfde Edinburgh uitgenoodigd, zich op nieuw verkiesbaar te stellen. Hij nam de candidatuur aan, en werd lid van het Huis, tot dat hij zich door den min gunstigen staat zijner gezondheid genoodzaakt zag den zetel, dien hij op eene zoo eervolle wijze verkregen had, op nieuw te verlaten. Later werd hij door de Kroon, onder den titel van Baron MACAULAY VAN ROTHLEY, tot lid van het Hoogerhuis benoemd.

Het was eerst in dit latere tijdvak zijns levens, en wel in het jaar 1842, dat de uitstekende Prozaschrijver zich ook als talentvol en bevallig dichter deed kennen door de uitgave zijner *Lays of ancient Rome,* in welke hij het vernuftige denkbeeld verwezentlijkte, om de Volkszangen, uit welke naar NIEBUHRS onderstelling de oudste geschiedenis van Rome zou ontstaan zijn, uit de bij overlevering bewaarde geschiedenis te restaureren. *Horatius Cocles,* de *Veldslag bij het meir Regillus,* en *Virginia,* waren de belangwekkende onderwerpen die hij op deze wijze behandelde, en die hem, men bespeurt dit al ras, door de Muze der Historie waren ingegeven. Zij zijn voorts merkwaardig, omdat zij ons de instemming van den grooten Geschiedschrijver zijns Vaderlands met de inzichten van NIEBUHR over de geschiedenis van oud-Rome, waarover MACAULAY anders niets in het licht gegeven heeft, doen kennen. In zijne historische Balladen heeft MACAULAY zich evenwel niet tot de Romeinsche geschiedenis bepaald. De *strijd*

tegen de Ligue; Ivry, een lied der Hugenooten, en het fragment van een dichtstuk op den ondergang der *Spaansche Armada*, hadden hem reeds nader aan die latere eeuw gevoerd, wier geschiedenis hem eenige jaren later onvergankelijke lauweren zou doen verwerven.

De roem van MACAULAY berust echter hoofdzakelijk, deels op zijne literarische vertoogen (*Essays*), deels op zijne parlementaire redevoeringen, maar vooral op zijn groote historische werk. In zijne literarische beoordeelingen heeft hij zich somtijds door den geest der partij die hij omhelsd had, laten medeslepen, om hen die in de rijen der tegenovergestelde partij geschaard stonden, met bovenmatige strengheid te behandelen, zoo als men daarvan in zijne veroordeeling der twee voornaamste poëtische voortbrengselen van den tory- en hoog-kerkelijk gezinden ROBERT MONTGOMERY een bewijs vindt. Ook in zijne parlementaire loopbaan was hij, reeds uit beginsel, verre verwijderd van die kleurlooze onpartijdigheid, waarop een wereldburger als EDWARD GIBBON, met wiens historisch talent men het zijne wel eens vergeleken heeft, jacht of aanspraak maakte. Want het engelsche volk is zamengesteld uit partijen, die elkander op eene heilzame wijs in evenwicht houden, zoolang slechts het nationale gevoel en de algemeene vaderlandsliefde het verschil en de worsteling dier partijen beheerschen. Als Historieschrijver echter heeft hij, welke ook zijne staatkundige sympathiën waren, de hoogere eischen der historische trouw niet wetens miskend noch gekrenkt *). Van ons Vaderland en het doorluchtige Stamhuis, door hetwelk wij geregeerd worden, was hij, ook op politieke gronden, wegens beider bestemming onder de Staten van het westelijk Europa — een warme Vriend en Voorstander. Nog herinner ik mij den weldadigen indruk, dien in 1849 de mededeelingen van onzen verdienstelijken Geschiedkenner en Historieschrijver DE JONGE in de tweede klasse van het voormalige Instituut, omtrent het toen pas uitgekomen eerste Deel zijner Geschiedenis van Engeland maakten, daar wij hier te lande aan zulk eene waardering door een der edelste

*) Men kent den pennestrijd over WILLIAM PENN tegen MACAULAY gevoerd. Ofschoon hij met goed gevolg wederlegd is, schijnt MACAULAY zich ter goedertrouw te hebben vergist. Jammer is het, dat hij dit niet heeft erkend.

vernuften en talentvolste Staatslieden van het wel eens naijverig Albion niet gewoon waren *). Sedert hebben de volgende Deelen, terwijl zij den roem des Auteurs immer verder verbreidden, die warme deelneming voor Oranje en Nederland steeds helderder in het licht gesteld. Geen wonder dat deze Akademie hem straks na de stichting der Letterkundige Afdeeling tot haar buitenlandsch Medelid benoemde. Ik had hem te Londen reeds vroeger in 1852 mogen leeren kennen; en de briefwissel, dien ik sedert nu en dan met hem voerde, heeft mij herhaaldelijk de proeven geleverd van zijne heusche welwillendheid, om mij met de literarische hulpmiddelen ten dienste te staan, die ik door zijne tusschenkomst uit Engeland wenschte te bekomen.

Groot waren MACAULAY's talenten als Letterkundige, als Oordeelkundige en Geschiedschrijver. Hij was — dit werd onlangs in het necrologische artikel van de *Times* gezegd; — „hij was zulk een onvergelijkelijk meester in het gebruik zijner taal, zoo helder van gedachten, zoo klaar van uitdrukking, dat wij twijfelen, of men ergens in één zijner geschriften een onduidelijken of verwrongen volzin zal kunnen aanwijzen. Als vertoogschrijver heeft hij geenen mededinger op het gansche gebied der Engelsche Letterkunde. Het moge zijn, dat hij al te veel van de manier van het Vertoog in zijne Geschiedenis heeft overgebracht, gelijk, volgens zijne eigene zoo juiste als keurige opmerking, ESCHYLUS te veel van den trant der ode in zijne treurspelen heeft opgenomen; en hieraan is wellicht die al te groote uitvoerigheid te wijten, welke wij hoofdzakelijk slechts daarom betreuren, dewijl zij ons heeft beroofd van het heldere licht, hetwelk zijn genie ook op een later tijdperk onzer geschiedenis zoude verspreid hebben. Zijne nasporingen waren van een verbazenden omvang, en ondanks eenige weinige onnaauwkeurigheden, aan welke ieder menschelijk werk onderhevig is, heeft over het algemeen de juistheid ook der bijzonderheden, zelfs bij de bitterste aanvallen eener vijandige kritiek, te helderder uitgeblonken" †).

---

*) Zie het *Jaarboek* voor 1850, bl. 112.

†) Dat MACAULAY zich ook door de werking zijner vrije pen bittere vijanden verwekte, blijkt onder anderen uit de omstandigheid, dat de Hooglanders

Wanneer we ons afvragen, Mijne Heeren, door welke eigenschappen de veelzins nieuwe wijze van historieschrijven van MACAULAY zich onderscheidt, dan is, mijns inziens, eene der voornaamste, de veelzijdigheid van oogpunten, uit welke hij het engelsche volksleven beschouwt en de aanschouwelijke wijze waarop hij het beschrijft, gevoegd bij eenen omvang en eene verscheidenheid van bronnenstudie, hoedanige men tot hiertoe niet gewoon was. „Het zal mijn streven zijn, (zegt hij in zijne Inleiding,) de geschiedenis des Volks te schrijven, zoowel die der natie als der Regering; de ontwikkeling voor te stellen van nuttige en het leven opluisterende kunsten; de opkomst af te malen van godsdienstsecten en staatspartijen; de veranderingen van letterkundigen smaak te doen opmerken; de zeden te schetsen der elkander opvolgende geslachten, en zelfs niet achteloos voorbij te gaan de omwentelingen, welke hebben plaats gehad in kleeding en huisraad, in maaltijden en openbare vermakelijkheden. Gaarne zal ik mij aan het verwijt onderwerpen, dat ik beneden de waardigheid der Geschiedenis ben afgedaald, indien ik wèl mag slagen in het plaatsen voor het oog van den Engelschman der negentiende Eeuw, eener naauwkeurige afbeelding van het geheele leven zijner voorvaderen." Getrouw aan dit ontwerp heeft MACAULAY het volksleven met eene vroeger niet gekende volledigheid afgemaald. In dat schilderachtig voorstellen van het leven der voorgeslachten in het geheel, en van merkwaardige persoonlijkheden, staatspartijen en godsdienstsecten in het bijzonder, ligt het geheim van de bekoorlijke aantrekkelijkheid en leerzame grondigheid zijns werks. Maar juist daartoe werd een onmetelijke schat van zorgvuldig opgezamelde kennis vereischt; en een blik op de bestanddeelen zijner boekerij deed mij, toen ik bij mijn bezoek ten zijnent eenige minuten op de tehuiskomst van den grooten man moest wachten, de verbazende schatten van oudheidkennis bewonderen, die hij ook uit de onaanzienlijkste oude boekskens bijeengebracht had. De uit-

---

van Glenmare en Inverness om de min gunstige wijze, waarop hij zich in het Vierde Deel zijner *Geschiedenis van Engeland* over hunne Voorvaderen had uitgelaten, hunnen wrok lucht gaven, door hun beroemden landgenoot *in effigie* te verbranden.

gestrekte kennis die een WALTER SCOTT ten behoeve zijner nationale novellen heeft opgezameld en gebezigd, heeft benevens de meer gewone en eigentlijke oorkonden zijner verhalen eenen MACAULAY, in staat gesteld om een werk als zijne Geschiedenis van Engeland te leveren; en hij heeft ze met eene zeldzaam geëvenaarde vlijt in het belang van de trouw der schildering weten aan te wenden.

Met GUIZOT, GROTE en LEOPOLD RANKE was MACAULAY een der vier buitenlandsche leden, door onze Akademie voor het vak der Geschiedkunde gekozen. Ik zal den vereeuwigden Historieschrijver en Letterkundige thans niet met de drie overige beroemde mannen vergelijken. Maar het heeft mij getroffen, dat drie van deze vier uitstekende Geschiedkundigen van de geschiedenis van Groot-Brittanje in een gewichtig tijdperk harer ontwikkeling hun werk gemaakt hebben. Zoo belangrijk is de plaats welke de Geschiedenis van het angelsaxische menschenras, waartoe ook onze Natie behoort, en zulks vooral in het tijdvak van onzen hoogsten bloei, in de algemeene geschiedenis der wereld bekleedt. Ook op het grootsche verledene der Nederlandsche Natie is in onze dagen wederom meer dan ooit de aandacht der uitstekendste Geschiedkundigen gevestigd. Zou niet de belangvolle ontwikkeling welke de historiographie in een naburig rijk, vooral ten gevolge van het meesterwerk van MACAULAY erlangd heeft, niet slechts op onze Geleerden, maar op onze algeheele beschaving terugwerken? Men heeft opgemerkt, dat de uitgave van het beroemde in gedachten zoo rijke werk in onderscheidene landen op het geheele Publiek een onberekenbaren invloed heeft gehad, zoodat soms enkele volzinnen van den Engelschen Auteur tot geheele Vertoogen en uitgewerkte artikelen op het gebied der periodieke letterkunde hebben aanleiding gegeven. Zal niet onze historiographie den invloed van zulk een schitterend voorbeeld ondervinden, en zien wij niet reeds in ons midden zulken, die dat spoor met uitstekend gevolg betreden? Voorzeker, Mijne Heeren; en ik durf mij beloven, dat deze Akademie mede de vruchten zal plukken, die het bewandelen van het spoor, door MACAULAY gebaand, ook hier te lande doet verwachten!

JAARBOEK

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE

VAN

WETENSCHAPPEN.

GEVESTIGD

TE

AMSTERDAM.

VOOR

1860.

AMSTERDAM,
C. G. VAN DER POST.

GEDRUKT BIJ W. J. KRÖBER.

INHOUD.

NAAMLIJST

DER

GEWONE LEDEN,

DER

CORRESPONDENTEN

IN DE OVERZEESCHE BEZITTINGEN VAN HET RIJK

EN DER

BUITENLANDSCHE LEDEN

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN.

STAAT

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN

OP DEN 28STEN APRIL DES JAARS 1860.

BESTUUR DER AKADEMIE

gedurende het Akademiejaar van April 1860—April 1861.

ALGEMEENE VOORZITTER,
J. DE WAL.

ALGEMEENE SECRETARIS,
W. VROLIK.

Afdeeling Wis- en Natuurkundige Wetenschappen.

VOORZITTER,
G. SIMONS.

ONDERVOORZITTER,
C. J. MATTHES.

SECRETARIS,
W. VROLIK.

Afdeeling voor de Taal-, Letter-, Geschiedkundige en Wijsgeerige Wetenschappen.

VOORZITTER,
J. DE WAL.

ONDERVOORZITTER,
W. MOLL.

SECRETARIS,
H. J. KOENEN.

Afdeeling voor de Wis- en Natuurkundige Wetenschappen.

Gewone Leden.

A. BRANTS, te *Joppe bij Gorsel.*
D. J. STORM BUYSING, te *Delft.*
J. P. DELPRAT, *te 's Gravenhage.*
J. VAN GEUNS, te *Amsterdam.*
H. C. VAN HALL, te *Groningen.*
J. VAN DER HOEVEN, te *Leiden.*
C. PRUYS VAN DER HOEVEN, te *Leiden.*
F. KAISER, te *Leiden.*
J. L. C. SCHROEDER VAN DER KOLK, te *Utrecht.*
L. J. A. VAN DER KUN, te *'s Gravenhage.*
R. LOBATTO, te *Delft.*
C. J. MATTHES, te *Amsterdam.*
A. H. VAN DER BOON MESCH, te *Leiden.*
G. J. MULDER, te *Utrecht.*
R. VAN REES, te *Utrecht.*
W. N. ROSE, te *'s Gravenhage.*
G. SIMONS, te *'s Gravenhage.*
F. J. STAMKART, te *Amsterdam.*
G. J. VERDAM, te *Leiden.*
W. H. DE VRIESE, te *Leiden* (tijdelijk te *Batavia*).
W. VROLIK *), te *Amsterdam.*
F. W. CONRAD, te *'s Gravenhage.*
F. C. DONDERS, te *Utrecht.*
J. W. ERMERINS, te *Groningen.*
J. BADON GHIJBEN, te *Breda.*
H. J. HALBERTSMA, te *Leiden.*
P. HARTING, te *Utrecht.*
G. A. VAN KERKWIJK, te *Utrecht.*
CL. MULDER, te *Groningen.*
J. W. L. VAN OORDT, te *Rotterdam.*

---

*) Tot aan den Heer W. VROLIK zijn de namen alphabetisch gesteld van hen, die, bij Koninklijk besluit van 26 October 1851, N°. 3, werden benoemd tot gewone leden der Koninklijke Akademie van Wetenschappen.

H. SCHLEGEL, te *Utrecht*.
G. E. VOORHELM SCHNEEVOOGT, te *Amsterdam*.
W. C. H. STARING *), te *Haarlem*.
C. H. D. BUYS BALLOT, te *Utrecht*.
C. L. BLUME, te *Leiden*.
F. Z. ERMERINS, te *Groningen*.
J. A. C. OUDEMANS, te *Utrecht* (tijdelijk te *Batavia*).
D. BIERENS DE HAAN, te *Deventer*.
J. BOSQUET, te *Maastricht*.
A. W. M. VAN HASSELT, te *Utrecht*.
R. B. VAN DEN BOSCH, te *Goes*.
M. C. VERLOREN, te *Utrecht*.
J. VAN GOGH, te *Utrecht* (tijdelijk in *Oost-Indië*).
V. S. M. VAN DER WILLIGEN, te *Deventer*.
P. ELIAS, te *Amsterdam*.
C. A. J. A. OUDEMANS, te *Amsterdam*.
E. H. VON BAUMHAUER, te *Amsterdam*.
F. A. W. MIQUEL, te *Utrecht*.
S. C. SNELLEN VAN VOLLENHOVEN, te *Leiden*.
P. M. BRUTEL DE LA RIVIÈRE, aan het *Nieuwe-Diep*.

Rustende Leden.

H. G. SEELIG, te *Breda*.
J. G. S. VAN BREDA, te *Haarlem*.

Correspondenten in de Overzeesche Bezittingen van het Rijk.

C. SWAVING, te *Buitenzorg op Java*.
P. BLEEKER, te *Batavia*.
F. JUNGHUHN, te *Batavia*.

---

*) De alphabetische orde is ook aangenomen voor hen, die door het besluit van 23 Februarij 1855 tot gewone leden der Natuurkundige Afdeeling van de Akademie werden benoemd. De rangorde der leden, volgende op den Heer W. C. H. STARING, wordt bepaald door den tijd hunner benoeming.

G. WASZINK, te *Batavia.*

F. A. C. DUMONTIER, te *Paramaribo.*

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

Buitenlandsche Leden.

E. BECQUEREL, te *Parijs.*

H. K. W. BERGHAUS, te *Potsdam.*

M. DUMAS, te *Parijs.*

M. FARADAY, te *Londen.*

J. LIEBIG, te *Munchen.*

H. VON MOHL, te *Tubingen.*

J. J. D'OMALIUS, te *Namen.*

R. OWEN, te *Londen.*

A. QUETELET, te *Brussel.*

RAMON DE LA SAGRA, te *Parijs.*

F. TIEDEMANN, te *Munchen.*

DE HERTOG VAN URSEL, te *Brussel.*

SIR JOHN. HERSCHEL, te *Londen.*

P. J. VAN BENEDEN, te *Leuven.*

G. B. AIRY, te *Greenwich.*

H. HELMHOLTZ, te *Heidelberg,*

A. W. HOFMANN, te *Londen.*

V. REGNAULT, te *Parijs.*

R. VIRCHOW, te *Berlijn.*

. . . .

Afdeeling voor de Taal-. Letter-, Geschiedkundige en Wijsgeerige Wetenschappen.

Gewone Leden.

J. ACKERSDIJK, te *Utrecht.*

J. BOSSCHA, te *'s Gravenhage.*

R. C. BAKHUIZEN VAN DEN BRINK, te *'s Gravenhage.*
R. P. A. DOZY, te *Leiden.*
F. C. DE GREUVE, te *Groningen.*
J. HOFFMANN, te *Leiden.*
L. J. F. JANSSEN, te *Leiden.*
T. W. J. JUYNBOLL, te *Leiden.*
S. KARSTEN, te *Utrecht.*
C. LEEMANS, te *Leiden.*
J. VAN LENNEP, te *Amsterdam.*
T. ROORDA, te *Delft.*
A. RUTGERS, te *Leiden.*
M. DE VRIES *), te *Leiden.*
IS. AN. NIJHOFF, te *Arnhem.*
W. G. BRILL, te *Utrecht.*
G. H. M. DELPRAT, te *Rotterdam.*
L. PH. C. VAN DEN BERGH, te *'s Gravenhage.*
W. J. A. JONCKBLOET, te *Groningen.*
W. MOLL, te *Amsterdam.*
H. J. KOENEN, te *Amsterdam.*
J. DE WAL, te *Leiden.*
J. DIRKS, te *Leeuwarden.*
J. G. HULLEMAN, te *Leiden.*
H. C. MILLIES, te *Utrecht.*
C. W. OPZOOMER, te *Utrecht.*
J. H. SCHOLTEN, te *Leiden.*
L. A. J. W. SLOET, te *Arnhem.*
W. J. KNOOP, te *Breda.*
G. DE VRIES AZ., te *Haarlem.*
J. C. G. BOOT, te *Amsterdam.*
M. H. GODEFROI, te *'s Gravenhage.*
J. A. C. VAN HEUSDE, te *Utrecht.*
W. C. MEES, te *Amsterdam.*

---

*) Tot aan den Heer M. DE VRIES zijn de namen alphabetisch gesteld van hen, die bij Koninklijk besluit van 23 Febr. 1855 tot gewone leden der Afdeeling werden benoemd. De rangorde der overige leden wordt bepaald door den tijd hunner benoeming.

N. BEETS, te *Utrecht.*

R. J. FRUIN, te *Leiden.*

B. J. LINTELO DE GEER, te *Utrecht.*

J. H. HOLWERDA, te *Gorinchem.*

A. KUENEN, te *Leiden.*

G. MEES AZ., te *Rotterdam.*

J. KAPPEYNE VAN DE COPELLO, te *'s Gravenhage.*

D. HARTING, te *Enkhuizen.*

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

Rustende Leden.

A. C. HOLTIUS, te *Utrecht.*

J. BAKE, te *Leiden.*

Correspondenten in de Overzeesche Bezittingen van het Rijk.

J. F. G. BRUMUND, te *Batavia.*

R. H. TH. FRIEDRICH, te *Batavia.*

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

Buitenlandsche Leden.

MICHEL CHEVALIER, te *Parijs.*
H. L. FLEISCHER, te *Leipzig.*
F. GUIZOT, te *Parijs.*
L. P. GACHARD, te *Brussel.*
C. R. LEPSIUS, te *Berlijn.*
J. N. MADVIG, te *Koppenhagen.*
LEOPOLD RANKE, te *Berlijn.*
F. C. VON SAVIGNY, te *Berlijn.*
C. ULLMANN, te *Carlsruhe.*
A. R. RANGABÉ, te *Athene.*
G. GROTE, te *Londen.*
J. ROULEZ, te *Gent.*
STANISLAS JULIEN, te *Parijs.*
K. J. VON BUNSEN, te *Bonn.*
C. LASSEN, te *Bonn.*
TH. MOMMSEN, te *Leipzig.*
H. C. RAWLINSON, te *Londen.*
A. THEINER, te *Rome.*
. . . .
. . . .

ALPHABETISCHE LIJST

DER

GEWONE LEDEN,

DER

CORRESPONDENTEN

IN DE OVERZEESCHE BEZITTINGEN VAN HET RIJK

EN DER

BUITENLANDSCHE LEDEN

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN-WETENSCHAPPEN.

SEDERT DE OPRIGTING IN 1851.

NB. De letter	L.	beteekent	gewoon Lid.
" "	C.	"	Correspondent.
" "	B. L.	"	Buitenlandsch Lid.
" "	R. L.	"	Rustend Lid.
" "	a. N.	"	Afdeeling Natuurkunde.
" "	a. L.	"	Afdeeling Letterkunde.

A.

Ackersdijck, (J.) te *Utrecht*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Airy, (G. B.) te *Greenwich*, B. L. a. N. 4 Mei 1859.

Arago, (D. F.) te *Parijs*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 2 Oct. 1853.

Assen, (C. J. van) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855, R. L. 1858. Overl. 13 Sept. 1859.

B.

Bake, (J.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855. R. L. 1858.

Baumhauer, (E. H. von) te *Amsterdam*, L. a. N. 1 Mei 1858.

Becquerel, (E.) te *Parijs*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Beek, (A. van) te *Utrecht*, R. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 7 Jan. 1856.

Beets, (N.) te *Utrecht*, L. a. L. 4 Mei 1859.

Beneden, (P. J. van) te *Leuven*, B. L. a. N. 4 Mei 1859.

Bergh, (L. Ph. C. van den) te *'s Gravenhage*, L. a. L. 24 Maart 1855.

Berghaus, (H. K. W.), te *Potsdam*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Bleeker, (P.) te *Batavia*, C. a. N. 6 April 1855.

Blume, (C. L.) te *Leiden*, L a. N. 6 April 1855.

Boot, (J. C. G.) te *Amsterdam*, L. a. L. 2 Mei 1857.

Bosch, (R. B. van den) te *Goes*, L. a. N. 2 Mei 1857.

Bosquet, (J.) te *Maastricht*, L. a. N. 5 Mei 1856.

Bosscha, (J.) te *'s Gravenhage*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Brants, (A.) te *Joppe bij Gorsel*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Breda, (J. G. S. van) te *Haarlem*, L. a. N. 26 Oct. 1851. R. L. Oct. 1858.

Brill, (W. G.) te *Utrecht*, L. a. L. 24 Maart 1855.

Brink, (R. C. Bakhuizen van den) te *'s Gravenhage*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Brown, (R.) te *Londen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 10 Junij 1858.

Brumund, (J. F. G.) te *Batavia*, C. a. L. 19 April 1855.

Brutel de la Rivière, (P. M.) aan het *Nieuwe Diep*, L. a. N. 8 Mei 1860.

Bünsen, (K. J. v.) te *Bonn*, B. L. a. L. 4 Mei 1859.

Buys Ballot, (C. H. D.) te *Utrecht*, L. a. N. 6 April 1855.

Buysing, (D. J. Storm) te *Delft*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

C.

Chevalier, (Michel) te *Parijs*, B. L. a. L. 19 April 1855.

Cobet, (C. G.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855. Bed. 8 Sept. 1856.

Conrad (F. W.) te *'s Gravenhage*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

D.

Delprat, (G. H. M.) te *Rotterdam*, L. a. L. 24 Maart 1855.

Delprat, (J. P.) te *'s Gravenhage*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Dirks, (J.) te *Leeuwarden*, L. a. L. 5 Mei 1856.

Donders, (F. C.) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Dozy, (F.) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 7 Oct. 1856.

Dozy, (R. P. A.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Dumas, (M.) te *Parijs*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Dumontier, (F. A. C.) te *Paramaribo*, C. a. N. 4 Mei 1859.

Dijk, (C. M. van) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Bed. 21 Maart 1853.

E.

Elias, (P.) te *Amsterdam*, L. a. N. 2 Mei 1857.

Ermerins, (F. Z.) te *Groningen*, L. a. N. 6 April 1855.

Ermerins, (J. W.) te *Groningen*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

d'Espine, (Baron A.) te *Aix* in *Savoye*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 7 April 1853.

F.

Faraday, (M.) te *Londen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Fleischer, (H. L.) te *Leipzig*, B. L. a. L. 19 April 1855.

Focke, (H. C.) te *Paramaribo*, C. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 29 Junij 1856.

Fremery, (P. J. J. de) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 7 Sept. 1855.

Friedrich, (R. H. Th.) te *Batavia*, C. a. L. 1 Mei 1858.

Fruin, (R. J.) te *Leiden*, L. a. L. 4 Mei 1859.

G.

Gachard, (L. P.) te *Brussel*, B. L. a. L. 19 April 1855.

Gauss, (C. F.) te *Göttingen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 23 Febr. 1855.

Geer, (B. J. Lintelo de) te *Utrecht*· L. a. L. 4 Mei 1859.

Geuns, (J. van) te *Amsterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Ghijben, (J. Badon) te *Breda*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Gilse, (J. van) te *Amsterdam*, L. a. L. 4 Mei 1859. Overl. 26 Mei 1859.

Glavimans, (C. J.) te *Rotterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 11 Aug. 1857.

Godefroi, (M. H.) te *'s Gravenhage*, L. a. L. 2 Mei 1857.

Gogh, (J. van) te *Utrecht*, L. a. N. 2 Mei 1857.

Greuve, (F. C. de), te *Groningen*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Groen van Prinsterer, (G.) te *'s Gravenhage*, L. a. L. 23 Febr. 1855. Bed. 27 April 1855.

Grote (G.) te *Londen*, B. L. a. L. 2 Mei 1857.

Guizot, (F.) te *Parijs*, B. L. a. L. 19 April 1855.

H.

Haan, (D. Bierens de) te *Deventer*, L. a. N. 5 Mei 1856.

Haan, (W. de) te *Haarlem*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 15 April 1855.

Halbertsma, (H. J.) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Hall, (H. C. van) te *Groningen*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Hall, (J. van) te *Utrecht*, L. a. L. 24 Maart 1855. Overl. 19 Maart 1859.

Harting, (D.) te *Enkhuizen*, L. a. L. 8 Mei 1860.

Harting, (P.) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Hasselt, (A. W. M. van) te *Utrecht*, L. a. N. 5 Mei 1856.

Hasskarl, (J. K.) te *Batavia*, C. a. N. 6 April 1855. *)

Helmholtz, (H.) te *Heidelberg*, B. L. a. N. 4 Mei 1859.

Herschel, (Sir John) te *Londen*, B. L. a. N. 1 Mei 1858.

Heusde, (J. A. C. van) te *Utrecht*, L. a. L. 1 Mei 1858.

Hoeven, (A. des Amorie van der) te *Amsterdam*, L. a. L. 23 Febr. 1855. Overl. 29 Julij 1855.

Hoeven, (C. Pruys van der) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Hoeven, (J. van der) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Hoffmann, (J.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Hofmann, (A. W.) te *Londen*, B. L. a. N. 4 Mei 1859.

Holtius, (A. C.) te *Utrecht*, L. a. L. 23 Febr. 1855. R. L. 1857.

Holwerda, (J. H.) te *Gorinchem*, L. a. L. 4 Mei 1859.

Horsfield, (Th.) te *Londen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 24 Julij 1859.

Hulleman, (J. G.) te *Leiden*, L. a. L. 5 Mei 1856.

Humboldt, (A. von) te *Berlijn*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 6 Mei 1859.

J.

Janssen, (L. F. J.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Jonckbloet, (W. J. A.) te *Groningen*, L. a. L. 24 Maart 1855.

Julien, (S.) te *Parijs*, B. L. a. L. 2 Mei 1857.

Junghuhn, (G.) te *Batavia*, C. a. N. 6 April 1855.

Juynboll, (T. W. J.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

K.

Kaiser, (F.) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Kappeyne van de Capello, (J.) te *'s Gravenhage*, L. a. L. 8 Mei 1860.

Karsten, (S.) te *Utrecht*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Kemper, (J. de Bosch) te *Amsterdam*, L. a. L. 23 Febr. 1855. Bed. 26 April 1856.

---

*) De titel van Correspondent is vervallen, door dien de Heer HASSKARL Oost-Indië verlaten en zich in Duitschland met der woon gevestigd heeft.

Kerkwijk, (G. A. van) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Kist, (N. C.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855. Overl. 21 Dec. 1859.

Knoop, (W. J.) te *Breda*, L. a. L. 2 Mei 1857.

Koenen, (H. J.) te *Amsterdam*, L. a. L. 24 Maart 1855.

Kolk, (J. L. C. Schroeder van der) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Kuenen, (A.) te *Leiden*, L. a. L. 4 Mei 1859.

Kun, (L. J. A. van der) te *'s Gravenhage*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

L.

Lassen, (C.) te *Bonn*, B. L. a. L. 4 Mei 1859.

Leemans, (C.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Lennep, (J. van) te *Amsterdam*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Lepsius, (C. R.) te *Berlijn*, B. L. a. L. 19 April 1855.

Liebig, (J.) te *Munchen*, B. L. a. N 26 Oct. 1851.

Lindenau, (B. A. von) te *Altenburg*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 21 Mei 1855.

Lobatto, (R.) te *Delft*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

M.

Macaulay, (Th. Babington) te *Campdenkill* bij *Kensington*, B. L. a. L. 19 April 1855. Overl. 21 Dec. 1859.

Madvig, (J. N.) te *Koppenhagen*, B. L. a. L. 19 April 1855.

Matthes, (C. J.) te *Amsterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Mees, Az. (G.) te *Rotterdam*, L. a. L. 4 Mei 1859.

Mees, (W. C.) te *Amsterdam*, L. a. L. 1 Mei 1858.

Mesch, (A. H. van der Boon) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Millies, (H. C.) te *Utrecht*, L. a. L. 5 Mei 1856.

Miquel (F. A. W.) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Bed. 26 Junij 1857. L. a. N. 8 Mei 1860.

Mohl, (H. von) te *Tubingen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Moll, (W.) te *Amsterdam*, L. a. L. 24 Maart 1855.

Mommsen, (Th.) te *Leipzig*, B. L. a. L. 4 Mei 1859.

Mulder, (Cl.) te *Groningen*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Mulder, (G. J.) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

N.

Numan, (A.) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 1 Sept. 1852.

Nijhoff, (Is. An.) te *Arnhem*, L. a. L. 24 Maart 1855.

O.

Omalius, (J. J. d') te *Namen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Oordt, (J. W. L. van) te *Rotterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Opzoomer, (C. W.) te *Utrecht*, L. a. L. 5 Mei 1856.

Oudemans, (C. A. J. A) te *Amsterdam*, L. a. N. 1 Mei 1858.

Oudemans, (J. A. C.) te *Utrecht*, L. a. N. 6 April 1855.

Owen, (R.) te *Londen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Q.

Quetelet, (A.) te *Brussel*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

R.

Rangabé, (A. R.) te *Athene*, B. L. a. L. 2 Mei 1857.

Ranke, (L.) te *Berlijn*, B. L. a. L. 19 April 1855.

Rawlinson, (H. C.) te *Londen*, B. L. a. L. 4 Mei 1859.

Rees, (R. van) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Regnault, (V.) te *Parijs*, B. L. a. N. 8 Mei 1860.

Reinwardt, (C. G. C.) te *Leiden*, R. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 6 Maart 1854.

Roorda, (T.) te *Delft*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Rose, (W. N.) te *'s Gravenhage*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Roulez, (J.) te *Gent*, B. L. a. L. 2 Mei 1857.

Rueb, (A. S.) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 11 Maart 1854.

Rutgers, (A.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Rijk, (J. C.) te *'s Gravenhage*, R. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 2 Mei 1854.

S.

Savigny, (F. von) te *Berlijn*, B. L. a. L. 19 April 1855.

Sagra, (Ramon de la) te *Parijs*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Schlegel, (H.) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Schneevoogt, (G. E. Voorhelm) te *Amsterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Scholten, (J. H.) te *Leiden*, L. a. L. 5 Mei 1856.

Sebastian, (A. A.) te *Amsterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Bed. 17 Dec. 1856.

Seelig, (H. G.) te *Breda*, L. a. N. 26 Oct. 1851. R. L. 1856.

Simons, (G.) te *'s Gravenhage*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Sloet, (L. A. J. W.) te *Arnhem*, L. a. L. 5 Mei 1856.

Stamkart, (F. J.) te *Amsterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Staring, (W. C. H.) te *Haarlem*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Swaving, (C.) *Buitenzorg op Java*, C. a. N. 26 Oct. 1851.

T.

Temminck, (C. J.) te *Leiden*, R. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 30 Jan. 1858.

Theiner, (A.) te *Rome*, B. L. a. L. 4 Mei 1859.

Tiedemann, (F.) te *Munchen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

U.

Ullmann, (C.) te *Carlsruhe*, B. L. a. L. 19 April 1855.

Ursel, (de Hertog van) te *Brussel*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

V.

Verdam, (G. J.) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Verloren, (M. C.) te *Utrecht*, L. a. N. 2 Mei 1857.

Virchow, (R.) te *Berlijn*, B. L. a. N. 8 Mei 1860.

Vollenhoven, (S. C. Snellen van) te *Leiden*, L. a. N. 8 Mei 1860.

Vries, Az. (G. de) te *Haarlem*, L. a. L. 2 Mei 1857.

Vries, (M. de) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Vriese, (W. H. de) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Vrolik, (G.) te *Amsterdam*, R. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 10 Nov. 1859.

Vrolik, (W.) te *Amsterdm*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

W.

Wal, (J. de) te *Leiden*, L. a. L. 24 Maart 1855.

Waszink, (G.) te *Batavia*, C. a. N. 2 Mei 1857.

Willigen, (V. S. M. van der) te *Deventer*, L. a. N. 2 Mei 1857.

LIJST

DER

BINNEN- EN BUITENLANDSCHE

AKADEMIEN, GELEERDE GENOOTSCHAPPEN EN INSTELLINGEN,

WAARMEDE DE KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN DOOR RUILING DER UITGEGEVEN WERKEN IN VERBINDING IS.

NEDERLANDEN.

Hoogeschool te Leiden.
" " Utrecht.
" " Groningen.
Athenaeum illustre te Amsterdam.
" " " Deventer.
Maatschappij (Hollandsche) der Wetenschappen te Haarlem.
——— der Nederlandsche Letterkunde te Leiden.
——— (Nederlandsche) tot bevordering van Nijverheid te Haarlem.
Genootschap (Teylers Tweede) te Haarlem.
——— (Zeeuwsch) der Wetenschappen te Middelburg.
——— (Provinciaal Utrechtsch) van Kunsten en Wetenschappen te Utrecht.
——— (Historisch) te Utrecht.
——— (Bataafsch) der Proefondervindelijke Wijsbegeerte Rotterdam.
——— (Provinciaal) van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant te 's Hertogenbosch.

Genootschap (Wiskundig) onder de zinspreuk: ***Een onvermoeide arbeid komt alles te boven,*** te Amsterdam.

——————— (Zoölogisch) ***Natura Artis Magistra*** te Amsterdam.

——————— (Nederl. Onderwijzers-) ter bevordering van Volksopvoeding en Onderwijs, te Amsterdam.

——————— ter bevordering der Genees- en Heelkunde te Amsterdam.

——————— (Friesch) voor Geschied-, Oudheid- en Taalkunde te Leeuwarden.

Instituut (Koninklijk) van Ingenieurs te 's Gravenhage.

——— ——————— voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Neêrlandsch Indië te Delft.

——— (Koninklijk Nederlandsch Meteorologisch) te Utrecht.

Nederlandsche Entomologische Vereeniging te Leiden.

Vereeniging (Over-IJsselsche) tot ontwikkeling van Provinciale welvaart te Zwolle.

Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde, tevens Orgaan der Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst te Amsterdam.

Vereeniging voor Volksvlijt te Amsterdam.

Nederlandsche Handelmaatschappij.

Boekerij van de Tweede Kamer der Staten-Generaal te 's Gravenhage.

Openbare Bibliotheek te Arnhem.

Stads-Boekerij te Zutphen.

OOST-INDIË.

Bataviaasch Genootschap der Kunsten en Wetenschappen te Batavia.

Natuurkundige Vereeniging in Nederlandsch Indië te Batavia.

WEST-INDIË.

Koloniale Bibliotheek te Suriname.

BELGIË.

Académie Royale des Sciences, Lettres et Arts de Belgique te Brussel.

Académie Royale de Médecine de Belgique te Brussel.

Société Royale des Sciences te Luik.
Willems-Fonds te Gent.
Université Catholique de Louvain, te Leuven.

GROOT-HERTOGDOM LUXEMBURG.

Société Archéologique te Luxemburg.

FRANKRIJK.

Académie Impériale des Sciences te Parijs.
Ecole Impériale Polytechnique te Parijs.
Bibliothèque du Comité des Travaux historiques et des Sociétés savantes te Parijs.
Bibliothèque du Ministère de l'Agriculture, Commerce et Travaux Publics te Parijs.
Muséum d'Histoire Naturelle te Parijs.
Académie Impériale de Médecine te Parijs.
Société de Biologie te Parijs.
Het Departement van Oorlog te Parijs.
Bibliothèque Impériale te Parijs.
Académie Impériale des Sciences, Belles Lettres et Arts te Lyon.
Société Impériale d'Agriculture, d'Histoire Naturelle et d'Arts utiles te Lyon.
——— Linnéenne te Lyon.
——— ———— de Normandie te Caen.
Académie des Sciences, Arts et Belles Lettres te Caen.
Société des Antiquaires de Normandie te Caen.
Académie Impériale des Sciences, Inscriptions et Belles Lettres te Toulouse.
———— de Législation te Toulouse.
———— Impériale des Sciences, Belles Lettres et Arts te Bordeaux.
———— des Sciences, Arts et Belles Lettres te Dijon.
Société d'Agriculture et d'Industrie Agricole de la Côte d'or te Dijon.
Académie des Sciences, Belles Lettres et Arts te Rouen.
———— de Stanislas (Société des Sciences, Lettres et Arts) te Nancy.

Académie des Sciences, Arts et Belles Lettres, Agriculture et Industrie te St. Quentin.
——— des Sciences et Lettres te Montpellier.
——— de Savoie te Chambéry.
Société Académique de Nantes et de la Loire inférieure te Nantes.
——— d'Émulation te Cambrai.
——— Impériale des Sciences, de l'Agriculture et des Arts te Rijssel.
——— Dunkerquoise pour l'encouragement des Sciences, des Lettres et des Arts te Duinkerken.
——— Imp. d'Agriculture, Sciences et Arts de l'arrondissement de Valenciennes te Valenciennes.
——— de l'Histoire et des Beaux-Arts de la Flandre Maritime te Bergues.
——— Agricole, Scientifique et Littéraire des Pyrenées Orientales te Perpignan.
——— Archéologique te Sens.
——— des Sciences Naturelles te Cherburg.
——— du Muséum d'Histoire Naturelle te Straatsburg.
——— des Antiquaires de Picardie te Amiens.
——— — ——— de la Morinie te St. Omer.

ITALIË.

Accademia Pontifica di Nuovi Lincei te Rome.
——— della Scienze dell' Istituto di Bologna te Bologne.
Imp. Reg. Istituto di Scienze, Lettere ed Arti te Venetië.
—— —— Accademia Economico Agraria dei Georgofili di Firenze te Florence.
—— —— Istituto Lombardo di Scienze, Lettere ed Arti te Milaan
Accademia Reale delle Scienze te Turin.
——— Reale delle Scienze te Napels.

SPANJE.

La Real Academia de Ciencias te Madrid.
Academia Especial de Ingenieros te Madrid.

PORTUGAL.

Academia Reale das Sciencias te Lissabon.

GROOT-BRITTANJE.

Royal Society te Londen.
—— Astronomical Society te Londen.
—— Medico-Chirurgical Society te Londen.
Zoological Society te Londen.
Linnean Society te Londen.
Hydrographical office (Admirality) te Londen.
East-India House te Londen.
Philological Society te Londen.
Royal Society te Edinburg.
—— Observatory te Edinburg.
—— Observatory te Greenwich.
—— Irish Academy te Dublin.
—— Catholic University of Ireland te Dublin.
Cambridge Philosophical Society te Cambridge.
Literary and Philosophical Society te Manchester.

AMERIKA.

American Academy of Arts and Sciences te Boston and Cambridge, Massachusetts.
State Library of New-York te Albany.
Academy of Natural Sciences te Philadelphia.
Philosophical Society te Philadelphia.
American Association for the advancement of Science te Philadelphia.
Smithsonian Institution te Washington.
Wisconsin state Agricultural Society te Madison.
American Journal of Sciences and Arts te Newhaven.
Californian Academy of Natural Sciences te St. Francisco.
Michigan State agricultural Society te Detroit.
Academy of Science te St. Louis (Missouri).
Elliot Society of Natural History te Charleston (Sth. Carolina).

Institut historique et géographique te Rio de Janeiro.
Société de Naturalistes de la Nouvelle Grénade te Bogota.

OOSTENRIJK.

Kaiserliche Akademie der Wissenschaften te Weenen.
K. Königliche Geologische Reichsanstalt te Weenen.
K. K. Geographische Gesellschaft te Weenen.
Zoölogisch-Botanisches Verein te Weenen.
Königlich-Böhmische Gesellschaft der Wissenschaften te Praag.
Verein für Vaterländische Naturkunde te Presburg.
Das Tirolische Ferdinandeum te Innsbruck.

PRUISSEN.

Königliche Akademie der Wissenschaften te Berlijn.
Director der Königliche Sternwarte te Koningsbergen.
Naturforschende Gesellschaft te Dantzig.
Schlesische Gesellschaft f. Vaterländische Kultur te Breslau.
Verein von Alterthumsfreunde im Rheinlande te Bonn.
Naturhistorischer Verein der Preussischen Rheinlande u. Westphalens te Bonn.
Naturforschende Gesellschaft te Halle.
Naturwissenschaftlicher Verein für Sachsen und Thüringen te Halle a/S.
Oberlausitzische Gesellschaft der Wissenschaften te Görlitz.
Gesellschaft für nützliche Forschungen te Trier.

HANNOVER.

Königliche Gesellschaft der Wissenschaften te Göttingen.
Gesammt-Verein des Deutschen Geschichts- und Alterthumvereines te Hannover.

SAXEN.

Königlich Sachsische Gesellschaft der Wissenschaften te Leipzig.
Fürstlich-Jablonowskische Gesellschaft te Leipzig.

SAXEN-GOTHA.

Geographische Anstalt te Gotha.

SAXEN-WEIMAR.

K.K. Leopoldinisch-Carolinische Akademie der Naturforscher te Jena.

WURTEMBERG.

Verein für Vaterländische Naturkunde te Stuttgart.

BEIJEREN.

Königliche Akademie der Wissenschaften te Munchen.
Physikalisch Medicinische Gesellschaft te Wurzburg.
Zoologisch-Mineralogisch Verein te Regensburg.
Das Germanische-National Museum te Nürnberg.

HESSEN-CASSEL.

Gesellschaft zur Beförderung der Gesammten Naturwissenschaften te Marburg.
Wetterauische Gesellschaft für die Gesammte Naturwissenschaften te Hanau.

HESSEN-DARMSTADT.

Oberhessische Gesellschaft für Natur- und Heilkunde te Giessen.

BADEN.

Gesellschaft zur Beförderung der Naturwissenschaften te Freiburg.

MECKLENBURG-STRELITZ.

Verein der Freunde der Naturwissenschaften in Mecklenburg te Neubrandenburg.

NASSAU.

Verein für Naturkunde te Wiesbaden.

FRANKFURT AAN DEN MAIN.

Die Senckenbergische Stiftung te Frankfurt a/M.

ZWITSERLAND.

Société de Physique et d'Histoire Naturelle te Genève.
——— Vaudoise des Sciences Naturelles te Lausanne.
——— Helvétique des Sciences Naturelles te Bern.
Naturforschende Gesellschaft te Basel.

RUSLAND.

Académie Impériale des Sciences te St. Petersburg.
Musée Impérial de l'Ermitage te St. Petersburg.
Observatoire Physique Central te St. Petersburg.
Société Impériale d'Archéologie te St. Petersburg.
Académie Impériale te Kazan.
Société Impériale des Naturalistes te Moskow.
Observatorium te Poltawa.
Societas Scientiarum Fennica te Helsingfors.
Académie des Sciences te Dorpat.
Naturforschende Gesellschaft te Dorpat.
Kurländische Gesellschaft für Literatur u. Kunst te Mittau.
Naturforschendes Verein te Riga.

DENEMARKEN.

Kongelige Danske Videnskabernes Selskab te Koppenhagen.
Société Royale des Antiquaires du Nord te Koppenhagen.
Director der Sternwarte te Altona.

NOORWEGEN, ZWEDEN.

Kongelige Frederiks Universität te Christiania.
——— Norske Videnskabs-Selskab te Drontheim.
——— Vetenskaps-Akademie te Stockholm.
Societas Scientiarum te Upsal.

BERIGT OMTRENT WIJZIGINGEN IN DE ALGEMEENE BEPALINGEN VAN DE REGLEMENTEN VAN ORDE.

Door het Bestuur der Akademie zijn veranderingen gemaakt in § 30 en § 37 der Algemeene Bepalingen, met wier strekking zich 's Lands Regering heeft vereenigd. Deze strekking nu is: dat, naar aanleiding ook van den wensch, uitgedrukt in de jongste vereenigde zitting, betere regelmaat worde gebragt in het vaststellen der begrooting. Ten einde daartoe te geraken, heeft het Bestuur der Akademie aan den Minister van Binnenlandsche Zaken vergunning gevraagd, en van Zijne Excell. verkregen, om alinea *b* en *c* van Art. 12 Org. Regl. aldus te lezen, dat onder *afgeloopen* en *volgend* jaar het *Akademie*- en niet het *burgerlijk* jaar worde verstaan. Hieruit zijn de volgende bepalingen voortgevloeid:

1°. Sluiting der rekening van de Akademie telken jare vóór ultimo Maart.

2°. Sluiting der afrekening voor de vergoeding van reis- en verblijfkosten telken jare op den laatsten Zaturdag der maand December en uitbetaling daarvan vóór of op den laatsten Zaturdag der volgende maand Februarij.

Om zulks mogelijk te maken, is het noodig, dat in beide Reglementen van Orde § 30 en § 37 worden gelezen, als volgt:

§ 30.

De raming der uitgaven voor het volgend jaar wordt in *de eerste week der maand April* door den algemeenen Secretaris aan het oordeel van het bestuur onderworpen, en na goedkeuring gebragt in de vereenigde vergadering der beide afdeelingen, volgens Art. 12 van het Organiek Reglement, te houden in de maand April.

§ 37.

De algemeene Secretaris zorgt, dat de rekening en verantwoording over het afgeloopen jaar gereed zij vóór den 15den April.

Het overige gedeelte van dezen § behoudt de vroegere redactie.

KONINKLIJK BESLUIT OMTRENT HET VERLEENEN VAN VRIJDOM VAN BRIEFPORT AAN DE KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN TE AMSTERDAM.

WIJ WILLEM III, *bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.*

Gezien Art. 33 der wet van 12 April 1860 (*Staatsblad* N°. 15) mitsgaders Ons besluit van 5 Julij 1860 (*Staatsblad* N°. 38).

Gelet op het rapport van Onzen Minister van Financiën, van den 15den dezer, N°. 139 Post;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Vrijstelling van briefport onder de gewone bepalingen van kruisband en eigenhandig contreseing te verleenen

1°. voor de briefwisseling, welke over dienstzaken gevoerd wordt tusschen de Leden der Kollegiën van Gedeputeerde Staten in elke provincie en den Griffier van hetzelfde Kollegie;

2°. voor de brieven en stukken, betrekking hebbende tot den werkkring van de *Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam*, welke over en weder verzonden worden tusschen het *Bestuur van die Akademie* ter eene, en de *Leden van dezelve Akademie* ter andere zijde.

Onzen Minister van Financiën is belast met de uitvoering dezes, waarvan afschrift zal worden gezonden aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, tot informatie.

Het Loo, den 21sten Augustus 1856.

(*get.*) WILLEM.

De Minister van Financiën,
(*get.*) VROLIK.

Voor kopij conform.
De Secretaris-Generaal,
(*get.*) D. VAN HOYTEMA.

Ten opzigte van dit genot van vrijdom van briefport, is het noodzakelijk: de H.H. leden der Akademie te doen opmerken, dat de onder kruisband en eigenhandig contreseing verzonden brieven aan het bureau van het Postkantoor behooren te worden afgegeven. Zoo zij in de bus worden gestoken, vervalt de vrijdom, en worden de brieven getaxeerd. De vrijdom bepaalt zich uitsluitend tot de dienst der Akademie.

PROGRAMMA CERTAMINIS POETICI AB ACADEMIA REGIA DISCIPLINARUM NEDERLANDICA EX LEGATO HOEUFFTIANO PROPOSITI A°. MDCCCLX.

Academiae Regiae Disciplinarum Ordo, cuius est *Literarum, Philosophiae et Historiae disciplinas* tueri, superiore anno *novem* carmina accepit, quibus de praemio Hoeufftiano certaretur. Inscriptum est I^um^ *Grata praeteritorum recordatio. Ad amicum Ianum.* II^um^ *Gelriae laudes.* III^um^ *In Schilleri natalem centesimum, qui celebratus est die* X^mo^ *m. Novembris a^i^.* MDCCCLIX. IV^um^ *Napoleo ab Aegyptiaca expeditione redux Gallicam rem afflictam et periclitantem restituit.* V^um^ *Episodia e Mahabha-*

rato, poemate Indico. Quot versus Sanscriti, tot Latini. I. *Pramadeva, nuptiarum die a serpente necata, dimidio vitae a sponso donata resurgit.* II. *Ariunas, Panduis filius, divino Indrae curru, ad coelum vivus evehitur.* III. *Iudistiras, maior natu Panduides, fratres mortuos primum in coelo, postea in inferis, nuntio ducente, perquirit, repertosque magnanima pietate servat et liberat.* VI^{um} *Ad Eduardum Bulwerum Lyttonem.* Ἀπολογία. VII^{um} *In Alexandrum Humbold* (sic). VIII^{um} *Ad Fredericum Gulielmum Principem Borussiae et Victoriam.* IX^{um} *Frederico Theophilo Welckero, Professori Bonnensi, festam muneris academici L abhinc annis rite auspicati memoriam celebranti a. d.* XVI *Kal. Nov. a.* MDCCCLIX *gratulatur amicus.*

De quibus carminibus Academia in consessu suo d. XII m. Martii hoc iudicium tulit:

Primum, quum ceteris omnibus praestare videatur, ipsum per se ea esse mediocritate, quae in poemate quidem probari minime possit; vitia eius graviora levioribus virtutibus haud compensari; fere desiderari in eo poetici spiritus ac fervoris indicia, passim etiam orationis integritatem, nitorem, perspicuitatem; *secundum* vel tenuissimis laudibus adeo indignum esse, ut insulsae omnique numero poetico carenti verborum conglutinationi ne nomen quidem carminis competat; primariam *tertii* virtutem in elegantia et suavitate numerorum consistere, ceterum tam frigidum esse carmen, ut mentem illam diviniorem, qua distinguatur a versificatore poeta, auctori eius defuisse liquido appareat; *quartum*, tumida magis et obscura quam poetica et Latina oratione scriptum, nulla omnino nec arte nec virtute commendari; *sextum*, quamvis offendat interdum non satis purus sermo, versus si spectes, universe quidem tersum esse atque elegans carmen; si argumentationem, multa desiderari, quae in tali Ἀπολογίᾳ praetermitti non deberent; si denique vim poeticam, robur omne ac nervos requiri; *septimi* auctorem, quum sermone usus sit tantum non barbaro, in rei metricae principiis saepissime peccaverit, scripta Humboldtii, quem virum scilicet laudaturus esset, ne legisse quidem videatur, aut certe ad rem suam parum adhibuisse, vix unum exarasse versiculum, qui Musa Latina non sit indignissimus.

Quinum carmen, quia non nativum sit, sed in Latinam linguam translatum, *octavum*, quia id typis descriptum auctor iam vulgandum curaverit, *nonum*, quia in re privata celebranda versetur, ad certamen admitti non posse, in eodem consessu Academia decrevit.

Itaque nulli horum carminum praemium tribuendum esse Academia censuit, omniumque schedulas, quibus continebantur auctorum nomina, combussit.

Iam denuo invitat illa omnes, exteros pariter ac cives, ut composito carmine Latino pro praemio Hoeufftiano in certamen descendant.

Praemium certaminis est numisma aureum CXX florenorum, tribueturque ei, cuius carmen Latinum versuum non minus L, quod non ex aliqua lingua translatum, nec privati argumenti, necdum vulgatum sit, iudicibus ab Academia designandis dignum illo honore visum fuerit.

Carmina huic certamini destinata ante Kal. Ian. a. MDCCCLXI mittantur necesse est ad Virum Consult. H. I. Koenen, Ordini ab Actis, lemmate insignita, addita schedula obsignata, qua nomen auctoris contineatur, quaeque eodem lemmate distincta sit.

Certaminis eventus pronuntiabitur in publico Ordinis consessu ante mensem Aprilem a. MDCCCLXI habendo.

Quod carmen praemio dignum iudices censuerint, id sumptibus legati Hoeufftiani typis descriptum edetur. Ceterorum carminum schedulae obsignatae comburentur, ipsa autem ab auctoribus suis repetita aequis condicionibus reddentur.

I. DE WAL,
Ordinis Praeses.

Amstelodami, a. d. XXVII m. Aprilis,
A°. MDCCCLX.

PROCES-VERBAAL

VAN DE

VEREENIGDE VERGADERING DER BEIDE AFDEELINGEN

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN.

INLEIDING.

Tot de vereenigde Vergadering der beide Afdeelingen van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen, gevestigd te Amsterdam, waren de leden met den volgenden brief bijeengeroepen:

KONINKLIJKE AKADEMIE
VAN
WETENSCHAPPEN.

Amsterdam, den 21sten April 1860.

Ik heb de eer, U te noodigen, op Zaturdag den 28sten April e. k., des morgens ten elf ure, tot eene vereenigde Vergadering der beide Afdeelingen van de Akademie, voorgeschreven door art. 12 van het Organiek Reglement.

W. VROLIK,
Algemeene Secretaris.

ONDERWERPEN TER BEHANDELING.

1°. Ontwerpverslag over den staat en de werkzaamheden der Akademie;

2°. Verslag van de Heeren D. J. STORM BUYSING, P. ELIAS, L. J. F. JANSSEN en J. C. G. BOOT, door de beide Afdeelingen der Akademie in commissie benoemd tot het nazien der Rekening en Verantwoording over den jare 1859—1860.

3°. Raming der uitgaven van Maart 1860 — Maart 1861;

4°. Mededeeling omtrent de uitgave van het Handschrift van *Simplicius* en van de Werken van *Hippocrates;*

5°. Verslag van den algemeenen Secretaris over den staat der Bibliotheek;

6°. Benoeming van een algemeenen Secretaris, volgens art. 17 Org. Regl.

7°. Verslag omtrent de werkzaamheden der Commissie over de geschiedenis van den Waterstaat.

8°. Beraadslaging over het voorstel van de H.H. LEEMANS, VAN LENNEP en MOLL tot bewaring der voortbrengselen van oude kunst in ons Vaderland.

9°. Verwisseling van den voorrang der Afdeelingen.

PROCES-VERBAAL

VAN DE

VEREENIGDE VERGADERING DER BEIDE AFDEELINGEN

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN,

GEHOUDEN DEN 28sten APRIL 1860, DES MORGENS TEN ELF URE.

Algemeene Voorzitter . . . G. SIMONS.
Algemeene Secretaris . . . W. VROLIK.

Tegenwoordig de Heeren: G. SIMONS, W. VROLIK, S. KARSTEN, D. BIERENS DE HAAN, A. H. VAN DER BOON MESCH, P. HARTING, E. H. VON BAUMHAUER, D. J. STORM BUYSING, B. J. L. DE GEER, J. DIRKS, J. BAKE, A. KUENEN, R. FRUIN, G. H. M. DELPRAT, F. W. CONRAD, C. J. MATTHES, H. C. MILLIES, L. F. J. JANSSEN, T. ROORDA, G. MEES AZ., J. G. HULLEMAN, C. A. J. A. OUDEMANS, J. L. C. SCHROEDER VAN DER KOLK, J. C. G. BOOT, W. N. ROSE, R. C. BAKHUIZEN VAN DEN BRINK, V. S. M. VAN DER WILLIGEN, J. W. L. VAN OORDT, J. H. SCHOLTEN, M. DE VRIES, J. HOFFMANN, G. DE VRIES AZ., P. J. STAMKART, M. C. VERLOREN, W. MOLL, C. H. D. BUYS BALLOT, J. A. C. VAN HEUSDE, F. C. DONDERS, L. PH. C. VAN DEN BERGH, R. VAN REES, L. J. A. VAN DER KUN, H. J. KOENEN, J. G. S. VAN BREDA, P. ELIAS, J. VAN GEUNS, W. C. MEES, G. E. VOORHELM SCHNEEVOOGT.

Van de Heeren DE WAL, LEEMANS en BEETS is schriftelijke kennisgeving ontvangen, dat het hun onmogelijk is deze vergadering bij te wonen.

De Voorzitter opent de vergadering met de volgende aanspraak:

Mijne Heeren!

Ik heet U welkom in deze vergadering, volgens het reglement bijeengeroepen, om te beraadslagen over gemeenschappelijke belangen der beide Afdeelingen van de Akademie. Sommige onderwerpen, door ons te behandelen, mogen ons minder aantrekken, toch zal deze bijeenkomst, zoo ik vertrouw, ons aangenaam zijn, omdat zij ons vereenigt, die anders gescheiden zijn, omdat zij ons roept en wekt tot wederkeerige hulp, tot zamenwerking bij het streven naar het doel, dat ons allen gesteld is.

Het verslag over de werkzaamheden der Akademie, U voor te dragen, zal de bewijzen leveren, hoe dat doel, ook in den gesloten jaarkring, voor oogen is gehouden. — Wanneer wij het reglement voor deze Koninklijke Instelling opslaan, en zien waartoe zij bestemd is, — wanneer wij ons daarbij hare verrigtingen herinneren, dan mogen wij ons vleijen, dat zij, tot dusverre niet alleen aan hare bestemming heeft beantwoord, maar dat zij ook, door hare bemoeijingen met algemeene belangen, door hare practische rigting, door haren Nederlandschen zin, dat nationaal karakter verkregen heeft, hetwelk haar de gunst des Konings, de achting des volks verzekeren kan en de beste waarborg is voor hare duurzaamheid. — De plant, uit den vreemde overgebragt, met kunst gekweekt, niet altijd even frisch, soms schendig gesnoeid, heeft in den vaderlandschen bodem hare wortels, zoo wij hopen, diep genoeg geschoten, om voortaan vast te staan. Moge zij, uit dien bodem steeds mild gevoed, welig blijven groeijen.

Het verrigte in het afgeloopen jaar heeft veel, wat die hoop bevestigen kan. Ik mag U niet op bijzonderheden wijzen, maar ik acht mij geroepen onzer aller dank aan die leden te bren-

gen, wier kunde en ijver ons in staat stelden 's lands hooge Regering van berigt en raad te dienen, of die de eere der instelling, bij landgenoot en vreemdeling, handhaafden en verbreidden. — Dien dank zult gij, Mijne Heeren, vooral willen gebragt hebben aan hen, die zich met een moeijelijk en veelomvattend onderzoek belastten, in naauw verband met 's lands veiligheid; — een onderzoek, dat, ook buiten de Akademie, in hooge mate belangstelling gewekt heeft en ons de blijde ervaring heeft gegeven, dat wij bij volk en Regering op hulp en ondersteuning mogen rekenen in onze pogingen voor het algemeen welzijn.

Die ervaring kan ons vertrouwen bevestigen en de vrees verdrijven, welke ons anders ligt bevangen zou, wanneer wij den omvang der werkzaamheden van de Akademie met de geldelijke middelen vergelijken, welke haar verzekerd zijn. Tot nu toe worden die werkzaamheden niet belemmerd, maar aan grootere behoeften werd telkens door buitengewone bijdragen voldaan. — Is het voorzigtig niet te veel van de welwillendheid der hooge Regering te vergen, — betamelijk de uitgaven te matigen, — het kon niet geraden wezen haar, door inkrimping der werkzaamheden, binnen de enge grenzen der reglementaire toelage te beperken. — Uwe wijsheid zal ook nu weder rigtig besluiten bij de beoordeeling der rekening en de vaststelling der uitgaven.

Het verslag over den staat der boekerij zal U, dank den ijver harer verzorger, op nieuw de uitbreiding toonen van de betrekkingen der Akademie, de vermeerdering van haren boekenschat. Die vermeerdering verlevendigt zeker bij ons allen den wensch, dat, naar 's Konings toezegging, spoedig de noodige ruimte verschaft worde, welke aan dien schat nog eene hoogere waarde zou geven.

De Commissie over de Geschiedenis van den Waterstaat zal U van hare werkzaamheden verslag doen, — die geschiedenis was het eerste onderwerp, dat beide Afdeelingen der Akademie zich gemeenschappelijk aantrokken, en het bewijst zeker voor hare onverflaauwde belangstelling, dat zij zich sedert, telken jare, met deze zaak bezig hield. — De geschiedenis van den

Waterstaat zal menig bewijs leveren van die volharding, welke een kenmerk is van het Nederlandsch karakter; — zoo wij ook, in dezen, aan dat karakter getrouw blijven, dan moeten onze pogingen met goeden uitslag bekroond worden.

Een nieuw voorstel tot gemeenschappelijke werkzaamheid en bemoeijingen zal aan uwe beraadslagingen onderworpen worden, een voorstel, dat onze aandachtige overweging, in alle opzigten, waardig is.

Zoo zal dan deze bijeenkomst, bij het goede, dat ons herinnerd, het belangrijke, dat ons voorgedragen wordt, der geheele instelling nuttig wezen. Met deze verwachting, bemoedigd door uwe welwillendheid, die ik vroeger reeds ondervond, en vertrouwende op uwe hulp, die ik ernstig inroep, heb ik de eer deze vergadering te openen.

1°.

Hierna verzoekt de Voorzitter den algemeenen Secretaris, volgens art. 12 Organiek Reglement, het verslag van den *staat* en *werkzaamheden* der Akademie voor te dragen en aan de beoordeeling der vereenigde vergadering te onderwerpen. — Het luidt als volgt:

SIRE!

De Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam komt heden voor de vijfde maal bijeen in vereenigde zitting harer beide Afdeelingen. Terwijl zij op den afgeloopen tijdskring terugziet, verheugt zij zich, bij den aanhef van haar jaarlijksch verslag, te kunnen verklaren, dat zij nimmer meer dan in den jongsten tijd, dat is van de maand April des vorigen tot aan dezelfde maand des loopenden jaars hare krachten wijdde aan de toepassing der wetenschap, op velerlei maatschappelijke belangen. — Zij deed zulks op uitnoodiging der Regering, toen het een onderzoek gold van kunstkool, uitgedacht door den Heer A. A. VAN BRUSSEL, waarover de Natuurkundige Afdeeling, voorgelicht door hare leden VAN DER BOON MESCH en STARING, den

raad aan Uwer Majesteits Minister van Binnenlandsche Zaken deed toekomen, om, op breedvoerig in het verslag uiteengezette gronden, geen onderzoek dezer kunstkool te doen instellen.

Eene tweede lastgeving van den Minister van Binnenlandsche Zaken heeft betrekking op voorstellen van den Heer SNELLEN VAN VOLLENHOVEN tot ondersteuning der voortzetting van de beschrijving der Nederlandsche Insecten. — De Natuurkundige Afdeeling besloot om daarop gunstig te adviseren.

Volgens vroegere lastgeving der Regering, bleef de Letterkundige Afdeeling voortgaan met de regeling der schrijfwijze van de Nederlandsche plaatsnamen, waarover reeds voorlichting aan Z. Excell. den Minister van Oorlog gezonden werd en binnen kort een uitvoerig verslag te wachten is.

Van alle verdere, reeds ten uitvoer gebragte of nog in bewerking zijnde toepassingen der wetenschap ging het denkbeeld van de Akademie uit. — Voor het *Nieuw Charterboek van Holland en Zeeland* blijft de daartoe benoemde Commissie der Letterkundige Afdeeling de bouwstoffen verzamelen. De eerste reeks daarvan kan beschouwd worden als schier afgewerkt; de tweede vordert zeer en tot de derde zijn talrijke bouwstoffen bijeen gebragt.

De voorbereiding tot de uitgave van een nieuw vervolg op het *Penningwerk* van VAN LOON is zoo verre gevorderd, dat men zich vleijen mag, dat eene aflevering daarvan binnen eenige maanden het licht zal zien.

In overleg met de daartoe benoemde Commissie heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken gevolg gegeven aan de reeds in den jare 1855 geschiede voorstellen der Letterkundige Afdeeling. — De noodige fondsen zijn door Zijne Majesteit uit de koloniale geldmiddelen beschikbaar gesteld, ten einde, onder toezigt van den Heer HOFFMANN, een stel Chinesche druktypen met toebehooren te doen vervaardigen. — Men mag zich derhalve billijkerwijze vleijen, dat eerlang de wenschen zullen worden bevredigd, uitgedrukt in het verslag van den jare 1856.

Op het gewigtig vraagpunt der papiermaking uit andere grondstoffen dan lompen, bleef de Akademie hare aandacht gevestigd houden. Ditmaal was het een lid der Letterkundige Afdeeling,

de Heer LEEMANS, welke haar weder ter sprake bragt, hetgeen tot belangrijke wisseling van denkbeelden aanleiding gaf, geboekt in het Negende Deel der *Verslagen en Mededeelingen* van de Natuurkundige Afdeeling op bl. 268 en 447. Verwant hiermede is het onderzoek van papier, volgens den wensch van den uitgever der voortzetting van VAN LOONS *Penningwerk*, geschied door twee leden der Natuurkundige Afdeeling.

De Commissie, welke zich tot taak stelde de natuurlijke geschiedenis van den Paalworm in alle hare bijzonderheden na te gaan, de feiten te verzamelen van de door dit weekdier op onze kusten in vroeger' en later' tijd teweeg gebragte schaden, en naar middelen te zoeken, daartegen aanwendbaar, volbragt een aanmerkelijk gedeelte van hare taak, en diende een verslag in, dat, reeds ter perse gebragt, binnen korten tijd algemeen verkrijgbaar zal wezen. Het is der Akademie aangenaam te herhalen, hetgeen zij, bij den aanvang der daartoe gevorderde werkzaamheden, reeds in het jongste verslag aanstipte. Overal, van de hoofden der Departementen van Uwer Majesteits Regering af tot aan den eenvoudigen werkman toe, vond de Commissie der Akademie hulpvaardige medewerking en steun. Het was haar daarom ook eene aangename gewaarwording, toen zij vernam, dat zulks bij Uwe Majesteit niet onopgemerkt was gebleven, en dat hij, die het meest bijdroeg, om de taak der Commissie gemakkelijk te maken, daarvoor een vorstelijk gunstbewijs ontving. — Met de uitgave van het zoo even genoemde boekwerk loopt echter geenszins ten deze de taak af der Natuurkundige Afdeeling. Zij stelde voor, en ontving op dit voorstel de goedkeuring der Regering, dat gedurende tien jaren proefnemingen zouden worden voortgezet met koolteer, paraffine olie en creosoot, opdat blijke of deze drie middelen voortdurend den Paalworm uit het hout zullen kunnen weeren.

Behalve deze bevordering van de belangen des rijks, welke meer van de Afdeelingen der Akademie in haar geheel uitgingen, zijn nog eenige bijzondere werkzaamheden van leden te noemen, waarin zich dezelfde strekking openbaart. — Als zoodanige moge in de eerste plaats gelden de door den Heer STAMKART in den jongsten tijd uitgegeven en Uwer Majesteit in het

Zevende Deel der Verhandelingen van de Natuurkundige Afdeeling der Akademie bekend geworden Verhandeling *over de theorie van het Intensiteits-Kompas en van zijn gebruik op ijzeren en houten schepen;* op welk onderwerp de schrijver onlangs terugkwam, toen hij sprak *over de manier om de magnetische krachten der naalden van een Intensiteits-Kompas bijna regtstreeks te vergelijken met de zwaartekracht* *).

Met geen minder regt mogen uit hetzelfde oogpunt hier ter spraak gebragt worden de Verhandeling van den Heer VON BAUMHAUER *over het scheikundig onderzoek van het ijzer, van het aan boord der Pro Patria gesprongen kanon* †), en zijn nog aanhangig voorstel, om, door verbeterde areometers, te komen tot herziening der tafels, volgens welke de accijns wordt geheven op het gedestilleerd §). — De uitgegeven Verhandelingen van den Heer STARING, *over den mergel in Nederland* en *over het grind in onze rivieren* vinden evenzeer hier hare meest geschikte plaats **); daarnaast stellen zich weder die van den Heer STORM BUYSING *over de kust van Noord- en Zuid-Holland,* en van den Heer CONRAD *over de verzinkingen van het Westerhoofd der nieuwe IJdijkingen te Amsterdam,* welke Verhandelingen of reeds uitgegeven zijn, of binnen korten tijd wereldkundig zullen worden.

In de werkzaamheden der Akademie, welke meer uitsluitend de bevordering en de vooruitgang der wetenschap betreffen, zonder dadelijken terugslag op hare toepassing, heerschte in den jongsten jaarkring eene groote verscheidenheid, waarin schier elke tak van menschelijke kennis werd vertegenwoordigd.

Van zuiver wijsgeerigen aard is het onderwerp door den Heer SCHOLTEN behandeld, dat in de dagen, welke wij beleven, van groote actualiteit mag genoemd worden. — Zijne Verhandeling *over de oorzaken van het hedendaagsche materialisme,* opgenomen in de *Verslagen en Mededeelingen* der Letterkundige

---

*) *Verslagen en Mededeelingen, Afd. Natuurkunde,* D. X, bl. 188.

†) Ibidem, bl. 167.

§) Ibidem, bl. 251.

**) Ibidem, bl. 137.

Afdeeling, trok zeer de aandacht zoowel van de leden der Akademie, als van het algemeen. — De wetenschappelijke wisseling van gedachten daaromtrent blijft steeds voortgaan, gelijk de proces-verbalen der zittingen van de Afdeeling Letterkunde leeren.

Wat de oude letterkunde betreft, zij in de eerste plaats gezegd, dat de Letterkundige Afdeeling in staat werd gesteld de uitkomsten te beoordeelen der onderzoekingen van de Heeren HALBERTSMA en VAN HERWERDEN in Spanje en in het noorden van Italië, op voorstel der Afdeeling gesteund door eene toelage van Rijkswege. Uit het Verslag, opgenomen in de *Verslagen en Mededeelingen* dier Afdeeling, D. V, bl. 181, blijkt, dat de oogst van geraadpleegde oorkonden en handschriften in Spanje niet aanmerkelijk mag heeten, maar dat daarvoor eenige vergoeding werd gegeven, door hetgeen de beide jeugdige geleerden in de openbare bibliotheken van Italië mogten opsporen.

De Heer ROORDA deelde in eene der vergaderingen van de Letterkundige Afdeeling zijne denkbeelden mede, *over de algemeene beginselen van allen versbouw en prosodie, met bijzondere toepassing op de Nederlandsche, zoowel middeneeuwsche als nieuwere.*

De Heer BAKE gaf in de Verhandelingen der Letterkundige Afdeeling een betoog uit, waarin hij de echtheid ontkende der eerste redevoering van CICERO tegen CATILINA, en vond daarin eenen bestrijder in den Heer BOOT, wiens verdediging van de echtheid dier Verhandeling werd opgenomen in het Vijfde Deel der *Verslagen en Mededeelingen* dier Afdeeling, bl. 93. — Gelijksoortig is een betoog van den Heer VAN HEUSDE, in de jongste vergadering der Letterkundige Afdeeling voorgedragen, *over de vermoedelijke oorzaken van het verloren gaan van negen-en-zeventig der honderd-twee-en-veertig boeken van* LIVIUS.

Menigvuldiger waren de werkzaamheden der Akademie in het vak der geschiedenis.

Aan de oude of zoogenaamde klassieke geschiedenis zijn de Verhandelingen gewijd van den Heer VAN HEUSDE, de eene opgenomen in de *Verslagen en Mededeelingen*, Afdeeling Letterkunde, D. IV, bl. 262, *over Xantippe, in hare betrekking tot Socrates*,

de tweede *over de Wolken van Aristophanes tegenover den historischen Socrates* (Ibid., bl. 310), de derde, nog onuitgegeven, *over de huwelijksplechtigheden der oude Romeinen.* — In de jongste Vergadering der Letterkundige Afdeeling voegde de Heer BAKE daaraan eene uiteenzetting zijner meening omtrent *de uitrustingsgelden der Atheensche ruiters na den val der dertig dwingelanden.*

Tot de geschiedenis des Vaderlands behooren de Bijdragen van de Heeren G. H. M. DELPRAT en L. PH. C. VAN DEN BERGH, de eerste *over den Vredeban, vermeld in een charter van Graaf Floris den Vijfden van den* 14[den] *Mei* 1273 *); de tweede *over de oudste Nederlandsche Landrechten.* Daaraan voegde onlangs de Heer BAKHUIZEN VAN DEN BRINK een voorstel tot uitgave van brieven van ELBERTUS LEONINUS, dat nog aanhangig is.

Verwant met de vaderlandsche geschiedenis zijn de nasporingen door den Heer LEEMANS, in de Verhandelingen der Letterkundige Afdeeling bekend gemaakt, *over nieuw ontdekte muur- en gewelfschilderijen in Nederland* en *over eenige in den laatsten tijd in Nederland ondekte oudheden,* opgenomen in het Vijfde Deel der *Verslagen en Mededeelingen* op bl. 106.

Van de verzameling Oostersche munten en penningen heeft de Heer MILLIES eene lijst overgelegd, en trad hij daarover in eenige nadere toelichting, welke binnen korten tijd zal worden opgenomen in de *Verslagen en Mededeelingen* der Letterkundige Afdeeling.

In eene, van de vaderlandsche geheel onderscheiden luchtstreek vond de Heer JANSSEN een belangrijk onderwerp van onderzoek en beschrijving. Het betreft de, in vóórhistorische tijden in Zwitserland gebezigde meerwoningen. — Hij riep daartoe de voorlichting in der zusterafdeeling, en deelde zijne beschrijving mede in de *Verslagen en Mededeelingen* der Afdeeling Letterkunde, D. V, bl. 44.

Veelsoortiger nog waren de werkzaamheden der leden van de Natuurkundige Afdeeling. — Van het *Exposé de la théorie des propriétés, des formules de transformation et des méthodes*

---

*) *Verslagen en Mededeelingen, Afdeeling Letterkunde,* D. V, bl. 18.

d'évaluation des Intégrales définies, aangeboden door den Heer BIERENS DE HAAN, is onlangs het eerste gedeelte verschenen.

In het vak der wiskunde gaf de Akademie voorts van haar medelid LOBATTO eene Verhandeling uit, *over eenige eigenschappen eener bijzondere klasse van afgeleide functiën* *), en nam zij evenzeer in hare *Verslagen en Mededeelingen* eene Verhandeling op, ingezonden door den Heer VON BAEHR, wien geen titel met haar verbindt. Zij draagt tot opschrift: *Ontwikkeling van Sin. n x en Cos. n x, naar de magten van Sin. x en Cos. x, voor geheele waarden van n.*

In physische wetenschap ging de Heer VAN DER WILLIGEN voort met zijne nasporingen omtrent *het Electrisch Spectrum,* waarover een achtste betoog geplaatst werd in de *Verslagen en Mededeelingen* der Afdeeling Natuurkunde, D. IX, bl. 300, en schonk hij haar voor weinige weken eene Verhandeling *over electrische ontlading in het luchtledige,* en in de jongste vergadering eene derde Verhandeling *over de kleuren van gemengde plaatjes* (*mixed plates van* YOUNG).

De Heer J. P. DELPRAT bood voor de *Verslagen en Mededeelingen,* Afdeeling Natuurkunde, D. X, bl. 70, een betoog aan *over den wederstand van holle cylinders of buizen tegen inwendige normale drukkingen.*

Voor de sterrekunde werd weder groote belangstelling aan den dag gelegd. — De Heer KAISER schonk der Natuurkundige Afdeeling eene Verhandeling *over onderzoekingen omtrent den gang van het sterrekundig slingeruurwerk der Nederlandsche Marine* HOHWÜ N°. 15, welke zij in het Tiende Deel van hare *Verslagen en Mededeelingen* op bl. 194 opnam. — De Heer J. A. C. OUDEMANS bleef van zijne belangstelling in den werkkring der Akademie blijk geven, door haar uit Oost-Indië eene vergelijking toe te zenden *der waarde, in de Tables de la Lune,* van HANSEN, *aan de straal der maan toegekend,* welke zij in hare *Verslagen en Mededeelingen,* D. X, bl. 1 uitgaf. — De Heer BUYS BALLOT behandelde een onderwerp, dat zich voor een deel

*) *Verslagen en Mededeelingen,* Afdeeling Natuurkunde, D. X, bl. 255.

aan de astronomie, voor een ander deel aan de meteorologie hecht, door te spreken *over een ring om de zon, door de astronomie vermoed en door de meteorologie nader aangewezen* *).

De Verslaggever wordt hierdoor als van zelf gevoerd tot de opgave van hetgeen in den afgeloopen jaarkring voor het vak der meteorologie door de Akademie geschied is. — De Heer BUYS BALLOT sprak *over de warmte, welke de maan aan de aarde mededeelt* †), en deelde onlangs der Akademie ter uitgave *Tafels* mede, *van gemiddelde thermometer- en barometerstanden op eenige plaatsen van Europa, bijzonder van Nederland, in vergelijking met de gelijktijdige standen op plaatsen, waar gedurende langeren tijd is waargenomen.*

Onder de werkzaamheden, welke de natuurleer tot onderwerp hebben, worden in de eerste plaats diegene genoemd, welke de kruidkunde betreffen.

Aan haar medelid C. A. J. A. OUDEMANS heeft de Natuurkundige Afdeeling eene Verhandeling te danken *over de prikkelbaarheid der bladen van Dionaea muscipula* ELLIS (*'t Vliegevangertje*). Zij werd in het Negende Deel op bl. 320 van hare *Verslagen en Mededeelingen* opgenomen.

Haar medelid VAN DEN BOSCH gaf gevolg aan de toezegging, waarvan melding wordt gemaakt in het jongste Verslag aan Uwe Majesteit, en bood der Akademie ter uitgave in hare werken eene Verhandeling aan *over de Javaansche Hymenophyllaceae*, versierd met twee-en-vijftig geteekende afbeeldingen, in even zooveel platen over te brengen. — Het gunstig Verslag, door de Heeren BLUME en OUDEMANS uitgebragt, over deze zoo gewigtige bijdrage tot de kennis onzer Indische Flora, noopte de Natuurkundige Afdeeling om tot hare plaatsing te besluiten. De geldmiddelen echter, waarover de Akademie te beschikken heeft, zijn, voor al hetgeen zij aanhoudend, zonder eenige verpoozing, ter perse brengt, onvoldoende, zoodat zij zich gedrongen heeft gevoeld eene verhoogde toelage tot dit doel aan Uwe Majesteit te vragen. — Zij durft zich vleijen daarop tegen het

---

*) *Verslagen en Mededeelingen, Afdeeling Natuurkunde*, D. X, bl. 111.

†) Ibidem. D. IX, bl. 233.

einde des jaars, door de welwillende tusschenkomst van Uwer Majesteits Minister van Binnenlandsche Zaken, een gunstig antwoord te zullen ontvangen.

Voor de scheikunde zijn de werkzaamheden van de Heeren G. J. MULDER en E. H. VON BAUMHAUER te noemen. De eerste sprak over potasch en soda, twee schijnbaar zeer overeenkomstige loogzouten, echter in hunnen aard zeer onderscheiden *). Van den tweeden werd eene Verhandeling in de *Verslagen en Mededeelingen* der Afdeeling Natuurkunde, D. X, bl. 26 geplaatst *over de verhouding van de bases soda en potassa tot zoutzuur en salpeterzuur*.

Verwant met de scheikunde is de vergiftleer. De Heer VAN HASSELT schonk der Natuurkundige Afdeeling eene nadere toelichting tot hetgeen vroeger door hem was medegedeeld omtrent *de giftige boogpijlen der Poggy-eilanden* †). — De Heer FRANÇOIS JANSSENS te Roermonde, door geenen titel met de Akademie verbonden, deelde haar *eene verbeterde handelwijze* mede, *om strychnine uit contenta, spijzen enz. in criminele gevallen af te scheiden*. — Zij nam deze op in het Tiende Deel der *Verslagen en Mededeelingen* van de Afdeeling Natuurkunde, bl. 273. — De Heer VAN HASSELT eindelijk besprak het onderzoek *over de vraag of de galvanische stroom, in het zoogenaamd electro-chemisch bad eene nuttige toepassing kan hebben op het uitdrijven van vergiftige metaalverbindingen uit het levend dierlijk organisme;* en deelde in de jongste vergadering het merkwaardig verhaal mede eener verwonding van schepelingen door vergiftigde pijlen in Oost-Indië, naar aanleiding van een verslag, ingezonden door den officier van gezondheid VERNHOUT.

Omtrent de dierkunde zijn twee belangrijke feiten te noemen, in het jongste jaar door leden der Akademie aan het licht gebragt. Het eene geldt de fragmenten eener reusachtige Cephalopode in twee Nederlandsche musea, door den Heer HARTING gevonden, beschreven en afgebeeld §); het andere de doorboring

---

*) *Verslagen en Mededeelingen, Afdeeling Natuurkunde,* D. IX, bl. 280.

†) Ibidem, D. X, bl. 68.

§) *Description de quelques fragmens de deux Céphalopodes gigantesques,* par P. HARTING, *publiée par l'Académie Royale des Sciences à Amsterdam.* Amsterdam 1860.

van lood door insecten, op onmiskenbare wijze herkend, door de Heeren VAN BREDA en VERLOREN *).

Voor anthropologie, zoo naauw met zoölogie verknocht, is *de beschrijving* te noemen, welke de Heer J. VAN DER HOEVEN gaf van *drie merkwaardige menschelijke schedels uit het Rijks museum van natuurlijke historie te Leiden* †).

Deze laatste tak van wetenschap voert als van zelve tot de physiologie des menschelijken ligchaams, waarvan bijdragen geleverd werden door de Heeren DONDERS, VAN GEUNS en SCHROEDER VAN DER KOLK. — De Heer DONDERS nam meer dan eenmaal den gezigtstoestel tot onderwerp zijner beschouwingen. De eerste maal sprak hij *over de grenzen der accomodatie van de oogen* §); een ander maal beschreef hij de *methode tot regtstreeksche bepaling van het kruispunt der rigtingslijnen of het vereenigde knooppunt in het oog van den mensch* **); een derde maal gaf hij de *methode* op, *door hem gevolgd, om de veranderingen in den stand van den vertikalen meridiaan, bij de verschillende bewegingen van het oog te bepalen* ††). De Heer VAN GEUNS sprak *over beenvorming en herstelling van beenzelfstandigheid* §§), en heeft over dit gewigtig onderwerp, toegelicht door proefnemingen eene meer uitvoerige Verhandeling toegezegd, welke de Akademie met belangstelling te gemoet ziet. — De Heer SCHROEDER VAN DER KOLK sprak *over de allantoïs en hare vorming en veranderingen bij den mensch*, waarover hij eene met fraaije teekeningen versierde Verhandeling ter uitgave aanbood, welke, door de Natuurkundige Afdeeling aangenomen, binnen korten tijd het licht zal zien.

Verknocht daarmede is de leer der misvormingen, welke gedurende de vruchtelijke ontwikkeling van mensch en dieren ontstaan. Een daaromtrent door den Heer VROLIK medegedeeld feit

---

*) *Verslagen en Mededeelingen, Afdeeling Natuurkunde,* D. X, bl. 57.

†) Ibidem, D. IX, bl. 290.

§) Ibidem, D. IX, bl. 286.

**) Ibidem, D. X, bl. 101.

††) Ibidem, D. X, bl. 192.

§§) Ibidem, D. X, bl. 101 en 246.

gaf in eene der vergaderingen der Natuurkundige Afdeeling tot eene belangrijke wisseling van gedachten aanleiding *).

Een laatste tak van wetenschap, welke in de vergaderingen der Natuurkundige Afdeeling ter spraak werd gebragt, geldt de geognosie, waartoe de voordragt behoort van den Heer STARING *over de voormalige vereeniging van den Boven-Rhijn met den Boven-Maas* †).

De wetenschappelijke behandeling van den landbouw, zoo naauw daarmede verknocht, vond haren vertegenwoordiger in den Heer VAN HALL, die haar onderhield over de jongste statistiek van den landbouw in de provincie Groningen. Een kort uittreksel van het door hem besprokene komt voor in het proces-verbaal der gewone vergadering van 31 Maart j.l.

Hiermede, Sire! sluit de lijst der werkzaamheden van de Akademie, verrigt van de maand April des jaars 1859 tot dezelfde maand des loopenden jaars. In dezelfde tijdsruimte zijn verschenen: Van *Verslagen en Mededeelingen* der Letterkundige Afdeeling het tweede en derde Stuk des Vierden, en het eerste en tweede des Vijfden Deels; van die der Natuurkundige Afdeeling het tweede en derde Stuk des Negenden Deels en het Tiende Deel. — Voorts zijn door de Letterkundige Afdeeling uitgegeven voor het Tweede Deel harer werken in 4°. de hierboven genoemde Verhandelingen van de Heeren BAKE en LEEMANS. — Door de Natuurkundige Afdeeling zijn verzonden en in den boekhandel gebragt het Zevende Deel harer Verhandelingen, het eerste gedeelte van het Achtste Deel, gewijd aan het *Exposé de la théorie* etc. *des Intégrales définies* van den Heer BIERENS DE HAAN en de Verhandeling van den Heer HARTING, welke tot het Negende Deel behoort. Met het ter perse brengen van het tweede gedeelte van het Achtste Deel wordt vlijtig voortgegaan, terwijl voor het Negende Deel gereed liggen de Verhandelingen van de Heeren VAN DEN BOSCH, SCHROEDER VAN DER KOLK en BUYS BALLOT. Voorts is het boekwerk over den Paalworm nagenoeg afgedrukt, en zijn 22 vel van SIMPLICIUS en 26 van het Tweede Deel van de werken van HIPPOCRATES gereed.

---

*) *Verslagen en Mededeelingen, Afdeeling Natuurkunde,* D. X, bl. 60.
†) Ibidem, D. X, bl. 104.

Eene zoo krachtig voortgezette uitgave gaat de finantiële kracht der Akademie te boven, en het is dan ook alleen de hoop op eene tijdelijke ondersteuning, welke haar, Sire! de toekomst met gerustheid te gemoet doet gaan.

Tot haar leedwezen was het haar onmogelijk eenige der ingezonden Latijnsche dichtstukken met den prijs te bekroonen, welken het legaat van HOEUFFT toekent.

De boekerij verkeert in den meest bloeijenden toestand. Talrijk weder waren de aanwinsten, door ruil, aankoop en geschenk verkregen. — Zoo de Akademie zich daarin verheugt, moet zij het intusschen betreuren, dat nu ook alle voor de boekerij beschikbare ruimte is ingenomen. In de volste beteekenis des woords is geen nieuw aangekomen boek meer op doeltreffende wijze te plaatsen, en zal de zoo kostbare en fraaije boekerij der Akademie zeer in bruikbaarheid en aanzien verliezen, zoo het der Regering niet gelukke, haar eene meer uitgebreide plaatsing te schenken. De Akademie blijft met den meesten aandrang hopen op eene verwezentlijking der denkbeelden, welke daaromtrent op last Uwer Majesteit aan 's lands regering werden voorgedragen.

Van de verdere bezittingen der Akademie valt niet anders te zeggen, dan dat hare vergaderzaal versierd werd met het afbeeldsel van wijlen haar rustend medelid G. VROLIK, den waardigen man, aan wien, zoowel de Akademie als haar voorganger, het Koninklijk Nederlandsch Instituut, en vooral zijne eerste klasse, zoo veel verpligt is. — Bij hem verloor de Akademie in het jongste jaar menig ander harer sieraden. — VAN GILSE, VAN ASSEN, KIST, VON HUMBOLDT, MACAULAY en HORSFIELD werden haar door den dood ontnomen. — Aan de nagedachtenis van den Heer VROLIK werd door den Heer J. VAN DER HOEVEN; aan die van de Heeren VAN GILSE, VAN ASSEN, KIST en MACAULAY door den Heer KOENEN hulde bewezen in het *Jaarboek*, dat onlangs Uwer Majesteit werd aangeboden.

Zoo door zoo veel verliezen de Akademie zich diep geschokt gevoelt, mag zij zich ter andere zijde ook over meer dan eene aanwinst verheugen. — De algemeen geëerde namen van VAN BENEDEN, AIRY, HELMHOLTZ, HOFFMANN, VON BUNSEN, LASSEN,

MOMMSEN, RAWLISON en THEINER versieren voor het eerst de lijst harer buitenlandsche leden, en onder hare binnenlandsche leden telt zij nu de H.H. FRUIN, LINTELO DE GEER, HOLWERDA, KUENEN, G. MEES en N. BEETS.

Hiermede Sire! sluit de Akademie het Verslag, haar voorgeschreven. Zij mogt in de tijdsruimte, waarover het loopt, de ondubbelzinnigste blijken van bescherming, ondersteuning en goedkeuring van Uwer Majesteits regering ondervinden. Zich deze verder waardig te gedragen, zal ook voor het vervolg zijn haar wensch en haar streven tevens.

Het voorgelezen Ontwerp-Verslag, aan de beraadslaging der vergadering onderworpen, wordt, na eenige er in gebragte verbeteringen, vastgesteld. — Het zal den Koning en, in afschrift, den Minister van Binnenlandsche Zaken worden aangeboden.

2°.

De algemeene Secretaris leest, op uitnoodiging van den Voorzitter, de volgende rekening en verantwoording voor, gaande van 1°. Maart 1859 tot ultimo Februarij 1860.

REKENING en VERANTWOORDING van het door den Algemeenen Secretaris der Koninklijke Akademie, van primo Maart 1859 tot ultimo Februarij 1860 gehouden beheer, volgens art. 12 van het Organiek Reglement en § 30 en § 37 van het Reglement van Orde, goedgekeurd in de Algemeene Vergadering der maand April 1860.

ONTVANGSTEN.

Saldo op nieuwe rekening		f	888,81
Buitengewone subsidiën ten behoeve der werkzaamheden van de Commissie over den Paalworm. .	f 2,500,—		
af leges	2,07		
		"	2,497,93
Transporteren		f	3,386,74

Per transport		f 3,386,74
Subsidiën vier kwartalen, elk à f 3,500,—	f 14,000,—	
af leges	1,64	
		" 13,998,36
Restitutie vracht van ingesloten pakketten		" 8,—
Voor verkochte, onbruikbare, niet op den inventaris aangeteekende voorwerpen		" 45,—
Van den Heer van der Post voor verkochte boekwerken, volgens Rekening-courant		" 1,205,64
Van den Heer van der Willigen voor een exemplaar van Hippocrates		" 8,75
Restitutie van den Concierge, personele belasting der dienstbode		" 5,—
	Totaal	f 18,657,49

UITGAVEN.

1. Jaarwedden.

Jaarwedde,	Algemeene Secretaris	f 1,000,—	
"	Secretaris Letterk. Afd.	" 500,—	
"	Onder-Bibliothecaris	" 500,—	
"	Klerk	" 800,—	
"	Concierge en Bode	" 600,—	
			f 3,400,—

2. Reis- en Verblijfkosten aan H.H. Leden buiten Amsterdam woonachtig, enz.

Natuurkundige Afdeeling	f 1,359,—	
Letterkundige "	" 1,640,—	
Restitutie aan den Heer van Hasselt. . .	" 10,—	
" " " " Storm Buysing.	" 6,—	
" " " " G.H.M. Delprat	" 4,40	
		f 3,019,40

3. Onkosten der gewone vergaderingen.

Uitgaven op een notitieboekje, maandelijks met den Concierge verrekend.	f 295,90	
Rekening van Greven, lampenmaker . . .	" 4,—	
		f 299,90
	Transporteren	f 6,719,30

Per transport *f* 6,719,30

4. Bibliotheek.

Aangekochte Boekwerken.

Rekening van Duprat	*f* 202,57	
〃 〃 〃	〃 49,28	
〃 〃 〃	〃 19,24	
〃 〃 Quaritch	〃 336,51	
〃 〃 Schmidt	〃 82,93½	
〃 〃 Asher en C°.	〃 8,36½	
〃 〃 Schoolcraft	〃 83,75	
〃 〃 Graeger	〃 56,33	
〃 〃 Schierbeek	〃 223,80	
〃 〃 van der Post	〃 47,45	
〃 〃 Bakkenes	〃 20,50	
〃 〃 Carelsen	〃 66,80	
〃 〃 J. Muller	〃 29,25	
〃 〃 F. Muller	〃 390,—	
〃 〃 Roest	〃 430,03½	
Abonnement op de Staats-Courant	〃 30,—	
		f 2,076,81½

Inbinden en verdere uitgaven.

Rekening van van Rossem	*f* 260,20		
〃 〃 Eichhorn	〃 268,—		
〃 〃 Meijer en C°.	〃 12,25		
〃 〃 Langedijk	〃 36,—		
〃 〃 Jerschaveck	〃 14,—		
〃 〃 Smit	〃 8,—		
Assurantie der Bibliotheek	〃 25,—		
		〃 623,45	
			〃 2,700,26½

5. Catalogus.

Rekening van Kröber	*f* 549,—	
〃 〃 F. Muller	〃 62,—	
		f 611,—

Transporteren *f* 10,030,56½

Per transport *f* 10,030,56½

6. Drukloonen.

Verhandelingen.

Rekening van Kröber. . . . . Nat. Afd.	*f* 1,768,50		
〃 〃 〃 . . . . . Lett. 〃	〃 298,50		
〃 〃 v. d. Post, innaaijen, enz.	〃 214,40		
〃 〃 Meijer en Co., lithographie.	〃 316,—		
〃 〃 Wendel	〃 64,—		
〃 〃 〃	〃 54,—		
		f 2,715,40	

Verslagen en Mededeelingen.

Rekening van Kröber	*f* 615,—		
〃 〃 Meijer en Co., lithographie.	〃 206,50		
〃 〃 v. d. Post, innaaijen . . .	〃 341,10		
〃 〃 Wendel, lithographie . . .	〃 22,—		
〃 〃 〃 〃 . . .	〃 21,—		
〃 〃 Michielsen.	〃 17,25		
〃 〃 Holst, correctieloon	〃 109,—		
〃 〃 Roest, 〃	〃 155,—		
〃 〃 ten Entel	〃 46,—		
〃 〃 Jeanneret	〃 2,50		
Assurantie van drukwerken, in bewaring bij den Heer van der Post.	〃 4,50		
		〃 1,539,85	
			f 4,255,25

7. Kleine Drukloonen.

Processen-Verbaal, Circulaires, enz.

Rekening van Kröber	*f* 177,50	
〃 〃 Meijer en Co.	〃 58,25	
		f 235,75

Transporteren *f* 14,521,56½

Per transport *f* 14,521,56½

8. Onkosten der Commissie over den Paalworm.

Rekening van Doublet	″	222,25	
″ ″ van der Elst en Smits	″	148,28	
″ ″ Claasen	″	467,64	
″ ″ Jong	″	41,40	
″ ″ Hoogstraten	″	14,—	
″ ″ Haages	″	12,90	
″ ″ Kuyper v. Dam, Smeer	″	6,71	
″ ″ de Wed. de Bruyn en Zoon	″	13,80	
″ ″ Esveld	″	10,—	
″ ″ Steginger	″	7,42½	
″ ″ Weinholt	″	38,10	
″ ″ Kater	″	359,15	
″ ″ ″	″	125,68½	
″ ″ Korenstra	″	104,44	
″ ″ Posthuma	″	88,38	
″ ″ Zijlstra	″	62,90	
″ ″ Geissler	″	24,—	
″ ″ Kappelhoff	″	18,—	
″ ″ Desguerrois	″	4,—	
″ ″ Boumeester	″	1,20	
″ ″ Koster	″	11,10	
Restitutie voor uitgeschoten Reis- en Verblijfkosten enz. door den Heer Vrolik	″	522,44	
Kleinere uitgaven van den Concierge op een notaboekje verrekend	″	15,76	
			″ 2,319,56

9. Onkosten der Commissie over de daling van den bodem in Nederland.

Rekening van Leijer en Urbanus . . . . *f* 135,—

10. Onkosten Charterboek.

Rekening van den Heer Bakhuizen van den Brink . . ″ 250,—

Transporteren *f* 17,226,12½

Per transport *f* 17,226,12½

11. Onkosten der Commissie van van Loons Penningwerk.

Rekening van den Heer Dirks.	*f* 60,94		
〃 〃 〃 〃 〃	〃 38,87		
〃 〃 〃 〃 〃	〃 52,76		
〃 〃 〃 〃 F. Muller. . . .	〃 54,—		
Zegel voor het contract met den Heer F. Muller	〃 —,40		
		〃	206,97

12. Expeditie, Frankeren en Vrachten.

Rekening van den Heer Janssen	*f* 3,59		
〃 〃 v. d. Wouden en Luber . .	〃 14,25		
〃 〃 van Es	〃 6,87		
〃 〃 〃 〃	〃 5,85		
〃 〃 Braakman en C°.	〃 17,80		
〃 〃 Fabricius	〃 4,36		
〃 〃 〃	〃 4,26		
〃 〃 Evers	〃 9,46		
Kleinere uitgaven op een notitieboekje, maandelijks met den Concierge verrekend	〃 298,23		
		〃	364,67

13. Bureaukosten.

Rekening van Landman en Koopman . . .	*f* 12,50		
〃 〃 〃 〃 〃 . . .	〃 8,—		
〃 〃 Meijer en C°.	〃 17,50		
〃 〃 Koster	〃 15,30		
Uitgaven op een notitieboekje, maandelijks met den Concierge verrekend	〃 49,19½		
		〃	102,49½

14. Meubilair.

Rekening van Kernekamp	*f* 26,—		
〃 〃 Evers	〃 64,50		
〃 〃 de Greeuw	〃 4,—		
		〃	94,50

Transporteeren *f* 17,994,76

Per transport *f* 17,994,76

15. Huishoudelijke Uitgaven.

Rekening van Ples, turf en hout	*f*	182,80
〃 〃 Gessert, steenkolen	〃	42,75
〃 〃 Verdonck en Reith, gascoke	〃	12,60
〃 〃 van Wessem, behanger	〃	27,85
〃 〃 Osterhaus, smid	〃	45,50
〃 〃 Vrijling, schilder	〃	13,20
〃 〃 Evers, timmerman	〃	15,25
〃 〃 Tonino, schoorsteenveger	〃	9,—
〃 〃 Leeuwenkuyl, lampen	〃	1,50
〃 〃 Brest, tuinman	〃	20,—
〃 〃 v. d. Vliet, duinwater	〃	28,87½
Personele belasting	〃	42,07
Kleinere uitgaven op een notitieboekje, maandelijks met den Concierge verrekend	〃	369,40

f 810,79½

16. Onvoorziene Uitgaven.

Verschot paket uit Halle	*f*	—,50
Kermisgift aan de dienstbode Concierge.	〃	5,—
Nieuwjaarsgift aan de 〃 〃	〃	5,—

〃 10,50

Totaal *f* 18,816,05½

Recapitulatie.

Uitgaaf	*f*	18,816,05½
Ontvangst	〃	18,657,49

Nadeelig Saldo *f* 158,56½

REKENING en VERANTWOORDING van het door den Algemeenen Secretaris der Koninklijke Akademie van Wetenschappen, over den jare 1859 gehouden beheer van het

LEGAAT VAN HOEUFFT.

ONTVANGSTEN.

Jan.	Saldo van den jare 1858			f 551,—½
Julij	6/m. Intrest op f 26,000,— Inschrijv. 2½ pCt. Werk. Schuld. Versch. 1 Julij		f 325,—	
	Af saldobillet	f —,05		
	Provisie	〃 3,25	〃 3,30	〃 321,70
1860 Jan.	6/m. Intrest op f 26,000,— Inschrijv. 2½ pCt. Werk. Schuld. Versch. 1 Jan.		〃 325,—	
	Af visa procuratie.	f —,30		
	Saldobillet	〃 —,05		
	Provisie	〃 3,25	〃 3,60	〃 321,40
			Totaal	f 1194,10½

UITGAVEN.

Maart	Reiskosten der Commissie van beoordeelaars der prijsgedichten	f 23,70
〃	Aan den Heer Hulleman voor porto's ten behoeve der Commissie	〃 —,66
〃	Quitantie van Greeve voor frankeren van programma's	〃 6,48
1860 Febr.	Rekening van Kröber voor drukken van programma's	〃 7,50
Maart	Quitantie van den Heer Delprat voor porto's en reiskosten.	〃 12,60
〃	Quitantie verschot van Greeve	〃 1,20
		f 52,14
	Saldo op nieuwe Rekening	〃 1141,96½
	Totaal	f 1194,10½

REKENING en VERANTWOORDING van het door den Algemeenen Secretaris der Koninklijke Akademie van Wetenschappen, over den jare 1859 gehouden beheer van het Fonds, bestemd tot bekostiging der

UITGAVE VAN SIMPLICIUS.

ONTVANGSTEN.

Jan.	Batig saldo van den jare 1858	*f*	173,05
〃	5 Coupons 2½ pCt. N. W. Schuld à *f* 12,37½	〃	61,87½
〃	1 Coupon 2½ 〃 〃 〃 〃 〃 500,— Capt.	〃	6,18½
Maart	4 Coupons Amortisatie-Syndic. 〃 〃 17,50	〃	70,—
〃	5 〃 4 pCt. N. W. Schuld 〃 〃 19,80	〃	99,—
〃	1 Coupon 4 〃 〃 〃 〃 〃	〃	9,90
〃	1 〃 4 〃 〃 〃 〃 〃	〃	3,96
〃	1 〃 4 〃 〃 〃 〃 〃	〃	1,98
Junij	Verkocht 4 à *f* 1000 Cert. 2½ pCt.		
	Werk. Schuld à 60 pCt. . . . . *f* 2400,—		
	Intrest 5/m. 5 d. 〃 43,06		
	f 2443,06		
	Af ⅛ pCt. voor provisie. 〃 5,—		
		f	2438,06
〃	1 Coupon 2½ pCt. W. Schuld.	〃	12,37½
〃	1 〃 2½ 〃 〃 〃	〃	6,18½
Sept.	5 Coupons 4 〃 N. W. Schuld à *f* 19,80 . .	〃	99,—
〃	1 〃 4 〃 〃 〃	〃	9,90
〃	1 〃 4 〃 〃 〃	〃	3,96
〃	1 〃 4 〃 〃 〃	〃	1,98
〃	4 Coupons Amortisatie-Syndicaat à *f* 17,50 . .	〃	70,—
Oct.	2 〃 4 pCt. N. W. Schuld.	〃	7,92
	Totaal	*f*	3075,33

UITGAVEN.

Aan Kemink en Zoon, volgens quitantie en Rekening-Courant	*f*	2613,70
Rekening van Eichhorn, inbinden van den *Hippocrates.*	〃	30,—
〃 〃 〃 〃 〃 〃 〃	〃	7,50
Gekocht *f* 400 Cert. 4 pCt. W. Schuld à 98¼ *f* 393,—		
Intrest 5/m. 29 d. 〃 7,96		
f 400,96		
bij ⅛ pCt. provisie 〃 ,50		
	f	401,46
	f	3052,66
Saldo op nieuwe Rekening	〃	22,67
Totaal	*f*	3075,33

De algemeene Secretaris draagt daarop de volgende memorie van toelichting voor.

Ik heb de eer, volgens de voorschriften der wet, aan de Commissie, benoemd door de beide Afdeelingen der Akademie, hiernevens ter beoordeeling over te leggen de drie Rekeningen der Akademie, met de daarbij behoorende bescheiden.

Rekening N°. 1 is de *algemeene der Akademie.* Zij geeft tot weinige beschouwingen aanleiding.

De kolom der ontvangsten levert de aangename uitkomst dat de verkoop der door de Akademie uitgegeven boekwerken eene bate van ƒ1,205,64 afwerpt, waarbij nog gevoegd behooren te worden de £ 7. — of ƒ82,25, welke afgetrokken zijn van de rekening van QUARITCH, voor aan hem verkochte werken der Akademie. Het geheele bedrag dus der door de Akademie verkochte werken is ƒ1,287,89. — Zoo men daarbij voegt hetgeen door ruiling aan geldswaarde in de boekerij komt, mag men deze inkomst belangrijk heeten. Zij getuigt daarbij van vooruitgang, zoo men de rekening van heden met die van vroegere jaren vergelijkt.

De uitgaven worden behoorlijk door quitantiën gedekt.

Bij de rekening der reis- en verblijfkosten zal welligt de aandacht der geachte Commissie getrokken worden door het hooger bedrag, aan de Letterkundige dan aan de Natuurkundige Afdeeling uitbetaald. Het kon heden gedekt worden door het overschot bij de laatste.

Het sluiten der rekening met een nadeelig saldo heeft geene bepaalde beteekenis. Het ware even gemakkelijk geweest dit voordeelig te doen schijnen; maar zulks was alsdan eene onwaarheid. — De groote werkzaamheid der leden van de Akademie maakt dat de kosten der uitgave van hare boekwerken zeer hoog zijn, en dat daarvan telken jare, na de afsluiting der rekening, een deel onbetaald moet blijven. — Naar den maatstaf van hetgeen heden gevorderd wordt, zijn de subsidiën der Akademie te gering; maar de bereidwilligheid der Regering om haar tijdelijk te gemoet te komen, is onmiskenbaar. Het zal derhalve wel het meest staatkundig zijn, om, voor het oogenblik, op geene verhooging aan te dringen.

Rekening N°. 2, voor het *Legaat van* HOEUFFT, sluit met een voordeelig saldo, en wel van groot bedrag, dat weder belegd zal moeten worden. Ik durf van de Commissie vertrouwen, dat zij met mij hier dit voordeelig saldo meer betreurt, dan het nadeelige van de algemeene rekening. Zoo aanhoudend de ingezonden dichtwerken geene bekrooning waardig zijn, moet men des te meer de doellooze administratie dezer gelden betreuren.

Rekening N°. 3, van het *Fonds* SIMPLICIUS, geeft geheel andere uitkomst. Het onderging, door het verschijnen van het Eerste Deel van *Hippocrates*, eene aanmerkelijke vermindering. De zoo ruimschoots aan dezen arbeid binnen- en buitenlands geschonken lof is de beste vergoeding voor het daarvoor uitgekeerde geld. Van het Tweede Deel zijn heden reeds 30 vellen afgedrukt, en de kopij voor al de overige deelen ligt gereed. — Ook met *Simplicius* wordt ijverig voortgegaan. Het is derhalve te verwachten, dat dit Fonds weldra niet tot dezelfde klagt als dat van *Hoeufft* zal aanleiding geven.

Mogten, behalve deze korte toelichting, nog eenige andere gevorderd worden, zoo stel ik mij daartoe gaarne ter beschikking van de geachte Commissie.

Amsterdam,
den 24sten Maart 1860.

W. VROLIK,
Algemeene Secretaris.

De Voorzitter geeft het woord aan de Commissie, door de beide Afdeelingen der Akademie, volgens § 37 Regl. v. Orde, benoemd, tot het nazien der genoemde rekeningen met de daarbij behoorende bescheiden. Het luidt als volgt:

VERSLAG over de rekening van de Akademie van Wetenschappen over het jaar 1859—60.

De gecommitteerden uit de beide Afdeelingen van de Akademie, benoemd ingevolge § 37 van het Reglement van Orde, tot het onderzoek der rekening door den Algemeenen Secretaris aangeboden, hebben de eer de vergadering te berigten, dat al

de uitgaven gedekt zijn door behoorlijke kwitantiën en dat al de inkomsten, zoo veel de Commissie kan nagaan, mede op de rekening zijn gesteld.

De uitkomst der rekening, namelijk een nadeelig slot van *f* 158.56½, kan vrij gunstig genoemd worden, maar men zie niet voorbij, dat als eerste post op de rekening van ontvangst voorkomt een batig saldo over de vorige dienst groot *f* 888,81, zoodat dus de uitgaven over 1859 onze gewone middelen met *f* 1,047.37½ te boven gaan. Daarbij komt dat in 1859 de Akademie *f* 1,287.89 heeft ontvangen voor verkochte werken der Akademie; eene som zoo groot en zooveel meer dan vorige jaren, dat zij niet als norma mag worden aangenomen, maar grootendeels als eene toevallige bate moet worden beschouwd.

Uit de Memorie van Toelichting kan niet met zekerheid worden opgemaakt dat al de rekeningen over het Akademiejaar tot en met ult°. Februarij 1860 zijn betaald, terwijl uit de rekening van ontvangst blijkt, dat na het sluiten der rekening over Januarij en Februarij 1859, *vier* kwartalen en dus ook reeds het 1°. kwartaal over 1860, van de Rijks subsidie is ontvangen. De Commissie vleit zich dat de achterstand niet groot is, maar zou wenschen daaromtrent nader te worden ingelicht.

Zoo ontbreken ook nu weder op de rekening de reiskosten over de maanden Januarij en Februarij van dit jaar, even als in het verslag van het vorige jaar is opgemerkt. De Commissie hecht evenwel hieraan geen groote waarde, omdat toch over 12 maanden de reiskosten op deze rekening voorkomen, en de Akademie dus alleen met de ontvangsten sommige uitgaven eenigzins vooruit is. — Evenwel het is eene onregelmatigheid dat uitgaven en inkomsten niet volkomen over hetzelfde tijdvak loopen; maar deze onregelmatigheid zal men moeten toelaten, even als die, dat over Maart en April geleefd wordt, zonder dat de begrooting is vastgesteld, zoolang de Akademie niet besluit hare begrooting te behandelen *voor* het einde van het dienstjaar.

Omtrent de uitgaven aan reiskosten is weder dezelfde opmerking te maken als in het vorige jaar; het totaal voor de beide Afdeelingen wordt juist bestreden door de op de begrooting toe-

gestane som voor de *beide* Afdeelingen, maar het is weder de Letterkundige Afdeeling, die daarvan het grootste deel heeft getrokken.

De Commissie is overtuigd dat de Letterkundige Afdeeling op hare beurt, wanneer het noodig mogt zijn, de Natuurkundige Afdeeling gaarne zal te hulp komen.

De Commissie geeft den meesten lof aan den Algemeenen Secretaris wegens het gehouden beheer en de goede orde in zijne verantwoording, waardoor de taak der Commissie gemakkelijk wordt. Zij meent intusschen er op te moeten aandringen dat in het vervolg, de verantwoording van de Commissie van het Charterboek, even als die over het vervolg van VAN LOONS Penningwerk en die over de paalworm, werd ingerigt; dat namelijk ook al de uitgaven door kwitantiën worden gedekt.

De rekeningen van het *Legaat* HOEUFFT en het *Fonds* SIMPLICIUS zijn in orde bevonden, en geven geen aanleiding tot andere opmerkingen dan reeds door den Secretaris in de Memorie van Toelichting zijn gemaakt.

De Commissie heeft alzoo de eer de Akademie voor te stellen:

1°. den Heere Algemeenen Secretaris uit te noodigen, even als het vorige jaar, de Akademie bekend te maken met de schulden, die nog ten laste der Akademie loopende zijn;

2°. de aangeboden rekeningen, onder dankzegging aan den Secretaris, goed te keuren en te bepalen dat het nadeelig slot ad *f* 158.56½ als eerste post op de uitgaven over het ingetreden dienstjaar zal worden gebragt;

3°. den Voorzitter op te dragen de rekeningen te onderteekenen, een afschrift te zenden aan den Minister van Binnenlandsche Zaken en de rekeningen op te nemen in het Proces-Verbaal dezer zitting.

Delft, 11 April 1860.

D. J. STORM BUYSING.
L. J. F. JANSSEN.
P. ELIAS.
J. C. G. BOOT.

De algemeene Secretaris voldoet aan het verlangen der Commissie, door te berigten dat de nog aan te zuiveren schulden der Akademie voor de jaren 1858 en 1859 bedragen aan drukloonen *f* 3,762.50. —

Daarna worden de conclusiën van het verslag in omvraag gebragt, en wordt met eenparige stemmen besloten, den Voorzitter te magtigen tot het teekenen der rekening, ten blijke der goedkeuring van de Vergadering, en den algemeenen Secretaris voor zijn gehouden beheer te dechargeren. Volgens § 37 Reglement van Orde zal de drieledige rekening met hare memorie van toelichting in afschrift den Minister van Binnenlandsche Zaken worden medegedeeld. —

3°.

De door het Bestuur ontworpen raming der inkomsten en uitgaven van Maart 1860—Maart 1861 wordt met eenparige stemmen aangenomen, vastgesteld en door den Voorzitter geteekend.

De Vergadering wordt voor korten tijd geschorst en daarna hervat.

4°.

Omtrent de uitgave van het handschrift van SIMPLICIUS en van de werken van HIPPOCRATES wordt berigt dat het drukken van beide regelmatig voortgaat.

5°.

De algemeene Secretaris leest het volgende verslag voor van den staat der Boekerij.

VERSLAG OVER DEN STAAT DER BOEKERIJ.

Ik kan in mijn Verslag over den staat der Boekerij in den jare 1859—1860 kort zijn, en eigenlijk alweder volstaan met

te zeggen, dat zij verkeert in een' zeer bloeijenden toestand. — De aanwinsten, gelijk de maandelijks uitgegeven boekenlijsten, geplaatst in de *Verslagen en Mededeelingen* der Afdeeling Natuurkunde, leeren, waren in het afgeloopen jaar talrijk. Zij werden door geschenk, door ruil en ook door aankoop verkregen. — De hierbij gevoegde lijst geeft blijk van de voornaamste dezer aanwinsten. Bij den aankoop is het vroeger vastgestelde beginsel tot rigtsnoer genomen. Uitsluitend is vóor het completeren der groote reeksen van genootschappelijke werken, en voor het aanschaffen van belangrijke Tijdschriften, Archieven, Jaarboeken en Magazijnen zorg gedragen. — Deze handeling geeft aan deze boekerij eene eigenaardige volledigheid, welke allengs meer en meer bekend wordt en tot veelvuldig gebruik noopt. Met de bewerking van den catalogus wordt stelselmatig voortgegaan; de uitgave van het tweede gedeelte van het eerste deel werd daarvan dezer dagen voltooid. Aangenaam zal het daarbij zijn te vernemen, dat de catalogus der munten door de welwillende zorgen der H.H. SIX en ENSCHEDÉ schier voltooid is. In de jongste vergadering der Letterkundige Afdeeling heeft de Heer MILLIES de lijst overgelegd der Oostersche munten en penningen. — Eindelijk behoort ook de aanwinst genoemd te worden, welke de boekerij verkreeg, door de edelmoedige beschikking van mevrouw de Weduwe KLINKERT, die aan de verzameling van BILDERDIJK eenige Handschriften toevoegde, welke het gebruik daarvan gemakkelijker zullen maken. De eenige klagt, welke omtrent de boekerij te uiten valt, en waarin dringend voorziening wordt gewenscht, is in het gemis van ruimte gelegen. Uwe bibliothecaris is werkelijk met de plaatsing der boeken verlegen. De zolderzaal is schier weder gevuld, en na haar is geene andere ruimte meer beschikbaar. Het is echter onnoodig daaromtrent te herhalen hetgeen zoo straks in het algemeen verslag gezegd werd. — En zoo blijft slechts over, om dit sieraad der Akademie bij voortduring en met den meesten klem in u aller belangstellende medewerking aan te bevelen.

Amsterdam, 24 Maart 1860.

W. VROLIK.

BELANGRIJKE WERKEN, WAARMEDE DE BOEKERIJ DER AKADEMIE IS VERRIJKT VAN APRIL 1859—APRIL 1860.

a. DOOR GESCHENK OF RUIL.

Correspondance de Guillaume le Taciturne, publiée par GACHARD. 5 dln. 8°.

Monumenta saecularia. Herausgegeb. von der Kon. Bayer. Akad. d. Wissenschaften 4°. Met een atlas van 13 zeer fraaije kaarten van Amerika, in imperiaal-folio.

LAGEMANS, Recueil des traités etc. conclus par le Royaume des Pays-Bas avec les puissances étrangères depuis 1815 jusqu'à nos jours. 4 dln. 8°.

Abhandlungen der Kön. Böhmischen Gesellschaft d. Wissenschaften. 12 dln. 4°. en 8°.

Collections de documents inédits sur l'histoire de France. 6 dln. 4°.

G. VERMIGLIOLI. Il Sepolcro dei Volunni. Ed. dal' Conte G. CONESTABILE. 4°. Met atlas in folio.

G. CONESTABILE. Della vita, degli studi, e delle opere di G. VERMIGLIOLI. 4°.

——————— Monumenti Etrusche Romani della Necropoli del Palazzone in Perugia circonstanti al sepolcro dei Volunni. 4°. Met atlas in folio.

——————— Iscrizioni Etrusche e Etrusco-Latine in monumenti che si conservando nell' I. e R. Galleria degli Uffizi di Firenze. 4°.

Censo de la poblacion de España, segun el recuento verificado en 21 de Mayo de 1857 por la comision de Estadística General del Reino. fol.

Nomenclator de los pueblos de España, formado por la comision de Estadística General del Reino. fol.

Decreeten en Besluiten der nationale vergadering des Bataafschen volks, van 1795 tot 1801. 1 dl. fol. 139 dln. 8°.

C. R. LEPSIUS. Denkmäler aus Aegypten und Aethiopien. Imperiaal-folio.

Annuaires de l'Université Catholique de Louvain. 17 dln. 8°.

Repertorium für Biblische und Morgenländische Litteratur. Leipzig 1777—1786. 18 dln. in elf banden. 8°.

b. AANGEKOCHT.

Recueil des discours, rapports et pièces diverses lus dans les séances publiques et particulières de l'Acad. Franç., benevens vele andere werken, door dat ligchaam uitgegeven; ter completering der in de boekerij aanwezige verzameling. 23 dln. 4°.

Archiv der Gesellschaft für ältere Deutsche Geschichtkunde. 11 dln. 8°.

Annuaire de l'Institut des Provinces et des Congrès scientifiques. 9 dln. 8°.

Mémoires de la Société des Antiquaires de la Normandie. 7 dln. 8°.

Annales de l'Agriculture Française. 32 dln. 8°.

Ray Society's Publications. 28 dln. 8°. en fol.

Annals and Magazine of Natural History. 28 dln. 8°.

Annales de l'Académie d'Archéologie de Belgique. 16 dln. 8°.

Monthly Review. 166 dln. 8°.

Miscellanea Berolinensia. 7 dln. 4°.

Göttingische gelehrte Anzeigen. 149 dln. 8°.

Acta et Nova Acta eruditorum. 111 dln. 4°.

Naamlijst van Nederduitsche boeken, van 1790—1854. 14 dln. 8°.

Giornale et Memorie dell' I. R. Istituto Lombardo di Scienze ec. 20 dln. 4°. en 8°.

Atti della reale Accademia delle Scienze (Napoli). 5 dln. 4°.

A. Tilloch. Philosophical Magazine. 68 dln. 8°.

Th. Thomson. Annals of Philosophy. 16 dln. 8°. — New Series. 12 dln. 8°.

Taylor and Phillips. Philosophical Magazine. 11 dln. 8°.

The London and Edinburgh Philosophical Magazine. 17 dln. 8°.

Zoological Journal. 6 dln. 8°.

Transactions of the American Philosophical Society. 1st Series. 4 dln. 4°.

Acta Helvetica. 7 dln. 4°.

Magazin for Naturvidenskaberne. 8 dln. 8°.

H. SCHOOLCRAFT, Archives of Aboriginal Knowledge. 3 dln. 4°.
G. W. PANZER, Annales typographici ab artis inventae origine ad ann. 1536. Norimbergae, 1793—1803. 11 dln. 4°.
J. BARTOLOCCI, Bibliotheca magna rabbinica. Romae, 1675—1693. 4 dln. folio.
C. I. IMBONATI, Bibliotheca latino-hebraea. Romae, 1694. fol.
Catalogus bibliothecae Trajectino-Batavae. Traj. ad Rhen., 1718. fol.
Catalogus bibliothecae Rheno-trajectinae. Traj. ad Rhen., 1833—1834, 2 p. 1 vol. cum supplemento. Traj. ad Rhen., 1845. 2 vol. fol.
J. C. ASSEMANUS, Bibliotheca orientalis Clementino-Vaticana. Romae, 1719—1728. 3 dln. in 4 banden. fol.

Wordt besloten dit Verslag in het Proces-Verbaal dezer zitting op te nemen.

6°.

De Voorzitter verzoekt de Vergadering om zich bezig te houden met de verkiezing van een' algemeenen Secretaris. — Bij besloten briefjes wordt met eenparige stemmen, op eene na, verkozen de Heer W. VROLIK, die, onder dankzegging voor de vereerende keuze en onder aanbeveling in de welwillende ondersteuning der leden van de Akademie, zich bereid verklaart om de gewigtige en moeijelijke betrekking van algemeenen Secretaris weder te aanvaarden, zoodra op zijne benoeming tot Secretaris der Natuurkundige Afdeeling de goedkeuring des Konings ontvangen zal wezen.

7°.

Ten opzigte van de geschiedenis van den Waterstaat, deelt de Heer BAKHUIZEN VAN DEN BRINK mede, dat op voorstel van de Commissie over de Geschiedenis van den Waterstaat, benoemd in de Vereenigde Vergadering der beide Afdeelingen van de Akademie van den 25sten April

1857 (zie *Jaarboek* voor 1857, bl. 53), aan Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken, onder dagteekening van den 5den October 1859, door het Bestuur der Akademie geschreven is de volgende brief:

Uwer Excellenties ambtsvoorganger deed ons, bij missive van 23 Julij 1856, N°. 172, 5e Afdeeling, de eer zijne goedkeuring te hechten aan het doel, hetwelk zich de Akademie had voorgesteld: eene uitvoerige en wetenschappelijke geschiedenis te doen schrijven van den Nederlandschen Waterstaat. Z.H.E.G. verklaarde zich bereid de middelen, welke tot de uitvoering van dat plan werden vereischt, nader in overweging te willen nemen, zoodra de Akademie meer in bijzonderheden had ontwikkeld, welken arbeid zij wilde ondernemen en wat daarvan de gang en omvang zouden wezen. Tot dus verre was de Akademie tot zoodanige ontwikkeling buiten staat, omdat zij geene raming konde maken zonder zich met den deskundige te hebben verstaan, die de bearbeiding op zich zou willen nemen. De memorie, opgemaakt door eene Commissie der Akademie, welke zij thans de eer heeft U in afschrift aan te bieden, is het resultaat van het gemeenschappelijk overleg, hetwelk deze Commissie, belast met het ontwerp van en het blijvend toezigt over den beoogden arbeid, met den voorgestelden bewerker heeft gehouden. Het bestuur der Akademie vereenigt zich met de daarin gedane voorstellen, en durft zich vleijen dat Gij, Hoog Edel Gestrenge Heer, door het toestaan der gevraagde ondersteuning even welwillend als uwe ambtsvoorgangers een werk zult willen bevorderen, dat in eene diep gevoelde behoefte voorziet en, wèl uitgevoerd, tot blijvende eer onzes vaderlands zal verstrekken.

Deze brief strekte ten geleide van de volgende memorie.

Zoo als voor elke geschiedenis, is er voor de geschiedenis van den Waterstaat, tweeërlei methode denkbaar, de synthetische en analytische. De eerste vangt de geschiedenis bij het eerste bekende feit aan, verzamelt in chronologische orde alle volgende feiten tot hetzelfde onderwerp betrekkelijk, verbindt die onderling met meer of minder begrip van hunnen noodzakelijken zamenhang, en zoekt,

zoo niet de geschiedenis der deelen, de wording des geheels, zoo als het thans voor onze oogen staat, te verklaren. De andere methode onderzoekt het geheel op een gegeven oogenblik in al zijne bestanddeelen, tracht van het uit de ervaring bekende de oorzaken en aanleiding aan de hand der geschiedenis op te sporen en alzoo tot het onbekende en verledene op te klimmen. Ofschoon geene der beide methoden geheel onafhankelijk van de andere bestaan kan, is het echter niet moeijelijk de redenen op te geven, waarom bepaaldelijk voor eene geschiedenis van den Waterstaat aan de analytische methode de voorkeur is te geven. De eerste feiten zijn ten gevolge van gebrek aan berigten, van onnaauwkeurige waarneming, van verstrooijing of dikwijls moedwillige geheimhouding van oorkonden moeijelijk te verzamelen en moeijelijk met juistheid te beoordeelen. Er is geen tijdstip in de verledene tijden denkbaar, waarop wij uit eene zamenstelling van echte, duidelijke, in onderling verband gebragte berigten een klaar en volledig overzigt van den algemeenen toestand van den Nederlandschen Waterstaat zouden weten te ontwerpen. Het gemis van kaarten, althans tot op de tweede helft der zeventiende eeuw, de behandeling der waterstaats-aangelegenheden door afzonderlijke provinciën, door geheel onafhankelijke collegiën tot op het begin dezer eeuw maken eene juiste en algemeene beschrijving van den toestand van onzen Waterstaat ondenkbaar. Langs den synthetischen weg zullen wij misschien feiten bijeenbrengen, waarvan de resultaten in den tegenwoordigen toestand niet meer herkenbaar zijn, maar voorzeker zullen zich in den tegenwoordigen toestand talrijke verschijnselen opdoen, welke eerst moeten gekend worden, om hunne sporen in de geschiedenis terug te vinden, maar welke de geschiedenis voorzeker niet van zelve zal aan de hand doen. Maar bovenal, zoo elke geschiedenis haar belang van haar onderwerp ontleent, en de kennis van het onderwerp voor de belangstelling in zijne geschiedenis onmisbaar is, dan is het tijd thans te doen hetgeen wij bejammeren dat niet vroeger geschied is. Niet slechts als noodzakelijke en onmisbare grondslag voor de Geschiedenis van den Waterstaat, maar als een nuttig werk op zich zelve, als de bevrediging eener behoefte, die algemeen gevoeld wordt, en waarvan thans meer dan ooit mogelijk, meer dan ooit aan

de orde van den dag is, stelt de Akademie van Wetenschappen zich voor, een tafereel te leveren van den Nederlandschen Waterstaat in zijnen tegenwoordigen toestand. Of mag men, bij de ongelijksoortigheid van den Waterstaat in de verschillende gedeelten van ons vaderland, niet onderstellen, dat eene algemeene en te gelijk naauwkeurige kennis van dit onderwerp over het geheel begeerd wordt en niet dan hoogst moeijelijk kan verkregen worden; dat de wetenschap van de meeste onzer landgenooten in dit opzigt zich bepaalt tot de kennis van hetgeen binnen den omtrek van hunne belangen wordt waargenomen, en dat deze waarnemingen meestal geenen grondslag en althans geene toepassing hebben op hetgeen de wetenschap in onze dagen leert omtrent natuur- en werktuigkunde. Deze om zoo te spreken fortuite kennis wenschen wij te vervangen door een tafereel van den toestand van ons waterrijk, waarin alle waarnemingen zijn opgenomen, maar tevens getoetst aan en in verband gebragt met de eischen der wetenschap.

Het tafereel van den tegenwoordigen toestand zou al aanstonds de navolgende hoofdstukken behooren te bevatten:

van de zeegaten en zeeboezems, waarbij die der zeehavens zoude passen;

van de duinen, de natuurlijke zeewering;

van de zeedijken;

van de zeepolders of van die gronden, welke door bedijking op de zee zijn aangewonnen;

van de droogmakerijen;

van de groote rivieren;

van de kleine rivieren en van de vaarten en kanalen.

Dit is de objective zijde van ons onderwerp; — er is eene subjective. Hetzij men die inweeft en invlecht in de hoofdstukken, welke wij opgaven, hetzij men daaraan eene bijzondere afdeeling toewijdt, altoos verdient zij een opzettelijk en naauwgezet onderzoek. Wij bedoelen het administrative en technische gedeelte van den Waterstaat. Alzoo

1°. *a*) de beschrijving van den Waterstaat, voor zoo verre die onmiddellijk onder het toezigt en onder het beheer des rijks

staat; de wetten en besluiten waardoor dat geregeld is; de pligten en attributen der ambtenaren, daarbij werkzaam; het corps ingenieurs, hunne vorming en den kring hunner werkzaamheden, enz.

b) de provinciale en gemeentebesturen in hunne betrekking tot den Waterstaat

c) de particuliere vereenigingen, verveenigingen, droogmakerijen enz.

2°. het technisch gedeelte van den Waterstaat: *a*) de kennis en het gebruik van materiaal voor dijkaadjen, steenglooijingen, havenbouw, bekadingen, kribben, afdammingen, enz.

b) van de kunstmiddelen en werktuigkundige toestellen voor waterstaat en waterbouw.

Aanhangsel. De Waterstaat in verband met de kust- en landsverdediging.

De opgave dezer hoofdstukken zal elkeen van het belang overtuigen, dat de beschrijving van den tegenwoordigen toestand van den Waterstaat, niet alleen voor den waterbouwkundige, niet alleen voor wie in de administrative betrekking geplaatst is, maar voor elken Nederlander, wien zijn bodem dierbaar is, hebben moet. Hadden wij dien toestand op zich zelven te beschrijven, wij zouden die beschrijving *eene geschiedkundige* wenschen te noemen. Reeds de vergelijking der jongste nog in gebruik zijnde kaarten onderling, de vermelding van de dagteekening van eene doorgraving, eene droogmakerij, een dijkwerk of havenhoofd, ja elke grondbouwing, elke peiling, elke opneming of onderzoek in loco zou ons dwingen onzen voet op historischen bodem te zetten, en althans tot een verleden, zij het ook geen ver verleden, terug te gaan. Nu echter heeft de Akademie de Geschiedenis van den Waterstaat tot onze taak gemaakt en in verband daarmede moet de vraag oprijzen, wat begrijpen wij onder *tegenwoordigen* toestand, waaronder toch onmogelijk de opvatting van dien toestand in een ongedeeld oogenblik kan worden verstaan. Het komt ons het meest logisch voor, den tegenwoordigen toestand over de laatste vijftig jaren uit te strekken, en dat punt van aanvang valt juist zamen met de vereo-

niging van den Waterstaat, onder een centraal beheer, door de oprigting van het Ministerie of Directeur-Generaalschap van den Waterstaat, met de kartering van ons land, met de inrigting van het kadaster van grond, bodem, rivierloop enz., waardoor zoowel deze voorwerpen van officiële kennisneming werden, als het administratif beheer, aan vaste en algemeene regels is onderworpen geworden.

Op deze wijze wordt de beschrijving van den tegenwoordigen toestand van den Waterstaat niet alleen de grondslag en de inleiding van den arbeid, welken de Akademie zich voorstelt, maar een hoofddeel van dien arbeid, een hoofdgedeelte van de Geschiedenis van den Waterstaat zelve, waarvan zij eene belangrijk tijdvak behandelt. Tevens zijn daarin alle punten opgenomen, welke de vroegere geschiedenis tot op den tijd der eerste berigten wenscht te vervolgen. Zonder voor het oogenblik de vraag te willen opwerpen hoe de verdeeling der vroegere geschiedenis te maken zij, eene verdeeling die in allen gevalle gewijzigd moet worden naar de bouwstoffen, welke zich zullen opdoen, en de resultaten, die daaruit zullen kunnen ontleend worden, mogen wij als eene hoofdafdeeling der geschiedenis het tijdvak te gemoet zien, van waar kaarten en berigten in geregelde opvolging voor ons liggen, althans verkrijgbaar of bereikbaar zijn, van waar het mogelijk zal zijn de geschiedenis van den loop der stroomen, de veranderingen van grond en bodem, de doorbraken en overstroomingen, de octrooijen van indijkingen, droogmakerijen en belangrijke waterwerken en uitvindingen van waterbouw, enz., op grond van behoorlijke bescheiden, zij het ook met eenige moeite, te traceren. Wij meenen dat tijdvak van de helft der zeventiende eeuw te moeten dagteekenen. De waterbouwkundige is door het bestaan der kaarten van ons vaderland in het algemeen en van enkele gedeelten daarvan, door de aanteekeningen, welke hij in de besluiten der staten van de verschillende gewesten en in de notulen der polderbesturen vinden zal, in staat in wetenschappelijke orde en op wetenschappelijke wijze althans de hoofdveranderingen, welke in ons watergebied hebben plaats gehad, op den voet te volgen en zijnen lezers voor te stellen. Doch van een gansch anderen aard is

het tijdvak, dat hieraan voorafgaat. Allengs ontvalt hier de draad den waterbouwkundige om in de handen van den antiquarius over te gaan. Doch deze zal slechts losse, op zich zelve staande feiten uit historische berigten, nimmer bijna uit een waterstaatkundig oogpunt, maar veeleer in een administratif belang opgeteekend, kunnen bijeenbrengen. Hij moge met meer of mindere vaardigheid den bewerker van de Geschiedenis van den Waterstaat, de combinatiën der feiten, den zamenhang der aanteekeningen aan de hand doen, zijne combinatiën zullen slechts gissingen en niet meer dan gissingen blijven, zoo lang de waterstaatkundige hare mogelijkheid niet getoetst heeft aan hetgeen de ervaring van den tegenwoordigen toestand van grond en bodem, aan hetgeen eene wel gedocumenteerde geschiedenis van de veranderingen in dien toestand leert. Wel zijn in dat vroegere tijdvak niet alle gedeelten, niet alle onderwerpen van de geschiedenis even duister. Zoo zou b. v. voor Zuid-Holland en Noord-Brabant sedert den Elisabethsvloed de geschiedenis met meer zekerheid kunnen geschreven worden; maar wat verder dan dat tijdstip ligt is fragmentarisch, verstrooid, op sommige punten duister, op andere onzeker.

Schoon wij, bij het zamenstellen der Geschiedenis van den Waterstaat, alzoo de hulp en medewerking van den geschied- en oudheidkundige onmisbaar achten, meenen wij echter, dat aan hem niet om zoo te zeggen het beheer des werks mag worden opgedragen. De Akademie heeft het denkbeeld omhelsd, dat voor de eenheid van het werk één bewerker noodzakelijk is: uit de analytische methode der bewerking, welke wij verdedigen, volgt van zelve, dat de bewerker de man moet zijn, die den tegenwoordigen toestand van den Waterstaat kent en beschrijven kan: de waterstaatkundige, de physicus, de mechanicus, de geoloog. Onder zijne leiding en ten zijnen behoeve moet de oudheid- en geschiedkundige de bouwstoffen verzamelen: aan hem moet de bevoegdheid verblijven, van die bouwstoffen voor het groote werk, dat gebruik te maken, hetwelk hij in gemoede noodig acht.

Wij ontveinzen ons niet, dat de ongelijkheid in aantal en soort der bouwstoffen, welke kunnen aangebragt worden, de bearbeiding van het geheel te moeijelijker zal maken, omdat het tot

de technische verdienste van eene geschiedenis, zoo als de Akademie zich voorstelt, behooren zal, dat ook tusschen de afdeelingen van dit werk zekere evenredigheid worde in acht genomen. Het is eene reden te meer, waarom wij èn éénen bewerker noodzakelijk achten, èn die bewerking bij voorkeur aan eenen beoefenaar der natuurkundige wetenschappen wenschen op te dragen. De hoeveelheid van bescheiden is geen waarborg voor de belangrijkheid van haar onderwerp in verband met het geheel, en tot beoordeeling juist van die belangrijkheid schijnt ons de geschiedvorscher minder dan de andere bevoegd. Iets anders is, dat het aangroeijen der bouwstoffen en hare toebereiding tot een zamenhangend geheel, als van zelve een uitvoeriger onderzoek van enkele gedeelten en alzoo belangrijke monographiën uitlokken zou, die in hare uitvoerigheid in het geheel der geschiedenis niet zouden passen. Het ontstaan dier monographiën, ofschoon aan het eigenlijk plan der Akademie vreemd, zouden wij als een nuttige vrucht van hare onderneming reeds aanvankelijk toejuichen.

De Commissie, door de Akademie belast met de verdere uitvoering van haar plan, heeft dan naar een bewerker der geschiedenis van den Waterstaat, zoo als zij zich dien voorstelde, omgezien en zij verheugt zich dien in het geacht medelid der Akademie Dr. W. C. H. Staring te hebben gevonden; een man, die bij de kundigheden, waaraan wij gaarne hulde brengen, het zeldzaam voorregt vereenigt van èn tijd èn lust te hebben, om zich met eene taak van zooveel omvang te belasten. Zij heeft gemeend allereerst met hem in overeenstemming te komen, omtrent de beginselen, waarvan de arbeid moet uitgaan, en het doel dat die arbeid moet nastreven. Zij heeft vervolgens hem geraadpleegd over de wijze van uitvoering en over de middelen, welke hij noodig achtte, dat te zijner beschikking werden gesteld. Na wisseling van gedachten heeft de Commissie het noodig geacht daaromtrent de volgende beschouwingen van den Heer Staring tot de hare te maken.

Allereerst dan is het voor de bewerking van den tegenwoordigen toestand en de Geschiedenis van den Waterstaat noodig, dat eene verzamelplaats der bouwstoffen worde ingerigt en de grondslagen dier verzameling bijeengebragt.

De verzameling van bouwstoffen zal dienen te bestaan in lijsten, uittreksels en afschriften van alle stukken, die voor de Geschiedenis van den Waterstaat dienstig kunnen zijn, met naauwkeurige aanwijzing, waar men de oorspronkelijke stukken vinden kan. De verzameling dient men zoodanig in te rigten, en de stukken zoo te rangschikken, dat een ieder, wie het ook zijn moge, daarin terstond den weg weet te vinden. Daardoor alleen kan hieraan een blijvende waarde worden gegeven, onafhankelijk van de gezondheid en het leven van hen die ze bijeengebragt hebben. Uitgebreide en van het begin af aan bijgehouden alphabetische registers van namen en zaken, die in de stukken voorkomen, zijn voorzeker het gereedste middel tot het verkrijgen van die orde.

Even als ten aanzien van de geschreven of gedrukte bescheiden, zoo dienen ook de kaarten verzameld te worden, voor de bijzonderheden in copijen, voor de hoofdzaken en voor alles, dat daarvoor eenigzins vatbaar is, in het overbrengen op liggers, die dubbel bij de verzameling voorhanden dienen te zijn. Die liggers zouden vooreerst kunnen bestaan in de rivierkaarten, de kaarten van de zeegaten der Zeeuwsche stroomen en van de Zuiderzee, de Topographische kaart en, voor zoo verre deze nog niet gereed is, de provinciale kaarten.

Het verzamelen der bouwstoffen, zoowel voor den tegenwoordigen toestand, als voor de eigenlijk gezegde geschiedenis, kan gelijkelijk eenen aanvang nemen, ofschoon de bewerker de bewerking zelve in de door ons voorgeslagen orde zal inrigten en de soort en het aantal der medehelpers, welke hij bij die bewerking zal behoeven, zich naar die orde rigten zal.

Doch om die bouwstoffen van alle kanten te verzamelen, om gapingen in de berigten aan te vullen, om naar aanleiding van het medegedeelde nieuwe nasporingen te doen, om uiteenloopende inlichtingen te beoordeelen of tot eenheid te brengen, zal het niet genoeg zijn, dat de bewerker van de Geschiedenis van den Waterstaat zich daartoe in zijne verzamelplaats opsluite, hij zoowel als de medearbeiders, wier hulp hij inroept, zullen zich herhaaldelijk moeten verplaatsen, en meer dan eene reis, ook naar afgelegen streken, zal er noodig zijn. Menige opneming en bo-

ring zal onder zijn toezigt moeten worden ondernomen, zal hij zijne taak volbrengen met die zekerheid en die overtuiging, welke alleenlijk uit naauwgezet onderzoek worden geboren.

Over den tijd, die tot het volvoeren van dit werk gevorderd zoude worden, is moeijelijk iets vast te stellen, zoo lang men niet meer dan gissen kan naar den omvang van hetgeen er te volbrengen is. Kent men de bronnen, die onderzocht moeten worden, naauwkeuriger, weet men juist over welke krachten er te beschikken zal zijn, dan eerst zal met eenige zekerheid de tijd van volvoering aangewezen kunnen worden. Om echter aanvankelijk reeds tot eenen eenigzins vasten grondslag te geraken, zou men kunnen vaststellen, dat er vier of vijf jaar noodig zullen zijn voor de inrigting van de verzameling, het bijeenbrengen van de meeste bouwstoffen voor de nieuwere geschiedenis, en de bewerking en uitgaaf der beschrijving van den tegenwoordigen toestand van den Waterstaat. Een vaste grondslag zou er dan verkregen zijn, waarop later de vroegere geschiedenis opgebouwd zoude kunnen worden.

De kosten, die het werk vereischt, zullen hoofdzakelijk bestaan in de bezoldiging van dien persoon, aan welke men de uitvoering wenscht toe te vertrouwen. Ten einde den hoofdbestuurder van het werk, aanvankelijk alleen werkzaam, in staat te stellen, om zich geheel daaraan te wijden, zal hem eene jaarlijksche bezoldiging van twee duizend gulden toegewezen dienen te worden. Vooral in de eerste jaren zijn veelvuldige reizen onmisbaar, die op omstreeks zes honderd gulden jaarlijks aan reis- en verblijfkosten te schatten zijn. Rekent men dan vier honderd gulden voor schrijfwerk, zoo komt dit te zamen op drie duizend gulden te staan. Voor briefporten, het aanschaffen der noodige kaarten en gedrukte stukken, waarover het rijk niet kosteloos beschikken kan, en voor de inrigting der verzameling van bouwstoffen zou men vijftien honderd gulden, over een viertal jaren te verdeelen, kunnen aannemen. De kosten der uitgaaf van het werk zullen voorloopig moeijelijk anders dan pro memorie gesteld kunnen worden.

Aldus, behalve hetgeen er voor drukkosten noodig zal zijn, jaarlijks drie duizend vier honderd gulden gedurende vier of vijf

jaren, om daarvoor de beschrijving van den tegenwoordigen toestand gereed en de verzameling van bouwstoffen grootendeels bijeengebragt en geordend te hebben. Na verloop van deze vier of vijf jaren, zal men bij magte zijn om den omvang van het geheele werk te kunnen overzien, en naauwkeuriger dan thans mogelijk is, den tijd en de kosten te bepalen, welke de geheele volvoering zullen behoeven.

Voor eensluidend Afschrift
(*Was get.*) W. VROLIK,
Secretaris.

Op gemelden brief is, onder dagteekening van den 3den November 1859, N°. 137, 5e. Afdeeling, het volgende antwoord van den Minister van Binnenlandsche Zaken ontvangen.

Ik heb mij, naar aanleiding van het schrijven van het Bestuur der Akademie, d.d. 5 October j.l., N°. 26, bekend gemaakt met hetgeen vroeger tusschen de Akademie en de Regering is verhandeld met betrekking tot het doen schrijven eener uitvoerige en wetenschappelijke Geschiedenis van den Nederlandschen Waterstaat. Ook van de bij voormeld schrijven gevoegde Memorie heb ik kennis genomen.

De uitslag van mijn onderzoek is, dat ik niet minder dan mijn toenmalige ambtsvoorganger het denkbeeld van zoodanige uitgave der overweging allezins waardig acht. Het is mij evenwel gebleken, dat hij zich over de zaak zelve niet bepaaldelijk heeft uitgelaten en zich, onder eene algemeene betuiging van bereidvaardigheid om de belangrijke werkzaamheden der Akademie naar vermogen te bevorderen, bepaald heeft bij de gezindheid om te overwegen in hoeverre de toen verlangde som op de Staatsbegrooting voor 1857 kon worden uitgetrokken, nadat hij eerst nader de bedoeling der Akademie omtrent den aard en den omvang van den arbeid zou hebben leeren kennen. Van de dienaangaande te verkrijgen inlichtingen scheen hij dus en, mijns inziens, teregt de ondersteuning van het Rijk te willen laten afhangen.

De inlichtingen zijn nu ontvangen. Daaruit blijkt, dat het

werk in drie hoofdafdeelingen zou worden gesplitst en wel achtereenvolgende behandelen zou: 1°. den tegenwoordigen toestand, 2°. de nieuwere geschiedenis, 3°. de vroegere geschiedenis. Voor het eerste gedeelte zouden 4 à 5 jaren tijds en eene jaarlijksche uitgave van *f* 3400 gevorderd worden, terwijl men eerst na afloop van dien termijn bij magte zou wezen den omvang van het geheele werk te overzien en naauwkeuriger dan thans den tijd en de kosten te bepalen, welke de geheele volvoering zullen vorderen.

Hoewel dus, wat de tweede en derde hoofdafdeeling aangaat, slechts bij raming kan worden te werk gegaan, biedt de berekening van de eerste hoofdafdeeling eenigermate een maatstaf aan. De ondervinding heeft geleerd, dat de tijd voor dergelijken arbeid gevorderd eer tegen dan mede valt. Men schijnt dus veilig van de geraamde 4 à 5 jaren het langste tijdperk te kunnen nemen. Ook wat de kosten betreft, wordt de raming in den regel door de uitkomst overtroffen. Aangenomen alzoo dat de beide laatste afdeelingen even veel tijd en geld zullen vorderen als de eerste, dan zou voor het schrijven van het bedoelde werk minstens een tijd van 15 jaren en eene som van *f* 51,000 gevorderd worden, behalve de zeker niet onaanzienlijke kosten der uitgave. Hoewel nu het belang eener wetenschappelijke Geschiedenis van onzen Waterstaat door mij gaarne wordt erkend, mag ik toch niet ontveinzen dat de daarvoor geraamde kosten bedenkelijk zijn te achten. Veel is er nog bij ons op intellectuëel gebied, dat voorziening, zelfs dringende voorziening vordert, en de vraag mag rijzen, of de bedoelde arbeid onder die behoeften behoort, waarvan de bevrediging niet kan worden uitgesteld. Ik zou aarzelen op die vraag een toestemmend antwoord te geven. Hoe belangrijk, gedeeltelijk zelfs nuttig, zoodanig geschrift ook zou zijn, geloof ik dat het voor het tegenwoordige eene uitgave van ruim eene halve ton gouds, al wordt die over jaren verdeeld, bezwaarlijk zou wettigen. Reeds is in den laatsten tijd van Rijkswege eene som van nagenoeg gelijk bedrag besteed voor een werk dat mede, hoe belangrijk op zich zelf, niet gezegd kan worden dringend noodig te zijn. Ik bedoel de geologische kaart en beschrijving van Nederland. De Regering

heeft ook daarmede een blijk gegeven, dat zij hare ondersteuning aan wetenschappelijke ondernemingen niet onthoudt, maar nu schijnt het ook niet onbillijk, dat zij, alvorens andermaal tot soortgelijke onderneming te besluiten, overwege of er geen dringender uitgaven zijn te doen.

Ik heb gemeend het Bestuur der Akademie met deze opmerkingen te moeten bekend maken. Overigens wordt het nemen van een bepaald besluit voor het oogenblik nog niet vereischt, zoowel omdat de als schrijver voorgedragen deskundige zijnen geologischen arbeid nog niet heeft voltooid, als dewijl de Staatsbegrooting voor 1860 reeds aan de Tweede Kamer is ingediend.

Het Bestuur der Akademie heeft op dezen brief, onder voorlichting der Commissie, het volgende geantwoord, onder dagteekening van 9 Febr. 1860.

Uwer Excellenties schrijven van 3 Nov. l.l., N°. 137, 5e Afdeeling, werd door ons in handen gesteld der bijzondere Commissie, wier memorie wij de eer hadden in afschrift aan te bieden, bij onzen brief van 5 Oct. l.l. Na hare inlichtingen en opmerkingen ontvangen te hebben, zijn wij thans in staat dat schrijven te beantwoorden, en wij hopen daarin gelukkig genoeg te zijn van de bedenkingen weg te ruimen, die bij Uwe Excellentie tegen onze voorstellen gerezen zijn. Wij vestigen die hoop, zoowel op de ondersteuning, die de Akademie steeds van de hooge Regering mogt ondervinden, als op de belangrijkheid der zaak, ook door Uwe Excellentie erkend.

De eerste der drie afdeelingen van de Geschiedenis van den Nederlandschen Waterstaat zou de laatste vijftig jaren omvatten en den tegenwoordigen toestand naauwkeurig beschrijven. Die afdeeling zou dus een afgerond, op zich zelf staand geheel vormen, volkomen onafhankelijk van de beide andere afdeelingen, die hare waarde niet kunnen bepalen. De ondersteuning, voor die eerste afdeeling verleend, zou dus de Regering geenszins noodzaken die ook aan de beide andere te verleenen. De toelage, daarvoor te geven, zou van nadere overwegingen afhankelijk kunnen blijven en, om dringende redenen, kunnen teruggehouden

worden, zonder vrees van daardoor een werk in gebreke te laten.

Wij moeten erkennen, dat ramingen, zoo als de voorstellen der Akademie opgeven, steeds onzeker zijn, en veelal overschreden worden. Maar de Commissie, die voor zulke uitkomst beducht was, heeft de ongunstigste veronderstellingen aangenomen, en daarop hare begrooting gegrond. Er schijnt dus geene reden meer tot vrees voor teleurstelling.

Over de kosten der uitgave van het werk behoeft men zich niet te bekommeren. Het is der Akademie bij andere werken, die veel minder beloofden, gelukt, uitgevers te vinden, die de kansen voor hunne rekening namen. De Nederlandsche boekhandel zou zeer moeten verachteren, wanneer gelijke voorwaarden niet te bedingen zouden wezen voor de uitgave der Geschiedenis van Neêrlands Waterstaat.

Het is ook minder juist, de kosten en den tijd, voor de eerste afdeeling gevorderd, tot maatstaf van berekening voor de beide andere te nemen. De menigvuldige reizen en opnemingen toch, voor die eerste afdeeling vereischt, zullen niet, of hoogst zeldzaam, voor de andere te pas komen, en de aard van het onderzoek brengt mede, dat, bij de behandeling van het laatste tijdvak der geschiedenis, veel zal worden nagegaan, opgeteekend en verzameld, wat voor de vroegere tijdvakken dienen moet. Uwe Excellentie zal, dit in aanmerking nemende, op de vroegere berekening terug komen, en gereedelijk toestemmen, dat op tijd en kosten aanzienlijk valt af te dingen.

Zoo Uwe Excellentie evenwel bij de opvatting mogt blijven, zoo vleijen wij ons, desniettemin, dat zij als geene reden zal gelden tegen de aanneming onzer voorstellen. De tijd toch moge lang, de kosten mogen hoog voorkomen, — uitstel zal zeker het werk niet bespoedigen en spaarzaamheid komt ons ongeraden voor, waar het de bevordering geldt der wetenschap, de voorziening in dringende behoefte, de handhaving van den roem des Vaderlands.

Wij kunnen naauwelijks de opmerking terughouden, dat sinds lang veel is verzuimd, wat, om geldelijken nood, misschien verschoonbaar was, maar, bij ruimte van middelen, onvergeeflijk zou wezen. Wij zeggen dan ook Uwe Excellentie na, veel is er bij

ons op intellectuëel gebied, dat voorziening vordert. Wanneer daar echter de vraag bij rijst, of de bedoelde arbeid onder die behoeften behoort, waarvan de bevrediging niet kan worden uitgesteld, en Uwe Excellentie aarzelt op die vraag een toestemmend antwoord te geven, dan wenschen wij, die aarzeling te doen ophouden en allen twijfel weg te nemen.

Wij nemen de vrijheid Uwe Excellentie te herinneren, dat het voorstel tot schrijven eener Geschiedenis van den Waterstaat, bij den aanvang der Letterkundige Afdeeling van de Akademie gedaan, en door haar met toejuiching ontvangen, sedert door beide Afdeelingen gelijkelijk is behartigd, en bij de hooge Regering is aangedrongen. Zulk eene ingenomenheid van een staatsligchaam, — wiens bevoegdheid in wetenschappelijke zaken, op intellectuëel gebied, zeker niet zal betwist worden, — zou misschien op zich zelve reeds voldoende het hoog belang van den arbeid aantoonen, de noodzakelijkheid er van doen bevroeden. Het zal evenwel onnoodig zijn, dat wij ons op het gezag der geheele Akademie beroepen, wanneer Uwe Excellenties welwillendheid de zaak nogmaals aandachtig gelieft te overwegen.

De kennis van den vaderlandschen bodem is eene behoefte voor ieder beschaafd burger en het zou zeer te betreuren zijn, wanneer die behoefte niet diep onder ons werd gevoeld, de bevrediging er van niet dringend werd verlangd. Die kennis toch, moge overal elders gevorderd worden, voor den Nederlander is zij van hooger belang en beteekenis. De bodem, dien hij bewoont, is, voor een goed deel, de schepping van zijn volk. Geen plek bijna, die hem niet de bewijzen levert van den moed, de volharding, het beleid, van zijn geslacht, en hij voelt zich aan den kouden en vochtigen grond gehecht, die het meest grootsche gedenkteeken is van menschelijke vlijt of dat immer voor den roem van eenige natie is opgerigt.

Is hierin oneindig veel waarop wij fier mogen wezen, tot onze schaamte moeten wij daarbij erkennen, dat de meesten zich moeten vergenoegen met de oppervlakkige kennis van eenige bijzonderheden, waarvan het verband en de zamenhang hun duister blijven. Nergens toch wordt hun het geheel klaar en duidelijk

voor oogen gesteld. Maar zulke voorstelling is niet alleen voor het algemeen noodig, ook de kundigste, — die zich aan de verdediging van den bodem en zijne vervorming naar de eischen van den tijd of de belangen der bewoners, — die zich aan de dienst van den Waterstaat wijdt, gevoelt dikwijls behoefte aan opgaven, nergens te vinden en die hem dwingen tot een wijdloopig onderzoek, wanneer hij gelukkig genoeg is daarvoor tijd en gelegenheid te hebben.

Wijd is zeker de roem verbreid van Neêrlands waterbouwkundigen, maar toch zijn hunne verdiensten niet juist gewaardeerd, en is de naam van velen aan vreemden onbekend gebleven en bij de landgenooten schier vergeten. Te verwonderen is dit niet, de aard hunner werken brengt mede, dat zij zelden het oog treffen door hunne trotschheid. Zij zijn als het volkskarakter; — de voortreffelijkheid ligt niet bloot aan de oppervlakte, maar is in de diepte verholen. En wordt het dan, voor de eere des vaderlands, niet gevorderd, die voortreffelijkheid aan het licht te brengen? Is het geene pligt van dankbaarheid, de verdiensten te toonen en de nagedachtenis te vereeren van die kundigen en zedigen, aan wie wij zoo veel verschuldigd zijn?

Alsof wij geheel ongevoelig waren voor den roem onzer landgenooten, ongevoelig voor de weldaden, ons bewezen, hebben wij er schaars aan gedacht, hunnen naam te verbreiden en hun de hulde te brengen onzer erkentelijkheid. Ja, wij hebben het soms aan vreemden overgelaten, hunne werken te beschrijven. Aan dezen bedroevenden, aan dezen beschamenden toestand, wenscht de Akademie een einde, en zij mag vertrouwen, dat Uwe Excellentie het met haar wenscht. Zoo wij dus andermaal, en met den meesten ernst en diepste overtuiging, aandringen op de aanneming onzer voorstellen, wij doen het tevens in het bemoedigend vooruitzigt, dat Uwe Excellentie de aangevoerde redenen zal overwegen, en van haar gewigt zal overtuigd worden.

De algemeene Voorzitter deelt mede, dat op dit schrijven nog geen antwoord is ingekomen. Zoodra het ontvangen is, zal het Bestuur het ter kennisse der Commissie

brengen, aan wier verlichte zorgen en behartiging, de behandeling van dit gewigtig onderwerp blijft aanbevolen.

8.

Bij monde van den Heer MOLL, die het woord voert in plaats van den Heer LEEMANS, door familie-redenen afwezig, wordt, als punt van uitgang der beraadslaging, het volgende voorstel gelezen, door de H.H. J. VAN LENNEP, C. LEEMANS en W. MOLL ingediend aan de Letterkundige Afdeeling en door haar verzonden tot het Bestuur der Akademie.

Het voorstel van het lid C. LEEMANS strekte: „om te onderzoeken in hoeverre door de Afdeeling Letterkunde der Koninklijke Akademie van Wetenschappen, of liever nog, door de Akademie zelve, in zamenwerking harer beide Afdeelingen, in vereeniging met de *Koninklijke Akademie van Beeldende Kunsten, de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst, de Vereeniging tot bevordering der beeldende kunsten,* opgerigt door en onder bestuur van de Maatschappij *Arti et Amicitia,* een plan ontworpen en, onder de zedelijke en stoffelijke ondersteuning der Regering, in werking gebragt zou kunnen worden, tot het opsporen, behouden en bekend maken van voortbrengsels der beeldende kunsten in ons vaderland uit vroegere tijden, vooral uit de middeleeuwen en later, nog aanwezig.”

De Commissie, door de Afdeeling benoemd om over dit voorstel verslag uit te brengen, meent dat zij hare taak niet wel kon volvoeren zonder over het onderwerp, met de besturen der in het voorstel genoemde Inrigtingen en misschien nog andere, wier medewerking van nut kan wezen, in beraadslaging te treden. Zij had echter tot zulk eene beraadslaging geenen last, en aarzelde om aan de haar gedane opdragt zelve zulk eene uitgebreidere beteekenis te geven. De vraag toch deed zich eenigzins gelden, in hoeverre de vereenigingen, wier medewerking door

den voorsteller verlangd werd, en die als geheel op zich zelven staande, buiten eenige betrekking tot de Regering, haar volkomen vrij en onafhankelijk standpunt zouden kunnen en willen verlaten, om een door haar, tegelijk met de Afdeelingscommissie ontworpen plan, aan de goed- of afkeuring der Afdeeling, of ook der Akademie van Wetenschappen zelve te onderwerpen, voorondersteld al, dat de verschillende ligchamen met betrekking tot zulk een plan tot genoegzame eenstemmigheid waren geraakt.

Ofschoon de voorsteller zelf in dit punt zooveel bezwaar niet zag, en meende dat de goede uitslag voornamelijk van de wijze waarop het onderwerp besproken zou worden, zou afhangen, dat men met eenstemmigheid over het nuttige doel, ook wel tot zamenstemmende meening omtrent de wijze waarop, zoude kunnen geraken, meende echter de Commissie eenen anderen weg te moeten inslaan.

Over de belangrijke strekking van het voorstel, over het wenschelijke van het doel daarbij beoogd, zal geen twijfel bestaan; uwe Commissie behoeft de Afdeeling daarover geen betoog te leveren. Wie belang stelt in de geschiedenis van zijn land, zal gaarne ook het belang erkennen van de zorg voor elke bouwstof, die, van vroegeren tijd overgebleven, ons bijdragen levert voor de kennis der beschaving van het voorgeslacht, zal gaarne wenschen dat regt geschiede aan hetgeen dit laatste op het gebied der kunst heeft aangebragt, en elke poging toejuichen, waardoor monumenten, waaraan zich de herinnering van roemruchtige feiten, of van groote mannen verbinden, zoo lang en zoo goed mogelijk tegen vernieling en ondergang bewaard worden, of waar dit niet geschieden kan, door naauwkeurige afteekening of beschrijving, ook tot latere tijden spreken kunnen.

Doch eene andere vraag is, hoe zal zulk een doel bereikt worden? en zullen de stoffelijke middelen daartoe vereischt, te verkrijgen zijn? althans binnen het bereik der Akademie liggen, ook al kwam een verbond tot dat doel met andere zelfstandige vereenigingen tot stand?

De Commissie meent, dat, ook bij den besten wil en de meeste ingenomenheid voor de zaak, bij een groot aantal, ook zelfs van

al de Akademieleden, het beoogde doel door de Akademie *alleen* niet genoegzaam zou kunnen bereikt worden. De leden zijn voor het grootste aantal, door hunne ambtsbetrekkingen, bijzondere studiën en verpligtingen, niet in de gelegenheid om hunne aandacht en zorgen opzettelijk en duurzaam aan het onderwerp te wijden, ook wonen zij niet op zulk eene wijze door het geheele land verspreid, om er op te kunnen rekenen, dat door hen overal, en vooral in min bekende, afgelegene en kleinere plaatsen (waar dikwerf het gevaar het meest dreigt) een wakend toezigt gehouden, laat staan dat opzettelijke onderzoekingen en nasporingen in het werk gesteld zouden kunnen worden. Het is in dit opzigt dat de hulp, de tusschenkomst van andere, belangstellende personen zouden moeten worden ingeroepen. En waar zouden die personen beter te vinden zijn, dan bij de leden van vereenigingen, als de in het voorstel genoemde? van wier belangstelling in het onderwerp, wij ons te meer verzekerd kunnen houden, daar zij zich de bevordering der kunst tot hoofddoel stellen, en uit *eigen* beweging tot die vereenigingen toetraden, zich tot dat doel aansloten.

Daarom zou de Commissie het wenschelijk achten, dat van de Letterkundige Afdeeling, misschien beter nog van de Akademie zelve, een beknopt gedrukt vertoog uitging, waarbij de aandacht van onze landgenooten bepaald werd op het belang, dat overblijfsels der vaderlandsche kunst in den ruimsten zin des woords opgespoord, behouden, bekend gemaakt werden, en, waar zij aan verval of vernietiging mogten blootstaan, althans in getrouwe afbeeldingen, voor het minst in naauwkeurige beschrijvingen, ook tot volgende geslachten eenigermate als bouwstoffen voor de geschiedenis der kunst en beschaving worden overgebragt. Aan dit vertoog kon de dringende noodiging worden toegevoegd aan ieder, wien de eer des vaderlands dierbaar is, maar vooral en in de eerste plaats aan hen, die door stand of betrekking, of door hunne liefde voor de kunst daartoe meer bepaald geroepen zijn, om tot dit doel eene krachtige medewerking te verleenen. Die medewerking kon op verschillende wijzen geschonken worden, maar onder anderen ook, door van elke ontdekking, van

iedere omstandigheid op dit onderwerp betrekkelijk, kennis te nemen, en aan de Akademie of aan de Letterkundige Afdeeling, of aan eene door die Afdeeling benoemde Commissie, daarvan mededeeling te doen, beschrijvingen, zoo mogelijk ook teekeningen te vervaardigen, of voorstellen te doen, en hulp en inlichting te vragen, waar die tot bereiking van het oogmerk vereischt schijnen. De openlijke, dankbare vermelding van de namen der inzenders zou, zoo al de liefde voor de zaak niet genoegzaam was, menigeen, velen aansporen, om de roepstem van de Akademie, het hoogste wetenschappelijke staatsligchaam, uitgegaan, te volgen.

Zulk een gedrukt vertoog of uitnoodiging, door de besturen der in het voorstel genoemde vrije Genootschappen, tot hunne talrijke, door het gansche land verspreide leden gebragt, en door tusschenkomst van de correspondenten voor bepaalde gedeelten van het land, bij de leden, maar ook bij het publiek in het ressort hunner correspondentie aanbevolen, zal voorzeker niet achteloos ter zijde gelegd, zal bij velen met belangstelling ontvangen worden, velen aansporen om de hand mede aan het werk te slaan, nu zij daartoe in de opzettelijk tot hen gebragte noodiging, eene onmiddellijke aanleiding vinden; nu zij hunne aandacht gevestigd zien op een onderwerp, waarvan zij het belang tot dusverre niet of niet genoeg hadden geschat.

Wanneer de Afdeeling of de Akademie goed kon vinden dat zulk eene aanschrijving, vertoog, aanzoek of hoe men het anders noemen wil, van haar uitging, — en de Commissie acht het wenschelijk dat daartoe een besluit genomen worde, — dan heeft de Commissie de eer voor te stellen: dat de tusschenkomst der hierboven bedoelde vrije Genootschappen, of welligt ook van andere (zoo als het Koninklijke Instituut van Ingenieurs, het Koninklijk Genootschap van Oudheidkunde te Amsterdam) gevraagd, of dat met Commissiën uit de besturen dier Genootschappen beraadslaagd worde, of en op welke wijze de wenschen van de Akademie tot de leden gebragt, en de behartiging daarvan door Bestuurders en Correspondenten krachtig zouden kunnen aanbevolen worden.

De Heer MOLL doet uitkomen, dat het voorstel der Commissie drieledig is:

1°. het uitschrijven van brieven aan de wetenschappelijke en kunstlievende corporatiën, als ook aan individuën wien de bescherming van historische monumenten ter harte gaat, strekkende tot uitnoodiging dat zij zoo veel maar immer mogelijk kennis nemen van die voortbrengsels der Vaderlandsche kunst uit vroegere tijden, van welken aard dan ook, welke of onbekend bleven of op onvoldoende wijze bekend werden, of ook met slooping, beschadiging, verminking bedreigd worden; en dat van de verkregen kennis regtstreeks of middellijk mededeeling geschiede van de Akademie.

2°. dat zoo tegen dit zamenwerken met genootschappen of individuen bezwaren bestaan, alsdan tot de regering des lands het voorstel gerigt worde, om jaarlijks de gemeentebesturen tot dergelijke mededeeling aan te schrijven en hun de bescherming en bewaring der overblijfsels van oude kunst op het hart te drukken.

3°. eene Commissie te benoemen, zamengesteld uit leden der beide Afdeelingen van de Akademie waaraan de taak worde opgedragen al de werkzaamheden te verrigten, welke in den geest en in de strekking der beide eerste voorstellen zijn opgesloten.

De Voorzitter dankt den Heer MOLL voor zijne voorlichting, en opent alsnu de beraadslaging over genoemd voorstel.

Na eene korte wisseling van gedachten, waaraan de

Heeren KOENEN, DIRKS, MOLL, G. DE VRIES AZ., JANSSEN en MILLIES deelnemen en waarin ter sprake worden gebragt de kostbaarheid van de in het voorstel bedoelde onderneming; het onwenschelijke om, wegens het gevaar der groote kosten, haar niet in overweging te nemen; de bekendheid met hetgeen daaromtrent reeds in Friesland geschied is; de vroegere aanschrijving der regering omtrent de bewaring van historische monumenten; de opmerking eindelijk dat deze slechts de kerken gold, treedt de Heer ROSE op. — De Spreker schildert met warmte in korte trekken den treurigen toestand, waarin Nederland omtrent de bewaring van oude monumentale bouwkunst verkeert. — Hij werpt een blik op de weinige overblijfsels van den Romaanschen bouwstijl, welke Nederland vooral in Limburg bezit, op de menigvuldiger monumenten van den Gothischen stijl van de vier daarin aangenomen perioden, bespreekt daaromtrent de St. Janskerk te Utrecht, de Domkerk aldaar, de St. Janskerk eindelijk te 's Hertogenbosch, en geeft een kort overzigt van de dikwerf ongelukkige en steeds onvoldoende pogingen tot restauratie, welke men in verschillende tijden beproefde. — Hij laat daarbij niet onvermeld de betreurenswaardige onverschilligheid omtrent het bewaren van belangrijke en fraaije overblijfsels van oude kunst, en zegt dat de geheele toestand, waarin de bouwkunst ten onzent verkeert, deerniswaardig en beschamend mag heeten. — Het is niet mogelijk om daarin, bij welke instelling van hooger onderwijs ook, volledig en doeltreffend onderwijs te erlangen en veel van hetgeen bij ons gebouwd wordt, draagt dan ook van dergelijk gemis de ondubbelzinnigste sporen. — Uit dat oogpunt beschouwd, verheugt hij zich over het voorstel van de H.H. VAN LENNEP, LEEMANS en MOLL; hij ziet daarin eene eerste schrede op eenen weg tot verbetering; de benoeming eener Commissie van wege de

Akademie juicht hij derhalve toe; hij durft aan deze de medewerking van allen voorspellen, en treedt daaromtrent in eenige uiteenzetting van hetgene hem aan doeltreffend pogen door den deftigen burgerstand, waarin toch de kracht van ons volk gezocht moet worden, bekend werd en beveelt ten slotte de behartiging van dit onderwerp met aandrang der vergadering aan.

Na sluiting der beraadslaging wordt met eenparige stemmen, op voorstel van den Voorzitter, besloten eene Commissie te benoemen, waaraan ten deze het ruimste mandaat zal worden gegeven, in den geest en de strekking van het voorstel, met het regt om zich drie leden der Akademie toe te voegen, van wier kennis en medewerking zij gunstige gevolgen verwacht, en om hare voorstellen dadelijk tot het Bestuur der Akademie te rigten, waaraan daaromtrent dezelfde magt wordt geschonken, als vroeger omtrent de Geschiedenis van den Waterstaat plaats had. —

Tot leden der Commissie worden benoemd de H.H. LEEMANS, MOLL, ROSE en VAN DER KUN, welke drie laatsten zich deze benoeming laten welgevallen. — Aan den Heer LEEMANS zal van zijne benoeming kennis worden gegeven. —

9°.

Na de laatste omvraag, berigt de Voorzitter dat, volgens Art. 16 Org. Regl., de voorrang der Akademie overgaat op de Letterkundige Afdeeling, en dat haar Voorzitter dus van heden af wordt Algemeene Voorzitter.

De Voorzitter sluit de vergadering met de volgende toespraak:

Zoo de vergadering dus alles volbragt heeft, wat *haar* te doen stond, zij zou *mij* zeker van grove nalatigheid beschuldi-

gen wanneer ik niet onzer aller dank bragt aan den Algemeenen Secretaris, voor de vele en velerlei diensten, door hem weder aan de Akademie bewezen. Dank zij hem gebragt, dat hij de moeijelijke taak, die allen hem zoo gaarne opdroegen, weder bereidwillig op zich genomen heeft. Hij moge ons lang gespaard blijven en, onder vele zorgen, den lust behouden voor de Akademie te wezen, wat hij, van den aanvang af, voor haar geweest is, en wat wij allen dankbaar in hem vereeren.

Ontvangt M.H. mijnen bijzonderen dank voor uwe heuschheid, die mijne taak verligt heeft. Ons aller wensch en streven blijve het, dat deze instelling, door bevordering van wetenschap en nationalen zin, strekke tot roem van 's Konings regering, tot heil en eere van het Vaderland.

Ik sluit deze vergadering.

TER GEDACHTENIS

VAN

CHRISTIAN KARL JOSIAS VON BUNSEN,

Buitenlandsch Lid van de Letterkundige Afdeeling der Akademie.

DOOR

Mr. H. J. KOENEN,
Secretaris der Letterkundige Afdeeling.

Is het noodig, Mijne Heeren, dat wij met den man, die ons hoogachting en liefde inboezemde, wat richting, gevoelens en denkwijze betreft op alle punten overeenstemmen, om ons met een warm hart zijnen lof te doen uitspreken? Voorzeker neen; en ik kan met volle vrijmoedigheid verklaren, dat ik, van de dagen mijner jongelingschap af, voor onzen onsterfelijken HUIG DE GROOT, niet slechts als een der titels van onvergankelijke glorie voor ons Vaderland, maar ook als beminnelijk en eerbiedwaardig mensch en Christen, eene diepgevoelde sympathie heb gekweekt; ofschoon ik, indien mijn levenslot twee eeuwen vroeger ware gevallen, waarschijnlijk in de aangelegenheden van Land en Kerk niet aan zijne zijde, mogelijk wel tegenover hem zoude gestaan hebben. En toch, met warmte zou ik hem aan de boorden der Seine of aan de oevers der Oostzee, ja in het Vaderland dat hem eenmaal had uitgeworpen, de warme broederhand hebben gedrukt! Eene innige geestverwantschap verheft soms op de gelukkigste wijze boven de worsteling en wisseling van partijen en richtingen, en doet ons, schoon verre van

tot een flaauwhartig verheimelijken van gevoelens, van kleuren en leuzen, aanleiding te geven, beseffen, dat er in geest en hart een hooger beginsel van eenheid kan gevonden worden, dan de onvolkomenheid onzer aardsche betrekkingen met zich brengt. Daartoe moet ons reeds het besef van onze eigene onvolmaaktheid geleiden. Zoodra toch de hemelsche lichtstraal door het prisma onzer eigenheid valt, heeft er eene straalbreking plaats, die het zuivere licht zich in helderder of donkerder kleuren doet ontbinden; of wilt gij een ander beeld, het helder metaal is zoo zeer in het onzuivere erts verborgen, dat wij in den donkeren bodem der aarde geen onvermengde delfstof moeten verwachten. En het is voorwaar geene der minste heerlijkheden van dat beter en eeuwig Vaderland, waarop wij zoo gaarn, ook bij de woelingen en worstelingen van partijen en meeningen, ons verlangend oog en hart vestigen, dat zich daar hereenigt al wat hier uit God was en in oprechtheid God gezocht heeft.

Deze overwegingen, Mijne Heeren, kwamen bij mij op, toen ik vóór eenige weken het diep betreurenswaardig afsterven vernam van den man, wien ik een achttal jaren geleden te Londen in eene dier godsdienstige en menschlievende vergaderingen, welke in gindsche wereldstad telken jare in de maand Mei plegen gehouden te worden, het woord had hooren voeren, en met liefde en eerbied de hand had gedrukt. In die Vergaderingen, welke men, om ze te waarderen, moet hebben bijgewoond, vergeet men de tongval die gesproken, het reiskleed dat gedragen wordt, wanneer slechts de richting en de strekking der reize leidt naar het eeuwig Jeruzalem dat boven is. VON BUNSEN deed mij al aanstonds aan onzen GROTIUS denken, met wien de roemrijke afgestorvene in veelsoortigheid van werken en streven, in den overrijken schat zijner kundigheden, die de meest verscheidene vakken omvatten, in staatkundigen werkkring en diplomatische loopbaan, in oprecht-christelijken zin en in de nimmer verloochende liefde tot die vrijheid, die het geliefkoosde ideaal is van alle groote en edele zielen, de onmiskenbaarste geest- en natuurverwantschap vertoond heeft. Het kon geenzins bij mij opkomen, om daarbij aan die beide grootheden het meetsnoer aan te leg-

gen, en de vraag te onderzoeken, of VON BUNSEN den onsterfelijken Delvenaar ten volle geëvenaard heeft, en vooral, of hij op tijdgenoot en nageslacht een even uitgebreiden invloed heeft gehad en zal behouden. Dit is gewis in deze onze eeuw, door zoovele en velerleië krachtvolle persoonlijkheden beheerscht, veel moeielijker dan twee honderd jaren geleden: genoeg, de indruk, op mijn gevoel althans, was gelijksoortig, en bij de nagedachtenis staan de beide edele karakters en werkkringen in hunne historische beteekenis op ééne lijn.

Even als DE GROOT het geluk had, te Leiden in den grooten, wellicht in zijn aangenomen vaderland niet genoeg gewaardeerden JOSEPHUS JUSTUS SCALIGER een treffelijken voorganger en voorbeeld te vinden, zoo viel datzelfde voorrecht VON BUNSEN in den beroemden NIEBUHR ten deel, wiens invloed op de letterkundige wereld van onzen tijd, aan welke hij nieuwe nog onbetredene banen aanwees, diep ingrijpend en wijduitgestrekt is geweest. Aanvankelijk in zijne jeugd leerling van den rusteloos werkzamen en veelomvattenden HEYNE, onder wien hij te Göttingen zijne studiën begon en tot eene aanmerkelijke hoogte voortzette, vond BUNSEN in zijne kennismaking met NIEBUHR te Berlijn in 1815 de geopende deur tot zijne volgende met die van dezen groothartigen, onbekrompen en tevens christelijkgezinden diplomaat en geschiedkenner zoo zeer overeenstemmende levensloopbaan. Zoo leerde hij vroeg Rome, de hoofdstad der oude en der nieuwe romeinsche wereld, met hare eeuwenoude herinneringen en majestueuze overblijfselen, die bouwvallen van een ontzagwekkend verleden, met hare kunstschatten en boektrezoren, hare tempels en paleizen, kennen en bewonderen; hare marktplaatsen, zetels weleer van volksvrijheid en schouwplaatsen van dwingelandij, met een oog van herinnering en hope begroeten, en terwijl hij stond aan den rand van het graf der oude beschaving, droomen van eene aanlichtende toekomst, welker wieg het zijne voorname eerzucht was te spreiden.

Te Rome bleek het in BUNSEN, hoe de eerste schreden, die wij in het maatschappelijk leven met goed gevolg zetten, doorgaans voor ons verder werken en streven een punt van uitgang

uitmaken. De Kapel van het Pruisische gezantschap vereischte eene echt-christelijke, krachtige en kernvolle liturgie. De vervaardiging daarvan werd aan BUNSEN opgedragen, en ziedaar de eerste aanleiding tot die liturgische en hymnologische studiën, welke hem gedurende een groot gedeelte zijns levens hebben bezig gehouden. De toenmalige gezantschapsprediker RICHARD ROTHE stond hem daarin ijverig ter zijde; en deze arbeid, die buitengemeen wel slaagde, deed de gelegenheid geboren worden, om BUNSEN ook in de zaak der nieuwe Agenda, ten behoeve der Geüniëerde Kerk ontworpen, te raadplegen. Het Pruisische Kabinet schijnt zijne inzichten te dezen opzichte niet te hebben gevolgd, en van toen af heeft zich waarschijnlijk reeds het beginsel, dat het wereldlijk regeringsbeleid zich zoo weinig mogelijk met kerkelijke zaken behoort in te laten, en de gewetensvrijheid in den meest uitgestrekten zin moet eerbiedigen, als het eenig ware aan zijn scherpzinnig oog voorgedaan. Indien die eerbiediging der gewetensvrijheid destijds de leidstar der Pruisische regering ware geweest, duizende Oud-lutheranen, wier somtijds fanatische bekrompenheid, door vervolging geprikkeld, VON BUNSEN later zoo geweldig heeft geërgerd, en die thans naar gindsche zijden des Oceaans zijn uitgeweken, zouden wellicht als trouwe burgers voor den Pruisischen Staat zijn bewaard gebleven. Was het niet betreurenswaardig, dat eene Dynastie en een Staat, waar voorheen de Fransche vluchtelingen om des geloofswille, als in een land der belofte waren opgenomen en bewelkomd, thans de eigene landskinderen door maatregelen van geweld schenen uit te stooten?

Eene tweede betrekking, voor BUNSENS leven van beslissend gewicht, werd door hem te Rome aangeknoopt, toen hem de hand en het hart mocht ten deel worden van eene rijke engelsche erfgename, de dochter van den overledenen R. WADDINGTON, waardoor hem de beschikking over een zeer aanzienlijk geldelijk vermogen gewierd. Hierdoor werd hem eene soort van inburgering in Groot-Brittanje voorbereid, welke aan geheel zijn volgend leven eene bepaalde en onveranderlijke richting zou geven. Na een twintigtal jaren, eerst als toegevoegd aan het Pruisisch Gezantschap

te Rome, vervolgens als Gezant bij den Paus, geplaatst te zijn geweest, en daar in zijne krachtdadige medewerking tot de oprichting van het beroemde Archaeologische Instituut, en in de stichting van een Evangelisch hospitaal op de Tarpeïsche rots (eene veelbeteekenende tegenstelling tegen de bestemming van die rots in het oude Rome!) overvloedige sporen van zijne geleerde werkzaamheden en onbegrensde menschenliefde te hebben achtergelaten, werd hij, eerst voor korten tijd tot den gezantschapspost bij het Zwitsersche Eedgenootschap te Bern geroepen, daarna tot de belangrijke betrekking van Buitengewoon Gezant bij het kabinet van St. James benoemd. Dáár, in het koningsgezinde en toch vrijheidlievende Groot-Brittanje, terwijl hem door de familiebetrekkingen van zijne aanzienlijke gade en door den luister van het karakter waarin hij optrad als Vertegenwoordiger van eene der groote mogendheden van Europa, niet slechts eene eereplaats in de aristocratische kringen was aangewezen, maar ook de toegang tot alle wetenschappelijke vereenigingen openstond, werd de woning van BUNSEN (*Prussia House*) het middelpunt van allen, die in Christendom, wetenschap, kunst en letteren belang stelden, eene halle des roems, waarin de schitterendste lichten der drie koningrijken flonkerden, en waar hem een horizon geopend was, even ver uitgebreid, als het gebied der Britsche kroon zich over de beide halfronden uitstrekte. Want geleerden van allerlei vak rekenden het zich een voorrecht, met hem in aanraking te komen, en zich van zijne medewerking in allerlei wetenschappelijke vereenigingen te verzekeren. En toch vond hij tijd, om, te midden van dat alles, zijne veelomvattende werken voor te bereiden, zaam te stellen en uit te geven, dagelijks zich eenigen tijd uitsluitend aan zijn gezin toe te wijden, en nu en dan, vooral in den vroegen morgenstond, zijn gevoel in menig treffend gedicht uit te storten. Zoo leefde hij in zijnen benijdenswaardigen familiekring met eene gade, die door haar voortreffelijk gemoed, hare fijne geestbeschaving, hare uitgebreide kundigheden, en vooral door haar christelijken zin, waardig was aan zijne zijde dit aanlokkend levenspad te bewandelen, en die hem een talrijk kroost van

zonen en dochteren schonk, aan wier verstandelijke en zedelijke opvoeding de ouders zich bestendig bleven toewijden, zoodat in dit edel gezin, wáár het zich ook bevond, het Engelsche familieleven zich in zijne zuiverste gedaante openbaarde. Eene zijner dochters was met haren echtgenoot te Heidelberg gevestigd, en een zijner zonen woonde op eene villa nabij Bonn, waardoor onze BUNSEN aanleiding kreeg, om na het verlaten van zijne diplomatische loopbaan in Groot-Brittanje, eerst een prachtig buitenverblijf aan den rechteroever der Neckar tegenover Heidelberg, te betrekken, en daarna, om zijne jongste levensdagen te Bonn door te brengen, op welke plaats hij den 28sten Nov. des vorigen jaars aan eene borstkwaal bezweek.

Zien wij, Mijne Heeren, op de vruchten van BUNSENS voorbeeldelooze werkzaamheid, hetzij als staatsman en diplomaat, hetzij als godgeleerde, geschiedkenner en wijsgeer, welk eene verbazende veerkracht onderstelt niet hetgeen van zijne zoo vruchtbare pen is uitgegaan, ook zonder nog te zien op de niet minder bewonderenswaardige bedrijvigheid, door hem in persoon in allerlei kringen in Groot-Brittanje en op het vaste land aan den dag gelegd! In de eerstvermelde betrekking heeft hij in de verwikkelingen, ten aanzien der gemengde huwelijken door den roomsch-catholieken kerkvoogd VON DROSTEN VISSCHERING ontstaan; — in de zaak der Evangelische Agenda en van hare invoering in de Geüniëerde Kerk; — in de ontwarring der bijna onoplosbare rechtsvraag opzichtelijk de betrekkingen van de Hertogdommen van Sleeswijk en Holstein tegenover den Duitschen bond; en in de Staatshervorming der Pruisische Monarchie, voor welke hij, even als onze Graaf SCHIMMELPENNINCK in 1848, eene navolging der wijd vermaarde engelsche Constitutie wenschelijk achtte, waardoor hij zich den tegenstand der Oud-pruisische partij berokkende; — en eindelijk in de gemeenschappelijke maatregelen, door Groot-Brittanje en Pruisen genomen, om een gemeenschappelijken Bisschopszetel in Jeruzalem op te richten, ofschoon ook die stichting niet ten volle aan de voorwaarden die hij voor de kerk der toekomst, zijn ideaal, gesteld had, beantwoordde; — in alle deze aangelegenheden, zeg ik,

heeft hij eene zelfstandigheid van oordeel aan den dag gelegd, die in alle tijden, ook in onze dagen, even zeldzaam zijn, en waarbij hem het lichtgesternte der vrijheid steeds als eene noordstar op zijne wetenschappelijke tochten heeft voorgelicht. In zijne denkbeelden over den aard en de inrichting van die Kerk der toekomst, waarmede hij zich bestendig in gedachten bezig hield, en welke hij, deels in een afzonderlijk geschrift heeft ontwikkeld, deels in de *Teekenen des tijds* polemisch tegen andersdenkenden verdedigde, zweefde hem vooral de Episcopale Kerk in Noord-Amerika en de synodaal op grond van het beginsel der vertegenwoordiging ingerichte Evangelische Kerk in Westphalen voor den geest, wier grondslagen hem de eenig ware, eenig mogelijke voor die Kerk der toekomst voorkwamen.

Over de verdiensten van BUNSEN als godgeleerde, als geschiedkenner en wijsgeer, een afdoend oordeel te vellen, daartoe is de tijd, mijns inziens, nog niet gekomen. Zeker is het echter reeds nu, dat hij op hymnologisch gebied, een in Duitschland sedert eenige jaren zoo hoogbelangrijk vak, waar evenveel smaak als kerkelijk bewustzijn toe gevorderd wordt, een eerste voorganger is geweest, en wellicht den voornaamsten stoot heeft gegeven, welke sedert door den arbeid der STIERS, der LANGES, der WACKERNAGELS en van zoo vele anderen een nieuw vak van letterkunde heeft doen ontstaan. Zijn Bijbelwerk...... ik vermeet mij niet, Mijne Heeren, het te beoordeelen, noch de vraag te beantwoorden, wat men te denken hebbe van zijn beginsel, om de Semietische natuur van het Oostersche woord in de Japhetische gedachtenwereld over te brengen. Zijn werk is als een tafereel, hetwelk men op zekeren afstand moet beschouwen, zal het ons in het rechte licht voorkomen. En wat zijne twee grootsche historische werken betreft, ik bedoel dat over de leer van het goddelijke wereldplan in de lotgevallen der menschheid, en dat over de plaats die Egypte in de geschiedenis der wereld vervult, beiden gewrochten van verbazingwekkende geleerdheid, toonbeelden van scherpzinnige kritiek en eene niet gewone gave van conjecturen en combinatiën te vormen; — werken, waarin de kweekeling van NIEBUHR zich in zijne volle

ontwikkeling openbaart, doch waarin ook de stoute gissingen van zijn schitterenden voorganger zich veelvuldig en soms op gewaagde wijze voordoen, die grootsche werken zullen nog lang de stoffe van onderzoek en toetsing bij tijdgenoot en nakomeling blijven uitmaken. Eindelijk verdient gewis nog vermelding, hetgeen hij op het veld der eigentlijke Kerkgeschiedenis en van de Christelijke Oudheid geleverd heeft: zijne scherpzinnige kritiek van de zoolang betwiste echtheid van sommige (4 der 7) brieven van IGNATIUS, een vraagstuk van groot belang voor de zwevende vraagstukken van onzen tijd, in źonderheid omtrent de oudste toestanden der Christenkerk; en zijne veelomvattende behandeling der *Philosophoumena* van HIPPOLYTUS, in 1844, gelijk men weet, door MYNOÏDES MYNAS in het klooster op den berg Athos gevonden, waaruit hij voor de kennis der Christenkerk in de derde eeuw de belangrijkste gevolgtrekkingen heeft afgeleid. Voor de Christelijke kunst eindelijk is zijne monographie over de Basilieken van het Christelijke Rome, aan den jongst overleden Koning van Pruisen opgedragen, van uitstekende waarde, en zal gewisselijk meer en meer als zoodanig worden in eere gehouden, naar mate het hooge gewicht der geschiedenis van den kerkbouw ook hier te lande meer zal worden erkend.

Ja, groote Ziel, onvermoeide arbeider aan de veelomvattende taak der Japhetische menschheid, hooggeplaatste en scherpzichtige Ziender, ik mocht u de hand drukken, uwe welsprekende stem hooren, van uwe gadelooze werkzaamheid in de wereldstad aan de Theems getuige zijn, uwe onbeperkte menschlievendheid als een voorbeeld ter navolging aanstaren, de reuzenkrachten van uwen geest bewonderen: den omvang van uwen horizon kon ik met den blik niet omspannen; waar ik uw streven niet kan beamen, wil ik de hand op den mond leggen, en aan eene beter ingelichte nakomelingschap overlaten, u te waarderen, gelijk gij verdient gewaardeerd te worden! Uw sterfbed was een triomfwagen; — en heeft de nagedachtenis van eenen HUMBOLDT na zijn afsterven eenen schok ondergaan, de uwe zal, daar uw karakter als mensch en Christen ons eerbied afdwingt, geene

verduistering lijden, maar met steeds meer onbenevelden glans tot het nageslacht overgaan! Ons blijven de woorden, die gij stervend hebt gesproken, ter overdenking en behartiging, als het opschrift uwer laatste woning, voor de oogen gesteld: „Ondanks alle mijne zwakheden en ellenden, heb ik toch gewenscht en gezocht al wat groot is en edel hier beneden; maar mijne schoonste ervaring is, CHRISTUS gekend te hebben. — — Al het overige is niets, CHRISTUS is de Zone Gods, en wij zijn dan slechts zijne kinderen, wanneer de geest der liefde, die in CHRISTUS was, in ons woont!"

JAARBOEK

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE

VAN

WETENSCHAPPEN.

GEVESTIGD

TE

AMSTERDAM.

VOOR

1861.

AMSTERDAM,
C. G. VAN DER POST.

GEDRUKT BIJ W. J. DE ROEVER KRÖBER.

I N H O U D.

Bladz.

NAAMLIJST

DER

GEWONE LEDEN,

DER

CORRESPONDENTEN

IN DE OVERZEESCHE BEZITTINGEN VAN HET RIJK

EN DER

BUITENLANDSCHE LEDEN

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN.

STAAT

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN

OP DEN 27sten APRIL DES JAARS 1861.

BESTUUR DER AKADEMIE

gedurende het Akademiejaar van April 1861—April 1862.

ALGEMEENE VOORZITTER,
G. SIMONS.

ALGEMEENE SECRETARIS,
W. VROLIK.

Afdeeling Wis- en Natuurkundige Wetenschappen.

VOORZITTER,
G. SIMONS.

ONDERVOORZITTER,
C. J. MATTHES.

SECRETARIS,
W. VROLIK.

Afdeeling voor de Taal-, Letter-, Geschiedkundige en Wijsgeerige Wetenschappen.

VOORZITTER,
J. DE WAL.

ONDERVOORZITTER,
W. MOLL.

SECRETARIS,
H. J. KOENEN.

Afdeeling voor de Wis- en Natuurkundige Wetenschappen.

Gewone Leden.

A. BRANTS, te *Joppe bij Gorsel.*
D. J. STORM BUYSING, te *Delft.*
J. P. DELPRAT, te *'s Gravenhage.*
J. VAN GEUNS, te *Amsterdam.*
H. C. VAN HALL, te *Groningen.*
J. VAN DER HOEVEN, te *Leiden.*
C. PRUYS VAN DER HOEVEN, te *Leiden.*
F. KAISER, te *Leiden.*
J. L. C. SCHROEDER VAN DER KOLK, te *Utrecht.*
L. J. A. VAN DER KUN, te *'s Gravenhage.*
R. LOBATTO, te *Delft.*
C. J. MATTHES, te *Amsterdam.*
A. H. VAN DER BOON MESCH, te *Leiden.*
G. J. MULDER, te *Utrecht.*
R. VAN REES, te *Utrecht.*
W. N. ROSE, te *'s Gravenhage.*
G. SIMONS, te *'s Gravenhage.*
F. J. STAMKART, te *Amsterdam.*
G. J. VERDAM, te *Leiden.*
W. H. DE VRIESE, te *Leiden.*
W. VROLIK *), te *Amsterdam.*
F. W. CONRAD, te *'s Gravenhage.*
F. C. DONDERS, te *Utrecht.*
J. W. ERMERINS, te *Groningen.*
J. BADON GHIJBEN, te *Breda.*
H. J. HALBERTSMA, te *Leiden.*
P. HARTING, te *Utrecht.*
G. A. VAN KERKWIJK, te *Utrecht.*
CL. MULDER, te *Groningen.*
J. W. E. VAN OORDT, te *Rotterdam.*

---

*) Tot aan den Heer W. VROLIK zijn de namen alphabetisch gesteld van hen, die, bij Koninklijk besluit van 26 October 1851, N°. 3, werden benoemd tot gewone leden der Koninklijke Akademie van Wetenschappen.

H. SCHLEGEL, te *Leiden*.

G. E. VOORHELM SCHNEEVOOGT, te *Amsterdam*.

W. C. H. STARING *), te *Haarlem*.

C. H. D. BUYS BALLOT, te *Utrecht*.

C. L. BLUME, te *Leiden*.

F. Z. ERMERINS, te *Groningen*.

J. A. C. OUDEMANS, te *Utrecht* (tijdelijk te *Batavia*).

D. BIERENS DE HAAN, te *Deventer*.

J. BOSQUET, te *Maastricht*.

A. W. M. VAN HASSELT, te *Utrecht*.

R. B. VAN DEN BOSCH, te *Goes*.

M. C. VERLOREN, te *Utrecht*.

J. VAN GOGH, te *Utrecht* (tijdelijk in *Oost-Indië*).

V. S. M. VAN DER WILLIGEN, te *Deventer*.

P. ELIAS, te *'s Gravenhage*.

C. A. J. A. OUDEMANS, te *Amsterdam*.

E. H. VON BAUMHAUER, te *Amsterdam*.

F. A. W. MIQUEL, te *Utrecht*.

S. C. SNELLEN VAN VOLLENHOVEN, te *Leiden*.

P. M. BRUTEL DE LA RIVIÈRE, aan het *Nieuwe-Diep*.

Rustende Leden.

H. G. SEELIG, te *Breda*.

J. G. S. VAN BREDA, te *Haarlem*.

Correspondenten in de Overzeesche Bezittingen van het Rijk.

C. SWAVING, te *Buitenzorg op Java*.

P. BLEEKER, te *Batavia*.

F. JUNGHUHN, te *Batavia*.

*) De alphabetische orde is ook aangenomen voor hen, die door het besluit van 23 Februarij 1855 tot gewone leden der Natuurkundige Afdeeling van de Akademie werden benoemd. De rangorde der leden, volgende op den Heer W. C. H. STARING, wordt bepaald door den tijd hunner benoeming.

G. WASZINK, te *Batavia.*

D. W. ROST VAN TONNINGEN, te *Buitenzorg op Java.*

P. J. MAIER, te *Batavia.*

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

Buitenlandsche Leden.

A. C. BECQUEREL, te *Parijs.*

H. K. W. BERGHAUS, te *Potsdam.*

J. B. DUMAS, te *Parijs.*

M. FARADAY, te *Londen.*

J. LIEBIG, te *Munchen.*

H. VON MOHL, te *Tubingen.*

J. J. D'OMALIUS, te *Namen.*

R. OWEN, te *Londen.*

A. QUETELET, te *Brussel.*

RAMON DE LA SAGRA, te *Parijs.*

SIR JOHN HERSCHEL, te *Londen.*

P. J. VAN BENEDEN, te *Leuven.*

G. B. AIRY, te *Greenwich.*

H. HELMHOLTZ, te *Heidelberg.*

A. W. HOFFMANN, te *Londen.*

V. REGNAULT, te *Parijs.*

R. VIRCHOW, te *Berlijn.*

H. W. DOVE, te *Berlijn.*

H. T GÖPPERT, te *Breslau.*

. . . .

Afdeeling voor de Taal-, Letter-, Geschiedkundige en Wijsgeerige Wetenschappen.

Gewone Leden.

J. BOSSCHA, te *'s Gravenhage.*

R. C. BAKHUIZEN VAN DEN BRINK, te *'s Gravenhage.*

R. P. A. DOZY, te *Leiden.*

G. C. DE GREUVE, te *Groningen.*

J. HOFFMANN, te *Leiden.*

L. J. F. JANSSEN, te *Leiden.*

T. W. J. JUYNBOLL, te *Leiden.*

S. KARSTEN, te *Utrecht.*

C. LEEMANS, te *Leiden.*

J. VAN LENNEP, te *Amsterdam.*

T. ROORDA, te *Delft.*

A. RUTGERS, te *Leiden.*

M. DE VRIES *), te *Leiden.*

IS. AN. NIJHOFF, te *Arnhem.*

W. G. BRILL, te *Utrecht.*

G. H. M. DELPRAT, te *Rotterdam.*

L. PH. C. VAN DEN BERGH, te *'s Gravenhage.*

W. J. A. JONCKBLOET, te *Groningen.*

W. MOLL, te *Amsterdam.*

H. J. KOENEN, te *Amsterdam.*

J. DE WAL, te *Leiden.*

J. DIRKS, te *Leeuwarden.*

J. G. HULLEMAN, te *Leiden.*

H. C. MILLIES, te *Utrecht.*

C. W. OPZOOMER, te *Utrecht.*

J. H. SCHOLTEN, te *Leiden.*

L. A. J. W. SLOET, te *'s Gravenhage.*

W. J. KNOOP, te *Breda.*

G. DE VRIES, AZ., te *Haarlem.*

J. C. G. BOOT, te *Amsterdam.*

M. H. GODEFROI, te *'s Gravenhage.*

J. A. C. VAN HEUSDE, te *'s Gravenhage.*

W. C. MEES, te *Amsterdam.*

---

*) Tot aan den Heer M. DE VRIES zijn de namen alphabetisch gesteld van hen, die bij Koninklijk besluit van 23 Febr. 1855 tot gewone leden der Afdeeling werden benoemd. De rangorde der overige leden wordt bepaald door den tijd hunner benoeming.

N. BEETS, te *Utrecht.*
R. J. FRUIN, te *Leiden.*
B. J. LINTELO DE GEER, te *Utrecht.*
J. H. HOLWERDA, te *Gorinchem.*
A. KUENEN, te *Leiden.*
G. MEES AZ., te *Rotterdam.*
J. KAPPEYNE VAN DE COPPELLO, te *'s Gravenhage.*
D. HARTING, te *Enkhuizen.*
S. VISSERING, te *Leiden.*
L. A. TE WINKEL, te *Leiden.*
G. ACKER STRATINGH, te *Groningen.*

. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

Rustende Leden.

J. BAKE, te *Leiden.*
J. ACKERSDIJCK, te *Utrecht.*

Correspondenten in de Overzeesche Bezittingen van het Rijk.

J. F. BRUMUND, te *Batavia.*
R. H. TH. FRIEDRICH, te *Batavia.*
B. F. MATTHES, te *Makassar.*

. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

Buitenlandsche Leden.

MICHEL CHEVALIER, te *Parijs*.
H. L. FLEISCHER, te *Leipzig*.
F. GUIZOT, te *Parijs*.
L. P. GACHARD, te *Brussel*.
C. R. LEPSIUS, te *Berlijn*.
J. N. MADVIG, te *Koppenhagen*.
LEOPOLD RANKE, te *Berlijn*.
F. C. VON SAVIGNY, te *Berlijn*.
C. ULLMANN, te *Carlsruhe*.
A. R. RANGABÉ, te *Athene*.
G. GROTE, te *Londen*.
J. ROULEZ, te *Gent*.
STANISLAS JULIEN, te *Parijs*.
C. LASSEN, te *Bonn*.
TH. MOMMSEN, te *Berlijn*.
H. C. RAWLINSON, te *Londen*.
A. THEINER, te *Rome*.
G. CONESTABILE, te *Perugia*.

. . . .
. . . .

ALPHABETISCHE LIJST

DER

GEWONE LEDEN,

DER

CORRESPONDENTEN

IN DE OVERZEESCHE BEZITTINGEN VAN HET RIJK

EN DER

BUITENLANDSCHE LEDEN

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN,

SEDERT DE OPRIGTING IN 1851.

NB. De letter		L.	beteekent	gewoon Lid.
"	"	C.	"	Correspondent.
"	"	B. L.	"	Buitenlandsch Lid.
"	"	R. L.	"	Rustend Lid.
"	"	a. N.	"	Afdeeling Natuurkunde.
"	"	a. L.	"	Afdeeling Letterkunde.

A.

Ackersdijck, (J.) te *Utrecht*, L. a. L. 23 Febr. 1855. R. L. 1861.

Airy, (G. B.) te *Greenwich*, B. L. a. N. 4 Mei 1859.

Arago, (D. F.) te *Parijs*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 2 Oct. 1853.

Assen, (C. J. van) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855. R. L. 1858. Overl. 13 Sept. 1859.

B.

Bake, (J.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855. R. L. 1858.

Baumhauer, (E. H. von) te *Amsterdam*, L. a. N. 1 Mei 1858.

Becquerel, (A. C.) te *Parijs*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Beek, (A. van) te *Utrecht*, R. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 7 Jan. 1856.

Beets, (N.) te *Utrecht*, L. a. L. 4 Mei 1859.

Beneden, (P. J. van) te *Leuven*, B. L. a. N. 4 Mei 1859.

Bergh, (L. Ph. C. van den) te *'s Gravenhage*, L. a. L. 24 Maart 1855.

Berghaus, (H. K. W.) te *Potsdam*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Bleeker (P.) te *Batavia*, C. a. N. 6 April 1855.

Blume, (C. L.) te *Leiden*, L. a. N. 6 April 1855.

Boot, (J. C. G.) te *Amsterdam*, L. a. L. 2 Mei 1857.

Bosch, (R. B. van den) te *Goes*, L. a. N. 2 Mei 1857.

Bosquet, (J.) te *Maastricht*, L. a. N. 5 Mei 1856.

Bosscha, (J.) te *'s Gravenhage*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Brants, (A.) te *Joppe bij Gorsel*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Breda, (J. G. S. van) te *Haarlem*, L. a. N. 26 Oct. 1851. R. L. Oct. 1858.

Brill, (W. G.) te *Utrecht*, L. a. L. 24 Maart 1855.

Brink, (R. C. Bakhuizen van den) te *'s Gravenhage*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Brown, (R.) te *Londen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 10 Junij 1858.

Brumund, (J. F. G.) te *Batavia*, C. a. L. 19 April 1855.

Brutel de la Rivière, (P. M.) aan het *Nieuwe Diep*, L. a. N. 8 Mei 1860.

Bünsen, (K. J. v.) te *Bonn*, B. L. a. L. 4 Mei 1859. Overleden 28 Nov. 1860.

Buys Ballot, (C. H. D.) te *Utrecht*, L. a. N. 6 April 1855.

Buysing, (D. J. Storm) te *Delft*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

C.

Chevalier, (Michel) te *Parijs*, B. L. a. L. 19 April 1855.

Cobet, (C. G.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855. Bed. 8 Sept. 1856.

Conestabile, (G.) te *Perugia*, B. L. a. L. 7 Mei 1861.

Conrad, (F. W.) te *'s Gravenhage*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

D.

Delprat, (G. H. M.) te *Rotterdam*, L. a. L. 24 Maart 1855.

Delprat, (J. P.) te *'s Gravenhage*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Dirks, (J.) te *Leeuwarden*, L. a. L. 5 Mei 1856.

Donders, (F. C.) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Dove, (H. W.) te *Berlijn*, B. L. a. N. 7 Mei 1861.

Dozy, (F.) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 7 Oct. 1856.

Dozy, (R. P. A.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Dumas, (J. B.) te *Parijs*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Dumontier, (F. A. C.) te *Paramaribo*, C. a. N. 4 Mei 1859. Bed. 8 Aug. 1860.

Dijk, (C. M. van) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Bed. 21 Maart 1853.

E.

Elias, (P.) te *'s Gravenhage*, L. a. N. 2 Mei 1857.

Ermerins, (F. Z.) te *Groningen*, L. a. N. 6 April 1855.

Ermerins, (J. W.) te *Groningen*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

d'Espine, (Baron A.) te *Aix* in *Savoye*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 7 April 1853.

F.

Faraday, (M.) te *Londen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Fleischer, (H. L.) te *Leipzig*, B. L. a. L. 19 April 1855.

Focke, (H. C.) te *Paramaribo*, C. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 29 Junij 1856.

Fremery, (P. J. J. de) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 7 Sept. 1855.

Friedrich, (R. H. Th.) te *Batavia*, C. a. L. 1 Mei 1858.

Fruin, (R. J.) te *Leiden*, L. a. L. 4 Mei 1859.

G.

Gachard, (L. P.) te *Brussel*, B. L. a. L. 19 April 1855.

Gauss, (C. F.) te *Göttingen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 23 Febr. 1855.

Geer, (B. J. Lintelo de) te *Utrecht*, L. a. L. 4 Mei 1859.

Geuns, (J. van) te *Amsterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Ghijben, (J. Badon) te *Breda*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Gilse, (J. van) te *Amsterdam*, L. a. L. 4 Mei 1859. Overl. 26 Mei 1859.

Glavimans, (C. J.) te *Rotterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 11 Aug. 1857.

Godefroi, (M. H.) te *'s Gravenhage*, L. a. L. 2 Mei 1857.

Gogh, (J. van) te *Utrecht*, L. a. N. 2 Mei 1857.

Göppert, (H. R.) te *Breslau*, B. L. a. N. 7 Mei 1861.

Greuve, (F. C. de) te *Groningen*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Groen van Prinsterer, (G.) te *'s Gravenhage*, L. a. L. 23 Febr. 1855. Bed. 27 April 1855.

Grote, (G.) te *Londen*, B. L. a. L. 2 Mei 1857.

Guizot, (F.) te *Parijs*, B. L. a. L. 19 April 1855.

H.

Haan, (D. Bierens de) te *Deventer*, L. a. N. 5 Mei 1856.

Haan, (W. de) te *Haarlem*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 15 April 1855.

Halbertsma, (H. J.) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Hall, (H. C. van) te *Groningen*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Hall, (J. van) te *Utrecht*, L. a. L. 24 Maart 1855. Overl. 19 Maart 1859.

Harting, (D.) te *Enkhuizen*, L. a. L. 8 Mei 1860.

Harting, (P.) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Hasselt, (A. W. M. van) te *Utrecht*, L. a. N. 5 Mei 1856.

Hasskarl, (J. K.) te *Batavia*, C. a. N. 6 April 1855. *)

Helmholtz, (H.) te *Heidelberg*, B. L. a. N. 4 Mei 1859.

Herschel, (Sir John) te *Londen*, B. L. a. N. 1 Mei 1858.

Heusde, (J. A. C. van) te *'s Gravenhage*, L. a. L. 1 Mei 1858.

Hoeven, (A. des Amorie van der) te *Amsterdam*, L. a. L. 23 Febr. 1855. Overl. 29 Julij 1855.

Hoeven, (C. Pruys van der) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Hoeven, (J. van der) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Hoffmann, (J.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Hofmann, (A. W.) te *Londen*, B. L. a. N. 4 Mei 1859.

Holtius, (A. C.) te *Utrecht*, L. a. L. 23 Febr. 1855. R. L. 1857. Overl. 29 Maart 1861.

Holwerda, (J. H.) te *Gorinchem*, L. a. L. 4 Mei 1859.

Horsfield, (Th.) te *Londen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 24 Julij 1859.

Hulleman, (J. G.) te *Leiden*, L. a. L. 5 Mei 1856.

Humboldt, (A. von) te *Berlijn*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 6 Mei 1859.

J.

Janssen, (L. J. F.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Jonckbloet, (W. J. A.) te *Groningen*, L. a. L. 24 Maart 1855.

Julien, (S.) te *Parijs*, B. L. a. L. 2 Mei 1857.

Junghuhn, (G.) te *Batavia*, C. a. N. 6 April 1855.

Juynboll, (T. W. J.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

K.

Kaiser, (F.) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Kappeyne van de Coppello, (J.) te *'s Gravenhage*, L. a. L. 8 Mei 1860.

Karsten, (S.) te *Utrecht*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Kemper, (J. de Bosch) te *Amsterdam*, L. a. L. 23 Febr. 1855. Bed. 26 April 1856.

---

*) De titel van Correspondent is vervallen, doordien de Heer HASSKARL Oost-Indië verlaten en zich in Duitschland met der woon gevestigd heeft.

Kerkwijk, (G. A. van) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Kist, (N. C.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855. Overl. 21 Dec. 1859.

Knoop, (W. J.) te *Breda*, L. a. L. 2 Mei 1857.

Koenen, (H. J.) te *Amsterdam*, L. a. L. 24 Maart 1855.

Kolk, (J. L. C. Schroeder van der) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Kuenen, (A.) te *Leiden*, L. a. L. 4 Mei 1859.

Kun, (L. J. A. van der) te *'s Gravenhage*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

L.

Lassen, (C.) te *Bonn*, B. L. a. L. 4 Mei 1859.

Leemans, (C.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Lennep, (J. van) te *Amsterdam*, L a. L. 23 Febr. 1855.

Lepsius, (C. R.) te *Berlijn*, B. L. a. L. 19 April 1855.

Liebig, (J.) te *Munchen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Lindenau, (B. A. von) te *Altenburg*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 21 Mei 1855.

Lobatto, (R.) te *Delft*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

M.

Macaulay, (Th. Babington) te *Campdenhill* bij *Kensington*, B. L. a. L. 19 April 1855. Overl. 28 Dec. 1859.

Madvig, (J. N.) te *Koppenhagen*, B. L. a. L. 19 April 1855.

Maier, (P. J.) te *Batavia*, C. a. N. 7 Mei 1861.

Matthes, (C. J.) te *Amsterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Matthes, (B. F.) te *Makassar*, C. a. L. 7 Mei 1861.

Mees, Az. (G.) te *Rotterdam*, L. a. L. 4 Mei 1859.

Mees, (W. C.) te *Amsterdam*, L. a. L. 1 Mei 1858.

Mesch, (A. H. van der Boon) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Millies, (H. C.) te *Utrecht*, L. a. L. 5 Mei 1856.

Miquel, (F. A. W.) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Bed. 26 Junij 1857. L. a. N. 8 Mei 1860.

Mohl, (H. von) te *Tubingen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Moll, (W.) te *Amsterdam*, L. a. L. 24 Maart 1855.

Mommsen, (Th.) te *Berlijn*, B. L. a. L. 4 Mei 1859.

Mulder, (Cl.) te *Groningen*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Mulder, (G. J.) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

N.

Numan, (A.) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 1 Sept. 1852.

Nijhoff, (Is. An.) te *Arnhem*, L. a. L. 24 Maart 1855.

O.

Omalius, (J. J. d') te *Namen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Oordt, (J. W. L. van) te *Rotterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Opzoomer, (C. W.) te *Utrecht*, L. a. L. 5 Mei 1856.

Oudemans, (C. A. J. A.) te *Amsterdam*, L. a. N. 1 Mei 1858.

Oudemans, (J. A. C.) te *Utrecht*. L. a. N. 6 April 1855.

Owen, (R.) te *Londen*, B. L. a. N, 26 Oct. 1851.

Q.

Quetelet, (A.) te *Brussel*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

R.

Rangabé, (A. R.) te *Athene*, B. L. a. L. 2 Mei 1857.

Ranke, (L.) te *Berlijn*, B. L. a. L. 19 April 1855.

Rawlinson, (H. C.) te *Londen*, B. L. a. L. 4 Mei 1859.

Rees, (R. van) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Regnault, (V.) te *Parijs*, B. L. a. N. 8 Mei 1860.

Reinwardt, (C. G. C.) te *Leiden*, R. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 6 Maart 1854.

Roorda, (T.) te *Delft*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Rose, (W. N.) te *'s Gravenhage*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Rost van Tonningen, (D. W.) te *Buitenzorg* (*op Java*), C. a. N. 7 Mei 1861.

Roulez, (J.) te *Gent*, B. L. a. L. 2 Mei 1857.

Rueb, (A. S.) te *Utrecht*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 11 Maart 1854.

Rutgers, (A.) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Rijk. (J. C.) te *'s Gravenhage*, R. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl 2 Mei 1854.

S.

Sagra, (Ramon de la) te *Parijs*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851.

Savigny, (F. von) te *Berlijn*, B. L. a. L. 19 April 1855.

Schlegel, (H.) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Schneevoogt, (G. E. Voorhelm) te *Amsterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Scholten, (J. H.) te *Leiden*, L. a. L. 5 Mei 1856.

Sebastian, (A. A.) te *Amsterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851. Bed. 17 Dec. 1856.

Seelig, (H. G.) te *Breda*, L. a. N. 26 Oct. 1851. R. L. 1856.

Simons, (G.) te *'s Gravenhage*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Sloet, (L. A. J. W.) te *'s Gravenhage*, L. a. L. 5 Mei 1856.

Stamkart, (F. J.) te *Amsterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Staring, (W. C. H.) te *Haarlem*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Stratingh, (G. Acker) te *Groningen*, L. a. L. 7 Mei 1861.

Swaving, (C.) *Buitenzorg op Java*, C. a. N. 26 Oct. 1851.

T.

Temmink, (C. J.) te *Leiden*, R. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 30 Jan. 1858.

Theiner, (A.) te *Rome*, B. L. a. L. 4 Mei 1859.

Tiedemann, (F.) te *Munchen*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 23 Jan. 1861.

U.

Ullmann, (C.) te *Carlsruhe*, B. L. a. L. 19 April 1855.

Ursel, (de Hertog van) te *Brussel*, B. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 27 Sept. 1860.

V.

Verdam, (G. J.) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Verloren, (M. C) te *Utrecht*, L. a. N. 2 Mei 1857.

Virchow, (R.) te *Berlijn*, B. L. a. N. 8 Mei 1860.

Vissering, (S.) te *Leiden*, L. a. L. 7 Mei 1861.

Vollenhoven, (S. C. Snellen van) te *Leiden*, L. a. N. 8 Mei 1860.

Vries, Az. (G. de) te *Haarlem*, L. a. L. 2 Mei 1857.

Vries, (M. de) te *Leiden*, L. a. L. 23 Febr. 1855.

Vriese, (W. H. de) te *Leiden*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

Vrolik, (G.) te *Amsterdam*, R. L. a. N. 26 Oct. 1851. Overl. 10 Nov. 1859.

Vrolik, (W.) te *Amsterdam*, L. a. N. 26 Oct. 1851.

W.

Wal, (J. de) te *Leiden*, L. a. L. 24 Maart 1855.

Waszink, (G.) te *Batavia*, C. a. N. 2 Mei 1857.

Willigen, (V. S. M. van der) te *Deventer*, L. a. N. 2 Mei 1857.

Winkel, (L. A. te) te *Leiden*, L. a. L. 7 Mei 1861.

LIJST

DER

BINNEN- EN BUITENLANDSCHE

AKADEMIEN, GELEERDE GENOOTSCHAPPEN EN INSTELLINGEN,

WAARMEDE DE KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN DOOR RUILING DER UITGEGEVEN WERKEN IN VERBINDING IS.

NEDERLANDEN.

Hoogeschool te Leiden.
〃 〃 Utrecht.
〃 〃 Groningen.
Akademie te Delft.
Athenaeum illustre te Amsterdam.
〃 〃 〃 Deventer.
Maatschappij (Hollandsche) der Wetenschappen te Haarlem.
——— der Nederlandsche Letterkunde te Leiden.
——— (Nederlandsche) tot bevordering van Nijverheid te Haarlem.
——— tot bevordering der Bouwkunst te Amsterdam.
Genootschap (Teylers Tweede) te Haarlem.
——— (Zeeuwsch) der Wetenschappen te Middelburg.
——— (Provinciaal Utrechtsch) van Kunsten en Wetenschappen te Utrecht.
——— (Historisch) te Utrecht.
——— (Bataafsch) der Proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam.

Genootschap (Provinciaal) van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant te 's Hertogenbosch.

——— (Wiskundig) onder de zinspreuk: *Een onvermoeide arbeid komt alles te boven,* te Amsterdam.

——— (Koninklijk Zoölogisch) *Natura Artis Magistra* te Amsterdam.

——— (Nederl. Onderwijzers-) ter bevordering van Volks-opvoeding en Onderwijs, te Amsterdam.

——— ter bevordering der Genees- en Heelkunde te Amsterdam.

——— (Friesch) voor Geschied-, Oudheid- en Taalkunde te Leeuwarden.

Instituut (Koninklijk) van Ingenieurs te 's Gravenhage.

——— voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Neêrlandsch Indië te Delft.

——— (Koninklijk Nederlandsch Meteorologisch) te Utrecht.

Nederlandsche Entomologische Vereeniging te Leiden.

Vereeniging (Over IJsselsche) tot ontwikkeling van Provinciale welvaart te Zwolle.

Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde, tevens Orgaan der Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst te Amsterdam.

Vereeniging voor Volksvlijt te Amsterdam.

Nederlandsche Handelmaatschappij.

Boekerij van de Tweede Kamer der Staten-Generaal te 's Gravenhage.

Provinciale Bibliotheek van Friesland te Leeuwarden.

Openbare Bibliotheek te Arnhem.

Stads-Boekerij te Zutphen.

Provinciale Bibliotheek te Middelburg.

Rotterdamsch Leeskabinet.

OOST-INDIË.

Bataviaasch Genootschap der Kunsten en Wetenschappen te Batavia.

Natuurkundige Vereeniging in Nederlandsch Indië te Batavia.

WEST-INDIË.

Koloniale Bibliotheek te Suriname.

BELGIË.

Académie Royale des Sciences, Lettres et Arts de Belgique te Brussel.
Académie Royale de Médecine de Belgique te Brussel.
Société Royale des Sciences te Luik.
Willems-Fonds te Gent.
Université Catholique de Louvain te Leuven.

GROOT-HERTOGDOM LUXEMBURG.

Société Archéologique te Luxemburg.

FRANKRIJK.

Académie Impériale des Sciences te Parijs.
Ecole Impériale Polytechnique te Parijs.
Bibliothèque du Comité des Travaux historiques et des Sociétés savantes te Parijs.
Bibliothèque du Ministère de l'Agriculture, Commerce et Travaux Publics te Parijs.
Muséum d'Histoire Naturelle te Parijs.
Académie Impériale de Médecine te Parijs.
Société de Biologie te Parijs.
Het Departement van Oorlog te Parijs.
Bibliothèque Impériale te Parijs.
Académie Impériale des Sciences, Belles Lettres et Arts te Lyon.
Société Impériale d'Agriculture, d'Histoire Naturelle et d'Arts utiles te Lyon.
——— Linnéenne te Lyon.
——— ——— de Normandie te Caen.
Académie des Sciences, Arts et Belles Lettres te Caen.
Société des Antiquaires de Normandie te Caen.
Académie Impériale des Sciences, Inscriptions et Belles Lettres te Toulouse.
——— de Législation te Toulouse.
——— Impériale des Sciences, Belles Lettres et Arts te Bordeaux.
——— des Sciences, Arts et Belles Lettres te Dijon.

Société d'Agriculture et d'Industrie Agricole de la Côte d'or te Dijon.
Académie des Sciences, Belles Lettres et Arts te Rouen.
——— des Sciences et Lettres te Montpellier.
——— de Savoie te Chambéry.
Société Académique de Nantes et de la Loire inférieure te Nantes.
——— d'Émulation te Cambrai.
——— Impériale des Sciences, de l'Agriculture et des Arts te Rijssel.
——— Dunkerquoise pour l'encouragement des Sciences, des Lettres et des Arts te Duinkerken.
——— Imp. d'Agriculture, Sciences et Arts de l'arrondissement de Valenciennes te Valenciennes.
——— de l'Histoire et des Beaux-Arts de la Flandre Maritime te Bergues.
——— Agricole, Scientifique et Littéraire des Pyrenées Orientales te Perpignan.
——— des Sciences Naturelles te Cherburg.
——— — ——— Naturelles te Straatsburg.
——— des Antiquaires de Picardie te Amiens.
——— — ——— de la Morinie te St. Omer.

ITALIË.

Accademia Pontifica di Nuovi Lincei te Rome.
——— della Scienze dell' Istituto di Bologna te Bologna.
Imp. Reg. Istituto di Scienze, Lettere ed Arti te Venetië.
R. Istituto Lombardo di Scienze, Lettere ed Arti te Milaan.
Accademia Reale delle Scienze te Turin.
——— Reale delle Scienze te Napels.

SPANJE.

La Real Academia de Ciencias te Madrid.
Academia Especial de Ingenieros te Madrid.

PORTUGAL.

Academia Reale das Sciencias te Lissabon.

GROOT-BRITTANJE.

Royal Society te Londen.
—— Astronomical Society te Londen.
—— Medico-Chirurgical Society te Londen.
Zoological Society te Londen.
Linnean Society te Londen.
Hydrographical office (Admirality) te Londen.
East-India House te Londen.
Philological Society te Londen.
Royal Society te Edinburg.
—— Observatory te Edinburg.
—— Observatory te Greenwich.
—— Irish Academy te Dublin.
—— Catholic University of Ireland te Dublin.
Cambridge Philosophical Society te Cambridge.
Literary and Philosophical Society te Manchester.
Philosophical Society te Glasgow.
Geological Society te Dublin.

AMERIKA.

American Academy of Arts and Sciences te Boston and Cambridge, Massachusetts.
State Library of New-York te Albany.
Academy of Natural Sciences te Philadelphia.
Philosophical Society te Philadelphia.
American Association for the advancement of Science te Philadelphia.
Smithsonian Institution te Washington.
American Journal of Sciences and Arts te Newhaven.
Michigan State agricultural Society te Detroit.
Academy of Science te St. Louis (Missouri).
Elliot Society of Natural History te Charleston (S[th]. Carolina).
Ohio State-Board of Agriculture te Columbus.
State University of Iowa te Des-Moines.
Société de Naturalistes de la Nouvelle Grénade te Bogota.

OOSTENRIJK.

Kaiserliche Akademie der Wissenschaften te Weenen.
K. Königliche Geologische Reichsanstalt te Weenen.
K. K. Geographische Gesellschaft te Weenen.
Zoölogisch-Botanischer Verein te Weenen.
Königlich-Böhmische Gesellschaft der Wissenschaften te Praag.
Verein für Vaterländische Naturkunde te Presburg.
Das Tirolische Ferdinandeum te Innsbruck.

PRUISSEN.

Königliche Akademie der Wissenschaften te Berlijn.
Director der Königliche Sternwarte te Koningsbergen.
Physikalisch-ökonomische Gesellschaft te Koningsbergen.
Naturforschende Gesellschaft te Dantzig.
Schlesische Gesellschaft f. Vaterländische Kultur te Breslau.
Verein von Alterthumsfreunde im Rheinlande te Bonn.
Naturhistorischer Verein der Preussischen Rheinlande u. Westphalens te Bonn.
Naturforschende Gesellschaft te Halle.
Naturwissenschaftlicher Verein für Sachsen und Thüringen te Halle.
Oberlausitzische Gesellschaft der Wissenschaften te Görlitz.
Gesellschaft für nützliche Forschungen te Trier.

HANNOVER.

Königliche Gesellschaft der Wissenschaften te Göttingen.
Gesammt-Verein des Deutschen Geschichts- und Alterthumsvereines te Hannover.

SAXEN.

Koniglich Sachsische Gesellschaft der Wissenschaften te Leipzig.
Fürstliche Jablonowskische Gesellschaft te Leipzig.

SAXEN-GOTHA.

Geographische Anstalt te Gotha.

SAXEN-WEIMAR.

K.K. Leopoldinisch-Carolinische Deutsche Akademie der Naturforscher te Jena.

WURTEMBERG.

Verein für Vaterländische Naturkunde te Stuttgart.

BEIJEREN.

Königliche Akademie der Wissenschaften te Munchen.
Physikalisch-medicinische Gesellschaft te Wurzburg.
Naturhistorischer Verein te Augsburg.
Zoologisch-mineralogischer Verein te Regensburg.
Das Germanische National-Museum te Neurenberg.
Die Pollichia: Naturwissenschaftlicher Verein der Rheinpfalz te Durkheim

HESSEN-CASSEL.

Gesellschaft zur Beförderung der gesammten Naturwissenschaften te Marburg.
Wetterauische Gesellschaft für die gesammten Naturwissenschaften te Hanau.

HESSEN-DARMSTADT.

Oberhessische Gesellschaft für Natur- und Heilkunde te Giessen.
Verein für Naturkunde te Offenbach a/M.

BADEN.

Gesellschaft zur Beförderung der Naturwissenschaften te Freiburg (in Breisgau).
Naturhistorisch-medizinischer Verein te Heidelberg.

MECKLENBURG-STRELITZ.

Verein der Freunde der Naturwissenschaften in Mecklenburg te Neubrandenburg.

NASSAU.

Verein für Naturkunde te Wiesbaden.

FRANKFORT AAN DEN MAIN.

Die Senckenbergische Stiftung te Frankfort a/M.

ZWITSERLAND.

Société de Physique et d'Histoire Naturelle te Genève.
——— Vaudoise des Sciences Naturelles te Lausanne.
——— Helvétique des Sciences Naturelles te Bern.
Naturforschende Gesellschaft te Basel.

RUSLAND.

Académie Impériale des Sciences te St. Petersburg.
Musée Impérial de l'Ermitage te St. Petersburg.
Observatoire Physique Central te St. Petersburg.
Société Impériale d'Archéologie te St. Petersburg.
——— Géographique de Russie te St. Petersburg.
Académie Impériale te Kazan.
Société Impériale des Naturalistes te Moskow.
Observatorium te Poltawa.
Societas Scientiarum Fennica te Helsingfors.
Académie des Sciences te Dorpat.
Naturforschende Gesellschaft te Dorpat.
Naturforschender Verein te Riga.

DENEMARKEN.

Kongelige Danske Videnskabernes Selskab te Koppenhagen.
Société Royale des Antiquaires du Nord te Koppenhagen.
Director der Sternwarte te Altona.

NOORWEGEN, ZWEDEN.

Kongelige Frederiks Universität te Christiania
Norske Videnskabs-Selskab te Drontheim.
——— Vetenskap-Akademie te Stockholm.
Societas Scientiarum te Upsal.

BERIGT OMTRENT WIJZIGINGEN IN DE ALGEMEENE BEPALINGEN VAN DE REGLEMENTEN VAN ORDE.

Door het Bestuur der Akademie zijn veranderingen gemaakt in § 30 en § 37 der Algemeene Bepalingen, met wier strekking zich 's Lands Regering heeft vereenigd. Deze strekking nu is: dat, naar aanleiding ook van den wensch, uitgedrukt in de jongste vereenigde zitting, betere regelmaat worde gebragt in het vaststellen der begrooting. Ten einde daartoe te geraken, heeft het Bestuur der Akademie aan den Minister van Binnenlandsche Zaken vergunning gevraagd en van Zijne Excell. verkregen, om alinea *b* en *c* van Art. 12 Org. Regl. aldus te lezen, dat onder *afgeloopen* en *volgend* jaar het *Akademie-* en niet het *burgerlijk* jaar worde verstaan. Hieruit zijn de volgende bepalingen voortgevloeid:

1° Sluiting der rekening van de Akademie telken jare vóór ultimo Maart.

2° Sluiting der afrekening voor de vergoeding van reis- en verblijfkosten telken jare op den laatsten Zaturdag der maand December en uitbetaling daarvan vóór of op den laatsten Zaturdag der volgende maand Februarij.

Om zulks mogelijk te maken, is het noodig, dat in beide Reglementen van Orde § 30 en § 37 worden gelezen, als volgt:

§ 30.

De raming der uitgaven voor het volgend jaar wordt in *de eerste week der maand April* door den algemeenen Secretaris aan het oordeel van het bestuur onderworpen, en na goedkeuring gebragt in de vereenigde vergadering der beide afdeelingen, volgens Art. 12 van het Organiek Reglement, te houden in de maand April.

§ 37.

De algemeene Secretaris zorgt, dat de rekening en verantwoording over het afgeloopen jaar gereed zij vóór den 15den April.

Het overige gedeelte van dezen § behoudt de vroegere redactie.

KONINKLIJK BESLUIT OMTRENT HET VERLEENEN VAN VRIJDOM VAN BRIEFPORT AAN DE KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN TE AMSTERDAM.

WIJ WILLEM III, *bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.*

Gezien Art. 33 der wet van 12 April 1860 (*Staatsblad* N°. 15) mitsgaders Ons besluit van 5 Julij 1860 (*Staatsblad* N°. 38).

Gelet op het rapport van Onzen Minister van Financiën, van den 15den dezer, N°. 139 Post;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Vrijstelling van briefport onder de gewone bepalingen van kruisband en eigenhandig contreseing te verleenen

1°. voor de briefwisseling, welke over dienstzaken gevoerd wordt tusschen de Leden der Kollegiën van Gedeputeerde Staten in elke provincie en den Griffier van hetzelfde Kollegie;

2°. voor de brieven en stukken, betrekking hebbende tot den werkkring van de *Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam,* welke over en weder verzonden worden tusschen het *Bestuur van die Akademie* ter eene, en de *Leden van dezelve Akademie* ter andere zijde.

Onzen Minister van Financiën is belast met de uitvoering dezes, waarvan afschrift zal worden gezonden aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, tot informatie.

Het Loo, den 21sten Augustus 1856.

(*get.*) WILLEM

De Minister van Financiën,
(*get.*) VROLIK.

Voor kopij conform.
De Secretaris-Generaal,
(*get.*) D. VAN HOYTEMA.

Ten opzigte van dit genot van vrijdom van briefport, is het noodzakelijk: den H.H. leden der Akademie te doen opmerken, dat de onder kruisband en eigenhandig contreseing verzonden brieven aan het bureau van het Postkantoor behooren te worden afgegeven. Zoo zij in de bus worden gestoken, vervalt de vrijdom, en worden de brieven getaxeerd. De vrijdom bepaalt zich uitsluitend tot de dienst der Akademie.

PROGRAMMA CERTAMINIS POETICI AB ACADEMIA REGIA DISCIPLINARUM NEDERLANDICA EX LEGATO HOEUFFTIANO PROPOSITI A°. MDCCCLXI.

Academiae Regiae Disciplinarum Ordo, cuius est *Literarum, Philosophiae et Historiae disciplinas* tueri, superiore anno a *quinque* poetis *octo* carmina accepit, quibus de praemio Hoeufftiano certaretur. Inscriptum est I^um^ *De divina litterarum excellentia*, II^um^ *In obitu Ioannis Marchetti Ode ad Bartholomaeum Burghesium*, III^um^ *De sermone Gallico deflorescente*, IV^i^, V^i^, VI^i^ que communis titulus est *De rebus-Italicis bienn.* 1848—1849. *Odarum ineditarum* τριάς; singularum Odarum propria inscriptio

a. Expugnatio Piscariae et victoria Goidensis. Ad Regem Karolum Albertum. b. Hesperiae mala luctuosae. c. Regis Kar. Alberti vices et interitus in exilio. Est porro VII^um^ carmen inscriptum *Taurica pax. Carmen mythologicum. Ad poetas* VIII^um^. *Garibaldus heros.*

De quibus carminibus Academia in consessu suo d. VIII m. Aprilis hoc iudicium tulit:

In *primo* dubium admodum et incertum esse argumentationis tenorem, desiderari poeticum colorem et spiritum, plurimis verbis paucissimas res contineri, ipsum etiam sermonem a puritate et perspicuitate longe esse remotum; *secundi* duabus de causis rationem haberi nullam posse: quod versibus constaret minus L et quod typis descriptum iamque evulgatum esset; *tertium* quum iisdem vitiis, quibus *primum*, idque gravius etiam laboraret, interdum ne ad primas quidem rei metricae leges compositum esse; in tribus Odis, quae essent pro carmine *quarto*, *quinto* et *sexto*, veluti gradatim sic diminui diligentiorem Latini sermonis elegantiam, perspicuitatem expositionis et fervorem vere poeticum, ut secunda Oda tertiae, secundae prima praestare videretur; cui tamen laudabili carmini si quod praemium decernere Ordo voluisset, poetam indicanda via, qua quis esset cognosceretur, ne id decerneretur ipsum obstitisse, *septimum* carmen, passim conceptum verbis, quae ad prosam orationem, neque eam tersam ac Latinam, propius quam ad poeticam accederent, virtute vix ulla insigne esse; denique *octavi*, quod acrostichon referret, ne formam quidem placere; sed praeterea eius auctorem rei metricae tam ignarum, in Latina lingua adeo hospitem se probasse, ut etiam qui in versificatorum numerum adscriberetur indignus esse videretur.

Itaque nulli horum carmimum praemium tribuendum esse Academia censuit, omniumque schedulas, quibus continebantur auctorum nomina, combussit.

Iam denuo invitat illa omnes, exteros pariter ac cives, ut composito carmine Latino pro praemio Hoeufftiano in certamen descendant.

Praemium certaminis est numisma aureum CXX florenorum, tribueturque ei, cuius carmen Latinum versuum non minus

L, quod non ex aliqua lingua translatum, nec privati argumenti, necdum vulgatum sit, iudicibus ab Academia designandis dignum illo honore visum fuerit.

Carmina huic certamini destinata ante Kal. Ian. a. MDCCCLXII mittantur necesse est ad Virum Consult. H. I. KOENEN, Ordini ab Actis, lemmate insignita, addita schedula obsignata, qua nomen auctoris contineatur, quaeque eodem lemmate distincta sit.

Certaminis eventus pronuntiabitur in publico Ordinis consessu ante mensem Aprilem a. MDCCCLXII habendo.

Quod carmen praemio dignum iudices censuerint, id sumptibus legati Hoeufftiani typis descriptum edetur. Ceterorum carminum schedulae obsignatae comburentur, ipsa autem ab auctoribus suis repetita aequis condicionibus reddentur.

I. DE WAL,
Ordinis Praeses.

Amstelodami, a. d. XXVII m. Aprilis,
A°. MDCCCLXI.

LEVENSBERICHT

VAN

Mr. A. C. HOLTIUS.

DOOR

H. J. KOENEN,
Secretaris der Letterkundige Afdeeling *).

Is het eene soms niet gemakkelijke taak, mij in uw midden opgedragen, om van de overledene medeleden dezer koninklijke Instelling telkens een levensbericht voor ons Jaarboek ter tafel te brengen, die moeielijkheid en zorg worden ruim opgewogen door het genoegen om eene verdiende hulde te brengen aan mannen die ons Vaderland, binnen en buiten zijne grenzen, tot groote en onvergankelijke eere geweest zijn. Geldt dit van iemand, zeker geldt het van den man, dien onze waardige Voorzitter, wellicht beter dan iemand bevoegd om zijne beteekenis naar verdiensten te waarderen, onlangs *den Fenix der Nederlandsche Rechtsgeleerden* genoemd heeft, niet slechts beroemd binnen den omtrek van ons aloude Vaderland, maar ook in het naburige België, waar hij in den tijd van beider vereeniging tot éénen staat met de niet minder voortreffelijke Rechtsgeleerden Birnbaum en Warnkönig een driemanschap van uitstekende beoefenaars van historische en stellige rechtswetenschap heeft uitgemaakt, wier gedachtenis ook daar te lande nog leeft in veler harten, en die in de zuidelijke Nederlanden de vertegenwoordigers waren der beroemde rechtschool van den grooten Gustav Hugo, wiens verdiensten vooral met betrekking tot het Romeinsche Recht wereldkundig zijn.

---

*) Voorgedragen in de Gewone Vergadering der Afdeeling van den 13den Mei 1861.

Holtius behoort tevens in ons Vaderland tot die lofwaardige Rechtsgeleerden, die hunne wetenschap in verband met de studie en beoefening der oudere en nieuwere letteren behandelen, eene richting, waarvan hij èn in het voormalige Instituut, èn ook in onze tegenwoordige Instelling, niet zelden de blijken heeft aan den dag gelegd. Ik was daarenboven oprechtelijk bevriend met den waardigen man, die mij, toen ik hem met zijn verkregen emeritaat gelukwenschte, dien gelukwensch door de welkome verklaring beantwoordde: „Ik verzoek u te gelooven, dat ik hoogen prijs stel op de achting en vriendschap van iemand, wiens godsdienstige en staatkundige denkwijs sedert lang ook de mijne was *)."

Te Utrecht, waar Holtius bestemd was zijne wetenschappelijke loopbaan te eindigen, was hij in de dagen zijner akademische studiën de leerling van de Rhoër, van Heusde en Arntzenius †). Die studiën werden echter, door de dreigende opheffing der Hoogeschool bij de inlijving van ons Vaderland in het groote Fransche rijk, ontijdig afgebroken. Dit noopte Holtius, om, nadat hij reeds onderscheidene maatschappelijke betrekkingen, zelfs het Hoogleeraarambt te Deventer, met onderscheiding waargenomen had, nog eens in 1819 zich te Göttingen als student te laten inschrijven, ten einde zich nader te vormen onder den persoonlijken omgang met Hugo, die met ons buitenlandsche medelid von Savigny en met Haubold het luisterrijke triumviraat uitmaakte, hetwelk, vooral na den val der fransche wereldmonarchie, die zelfstandige en in vele opzichten voortreffelijke richting aan de rechtswetenschap gaf, over welke ik thans niet verder zal uitweiden, daar dit wellicht beter zal geschieden, wanneer wij — het moge spade zijn! — den Nestor der Duitsche Rechtsgeleerden, den onsterfelijken von Savigny, zullen te vermelden hebben §).

---

*) Utrecht 5 Jan. 1857.

†) Men erkent den leerling van de Rhoer uit de zeer aanschouwelijke voorstelling, welke Holtius van zijn onderricht geeft in zijne *Narratio de Vita* J. R. de Brueys, V. Cl. in den *Studenten-Almanak* van 1849, bl. 281—284.

§) Men zie in de bovenvermelde *Narratio* de kennelijke voorliefde, met welke hij bl. 303, 304 van de school van Hugo spreekt.

Behalve HUGO waren het de uitstekende Natuurkenner BLUMENBACH en de beroemde Geschiedschrijver HEEREN, wier lessen HOLTIUS geregeld en vlijtig bijwoonde, en die in den geest- en smaakvollen leerling van DE RHOER en VAN HEUSDE een' hunner volkomen waardigen geestverwant begroetten. In deze school gevormd, was bij onzen HOLTIUS, toen hij naar Deventer terug keerde, zijn eigenaardig en onderscheidend karakter als Geleerde ten volle gerijpt, en eene richting hem eigen geworden, waaraan sedert dien tijd zijn wetenschappelijk streven bestendig is getrouw gebleven.

In 1821 werd HOLTIUS naar Groningen beroepen, en aanvaardde hij zijn akademischen werkkring aldaar met eene Redevoering over de rechtspraak van den Prætor te Rome, welke hij vergeleek met die van den Lord-Canselier in Engeland; ook daarin, ofschoon meer bepaald geroepen om het stellig burgerlijk recht naar het Code NAPOLEON te onderwijzen, zijne historische richting en zijne bekendheid met de rechtsinstellingen en de letterkunde der nieuwere volkeren aan den dag leggende.

Nog te Deventer woonachtig, had HOLTIUS den hem beschikbaar gebleven tijd besteed aan het bewerken eener door de derde klasse van het voormalige Instituut opgegevene Prijstoffe *over het aanzien en gezag der Romeinsche Rechtsgeleerden*, onder de kenschetsende zinspreuk: *Venientium est temporum disciplina, instare veteribus institutis*, welke, nevens de Prijsverhandeling van den Heer FRETZ, der uitgave allezins waardig werd gekeurd *), en den eersten grond legde tot zijne betrekkingen met die geleerde Instelling, welke hem in Februarij des volgenden jaars benoemde tot Correspondent der derde klasse. Eenige jaren later, toen HOLTIUS reeds den hoogleeraarszetel te Utrecht bekleedde, werd hij werkelijk lid, en nam van toen af ook een belangrijk aandeel in de werkzaamheden; zoodat hij later, toen het Instituut in 1851 werd opgeheven, zijnen arbeid in de klasse onder den titel van *Geschied- en Regtskundige Verhandelingen* in het licht zond, en daarbij in de voorrede den

*) In die Verhandeling is wederom kenschetsend de hooge ingenomenheid met welke HOLTIUS van den grooten BURKE gewaagt, p. 91.

wensch te kennen gaf, dat zijne medeleden, die ook (gelijk hij bescheiden verklaarde:) wel meer en beter hadden aan te bieden, op het voorbeeld van den Nestor der klasse Mr. M. C. VAN HALL hetzelfde mochten doen, en zich niet bepalen bij hetgeen in de Werken van het Instituut gevonden wordt. „Op een tijdstip, voegde hij er bij, dat aan die inrichting van de Regering minachting en van het publiek onverschilligheid wedervaart, zijn zulke bewijzen van haar wetenschappelijk leven niet overbodig te achten."

Een jaar na zijne vestiging te Groningen vertrok HOLTIUS naar de zuidelijke Nederlanden, ten gevolge van het aannemen van den hem aangeboden leerstoel te Leuven. Hij was aan deze Universiteit een der degelijkste vertegenwoordigers van Noord-Nederlandsche wetenschap, en aanvaardde zijn hoogleeraarambt met eene zeer merkwaardige inwijdingsrede over de beoefening van het Romeinsche recht, als hoognoodig ook bij eene nieuwe wetgeving; een onderwerp, zeker hoogstaangelegen in België, waar de franschgezinde partij in de nieuwe wetgeving van den nabuurstaat meer dan vergoeding vond voor de wijsheid der vroegere eeuwen. HOLTIUS daarentegen wees op den invloed, dien het Romeinsche recht ten allen tijde op de ontwikkeling van dat der nieuwere volken gehad heeft, op de voortreffelijkheid der romeinsche rechtsbeginselen en den historischen oorsprong van het bestaande, waarboven men zich door afgetrokken bespiegelingen niet verheffen konde. Gedurende zijn verblijf in België kwam hem zijne kennis van onderscheidene nieuwere talen uitnemend te stade; zij stelde hem in de gelegenheid om buiten 's lands op meer dan éëne wijze betrekkingen aan te knoopen, en daardoor werd zijne werkzaamheid even uitgebreid als veelzijdig *). Het minst heeft hij zich met het staatkundige, immers voor het publiek, ingelaten, waardoor hij dan ook gelukkig buiten den strijd der

*) In de *Regtsgeleerde Bijdragen* van de Hoogleeraren DEN TEX en VAN HALL kwamen dan ook nu en dan mededeelingen van hem voor over den toestand van rechtsstudie en rechtswetenschap in andere landen, met name in Groot-Brittanje, welke toonden, hoezeer hij tot die landen voortdurende betrekkingen onderhield. Zie b. v. in genoemde *Bijdragen*, Dl. VI. bl. 838—843.

partijen in België, voor zoover dat althans in die dagen mogelijk was, is gebleven. Alleenlijk is mij van dien aard in het Revolutiejaar 1830 voorgekomen de door hem in de *Bibliothèque du Jurisconsulte et du Publiciste* geplaatste *Lettre d'un Jurisconsulte anglais sur la responsabilité ministérielle, avec des remarques de* Mr. HOLTIUS; waarin hij tegenover de fransche constitutionele theoriën op de practische vrijheidszucht der engelsche rechtsgeleerden en staatslieden wijst. Voorts ziet men ook te Leuven, nevens de hem sints lang eigene historische beoefening des Romeinschen rechts, eene meer en meer grondige kennis van het reeds te Groningen onderwezene handelsrecht zich ontwikkelen, waarin hij, de Hollander, al de overige rechtsgeleerden in de Zuidelijke gewesten verre achter zich liet. Vooral ook het zeerecht trok zijne bijzondere aandacht, als een voor ons Vaderland zeer gewichtig bestanddeel van dat Handelsrecht, tot welks gezette beoefening hij mij eens verhaald heeft, dat de raad en opwekking van HEEREN hem de eerste aanleiding gegeven had, en hetwelk sedert op zijne laatste standplaats tot eene klassieke bearbeiding van dit onderwerp in zijn geheelen omvang heeft aanleiding gegeven *). En hoe ook de minst algemeen bekende vakken van historische Rechtgeleerdheid door onzen HOLTIUS waren doorvorscht en werden gekend, is u, Mijne Heeren, nog voor weinige jaren in deze onze Vergaderingen gebleken, waar hij ons zijne hoogstbelangrijke beschouwingen over de feodaliteit voorhield, en bij die gelegenheid den wensch uitte „dat het Leenrecht ook bij ons te lande weder beoefening moge vinden, en dat met name aan het Hollandsche Leenwezen eene geschiedkundige behandeling moge te beurt vallen †)." De waardige man gaf mij bij die gelegenheid schriftelijk te kennen, dat dit onderwerp, toen hij te Göttingen in 1819 onder HEEREN en HUGO studeerde, bijzonder zijne aandacht had getrokken.

*) Een daartoe betrekkelijk werk bevat ook zijne merkwaardige Verhandeling den 5den Maart 1840 in de 3de klasse van het Instituut voorgelezen *Over het Wisselrecht in de 14de Eeuw*, volgens de *Consilia* van BALDUS, als bijdrage tot de Geschiedenis der rechtsgeleerde Dogmatiek.

†) *Verslagen en Mededeelingen*, Dl. II. bl. 160.

Hoe zeer onze rijk- en fijngeletterde, voor Duitschland en Groot-Brittanje zoo veel hoogachting voedende Rechtsgeleerde te Leuven, met zijnen ambtgenoot, den als duitsch dichter niet onberoemden JOHANN FRANZ MICHAËL BIRNBAUM, zijn tijdgenoot en geestverwant, zamenstemde, laat zich gereedelijk bevroeden, ofschoon BIRNBAUM, de vurige Duitscher, zich veel dieper dan HOLTIUS in de worsteling der partijen inliet. Met beiden stemde een andere leerling van HUGO, LEOPOLD AUGUST WARNKÖNING in, die sedert 1817 te Luik den hoogleeraarszetel bekleedende, niet slechts bestendig werkzaam was tot het verbreiden van echt duitsche wetenschap in de Nederlanden, maar ook bepaaldelijk daartoe, dat eene in het belang der Rechtswetenschap zoo zeer gewenschte nadere gemeenschap van inzichten en streven tusschen fransche en duitsche Rechtsgeleerden mocht tot stand komen. Daarom stelde hij zich in betrekking met onderscheidene Hoogleeraren der Rechtsgeleerde faculteit te Parijs, tot het uitgeven van een veelomvattend Tijdschrift, onder den Titel van *Thémis ou bibliothèque du Jurisconsulte*, waarin de beide Leuvensche Hoogleeraren, zijne ambtgenooten, hem wakker ter zijde stonden, terwijl in Duitschland HUGO, VON SAVIGNY, BIENER en anderen, hunne medewerking beloofd hadden. Toen WARNKÖNING op zijn eigen verlangen in 1827 tot het onderwijzen van het Pandecten-recht naar Leuven was verplaatst, werd de zamenwerking der engverbondene driemannen nog gemakkelijker gemaakt, en was Leuven in de Zuidelijke Nederlanden een middelpunt voor hun vak, gelijk mijne hooggeachte leermeesters DEN TEX en VAN HALL te Amsterdam door het uitgeven hunner *Regtsgeleerde Bijdragen* in Noord-Nederland hadden daargesteld.

Toen het rechtsgeleerde driemanschap te Leuven ten gevolge der Belgische Revolutie uiteen spatte, en allen getroffen werden door het besluit der Provisioneele regering, hetwelk alle niet geborene Belgische Hoogleeraren ontsloeg, moest BIRNBAUM, die het hevigst tegen de revolutionairen had partij getrokken, den nieuwen Staat ruimen, en verplaatste hij zich naar de Hoogeschool te Bonn; terwijl WARNKÖNIG reeds wederom met den 1sten Januarij 1831 als Hoogleeraar in de Rechten te Gent werd aangesteld, en HOLTIUS zich daarentegen naar zijn geliefd Utrecht begaf,

werwaarts oude familie- en vriendschapsbetrekkingen hem noopten, en waar hij ten jare 1835 zijn ouden vriend en medestander BIRNBAUM, na een vierjarig verblijf te Bonn en te Freiburg, in zijne Rectorale Oratie met welgevallen op nieuw mocht begroeten.

Het laatste twintigtal jaren zijns levens gaf HOLTIUS gelegenheid tot eene meer rustige beoefening der wetenschappen dan hem tot dus ver had mogen ten deel vallen. Den 6den Maart 1831 werd hij toegevoegd aan de rechtsgeleerde faculteit der Hoogeschool te Utrecht, en vier jaren later werd hem aldaar het gewone Hoogleeraarambt in dat vak opgedragen, en bekleedde hij al aanstonds de belangrijke waardigheid van Rector Magnificus. Hij sprak, bij het nederleggen dier betrekking, eene wederom zeer merkwaardige Redevoering uit, over de mildheid onzer voorouderen, gebleken in het stichten en begiftigen onzer Hoogescholen; een onderwerp tot welks keuze men lichtelijk gevoelt, dat de op handen zijnde eeuwfeestviering der Utrechtsche Hoogeschool, sedert zoo treffend ook door HOLTIUS vermaarden Vriend MAURITS CORNELIS VAN HALL bezongen, eene gereede aanleiding gaf.

Onder de herhaalde reizen, welke HOLTIUS gedurende de vacantiemaanden der Akademie gewoon was te doen, nu eens naar Engeland, dan naar Duitschland of Italië, dan wederom elders, bekleedt vooral in zijne levenslotgevallen zijne reis naar Zweden in 1838 eene voorname plaats. De Noordsche beschaving, in eenige opzichten niet ongelijk aan onze Nederlandsche volkseigenaardigheid, eene beschaving in onze dagen van ongelijk minderen invloed op ons Vaderland dan twee eeuwen geleden, kwam hem voor „de opmerkzaamheid zijner landgenooten ten volle te verdienen, daar zij zooveel eigen schoon en zooveel belangrijks bevat, en ons talen vertoont, die ons zoo na bestaan, en wier kennis dus voor die der onze hoogstnuttig is *)." — „Het letterminnend publiek (voegde hij er bij) neemt te weinig deel aan eenen schat van onderricht en van genoegen, dien men niet vermoedt, hoewel die voor den Nederlander toegankelijker is,

*) Voorr. bl. IV.

dan voor eenige andere natie: om niet te zeggen, hoe veel voor onze Geschiedenis uit de noordsche boeken en oorkonden te gewinnen valt." En met deze opmerkingen leidde hij bij ons lezend Algemeen een drietal voortreffelijke Redevoeringen van ESAIAS TEGNÈR in, waarin men, na het lezen van eenige bladzijden, alras den eigen geest van HOLTIUS terug vindt. Dit geldt ten aanzien der eerste Redevoering, op Oscarsdag 1823 te Lund ter gelegenheid van het huwelijk der Kroonprinses van Zweden uitgesproken, maar vooral ook ten opzichte der tweede, waarmede TEGNÈR in April 1824 zijne akademische voorlezingen over THUCYDIDES had besloten, en waarin eene voortreffelijke handhaving van het klassische schoon, zoo als het bij de Grieken zich vertoont, tegenover de geringschatting van sommige zijner jongere tijdgenooten, voorkomt.

Het is hier, mijns inziens, de plaats en de tijd niet, Mijne Heeren, om de hoofdwerken van HOLTIUS: *Historiæ Juris Romani Lineamenta*, wier eerste uitgave nog te Leuven in het licht verscheen, en die geheel op de leest van HUGO geschoeid zijn; zijne algemeen geroemde Verhandeling *over het Faillitenregt*, en zijne overige voorlezingen over *het Handelsregt*, waar zeer onlangs door zijnen waardigen opvolger en levensbeschrijver DE GEER de laatste hand aan gelegd werd, in het breede te beoordeelen: ik laat dit gaarne over aan hen, die, meer bevoegd dan uw Secretaris, hetzelfde vak aan onze instellingen van hooger Onderwijs behandelen; te vreden, zoo ik U den algemeenen geest van zijn wetenschappelijk streven met eenige juistheid mocht hebben voor oogen gesteld.

Vergunt mij nog ten slotte, Geëerde Medeleden, u het beeld van den overledene in korte trekken te schetsen, zoo als het mij nog levendig voor oogen staat. HOLTIUS was een man van echt wetenschappelijken zin en stalen vlijt, altijd werkende, lezende en opteekenende; in zijn omgang geestig en gevat, een scherp beoordeelaar van karakters en toestanden: daardoor vaak eenigzins terugstootend voor degenen met wie hij geene gemeenschap van beginselen vermoedde, maar toch steeds voor allen uiterst hulpvaardig en welwillend; een trouw en warm vriend, hoogsteenvoudig van levenswijze, in den huiselijken kring stil

en aan eenmaal aangenomene gewoonten gehecht, ook zeldzaam uitdrukkelijk gewagende van onderwerpen van godsdienstigen aard, maar steeds met eerbied, en dienaangaande geene spotternij duldende; zeer naauwkeurig en grondig in zijne studiën, schrander en scherpzinnig, zelfs nu en dan tot spitsvindigheid toe, vasthoudende aan eenmaal op goede gronden aangenomen opvatting, en niet zonder scherpte die opvatting zelfs tegen zijne beste bekenden en vrienden voorstaande; doch tevens een open blik en levendige belangstelling hebbende voor allerlei vakken van wetenschap en letterkunde, maar bovenal uitstekend kenner van de grieksche en latijnsche oudheid, zoodat hij nog kort voor zijnen dood eene bijzondere studie van STRABO maakte, waartoe hem het herlezen der *Ideën* zijns grooten Leermeesters HEEREN had aanleiding gegeven: terwijl hij alzoo ook ter elfde ure het zegel drukte op zijne Inwijdingsrede allereerst te Deventer gehouden, dat de Letterkunde, vooral die der Grieksche Oudheid, ook den Rechtsgeleerde ten ernstigste is aan te prijzen. — De assche des eerbiedwaardigen mans ruste in vrede!

SCHRIFTEN VAN A. C. HOLTIUS

VAN 1817—1856.

Oratio de literarum studio, inprimis Graecarum, cum jurisprudentia conjungendo, quam habuit A. C. Holtius, a. d. 24 Octobr. anni 1816, quum in Illustri Athenaeo Daventriensi Juris professionem auspicaretur. Daventriae, 1817.

Oratio de jure praetorio, cum apud Romanos, tum apud Anglos, ad jus civile supplendum et emendandum aptissimo; quam habuit A. C. Holtius a. d. 20 Sept. 1821, quum in Academia Groningana Juris professionem auspicaretur. Groning. 1822.

Ad quaestionem: quaenam fuere jura, auctoritas, dignitas IC-

torum Romanorum, inde a temporibus Caesaris Augusti usque ad decessum Iustiniani Imperatoris Responsio, auctore A. C. Holtio, Juris Professore in Academia Groningana. (Prijsverhandelingen bekroond en uitgegeven door de derde klasse van het K. Nederl. Instituut. Amst. 1822.)

Sur quelques ouvrages de Droit commercial écrits en Hollandais. (In de *Thémis ou Bibliothéque du Jurisconsulte*. T^e^. VII. Liège, 1825.)

Est-ce l'acceptation de l'héredité qui produisait en droit Romain l'obligation entre l'héritier et les légataires? (Ibid.)

Réflexions sur la force probante du livre des courtiers. (In de *Bibliothéque du Jurisconsulte et du Publiciste*. T^e^. I, première Livraison. Liège, 1826.)

Notice nécrologique de M. de Bruyn, professeur à l'Université de Louvain. (Ibidem 2me Livr.)

Oratio de juris Romani studio etiam post renovatum jus nostrum legibus pernecessario, quam habuit A. C. Holtius a. d. 29. Jul. 1823.

Essai sur le *beneficium competentiae*. (*Bibl. du Jurisconsulte.* V. Livr. 1826.)

Over het UTI LEGASSIT der XII tafelen. (In de *Bijdragen tot regtsgeleerdheid* van Den Tex en Van Hall, III^de^ deel, N°. 3. Amst. 1828)

Observations sur le droit d'accroissement entre légataires: trois articles. *Biblioth. du Jurisconsulte*, 1828, 1829, 1830, Vereenigd met bijvoegsel in:

Analyse historique du droit d'accroissement entre légataires, d'après le droit Romain, les lois de Justinien, et les législations modernes. Liège, 1830.

Lettre d'un Jurisconsulte Anglais sur la responsabilité ministérielle, avec des remarques de M. Holtius (*Bibliothéque*, III. 3, T. X. p. 427 ss. 1830).

Historiae Juris romani lineamenta. Leodii, 1830.

Bemerkungen über B^d^. IV. H^ft^. 1. S. 76 der *Kritischen Zeitschrift für Rechtswissenschaft*. Tübingen, 1828.

Ulpians Ansicht von dem Entstehungsgrunde der actio ex testamento. (In Hugo's *Civil. Magasin*. B^d^. III. H^ft^. 3. Berlin, 1832.)

Over het Interdictum *de vi armata*. (*Bijdragen*, VII. 1.)

Over de ware definitie van *furtum* in het Romeinsche Regt. (Ib. VIII 2.)

Over bezitverkrijging bij cognoscement. (Ibid. VIII. 2.)

A. C. Holtius. Oratio de liberalitate majorum nostrorum, quae academiis instituendis augendisque cognita est, habita 24 Mart. 1836, cum academiae regundae munus solenni ritu traderet. Trajecti, 1836.

Ueber ADVERSUS HOSTEM AETÈRNA AUCTORITAS. (In Hugo's *Civil. Magasin*, IV. 4.)

Historiae juris romani lineamenta Editio altera auctior et emendatior. Traj. 1840.

Het Wisselregt in de XIV^de^ eeuw, volgens de *Cousilia* van Baldus. Amst. 1840.

De vita J. R. de Brueys V. Cl. narratio. Scripsit A. C. Holtius. (In den Utrechtschen studenten-almanak voor het jaar 1849.)

Het Nederlandsche Faillitenregt, volgens het derde Boek van het Wetboek van Koophandel, wetenschappelijk verklaard door A. C. Holtius. Utrecht, 1850.

Commentatio de Consilio Sapientis, et de transmissione actorum, scripsit A. C. Holtius. Lecta in Instituti regii belgici classe tertia, die XXI m. Januarii, 1850.

Geschied- en regtskundige verhandelingen van A. C. Holtius. Utrecht, 1851.

Verhandeling over de leer van de *naturalis obligatio* in het Romeinsche Regt, gelezen in de derde klasse van het Nederl. Instituut, 29 Januarij 1844. (In de *Nederl. Jaarboeken van Regtsgeleerdheid en Wetgeving*, VIII. 4.)

Mededeelingen over Engelsche regtsgeleerdheid, door Mr. A. C. Holtius. (*Bijdragen*, VI. 4.)

Fransche instellingen in het koningrijk Napels, sedert 1815. Regterlijke magt. Notariaat. Registratie en Hypotheken. (Ibid. XII. 1.)

Redevoeringen van Esaias Tegnèr, uit het Zweedsch, door A. C. Holtius. Utrecht 1839.

Oude Zeeregten in Dantzig. (in de *Nieuwe Bijdragen t. R. e. W.* III. 1.)

De jure gentilitio Romanorum. (In het *Recueil de l'Académie de législation de Toulouse.* Tom. III. Toul. 1854.)

De praesumtione Mutiana, dissert. par M. Holtius (ibid. IV. 2). } Toulouse, 1855.

Mémoire sur la maxime: *dies interpellat pro homine* (Ibid.). } Toulouse, 1855.

Over de voortduring van het Lombardische regt in Italie, naar aanleiding van twee plaatsen in het stadregt van Milaan van 1216. (*Nieuwe Bijdragen,* VI. 2.)

Over de voordragt van den Heer Bakhuizen v. d. Brink, over de Hollandsche Achterleenen, door A. C. Holtius. (*Verslagen en Mededeelingen der K. Akademie van Wetenschappen,* Afd. Letterkunde. Deel II. bl. 143.)

RECENSIËN.

Analyse du Mémoire couronné par l'Institut des Pays-Bas, sur la question: Quaenam fuere jura etc. (In de *Thémis ou Bibliothéque du Jurisconsulte.* Te. VII. Liège, 1825 (onderteekend: —S.)

Coup-d'oeil sur les dissertations soutenues dans les Universités des Pays-Bas, pendant l'année académique 1825—1826. (*Bibl. du Jurisconsulte et du Publiciste.*)

Observationis on the study of the civil Law by D. Irving. Edinburgh, 1823, en Historical Notices by John Reddie, ib. 1826. Analyse d'ouvrages par M. Holtius (Ib.).

Gazette des Tribunaux. (Ibid. 6e Livraison.)

Oratio de praecipuis eximii in patria exculti Juris Romani causis, quam habuit J. D. van Twist, a. d. 26 Jun. 1826. (Ibid geteekend : A.)

Sur le *Jurist or quarterly Journal of Jurisprudence and Legislation,* par M. Holtius. (Ib. Te. II. Livr. 2. Bruxelles 1828.)

The Jurist, V. 1829. (Ibid.)

Discours d'ouverture de M. Douglas Chaepe, Professeur de droit romain à l'Université d'Edimbourg (Ibid. 1830).

Nouvelle explication de la distinction entre les choses *mancipi* et *nec mancipi* chez les Romains, par H. Rollin, Avocat. Gand, 1827 ; en

Dissertatio historico-juridica inauguralis de usufructu accrescendo, qua diligentior eius loci interpretatio ex Vaticanis palimpsestis tentatur; quam publico ac solenni examini submittit Alexandre Felix Lelièvre. Lovanii, 1827. (*Bijdragen*, III. 2.)

Het Wisbysche Zeeregt en de kritische uitgave daarvan, in het Corpus Juris Sueo-Gothorum antiqui, van D^r^. Schlytor, VIIIe deel. Lund 1853, medegedeeld door A. C. Holtius (*Nieuwe Bijdragen tot R. en W.*, IV. 4).

PROCÈS-VERBAAL

VAN DE

VEREENIGDE VERGADERING DER BEIDE AFDEELINGEN

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN.

INLEIDING.

Tot de Vereenigde Vergadering der beide Afdeelingen van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen, gevestigd te Amsterdam, waren de leden met den volgenden brief bijeengeroepen:

Amsterdam, den 21sten April 1861.

Ik heb de eer, U te noodigen, op Zaturdag den 27sten April e. k., des morgens ten elf ure, tot eene Vereenigde Vergadering der beide Afdeelingen van de Akademie, voorgeschreven door art. 12 van het Organiek Reglement.

W. VROLIK,
Algemeene Secretaris.

ONDERWERPEN TER BEHANDELING.

1°. Ontwerp-verslag over den staat en de werkzaamheden der Akademie.

2°. Verslag van de Heeren G. DE VRIES, L. A. J. W. SLOET, R. VAN REES en F. J. STAMKART, door de beide Afdeelingen der Akademie in commissie benoemd tot het nazien der Rekening en Verantwoording over den jare 1860—1861.

3°. Raming der uitgaven van Maart 1861—1862.

4°. Mededeeling omtrent de uitgave van het Handschrift van *Simplicius* en van de Werken van *Hippocrates.*

5°. Verslag van den algemeenen Secretaris over den staat der Bibliotheek.

6°. Verslag omtrent de werkzaamheden der Commissie over de geschiedenis van den Waterstaat.

7°. Verslag van de Commissie tot bewaring der voortbrengselen van oude kunst in ons Vaderland.

8°. Mededeeling van het Bestuur over de regeling der uitgave van de werken der Akademie.

9°. Verwisseling van den voorrang der Afdeelingen.

PROCES-VERBAAL

VAN DE

VEREENIGDE VERGADERING DER BEIDE AFDEELINGEN

VAN DE

KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN,

GEHOUDEN DEN 27sten APRIL 1861, DES MORGENS
TEN ELF URE.

Algemeene Voorzitter. . . . J. DE WAL.
Algemeene Secretaris. . . . W. VROLIK.

Tegenwoordig de Heeren: W. VROLIK, C. J. MATTHES, J. DE WAL, D. BIERENS DE HAAN, G. MEES AZ., R. LOBATTO, G. DE VRIES AZ., J. L. C. SCHROEDER VAN DER KOLK, G. H. M. DELPRAT, N. BEETS, J. G. HULLEMAN, P. ELIAS, L. J. A. VAN DER KUN, L. A. J. W. SLOET, H. C. MILLIES, D. HARTING, G. A. VAN KERKWIJK, C. LEEMANS, S. KARSTEN, J. W. L. VAN OORDT, W. N. ROSE, J. BADON GHYBEN, J. W. ERMERINS, J. ACKERSDIJCK, J. DIRKS, F. Z. ERMERINS, J. BAKE, F. J. STAMKART, H. J. HALBERTSMA, E. H. VON BAUMHAUER, A. RUTGERS, J. C. G. BOOT, A. KUENEN, J. A. C. VAN HEUSDE, H. J. KOENEN, D. J. STORM BUYSING, J. HOFFMANN, M. DE VRIES, A. H VAN DER BOON MESCH, F. C. DONDERS, C. A. J. A. OUDEMANS, L. J. F. JANSSEN, G. E. VOORHELM SCHNEEVOOGT, W. C. MEES, J. VAN GEUNS.

Van de H.H. Moll, Bakhuizen van den Brink en van Lennep is berigt ontvangen dat het hun onmogelijk is deze Vergadering bij te wonen.

De Voorzitter opent de Vergadering met de volgende aanspraak:

Mijne Heeren!

Het was eene gelukkige gedachte, die de wetgever in woorden uitdrukte door het voorschrift van art. 12 van het Reglement der Koninklijke Akademie van Wetenschappen: De Akademie houdt jaarlijks in de maand April eene vereenigde Vergadering.

Iedere maand toch hebben de leden van elke afdeeling gelegenheid, de vriensсhappelijke betrekking te onderhouden, die ook bij verschil van inzigten en wrijving van denkbeelden de mannen der wetenschap verbinden moet, zal hunne studie edele vruchten dragen; doch jaarlijks worden door de bepaling, die ons herwaarts riep, de leden dezer instelling zonder onderscheid nader tot elkander gebragt, om al die onderwerpen te behandelen die de gemeenschappelijke belangen raken.

Hoe verder het gebied der wetenschap zich telkens uitbreidt, hoe meer wij ook allen de behoefte gevoelen, om den kring onzer nasporingen en het gebied onzes onderzoeks te beperken. Maar vaster vestigt zich en levendiger openbaart zich ook onze overtuiging, dat wij in menig opzigt de hulp en de voorlichting van anderen noodig hebben, zal de vrucht van onzen arbeid rijpen in het algemeen belang. De geest van associatie doet wonderen in de industriële wereld; hij heeft ook in het intellectuele leven krachten ontwikkeld, wier werking ons met eerbied en bewondering vervult.

Uwe opkomst te dezer plaatse (en ik heet U hier van harte welkom) bewijst, dat Gij U gaarne aan het aangehaalde voorschrift der wet onderwerpt.

Gij stelt er belang in het verslag te vernemen van den staat en de werkzaamheden der Akademie, door de welversneden pen

van onzen Algemeenen Secretaris uit te brengen; want geen onzer kan het overtollig achten de vraag te overwegen of zij waarlijk aan hare roeping beantwoordt. Gij zijt begeerig te weten, hoe de gelden, in het afgeloopen jaar door de wetgevende magt ter onzer beschikking gesteld, zijn besteed; want de Akademie wil eene Nationale, niet enkel eene door de Natie bekostigde instelling zijn. Gij verlangt Uwe stem te doen gelden bij de raming der uitgaven voor het volgende jaar; want de beperktheid onzer middelen maakt het noodig, dat ook onze ijver en voortvarendheid zich binnen zekere grenzen bewegen. Gij wenscht tot de regeling van algemeene huishoudelijke belangen mede te werken; want orde en regelmaat zijn de voorwaarden van maatschappelijke welvaart.

Naauwkeurig heeft het organiek Reglement onzer instelling deze vier punten aangewezen, die alle in de algemeene vergadering dezer Koninklijke .instelling ter sprake moeten komen. Ik wenschte dat er een vijfde bijgevoegd ware. Ik bedoel het plegtig herdenken aan hen, die aan onzen kring door den dood ontrukt werden. Het pleegt in de bijeenkomsten der afdeelingen te geschieden. Maar zij, die wij eenmaal mogten hoogschatten als onze medearbeiders op den akker der wetenschap, waren niet enkel leden der afdeeling, waartoe zij behoorden, zij waren leden der Akademie, voor het geheele Rijk in de hoofdstad gevestigd. Die Akademie moet zijn (ons Reglement stelt die bepaling op den voorgrond) een middelpunt van zamenwerking voor de beoefenaars der wetenschap van Nederland en zijne overzeesche bezittingen. Wie met ons zamenwerkte, behoort aan onzen kring; hem verlangen wij, heeft Hooger raadsbesluit hem aan de bemoeijingen des aardschen levens onttrokken, onze gemeenschappelijke hulde te brengen. Het is geene invallende gedachte, die ik hier als ter loops openbaar: ons Jaarboek, dat de herinnering aan de ontslapenen bewaart, levert het beste bewijs, dat ook anderen die overtuiging sints lang bezielde.

Ik spreek van de ontslapenen, en ziet, uit het getal van bijna honderd gewone leden is ons in het afgeloopen jaar niet één ontvallen. Aandoening overstelpt mij bij het uiten dezer woorden: zij maakt plaats voor een gevoel van dankbaarheid

jegens het Opperwezen. Van onze rustende leden werd de man, dien ik zonder schroom den feniks der Nederlandsche regtsgeleerden noem, na een roemvol leven, weggerukt. Het is hier mijne taak niet, zijne verdiensten te vermelden: zijn roem is door geheel Europa gevestigd. Dit alleen mag ik niet verzwijgen. Aan de Hoogeschool had ik het voorregt voortreffelijk onderwijs te genieten: maar het heeft mij in later dagen dikwerf leed gedaan, dat ik nooit de gelegenheid gezocht heb Holtius als regtsleeraar te hooren.

Gelukkig achten wij ons, hooggeëerde Bake, dat Gij, die zooveel tot de vestiging dezer Koninklijke Instelling hebt bijgedragen, niet alleen voortdurend in de bijeenkomsten der Afdeeling waartoe Gij behoort, maar ook in deze algemeene Vergadering moogt tegenwoordig zijn. U en uwe ambtgenooten, wien vergevorderde leeftijd eene eervolle rust vergunt, maar geene werkzaamheid oplegt, spare de Algoede; zij ons het voorregt gegund, U allen nog menigmaal in dezen kring te mogen ontmoeten.

Ik acht het overbodig in bijzonderheden te vermelden, op welke onderwerpen van gemeenschappelijk belang heden onze aandacht zal worden gevestigd. Het zou onbescheiden zijn Uwe toegevende aandacht langer te vergen, waar gewigtige werkzaamheden U roepen tot handelen en besluiten. Slechts eene bede — wilt hem, dien de wet met de leiding onzer beraadslagingen belast, zijne taak door Uwe welwillende ondersteuning, waaraan hij zoo zeer behoefte heeft, en die hij met bescheidenheid inroept, gemakkelijk en aangenaam maken.

I.

Op noodiging van den Voorzitter leest de Algemeene Secretaris het volgende door hem ontworpen verslag van den staat en de werkzaamheden der Akademie:

Het is, Sire, voor een Wetenschappelijk Staatsligchaam, zoo wel als voor elk bijzonder persoon, een gewigtig oogenblik, als

de dag is aangebroken, waarop men geroepen wordt, rekenschap af te leggen van pligtsvervulling en besteden tijd. — De bescheiden zijn daar, waaruit de balans moet worden opgemaakt. — Geene vergoelijking, geen vooruitzigt om geledene schade, althans in de geslotene tijdsruimte, in te halen, zijn meer ontvankelijk. — Alles is onverbiddelijke waarheid, waaraan niets valt te ontnemen, noch ook iets valt toe te voegen. Deze gang van denkbeelden is zoo natuurlijk, dat wij ons, bij den aanhef van ons jaarlijksch Verslag, tot de uiting daarvan gedrongen voelden.

Bij de verscheidenheid van werkkring der beide Afdeelingen van de Akademie, laat het zich gemakkelijk begrijpen, dat bij de eene meer, bij de andere minder tevredenheid over eene afgelegde loopbaan kan bestaan; maar, in éénen wensch vereenigen zich beide: het behage der Regering haar een' meer werkzamen, een' meer duurzamen invloed op de wetenschappelijke belangen des Rijks toe te kennen.

Welwillendheid, meer dan eene gunst, bescherming worden der Akademie ruimschoots geschonken, maar, mag zij haren wensch volmondig uitspreken, zoude zij in overeenstemming met het doel harer instelling, bij den stichtingsbrief uitgedrukt, een meer gevestigd verband der Regering met de Akademie nuttig achten, zoowel voor hare waardigheid als voor den invloed, welke zij op den wetenschappelijken vooruitgang des volks konde hebben.

De Letterkundige Afdeeling ontving in het afgeloopen jaar slechts eene lastgeving van 's Lands Regering. Zij geldt het verzoek van den Heer Lenting, dat eene Staats-Commissie mogt worden benoemd ter uitgave van de bronnen der Vaderlandsche Geschiedenis. — De Heer Archivaris van het Rijk, hierop door de Regering gehoord, hoezeer aan de bedoelingen van den voorsteller lof toekennende, bragt in een omstandig rapport onderscheidene bezwaren te berde, welke hem toeschenen, de verwezenlijking van dit voorstel te moeten doen ontraden. — Hiertegen is de Heer Lenting opgekomen, en, volgens het voorstel van den Heer Archivaris des Rijks, is de zaak bij de Letter-

kundige Afdeeling ter spraak gebragt, en werd hare voorlichting daaromtrent door den Minister van Binnenlandsche Zaken ingeroepen. — Eene Commissie, bestaande uit de Heeren I. A. Nijhoff, W. J. A. Jonckbloet en R. J. Fruin bragt daarop haar Verslag uit, waaruit de raad voortvloeide, om op het Adres van den Heer Lenting afwijzend te beschikken, maar tevens voort te gaan, om op doeltreffende wijze de opsporing, bekendmaking en bewerking van stukken, belangrijk voor de Geschiedenis des Vaderlands, te bevorderen, terwijl de Akademie zich bereid verklaarde, om van hare zijde tot bereiking van dit doel mede te werken.

De Afdeeling had de voldoening, daarop in antwoord van Z. Excellentie het berigt te ontvangen, dat de Minister zich met het voorstel der Afdeeling heeft vereenigd, door afwijzende beschikking op het voorstel van den Heer Lenting. — Het was daarbij der Regering aangenaam de bereidverklaring der Akademie te vernemen, om van hare zijde tot bereiking van dat doel mede te werken. Van deze medewerking, welke zij naar waarde schat, zal gaarne gebruik worden gemaakt.

Aan deze lastgeving werd omlangs eene tweede gevoegd. — Zij geldt de Akademie in haar geheel, en heeft ten doel de voorbereiding eener nieuwe Wetgeving op den letterkundigen eigendom. Bij Ministriëel schrijven van 30 Maart j. l. der Akademie bekend geworden, maakt zij een punt van beraadslaging uit bij de Letterkundige Afdeeling, en zal met de voorlichting van deze later tot de Natuurkundige Afdeeling verzonden worden, opdat het voor het Bestuur der Akademie mogelijk worde, door dergelijke zamenwerking, dit zoo gewigtig onderwerp tot de gevorderde klaarheid en vastheid te brengen.

Wat de Natuurkundige Afdeeling betreft, mag de Akademie zich verheugen over menigvuldiger uitnoodiging en ondersteuning van de zijde der Regering, tot verbetering van het openbaar welzijn.

Als zoodanige moge in de eerste plaats genoemd worden de voortgezette bemoeijing, tot het verkrijgen eener betere kennis van den Paalworm, en tot het onderzoek der middelen, welke tegen de verwoestingen door dit zoo schadelijk weekdier zouden

kunnen worden aangewend. — Het behaagde Uwer Majesteit, door eene buitengewone toelage, de Akademie in staat te stellen tot een nader onderzoek der middelen, welke in den jare 1859 eene niet geheel ongunstige verwachting hadden nagelaten: Koolteer, Paraffine olie en Creosoot. —

Gedurende tien jaren zullen de proefnemingen daarmede aan het Nieuwe Diep en te Stavoren worden voortgezet. De mededeeling der uitkomsten daarvan dient derhalve tot later' tijd verschoven te worden. — Werkeloos, echter, bleef de daartoe benoemde Commissie niet. Meermalen werd zij door den Minister van Binnenlandsche Zaken geraadpleegd omtrent adressen, tot Zijne Excellentie gerigt, en het ontbrak haar ook geenszins aan onmiddellijke aanvragen van particulieren, als ook aan gewigtige mededeeling van feiten. — Zij heeft gemeend deze noch aan de kennisneming der Regering, noch aan die des algemeens te moeten onthouden. Een Verslag daarover werd onlangs den Minister van Binnenlandsche Zaken ingediend en zal ook openlijk bekend gemaakt worden in het Twaalfde Deel der Verslagen en Mededeelingen van de Natuurkundige Afdeeling. — De belangstelling in het onderwerp blijft steeds zeer groot. De indruk, in den jongsten zomer te weeg gebragt, zoowel in ons Vaderland als daar buiten, door het uitgegeven en algemeen verspreid Verslag der Commissie, geeft daarvan zoowel blijk, als de benoeming van een der leden der Akademie in eene tot gelijksoortig onderzoek in Engeland werkzame Commissie. —

Een niet minder gewigtig onderwerp, waarmede de Natuurkundige Afdeeling zich in den jongsten tijd bezig hield, geldt de zorg voor de goede hoedanigheid der levensmiddelen in Nederland.

Eene mededeeling van den Heer von Baumhauer gaf aanleiding tot eene in krachtige, hoezeer gepaste bewoording gestelde herinnering aan vroegere adressen tot het Departement van Binnenlandsche Zaken gerigt, over de behoefte eener algemeen geldende wettelijke regeling van het toezigt op de voedingsmiddelen in Nederland. In den meest verlichten zin opgenomen, gaf deze herhaalde aandrang den Minister aanleiding om de Afdeeling uit te noodigen tot voorlichting en, zoo noodig, tot aan-

bieding eener ontwerpwet. Zij voldeed aan dit verlangen, gelijk uit hare *Verslagen en Mededeelingen*, Dl. XI, bl. 338 volgg. blijkt. Het was haar aangenaam te bemerken, dat haar arbeid met belangstellend welgevallen door Z. Excellentie werd aangenomen.

Minder vruchtbaar was eene tweede bemoeijing op het veld der Gezondheidsleer, waartoe de Natuurkundige Afdeeling geroepen werd door den Minister van Binnenlandsche Zaken. Zij gold een werkje onder den titel van *Manuel des pères de famille et des maîtres de pension*, waarvan de schrijver, een Geneesheer te Brussel, twee exemplaren aan Zijne Excellentie had gezonden, met verzoek om daaromtrent het oordeel te leeren kennen der bevoegde wetenschappelijke autoriteit in Nederland. De gevraagde beoordeeling is geschied en werd geboekt op bl. 325 van het XI^de^ Dl. der *Verslagen en Mededeelingen* van de Natuurkundige Afdeeling. Zij is ongunstig. Uwer Majesteits Minister vereenigde zich ten volle daarmede en betreurde genoodzaakt geweest te zijn, om de Afdeeling met een zoo weinig beduidend werk bezig te houden.

Aan gelijke zorg voor het heil der Ingezetenen, maar nu weder op meer doeltreffende wijze, was in het jongste jaar het onderzoek gewijd der H.H. van Rees en Buys Ballot, die, op uitnoodiging van H.H. Gedeputeerde Staten in de Provincie Noord-Holland, geroepen werden tot de bepaling, of de Bliksemafleiders op het Gesticht Meerenberg geplaatst waren volgens de wenken en voorschriften, vroeger door de Afdeeling gegeven. Het is hun, gelijk op bl. 259 van het XI^de^ Dl. der *Verslagen en Mededeelingen, Afdeeling Natuurkunde*, nader wordt vermeld, gebleken, dat genoemde voorschriften getrouwelijk werden opgevolgd.

Van geheel anderen aard, hoewel uit hetzelfde beginsel ontsproten, was de werkzaamheid der H.H. Conrad en Delprat. Zij bleven hunne aandacht gevestigd houden op de verzakking te Nijmegen, waarover zij in Januarij 1858 Verslag hadden uitgebragt (Z. *Versl. en Meded.*, Dl. VII, bl. 301), en deelden daarop een vervolg mede, dat in Dl. XI. derzelfde Verslagen op bl. 13 werd opgenomen. — Een tweede vervolg, in de jongste Vergadering ter tafel gebragt, zal binnen korten tijd het licht zien.

De zucht om aan de dienst des Rijks de vruchten zijner wetenschappelijke werkzaamheid te wijden, noopte den Heer VON BAUMHAUER om de Vergaderingen der Natuurkundige Afdeeling meer dan eenmaal te onderhouden over de digtheid, de uitzetting, het kookpunt en de spanning van den damp van alkohol en water. Hieruit werd eene Verhandeling ontleend, welke de tweede van Dl. IX. uitmaakt. Zij werd reeds in de Fransche taal overgebragt.

Onlangs kwam ons medelid op dit gewigtig onderwerp terug, toen hij in eene der Vergaderingen van de Natuurkundige Afdeeling sprak *over Alkoholometrie door middel van den areometer.* Zijn betoog daarover is te vinden in het dezer dagen verschenen laatste nummer van het Elfde Deel der *Verslagen en Mededeelingen, Natuurkundige Afdeeling.*

Wat de strekking ten algemeenen nutte betreft, zijn met al de nu opgegeven werkzaamheden zeer verwant diegene, waaraan ons medelid C. H. D. BUYS BALLOT zijn leven toewijdt. Hij gaf van zijn onvermoeid pogen daaromtrent op nieuw blijk, door eene Verhandeling *Sur la marche annuelle du Thermomètre et du Baromètre en Neerlande* enz., welke, van eene menigte kostbare Tabellen voorzien, binnen korten tijd in het licht zal verschijnen. Zij ligt daartoe, schier geheel afgedrukt, gereed.

Wij aarzelen geenszins gelijke nuttige strekking toe te kennen aan eene mededeeling van den Heer VAN HASSELT, welke wij aan het slot van dit gedeelte van het Verslag vermelden. Zij geldt het gebruik van vergiftige boogpijlen in Oost-Indië en het genezingsplan daartegen aanwendbaar. In het XI^de^ Dl. der *Verslagen en Mededeelingen, Natuurkundige Afdeeling*, bl. 221, werd zij ter algemeene kennis gebragt.

Het vruchteloos gebruik van den Rhinoceroshoorn tegen de beet van vergiftige slangen in Oost-Indië, onlangs op nieuw gebleken, gaf ons medelid aanleiding om, in eene der jongste Vergaderingen van de Natuurkundige Afdeeling, te wijzen op het betreurenswaardig tijdverlies en de uitsluiting hierdoor van meer gepaste middelen, uit een volksvooroordeel voortvloeijende, dat noch op de wetenschap, noch op de ervaring steunt, maar desniettemin blijft voortduren, gelijk nog voor korten tijd het Bataviaasche Handelsblad leerde. —

Naarmate wij, Sire, meer reden hebben ons te verheugen over eene zucht in al dit pogen zigtbaar, om de intellectuële krachten, door Uwe Majesteit in de Akademie zamen geroepen, cijnsbaar te maken aan het heil des algemeens, moet het ons te meer grieven daar, waar wij haren werkkring in dien geest wenschten uit te breiden, van onvermogen de overtuiging te erlangen en hierdoor in dien voortgang belemmerd te worden. Wij hebben, Sire, hiermede de Geschiedenis van den Waterstaat op het oog. De wensch tot hare bewerking en de behoefte daaraan werden reeds in de eerste vargadering van de Akademie, gelijk zij nu is zamengesteld, ter sprake gebragt. Eene herhaalde briefwisseling met het Departement van Binnenlandsche Zaken was daarvan het gevolg. Tot ons leedwezen wordt het ons niet vergund de taak eener dergelijke Geschiedenis te aanvaarden. Dit belette intusschen den Heer G. DE VRIES AZ. niet, om, in de jongste vergadering der Letterkundige Afdeeling, eene bijdrage tot haar te leveren, welke betrekking heeft op den Waterstaat van Hollands noorder kwartier in het jaar 1288. Zij zal eene plaats erlangen in de Verhandelingen dier Afdeeling, en aldus, hoewel slechts voor een onderdeel, in de bestaande behoefte voorzien.

Gelijke klagt valt gelukkiger wijze niet te uiten omtrent het ten uitvoer brengen van een plan, geopperd door den Heer HARTING en door hem voorbereid, om eene wetenschappelijk gerangschikte Bibliographie uit te geven der werken, welke in Nederland, sedert de laatste helft der voorgaande eeuw tot en met den jare 1860, zijn uitgegeven, over onderwerpen tot de Wis- en Natuurkundige Wetenschappen behoorende. — Zoo de bekrompene geldmiddelen der Akademie haar beletten al dadelijk en met groote krachtsinspanning tot eenen voor de eer des lands zoo nuttigen arbeid over te gaan, blijft de taak haar toch voor oogen en begint zij allengs de bouwstoffen daartoe te verzamelen.

De uitgave van het vervolg op VAN LOONS *Penningwerk* is zoo verre gevorderd, dat het eerste stuk daarvan als gereed kan beschouwd worden. — Vier platen zijn afgedrukt; de vijfde vordert nog maar eene kleine verbetering, en de zesde is nagenoeg op steen gebragt. Titel, voorrede en verdere tekst zijn

grootendeels afgedrukt, Binnen eenige weken zal dus dit eerste stuk in het licht komen.

Omtrent de bewerking van het nieuwe Hollandsch en Zeeuwsch Charterboek, werd in de Vergadering van de Letterkundige Afdeeling van Maart j l. mondeling rapport uitgebragt door den Heer BAKHUIZEN VAN DEN BRINK.

Het was der Akademie aangenaam te vernemen, dat het Uwer Majesteit behaagde, op voordragt van Uwen Minister van Oorlog, gevolg te geven aan voorstellen, welke vroeger van de Letterkundige Afdeeling uitgingen. Zijne Excellentie deelde haar in de Vergadering der maand Mei 1860 mede, dat de uitgave der memoriën van den lateren Raadpensionaris ANTHONY DUYCK, Secretaris van Prins MAURITS, toevertrouwd is geworden, bij wijze van proefneming, aan den Kapitein L MULDER, van het wapen der Infanterie.

De wenschen, uitgedrukt in den jare 1856, waarop in het jongste Verslag aan Uwe Majesteit wordt gewezen, zijn in den loop des jaars 1860 verwezentlijkt. Het Eerste stuk van het Zesde Deel van de *Verslagen en Mededeelingen* der Letterkundige Afdeeling, bevat de mededeeling van den Heer J. HOFFMANN, aangaande de *Chinesche matrijzen en drukletters*, welke ook afzonderlijk werd uitgegeven, vergezeld van eenen Catalogus dezer Chinesche typen, welke zoowel aan de lettergieterij van den Heer N. TETTERODE te Amsterdam, als aan de pers van den Heer A. W. SIJTHOFF te Leiden eer doet. De herdruk van dezen Catalogus werd der Akademie door den drukker belangloos aangeboden. De oorspronkelijke uitgave geschiedde onder toezigt van den Heer HOFFMANN, krachtens magtiging Uwer Majesteit, en op last van Z. E. den Minister van Koloniën.

Wat de regeling der schrijfwijze van de Nederlandsche plaatsnamen betreft, is het uitvoerig Verslag daarover in de Letterkundige Afdeeling uitgebragt. Het wacht slechts naar het brengen daarin van eenvormigheid, om aan den Minister van Binnenlandsche Zaken gezonden en ten openbaren nutte bekend gemaakt te worden.

Eene laatste werkzaamheid van gemeenschappelijk belang, welke de Akademie in den jongsten tijd aanvaardde, betreft het

behoud en de verdere bekendmaking der voortbrengsels van Nederlandsche kunst, in ons Vaderland, uit vroegere tijden, en vooral uit de middeleeuwen. Het voorstel daartoe werd in de vereenigde zitting van den jare 1860 door den Heer LEEMANS ter spraak gebragt, vond, gesteund en toegelicht door den Heer ROSE, aldaar, en later niet minder bij het algemeen, grooten bijval; zoodat men gerustelijk mag zeggen, dat de toen geworpen korrel in eenen vruchtbaren bodem viel, en dat hij, onder verderen zegen, tot een rijk en verre zich verspreidend gewas zal worden.

Zoo al dit gemeenschappelijk werken eene niet onbelangrijke krachtsinspanning van de leden der Akademie vorderde, bleef er hun toch voldoende tijd en lust over, om individueel, en met het oog slechts op vooruitgang der wetenschap, werkzaam te blijven.

Voor de Nederlandsche Taalkennis zij in de eerste plaats genoemd het betoog van den Heer W. G. BRILL, *over de reden waarom het woord wijf onzijdig is.* Het is in het spoedig te verschijnen Tweede stuk van het Zesde Deel der *Verslagen en Mededeelingen*, *Afdeeling Letterkunde,* opgenomen.

Tot hiermede verwante werkzaamheid behoort het voorstel van den Heer VAN LENNEP, geuit in de gewone Vergadering der Letterkundige Afdeeling van den 14den Mei 1860, dat men aan 's lands Regering in overweging geve, om elk Wetsontwerp, — eer het bij den raad van State, eer het althans bij de Kamers worde ingeleverd, — door bevoegde beoordeelaars te doen nazien, ten einde daarin zuiverheid van taal en van schrijfwijze in acht worde genomen. De Afdeeling vernam met genoegen, in hare Vergadering van den 17den September j.l., dat bij twee Hoofden van Departementen van algemeen bestuur, leden der Akademie, dit onderwerp eene levendige belangstelling had ontmoet, en men op ernstige behartiging daarvan kon rekenen.

Aan de middelnederlandsche Letterkunde was gewijd eene Verhandeling, waarin de Heer M. DE VRIES een overzigt gaf van hetgeen tot eene verbeterde uitgave van het middelnederlandsche gedicht *Theophilus,* door kritiek en verplaatsing van sommige verzen, kan leiden, waaraan de Heer JONCKBLOET zijne opmerkingen toevoegde. Deze Bijdragen werden opgenomen in

het eerste stuk van het Zesde Deel der *Verslagen en Mededeelingen, Afdeeling Letterkunde*, bl. 80.

Aan de oudere Letterkunde waren gewijd: 1°. eene mededeeling van den Heer BOOT *over de episode van Palinurus in het Zesde Boek der Eneïs*, opgenomen in de *Verslagen en Mededeelingen*, Dl. VI, bl. 9 en volgg.; 2°. eene nadere behandeling, door den Heer BAKE, rustend lid der Akademie, der vraag naar den waren schrijver van het beroemde werk *over het verhevene*, gewoonlijk toegeschreven aan LONGINUS; 3°. eene Verhandeling van den Heer KARSTEN *over de pleitrede van* CICERO *pro* ROSCIO AMERINO, welke in de werken in 4°. der Akademie zal worden opgenomen; 4°. eene Verhandeling van den Heer VAN HEUSDEN *over de regtskennis en regtswaardering van* HORATIUS.

In weêrwil van het zevental ingezonden Dichtstukken, heeft alweder geene bekrooning van Latijnsche gedichten op de prijsuitschrijving, naar aanleiding der uiterste wilsbeschikking van wijlen J. H. HOEUFFT, kunnen plaats hebben.

Ten aanzien der algemeene Geschiedenis hebben wij te vermelden: eene breedvoerige Bijdrage van den Heer BAKHUIZEN VAN DEN BRINK *over* ELBERTUS LEONINUS, naar aanleiding eener verzameling van brieven diens uitstekenden mans, door den Spreker opgespoord.

Voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde geschiedden bij herhaling mededeelingen van de H.H. LEEMANS en JANSSEN, omtrent muurschilderingen in oude kerken, op onderscheidene plaatsen van ons Vaderland ontdekt en aan het licht gebragt; waaraan onlangs de toezegging werd gevoegd eener archaeologische Bijdrage door den Heer C. G. BOONZAJER, wien geen titel met de Akademie verbindt. — Zij geldt het Tinaarloosche Hunnebed, als ook het huis met den gedenksteen waar ten jare 1410 WILLEM VAN ARKEL sneuvelde. — Maar vooral zijn in dit vak van wetenschap te noemen de talrijke door den Heer JANSSEN vervaardigde teekeningen van de Vaderlandsche hunnebedden, der Akademie ter uitgave aangeboden, onder toezegging der bijvoeging van eenen daarbij behoorenden kritischen tekst, en de uitvoerige uit echte bronnen bewerkte *Geschiedenis van het Hof te Voorst*, door den Heer SLOET.

Beide zullen eene plaats erlangen in de werken in 4°. der Afdeeling.

Voor de Wiskunde hebben wij te noemen eene Bijdrage van den Heer VERDAM tot de toepassing van het *Beginsel van* D'ALEMBERT *overeenkomstig de rekenwijze van* LAGRANGE, als ook eene Verhandeling van den Heer BAEHR, door geen titel met de Akademie verbonden, *over formules betrekkelijk de vermenigvuldiging der elliptische functiën van de eerste soort.* — De eerstgenoemde werd voor de werken in 4°. aangenomen; de tweede is in de *Verslagen en Mededeelingen* geplaatst. In de jongste Vergadering der Natuurkundige Afdeeling voegde de Heer BADON GHYBEN daaraan een betoog ter eenvoudige oplossing van het vraagstuk van MALFATTI, bestemd voor de *Verslagen en Mededeelingen.*

Met den druk van het Tweede gedeelte van het *exposé de la théorie des formules de transformation et des méthodes d'évaluation des Intégrales définies* van den Heer BIERENS DE HAAN, wordt ijverig voortgegaan. De Akademie durft vertrouwen dat dit binnen- en buiten'slands eene ontvangst zal genieten, even welwillend als zijn voorganger, de *Tables d' Intégrales définies,* waaraan de schrijver in de jongste Vergadering der Natuurkundige Afdeeling een supplement voegde. Het was der Akademie eene groote voldoening, te vernemen, dat de Académie des Sciences te Toulouse den schrijver hare gouden medaille daarvoor schonk.

Voor de daarmede verwante Physica was de oogst in het jongste jaar bijzonder rijk. Wij tellen daarover niet minder dan vier in het Elfde Deel der *Verslagen en Mededeelingen* uitgegeven Verhandelingen. De eerste, welke wij te danken hebben aan den Heer ELIAS, handelt *over het vermogen eener magneto-electrische machine*; de tweede, van den Heer STAMKART, *over het gebruik van het Intensiteits-Kompas, aan boord van een schip, om de afwijking der magneetnaald te vinden;* de derde, van den Heer J. A. C. OUDEMANS, *over het bepalen van de kromtestralen der oppervlakten van spherische lenzen;* de vierde, van den Heer HARTING, *over de nieuwere lenzenstelsels van* MERZ *en van* HARTNACK *en de grenzen van het optisch vermogen onzer hedendaagsche mikroskopen.*

In de scheikunde hebben wij aan den Heer GUNNING, door geenen titel aan de Akademie verbonden, te danken eene in de *Verslagen en Mededeelingen* opgenomen Verhandeling *over een middel ter vergelijking van wateren, vooral met het oog op de daarin voorkomende organische stoffen.* — In dezen zelfden tak van wetenschap sprak de Heer VAN DER BOON MESCH over *Anilin en de daaruit voortgebragte kleurstoffen fuchsin, purperin* en *harmalin.* Een uittreksel van het door gemeld lid gezegde, werd opgenomen in Dl. XI der *Verslagen en Mededeelingen,* bl. 261.

Menigvuldiger waren de Bijdragen voor de Plantkunde. — Ons medelid OUDEMANS sprak *over de luchtwortels der Orchideën, vooral met het oog op de vraag, waar hunne opperhuid gelegen is,* en bood daarover eene Verhandeling aan in de Hoogduitsche taal, welke in de werken in 4° der Akademie zal worden geplaatst, versierd door de daarbij gevoegde afbeeldingen. — Later handelde genoemde Hoogleeraar over *den bloei van den mannelijken Pandanus spiralis* in den Hortus Botanicus te Amsterdam, en vergeleek hij dien met den bloei van *P. furcatus*; vroeger door den Heer MIQUEL, en van *P. reflexus,* vroeger door den Heer DE VRIESE beschreven en afgebeeld. Eene daarover toegezegde Verhandeling wordt met belangstelling verwacht — De Heer VAN DEN BOSCH schonk der Akademie een *eerste Bijdrage tot de kennis der Hymenophyllaceae,* welke als inleiding tot zijnen uitvoerigen arbeid over deze planten-famillie in Java, met wier uitgave de Akademie zich blijft bezig houden, in de *Verslagen en Mededeelingen,* Dl. XI, bl. 300, werd opgenomen. Eindelijk ontving de Akademie van den Heer N. W. P. RAUWENHOFF, door geenen titel met haar verbonden, eene *Bijdrage tot de kennis van Dracaena Draco* LINN, van talrijke platen vergezeld, welke zij voor hare werken in 4° bestemde.

Tot betere kennis der dierenwereld werd der Akademie meer dan eene bijdrage aangeboden. Haar Correspondent in Oost-Indië, de Heer BLEEKER, thans tijdelijk in Nederland, ging voort met de kennis van de Fauna der Indische Zee te verrijken. Hij schonk ons eene mededeeling omtrent *nieuwe Vischsoorten van Singapoera,* als ook iets over de *Visch-fauna van het eiland Pi-*

nang. Beide zullen in het Twaalfde Deel der *Verslagen en Mededeelingen, Natuurkundige Afdeeling,* opgenomen worden. — De Heer HARTING beschreef den merkwaardigen nestbouw van *Arachnothera (Cinnyris) longirostris.* — De Heer SCHLEGEL onthaalde de Natuurkundige Afdeeling op eene Verhandeling *over de Geschiedenis der Olifanten.* — De Heer SNELLEN VAN VOLLENHOVEN liet een blik werpen op den rijkdom van 's Rijks Museum van Natuurlijke Geschiedenis te Leiden, door de aanbieding eener *Revisie der Monographie van het Vlindergeslacht Adolias.* — Een en ander zal òf in de *Verslagen en Mededeelingen* òf in de Verhandelingen der Akademie uitgegeven worden.

De dierenwereld van den bodem der Zee, een hier te lande geheel nieuw onderwerp van wetenschappelijke beschouwing, gaf aan de H.H. HARTING, MIQUEL en J. VAN DER HOEVEN aanleiding tot een Verslag over een *organisch voorwerp, over gronden door diepzeeloodingen in de Banda-zee opgebragt en over passaatstof,* opgenomen in Dl. XI, bl. 286, der *Verslagen en Mededeelingen, Afdeeling Natuurkunde,* als ook tot eene Verhandeling van den Heer HARTING *over vijf soorten van gronden,* door dezelfde diepzeeloodingen kenbaar gemaakt, welke met hare afbeeldingen in de werken in 4°. der Akademie opgenomen zal worden.

Het laat zich voorzien, dat de bemoeijingen der Akademie ten deze nog lang zullen voortduren. De uitstekende ijver der Nederlandsche Gezagvoerders van Schepen doet het haar daartoe niet aan bouwstoffen ontbreken. In de gewone Vergadering der maand Maart, ontving de Natuurkundige Afdeeling alleen van den Kapitein-Luitenant ter zee J. VAN GOGH, Kommandant van Uwer Majesteit schroefstoomschip *het Loo,* twintig flesschen met zeewater, geput omstreeks de straat van Gibraltar, en, nog vijf flesschen, door andere scheepsvoogden medegebragt. Eene Commissie houdt zich met het onderzoek daarvan bezig.

De Fauna en Flora der voorwereld hielden ons medelid BOSQUET bezig, vooral met het oog op het krijtterrein der provincie Limburg. Wij zijn daaraan verschuldigd een *Coup-d'oeil sur la répartition géologique et géographique des espèces d'ani-*

maux et de végétaux citées dans le Tableau des fossiles crétacés du Limbourg, du Docteur W. C. H. Staring. — In de jongste Vergadering der Natuurkundige Afdeeling leverde de Heer Staring eene bijdrage *over de diluviaal-versteeningen, welke tot dusverre in Nederland zijn gevonden.* Zij is voor de *Verslagen en Mededeelingen* bestemd.

Daaraan hecht zich eene Bijdrage van den Heer van Breda, *omtrent de zoogenaamde beitels van Amiens-Abbéville, in verband beschouwd met het voorkomen van tanden van paarden, zwijnen, herkaauwende en andere dieren in de krijtbeddingen van den St. Pietersberg bij Maastricht*, opgenomen in de *Verslagen en Mededeelingen* der Afdeeling Natuurkunde, Dl. XI, bl. 202.

De Heer van Breda hechtte daaraan, in den geest der tegenwoordige nasporingen, eenige beschouwingen omtrent de *oudheid des menschelijken geslachts op de aardkorst*, en aldus voeren deze ons als van zelve tot de vermelding van hetgene in het vak der Ethnologie, in het jongste jaar door de Akademie geschied is. — Wij noemen daaromtrent in de eerste plaats de beschrijving van een' *Magyaren- en van een' Esthlander-Schedel*, met bijbehoorende afbeeldingen door den Heer J. van der Hoeven medegedeeld. — Zij zal in het Twaalfde Deel der *Verslagen en Mededeelingen* van de Natuurkundige Afdeeling opgenomen worden.

Verknocht met dit onderwerp is een voorstel van den Heer Harting, om ons, door bepaalde nasporingen, tot eene betere kennis te voeren van den *schedelvorm, eigen aan de Nederlanders.* Het gaf tot belangrijke wisseling van gedachten aanleiding in de Vergadering van den 30sten Maart j.l. en maakt het bepaald punt van onderzoek uit voor eene Commissie, bestaande uit de H.H. J. van der Hoeven, W. Vrolik en Donders.

Van de Zoölogie en Anthropologie gaat ons Verslag, door de meest natuurlijke schakel, tot de ontleedkunde over en wel tot de vergelijkende, waaraan de menschelijke tot grondslag strekt.

De Heer Halbertsma schonk daarin der Akademie drie Bijdragen, eene *over de middenplaat van het schildswijze kraakbeen des strottenhoofds*, eene tweede, *over de geschiedenis van het*

kanaal van SCHLEMM, eene derde, *over de spier der borstkas bij de Zoogdieren.* — De beide eerste werden in het reeds zoo menigwerf genoemde Elfde Deel der *Verslagen en Mededeelingen* opgenomen; de derde zal hare plaats vinden in het Twaalfde Deel.

Aan de toepassing der ontleedkunde, welke men gewoon is de Natuurkunde van menschen en dieren te heeten, wijdde de Heer DONDERS eene Verhandeling, welke, onder den titel van *het lichtbrekend stelsel van het menschelijk oog in gezonden en ziekelijken toestand*, in het Elfde Deel der *Verslageen en Mededeelingen* werd opgenomen. Ook de ziektekundige ontleedkunde en hare toepassing op de genezingsleer worden in den werkkring der Akademie vertegenwoordigd. — De Heer VAN GEUNS onthaalde haar in de jongste Vergadering der Natuurkundige Afdeeling op een betoog over *tuberculosis*, door teekeningen opgeluisterd, waarover eene Verhandeling voor de werken der Afdeeling wordt te gemoet gezien.

Aan al deze werkzaamheden voegt zich eene laatste toe, op uitnoodiging van den Heer O. BUCHNER te Giessen ondernomen. Voor een bepaald wetenschappelijk doel wenschte de Secretaris der *Oberhessische Gesellschaft für Natur- und Heilkunde* aldaar eene opgave te hebben der meteorsteenen in de Nederlandsche musea aanwezig. — Gesteund door de zamenwerking zijner medeleden, als ook door de hulp der Binnenlandsche Genootschappen, waarmede de Akademie in verbinding is, werd de Secretaris der Natuurkundige Afdeeling in staat gesteld, om aan het verlangen van zijnen buitenlandschen Ambtgenoot te voldoen. — Zijn brief zal opgenomen worden in de *Verslagen en Mededeelingen*, met het antwoord, dat daarop van den Heer BUCHNER ontvangen werd.

Hiermede, Sire, sluit de lijst der werkzaamheden van de Akademie, verrigt van de maand April des jaars 1860 tot dezelfde maand des loopenden jaars.

In dezelfde tijdsruimte zijn verschenen van *Verslagen en Mededeelingen* der Letterkundige Afdeeling het derde stuk des Vijfden en het Eerste des Zesden Deels; van die der Natuurkundige Afdeeling het Elfde Deel. — Door de Natuurkundige Afdeeling zijn verzonden en in den boekhandel gebragt de Verhandelingen

van den Heer J. L. C. SCHROEDER VAN DER KOLK *over de allantois en hare vorming en veranderingen in den mensch* en van den Heer VON BAUMHAUER *over de digtheid, de uitzetting, het kookpunt en de spanning van den damp van Alkohol, en van mengsels van Alkohol en water*, en zijn van de daarop volgende Verhandeling van den Heer BUYS BALLOT, *Sur la marche annuelle du Thermomètre et du Baromètre en Neêrlande*, negen bladen afgedrukt. Deze zullen met de nog niet ter perse zijnde Verhandelingen van den Heer VAN DEN BOSCH *over de Javaansche Hymenophyllaceae*, en van den Heer OUDEMANS *over de luchtwortels der Orchideën*, het Negende Deel der Verhandelingen in 4°. der Natuurkundige Afdeeling uitmaken. — Voor de Verhandeling van den Heer VAN DEN BOSCH zijn veertig platen afgedrukt en voor die van den Heer OUDEMANS liggen de vier platen tot het afdrukken gereed. — Voor het achtste Deel zijn van het tweede gedeelte van het *Exposé de la théorie etc. des Intégrales définies* van den Heer BIERENS DE HAAN 27 bladen afgedrukt. — De bouwstoffen voor een Tiende Deel zijn de door de Natuurkundige Afdeeling aangenomen Verhandelingen van den Heer RAUWENHOFF *over de kennis van Dracaena Draco* LINN., en van den Heer HARTING *over vijf soorten van Gronden door diepzeeloodingen opgebragt*. — Evenzoo liggen op het ter perse brengen te wachten de Verhandelingen van den Heer KARSTEN *over de pleitrede van* CICERO *pro* ROSCIA AMERINO; van den Heer JANSSEN *over de Hunnebedden in Nederland;* van den Heer SLOET *over de Geschiedenis van het Hof te Voorst.* Zij zullen in het Tweede Deel der Verhandelingen in 4°. van de Letterkundige Afdeeling opgenomen worden.

Van SIMPLICIUS zijn 33 vel en van het Tweede Deel der werken van HIPPOCRATES 72 vel gereed.

De finantiële kracht, waarover de Akademie te beschikken heeft, Sire, duldt niet dat op zoo vruchtbare wijze worde voortgegaan. In weêrwil van eene buitengewone toelage, welke zij in den jongsten tijd op nieuw aan Uwe Majesteit verschuldigd is, wordt zij gedwongen genoemde Verhandelingen van de H.H. RAUWENHOFF, HARTING, JANSSEN, KARSTEN en SLOET, voor het oogenblik in portefeuille te houden. Zij doet zulks met groot leed-

wezen; want stilstaan is achteruitgang. — Ongaarne toch zien schrijvers de stukken, welke door een wetenschappelijk ligchaam werden aangenomen, lang onuitgegeven blijven. Zulks is ook in strijd met den snellen voortgang, aan den tegenwoordigen tijd eigen. Maar hoe edel ook de schuld moge zijn, door te grooten ijver veroorzaakt, mag de Akademie toch deze niet te drukkend maken. Zij onderwerpt zich aan eenen droevigen nooddwang, en vleit zich, dat de tijd eenmaal zal komen, waarop men haar hoogere toelage zal toekennen.

In de bezittingen der Akademie is geene groote verandering gekomen.

De boekerij verkeert in bloeijenden toestand, maar het gemis aan ruimte doet zich meer en meer gevoelen. De verzameling harer Handschriften werd verrijkt met die van wijlen den beroemden J. H. VAN SWINDEN, en de verzameling der munten met eene Zilveren medaille, geslagen op kosten der Universiteit te Christiania, ter eere van den Koning en van de Koningin van Zweden en Noorwegen, als ook met eenige Oost-Indische penningen, door een aanzienlijk liefhebber geschonken.

Wat het personeel der Akademie betreft, betreurt zij den dood van haar rustend medelid A. C. HOLTIUS, als ook dien van hare buitenlandsche Leden F. TIEDEMANN te Munchen, Hertog VAN URSEL te Brussel en K. J. VON BUNSEN te Bonn. — Aan de verdiensten van den laatsten werd door den Heer H. J. KOENEN hulde gebragt in het Jaarboek der Akademie voor den jare 1860.

Het behaagde Uwe Majesteit de benoemingen goed te keuren van de H.H. J. KAPPEYNE VAN DE COPPELLO, D. HARTING, F. A. W. MIQUEL, S. C. SNELLEN VAN VOLLENHOVEN en P. M. BRUTEL DE LA RIVIÈRE, tot gewone, van de H.H. V. REGNAULT te Parijs en R VIRCHOW te Berlijn tot Buitenlandsche leden.

Hiermede, Sire, sluit de Akademie haar jaarlijksch Verslag. Haar streven in het jongste jaar is U bekend geworden. Zij eindigt met den wensch waarvan zij in den aanhef uitging — dat het Uwe Majesteit behagen moge haar meer en meer werkzaam en dus voor Uwe Regering en het Vaderland nuttig te maken.

Het voorgelezen ontwerp, aan de beraadslaging der Vergadering onderworpen, wordt, na eenige er in gebragte veranderingen, goedgekeurd en vastgesteld. — Het verslag zal den Koning en, in afschrift, den Minister van Binnenlandsche Zaken worden aangeboden.

II.

De Algemeene Secretaris draagt de volgende rekening en verantwoording voor, gaande van 1°. Maart 1860 tot ultimo Februarij 1861.

REKENING en **VERANTWOORDING** van het door den Algemeenen Secretaris der Koninklijke Akademie, van primo Maart 1860 tot ultimo Februarij 1861 gehouden beheer, volgens art. 12 van het Organiek Reglement en § 30 en § 37 van het Reglement van Orde, goedgekeurd in de Algemeene Vergadering der maand April 1861.

ONTVANGSTEN.

Van den Minister van Binnenlandsche Zaken verhoogde subsidie over den jare 1860 (Commissie Paalworm)	ƒ 1,500 —	
af zegelgelden	69	
		ƒ 1,499.31
Extra-subsidie van den Minister van Binnenlandsche Zaken (zending in Spanje).	ƒ 1,000.—	
af zegelgelden	69	
		〃 999.31
Subsidiën vier kwartalen, elk à ƒ 3,500.—	ƒ 14,000.—	
af leges	1.64	
		〃 13,998.36
Van den Heer van der Post voor verkochte boekwerken, volgens Rekening-courant.		〃 548.88
Van den Heer Sulpke voor verkochte boekwerken. . . .		〃 1.80
Transporteren		ƒ 17,047.66

	Per transport	*f* 17,047.66
Restitutie vracht van paketten.		″ 6.10
Restitutie van den Concierge, personele belasting der dienstbode.		″ 5.—
Extra-subsidie van den Minister van Binnenlandsche Zaken.	*f* 3,000.—	
af leges	69	
		″ 2,999.31
	Totaal	*f* 20,058.07

UITGAVEN.

1. Jaarwedde.

Nadeelig Saldo van den jare 1859.		*f* 158.56½
Jaarwedde, Algemeene Secretaris.	*f* 1,000.—	
″ ″ Secretaris Letterk. Afd.	″ 500.—	
″ Onder-Bibliothecaris	″ 500.—	
″ Klerk.	″ 800.—	
″ Concierge en Bode.	″ 600.—	
		″ 3,400.—

2. Reis- en Verblijfkosten aan HH. Leden buiten Amsterdam woonachtig, enz.

Natuurkundige Afdeeling.	*f* 1,402.—	
Letterkundige ″	″ 1,834.—	
Restitutie aan den Heer van Rees.	″ 10.—	
″ ″ ″ ″ Buys Ballot. . . .	″ 10.—	
″ ″ ″ ″ van Hasselt. . . .	″ 9.50	
″ ″ ″ ″ Leemans.	″ 10.10	
″ ″ ″ ″ von Baumhauer. .	″ 7.10	
		f 3,282.70

3. Onkosten der gewone vergaderingen.

Uitgaven op een notitieboekje, maandelijks met den Concierge verrekend.	*f* 292.50	
Rekening van Greven, lampenmaker. . . .	″ 3.40	
		″ 295.90
	Transporteren	*f* 7,137.16½

Per transport *f* 7,137.16½

4. Bibliotheek.

Aangekochte Boekwerken.

Rekening	van	Quaritch	*f*	360.30			
〃	〃	Baer	〃	116.20			
〃	〃	Schmidt	〃	213.10			
〃	〃	Friedländer	〃	84.31½			
〃	〃	F. Muller	〃	164.05			
〃	〃	〃 〃	〃	55.—			
〃	〃	Caarelsen	〃	66.80			
〃	〃	Bakkenes	〃	20.50			
〃	〃	J. Muller	〃	48.05			
〃	〃	Mieling	〃	35.60			
〃	〃	van der Post	〃	34.80			
〃	〃	Mortier Covens	〃	26.70			
〃	〃	de Rosa	〃	12.—			
〃	〃	Staats-Courant	〃	30.—			
〃	〃	Nijhoff	〃	134.—			
					f	1,401.41½	

Inbinden, enz.

Rekening	van	Eichhorn	*f*	72.—			
〃	〃	van Rossem	〃	60			
〃	〃	Evers	〃	5.37			
					〃	77.97	
						〃	1,479.38½

5. Drukloonen.

Verhandelingen.

Rekening	van	Kröber. Nat. Afd.	*f*	683.50
〃	〃	〃 Lett. Afd.	〃	553.—
〃	〃	van der Post, Nat. Afd.	〃	164.75
〃	〃	〃 〃 〃 Lett. 〃	〃	10.17
〃	〃	Meijer en C. Lithographie.	〃	320.—

Transporteren *f* 1,731.42

Transporteren *f* 8,616.55

		Per transport	*f* 8,616.55
Per transport	*f* 1,731.42		
Rekening van Van der Weijer, lithogr.	〃 150.—		
〃 〃 〃 〃 〃 〃	〃 50.—		
〃 〃 Hooiberg	〃 33.40		
		f 1,964.82	

Verslagen en Mededeelingen enz.

Rekening van Kröber, Nat. Afd. . .	*f* 2,794.25		
〃 〃 〃 Lett. 〃	〃 795.50		
〃 〃 v. d. Post, innaaijen, enz.	〃 302.37½		
〃 〃 〃 〃 〃 〃 〃	〃 275.75		
〃 〃 Meijer en Co., lithographie.	〃 234.—		
〃 〃 Kröber, Jaarboek. . . .	〃 127.—		
〃 〃 v. d. Post, Jaarboek. . .	〃 52.50		
〃 〃 〃 〃 〃 Paalworm. .	〃 111.99½		
〃 〃 Meijer, lithogr. 〃 . . .	〃 118.25		
〃 〃 Roest, correctie. . . .	〃 200.—		
〃 〃 Ten Endel, correctie. .	〃 38.—		
		f 5,049.62	〃 7,014.44

6. Kleine Drukloonen.

Processen-Verbaal, Circulaires, enz.

Rekening van Kröber.	*f* 240.—	
〃 〃 Meijer en Co.	〃 47.50	
		〃 287.50

7. Onkosten der Commissie over den Paalworm.

Rekening van Kater.	*f* 698.35½
〃 〃 〃	〃 3.60½
〃 〃 Kuperus.	〃 48.05
〃 〃 Deutekom.	〃 92.30
〃 〃 Martens.	〃 14.60
〃 〃 v. d. Veen.	〃 15.—
〃 〃 de Veer.	〃 3.60
〃 〃 den Heer Harting. . .	〃 18.20
〃 〃 〃 〃 Storm Buysing.	〃 40.50
Transporteren	*f* 934.21

Transporteren *f* 15,918.49

	Per transport		*f*	15,918.49
Per transport	*f*	934.21		
Rekening van den Heer von Baumhauer.	〃	22.60		
〃 〃 〃 〃 Vrolik.	〃	45.07		
Kleine uitgaven van den Concierge, op een notitieboekje verrekend (zonder quitantie)	〃	16.50		
			〃	1,018.38

8. Onkosten der Commissie over de daling van den bodem in Nederland.

Rekening van Leijer en Urbanus.	〃	45.—

9. Onkosten Charterboek.

Rekening van den Heer Bakhuizen van den Brink. . .	〃	200.—

10. Onkosten der Commissie van van Loons Penningwerk.

Rekening van den Heer Dirks.	*f*	73.27		
〃 〃 〃 〃 〃	〃	47.90		
			〃	121.17

11. Wetenschappelijke zending in Spanje.

Rekening van den Heer Halbertsma. . .	*f*	499.65½		
〃 〃 〃 〃 Herwerden. . .	〃	449.65½		
			〃	999.31

12. Expeditie, Frankeren en Vrachten.

Rekening van v. d. Wouden en Luber. . .	*f*	274.99		
〃 〃 Fabricius.	〃	19.15		
〃 〃 van Es en Co.	〃	9.—		
〃 〃 Evers.	〃	18.01		
Kleinere uitgaven op een notitieboekje, maandelijks met den Concierge verrekend. . .	〃	322 60		
			〃	643.75

13. Bureaukosten.

Rekening van Landman en Koopman. . . .	*f*	55.50		
〃 〃 Meijer en Co.	〃	42.75		
Transporteren	*f*	98.25		
		Transporteren	*f*	18,946.10

		Per transport	*f*	18,946.10
Per transport	*f*	98.25		
Rekening van Spijker.	〃	5.80		
〃 〃 Koster	〃	8.15		
〃 〃 den Heer de Vries. . . .	〃	2.50		
〃 〃 Cramer.	〃	19.25		
Kleinere uitgave op een notitieboekje, maandelijks met den Concierge verrekend. . . .	〃	45.96		
			〃	179.91

14. Meubilair.

Rekening van Hopman.	*f*	34.50		
〃 〃 Santbergen.	〃	9.—		
〃 〃 〃	〃	3.50		
〃 〃 Lever	〃	3.—		
〃 〃 Evers.	〃	15.17		
			〃	65.17

15. Huishoudelijke Uitgaven.

Rekening van Ples, turf en hout.	*f*	184.80		
〃 〃 Gessert, steenkolen.	〃	64.80		
〃 〃 Verdonck en Reith, coke. .	〃	13.60		
〃 〃 Van Wessem, behanger. : .	〃	50.60		
〃 〃 Oosterhaus, smid.	〃	38.20		
〃 〃 Vrijling, schilder.	〃	8.10		
〃 〃 Tonino, schoorsteenveger. . .	〃	14.—		
〃 〃 Brest, tuinman.	〃	20.—		
〃 〃 Van der Vliet, duinwater. . .	〃	13.—		
Personele belasting.	〃	42.07		
Kleinere uitgaven op een notitieboekje, maandelijks met den Concierge verrekend. . .	〃	393.55		
			〃	842.72

16. Onvoorziene Uitgaven.

Kermisgift aan de dienstbode van den Concierge.	*f*	5.—		
Nieuwjaarsgift aan de 〃 〃 〃 〃	〃	5.—		
			f	10.—
		Totaal	*f*	20,043.90

Recapitulatie.

Ontvangst.	*f*	20,058.07
Uitgaaf.	〃	20,043.90
Saldo op nieuwe rekening	*f*	14.17

REKENING en VERANTWOORDING van het door den Algemeenen Secretaris der Koninklijke Akademie van Wetenschappen over den jare 1860 gehouden beheer van het

LEGAAT VAN HOEUFFT.

Ontvangsten.

Saldo van den jare 1859.			*f*	1141.96½
6/m. Interest van *f* 27,000.—Inschrijving 2½ pCt. Werk. Schuld.	*f*	337.50		
Af saldobillet, visa en provisie. . . .	"	3.42		
			"	334.08
6/m. Interest van *f* 27,000.—Inschrijving Werk. Schuld.	"	337.50		
Af saldobillet, visa en provisie. . . .	"	3.72		
			"	333.78
		Totaal	*f*	1809.82½

Uitgaven.

Gekocht *f* 1000.— 2½ pCt. Werk. Schuld à 64$\frac{7}{16}$ pCt.	*f*	644.37½		
Interest 4/m. 3/d.	"	8.54		
	f	652.91½		
Bij ½ pCt. prov.	"	1.25		
			f	654.16½
Reis- en verblijfkosten aan den Heer Hulleman. . .			"	16.95
Frankeren der Programma's.			"	6.47
Rekening van Kröber, drukken der Programma's. .			"	7.50
			f	685.08½
		Saldo op nieuwe rekening	"	1124.74
		Totaal	*f*	1809.82½

REKENING en VERANTWOORDING van het door den Algemeenen Secretaris der Koninklijke Akademie van Wetenschappen over den jare 1860 gehouden beheer van het Fonds bestemd tot bekostiging der

UITGAVE VAN SIMPLICIUS.

ONTVANGSTEN.

Saldo van den jare 1859.		*f* 22.67
4 Coupons Amortisatie-Syndicaat.	à *f* 17.50	″ 70.—
5 ″ 4 pCt. Nationale Werk. Schuld. .	″ ″ 19.80	″ 99.—
1 Coupon 4 pCt. ″ ″ ″ .		″ 9.90
3 Coupons 4 pCt. ″ ″ ″ .	″ ″ 3.96	″ 11.88
1 Coupon 4 pCt. ″ ″ ″ .		″ 1.98
2 Coupons 2½ pCt. ″ ″ ″ .	″ ″ 12.37½	″ 24.75
2 ″ ″ ″ ″ ″ ″ .	″ ″ 6.18½	″ 12.37
5 ″ 4 pCt. ″ ″ ″ .	″ ″ 19.80	″ 99.—
1 Coupon 4 pCt. ″ ″ ″ .		″ 9.90
3 Coupons 4 pCt. ″ ″ ″ .	″ ″ 3.96	″ 11.88
1 Coupon 4 pCt. ″ ″ ″ .		″ 1.98
4 Coupons 4 pCt. ″ ″ ″ .	″ ″ 17.50	″ 70.—
		f 445.31
	Nadeelig Saldo van 1860	″ 26
	Totaal	*f* 445.57

UITGAVEN.

Gekocht *f* 700.— Cert. Werk. Schuld à 62 ⅞ pCt.	*f* 440.12½	
Interest 3/m. 4/d.	″ 4.57	
	f 444 69½	
bij ⅛ pCt. provisie	″ 87½	
		f 445.57
	Totaal	*f* 445.57

De Algemeene Secretaris draagt daarop de volgende memorie van toelichting voor.

Memorie van toelichting bij de Rekening en Verantwoording.

Bij de nevensgaande rekening en verantwoording, welke, volgens § 37 der Algemeene Bepalingen Regl. van orde, aan de Commissie der beide Afdeelingen van de K. A. v. Wetensch. wordt ter hand gesteld, heb ik de eer ter nadere toelichting te voegen, dat, volgens gunstige beschikking Zijner Majesteit, de subsidiën der Akademie, als buitengewone tijdelijke toelage vermeerderd zijn door *f* 3000.— met het doel, om hierdoor aan hare finantiële bezwaren te gemoet te komen. — Deze gelden zijn ontvangen vóór den termijn, welke mij tot de gereedmaking der rekening en verantwoording is voorgeschreven. — Naar aanleiding eener particuliere correspondentie, gevoerd met het Departement van Binnenlandsche Zaken, en met goedkeuring van het Bestuur der Akademie, is deze bate gebragt op de rekening des vorigen Akademie-jaars. — Het gunstig gevolg daarvan is dat de schuld aan drukloonen van 1859 ten volle, voor 1860 ten deele is afgedaan, en dat daaromtrent van den jare 1860 nog *f* 4173.50 overblijven, welke gedeeltelijk gedekt zullen worden door de som, daarvoor uitgetrokken op de begrooting van April 1861 — April 1862. — De reden, waarom dit niet voor het geheele bedrag kan geschieden, is daarin gelegen, dat in den loop des jaars 1861 voldaan moeten worden de nog niet geheel bekende kosten der uitgave van de verhandeling van den Heer VAN DEN BOSCH, waartoe oorspronkelijk gemelde verhoogde subsidie werd aangevraagd. — Bij de toekenning dezer tijdelijke verhooging is de wenk gevoegd, dat het wenschelijk zal wezen in den eerstkomenden tijd geene vermeerderde toelagen aan te vragen, maar de behoefte der Akademie voortaan met meerdere gestrengheid te regelen, naar het cijfer harer inkomsten.

Gelijk U bekend is, was de Akademie in de jongste twee jaren zeer gelukkig in het ontvangen van vele hoogst belangrijke stukken, welke zij voor de uitgaven der werken in 4°. bestemde. — Een gedeelte daarvan is sedert meer dan twee

jaren ter perse, en zal het Achtste en Negende Deel der Verhandelingen van de Natuurkundige Afdeeling uitmaken. — Vermoedelijk zullen deze beide Deelen in den loop van dit jaar in het licht komen. — Er is slechts bij benadering eene raming te maken der daarop loopende kosten. — In de jongste maanden zijn daaraan nog verschillende verhandelingen gevoegd, welke op het ter perse brengen wachten, zoowel bij de Letterkundige als bij de Natuurkundige Afdeeling. — Het is aan het Bestuur voorgekomen, dat de voorzigtigheid gebiedt de uitgave daarvan uit te stellen, totdat alles, waarvan reeds de bewerking is aangevangen, hetzij voor plaatwerk hetzij voor het drukken van den tekst, geheel voltooid zal wezen. — Hierdoor vertrouwt het Bestuur binnen twee jaren, zonder dat eenig ander offer dan geduld geëischt wordt, de rekening der Akademie op effener voet te brengen. — Voor het vervolg is daarbij tevens als beginsel en rigtsnoer aangenomen, dat het Bestuur viermalen 's jaars zal bijeenkomen, ten einde te beoordeelen, of de kas gedoogt, dat eene Verhandeling, daartoe door eene der beide Afdeelingen bestemd, ter perse worde gebragt.

De rekening en verantwoording der kassen Simplicius en Hoeufft vorderen geene nadere toelichting. — Beide verkeeren in zeer gunstigen toestand.

Amsterdam,
den 15den April 1861.

W. VROLIK,
Algemeene Secretaris.

De Voorzitter geeft het woord aan de Commissie, door de beide Afdeelingen der Akademie, volgens § 37 Reglement van orde benoemd, tot het nazien der genoemde rekeningen met de daarbij behoorende bescheiden. Het luidt als volgt:

VERSLAG over de rekening van de Akademie van Wetenschappen over het Dienstjaar 1860—61.

De ondergeteekenden, door de beide Afdeelingen der Akademie van Wetenschappen benoemd tot het onderzoeken der rekening

en verantwoording van den Algemeenen Secretaris over het dienstjaar 1860—61 hebben de eer bij deze te berigten, dat zij al de posten van uitgaaf door behoorlijke kwitantiën gedekt hebben gevonden en al de inkomsten en baten, zooveel zij hebben kunnen nagaan, behoorlijk verantwoord.

De Commissie heeft noch tegen de Algemeene rekening, noch tegen die van het fonds van SIMPLICIUS en van het fonds van HOEUFFT eenige bedenking en acht zich alzoo onbezwaard der Vergadering voor te stellen die rekeningen goed te keuren en den Secretaris dank te zeggen voor zijn beheer; verder den Voorzitter op te dragen de rekeningen te onderteekenen, een afschrift te zenden aan den Minister van Binnenlandsche Zaken en de rekeningen op te nemen in het proces-verbaal der zitting.

Er is echter één hoogst belangrijk punt, dat bij de behandeling dezer rekeningen, Uwe aandacht verdient, de financiële toestand namelijk onzer Akademie. De algemeene rekening bevat wel alle reeds betaalde posten, maar op verre na niet alle uitgaven die gemaakt zijn. Er is namelijk zóóveel voor rekening der Akademie gedrukt, dat de drukkosten over 1860 uit de voorhanden middelen niet hebben kunnen worden bestreden. Niettegenstaande de Regering eene tijdelijke toelage van *f* 3000 heeft verleend, bestaat er toch nog een achterstand van *f* 4173.50 buiten de nog niet geheel bekende kosten der uitgave van de verhandeling van den Heer VAN DEN BOSCH, die in den loop van 1861 moeten worden voldaan. Het komt ons voor, dat die achterstand binnen een niet al te lang tijdsbestek moet worden opgeruimd, en dat er maatregelen moeten worden genomen, dat men niet weder in dezelfde verlegenheid gerake. Wij dringen te meer hierop aan, omdat blijkens de memorie van toelichting door het bestuur bij de rekening gevoegd, er weinig uitzigt bestaat, dat op nieuw buitengewone toelagen door de Regering zullen worden verleend.

Het strijdt niet alleen met de regelen van een ordelijk beheer, dat de uitgaven de inkomsten overschrijden en de aanzuivering der schuld op volgende jaren worde verschoven, maar het heeft ook voor onze Akademie in het bijzonder een groot nadeel, dat de uitgaven niet naar de middelen worden beperkt. Wanneer

toch door de beide Afdeelingen voortdurend meer voor de pers wordt bestemd, dan de pers voor de beschikbare gelden kan afleveren, dan is het noodzakelijk gevolg, dat de voorhanden hoeveelheid copy steeds vermeerdert en dus de uitgave van ieder werk, hetwelk door de Afdeelingen die uitgave is waardig gekeurd, meer en meer vertraging ondervinden zal, eene vertraging, die niet alleen voor de schrijvers onaangenaam is, maar ook naar buiten eene ongunstige uitwerking hebben moet. Gedeeltelijk zou gewis aan dit bezwaar kunnen worden te gemoet gekomen, door eene bezuiniging in de kosten van het drukken te bewerken, die welligt niet zoo moeijelijk zal zijn te verkrijgen. Wij meenen dit punt aan de naauwgezette overweging van het Bestuur te mogen aanbevelen. Maar daarmede is de zaak nog niet geheel gevonden, de orde in het geldelijk beheer nog niet gewaarborgd.

De waarborg voor een ordelijk beheer der geldmiddelen is alleen te vinden in een streng vasthouden aan de begrooting. De sommen bij de begrooting toegestaan behooren in het vervolg niet meer te worden overschreden. Niet alleen de werkelijke uitbetalingen moeten blijven binnen de perken bij de begrooting gesteld, maar er mogen ook geene schulden gemaakt worden, wier voldoening niet uit de toegestane sommen zou kunnen worden gevonden. Het moge in den beginne eenige moeite inhebben zich zoo vast aan die bepaalde cijfers te houden, op den duur zal die moeite gering blijken te zijn en daarentegen groote voordeelen opleveren.

Om uit den toestand, waarin men zich thans bevindt, zoo gelijdelijk mogelijk tot een staat van orde te komen, achten wij het raadzaam dat Uwe Vergadering besluite het te kort bijv. in drie jaren geheel op te ruimen en daartoe in die drie jaren telkens de som bij de begrooting gewoonlijk voor drukloonen beschikbaar gesteld, met een derde van het bedrag van den geheelen achterstand te verminderen.

Ten einde voorts te kunnen toezien, dat het na aftrek daarvan beschikbaar blijvende niet weder worde overschreden, zal het noodig zijn van die som eene verdeeling te maken, zoodat aan elk der beide Afdeelingen een eigen gedeelte worde aangewezen.

Dat die verdeeling zou moeten geschieden met inachtneming van elks bijzondere behoeften, is duidelijk. Zij zou in onderling overleg moeten worden ontworpen.

Is alzoo eenmaal aan elke Afdeeling aangewezen het bedrag, over hetwelk zij in den loop des jaars tot het doen drukken en uitgeven van werken beschikken mag, dan zal zij hebben toe te zien, dat bij elke voordragt om eenige verhandeling in de werken op te nemen op de vermoedelijke kosten van den druk worde gelet en tot den druk niet worde besloten, zoo niet het Bestuur de verzekering geeft, dat het gevorderd bedrag nog beschikbaar is. Leert de ondervinding dan nog, dat het aantal aangeboden werken verre overtreft dat, wat voor rekening der Afdeeling uitgegeven worden kan, dan zou het misschien in aanmerking kunnen komen om uit de aangebodene op de eene of andere wijze eene keuze te doen.

Wij achten het genoeg Uwe aandacht op een en ander te hebben gevestigd. Het onderzoek der rekening heeft ons aanleiding gegeven de bovenstaande opmerkingen te maken. Bij de behandeling der begrooting zal daaromtrent misschien kunnen worden beslist.

April 1861.

G. DE VRIES Az.
L. A. J. W. SLOET.
R. VAN REES
F. J. STAMKART.

De Voorzitter opent de beraadslaging over al deze voorgedragen stukken, en noodigt den Algemeenen Secretaris de Vergadering vooraf bekend te maken met de besluiten des Bestuurs omtrent de wijze, waarop voor het vervolg de uitgave der daartoe bestemde werken zal geschieden. — Uit de mededeeling van den Secretaris blijkt, dat de besluiten des Bestuurs zich daaromtrent tot de volgende punten laten terugbrengen:

1°. Met het drukken en uitgeven der *Verslagen en Mededeelingen* van de beide Afdeelingen voort te gaan.

2°. Voort te gaan met het afdrukken van den tekst en de platen,

welke behooren tot het reeds sedert geruimen tijd ter perse zijnde IX^de^ Deel der *Verhandelingen* van de Natuurkundige Afdeeling, als:

a. Verhandeling van den Heer BUYS BALLOT, voor het grootste deel afgedrukt.

b. Verhandeling van den Heer OUDEMANS, waarvan de kosten geraamd zijn:

α. Platen, gereed, maar nog niet afgedrukt . .	*f*	155.—
β. Tekst, nog niet ter perse	"	100.—
	f	255.—

c. Verhandeling van den Heer V. D. BOSCH, waarvan de kosten geraamd zijn:

α. Platen, waarvan 40 gereed en 12 nog te maken zijn	*f*	2314.—
β. Tekst nog niet ter perse	"	220.—
	f	2534.—

3°. Voort te gaan met het afdrukken der verhandeling van den Heer BIERENS DE HAAN, *Exposé de la théorie* enz., waarvan het eerste gedeelte is uitgegeven en van het tweede gedeelte 27 bladen zijn afgedrukt. — Deze beide gedeelten zullen het VIII^ste^ Deel der *Verhandelingen* van de Natuurkundige Afdeeling uitmaken. — De kosten der voltooijing en der uitbetaling van hetgene reeds afgedrukt is en van hetgeen nog gedrukt moet worden in Dl. VIII en Dl. IX, als ook van de toen ter perse zijnde bladen der *Verslagen en Mededeelingen*, werden in Februarij j.l. geraamd op ongeveer *f* 2500. — Het is nog niet bewezen, dat dit alles, vóór het einde van den jare 1861 gereed zal wezen. — In allen geval behoort het tot eene wordende, maar niet tot eene, in rekeningen reeds bekend gemaakte schuld.

4°. Voorloopig, tot dat daarop een nader besluit van het Bestuur der Akademie gevallen is, in portefeuille te houden de verhandelingen van de H.H. SLOET, KARSTEN, JANSSEN, RAAUWENHOFF, HARTING, VERDAM, en welke er nog verder bij mogen komen, met dien verstande, dat, zoodra de kas der Akademie zulks zal toelaten, de voorkeur zal worden gege-

ven aan de Verhandelingen der H.H. SLOET, JANSSEN en KARSTEN.

5°. Als voorzigtigheidsmaatregel te bepalen, dat voortaan, met uitzondering der *Verslagen en Mededeelingen*, welke regelmatig zullen voortgaan, geene Verhandeling zal worden uitgegeven, vóór dat de kosten daarvan begroot, de staat der kas daarbij geraadpleegd en een besluit des Bestuurs daarop gevallen zullen zijn, waartoe het Bestuur viermaal 's jaars zal zamenkomen.

Bij den aanvang der beraadslaging doet de Voorzitter uitkomen, dat men, bij de beoordeeling der finantiële aangelegenheden der Akademie, het voorledene en het toekomstige degelijk van elkander heeft te onderscheiden. — Voor het voorledene heeft men te beraadslagen over schulddelging; voor de toekomst over middelen, welke de uitgaven en inkomsten der Akademie in betere zamenstemming zullen kunnen brengen. Maar vóór dat men daartoe overga, is het noodig dat de conclusie van het rapport der Commissie worde overwogen.

Met eenparige stemmen wordt besloten den Voorzitter te magtigen tot het teekenen der rekening, ten blijke der goedkeuring van de Vergadering, en den Algemeenen Secretaris voor zijn gehouden beheer onder dankzegging te dechargeren. Volgens § 37 Reglement van Orde zal de drieledige rekening met hare memorie van toelichting in afschrift den Minister van Binnenlandsche Zaken worden medegedeeld.

Bij de verdere overwegingen, waarbij de H.H. BAKE, DIRKS, VAN GEUNS, DE WAL, VAN DER BOON MESCH, SCHNEEVOOGT, DELPRAT, STAMKART, G. DE VRIES AZ., DONDERS, SCHROEDER VAN DER KOLK, MILLIES, VON BAUMHAUER, LEEMANS, ACKERSDIJCK, VROLIK en KOENEN het woord voeren, komt in de eerste plaats ter spraak de vraag, door den Heer VAN GEUNS geopperd en door den Heer SCHNEEVOOGT ondersteund, of het niet wen-

schelijk ware bij de erfgenamen van den Heer Hoeufft pogingen aan te wenden tot het geven eener andere en meer doeltreffende bestemming aan het legaat, dat van het voormalig Instituut op de Akademie overging, en uitsluitend bestemd is tot het uitschrijven van een programma voor Latijnsche gedichten, hetgeen toch telken jare blijkt onvruchtbaar te wezen.

De Voorzitter doet daartegenover uitkomen de onwettigheid en het gemis van piëteit tevens in dergelijke handeling gelegen. — Al de leden der Akademie wenschen ongetwijfeld, dat aan de gelden van het legaat hoeufft eene meer doeltreffende bestemming worde gegeven; maar het legaat werd eenmaal tot het daaraan verknochte doel aanvaard, met de daarin onvoorwaardelijk vastgestelde clausule; het is de pligt der Akademie, dat zij pogingen blijve aanwenden, gevorderd tot bereiking van dit doel. Slechts in meer verwijderden tijd, als de onvruchtbaarheid dezer pogingen zich ten eenenmale zal hebben geopenbaard, kan de overweging gepast heeten der vraag, of een middel kan worden uitgedacht, om aan de steeds aangroeijende renten des telken jare vermeerderden kapitaals eene andere en betere bestemming te geven.

Ten tweede komt ter spraak de noodwendigheid, om de over den jare 1860 bestaande schuld aan den drukker der Akademie van *f* 4173,50 te dekken door vrijwillige bijdragen der leden. De Heer Stamkart deed daartoe het voorstel. Bij de verdere wisseling van gedachten daarover, zegt de Heer Vrolik, ook in naam van zijnen ambtgenoot Koenen, dat beide de Secretarissen voor dergelijke handeling eene zoo groote sympathie gevoelen, dat zij de hun in Art. 21 van het Organiek Reglement toegekende vergoeding daaraan gaarne ten offer zullen brengen.

Op de vraag des Voorzitters, of een dergelijk offer met het oog op de vele werkzaamheden aan het Secretariaat

verbonden, door de Vergadering kan worden aangenomen, wordt eenpariglijk een ontkennend antwoord gegeven.

Eene laatste rigting, welke zich in de beraadslaging verkondigt, is dat de Akademie zich tot 's Lands Regering wende, en haar duidelijk make, in een afzonderlijk gemotiveerd adres, dat het haar onmogelijk is aan littera *e* van Art. 3 van haar Organiek Reglement te voldoen, zoo hare jaarlijksche subsidie niet tot een nader te bepalen cijfer worde verhoogd. — De Heer VAN DER BOON MESCH, die het eerst dezen wensch openbaart, en daarin door vele latere Sprekers, DONDERS, SCHROEDER VAN DER KOLK, BAKE en ACKERSDIJCK wordt ondersteund, wijst op hetgeen de Akademie in het belang des Rijks doet, op het niet in rekening brengen van vergoeding der gelden, bij kostbare onderzoekingen en proefnemingen besteed, op de geldelijke ondersteuning, welke Akademiën, dikwerf minder werkzaam dan de onze, buitenslands genieten, op het eervolle van de schuld, welke de Akademie zich door te grooten ijver op den hals haalde enz.

De Voorzitter rigt de aandacht der Vergadering op den onlangs bij het Bestuur ontvangen brief van den Minister van Binnenlandsche Zaken; hij besluit daaruit, dat, als men zich eenigen goeden uitslag van dergelijke poging zal voorstellen, men de aanvraag voor de toekomst niet moet vermengen met die voor het voorledene. Aan schulddelging mag de vraag niet dienstbaar gemaakt worden. — Eene schoone houding zoude het voor de Akademie wezen, zoo men deze schulddelging als door de leden geschied kon vermelden, en daaruit, als ook door hetgeen de ondervinding gedurende het bestaan der Akademie leerde, de behoefte aan hoogere subsidie afleidde. De Heer SCHROEDER VAN DER KOLK ziet geen bezwaar in de aanvraag ook tot schulddelging, vooral wegens de eervolle oorzaak, welke de schuld deed ontstaan. — Deze zienswijze

wordt ondersteund door de H.H. Bake en Ackersdijck. De Heer Ackersdijck treedt daaromtrent in breedvoerige beschouwing: de Akademie behoeft zich de schuld niet te schamen; zij is lofwaardig; in de geschiedenis van elke buitenlandsche Akademie komt een dergelijke toestand voor; de regeringen hebben de Akademiën, welke zij beschermen, steeds daaruit gered; dit is ook de pligt der regering in Nederland; men behoeft het daarom ook als geene gunst af te vragen; des noods zoude hij daaromtrent een beroep op de natie wenschen te doen.

De Voorzitter, nog eens terugkomende op de verpligting der Akademie, van de gemaakte schulden uit eigen middelen te bestrijden, brengt in omvraag, of de subsidiën, aan 's Lands Regering te vragen, ook tot schulddelging zullen moeten strekken.

Met 30 stemmen voor, 7 stemmen tegen *) wordt daartoe besloten.

De Voorzitter doet opmerken, dat al de aanwezige Leden van het Bestuur tegen het aangenomen voorstel hebben gestemd, dat het hun derhalve onmogelijk is een' brief te ontwerpen, welks inhoud tegen hunne overtuiging zou moeten aandruischen, en hij zich uit dien hoofde gedrongen ziet de Vergadering uit te noodigen, dat zij deze taak aan eene Commissie opdrage.

De Heeren Donders en W. C. Mees trachten te betoogen, dat het Bestuur zich zeer wel met de redactie van den brief kan belasten; zij lichten het genomen besluit nader toe. Blijkbaar is het niet de bedoeling der Akademie 's Lands Regering te verzoeken vooreerst eene buitengewone som tot schulddelging beschikbaar te stellen, en tweedens eene blijvende verhooging der gewone subsidie toe te staan. Slechts het laatste verzoek wenscht zij aan de Régering te rigten en de noodzakelijkheid

*) Acht leden hadden de Vergadering inmiddels verlaten.

daarvan aan te dringen, onder anderen, door te wijzen op het, bij de tegenwoordige subsidie, op nieuw ontstane tekort. Dit hoopt zij dan, bij ruimere vaste subsidie, te boven te komen.

Nadat het Bestuur verklaard had bij zijn besluit te volharden, wordt eene Commissie benoemd, bestaande uit de H.H. DONDERS, BEETS en W. C. MEES, die zich met het zamenstellen van een ontwerp zal belasten. De Heer ACKERSDIJCK, insgelijks tot lid der Commissie benoemd, acht zich, als rustend Lid der Akademie, geregtigd daarvoor te bedanken.

III.

Het ontwerp eener begrooting van inkomsten en uitgaven, gaande van 1 April 1861 — 1 April 1862, wordt ter tafel gebragt. Het luidt als volgt:

ONTVANGSTEN.

Batig saldo van den jare 1860.	*f*	14.17
Gewone subsidiën van den jare 1861—1862 . . .	„	13998.36
Buitengewone subsidiën voor werkzaamheden der Commissie over den Paalworm	„	100.—
Vermoedelijk Bedrag van het debiet der werken van de Akademie	„	1000.—
Totaal . .	*f*	15112.53

UITGAVEN.

Reis- en verblijfkosten voor de Letterkundige Afdeeling	*f*	1500.—		
Reis- en verblijfkosten voor de Natuurkundige Afdeeling.	„	1500.—		
			f	3000.—
Transportere			*f*	3000.—

Transport	*f*	3000.—
Jaarwedden.	"	3400.—
Werkzaamheden der Commissie over den Paalworm	"	581.62
Werkzaamheden der Commissie over de daling van den bodem	"	100.—
Werkzaamheden over van LOONS Penningwerk . .	"	500.—
Onkosten der gewone vergaderingen	"	300.—
Bibliotheek	"	1000.—
Drukloonen voor Verhandelingen en Verslagen en Mededeelingen	"	4200.—
Kleine drukloonen	"	260.—
Bureaukosten	"	150.—
Expeditie, frankeren en vrachten	"	600.—
Meubilair	"	60.—
Huishoudelijke kosten	"	800.—
Werkzaamheden voor de Commissie tot bewaring van oude Nederlandsche kunst	"	100.—
Onvoorziene uitgaven	"	60.91
Totaal . .	*f*	15112.53

Met het oog op den wensch om, zooveel mogelijk, in alles bezuiniging in te voeren, wordt de raming post voor post gedebatteerd. Alle posten worden goedgekeurd met dien verstande, dat bij het cijfer van *f* 4200, uitgetrokken voor drukloonen van *Verhandelingen* en *Verslagen en Mededeelingen*, als beginsel wordt aangenomen, dat twee derden daarvan voor de Natuurkundige, een derde voor de Letterkundige Afdeeling bestemd worden.

Het voorstel der Commissie, belast met het nazien der Rekening en Verantwoording, dat men trachte de schuld der Akademie binnen drie jaren af te doen, en derhalve gedurende deze tijdsruimte de voor drukloonen beschikbare gelden met een derde dezer schuld te verminderen, wordt aangehouden, totdat de vraag omtrent deze schulddelging beslist zij. — De begrooting wordt daarop door den Voorzitter geteekend.

IV.

Omtrent de uitgave van het Handschrift van SIMPLICIUS en van de Werken van HIPPOCRATES wordt berigt, dat het drukken van beide regelmatig voortgaat. — Het vijf-en-zeventigste vel van het tweede Deel der Werken van HIPPOCRATES is in proef, en het drukken van het Handschrift van SIMPLICIUS is tot het vijf-en-dertigste vel gevorderd.

V.

De Algemeene Secretaris leest het volgende verslag voor van den staat der boekerij:

VERSLAG OVER DE BIBLIOTHEEK.

Omtrent de Boekerij kan mijn verslag kort zijn. — Zij verkeert in zeer gunstigen toestand; de aan dit verslag gevoegde lijst geeft blijk van de voornaamste door geschenk of ruil, als ook door aankoop verkregen boekwerken. — Eene meer volledige opgave, telkens met den hoofdinhoud, geschiedt bij de uitgaaf van elk nummer der *Verslagen en Mededeelingen* van de Natuurkundige Afdeeling. — Geschenken vloeijen der Akademie toe in steeds klimmende reeks; en niet geringer is de aanwinst van de door ruiling verkregen boekwerken. — In de meeste vergaderingen der Natuurkundige Afdeeling komt daartoe eene aanvraag ter tafel. — Het getal der genootschappen, waarmede de Akademie in verbinding is, vermeerdert zich hierdoor telken jare, gelijk de vergelijking der lijsten, in de Jaarboeken der Akademie, daarvan het bewijs levert. — Voor de aankoopen heeft Uw bibliothekaris zich uitsluitend bepaald tot aanvulling der reeksen van journalen, geschriften van geleerde maatschappijen en wetenschappelijke jaarboeken. Hierop maakt slechts één werk eene uitzondering, door een' der leden verlangd, tot eene werkzaamheid bij de Akademie aanhangig. Met deze voortgaande uitbreiding der boekerij zijn twee bezwaren verknocht, welke

telken jare meer beginnen te wegen. Het eene geldt het gebrek aan ruimte, dat binnen korten tijd groote moeijelijkheid zal teweeg brengen; het tweede bezwaar is in de beperking der geldmiddelen van de Akademie gelegen. — Hierdoor is het mij in de beide jongste jaren onmogelijk geweest om op vereischte wijze voort te gaan met het inbinden. — Dit intusschen is eene volstrekte behoefte, vooral voor de werken der onderscheidene maatschappijen, welke dikwerf in losse bladen of althans in slecht ingenaaide afleveringen tot ons komen. In dien toestand zijn zij voor het gebruik weinig geschikt en gaan ligt gedeelten er van verloren. — Voor het oogenblik intusschen is daar niets aan te doen.

De catalogisering der penningverzameling is ten einde gebragt, dank zij der vlijt van de H.H. SIX en ENSCHEDÉ. — Een verslag daarover zal u worden medegedeeld. — De verzameling zelve heeft eene niet onaanzienlijke aanwinst ontvangen van Oost-Indische penningen, door eenen kundigen verzamelaar geschonken, die verlangd heeft ongenoemd te blijven.

Onder de aanwinsten der boekerij verdient ten slotte ook bruikleen of bewaargeving genoemd te worden. — De Heer J. P. SIX had de goedheid ons daartoe ten gebruike af te staan den algemeen bekenden atlas van BLAEU. — Het is de eerste maal, dat op deze wijze een boekwerk in onze boekerij geplaatst wordt. Wij hopen, dat velen dit voorbeeld zullen volgen. — Door het verleend gebruik toch wordt de bewaring van dergelijk prachtwerk, al blijft ook de eigenaar zijn regt op het bezit behouden, hoogst nuttig voor de bezoekers der Bibliotheek. Het aantal dezer is vrij groot. Aan niemand, mits aanbevolen door eenig lid der Akademie, wordt de toegang tot haar geweigerd. — Onder billijke waarborgen wordt hun ook het gebruik der boekwerken in hunne woning vergund. — Tot heden hebben daaromtrent geen misbruiken plaats gehad.

Er blijft mij over, onzen belangrijken boekenschat in Uw aller ondersteuning en bescherming aan te bevelen. — Met zorg blijf ik voor haar arbeiden en waken.

Amsterdam, 27 April 1861.

W. VROLIK.

BELANGRIJKE OF ZELDZAME WERKEN, HANDSCHRIFTEN ENZ., WAARMEDE DE BOEKERIJ DER AKADEMIE IS VERRIJKT VAN APRIL 1860—APRIL 1861.

DOOR GESCHENK OF RUIL.

Verscheidene handschriften van wijlen den Heer KLINKERT, bevattende ongedrukte gedichten van BILDERDIJK en diens gade, benevens registers op hunne werken. 5 stn. in 4°. en 5 in folio.

Moral emblems with aphorisms, adages etc. from J. CATS and R. FARLIE. With Illustrations by J. LEIGHTON. Translat. and ed. by R. PIGOT. 4°.

Nederlands Oudheden. Naar de natuur geteekend en geëtst door D. v. D. KELLEN JR. 18 afl. 4°.

B. F. MATTHES, Makassaarsche spraakkunst, woordenboek en chrestomatie. 3 dln. 8°. Met atlas in folio.

Verzameling van HSS. nagelaten door wijlen den Heer J. H. VAN SWINDEN.

Proceedings of the Philosophical Society of Glasgow. 4 dln. 8°.

Documents relative to the Colonial History of the State of New-York. 10 dln. 4 .

HEBRA u. ELFINGER. Atlas der Hautkrankheiten. Afl. 1—3. fol.

Acta Societatis Jablonovianae nova. 7 dln. 4°.

CANSTATT's Jahresberichte. 30 bdn. 8°.

Philosophical Transactions, abridged by J. LOWTHORP and H. JONES. 5 dln. 4°.

J. PRIESTLEY. Experiments and Observations on different kinds of Air. 4 dln. 8 .

Neue Zeitschrift des Ferdinandeums für Tirol und Vorarlberg. 12 dln. 8°.

BOECK et DANIELSSEN. Recueil d'observations sur les maladies de la peau. 2de afl. folio.

W. BILDERDIJK. Elius. z. pl. of jaar. Eerste, hoogst zeldzame druk, *met* vignetten. 8°. *)

---

*) *Deze* editie wordt door geen der schrijvers over BILDERDIJK en diens werken vermeld.

Mémoires de l'Acad. des Sciences et Lettres de Montpellier. *Section des Sciences.* 4 dln. 4°.

DOOR AANKOOP.

Tijdschrift voor het Zeewezen. 1ste en 2de reeks. 15 dln. 8 .

Reports of the Meetings of the British Association for the Advancement of Science. 28 dln. 8°.

LANZ. Correspondenz des Kaisers KARL V. 3 dln. 8°.

FÖRSTEMANN. Altdeutsches Namenbuch. 2 dln. 4°.

CABANIS. Journal f. Ornithologie. 7 jaargg.

Verhandelingen en berigten betrekkelijk het zeewezen enz. 17 jaargg.

Tijdschrift voor geschiedenis enz. van Utrecht. 1ste en 2de Serie. 12 dln.

Neues Lausitzisches Magazin Bd. I—XXII. 8°.

Giornale dell' I. R. Istituto Lombardo di Scienze etc. Tom. I—VI. 4°.

Annali delle Scienze del Regno Lombardo-Veneto. 13 dln. 4°.

Skrivter of Naturhistorie-Selskabet. (Kiöbenh.) 6 dln. 8°.

Dictionnaire des Sciences médicales, etc. 111 dln. 89 bdn. 8°.

DOOR BEWAARGEVING.

BLAEU's Atlas. 19 dln. folio. — Van den Heer J. P. SIX.

De Algemeene Secretaris legt den Catalogus der Penning-Verzameling over, opgemaakt door de H.H. J. P. SIX en A. J. ENSCHEDÉ, vergezeld van het volgende begeleidend schrijven:

Amsterdam, 25 April 1861.

WelEdele Hooggeleerde Heer!

Wij hebben de eer U hierbij te doen geworden de *sleutels,* I°. van de *groote kast,* staande in de Bibliotheek der Akademie, waarin zich bevinden:

1°. Alle de munten van den Heer HOEUFFT afkomstig, de valsche uitgezonderd, en 2°. al de overige munten, penningen

en afgietsels van het voormalig Instituut afkomstig, de valsche gouden uitgezonderd.

II°. Van een *klein kastje* onder de groote kast staande, waarin zich bevinden al de nagemaakte antieke munten, met de opmerking, dat de *kastjes*, waar de verzameling van den Heer Hoeufft vroeger in bewaard werd, thans ledig op zolder staan.

Voorts den *Catalogus* van al de Penningen en Munten, zoo als die in beide kastjes zijn gerangschikt, en als *Bijlagen*, *a.* de oude lijst der verzameling Hoeufft, van de hand van dien Heer zelven? *b.* de lijst der Gouden Munten van het Instituut en den Heer Hoeufft, en *c.* de onafgewerkte lijst der 246 Romeinsche Denariën, die thans niet meer voorhanden zijn, beide door den Hoogleeraar Mr. D. J. van Lennep opgemaakt; *d.* eene uitvoerige beschrijving, welke de Heer W. J. de Voogt de goedheid heeft gehad, op ons verzoek van eenige der Middeneeuwsche Munten te vervaardigen, en waarvan een uittreksel in den Catalogus is opgenomen, *e.* M. Pinder, *Die Beckerschen Falschen Münzen*, Berlin 1843, met de daarbij behoorende afslagen in lood van de stempels, door Becker gesneden (beide behoorende aan J. P. Six), ter vergelijking met de afslagen in goud van die zelfde stempels, die zich in het kleine Muntkastje bevinden.

Daar wij ons in de noodzakelijkheid hebben bevonden om den Catalogus te laten kopiëren door iemand, weinig in vreemde talen bedreven, zoo zijn er talrijke schrijffouten ingeslopen, waarvan wij er vele, maar zeker niet alle, hebben verbeterd, zoodat wij het niet ondienstig hebben gerekend, het klad van den Catalogus te bewaren, ten gebruike van eene latere correctie.

Bij het opstellen van den Catalogus zijn wij den meest gebruikelijken vorm gevolgd, waarin men in Frankrijk en elders gewoon is de munten te beschrijven.

Alle stukken, die wij meenden voor onecht te moeten houden en waarover wij ten overvloede nog het oordeel van den kundigen Numismaat, den Heer de Coster uit Brussel hebben ingeroepen, zijn afzonderlijk beschreven, met uitzondering van eenige gegoten Denariën der Romeinsche Republiek, die niet zeldzaam zijn en die wij vermoedelijk later tegen echte zullen kunnen inruilen. Het zijn meest doubletten uit de verzameling van

J. P. SIX en als zoodanig door de letters SX gekenmerkt (zie vooral bl. 49), en dienen om voorloopig de plaats aan te vullen van stukken, die vroeger in de verzameling van HOEUFFT voorhanden waren, maar daaraan thans ontbreken. De invoeging van eenige zilveren munten der Arsaciden, der koningen van Cappadocië, enz. strekt evenzoo om die vorstenhuizen niet op den Catalogus onvertegenwoordigd te laten, hetgeen te meer noodig scheen, nu de zeventien zilveren munten der Grieksche koningen uit de verzameling van HOEUFFT niet meer voorhanden zijn.

Meest alle de zilveren munten der Grieksche steden zijn op de verkooping der verzameling van VAN DAMME door den Heer HOEUFFT aangekocht, en het kwam ons niet onbelangrijk voor, zooveel doenlijk, de nummers van den Catalogus dier verkooping bij de munten te vermelden.

Waar eene munt ons, door verschil met de uitgegevene of om andere redenen, opmerkelijk voorkwam, is zulks door uitvoeriger beschrijving of aanhaling van Numismatische werken aangeduid. Vele stukken, vooral onder de koperen, zijn te versleten, dan dat daarvan eene juiste beschrijving is te geven.

Het is ons niet gebleken of de Oostersche munten en de muntvormen van den Heer HOEUFFT afkomstig zijn of niet. De Inventaris der Penningen en Munten van het voormalig Instituut, in dato 22 November 1853, munt niet uit door duidelijkheid, zoodat wij slechts als vermoeden opgeven, dat de *Legpenningen*, vele der echte en valsche *Penningen*, en eenige der *Munten* uit lateren tijd dezelfde zijn, als die aldus vermeld zijn: „1 Zakje met 21 penningen in 15 genummerde pakjes." — „1 Pakje, waarin 3 pakjes der reeds in den Catalogus opgenomen penningen." — „1 Pakje met 23 onopgeschreven penningen." — „1 Pakje der nog op te teekenen penningen uit de auctie van wijlen Prof. TE WATER."

In de hoop, dat onze arbeid eenigzins uwe goedkeuring moge wegdragen, hebben wij de eer met de meeste hoogachting te zijn.

WelEdele Hooggeleerde Heer,

Uwe Dienstw. Dienaren,
J. P. SIX.
A. J. ENSCHEDÉ.

Wordt besloten aan beide H.H. schriftelijk den dank der Akademie te betuigen voor hunne onvermoeide, onbaatzuchtige en doeltreffende werkzaamheid, waardoor in eene groote behoefte is voorzien geworden. Wordt tevens besloten genoemden brief met het handschrift van den Catalogus en alle verdere daarbij behoorende bescheiden, als ook de sleutels der kasten, waarin de penningen geborgen zijn, der Letterkundige Afdeeling ter hand te stellen, opdat zij, omtrent het drukken en uitgeven van dezen Catalogus, omtrent het te verleenen gebruik der verzameling, als ook omtrent alle verdere beschouwingen, waartoe een en ander aanleiding kan geven, het Bestuur der Akademie voorlichte.

VI.

Omtrent de geschiedenis van den Waterstaat deelt de Algemeene Secretaris mede, dat op den brief des Bestuurs van de Akademie, gedagteekend 9 Febr. 1860, bekend gemaakt in het *Jaarboek der Akademie voor* 1860, bl. 79, ontvangen is het volgende antwoord:

's Gravenhage, 6 October 1860.

Door mij is kennis genomen van de briefwisseling tusschen het Bestuur der Akademie en mijne ambtsvoorgangers gevoerd over het doen schrijven eener uitvoerige en wetenschappelijke geschiedenis van den Nederlandschen Waterstaat.

Hoewel de inlichtingen, vervat in het schrijven van het Bestuur d.d. 9 Februarij j.l. N°, 6, mij voorkomen de bezwaren in het schrijven van mijn Departement d.d. 3 November 1859, N°. 137, 5e Afdeeling eenigermate te hebben verminderd, valt het toch naar het schijnt niet te ontkennen, dat, al wilde men zich uitsluïtend bij de geschiedenis der laatste vijftig jaren bepalen, die onderneming geldelijke offers van den staat zou vorderen, waartoe althans voor het tegenwoordige niet wel kan worden besloten.

De lezing der voorstellen van het Bestuur heeft ook mij even als mijne ambtsvoorgangers overtuigd, dat de uitgave van het bedoelde werk eene hoogst wenschelijke zaak zou wezen. Niets zou mij dan ook aangenamer zijn dan te mogen medewerken tot het tot stand komen dier uitgave. Tot mijn leedwezen evenwel word ik hierin door de geldelijke bezwaren verhinderd. De steeds toenemende uitgaven voor de talrijke onderdeelen van mijn Departement vorderen gebiedend, dat nieuwe ondernemingen, welke niet dringend noodig zijn, voor alsnog worden uitgesteld, en hoewel de nu besprokene naar het oordeel van het Bestuur in eene dringende behoefte zou voorzien, meen ik toch te mogen betwijfelen, dat die opvatting de algemeene zou wezen, althans ingang zou vinden bij hen, die over het toestaan der vereischte gelden hebben te beschikken.

Voor alsnog moet ik mij dus bepalen bij de mededeeling, dat ik geene vrijheid heb kunnen vinden tot de verwezenlijking der voorstellen van het Bestuur mede te werken.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
S. VAN HEEMSTRA.

Dit antwoord werd der Commissie over de geschiedenis van den Waterstaat medegedeeld, met verzoek om daarop het Bestuur te dienen van berigt, voorlichting en raad. Deze voorlichting werd onder dagteekening van den 10den November 1860 ontvangen, waaruit het Bestuur het volgende antwoord aan den Minister van Binnenlandsche Zaken ontleende.

Amsterdam, 13 Februarij 1861.

Uwer Excellenties brief van 6 Oct. ll., N°. 175, 5e Afdeeling, heeft ons leed gedaan, te grooter, naarmate het minder verwacht werd. Nadat wij, bij ons schrijven van 9 Febr. 1860, de bedenkingen, zoo wij meenden, voldoende hadden beantwoord, de behoefte aan eene Geschiedenis van den Nederlandschen Waterstaat, ook voor 's Rijks dienst, hadden aangetoond, vleiden wij ons, dat Uwe Excellentie in onze overtuiging zou deelen, en de

voordragt zou willen doen tot beschikbaarstelling der noodige gelden. Zulke voordragt toch zou, naar het ons eerbiedig voorkomt, door de uitspraak der Akademie en hare betoogen geheel zijn geregtvaardigd geweest. In deze verwachting te leur gesteld, meenen wij niet langer op de zaak te moeten aandringen, dewijl wij ons geen gunstig gevolg van verdere pogingen durven beloven.

De Akademie heeft, overeenkomstig hare instelling, de hooge regering gewezen op een werk, wenschelijk voor den roem des Vaderlands, nuttig voor 's Rijks dienst en waaraan ieder beschaafd Nederlander behoefte gevoelen moet. Zij heeft, daartoe uitgenoodigd, de middelen aangetoond, de wijze van uitvoering opgegeven, en de zorg voor het geheel op zich willen nemen. Zij heeft de belangrijkheid van het werk in het breede en ook, volgens de verklaring van Uwe Excellentie, overtuigend betoogd. Zij heeft de gerezen bezwaren, zoo veel mogelijk, weggeruimd, en dus al gedaan, wat haar mogelijk was, om een werk tot stand te brengen, waarbij zij de ondersteuning der hooge Regering behoefde. De Akademie heeft alzoo haar pligt gedaan en kan daarom berusten in eene weigering, die haar echter grieven moet.

Zoo wij het betreuren dat, bij de ruimte van 's lands middelen, een hoogst nuttig, in ons oog noodzakelijk werk, ongedaan moet blijven, om eene betrekkelijk geringe somme gelds, — wij betreuren het nog meer om de reden, door Uwe Excellentie aangevoerd, dat het algemeen en althans 's volks vertegenwoordigers er de behoefte niet van gevoelen zouden. — Deze gelegenheid is de laatste die ons zal geboden worden om onze meening te uiten, Uwe Excellentie veroorlove ons daarom nog eene enkele opmerking. Hoogst aanzienlijk zijn de uitgaven, tegenwoordig gedaan, voor de verdediging des lands en de bevordering van welvaart. Wij juichen die onbekrompenheid toe, maar voor die verdediging, voor de bevordering van welvaart, is niets van zoo veel waarde, als de gehechtheid der inwoners aan den grond, als de overtuiging, het algemeen bewustzijn van de kracht des volks, als de kennis der middelen, die de bodem aanbiedt tot uitbreiding en tot afwering van den vijand. De

geschiedenis van Neêrlands Waterstaat zou die gehechtheid versterkt, die overtuiging gegeven, die kennis verschaft hebben.

Gaarne had de Akademie tot het oprigten van dergelijk gedenkteeken medegewerkt. — Haar blijft de troost het pogen daartoe niet veronachtzaamd te hebben

Naar aanleiding van het slot van den brief Uwer Excellentie, geeft zij de hoop niet op, dat, ook zonder naderen aandrang van hare zijde, Uwe aandacht op het gewigtig onderwerp zal gevestigd blijven, en dat eenmaal de tijd zal komen, waarop het haar mogelijk zal wezen het opgevat plan ten uitvoer te brengen.

Nadat de goedkeuring der Vergadering op deze handelingen des Bestuurs, bij monde van den Heer Storm Buysing, lid der Commissie, was gebleken, werd een en ander voor kennisgeving aangenomen en besloten deze zaak voor het oogenblik hierbij te laten berusten.

VII.

De Heer Leemans leest in eigen naam en in dien van de H.H. W. Moll, W. N. Rose en van der Kun het volgende verslag voor der Commissie *tot het opsporen, het behoud en het bekend maken van overblijfsels der Vaderlandsche kunst uit vroegere tijden.*

De Commissie der Koninklijke Akademie van Wetenschappen *tot het opsporen, het behoud en het bekend maken van overblijfsels der vaderlandsche Kunst uit vroegere tijden* heeft, nadat aan haar eerst benoemd lid door den Algemeenen Secretaris der Akademie, bij brief van 5 Junij 1860, N°. 14, onder toezending van het uittreksel uit het Proces-verbaal der vereenigde Vergadering van de beide Afdeelingen der Koninklijke Akademie, gehouden den 28sten April 1860, berigt was gegeven van het besluit waarbij zij benoemd was, op den 26sten Junij eene eerste bijeenkomst te 's Gravenhage gehouden, en vergaderde sedert, wan-

neer hare werkzaamheden het vorderden en de omstandigheden het toelieten, ter zelfde plaatse.

Zij meende dat zij hare zorgen moest wijden aan het opsporen, het behoud en het bekend maken van overblijfsels der Vaderlandsche kunst en beschaving uit vroegere tijden, in den meest uitgebreiden zin; dat zij daartoe de aandacht van zoo velen mogelijk in den lande op dat onderwerp vestigen, aller belangstelling daarvoor inroepen, opwekken, verlevendigen moest, met aansporing om van elke ontdekking, van elke bijzonderheid op het onderwerp betrekkelijk, vooral ook van elk gevaar dat een langer of ongeschonden bestaan van voorwerpen van vroegere kunst of beschaving dreigde, haar kennis te geven, hare hulp en voorlichting in te roepen, en haar de bouwstoffen toe te voeren, of de gelegenheid te openen tot het opzamelen der bouwstoffen voor eene geschiedenis der beschaving en der kunst in Nederland.

Zij begreep dat zij geene verzameling van de *voorwerpen zelve* behoorde te vormen, maar zich moest vergenoegen met het erlangen van berigten, afschriften en teekeningen. Voor eene doelmatige plaatsing der oorspronkelijken, voor zoo ver die niet of niet veilig genoeg op de plaatsen waar zij zich bevonden, bewaard konden blijven, wilde de Commissie van haren raad dienen. Zij kon daarbij de belangen behartigen van openbare verzamelingen waar die bestonden, of ook medewerken tot het vestigen van zulke verzamelingen in gemeenten, die zich eene kleine opoffering wilden laten welgevallen, om, wat uit vroegeren tijd nog in haren omtrek behouden gebleven was en voor hare geschiedenis van eenig belang zijn kon, tegen vernietiging te behoeden, en dienstbaar te maken tot bevordering van wetenschappelijken zin en onderzoek onder hare beschaafde inwoners.

In de eerste plaats moest de Commissie hare benoeming, haar doel en de middelen waarop zij dat doel zou trachten te bereiken, ter algemeene kennis brengen. Daartoe ontwierp zij eenen brief (als bijlage A hieronder volgende), voor welks verspreiding in eenen uitgebreiden kring, zij, bij een opzettelijk schrijven (zie Bijlage B), de welwillende tusschenkomst inriep van eenige hooggeplaatste autoriteiten, commissiën, maatschappijen en ge-

nootschappen; en voor welks inhoud zij in eenige der meest gelezen tijdschriften en dagbladen eene plaatsing verzocht.

De Commissie rigtte zich met haar verzoek aan:

de algemeene Synodale Commissie der Nederlandsche Hervormde kerk, ter verspreiding van haren oproepingsbrief aan de predikanten der verschillende Gemeenten;

den Aartsbisschop en de vier Bisschoppen der Nederlandsche Roomsch-Katholieken voor de H.H. geestelijken der Bisdommen:

den Aartsbisschop en de twee Bisschoppen der Klerezie;

de Maatschappij tot Nut van 't algemeen;

〃 〃 der Nederlandsche letterkunde te Leiden;

〃 〃 ter bevordering der bouwkunst;

de Vereeniging tot bevordering der beeldende kunsten opgerigt door de Maatschappij *Arti et Amicitiae* te Amsterdam;

het Koninklijk oudheidkundig genootschap te Amsterdam;

het Koninklijk Instituut van Ingenieurs te 's Gravenhage;

het Nederlandsch onderwijzers-genootschap;

de Provinciale genootschappen van Friesland, Utrecht, Zeeland, en Noord-Brabant;

het Geschied- en oudheidkundig genootschap te Maastricht, en het Genootschap ter ontwikkeling van Provinciale welvaart te Zwolle.

Voor de opneming van haren oproepingsbrief in tijdschriften en dagbladen, werden aanzoeken gedaan bij de Redacties van den *Gids*, den *Algemeenen Konst en Letterbode*, den *Nederlandschen Spectator*, het *Leeskabinet*, den *Recensent*, de *Letteroefeningen*, de *Boekzaal der Geleerde wereld*, den *Economist*, den *Tijdspiegel*, *de Kunstkronijk*, den *Wekker*, de *Dietsche Warande*, de *Staats-Courant*, de *Provinciale Groningsche Courant*, de *Oude-* en *Nieuwe Rotterdamsche Couranten*, het *Amsterdamsche Handelsblad*, de *Amsterdamsche* en de *Haarlemsche Couranten*, den *Noordhollandschen Tijd*; het *Algemeene Weekblad te Purmerende* uitkomende, de *Provinciale Friesche*, *Utrechtsche*, *Overijsselsche*, *Zeeuwsche*, *Drentsche* en *Noord-brabantsche Couranten*, den *Noordbrabanter*, de *Bredasche Courant* en den *Limburger*.

Door vele dier Redacties, welligt door alle (want de Commissie heeft zich op dat punt niet opzettelijk kunnen vergewis-

sen), is met de meeste welwillendheid aan het verzoek voldaan, zelfs met toevoeging van eenige aanbevelende woorden.

Hare brieven, gerigt aan den Aartsbisschop der Nederlandsche Roomsch-Katholieken, de Bisschoppen van Utrecht, 's Hertogenbosch, Breda en Roermond; de Bisschoppen der Klerezie, van Haarlem en Deventer; het genootschap te Maastricht en het genootschap te Zwolle, bleven geheel onbeantwoord. —

De Synodale Commissie der Nederlandsche Hervormde kerk betuigde in haar beantwoordend schrijven de belangstelling harer leden in het doel, dat de Akademie wenschte te bereiken, maar voegde er de kennisgeving bij: „dat zij als kerkelijke ver„gadering geene gelegenheid had, om aan het verlangen der Aka„demie-Commissie te voldoen.''

Was de Commissie aldus over het algemeen minder gelukkig in het verwerven van medewerking van de zijde der Hooge kerkelijke autoriteiten, zij mag met te meer vreugde vermelden, dat de Bisschop van Haarlem der Nederlandsche Roomsch-Katholieken, de Heer VAN VREE (sedert overleden), en de Aartsbisschop der Klerezie te Utrecht, onder de eersten behoorden, die aan het verzoek der Commissie voldaan en een aantal exemplaren van haren gedrukten brief voor de H.H. geestelijken in hun ressort hebben aangevraagd.

Het verzoek, gerigt aan het Bestuur der Maatschappij *Arti et Amicitiae* te Amsterdam, tot verspreiding van de brieven der Commissie, gaf aanleiding tot eene welwillende en beleefde briefwisseling, over de beste wijze waarop aan de zaak gevolg zou kunnen gegeven worden, maar daarbij is het tot nog toe gebleven. De Commissie moet het betreuren, dat zij niet overal die werkdadige belangstelling heeft mogen aantreffen, waarop zij meende eene billijke aanspraak te kunnen maken; maar des te hooger waardeert en met des te meer dank vermeldt zij de welwillende medewerking, die zij bij zoo velen ondervonden heeft.

Te leur gesteld in hare verwachting, om door tusschenkomst van de Synodale Commissie hare noodiging tot medewerking tot de predikanten der Hervormde Gemeenten in het Vaderland te rigten, en daardoor in elke plaats, vooral ook over kerkgebouwen en kerkelijke archieven een wakend oog te doen houden,

heeft de Akademie-Commissie gemeend, zich te moeten wenden aan Zijne Exellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken, om door diens tusschenkomst hare opwekking ter kennis te brengen van de gewestelijke en de gemeente-besturen, en door het schooltoezigt aan de openbare schoolonderwijzers der verschillende gemeenten in ons Vaderland. De wensch der Commissie vond bij het Departement een gereed gehoor; haar gedrukte brief zal weldra ter kennis worden gebragt of is dit reeds gedeeltelijk, zoo wel van al de gemeente-besturen als van de onderwijzers aan de openbare scholen door het gansche Vaderland, en zoo wordt het onderwerp aanbevolen aan de aandacht en zorgen van hen, die het meest bevoegd en het best in de gelegenheid zijn, om te voorkomen, dat eene ontdekking slechts in eenen beperkten kring bekend wordt, of bijdragen tot de geschiedenis der vroegere beschaving achteloos voorbij gegaan of ook aan beschadiging en vernietiging worden prijs gegeven.

Ook van zijne Excellentie den Minister van Financiën ondervond de Commissie een groot en hoog gewaardeerd bewijs van belangstelling, in de mededeeling van het koninklijk besluit van 23 Maart j.l. N°. 49, waarbij, op des Ministers rapport, vrijdom van port wordt verleend, met inachtneming der algemeene bepaling omtrent het bezigen van kruisband en contreseing, ten behoeve der briefwisseling over dienstaangelegenheden:

1°. tusschen de Commissie ter eenre en de Provinciale benevens de gemeente-besturen ter andere zijde, en

2°. tusschen den Voorzitter en de Leden der Akademie tot dezelfde Commissie behoorende.

Maar het was niet alleen voor de verspreiding van hare oproepingsbrieven, dat de Commissie door welwillende tusschenkomst van verschillende zijden begunstigd werd; ook van meer regtstreeksche bevordering van het haar voorgestelde doel en van onmiddellijke medewerking ontving zij de toezegging van Genootschappen en van bijzondere personen, en reeds ruimschoots mogt zij de bemoedigende ondervinding opdoen, dat aan hare noodiging tot het inzenden van berigten, mededeelingen en teekeningen enz. gevolg werd gegeven.

Door den Heer H. D. M. STEUR te Maassluis werd een aantal voorwerpen ter beschikking van de Commissie gesteld, over welker meest doelmatige bestemming zij dien Heer van haren raad heeft gediend.

Van den Heer Dr. J. H. VAN DISSEL Sz. te Hattem ontving zij, bij drie verschillende bezendingen, de volgende berigten, beschrijvingen, teekeningen en afschriften.

Berigten omtrent:

een beeldje in 1859 in den grond van het klooster Klaarwater, bij het Katerveer in den IJssel gevonden;

een opschrift op eenen steen van de thans gesloopte Hoemoetspoort te Hattem afkomstig, en op het stadhuis aldaar bewaard;

overblijfsels van strafwerktuigen;

drie drinkhorens met beslag;

eene koperen kaarsenkroon met beeldwerk;

twee houten staafjes, denkelijk van keurmeesters van het schapenvleesch en den visch;

eenige penningen op het stadhuis nog aanwezig;

eenige geschreven oorkonden en bescheiden op het voormalige klooster Klaarwater betrekkelijk.

Beschrijvingen:

van het orgel in de kerk te Hattem in 1507 (door J. K. Mr. Orgelmaker vervaardigd) en

van een aantal penningen van de St. Anna schuttersgilde te Hattem.

Teekeningen:

van eene muurschildering in de kerk te Hattem;

van eenen (in twee stukken gebroken) steen met opschrift van 1404, afkomstig van de oude slotpoort te Hattem;

van eene oude steenen doopvont op het stadhuis bewaard;

van den steen met ijzeren ring, waaraan weleer de zoogenaamde Wassenaarskooi hing;

van den penning van de St. Anna schuttersgilde.

van eenen kandelaar van gebakken aarde, gevonden op de plaats waar weleer het slot stond;

van een middeleeuwsch drinkkannetje, ingelijks in den grond aldaar opgedolven, en

van het geheim zegel der stad.

Afschriften:

van een getuigenis van „GHERRET ALBERS *husman wonende „bij Clarenwater*", uit eenen bundel „*papieren raeckende het „convent van Clarenwater*" in het archief van Hattem en

van het „register en memoriaell van de wtgheef aangaande „der borch Hattem an XXIX" (1529);

eindelijk nog de toezegging van afschriften van 20 blzz. van „*incomsten, renthen, pachttyende, thijns, tolle wtter Borch Hat- „tem* 1512", „*Incomsten* etc. *van het Heilige-geest gasthuis*" en „*Incomsten van het St. Anthonij gasthuis*", beide vroeger te Hattem bestaan hebbende.

Van den Heer G. HAASLOOP WERNER te Elburg in onderscheidene bezendingen:

berigt omtrent twee sierlijk gebeitelde pilaren, onlangs opgedolven op het St. Jansdal of 's Heeren Loo bij Harderwijk.

Teekeningen, waaronder verscheidene met schriftelijke toelichtingen van:

de kerk te Vorgten in de Overveluwe, met opgave van bijzonderheden op dat kerkgebouw betrekkelijk;

het oude stadhuis, naderhand St. Catherinen Convent te Elburg, (eene gekleurde houtsnede);

eene gebrande glasschildering in de kerk (te Elburg?);

den zoogenaamden schandpaal te Elburg;

den steen met opschrift in den voorgevel van het voormalige Regthuis tegenover de plaats waar de schandpaal stond;

een zilveren versiersel (misschien tot boogschutters insigniën behoord hebbende), in 1855 bij Elburg opgedolven;

eenen zilveren vogel met ketting, versiersels van eene schuttersgilde, in bezit van den Heer H. A. P. VAN DOMPSELER te Elburg;

een beeldje in relief (Christusbeeldje) op den Zonneberg bij Elburg opgegraven;

eenen schepter van de schipluigilde te Elburg, die met een zilveren schenkblad en twee zilveren bekers thans in bewaring berust bij den notaris G. Hoefhamer te Elburg;

twee teekeningen der zilveren platen, die zich thans nog in den schepter van de genoemde schipluigilde bevinden;

den gedenksteen met opschrift van 1404 uit de slotpoort te Hattem;

de twee steenen met opschriften uit de Hoemoetspoort aldaar;

den graafsteen van Michel Ernst van Bamburg, Drost van Hattem, van het jaar 1422, in de kapel der kerk te Hattem;

den schutters gedenkpenning van Mr. Herman Willem Daendels te Hattum 1786.

een koperen (middeleeuwsch?) oorijzer van ongewonen vorm, buiten de Hoemoetspoort bij Hattem opgegraven op eene plaats, waar vroeger eene sluis bestond;

(afdruk in lak) van het zegel der stad Hattem;

een zilveren vogel met keten, versiersel van St. Maartens schuttersgilde te Epe in de Overbetuwe; bewaard wordende bij den Heer H. Vosselman te Zuik onder Epe;

van eenen diergelijken vogel van de schuttersgilde, te Harderwijk (in 1850) in het archief dier stad bewaard;

van de zilveren keten met platen, penningen, deviezen en wapens van de St. Anna schuttersgilde te Hattem

en nog eens de afzonderlijke teekening in oorspronkelijke grootte van de zilveren plaat, door hertog Adolf in, of kort na 1468, aan de St. Anna schuttersgilde vereerd, en aan de zoo even genoemde keten bevestigd;

eenen middeleeuwschen grafsteen in de kerk van St. Maarten en de H. Moedermaagd te Harderwijk;

eene doopvont van zandsteen, in 1772 door eenen visscher bij Urk uit zee opgehaald en in 1822 in de kerk te Emmeloord op Schokland geplaatst;

eenen steen met opschrift in den westelijken stadsmuur te Hoorn, en het basrelief in de Westpoort dier stad;

drie baksteenen uit het einde der 16de of het begin der 17de eeuw (met eene voorstelling uit de geschiedenis van Su-

sanna, van St. Hubert met het hert, en borstbeelden) bij eene familie te Kampen in bewaring;

twee middeleeuwsche kannetjes van gebakken aarde (zoogenaamde Jacoba-kannetjes), opgedolven in de gracht van het in 1373 gesloopte kasteel Puttenstein onder Oldenbroek, buurschap Wezop, in de Overveluwe (in het bezit van Baron VAN ITTERSUM te Hattem en van den Heer KLEIS te Elburg);

twee kannetjes als de bovengemelde, het eene gevonden bij de slooping van de buitenpoort de *dikke tinne* te Hattem en in bezit van den Heer R. H. SOUMAN aldaar; het andere opgedolven bij den bouw der nieuwe Synagoge aan den IJsselkant te Kampen en in bezit der familie VAN ROMUNDE aldaar, en

een middeleeuwsch kannetje (aan den hals geschonden) bij het sloopen der fundamenten van de kerk te Oosterwolde voor den dag gekomen.

Door den Heer A. C. BON, geplaatst bij het kapitaal kustlicht op de westzijde van Schouwen, werd een koperen gedenkpenning met de borstbeelden van LODEWIJK XIII aan de ééne, en den kardinaal DE RICHELIEU aan de andere zijde, aan de Commissie ter beschikking gesteld.

Van den Heer M. VAN DEN OEVER, burgemeester der gemeente Haaren bij 's Hertogenbosch, werd haar het lemmet van eenen degen van het jaar 1414 aangeboden, en tevens berigt medegedeeld omtrent eenige brandschilderingen op glas, en oude, met kunstig snijwerk versierde meubelstukken, bij bijzondere personen in die gemeenten voorhanden.

Van Jhr. J. G. F. SPENGLER te Koudum in Friesland, erlangde de Commissie de toezegging van in het oude Stavoren en den omtrek dier plaats, in den geest als door de Commissie bedoeld, werkzaam te zullen zijn, en bij gelegenheid die bemoeijingen ook tot andere plaatsen uit te strekken.

Door den Heer F. A. EBBINGE WUBBE te Staphorst, die zich met het Catalogiseren van het archief van Hasselt heeft onledig gehouden, werd hare aandacht gevestigd op eenige haakbussen van ouden en zeldzamen vorm op het Hasseltsche Gemeentehuis voorhanden.

Van Mr. P. W. ALSTORPHIUS GREVELINK, hoofd-inspecteur van

's Rijks politie, ontving zij berigt, omtrent het bestaan van eene groote muurschildering in het gebouw van de Regtbank en gevangenis te Zutphen.

Van het bestuur van het *Departement Zwolle* der *Maatschappij tot Nut van 't Algemeen*, de kennisgeving, dat eene bijzondere Commissie, bestaande uit de H.H. Mr. VAN DOORNINCK, provincialen Archivaris en Mr. J. N. J. HEERKENS, Raadsheer in het provinciaal geregtshof, benoemd was, om zich met de Akademie-Commissie in betrekking te stellen, en tot het door haar beoogde doel medewerking te verleenen.

Eindelijk heeft de Commissie nog met dank een hooggewaardeerd bewijs van belangstelling te vermelden, dat haar in de laatste dagen toekwam, in een schrijven van den Oud-Minister van Oorlog, den Gen. Majr. C. P. VAN MEURS, die haar met begeleidend schrijven, eene menigte geschreven en gedrukte stukken deed toekomen, inhoudende inlichtingen en mededeelingen omtrent de *Commission Royale des Monuments de Belgique*, en tevens den weg openende voor de Akademie-Commissie, om met de Belgische, die van staatswege is ingesteld, eene regtstreeksche betrekking aan te knoopen. Het behoeft niet verzekerd te worden, dat Uwe Commissie van die nuttige aanwijzing, waarmede zij bevoorregd werd, gretig gebruik maken zal, en zich van een onderlinge zamenwerking en welwillend verkeer met de Staats-Commissie van onze zuidelijke naburen, nuttige vruchten belooft.

Uit alle deze opgaven mag de Commissie wel eenig gunstig besluit trekken omtrent den aanvankelijk reeds verkregen uitslag op hare pogingen, en de hoop vestigen dat de ondersteuning, die zij bij hare landgenooten verlangt te vinden, meer en meer algemeen zal zijn, naar mate haar doel en de wijze waarop zij werkt, meer algemeen bekend worden.

Op de ontvangen mededeelingen heeft zij onverwijld het noodige gedaan, om voor eene betere waardering en veilige bewaring van de haar opgegeven overblijfsels der oude vaderlandsche kunst en beschaving, de belangstelling op te wekken van gemeente-besturen, vereenigingen of bijzondere personen. Zij hield daarbij als beginsel in het oog, het blijvend behoud van de voorwerpen op de plaats waar zij behoorden, en waarvoor zij eene

meer onmiddellijke geschiedkundige waarde hebben; daar diende zij middellijk of regtstreeks van haren raad, omtrent de meest geschikte wijze van bewaring en tentoonstelling ten algemeenen nutte. Waar de voorwerpen om bijzondere omstandigheden niet langer eene veilige bewaarplaats konden erlangen, of de belangstelling in hun bezit al te zeer ontbrak, noemde zij de Rijks, de Gewestelijke of de Genootschappelijke verzamelingen en archieven als de meest geschikte inrigtingen ter plaatsing, met of zonder voorbehoud van eigendomsregten voor de eigenaars; of zij vestigde op het onderwerp de aandacht van wetenschappelijke verzamelaars in den omtrek.

Aan oorspronkelijke voorwerpen, die haar werden aangeboden en toegezonden, gaf zij zelve zulk eene bestemming, als met den aard der voorwerpen of de plaats waar zij gevonden werden het best overeenkwam, terwijl zij voor hare eigene verzameling of liever de verzameling der Akademie, slechts teekeningen, plannen, berigten, beschrijvingen en afschriften behield, om die bouwstoffen, naarmate zij vermeerderden, in aantal en gehalte, behoorlijk gerangschikt, onder het meer bepaald toezigt van haar te Amsterdam gevestigd lid, bij de boekerij der Akademie ten algemeenen gebruike beschikbaar te stellen.

Door de Commissie zelve of door hare bemoeijing, werden aan het *Koninklijk oudheidkundig Genootschap te Amsterdam* overgegeven: een schenkkannetje van gebakken aarde te Oosterwolde onder Doornspijk bij het sloopen der kerkfondamenten gevonden; een baksteen, afkomstig van het kasteel Biessel, door eenen zeevloed in de Zuiderzee verzwolgen; een facsimile van het hierboven vermelde Christelijke beeldje van den Zonneberg onder Oldenbroek en de afdruk van het gemeentezegel te Hattem.

Aan het *Zeeuwsch Genootschap van Wetenschappen* te Middelburg werd de gedenkpenning met de borstbeelden van Lodewijk XIII en den kardinaal de Richelieu beschikbaar gesteld, nadat de Commissie eerst zich verzekerd had, dat een exemplaar van dien penning in de koninklijke verzameling te 's Gravenhage niet ontbrak.

Waren er onder de ingekomen berigten enkele, waarvan de

Commissie eene mededeeling aan derden nuttig kon achten, als bijdrage tot hunne wetenschappelijke onderzoekingen, dan liet zij zulk eene kennisgeving niet achterwege blijven. Zoo mogt zij de voldoening smaken, van aan de Commissie voor het voortgezette vervolg op VAN LOONS Nederlandsche historiepenningen, de bewaarplaats van een exemplaar van eenen gedenkpenning aan te wijzen, die tot dusverre nog te vergeefs was gezocht.

De Commissie meende echter niet slechts op de berigten en mededeelingen, die haar regtstreeks en opzettelijk werden toegezonden, handelend of raadgevend te moeten optreden. Ook waar omstandigheden haar ter kennis kwamen, die hare tusschenkomst schenen te vorderen, meende zij dat het wel degelijk op haren weg lag, om die tusschenkomst ook ongezocht te doen werken.

Zoo heeft zij zich, onmiddellijk toen de nieuwsbladen de ontdekking van oude muurschilderingen in de St. Martinikerk te Franeker hadden bekend gemaakt, met het Collegie van kerkvoogden der Hervormde gemeente aldaar in betrekking gesteld, en mogt zij, op haar schrijven, dat met de meeste welwillendheid ontvangen en beantwoord werd, de aangename verzekering ontvangen, dat voor naauwkeurige afteekeningen en beschrijvingen door kerkvoogden gezorgd werd, met voornemen om die stukken bij de verzameling van het provinciaal Friesch Genootschap te Leeuwarden in bewaring te stellen.

Op eene andere bemoeijing, waaraan zij meende zich niet te mogen onttrekken, erlangde de Commissie eenen aanvankelijk minder gunstigen uitslag. Uit de nieuwsbladen had zij vernomen, dat het kerkbestuur van de Hervormde gemeente der beide Avezathen in den Tielerwaard de aanbesteding zouden doen, van het afbreken van het oude kerkgebouw te Kerk-Avezaath, en den opbouw eener nieuwe kerk. Dat gebouw dagteekent in zijnen oorsprong uit een zeer vroeg verleden, naar men wil uit de 10de eeuw. Het kon van groot belang zijn, en zou wel geene groote opofferingen van tijd of geld hebben gekost, om vóór de slooping, eenvoudige schetsteekening, plans, opstand en doorsnede, welligt ook teekening van eenige bouwkunstige deelen en versierselen enz. te vervaardigen, opmerkingen te verzamelen en bijzonderheden op te teekenen omtrent den aard

der bouwstoffen, en vooral ook gedurende de slooping eenige gegevens te erlangen, omtrent den betrekkelijken ouderdom der verschillende deelen van het gebouw, den oorspronkelijken vorm en de onderscheidene wijzigingen daaraan aangebragt: alle bijzonderheden, die voor de geschiedenis van de oude vaderlandsche bouwkunst nuttige bijdragen konden leveren. Zoodra de Commissie aan het berigt van de aanbesteding kennis kreeg, schreef zij aan de kerkmeesters der Gemeente, om hen op een en ander indachtig te maken en te bewerken dat zij met eene wijziging of bijvoeging in de voorwaarden van aanbesteding, of op eenigen anderen weg, de taak van het vervaardigen der hierboven bedoelde teekeningen, beschrijvingen enz. aan den architekt, of den opzigter, die met de leiding van het werk belast werd, mogten opdragen. — Die brief bleef geheel onbeantwoord. Daar intusschen de aanbesteding reeds geschied was, riep de Commissie eene bevriende tusschenkomst in tot het instellen van nader onderzoek en het inwinnen van berigt. Zij vernam toen, dat haar schrijven bij kerkmeesters althans ontvangen was geworden, en tevens kwam zij in het bezit van eenige inlichtingen, ontleend uit een schrijven van den architekt, die den hoogen ouderdom van den kerk nader bevestigden, maar haar tevens het uitzigt benamen, dat die heer zich met den door haar omschreven arbeid zou kunnen of willen belasten. Sedert nam de slooping eenen aanvang, maar werd de Commissie verblijd door het berigt, dat de Heer Ingenieur van den Waterstaat S. van der Toorn te Nijmegen, zoodra hij van de wenschen der Commissie kennis had gekregen, de noodige maatregelen genomen heeft, om, door het doen vervaardigen van teekeningen, de nadeelen zooveel mogelijk te verhoeden, die anders met het afbreken van het gebouw voor de geschiedenis van onzen Nederlandschen kerkbouw waren te wachten geweest.

De Commissie zou welligt in hare pogingen bij het genoemde kerkbestuur of later ook bij andere soortgelijke ligchamen eenen gunstigeren uitslag hebben mogen verkrijgen, indien de synodale Commissie, zoo als hier boven reeds is vermeld, niet gemeend

had zich te moeten onttrekken aan het verzoek, om den opwekkingsbrief aan de predikanten der Hervormde gemeenten met eenige aanbevelende woorden te doen toekomen. Ware die toezending geschied, het onderwerp zou dan ongetwijfeld de aandacht getrokken hebben van hen, die door hunne beschaving en den invloed van hun ambt, meer dan anderen in de gelegenheid zijn om eene krachtige tusschenkomst, waar het noodig is, te verleenen, en de overtuiging van het belang der zaak ook bij de kerkbesturen en de overige gemeenteleden ingang te doen vinden.

Maar ook dán nog zou zich eene andere behoefte blijvend doen gevoelen, waarvan de Commissie in het hier besproken geval de ondervinding heeft opgedaan. Zonder aan de verdiensten te kort te doen van onze Vaderlandsche bouwmeesters, opzigters, of bazen die als bouwmeesters optreden, meent echter de Commissie te kunnen verzekeren, dat bij slechts weinige de noodige ervaring, studie en kennis worden aangetroffen, om de kenschetsende teekenen van den bouwstijl der verschillende tijden juist en behoorlijk te onderscheiden, en een gegrond oordeel te vellen over den graad van belangrijkheid, die aan de overblijfsels van oude gebouwen of kunstwerken moet worden toegekend. Voor zoover in de leden der Commissie de voor zulk eene beoordeeling onmisbare vereischten zich in meerdere of mindere mate vereenigen, en alzoo door hen zelven die taak kon ondernomen worden, zouden zij toch, waar het hun mogegelijk werd hunnen tijd aan de zaak ten beste te geven, niet in de noodzakelijkheid mogen gesteld worden, om geldelijke offers te brengen. Hun zouden de noodige gelden beschikbaar dienen te zijn, zoowel om hunne noodzakelijke reis- en verblijfkosten te bestrijden, als den arbeid te betalen van den teekenaar, wiens hulp zij nu en dan voor het maken van plans, afbeeldingen enz. zouden moeten inroepen. De Commissie kan zich niet ontveinzen dat die uitgaven voor ons Akademie-budget, vooral onder de tegenwoordige omstandigheden, wel eens te bezwarend zouden kunnen worden. Mogt dit, na de ondervinding van een behoorlijk tijdsverloop, werkelijk blijken het geval te wezen, dan zal de Commissie aan de Akademie een voorstel

moeten doen, dat laatstgemelde tot voorziening in de behoefte, bij de Regering, voor wie de zaak toch ook niet van belang is ontbloot, de vereischte aanvraag indiene.

Nog twee andere punten zal de Commissie in ernstige overweging moeten nemen, om welligt ook daarop aan de Akademie een nader voorstel te doen, of met het Akademie-bestuur, als daartoe door het besluit van de algemeene vereenigde Vergadering van 28 April des vorigen jaars gemagtigd, in overleg te treden.

Het eene punt betreft de werkzaamheden der Commissie, die wel eens wat te talrijk en druk konden worden, om door één harer leden (want verdeeling van de werkzaamheden tusschen de verschillende leden is niet wel mogelijk) te kunnen worden waargenomen Tot nu toe is dit geschied, maar niet zonder eenig bezwaar; op den duur, ook zelfs zonder dat de briefwisseling zich uitbreidde, zou geen der leden, tusschen zijne talrijke overige verpligtingen, zoo veel tijd aan deze zijne bijkomende betrekking kunnen wijden; de hulp van eenen Secretaris, tweeden Secretaris of amanuensis, zou dan onvermijdelijk, en daartoe een kundig mensch wien het niet aan beschaving en kunstzin ontbrak, dienen aangezocht te worden. Zulk een zou echter dan op eene billijke wijze voor tijd en moeite eene geldelijke schadeloosstelling behooren te erlangen.

Het andere punt betreft de voorziening in de behoefte aan het aanknoopen van betrekkingen met bepaalde personen in verschillende deelen des lands, geschikt en genegen om in hunnen omtrek de belangen, waarvoor de Commissie optreedt, in haren naam te behartigen. De door het Departement der Maatschappij tot Nut van 't algemeen te Zwolle benoemde Commissie, waarvan hierboven gesproken is, zou in dit opzigt in de behoefte voor de provincie Overijssel of een gedeelte van dat gewest kunnen voorzien. Maar het is niet onwaarschijnlijk dat de tusschenkomst en het toezigt van gemagtigden of Correspondenten in elke provincie, of misschien wel in elk arrondissement gevorderd zullen worden; en in dat geval zou de Commissie de bevoegdheid moeten erlangen, om, al of niet in overleg met het Akademie-bestuur, zulke medewerkers te noodigen, om hunne diensten tot het beoogde doel beschikbaar te stellen.

Voorshands echter heeft zij nog niet gemeend daartoe te moeten overgaan, in afwachting van meerdere ondervinding, en de kennismaking van bevoegde personen, die zij als een der gevolgen van de verspreiding harer gedrukte brieven wel mag verwachten. Zij hoopt middelerwijl niet te vergeefs te zullen rekenen op de warme belangstelling en de ijverige medewerking van de leden der Koninklijke Akademie, waar die in den omtrek hunner woonplaats middellijk of regtstreeks, ten nutte van hare zaak hunnen invloed kunnen doen werken.

Aan de haar toegekende bevoegdheid, om zich een of meer leden der Akademie toe te voegen, heeft de Commissie nog geen gebruik gemaakt. Behalve dat zij daarvan de noodzakelijkheid nog niet had gevoeld, begreep zij ook, dat tot nog toe hare werkzaamheden daardoor niet vereenvoudigd of gemakkelijker gemaakt, althans niet van de schouders van een der leden, gedeeltelijk op een ander zoude kunnen overgebragt worden. Bovendien zouden de bezwaren, in het bepalen van eenen tijd die ieder schikte voor het houden van bijeenkomsten (iets dat nu reeds dikwerf niet weinig moeite inhad), even als de reis- en verblijfkosten vrij wat vermeerderen.

De Commissie hoopt, dat haar verslag bij de Akademie tot de overtuiging zal geleid hebben, dat zij naar haar beste vermogen aan het in haar gestelde vertrouwen beantwoord, de haar toevertrouwde taak behartigd en aanvankelijk reeds eenige gunstige uitkomsten op haar streven verkregen heeft. Zij geeft gaarne de hernieuwde verzekering, dat zij met onverdroten ijver op den ingeslagen weg voortgaan en dankbaar gebruik zal maken van elke aanwijzing, elken wenk, die men haar in het belang der zaak wel zal willen geven.

En hiermede zou de Commissie haar verslag als geëindigd kunnen beschouwen, indien zij niet nog een kort, maar hartelijk gemeend woord van dank had uitgesproken aan den Algemeenen Secretaris der Akademie, aan wiens vriendelijke zorgen, onvermoeiden ijver en doelmatige schikkingen zij het grootendeels verschuldigd is, wanneer zij van den haar toevertrouwden last zich tot tevredenheid harer lastgevers heeft kunnen kwijten.

Zij biedt hem dien dank, terwijl zij zich bij voortduring in het genot zijner welwillende medewerking aanbeveelt, en zijne toegevendheid inroept, waar zij hem, bij zijne talrijke en gewigtige werkzaamheden, misschien wel eens wat veel moeite mogt geven. —

C. LEEMANS,
W. MOLL,
W. N. ROSE,
L. J. A. VAN DER KUN.

Bijlage A.

De Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam heeft in de vereenigde vergadering van de beide Afdeelingen, gehouden op den 28sten April jl., als hare meening uitgesproken: „dat de zorg voor het opsporen, het behoud en het be„kendmaken van overblijfsels der vaderlandsche kunst en be„schaving uit vroegere tijden, tot hare roeping behoort."

Voor het belang van zulk een waken zal wel geen bewijs worden gevorderd. De beoefening der geschiedenis kan de bouwstoffen niet ontberen, die de overblijfsels uit vroegere tijden alleen haar kunnen leveren, en wie er prijs op stelt zich bekend te maken met den zin, de zeden en gebruiken van het voorgeslacht, of zich eene heldere voorstelling wenscht te vormen van de onwikkeling van vroegere beschaving en kunst, hij zal elke, ook de geringste bijdrage waarderen, waardoor die kennis kan worden bevorderd, hij zal de pogingen toejuichen, om de aandacht op die bouwstoffen en bijdragen te vestigen, en te verhoeden, dat die, ook al schijnen zij den oppervlakkigen beschouwer onbeduidend, aan vernietiging prijs gegeven of veronachtzaamd blijven; hij zal het niet onnut achten, dat die bij-

dragen aan het oordeel worden onderworpen van hen, die in de gelegenheid en bevoegd zijn, om over hunne waarde een oordeel uit te spreken. Die pogingen moeten er toe leiden, om waar het slechts mogelijk is, gebouwen en gedenkteekens, waaraan zich de herinnering van roemruchtige feiten of groote mannen verbindt, tegen ondergang of verwaarloozing te bewaren; kunststukken van vroegere tijden, overblijfsels van vroegere beschaving tegen vernieting, slooping, beschadiging, verminking, ook tegen goed gemeende, maar dikwerf verderfelijke en onoordeelkundige herstelling, bijwerking, vervorming te behoeden, en waar het behoud dier voorwerpen niet langer mogelijk is, door naauwkeurige teekeningen, plans enz., of beschrijvingen, voor de toekomst in het gemis der oorspronkelijken te voorzien. Zoo zullen schatten van bouwstoffen verzameld kunnen worden met betrekkelijk geringe opofferingen, en zij, aan wie de bewaring en schifting dier bouwstoffen wordt toevertrouwd, zullen de gelegenheid erlangen, om voor hare bewerking de beste bouwmeesters op te sporen, of waar deze laatste zich aanmelden, hun den toegang dier schatten te openen en hun het gebruik gemakkelijk te maken.

Om zulk een veel omvattend doel te bereiken is niet slechts eene talrijke, maar is eene algemeene deelneming en medewerking onmisbaar. De leden der Koninklijke Akademie van Wetenschappen kunnen, ook bij den besten wil en met de meeste ingenomenheid voor de zaak, hunne aandacht en zorgen niet opzettelijk en voortdurend aan het onderwerp wijden; hunne ambtsbetrekkingen, hunne studiën en verpligtingen, ontnemen daartoe, althans verreweg aan de meesten hunner, de gelegenheid. Bovendien wonen zij niet op zulk eene wijze door het geheele land verspreid, om er op te kunnen rekenen, dat door hen overal en vooral in min bekende, afgelegene en kleinere plaatsen, waar dikwerf het gevaar het meeste dreigt, een wakend oog gehouden, laat staan dat opzettelijke onderzoekingen en nasporingen in het werk gesteld zouden kunnen worden. — In dit opzigt vooral moet de hulp en tusschenkomst van andere belangstellende personen worden ingeroepen.

Daartoe, en tot het beramen en in werking brengen van alle andere middelen voor het door haar gewenschte doel, benoemde de Akademie eene Commissie uit haar midden.

Die Commissie komt thans tot U, met de bede om uwe belangstellende medewerking, eene medewerking die iedereen, naar de omstandigheden waarin hij geplaatst is, haar kan schenken, en wier uitbreiding in wijderen omvang en tot meer werkzame bemoeijingen, zij dubbel dankbaar zal erkennen.

Wat door U zelven, door uwen invloed tot het opsporen, het behoud en het bekend maken van overblijfsels der vaderlandsche kunst in den uitgebreiden zin van dat woord, kan worden verrigt, kan de Commissie niet beslissen; een ieder zal met zich zelven daartoe te rade gaan en de middelen beoordeelen, die hem in dit opzigt beschikbaar zijn. Maar de Commissie zal zich ten hoogste aan U verpligt rekenen, wanneer gij van *elke* ontdekking die ter uwer kennis komt, van het bestaan van overblijfsels en kunstwerken, als de hier bedoelde, van gevaren die hen dreigen, van achtelooze behandeling waaraan zij bloot staan, en van alle omstandigheden wier bekendheid van eenig belang geacht kan worden, nu en dan, en in dringende gevallen onverwijld, haar wilt in kennis stellen, en, waar het U mogelijk is, beschrijvingen, teekeningen en plans laten vervaardigen van hetgeen niet langer kan bewaard blijven; of bij de Commissie voorstellen doen, hulp en inlichtingen vragen, waar die tot bereiking van het oogmerk U wenschelijk schijnen.

Uwe brieven en bezendingen zouden daartoe gerigt kunnen worden, in dringende gevallen met de *post* of andere snelle gelegenheden, waar minder spoed vereischt wordt, of de paketten te zwaar mogten zijn, langs eenen *min kostbaren weg*, aan het volgende adres:

Aan de
Koninklijke Akademie van Wetenschappen
(*Voor de Commissie voor overblijfsels der Vaderlandsche Kunst*)
te Amsterdam.

De voorwerpen, waarop de Commissie uwe aandacht inroept, omvatten de overblijfsels van kunst en beschaving uit vroegere tijden, in den meest uitgebreiden zin des woords:

Bouwkunst, zoo openbare gebouwen en gedenkteekenen, als bijzondere woningen of gedeelten van gebouwen;

Beeldhouw- en Schilderkunst, zoo wel waar die aan de bouwkunst ondergeschikt en ter versiering dienstbaar waren gemaakt (dus de muurschilderingen of zoogenaamde fresko's vooral niet te vergeten), als waar van haar vrij en onafhankelijk werken de gewrochten zijn achtergelaten;

Beeldhouw- en Snijwerk in hout, ivoor, been en dergelijke stoffen; werken in gebakken aarde; in metaal; boetseer,- graveer- en drijfwerk; werk in en op glas, en edelgesteenten; voortbrengsels van nijverheid en ambachten; huisraad, gereedschap, wapenen, werktuigen, kleeding, versiersels, zoowel de ruwere en meest eenvoudige, als zulke, die van eene meer ontwikkelde beschaving of van eene meer verfijnde weelde getuigen.

Ook op voorwerpen van meer wetenschappelijken aard, munten en gedenkpenningen, zegels, handschriften, vooral wanneer die zich door hunne bewerking, hunne miniatuurteekeningen, fraaije initialen en andere versieringen kenmerken, en diergelijken, wordt de opmerkzaamheid gevestigd.

Uwe berigten en verdere mededeelingen omtrent al deze of diergelijke onderwerpen zullen bij de Commissie met ingenomenheid ontvangen, in de *Verslagen* aan de Akademie en in het openbaar gegeven, met bijvoeging van de namen der inzenders in dank vermeld worden, en de overtuiging, dat door U tot eene goede onderneming is bijgedragen, zal U eene beloonende aanmoediging zijn, om het, met welwillende belangstelling begonnen werk met ijver voort te zetten, en door woord en voorbeeld ook anderen daartoe aan te sporen.

In de aangename hoop, dat zij hare bede niet vruchteloos

tot hare landgenooten zal rigten, heeft de Commissie de eer U de verzekering harer meeste hoogachting aan te bieden.

AMSTERDAM, September 1860.

De Commissie der KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN, *tot het opsporen, het behoud en het bekend maken van overblijfsels der vaderlandsche kunst en beschaving uit vroegere tijden.*

C. LEEMANS, *Leiden.*
W. MOLL, *Amsterdam.*
W. N. ROSE, *'s Gravenhage.*
L. J. A. VAN DER KUN, *'s Gravenhage.*

Bijlage B.

In de vereenigde vergadering harer beide Afdeelingen, gehouden op den 28sten April j.l., heeft de Koninklijke Akademie van Wetenschappen TE AMSTERDAM eene Commissie uit haar midden benoemd, die zich ten doel zou stellen *het opsporen, het behoud en het bekend maken van overblijfsels der vaderlandsche kunst en beschaving uit vroegere tijden.*

Dr ondergeteekenden, leden dier Commissie, hebben gemeend aan de hun toevertrouwde taak niet beter te kunnen voldoen, dan door een beroep op de algemeene medewerking en belangstelling van hunne landgenooten. Daartoe trachten zij in eenen brief, welks inhoud U

uit de hier nevens gevoegde Bijlage blijken zal, hunne bedoeling en wenschen in eenen uitgebreiden kring kenbaar te maken.

Maar, opdat zij daarbij geen verzuim zouden begaan, en vooral ook omdat zij zich overtuigd houden dat U

aanbevelende tusschenkomst bij de

hun eenen krachtigen waarborg zal leveren voor eenen goeden uitslag op hunne poging, nemen zij de vrijheid, zich tot U

te rigten, met de beleefde vraag, of het hun vergund zal zijn, een aantal afdrukken van hunnen brief, natuurlijk vrachtvrij, aan U te doen toekomen, opdat elk dezer —, mogt en kon het zijn met eene aanbeveling van uwe zijde —, bij eene eerst passende gelegenheid aan de worde ingesloten, en alzoo op eene zekere en onkostbare wijze zijne bestemming bereike.

Zoo haar dit verzoek door U wordt toegestaan, neemt de Commissie tevens de vrijheid, zich aan te bevelen voor eene opgaaf van het aantal exemplaren van den bedoelden brief dat door U tot het bedoelde oogmerk voor de noodig geacht en alzoo van de Commissie tegemoet wordt gezien.

De Commissie vleit zich, dat zij niet te vergeefs op Uwe welwillende en veel vermogende medewerking zal gerekend hebben. Zij heeft de eer U reeds vooruit van hare dankbaarheid, en tevens ook van hare meeste hoogachting, de opregte verzekering aan te bieden.

AMSTERDAM, September 1861.

De Commissie der KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN, *tot het opsporen, het behoud en het bekend maken van overblijfsels der vaderlandsche kunst en beschaving uit vroegere tijden.*

C. LEEMANS, *Leiden.*
W. MOLL, *Amsterdam.*
W. N. ROSE, *'s Gravenhage.*
L. J. A. VAN DER KUN, *'s Gravenhage.*

Wordt besloten, na dankzegging aan de Commissie, dit Verslag in het Proces-Verbaal dezer zitting op te nemen en afdrukken daarvan ter beschikking te stellen van de Commissie.

Bij monde van den Voorzitter wordt de Commissie geluk gewenscht met hetgene zij tot dusverre reeds tot stand bragt, en de hoop uitgedrukt, dat haar ijverig pogen met den besten uitslag moge worden bekroond.

VIII.

De Voorzitter berigt, dat, volgens Art. 16 Org. Regl., de voorrang der Akademie overgaat op de Natuurkundige Afdeeling, en dat haar Voorzitter na goedkeuring des konings zal worden algemeene Voorzitter.

De Voorzitter sluit daarop de Vergadering.

TER GEDACHTENIS

VAN

Mr. J. ACKERSDIJCK.

DOOR

H. J. KOENEN,

Secretaris der Letterkundige Afdeeling *).

Binnen weinige maanden, Mijne Heeren, is ons hooggeschat medelid de Hoogleeraar Ackersdijck zijnen ambtgenoot Holtius, dien ik nog niet lang geleden van deze zelfde plaatse mocht herdenken, in het graf gevolgd. Beiden, twee der degelijkste geleerden van de eerste helft dezer eeuw; — beiden, schrandere en gelukkige beoefenaars van verwante vakken, tot het gebied van de rechts- en staatswetenschap behoorende; — beiden, mannen, die niet slechts hier te lande de instellingen, aan welke zij het hoogleeraarambt bekleedden, tot bijzondere eere verstrekten, maar ook den wetenschappelijken roem onzes Vaderlands in den vreemde grootelijks wisten te doen waarderen; — beiden uitstekende vertegenwoordigers van grondige we-

---

*) Voorgedragen in de Gewone Vergadering der Afdeeling van den 14den October 1861.

tenschap in de Nederlandsche provinciën, die thans het Koningrijk België uitmaken; ofschoon in een ander opzicht hunne richting in het maatschappelijke en staatsleven aanmerkelijk verschilde. HOLTIUS, van hart en ziel aanhanger der zoogenaamde historische school; eene richting, die ook op menig ander gebied een eigenaardig karakter aan zijne denkwijze verleende; — ACKERSDIJCK, de eerste invloedrijke leeraar hier te lande eener echt-liberale Staatshuishoudkunde, toen hare voorschriften door de Regeringen nog heinde en ver werden miskend; de man, voor wien onafhankelijkheid *van*, en niet zelden oppositie *tegen* het Gouvernement, waar het de lessen der wetenschap miskende of uit het oog verloor, heilige plicht was, zonder aanzien des persoons tegenover wie het ook zijn mocht te vervullen, ja, hem als de roeping zijns levens voorkwam, en die doordrongen was van de vaste overtuiging, dat eenmaal die beginselen, in spijt van allen tegenstand, moesten en zouden zegepralen.

In beiden was eene groote helderheid en scherpte des verstands de toongevende eigenschap, die, hetzij bij korteren of uitvoerigen arbeid, voorzat, gevoegd bij eene groote vaardigheid en keurigheid van mondelinge en schriftelijke voordracht; ofschoon HOLTIUS zich bij voorkeur op het veld der oudheidkundige wetenschap bewoog, terwijl ACKERSDIJCK gaarne de vruchten zijner nasporingen op het gebied van het staatsleven gelden deed; en HOLTIUS er vooral behagen in vond, om over ingewikkelde of weinig gekende toestanden van het rechtswezen in lang vervlogene tijdperken het licht van zijn scherpzinnig onderzoek te verspreiden: ACKERSDIJCK daarentegen zich in zonderheid ijverig betoonde om de banen van vrijheid, verlichting en menschlievendheid aan te wijzen en te openen, die door den Regent en den Wetgever moeten worden ingeslagen en bewandeld, om het waarachtig welzijn der volkeren, hun toenemen in welvaart en geluk, in de naderende toekomst met gunstigen uitslag te bevorderen.

De een betrad eenen weg, die hem tot den Nederlandschen VON SAVIGNY of HUGO konde vormen; de ander volgde de voetstappen van eenen ADAM SMITH of JEAN BAPTISTE SAY; bij

den een stond de vraag naar historisch recht op den voorgrond, terwijl de ander het oog hield gevestigd op de lessen der Staatshuishoudkunde en de gegevens der Statistiek.

De een zoowel als de ander had eene uitgebreide kennis van menschen en volken, van landen en staten, op herhaalde reizen of bij een voortgezet verblijf onder vreemden verkregen, welke hem vrijwaarden voor die bekrompenheid van blik, die beperktheid van gezichtseinder, die wel eens aan dezulken eigen zijn, aan wie het niet of schaars ten deel valt, de grenzen van een weinig uitgestrekt gebied, ter vermijding der eenzijdigheid, die eene huisvaste, weinig talrijke, door overmatige gehechtheid aan het oude zich kenmerkende bevolking aankleeft, te overschrijden.

Bij Ackersdijck was die gewoonte, om tot bevordering eener onbekrompene denkwijze en tot opzameling van allerlei nuttige kennis en ervaring, uitgebreide en veelsoortige reizen te ondernemen, een der meest kenschetsende karaktertrekken van zijn wetenschappelijk leven; en zelden heeft iemand met meerdere juistheid en volledigheid den eigen aard van zijn werken en streven bij het betreden zijner wetenschappelijke loopbaan geteekend, dan onze ontslapen Akademiebroeder, toen hij het hem opgedragen gewone hoogleeraarambt in de staats- en historische wetenschappen te Luik in 1828 aanvaardde met die belangwekkende Redevoering: *Over het nut, hetwelk vooral de geschied- en staatkundige studiën uit het doen van buitenlandsche reizen kunnen ontleenen.* Immers, indien reeds in de Oudheid, hoe ingenomen ook de Grieken tegenover den toestand der zoogenaamde *barbaren* met hunne eigene beschaving mochten zijn, uitstekende mannen zich vormden door het bereizen van vreemde landen, hoe zou niet in onze dagen, nu het niemand zal in de gedachten komen om andere beschaafde natiën met den schimpnaam van Barbaren te bestempelen, het bezoeken van uitlandsche, in sommige opzichten meer gevorderde volkeren, overvloedige vrucht voor het Vaderland opleveren? Zijn niet zij, die geroepen worden, om hunne landgenooten op de baan eener hoogere beschaving voor te gaan, eenigermate gehouden om dat

middel tot eene meer dan gewone ontwikkeling in het belang hunner gewichtige bestemming aan te grijpen? En had niet ACKERSDIJCK in het voorbeeld van den door hem hooggeschatten G. K. VAN HOGENDORP het voorbeeld voor oogen, hoe, vooral tot het opzamelen van statistieke kennis, het bezoeken van alle de gedeelten des rijks zoowel als van andere gewesten, eene uitnemende nuttigheid had?

Zoo heeft hij dan ook achtereenvolgens, niet alleen onderscheidene gedeelten van ons Vaderland, maar ook Duitschland, Italië, Zwitserland, en Engeland, ja zelfs Rusland, Spanje, Oostenrijk, waarheen in onze eeuw nog zeer weinige Nederlanders hem voorgegaan waren, bezocht, en na zijne reizen schatten van kennis en wetenschap opgelegd, die hij, te huis gekeerd, gewoon was in de keurigste orde als in magazijnen van verkregene ervaring te rangschikken, en soms voor een kleiner of meer uitgebreiden kring beschreef of in het licht stelde. Zoo bezit men van zijne hand beschrijvingen van zijne reizen, niet slechts in de vaderlandsche provinciën, waar hij onder anderen de Koloniën van Weldadigheid aan een grondig en naauwkeurig onderzoek onderwierp, maar ook in Rusland, in Hongarije, in Silezië en elders.

In de Staatshuidhoudkunde was onze ACKERSDIJCK een bewonderaar en volger van den wijsgeerigen ADAM SMITH, wiens sterfjaar zijn geboortejaar geweest was, en tot wiens meerdere bekendheid hier te lande hij niet weinig heeft bijgedragen. Hij heeft hem in eene Akademische rede herdacht en aangeprezen, die in onze taal in het Tijdschrift van zijnen Vriend en Medestander SLOET, voor wien hij groote achting en vriendschap koesterde, is in het licht verschenen.

Dikwijls heeft men het betreurd, dat ACKERSDIJCK zich daarbij heeft bepaald, zonder de leeringen van den grooten Schotschen Staatshuishoudkundige tot een leerboek dier zoo belangwekkende Wetenschap in onze taal te verwerken: immers in dat geval zouden de beginselen eener echt-liberale economie hier te lande veel spoediger wortel hebben gevat; ja men beklaagde zich wel eens, dat het noodig scheen, dat een of ander onbekookt plan

van bijzondere personen, of wel een niet genoegzaam doordacht Ontwerp van Wet, met de gezonde beginselen in strijd, aan het licht kwam, om den beroemden Utrechtschen Hoogleeraar zijne scherpe pen te doen opvatten, ten einde tegen de heillooze gevolgen van een beginselloozen maatregel te waarschuwen. De Staatshuishoudkunde toch is een vak, dat gedurige toepassing op de verschijnselen van elk land en van iederen leeftijd vereischt, om niet in de sfeer der algemeenheden te blijven verwijlen, zoo als dan ook het voorbeeld daarvan is gegeven door den grooten Vader dezer wetenschap, wiens onsterfelijk werk niets minder is dan afgetrokken en zwevende in den luchtkring van het dénkbeeldige. Maar Ackersdijck was er levendig van doordrongen, dat zijne eerste en voornaamste roeping bestond in het vormen van leerlingen zijner waardig, zoodat hij zich deswege minder geneigd betoonde om als Schrijver voor het algemeen op te treden.

Aan zijne vrienden beleed hij wel eens, dat de bestendige bemoeienis om schatten van geleerdheid en ervaring op te stapelen en in keurige orde te schikken, hem niet zelden verleid had om veel van zijnen tijd, die het grooter publiek had kunnen te stade komen, aan het werk der verzameling en bewerking der bouwstoffen te besteden *).

Vooral zijn de verdiensten van Ackersdijck groot geweest ten aanzien van de beoefening der Statistiek, tot welker bevordering en bearbeiding hij meer bijzonder zijne reizen en briefwisseling deed strekken, en waarover zijne collegiën door allen die ze met eenige aandacht hebben bijgewoond, hoogelijk geroemd worden.

---

*) Dit ter beantwoording der vraag: waarom de Hoogleeraar Ackersdijck geene meerdere vruchten zijner studiën voor het Publiek in het licht deed verschijnen. Een ander antwoord daarop geeft een brief, dien de Auteur van dit levensbericht reeds in 1847 (den 27sten Maart) van den overledene ontving, en waarin gezegd wordt: „Mijne gezondheid is zoo zwak, dat ik weinig doen kan om het goede te bevorderen, waartoe ik anders zoo gaarne zoude bijdragen. Sedert vijf of zes weken ben ik weder ziek, en dat is ook de oorzaak dat ik niet eerder heb geschreven.”

Met groote ingenomenheid aanvaardde hij dan ook op reeds ver gevorderden ouderdom de betrekking van Voorzitter der Rijks-commissie voor dat vak, vóór eenige jaren hem met algemeene toejuiching opgedragen; ofschoon hem daarin menige teleurstelling wachtte: want het is eene onmiskenbare waarheid, dat, wanneer men bij het verzamelen der bijdragen voor de wetenschap der Statistiek niet door genoegzame medewerking van de zijde van het algemeen ondersteund, maar veeleer tegengewerkt wordt, de gegevens òf onvolledig blijven, òf onbetrouwbaar worden. Zijne gezondheid en krachten hebben hem daarenboven niet toegelaten, zich aan dezen werkkring zoo lang en op eene zoo vruchtbare wijze toe te wijden, als hij zich dit in zijn blakenden ijver voor een geliefkoosd vak wel had voorgespiegeld.

Tweemaal, Mijne Heeren, heb ik met Ackersdijck een Congres van Staatshuishoudkunde ter bevordering van de toepassing der beginselen van handelsvrijheid en internationaal verkeer bijgewoond; eenmaal in 1847, en daarna wederom ten jare 1856. Vooral den eersten keer had ik ruime gelegenheid om het groote gezag en den uitgebreiden invloed waar te nemen, dien het uitstekend onderwijs, door Ackersdijck reeds jaren geleden in de Staatswetenschappen aan de Luiksche Hoogeschool gegeven, en 't welk hem in zijne gewezene leerlingen Belgiës uitmuntendste Staatsmannen deed hervinden, hem sints lang had verworven. Ook dáár verschafte zijne keurige en heldere voordracht hem op nieuw een onafgebroken luisterend gehoor. Men bewonderde de klaarheid en eenvoudigheid zijner voorstelling, den toon van diepe overtuiging en gemoedelijken ernst, en de volheid en veelheid van juiste inzichten en fijne opmerkingen, welke den ervaren Spreker, die zich van het fransch nog altijd zoo juist en treffend wist te bedienen, bestendig kenmerkten. Ook in 1856 verloochende zich de warme belangstelling in zijne taal niet, ofschoon hij toen eene snaar heeft geroerd, die velen zijner landgenooten zeer onaangenaam trof, en enkele min juiste beweerden in het afkeuren van de handelingen der Regering hem dezerzijds eenige, naar het schijnt, niet ongegronde terechtwijzin-

gen hebben doen geworden. Ook in de Congressen ter bevordering van het boetestelsel in de gevangenissen, stelde ACKERSDIJCK levendig belang; gelijk mede al wat op de zaak van de vrijmaking der Slaven in West-Indië betrekking had, op zijne ijverige deelneming mocht rekenen.

Gij houdt het mij ten goede, Geachte Medeleden, dat ik ditmaal niet heb gemeend, een in bijzonderheden afdalende levensbericht van onzen ACKERSDIJCK te dezer plaatse te moeten voordragen. Bij de prijzenswaardige gewoonte, die heden ten dage bij sommige onzer wetenschappelijke vereenigingen bestaat, om van hare afgestorvene medeleden uitvoerige levensberichten te doen vervaardigen door Schrijvers, die hen van zeer nabij gekend hebben, en daaraan soms een geruimen tijd èn tot verzameling van bouwstoffen èn ter uitwerking kunnen toewijden, wordt het ondoenlijk, om niet tot herhalingen derzelfde bijzonderheden aanleiding te geven, of geheel onvolledig te blijven; vooral wanneer het eenen man geldt, wiens onderwijs men moet genoten hebben, om het, wanneer het de hoofdwerkzaamheid zijns levens was, voldoende te kenschetsen. Want de levensloop van eenen Geleerde als ACKERSDIJCK, die er zich vooral op toeleide om voor zijne akademische toehoorders te werken, kan niet zoo rijk zijn in groote in het oog vallende bedrijven, als in die schatten van overdenking en studie, welke hunne renten in de wel bezochte gehoorzaal afwerpen, en wier vruchten de maatschappij nog in volgende jaren zal inoogsten, wanneer de mannen, door zulke leeraars gevormd, aan het roer van den Staat geplaatst, of in het behandelen der publieke zaak of het voorstaan en verdedigen der edelste wetenschappelijke belangen eener zich steeds meer ontwikkelende Maatschappij zullen werkzaam zijn. Wie zijne talenten en vermogens, zijne kennis en ervaring aan de opleiding

der jongelingschap toewijdt, hij werkt aan het belang der toekomst, even als de boomkweeker die den lommer en het ooft voorbereidt, in welks verkwikkende schaduw en verfrisschend genot het volgende geslacht zich zal verheugen, wanneer de planter in het stille graf, onbewust van den rijkdom der vruchten zijner werkzaamheid in dit leven, het dagen van den morgen eens nieuwen levens verbeidt.

TER NAGEDACHTENIS

VAN

THEODORUS WILLEM JOHANNES JUYNBOLL,

DOOR

M. J. KOENEN,
Secretaris der Letterkundige Afdeeling *).

Den 16[den] September dezes jaars, Mijne Heeren, heeft onze Afdeeling wederom een zeer geleerd en verdienstelijk medelid verloren, tot wiens nagedachtenis ik het mij een aangenamen plicht reken, eenige woorden in uw midden te spreken. Want, ofschoon dàt vak van Taal- en Letterkunde, waartoe zijne studiën voornamelijk betrekking hadden, niet behoort tot het gebied, waarop ik mij gewoonlijk beweeg, ik heb toch over dat zoo hoogbelangrijke veld bestendig den blik laten gaan; en daar het thans den eersten beoefenaar der Semietische talen geldt die aan onze Afdeeling ontvallen is, wil ik trachten u het standpunt aan te wijzen, waarop zich onze JUYNBOLL, naar mijn inzien, in de wetenschappelijke ontwikkeling van onze dagen, bepaaldelijk hier te lande, bevonden heeft. Eene beoordeeling zijner werken, die hier ter plaatse ook niet gevorderd wordt, moet ik natuurlijk aan anderen overlaten.

Men vindt van tijd tot tijd in de geschiedenis van den menschelijken geest mannen, die eene nieuwe baan openen, en van wie eene nieuwe ontwikkeling der wetenschappen, die zij be-

---

*) Voorgedragen in de Gewone Vergadering der Afdeeling van den 9den December 1861.

heerscht hebben, dagteekent. Zoo was het op 't gebied der oude klassieke letteren en bepaaldelijk voor het Grieksch met eenen HEMSTERHUIS gesteld; zóó in de studie van het Oostersch met den beroemden ALBERT SCHULTENS. Die plaats moet in onze eeuw, bij de herleving van onze nationaliteit en de nieuwe vlucht, welke toen hier te lande in onderscheidene vakken van menschelijke kennis werd waargenomen, — op het uitgestrekte veld der oostersche letteren worden toegekend aan HENDRIK ARENT HAMAKER. Tot op dien tijd heerschte de school der SCHULTENSEN, vertegenwoordigd door eenige harer niet onwaardige leerlingen, onder wie het grammatisch gezag van SCHRÖDER bijna algemeen als bij overlevering werd in stand gehouden. HAMAKER, zelfstandig leerling van WILLMET, krachtvol tevens en vrijzinnig van geest, vol zelfgevoel en hakend naar duurzamen naroem, sloeg eene nieuwe baan in. Indien vóór SCHULTENS de Hebreeuwsche taalkennis een onbetwist oppergebied bij de beoefening van het Oostersch gehandhaafd, een koninklijken scepter gezwaaid had; — indien de SCHULTENSEN voor hare leemten en duisterheden in den steeds milder vloeienden stroom der Arabische letteren een nieuwen toevloed van hulpmiddelen hadden gevonden: *nu* brak een geheel nieuwe dag aan. Want, schoon de grammatische beoefening van het Hebreeuwsch dezelfde als vroeger bleef, zoodat er in dezen geene afwijking van de beginselen der School van SCHULTENS kan worden opgemerkt, terwijl die beginselen slechts met meer juistheid en naauwkeurigheid werden toegepast, en vooral het syntactische gedeelte veelvuldig werd ontwikkeld, evenwel werd door HAMAKER in ons Vaderland de richting en het doel der oostersche studiën geheel gewijzigd. De beoefening toch van het Semietisch werd niet meer, gelijk bij zijne onmiddelijke voorgangers, geheel en al dienstbaar gemaakt aan de kennis van de Hebreeuwsche taal; maar de kennis van het Hebreeuwsch moest, gelijk die der overige Semietische dialecten, HAMAKER dienen om tot het inzicht van den aard en het wezen van den Semietischen taalstam op te klimmen. Hij trachtte alle die taaltakken en tongvallen in zijne studie te omvatten, en alzoo tot het wezen van de Semietische taal door te dringen. Bij zijne steeds

verder zich uitbreidende nasporingen, trok hij ook het Sanskrit binnen den kring van zijn onderzoek, en zou, indien hij langer in het leven ware gespaard geworden, zijn grootsch ontwerp, om alle bekende talen aan zijne scherpzinnige spraakvorsching te onderwerpen en alzoo tot de algemeene grammatica op te klimmen, — een ontwerp, dat hij met den schranderen, maar wel eens wat buitensporigen BILDERDIJK gemeen had — waarschijnlijk tot op eene aanmerkelijke hoogte genaderd zijn. Het is toch bekend, dat zijne belangrijke *Akademische Voorlezingen* slechts tot voorlooper dienen moesten van een nog dieper gaand Werk over hetzelfde onderwerp, in het Latijn uit te geven, hetwelk een nog veel ruimeren omvang van algemeene taalstudie zoude omhelsd hebben.

Bovendien werd dit geheele vak van studie door HAMAKER gewijzigd door verplaatsing van het beoogde doel. Niet meer, zoo als vroeger, was de kennis der *Heilige Schrift* het hoofddoel dezer studiën, maar de Arabische en de overige Oostersche Schriften, de Punische en andere monumenten, waren niet minder het voorwerp zijner nasporingen als de gewijde overblijfselen der Israëlieten. Met dezelfde geestdrift, op dezelfde grondslagen, door dezelfde middelen, werd de kennis van deze, als die van gene, nagejaagd. Niet meer als heilige boeken, maar als belangrijke gedenkstukken der oudste Semietische literatuur, werden de Hebreeuwsche schriften onderzocht en verklaard, en deze vrije wetenschappelijke oefening met koenen en vasten tred, en onbezorgd voor de uitkomsten, voortgezet.

Niet al de tijdgenooten van HAMAKER, het is zoo, wilden of konden hem op dien weg gereedelijk volgen. Want, om niet te spreken van buitenlandsche Geleerden, die hem soms met groote vinnigheid bestreden, zoo als GESENIUS en POTT; ook hier te lande vond zijn vrijzinnig standpunt geene algemeene goedkeuring: en VAN DER PALM, ofschoon volgens zijn vrede- en rustlievend karakter en op zijn reeds gevorderden leeftijd, ongenegen om tegen de nieuwe richting polemisch op te treden, bleef toch steeds beweren, dat de studie van het Oostersch een verkeerden weg had ingeslagen, en dat de vruchten van dezen boom geen heil zouden aanbrengen.

Dit is intusschen, mijns inziens, zeker, dat HAMAKER een der eersten was, die de vrije wetenschap in hare stoute ontwikkeling onbepaald huldigde en zonder omzien toepaste. Of nu, hetzij toen, hetzij later uit de nieuwe methode gevolgen zich hebben geopenbaard, die de bezorgdheid van VAN DER PALM wettigen, behoeft hier niet onderzocht te worden, en staat niet ter mijner beoordeeling. Maar zeker is het, dat het onbekrompen en groothartige streven van eenen HAMAKER, die bij uitnemendheid de man was om geestdrift bij zijne leerlingen te verwekken, in ruime mate die vrucht van zijn onvermoeide streven inoogstte. Want ofschoon hij wellicht minder geschikt was om op zulken, wier geestvermogens niet boven het middelmatige stegen, te werken, enkele leerlingen, zijner waard, moest hij tot zich trekken, die zijne richting onverdroten zouden voortzetten. In zonderheid waren het twee jeugdige geleerden, die in hoogachting en geestdrift voor hunnen krachtvollen en vurig bezielden meester de anderen voorbijstreefden, JUYNBOLL en WEIJERS: de eerste in jaren, de andere wellicht in vlugheid van vernuft en veerkracht van geestontwikkeling de voornaamste; maar beiden onderling door oprechte en hartelijke vriendschap — eene vriendschap die onverbrekelijke banden vlecht — met elkander verbonden. De jongste in jaren volgde den geliefden en bewonderden meester op het zoo vroeg door hem verlaten leergestoelte het eerst op, en vervulde in een korten levensloop groote verwachtingen. In hem roemden zijne leerlingen vooral de vastheid en naauwkeurigheid der grammaticale beoefening van het Hebreeuwsch; terwijl zijne uitgegevene geschiften tevens van zijne uitgebreide kennis van het Arabisch en andere Semietische dialekten overvloedige blijken geven. Aan hem zijn wij het schrander uitgedachte stelsel verschuldigd, om al de oostersche klanken door eenige daartoe bepaaldelijk vernuftig gecombineerde schriftteekenen in verband met het gewone romeinsche alfabet, eigenaardig en naauwkeurig uit te drukken. — JUYNBOLL, nadat hij zich te Franeker met den ganschen omvang van zijn steeds uitgebreider geworden vak gemeenzaam had gemaakt, koos, te Groningen beroepen, bij voorkeur de Samaritaansche geschiedenis en letteren ter beoefening, en verspreidde daarover een nieuw licht.

Toen hij later in de plaats van zijn zoo vurig beminden vriend en voorganger WEIJERS was opgetreden, en hem alzoo ook de werkvolle betrekking van *Interpres Legati Warneriani* was opgedragen, was hij al aanstonds bedacht om zich eene naauwkeurige kennis van den ontzettend grooten schat van HSS. te Leiden voorhanden, eigen te maken. Gij herinnert u, geëerde Medeleden, dat de ijverige man niet rustte of de belangrijke verzameling, door HAMAKERS Leermeester WILLMET aan het voormalige Kon̄. Nederlandsche Instituut vermaakt, moest ook naar Leiden overgebracht en daar aan de oostersche studiën dienstbaar gemaakt worden; een verlangen, waaraan het Bestuur onzer Akademie dan ook meende te moeten voldoen. Belangrijk was de Redevoering, in welke JUYNBOLL voor eenige jaren een overzicht gaf van den oorsprong, den aanwas en omvang van al deze schier voorbeeldeloos rijke schatten, waardoor de openbaarmaking van belangrijke Manuscripten voorbereid werd. Weldra koos hij uit den onmetelijken voorraad zoodanige geschriften ter bearbeiding uit, die over de Geschiedenis, vooral ook de Aardrijkskunde van het Oosten een nog ongekend licht konden verspreiden. Reeds uit zijne Inaugureele Oratie, bij het aanvaarden van het Hoogleeraarambt te Leiden gehouden, viel het kennelijk in het oog, met welk eenen voorkeur hij vermeldde hetgeen in de laatste tien jaren tot meerdere bekendwording der land- en volkenkunde van gindsche verre gewesten door onderscheidene reizigers was geleverd geworden, waarbij vooral de namen van eenen SCHUBERT, LEON DE LABORDE en ROBINSON werden in het licht gesteld. Was het wonder dat de Geographie van het Oosten hem eerlang nog boven de bronnen voor Geschiedkunde aantrok? Zoo was de weg gebaand tot de bearbeiding van het doorwrochte Arabische *Lexicon Geographicum*, dat onze JUYNBOLL met zijnen verdienstelijken leerling en vriend J. J. B. GAAL, die eerst leerling van ons geleerd medelid RUTGERS, daarna te Delft van onzen beroemden ROORDA geweest is, begon openbaar te maken, en 't welk men te recht „een waren *Thesaurus Geographicus*" genoemd heeft. De Auteur van het omvangrijke werk, waaruit dit woordenboek getrokken is, de geleerde JACOUT uit Hamath, gestorven om-

streeks het jaar 1229 na CHRISTUS, was uit Grieksche ouders geboren, doch reeds in zijne kindsheid in slavernij weggevoerd. Later in vrijheid gesteld, leide hij zich toe op den boekhandel, en deed voor dat vak herhaalde reizen in Arabië, Egypte, Syrië, Mesopotamië en Middel-Azië. Zijne bijzondere opmerkzaamheid, grondig onderzoek, groote belezenheid en uitgebreide land- en volkenkunde, stelden hem in staat om een zeer uitvoerig aardrijkskundig woordenboek te vervaardigen, hetwelk tot hiertoe niet is uitgegeven. Doch twee uittreksels zijn er van vervaardigd. Het ééne, getiteld Moschtărek is slechts een kort woordenboek van gelijkluidende plaatsnamen, en werd in 1846 door WÜSTENFELD in het licht gegeven. Het andere, getiteld Merasîd al-Itthilâ, is eene verkorting van het geheele woordenboek van JACOUT; en dewijl dat laatste nog wel zoo spoedig niet zal worden uitgegeven, daar dit ongehoorde kosten en ingespannen krachten van vele geleerden gezamentlijk zoude vorderen, is de uitgave der verkorting door JUYNBOLL bezorgd in acht afleveringen, van 1850 tot 1854, waarna in 1859 een eerste Deel met aanteekeningen verscheen, hetwelk nog door één tweede zal gevolgd worden, een wetenschappelijke arbeid van het grootste gewicht, en onmisbaar bij het lezen der Arabische dichters en geschiedschrijvers *). Hierin had nu JUYNBOLL de grootsche roeping zijns levens gevonden; een arbeid, des te merkwaardiger, eensdeels dewijl hij daarin HAMAKER minder tot voorganger had gehad, anderdeels dewijl de ontwaakte zucht om het verre Oosten te bezoeken hem thans een overvloedigen schat van bouwstoffen kon verschaffen, waarin zich een vroeger leeftijd niet had mogen verheugen, en waar het persoonlijk onderzoek van beroemde reizigers en de ingespannen bronnenstudie van werkzame geleerden elkander meer dan ooit de hand reiken. Onder dien zoo belangwekkenden arbeid werd de levensdraad van JUYNBOLL afgesneden, en dat terwijl men bij zijne schier voorbeeldelooze werkzaamheid, ondersteund door een bij dergelijke studiën ook niet onverschillig aanzienlijk geldelijk vermogen, nog zoo

*) Men zie den Parijschen Hoogl. REINAUD in het *Journal Asiatique* van 1860.

rijke vruchten van zijn mannelijken leeftijd had mogen verwerven!

Is het niet zoo, Mijne Heeren, dat, ofschoon onze Instelling zich niet met vele vruchten zijner werkzaamheid zag begunstigd, evenwel zijn verlies, ook in onzen kring, eene welverdiende deelneming behoort te vinden? Is het niet zoo, dat hij de hulde verdient ook van den niet ingewijde in de veelomvattende wereld der Semietische taalstudie, die bedenkt, wat vruchten in de voorgaande eeuw uit de reizen van eenen NIEBUHR, ook voor zulken die van het Oostersch hun vak niet maakten, zijn voortgekomen? Die hulde aan de nagedachtenis van ons vereeuwigde medelid te betoonen, was mij een heilige en dierbare plicht, overtuigd, dat wie met gemoedelijke trouw heeft gearbeid op een veld, voor Kerk en Maatschappij zoo gewichtig, er eene onmiskenbare aanspraak op heeft, dat zijne nagedachtenis in zegening blijve.

LEVENSBERIGHT

VAN

FRIEDRICH CARL VON SAVIGNY,

DOOR

H. J. KOENEN,
Secretaris der Letterkundige Afdeeling *).

Das wahre Wissen ist ein historisches Wissen.
* *

Terwijl ik het onderneem, een woord van eerbied en erkentelijkheid te spreken ter nagedachtenis van den grooten Rechtsleeraar die voor eenige weken aan de geleerde wereld is ontvallen, zij het mij vergund, Mijne Heeren, een bescheiden twijfel te opperen, of deze groote gestalte op het terrein der gelijktijdige wetenschap, in ons Vaderland tot dus verre wel naar verdienste is gewaardeerd geworden. Dat de rechtsgeleerde wetenschap een beroemden vertegenwoordiger heeft verloren, zal nog wel vrij algemeen worden toegestemd; maar de Staatsman vindt reeds mindere sympathie; en dat de Man die uit de rij der beroemde tijdgenooten werd weggenomen, in het gebied der rechts- en staatswetenschappen in den uitgebreidsten zin opgevat, een nieuw tijdvak heeft doen aanbreken, en in dat gebied, even als een HUMBOLDT op het terrein der natuurwetenschappen, als een lichttoren heeft geschenen, dit schijnt hier te lande bij de meesten niet vermoed te zijn geworden. Bij mij, geachte

---

*) Voorgedragen in de Gewone Vergadering der Afdeeling van den 18den Januarij 1862.

Medeleden, is meer dan immer het besef levendig, dat mijne krachten ver beneden zulk een onderwerp zijn, en dat ik buiten staat ben aan deze roeping naar eisch te beantwoorden. De gewrochten van den scheppenden geest van eenen VON SAVIGNY naar hun volle gewicht te schatten, blijft op het jaarfeest der Berlijnsche Akademie aan een harer uitstekendste leden voorbehouden. Ik zal mij gelukkig rekenen, Mijne Heeren, indien deze Vergadering, die getoond heeft door de verkiezing van VON SAVIGNY tot haar buitenlandsch lid, dat zij zijne grootsche beteekenis voor de Wetenschap bevroedde, met het weinige dat ik vermag te leveren zich te vreden wil betoonen.

FRIEDRICH CARL VON SAVIGNY zag den 21sten Febr. 1779 te Frankfort aan den Main het eerste licht, in de vrije Rijksstad, waar GOETHE, met wiens schrijverstalent het zijne op het gebied der duitsche proza niet ten onrechte vergeleken is, dertig jaren vroeger geboren werd *). Zijn Vader was Nassausche Geheimraad en vertegenwoordiger der duitsche Rijks-ridderschap: zijne

---

*) In de merkwaardige *Savigny-Feier*, welke den 29sten Nov. des vorigen jaars in eene buitengewone Zitting der *Juristische Gesellschaft* te Berlijn gehouden werd, en in welke ook H.H. M.M. de Koning en de Koningin en Z. K. H. de Kroonprins benevens onderscheidene leden van het *Corps diplomatique* (ook de Nederlandsche Gezant Baron SCHIMMELPENNINCK) tegenwoordig waren, werd na het zingen eener Feestcantate door den Justitieraad Prof. HEYDEMANN eene zeer welsprekende en hoogstbelangrijke Lijkrede uitgesproken, waarna Dr. VON WÄCHTER uit Leipzig in naam der gezamentlijke Duitsche Rechtsgeleerden het woord opnam, en terwijl hij op de groote beteekenis van den roemvollen Overledene voor het algemeene Vaderland wees, het voorstel deed tot eene *Von-Savigny-Stiftung*, ten einde ter nagedachtenis des beroemden mans door het bekronen van uitstekende Werken en het bevorderen van wetenschappelijke reizen van bevoegde rechtsgeleerden in andere landen, de vergelijkende rechtsstudie te bevorderen. De plaats der Lijkrede van Dr. HEYDEMANN, waarop in den tekst door mij gezinspeeld wordt, luidde als volgt: „Es war ihm eigen, niemals etwas langweilig zu finden. Auch den trockensten und unlieblichsten Dingen wusste er anziehende und schöne Seiten abzugewinnen. Unter seiner Berührung hat so mancher dürre Stab frische Sprossen getrieben! Daher auch die bezaubernde Anmuth und Einfachheit seiner Darstellung in Rede und Schrift, der es weder an Attischem Salz noch an feiner und heiterer Ironie gebrach. Seine Schreibart ist als mustergültig anerkannt, und wird in der Deutschen Literatur der Götheschen Schreibart an die Seite gestellt."

moeder was eene echt-godvruchtige Christin, even als zijne voorouders, der Gereformeerde belijdenis van harte toegedaan. Aan haar vroegtijdig onderricht was hij, als zoovele andere groote mannen van vroegeren en lateren tijd, die christelijke beginselen verschuldigd, die hem door geheel zijn volgend leven bestuurd hebben. Op dertienjarigen leeftijd was hij reeds verweesd, en werd aan den Assessor van het Rijks-kamergericht VON NEURATH, den vertrouwelijken vriend zijns Vaders, ter opleiding nevens diens zoon toevertrouwd; en zóó gelukkig was zijne ontwikkeling, dat hij reeds op den ouderdom van zestien jaren in 1795 met vrucht de Universiteit van Marburg kon bezoeken, waar de Hoogleeraar WEISS, een leermeester jegens wien hij zich later altoos oprecht erkentelijk getoond heeft, hem de getuigenis gaf, „dat de jonge VON SAVIGNY daar zoovele bewijzen zijner buitengemeene talenten, van zijn scherpzinnig oordeel en zijne diepe kennis van het Romeinsche recht had gegeven, dat hij hem als den voortreffelijksten van alle zijne hoorders beschouwde, en gedurende geheel zijn Akademische loopbaan nimmer een tweeden leerling hem gelijk, gehad had." Toen reeds schijnt de studie van BACHS Geschiedenis des Romeinschen rechts bij VON SAVIGNY het denkbeeld te hebben opgewekt, om die Geschiedenis dáár (bij het optreden der Glossatoren) op te vatten, waar die Geschiedschrijver zijne historie had afgebroken; toen reeds sprak hij de groote waarheid uit: „dat eene geschiedenis van het Recht dat onder een volk geldt te beschrijven, een der grootste en gewichtigste onderwerpen is, die den menschelijken geest kunnen bezig houden." Wèl blijkt hieruit, dat hij in zulk eene geschiedenis een veel grootscher letterkundig gewrocht zag, dan men daarvan volgens de oude methode van eenen HEINECCIUS en anderen, waarin het antiquarische element overheerschend was, kon verwachten. Trouwens reeds was GUSTAV HUGO te Göttingen begonnen de Romeinsche Rechtsgeschiedenis in onderscheidene tijdvakken af te deelen, die van zijne wijsgeerige opvatting der overrijke stoffe een schitterende getuigenis aflegden, en was VON SAVIGNY daar, nevens zoovele anderen, een zijner talrijke hoorders.

Den 31sten October 1800 op den herinneringsdag der Hervorming — eene beteekenisvolle bijzonderheid! — werd VON

Savigny te Marburg Doctor in de rechten. Het onderwerp zijner Inaugureele Verhandeling was aan het strafrecht ontleend, een onderdeel der wetenschap, waaraan hij destijds nog eene even ijvervolle beoefening wijdde als aan de behandeling van het Romeinsche recht. Drie jaren later verscheen zijne voortreffelijke monographie over het Bezitrecht, een werk, waarin hij na den voorgang van onzen Cuperus, die hierbij niet weinig aan zijnen uitstekenden Oom en Leermeester van der Keessel schijnt verschuldigd te zijn geweest, over een zeer ingewikkeld rechtsdogma een nieuw licht verspreidde, en door zijn fijn oordeel en spiegelheldere voorstelling een model van geleidelijke behandeling leverde, hetwelk den wakkeren jongeling slechts eene inspanning van naauwelijks vijf maanden kostte. Door dat werk alleen reeds was zijn naam in de Rechtswetenschap onsterfelijk geworden!

Onafhankelijk van karakter en maatschappelijken stand, besloot von Savigny nu, om alvorens als Privaat-docent op te treden, andere landen te bezoeken, en alom kostbare bouwstoffen voor zijn ontworpen geschiedkundig werk te verzamelen. Vooral te Parijs hield hij zich geruimen tijd op, en de indruk dien hij op de meestbeteekenende mannen aldaar maakte, was die van een niet naar gewone maat te meten geest. Eerlang ontving hij bijna gelijktijdig de roeping om te Heidelberg en te Greifswald een leerstoel der rechtsgeleerdheid te bekleeden. Hij verkoos echter zich te Marburg te vestigen, en trad daar als Privaat-docent op. Straks schaarde zich eene menigte van rechtsbeoefenaars om zijnen leerstoel, want de achtbaarheid van zijne gestalte, de welsprekendheid zijner rede, de geleidelijke, keurige en juiste duidelijkheid zijner voordracht vertoonden aanstonds den man, geboren om in het vak zijner keuze een Leeraar van Duitschland te worden. Zijn roem verbreidde zich naar alle kanten, en reeds in 1808 nam hij de benoeming aan tot den leerstoel des rechts bij de beiersche Universiteit van Landshut. Doch zijne ware roeping zoude hem naar Berlijn voeren, waar een Frederik Wilhelm III door de herhaalde nederlagen zijner troepen zich tot het grootsche denkbeeld genoopt vond, om den roem die hem op het oorlogsveld ontvluchtte, op het veld der

onbegrensde wetenschap te veroveren. In een aan VON SAVIGNY gericht schrijven van 11 Januarij 1810 toonde WILHELM VON HUMBOLDT, de grootste waarde aan de zoodra mogelijke overkomst van SAVIGNY te hechten. „Gij moet," schreef hij, „nog vóór de Universiteit in ons midden zijn;" want hij verlangde dat SAVIGNY onder de stichters der nieuwe Universiteit zoude schitteren, en dat zijn glansrijke naam ook andere mannen van groote beteekenis zoude nopen, zich bij de nieuwe stichting aan te sluiten.

Die nieuwe stichting moest eene vergoeding zijn in stede der Universiteit van Halle, door Napoleon aan FREDERIK WILHELM III ontrukt. Zij was meer dan dat; door haar werd Berlijn in het rijk des geestes de hoofdstad van geheel het Noordelijke Duitschland. Daar gaven mannen als HUFELAND, SCHLEYERMACHER, NIEBUHR, EICHHORN, VON SAVIGNY elkander de hand om eene nieuwe Aera in het gebied der wetenschappen te grondvesten *). Eerlang verhief Duitschland de lang vernederde kruin, en op de heirvaart tegen het onderdrukkende Frankrijk deden de legervanen de verbondene Mogendheden alom den gezonken moed herrijzen. Dat was een tijd, waarvan zich een later geboren geslacht, dat vele begoochelingen heeft zien verbleeken, geen geëvenredigd denkbeeld kan vormen. De fransche heerschappij trok zich terug, even als de golven eener onafzienbare zee, wanneer de stroomen door zachter lenteweder ontkluisterd worden. De gewichtigste vraagstukken deden zich nu in het vrijgestreden Duitschland voor. Van het oude duitsche keizerrijk, door de overheersching omvergeworpen, waren niet anders dan bouwvallen over. De fransche instellingen werden verafschuwd als eene erfenis van tien jaren van schande en vernedering. Alles was op nieuw te vestigen naar ongekende regelen; maar een gebouw zonder grondslag, hoe zou het vastheid en duur kun-

*) In 1801 schreef NIEBUHR in de Voorr. der 1ste Uitg. zijner *Röm. Geschichte*: „Es war eine sehr schöne Zeit, die der Eröfnung der Universität Berlin: und die Begeisterung und Seligkeit, worin die Monden verflossen, da als Vorlesungen und Ausarbeitung entstand was die ersten Bande dieser Geschichte umfassen — diese erlebt zu haben, das schon allein macht das Leben eines Mannes, bei manchen trüben Erfahrungen, zu einem glücklichen!" *Röm. Gesch.*, Vorr. S. X. (A°. 1811).

nen verkrijgen? Uit Heidelberg verhief zich eene stem, die een Wetboek vorderde, niet voor dezen of genen duitschen Staat, maar voor het geheele Duitschland, zoo als het zich als in eene eenige slagorde tegen Frankrijks instortende overmacht gewapend had. Kon de staatkundige eenheid voor gansch Duitschland niet verkregen worden, zóó zou althans de eenheid van rechtsbron, rechtsinstellingen en rechtsbedeeling gewaarborgd zijn.

Geen wonder, dat dit schoone tooverbeeld velen verlokte. Niet aldus een zoo wel bezonnen geest al die van SAVIGNY. Niet door het voorbeeld der fransche codificatie na te hinken, maar door eene zelfstandige op Geschiedenis en Overlevering gegronde wetenschap moest zich Duitschland tegenover Frankrijk onderscheiden. Ziedaar het gronddenkbeeld van het beroemde, van omvang geringe, maar van invloed onberekenbaar uitgestrekte werkje *Vom Beruf unserer Zeit für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft.* In die weinig talrijke bladzijden was eene geheel nieuwe beschouwing aan het licht gekomen, meer wellicht dan in de zware deelen der Romeinsche Geschiedenis van NIEBUHR. Dat er in het toenmalige oordeel van SAVIGNY over de fransche wetgeving eenige partijdigheid was ingeslopen, wie zou het durven loochenen? De beroemde Auteur heeft het later zelve erkend. Maar in dat werkje van weinig omvang, lag als in een kiem eene ontwikkeling der wetenschap verborgen, waarvan de achttiende eeuw geen besef noch vermoeden had gehad. En het is de onvergankelijke eer van SAVIGNY geweest, dat de Auteur eene halve eeuw lang de groote oorzaak is geworden, dat zijn toenmalig beweerde thans wellicht niet meer van toepassing is, en dat onze leeftijd, door VON SAVIGNY geleerd, na zulk een tijdverloop voor de roeping tot grondige Rechtswetenschap en Wetgeving rijp geworden is.

Van toen af schijnt zich het grootsch ontwerp van den beroemden Auteur te dagteekenen, om het gebouw te stichten dat een der groote titels zijner glorie geworden is. Tegenover de fransche codificatie heeft hij het stelsel des hedendaagschen Romeinschen rechts opgebouwd, dat is de germaansche rechtswetenschap zoo als zich die onder den vruchtbaar makenden en vormenden invloed der „Geschrevene Rede" heeft ontwikkeld.

Ziedaar het werk van SAVIGNY's leven; zoo hij het had mogen voleindigen, hij had met meerder recht dan iemand vóór hem, de woorden van HORATIUS: *Exegi monumentum ære perennius* tot zijne levensspreuk mogen maken. Maar hij heeft opgehouden te schrijven, vóór dat zijne geschriften van verzwakkende krachten begonnen blijken te dragen. En trouwens, even als ons weten, is immers ook al ons arbeiden stukwerk! Niet enkel afgewerkte gewrochten, gelijk de Muzen van HERODOTUS, hebben machtig op de menschheid gewerkt, ook eenen LIVIUS en TACITUS heeft de menschheid, ofschoon het slechts grootsche fragmenten zijn, de onmiskenbaarste verplichting. Beter is een onafgewerkte Dom van Keulen dan een Londensche St. Paul, waarin men het karakter van een grafgesticht heeft kunnen opmerken! Beter een onafgewerkte *Ondergang der Eerste Wareld*, dan eene *Henriade* of *Pucelle*, waaronder het woord *Einde* heeft kunnen geschreven worden!

Aan zeer weinig Rechtsgeleerden is het gegeven geweest, in zulk eene mate als VON SAVIGNY de praktijk aan de theorie der Wetenschap te kunnen huwen en daarmede in een naauw en onlosmakelijk verband brengen, zoodat de theorie door de praktijk aangevuld en toepasselijk gemaakt, der laatste door de wetenschap een vaste grond en bodem verzekerd worde. Voortreffelijk zijn de aanmerkingen, door onzen Auteur hierover in de Inleiding tot het Eerste Deel van zijn *System* ter neder geschreven. Trouwens reeds sedert 1817 lid van den Pruisischen Raad van State, sints 1819 van het Hof van Revisie en Cassatie, en later gedurende zijn werkvolle Ministerie Voorzitter der Commissie van Wetgeving, was hij in de beste gelegenheid, om hetgeen hem een leven van studie had geleerd op den dagelijkschen loop der zaken toe te passen. De laatste betrekking evenwel leverde hem niet zelden teleurstellingen en verdrietelijkheden op, terwijl hij zijn invloed op het rechtswezen met eenen ambtgenoot deelen moest, die even als hij, en met gelijk gezag, in het departement van Justitie werkzaam was *). Hoe het

---

*) In den *Almanach de Saxe-Gotha* voor 1843 las men dienaangaande p. 472: „*Ministère de la Justice*: a) MUHLER, Ministre privé d'Etat (Surveillance

zij, hij leerde in die betrekking door de dagelijksche behandeling der Staatszaken, dat hij het aandeel der Regering in de vaststelling der wetgeving vroeger, bij zijne ingenomenheid met de leer der zelfstandige wording van het recht uit de zeden en gewoonten des Volks, wellicht wat al te veel op den achtergrond geschoven had. Vooral tot het weren van eene in Pruisen zeer algemeen geworden lichtvaardigheid in het toestaan van echtscheiding bevorderde hij van Staatswege heilzame maatregelen.

Dan het was niet alleen door zelfstandige werken van den eersten rang dat von Savigny een nieuwen stoot gaf aan de beoefening der Rechtsstudie: hij deed dit ook door in gemeenschap met Niebuhr eene nieuwe wereld voor de kennis der Romeinsche oudheid te openen.

Toen laastgenoemde in 1817 Berlijn voor Rome verliet, beval von Savigny hem aan, in de italiaansche bibliotheken naar nieuwe nog ongekende rechtsbronnen om te zien; en hij bleef daarover met Niebuhr, thans Pruisisch gezant te Rome geworden, bestendige briefwisseling houden. Van de rustelooze nasporingen door de beide geleerden bestuurd, was het ontdekken van Gajus *Commentariën*, van de Republiek van Cicero, van Lydus, van de nog onuitgegeven fragmenten van den *Codex Theodosianus*, de vrucht. Van welk een bezielenden invloed deze ontdekkingen ook voor de Rechtsstudie hier te lande geweest zijn, daarvan, Mijne Heeren, hebben de bijzonderheden, die ik van deze zelfde plaats over de werken van onze vereeuwigde medeleden J. van Hall en van Assen heb medegedeeld, een voldoende getuigenis afgelegd. En hoezeer van Hall in den geest der historische school, waarvan Hugo en von Savigny de hoofden waren, was doorgedrongen, daarvan heeft zijne Oratie over de verdiensten onzer Voorvaderen in de beoefening van het historische recht een heerlijke getuigenis afgelegd: eene Redevoering, in welke hij in het vaderlandsche driemanschap der zeventiende

---

générale de toutes les parties de l'ordre judiciaire ainsi que des affaires concernant fiefs). b) Dr. de Savigny, ministre privé d'Etat et de Justice (Révision des lois)." — In den *Almanach de* 1846 heette het departement van Savigny *Ministère de la Révision des lois*, terwijl als eigentlijk Minister van Justitie de Staatsraad von Uhden benoemd was.

eeuw, in eenen SCHULTING, BIJNKERSHOEK en NOODT de voorloopers van eenen HUGO, HAUBOLD en VON SAVIGNY aangewezen heeft. Indien ik de levenden wilde noemen, Mijne Heeren, ik zoude mij haasten, nevens de namen van VAN HALL en VAN ASSEN, dien van onzen waardigen Voorzitter te vermelden, die door meer dan ééne Redevoering getoond heeft, hoe ook hem de historische beoefening des Rechts, hier te lande, boven de meesten zijner landgenooten bestendig en ernstig ter harte gaat.

Even als onder die van MONTESQUIEU, Mijne Heeren, mogen wij onder de beeltenis van SAVIGNY de veelbeteekenende woorden schrijven *Erudiebam reges*, en zelfs gold dit van hem in meer eigentlijken zin dan van den Auteur van *l'Esprit des Loix*. Immers het is bekend, dat de geniale overleden Koning van Pruisen het persoonlijk onderwijs van VON SAVIGNY genoten heeft. Waarlijk, een zoo koninklijk gemoed als dat van den grooten frankfortschen Rechtsleeraar was het waardig, de leermeester te worden van den vereeuwigden Vorst, aan wien, hoe snood ook door menigen tijdgenoot miskend, gewis nevens zijn koninklijken Vader door het nageslacht eene eervolle plaats onder de edelaardigste bevorderaars van Kunsten en Wetenschappen zal worden toegekend. Immers weinige Vorsten hebben voor de beschaving en ontwikkeling van den geest gedaan wat door die Vorsten aan de oevers van Spree en Rijn is tot stand gebracht; en Berlijn, Potsdam en Bonn geven weinig of niets aan Parijs en Versailles toe; ofschoon ginds in eene halve eeuw werd daargesteld, wat in Frankrijk eerst anderhalve eeuw van roem en mildheid vermochten! *)

Na al het gezegde behoef ik wel om den uitgebreiden invloed van SAVIGNY, die door geheel Duitschland heen als de persoonlijke wetenschap werd vereerd, op rechts- en staatswetenschap geoefend heeft, het algemeen bekende feit niet te ver-

*) Te recht schreef dan ook de van alle vleierij zoo afkeerige NIEBUHR in de Opdracht zijner *Römische Geschichte* aan Koning FRIEDRICH WILHELM III, dat deze stichtingen, Berlijn en Bonn, tot welke beide hij het zijn roem achtte in betrekking te staan, onvergankelijke gedenkteekenen van 's Konings liefde tot de Wetenschappen waren.

melden, dat hij aan veertigtal jaren lang, eerst met EICHHORN en GÖSCHEN, daarna met KLENZE, eindelijk met RUDORFF aan het hoofd der redactie van Duitschlands grondigste tijdschrift, de *Zeitschrift für historische Rechtswissenschaft* gestaan heeft. Maar ééne bijzonderheid mag ik nog vermelden, omdat zij niet zoo algemeen bekend is, en toont, hoeveel ook de germaansche taalwetenschap aan VON SAVIGNY verschuldigd is; zij bestaat hierin, dat GRIMM mij mondeling heeft betuigd, hoe hij en zijn broeder aan de historische richting, door VON SAVIGNY, hunnen leermeester, in het leven geroepen, in niet geringe mate verschuldigd geweest zijn den loop dien hunne studiën sedert hun optreden op het uitgebreide gebied der taalkennis, waarop zij heerschten, genomen hebben, en die geheel parallel was met de richting die hun leermeester aan zijne rechtsbeschouwingen gaf *). Zijn het Recht en de Taal de twee meestbeteekenende kenmerken en karaktertrekken der nationaliteit, en leveren zij, meer dan de onafgebroken wisselende werken der staatkunst, duurzame bolwerken op voor de zelfstandigheid der volken, dan gewis mag VON SAVIGNY ook in dit opzicht als de groote *Præceptor Germaniæ* van onzen leeftijd worden gehuldigd en begroet.

---

*) De betrekking van VON SAVIGNY op de Gebroeders GRIMM, is een der merkwaardige bewijzen, die den adeldom zijns gemoeds op de onmiskenbaarste wijze staven. Men leest dienaangaande in de schoone Opdracht der *Deutsche Grammatik* van JACOB GRIMM, (Eerste Uitg. Gött. 1819) het volgende: „Wie hat sich mein Herz danach gesehnt, lieber SAVIGNY, was ich einmal Gutes und Taugliches hervorzubringen im Stande seyn würde, Ihnen und keinem andern öffentlich zuzuschreiben! Gott weiss und thut stets das Beste. Als nach dem frühen Tode des Vaters und dem Absterben beinahe aller Verwandten, der liebsten seligen Mutter unermüdliche Sorge nicht mehr übersah, was aus uns fünf Brüdern werden sollte, und ich, mir selbst überlassen, in manchem verabsäumt, doch voll guten Willens redlich mein vorgesetztes Studium zu betreiben, nach Marburg kam; da fügte es sich, dass ich Ihr Zuhörer wurde, und in Ihrer Lehre ahnen und begreifen lernte, was es heisse, etwas studiren zu wollen, sey es die Rechtswissenschaft oder eine andere. Auf diese Erweckung folgte bald nähere Bekantschaft mit Ihnen, deren liebreichen Anfang ich niemals vergesse, und woran sich mehre und mehre Fäden knüpften, die von dieser Zeit an bis jetzo auf meine Gesinnung, Belehrung und Arbeitsamkeit unveränderlichen Einfluss behauptet haben."

En deze groote Leeraar, Mijne Heeren, wien wij den scepter in het gebied der wetenschap gedurende eene halve eeuw hebben zien voeren, was even eerbiedwaardig als Mensch en Christen, als hij het was als de Rechtsleeraar zijner tijdgenooten. Mijn overledene Vriend en Ambtgenoot bij de Koninklijke Akademie van Kunsten en Wetenschappen te München, de algemeen geachte en beminde Dr. VON SCHUBERT, schreef, nu zeven jaren geleden, van zijne eerste ontmoeting met VON SAVIGNY:

„Het is wel eens gebeurd, dat Duitschers, die in verafgelegene landen in Azië reisden, en aan het hof b. v. van eenen Schach van Perzië of van dezen of genen anderen machtigen Heerscher in die gewesten kwamen, daar geheel onvermoed in den persoon van een of ander hoogaanzienlijk man ten hove eenen landsman aantroffen, die onder den oosterschen tulband en in het prachtige eerekleed zijner vreemdsoortige hooge waardigheid, een duitsch gemoed, en een hart, zijnen landgenooten vriendelijk toegenegen, behouden had. Het laat zich denken, welk eene vreugd het in zulk een vreemd en vergelegen land aan den duitschen reiziger moest inboezemen, wanneer op eens een zoo hooggeplaatste vermeende Perzer hem in de taal van zijn dierbare Vaderland toesprak en vriendelijk begroette. Eene soortgelijke vreugde viel mij ten deel, toen de beroemde FR. C. VON SAVIGNY uit Berlijn naar Mecklenburg kwam om een bezoek aan het groothertogelijk hof af te leggen. Welke beschaafde Duitscher kende dien man niet uit zijn destijds zooveel indrukmakende geschrift *Vom Beruf unserer Zeit*, zoowel als uit het destijds juist aangevangen werk *Geschichte des Röm. Rechts im Mittelalter*, waarin hij zich zulk een even verheven meester in de Rechtswetenschap, als een der machtigen op het gebied des geestes, der wijsheid en der taal, betoonde? Als zulk eenen beschouwde ook ik VON SAVIGNY met oprechte hoogachting. Maar hoe blijde vond ik mij verrast, toen die verheven Meester en Leeraar in de schole der menschelijke wetenschap, mij met de weldadige woorden van eenen leerling in de school der eeuwige wijsheid toesprak! SAVIGNY heeft met de Geschiedenis van het menschelijke recht en de menschelijke wetten, die op den Sinaï hun aanvang hadden, ook die van eene goddelijke

gerechtigheid levendig opgevat, aan welke op Golgotha voor geheel de wereld werd genoeg gedaan *)!"

Welk een drietal van geestverwanten, Mijne Heeren, heeft de Europesche Christenheid in von Bunsen, von Schubert en von Savigny bezeten en — verloren! Bij het herdenken aan zulke mannen zinkt de Spreker in het gevoel van eigene nietigheid terug, en blijft hem slechts de wensch, om van verre te wijzen op eene wolk van getuigen, die hoog boven hem gelegerd is, en wier schreden hij op grooten afstand met eerbiedig oog heeft aangestaard!

---

*) Bij gelegenheid der halve-eeuwfeestviering der Berlijnsche Universiteit, bij welke de Auteur van dit Levensbericht mocht tegenwoordig zijn, werd dan ook, terwijl er melding werd gemaakt van echt-Christelijke geleerden, die de Universiteit tot eere geweest waren, naar waarheid gezegd: „Wir erinnern nur an die milde und doch tief christliche Persönlichkeit Hufelands, an C. Ritter, an den noch unter uns lebenden Gründer der historischen Schule, der vor Allem dem Mittelpunkt aller Geschichte Auge und Herz zugewandt hat, und durch sein Vorbild Manchem ein Wegweiser geworden ist, an dessen Anblick noch jetzt in seinem hohen Greisenalter in der Kirche sich diejenigen erfreuen, die auf dem Katheder ihn vermissen."